

SAMORZĄD TERYTORJALNY

KWARTALNIK, POŚWIĘCONY TEORJI I ŻYCIU
SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO

BIBLIOTEKA SGPS
wydane z dubletów

W A R S Z A W A

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU POWIATÓW RZPLITEJ POLSKIEJ
PRZY WSPÓLUDZIALE ZWIĄZKU MIAST POLSKICH

SAMORZĄD TERYTORJALNY

KWARTALNIK, POŚWIĘCONY TEORJI I ŻYCIU
SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO

POD REDAKCJĄ
Dr. M. JAROSZYŃSKIEGO

W A R S Z A W A

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU POWIATÓW RZPLITEJ POLSKIEJ
PRZY WSPÓŁUDZIAŁE ZWIĄZKU MIAST POLSKICH

cras. 2090/3/3-4

W 945/67/9

Treść zeszytu III i IV.

	str.
Ś. p. Józef Bek	
Od Redakcji	1
Rządowy projekt ustawy o gminie wiejskiej przedstawiony Sejmowi ustawodawczemu przez Ministra Spraw Wewn. S. Wojciechow- skiego dn. 25 lipca 1919 r. (Druk Sejmowy Nr. 915)	3
Sprawozdanie Komisji Administracyjnej Sejmu Ustawodawczego w przedmiocie załatwienia rządowego projektu ustawy o gmi- nie wiejskiej (Druk Sejmowy Nr. 3368)	34
Przemówienie referenta Komisji Administracyjnej Sejmu Ustawo- dawczego posła Bojanowskiego na posiedzeniu plenarnem Sejmu w dniu 25 kwietnia 1922 r. w sprawie sprawozdania Komisji o projekcie ustawy o gminie wiejskiej (Sprawozdanie stenograficzne z 299 posiedzenia Sejmu)	80
Projekt ustawy o gminie wiejskiej wniesiony do Sejmu przez Rząd w dniu 6 lutego 1924 r. (Druk Sejmowy Nr. 977)	82
Projekt ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjal- nego wniesiony do Sejmu przez posła Bogusławskiego, Led- wocha i tow. w dniu 14 grudnia 1926 r. (Druk Sejmowy Nr. 2589)	107
Sprawozdanie Komisji Administracyjnej z dnia 25 czerwca 1927 r. o wnioskach: 1) posłów Dr. Józefa Putka, Medarda Kozłow- skiego, Rajmunda Jaworowskiego, Karola Holeksy i tow. w sprawie ustaw samorządowych, 2) posła Dr. Józefa Putka i tow. w sprawie projektu ordynacji wyborczej do gmin wiej- skich (Druk Sejmowy Nr. 2644)	109
Poprawki wynikające z oświadczenia p. Posła Dr. J. Putka referenta projektu o gminie wiejskiej (odbitka Nr. 315)	152
Przemówienie referenta Komisji Administracyjnej o projekcie ustawy o gminie wiejskiej posła Józefa Putka, wygłoszone na posie- dzeniu Sejmu w dniu 1 lipca 1927 r. (Sprawozdanie stenogra- ficzne z 332 posiedzenia Sejmu z 1 lipca 1927 r.)	154
Projekt ustawy o gminie wiejskiej przyjęty przez Sejm w 11 czyta- naniu w dniu 12 lipca 1927 r. (Druk Sejmowy Nr. 2747) . . .	178
Poprawki ogłoszone do III czytania projektu ustawy o gminie wiej- skiej (Odbitka Nr. 324)	222

	str.
Poprawki do III czytania projektu ustawy o gminie wiejskiej (Odbitka Nr. 324a)	237
Poprawki referenta posła Putka do projektu ustawy o gminie wiejskiej przyjętego w II czytaniu (Odbitka Nr. 324b)	237
Projekt ustawy o zmianie ordynacji wyborczej do Rad Gminnych i Powiatowych na obszarze b. zaboru austriackiego wniesiony do Sejmu przez Związek Polskich Socjalistów w dniu 31 października 1928 r. (Druk Sejmowy Nr. 240)	239
Projekt ustawy o częściowej zmianie przepisów o ustroju samorządu terytorjalnego zgłoszony przez posła K. Polakiewicza i kol. z Klubu Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem w dniu 19 lutego 1929 r. (Druk Sejmowy Nr. 467)	241
Sprawozdanie Podkomisji Administracyjnej dla Spraw Samorządowych o wniosku nagłym Zw. P. P. S. (Druk Nr. 240), tudzież o wniosku Klubów „Wyzwolenie“, Z. P. P. S., Stronnictwa Chłopskiego (Druk Nr. 220) w tych ich częściach, które dotyczą tymczasowej naprawy samorządu gminnego z dnia 15 marca 1929 r. (Druk Sejmowy Nr. 557)	247
Projekt ustawy zmieniającej częściowo przepisy o reprezentacji gminnej i ordynacji wyborczej w gminach wiejskich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, wniesiony w dniu 25 lutego 1930 r. przez Kluby P. P. S. Wyzwolenia, Str. Chłopskiego, P. S. L., Piasta, N. P. R., Ukraińskiego Klubu Sejmowego, Koła Żydowskiego i Klub Ukrain. Soc. Rad. (Druk Sejmowy Nr. 746)	250
Projekt ustawy, zmieniającej częściowo przepisy o ustroju gminy wiejskiej i gminnej ordynacji wyborczej na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego wniesiony w dniu 25 lutego 1930 r. przez Kluby P. P. S., Wyzwolenia, Str. Chłopskiego, P. S. L., Piasta, N. P. R., Ukraińskiego Klubu Sejmowego, Koła Żydowskiego i Klub Ukrain. Soc. Rad. (Druk Sejmowy Nr. 746)	264
Projekt ustawy z dnia..... 1932 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego	271
<i>St. Podwiński</i> — Bibliografia literatury o gminie wiejskiej	318
<i>W. Brzeziński</i> — Gmina wiejska w rumuńskiej ustawie samorządowej w 1929 r.	347

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA.

<i>Dr. J. Panejko</i> — <i>Józef Staryszak</i> — „Prawo nadzoru nad administracją samorządową w Polsce	359
--	-----

BIBLIOGRAFJA.

Książki i czasopisma polskie	363
„ „ „ francuskie	373
„ „ „ niemieckie	375

L'ADMINISTRATION LOCALE ET RÉGIONALE

Revue trimestrielle consacrée à la doctrine et la vie
de l'administration locale et régionale.

P A R

Dr. M. JAROSZYŃSKI

V A R S O V I E

EDITION DE L'UNION DES ARRONDISSEMENTS DE LA RÉPUBLIQUE DE
POLOGNE AVEC LE CONCOURS DE L'UNION DE VILLES POLONAISES

Table des matières des N°s 3 et 4.

	page.
A la mémoire de Joseph Bek.	
Avant — propos	1
Le projet de loi sur la commune rurale déposé à la Diète législative au nom du Gouvernement par Mr. S. Wojciechowski, Ministre de l'Intérieur, le 25 juillet 1919 (Diète. Document N. 915)	3
Le rapport de la Commission Administrative de la Diète concernant le projet gouvernemental de loi sur la commune rurale. (Diète. Document N. 3368)	34
Le discours de Mr. Bojanowski, député, le rapporteur de la Commission Administrative de la Diète législative, relatif au rapport de la Commission sur le projet de loi communale, prononcé à l'assemblée plénière de la Diète le 25 avril 1922 (compte — rendu sténographique de la 299 — ème séance de la Diète)	80
Le projet de loi sur la commune rurale déposé à la Diète par le Gouvernement le 6 février 1924 (Diète. Document N. 977)	82
Le projet de loi sur la réorganisation partielle de l'administration locale et régionale déposé à la Diète par Mr. Mr. Bogusławski, Ledwoch et autres députés le 14 décembre 1928. (Diète. Document N. 2589)	107
Le rapport de la Commission Administrative du 25 juin 1927, relatif à 1) la motion déposée par Mr. Mr. Dr. J. Putek, M. Kozłowski, R. Jaworowski, K. Holeksa et autres députés, concernant les lois sur l'administration locale, 2) la motion déposée par Mr. Mr. Dr. J. Putek et autres députés, concernant le projet de loi sur les élections aux corps représentatifs des communes (Diète. Document N. 2644)	109
Les amendements ressortissant de la déclaration de Mr. Dr. J. Putek, député, le rapporteur de loi sur la commune rurale. (Diète. Document N. 315)	152
Le discours de Mr. J. Putek, député, rapporteur de la Commission Administrative, relatif au projet de loi communale, prononcé à la séance de la Diète le 1 juillet 1927. (Compte — rendu sténographique de la 322 — ème séance de la Diète du 1 juillet 1927)	154

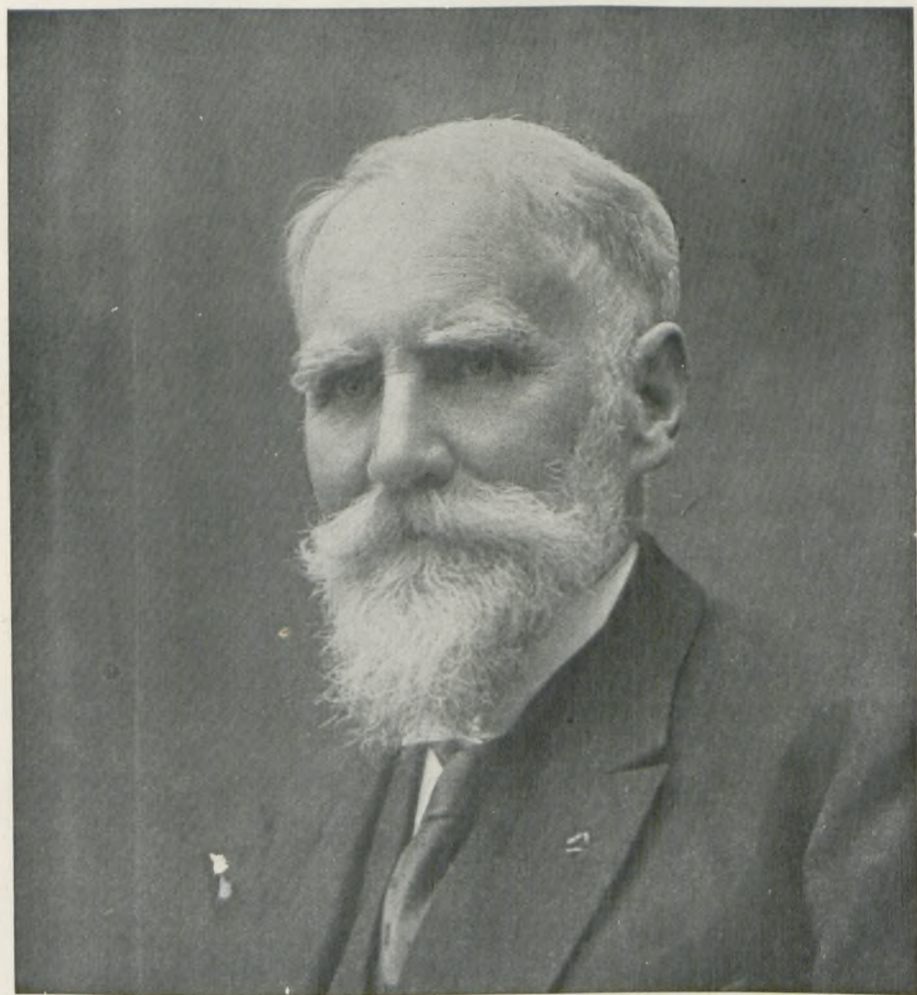
	page.
Projet de loi sur la commune rurale voté par la Diète après la deuxième lecture le 12 juillet 1927. (Diète. Document N. 2747) .	178
Les amendements déposés pendant la troisième lecture du projet de loi sur la commune rurale. (Diète. Document N. 324) . .	222
Les amendements déposés pendant la troisième lecture du projet de loi sur la commune rurale. (Diète. Document N. 324 a) .	237
Les amendements déposés par Mr. Putek, député, le rapporteur du projet de loi sur la commune rurale, voté après la deuxième lecture. (Diète. Document N. 324 b)	237
Le projet de loi relatif à la réforme de loi sur les élections aux corps représentatifs des communes et des arrondissements de l'ancienne occupation autrichienne, déposé à la Diète par le parti socialiste polonais le 31 octobre 1928 (Diète. Document N. 240)	239
Projet de loi modifiant les lois sur l'administration locale, déposé par Mr. K. Polakiewicz et autres députés du parti gouvernemental le 19 février 1929 (Diète. Document N. 467)	241
Le rapport de Commission Administrative (Souscommission de l'administration locale et régionale) du 15 Mars 1929 (Diète. Document N. 557) sur ces passages de la motion urgente de parti socialiste polonais (Diète. Document N. 240) et de la motion déposée par le parti „Wyzwolenie”, le parti socialiste polonais et le parti de paysans (Diète. Document N. 220), qui concernant une réorganisation provisoire de l'administration communale.	247
Projet de loi modifiant les lois sur les corps représentatifs des communes et la loi sur les élections communales dans les voïévodies Białystok, Kielce, Lublin, Łódź et Warszawa, déposé à la Diète le 25 février 1930 par les partis: — socialiste polonais, — „Wyzwolenie”, — de paysans, — „Piast”, — d'ouvriers nationaux, — ukrainien, — juif — de radicaux socialistes ukrainiens (Diète. Document N. 746)	264
Projet de loi du 1932 sur la réorganisation partielle de l'administration locale et régionale.	271
<i>St. Podwiński</i> — Bibliographie de la commune rurale	318
<i>W. Brzeziński</i> — La commune rurale dans la loi romaine sur l'administration locale	347

LES RÉVUES ET LES LIVRES.

<i>J. Panejko</i> docteur en droit — <i>Józef Staryszak</i> — „La tutelle administrative en Pologne”	359
--	-----

BIBLIOGRAPHIE.

Les livres et les revues polonaises	363
„ „ „ françaises	373
„ „ „ allemandes	375

Š. p. Józef Bek.

JÓZEF BEK

Ś. p. Józef Bek urodził się 21 lipca 1867 r. w Białej Podlaskiej. Po ukończeniu gimnazjum w Białej Podlaskiej studjuje prawo na uniwersytecie warszawskim, a uzyskawszy dyplom, pracuje jako aplikant sądowy. Już jako młody student poświęca swe siły pracy społecznej, pracy trudnej, niebezpiecznej i odpowiedzialnej. Widzi niedolę szerokich mas robotniczych, nie-uświadamionych, niezorganizowanych, pozbawionych swobód politycznych — pragnie więc z ich własną pomocą wywalczyć im lepsze jutro. Razem z innymi studentami, owianymi zapałem i wiarą w przyszłość, zbliża się do młodzieży robotniczej, uświadamiając ją przez urządzanie pogadanek z zakresu wykształcenia ogólnego. Między grupą młodzieży studenckiej a robotniczej nawiązuje się z czasem nić serdecznej przyjaźni, która pozwala na wciągnięcie do pracy samych zainteresowanych. Dochodzi do założenia Związku Robotników Polskich, którego jednym z głównych inicjatorów jest Józef Bek. Dalsza działalność prowadzi do powstania nielegalnych kas oporu, będących poprzednikami obecnego ruchu zawodowego.

W tej działalności Józef Bek okazał się rozważnym i dzielnym organizatorem, bowiem praca Jego nie była obliczona na doraźne wyniki, ale na dalszą metę.

Ruch robotniczy, przybierając na rozmiarze i sile, nie mógł ująć uwagi ówczesnych władz zaborczych. W roku 1891 dochodzi do aresztowań przywódców tego ruchu i wśród osadzonych w X pawilonie cytadeli warszawskiej znajduje się Józef Bek, który następnie zostaje przewieziony do więzienia petersburskiego „Kresty“. Po zwolnieniu z więzienia skazano go na osiedlenie w Rydze, gdzie poświęca się studjom i pedagogice, obejmując wykłady nauk humanistycznych na pensji prywatnej p. Szymanowskiej oraz wykładając na tajnych kursach tejsze

pensji język polski. Nie traci jednak zupełnego kontaktu z ruchem robotniczym na terenie Królestwa Kongresowego. Tłumaczy obcą literaturę socjalistyczną na język polski, przesyłając tłumaczenia do Warszawy, które ukazują się w druku jako pierwsza legalna polska literatura socjalistyczna.

Ze względu na prześladowania religijne, których powodem było wykrycie przez władze rosyjskie, iż żona Jego była chrzczona w cerkwi unickiej w Chełmie i chciano ją i dziecko zapisać na prawosławie, zmuszony jest uciec przez zieloną granicę do Galicji. Tam szuka napróżno posady nauczyciela, a nie mogąc jej otrzymać, zarobkuje doraźnie i odbywa równocześnie bezpłatną praktykę w Wydziale Rady Powiatowej we Lwowie.

W roku 1899 obejmuje stanowisko sekretarza Rady Powiatowej w Limanowej. W górskim, ubogim i zaniedbanym powiecie, pełen zapału i inicjatywy, zabiera się do pracy z właściwą mu niespożytą energją, nie zrażając się przeszkodami i trudnościami, jakie musiał pokonać, i w krótkim czasie daje się poznać, jako wybitny samorządowiec - gospodarz i spółdzielca.

Zaczyna pracę nad podniesieniem kulturalnym wsi, w czym mu dzielnie pomaga Jego Małżonka. Prowadzi walkę z analfabetyzmem przy pomocy kursów, a następnie bibliotek, urządza odczyty i przedstawienia teatralne. Dzięki Jego staraniom powstaje w Limanowej oddział Towarzystwa Szkoły Ludowej.

W pracy nad ekonomicznym podniesieniem ludności jest również pełen inicjatywy i śmiałych projektów, które wprowadzał w czyn — powstaje bowiem powiatowy zakład sadowniczy, prowadzony na zasadach samowystarczalności, stwarzając nową podstawę do produkcji owoców krajowych; powstają składy materiałów ogniotrwałych, składy soli i nawozów sztucznych. We wszystkich tych poczynaniach był projektodawcą, a następnie wykonawcą. Józef Bek wiedział o tem, że najlepiej zorganizowana produkcja nie da należytych rezultatów, jeżeli nie będzie organizacji zbytu. Powoduje więc wyszkolenie instruktora sadowniczego w zakresie suszenia owoców, a następnie przyczynia się do założenia siedmiu suszarni owoców w powiecie i przy pomocy organizacji spółdzielczych, z którymi ściśle współpracował, zapewnia rynek zbytu nie tylko dla przetworów owocowych, ale i dla całego szeregu produktów rolniczych.

Nie obcą Mu była sprawa spółdzielczości kredytowej. Stąd płynie Jego współpraca z pionierem tego ruchu ś. p. Franciszkiem Stefczykiem w dziedzinie zakładania spółek oszczędności i pożyczek. Jako gorący wyznawca i krzewiciel idei spółdzielczości, przystępuje do spółdzielni kredytowej (Towarzystwa Zaliczkowego) w Limanowej. Wybrany dyrektorem przez lat kilkanaście kieruje spółdzielnią z pełnem odczuciem i zrozumieniem dobra spółdzielni i jej członków — przeważnie drobnych rolników, których niedolę i potrzeby gorąco odczuwa.

Brak rozbudowanego ustawodawstwa socjalnego powodował, iż los sierot i osób, zmuszonych szukać pracy poza granicami kraju, znajdował się w opłakanym stanie. Ta dziedzina pracy stała się również przedmiotem Jego zainteresowania. Za fundusze, powstałe z grzywien i kar administracyjnych inicjuje kupno dla powiatu 37 morgów roli wraz z budynkami i urządza tam zakład dla sierot. Organizuje biuro pośrednictwa pracy i opiekę nad emigrantami sezonowymi do Danji. Była to praca żmudna, lecz owocna, potrafił bowiem należycie ją zorganizować i zainteresować nią szersze grono działaczy społecznych.

Dwadzieścia lat pracy Jego na stanowisku sekretarza sprawiło, iż powiat Limanowski był stawiany za wzór wszystkim innym samorządom Małopolski.

W 1918 roku na zaproszenie czynników społecznych przenosi się do Lublina w charakterze dyrektora Biura Stałego Prezydium Zjazdów Sejmikowych. Dzięki Jego niestrudzonej współpracy powstaje w Lublinie czasopismo „Samorząd“, które następnie przeniesiono do Warszawy i które wychodzi do dnia dzisiejszego, obecnie jako organ Związku Powiatów Rzeczypospolitej.

W styczniu 1919 r. zostaje mianowany podsekretarzem stanu w Min. Spraw Wewnętrznych i pozostaje na tem stanowisku do marca 1920 roku. Następnie przez pół roku pracuje w Zarządzie Komisarjatu Cywilnego Frontu Południowo - Wschodniego, poczem wraca do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jako dyrektor sekcji, a następnie departamentu samorządowego, przy organizacji którego położył wybitne zasługi. Obowiązki te spełnia do października 1922 roku, poczem ze względu na stan swego zdrowia rezygnuje ze stanowiska dyrektora departamentu, pracuje w organizacjach spółdzielczych „Społem“, a od maja 1924 r. w Radzie Zjazdów Samorządu Ziemińskiego, gdzie obejmuje stanowisko dyrektora Biura.

W roku 1925 zostaje wybrany na wice - prezesa Rady Zjazdów Samorządu Ziemińskiego i w tym samym czasie obejmuje katedrę profesorską na Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie. Jako profesor przygotowuje przyszłe kadry pracowników samorządowych, kładąc w swych wykładach nacisk na społeczną rolę samorządu.

W roku 1928 staje na czele Związku Powiatów Rzeczypospolitej jako jego Prezes i pozostaje na tem stanowisku do końca swego życia. W pracy swej na terenie Związku Powiatów wnika w sprawy gospodarcze, finansowe, oświatowe, kultury i zdrowia wsi, które tak blisko z istotą samorządu są związane. Jest inicjatorem szeregu wydawnictw i publikacyj, między innymi wydawnictwa naukowego „Samorząd Terytorjalny“, którego był pierwszym redaktorem. Nie poprzestaje wyłącznie na pracy w Związku Powiatów Rzeczypospolitej, bierze czynny

udział w pracy szeregu instytucji społecznych, kulturalnych i oświatowych.

W roku 1929, dzięki ogólnemu szacunkowi, jakim się cieszył, zostaje członkiem Trybunału Stanu. W uznaniu zasług Jego pracy odznaczony zostaje Komandorją Orderu „Odrodzenia Polski“, Krzyżem Niepodległości i Złotym Krzyżem Zasługi.

Pozostawia po Sobie znaczną spuściznę w literaturze samorządowej. Z ważniejszych Jego prac wymienić należy: „Opieka nad sierotami“ — Lwów 1916 r. — „Działalność Rady Powiatowej w Limanowej na polu popierania sadownictwa lata 1902 — 1917“ — Warszawa 1925, „O czynnik obywatelski w samorządzie“ — Warszawa 1926, „O samorządzie“ — Warszawa 1926, „Główne wytyczne planowości w gospodarce powiatowych związków samorządowych“ — Warszawa 1927, „Metody i wzory działalności samorządu powiatowego na polu humanitarno-kulturalnem“ — Warszawa 1930, „Poradnik dla opiekunów społecznych“ — Warszawa 1930, „Młodzież wiejska w pracy z samorządem“ — Warszawa 1931 oraz cały szereg artykułów i rozpraw w prasie samorządowej i codziennej.

Zmarł w dniu 12 grudnia 1931 r. w chwili wyjazdu do Płocka na zjazd powiatów województwa warszawskiego.

Od Redakcji.

Na porządek dzienny prac Sejmu ma wejść już w dniach najbliższych rządowy projekt ustawy o częściowych zmianach ustroju samorządu terytorjalnego. W ten sposób oczekiwana już od kilku lat reforma ma się przyoblec w kształty realne. Wiadomo zaś, że zarówno z ogólnego, państwowego punktu widzenia, jak również ze względu na obecny stan spraw w samorządzie, w szeregu zmian, projektowanych w ustawie, najdonioślejszym i najbardziej zasadniczym jest problem reformy gminy wiejskiej.

Sprawie powyższej redakcja „Samorządu Terytorjalnego” poświęciła już wiele miejsca, zarówno w zasadniczych artykułach, jak w licznych sprawozdaniach i ulotkach. Obecnie, pragnąc jak najbardziej ułatwić pracę zarówno posłom i senatorom, jak i wszystkim praktykom i teoretykom, interesującym się tem zagadnieniem, którzy niewątpliwie przez zabieranie głosu w publicznej dyskusji będą się starali współdziałać z pracami parlamentu, redakcja postanowiła uzupełnić dotychczas ogłoszone materiały przez zebranie i ogłoszenie w jednym zeszycie kwartalnika wszystkich dotychczasowych projektów ustaw o gminie wiejskiej.

Do tak zebranego materiału legislacyjnego dodajemy opracowanie p. W. Brzezińskiego o zagadnieniu gminnym w Rumunii ze względu na liczne analogje z Polską (materiały pruskie były

już poprzednio publikowane) oraz bibliografię literatury polskiej o ustroju gminy, pióra p. St. Podwińskiego.

Wydając tak zredagowany zeszyt kwartalnika, poświęcony specjalnie ustrojowi gminy wiejskiej w Polsce, mamy przekonanie, że przyczynimy się do trafnego rozstrzygnięcia jednego z najważniejszych problemów wewnętrznego ustroju Rzeczypospolitej.

REDAKCJA.

RZĄDOWY PROJEKT USTAWY O GMINIE WIEJSKIEJ,

przedstawiony Sejmowi Ustawodawczemu przez Ministra Spraw Wewnętrznych, S. Wojciechowskiego, dn. 25 lipca 1919 r.

(Druk Sejmowy Nr. 916).

T Y T U Ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gmina wiejska składa się z gromad (art. 70), połączonych w jeden obszar administracyjny gminny.

Obszar i nazwy gmin wiejskich oraz siedziby urzędów gminnych ustali Ustawa o podziale administracyjnym Państwa.

Każda nieruchomość, nie wchodząca w skład gminy miejskiej, musi należeć do gminy wiejskiej.

Art. 2.

Każda gmina wiejska jest samorządną jednostką terytorjalną i osobą prawa publicznego.

Art. 3.

W razie połączenia się dwóch lub więcej gmin w jedną, ich majątki i długi stają się wspólnymi.

Jeżeli wskutek innych zmian terytorjalnych zachodzi potrzeba rozdzielenia majątku gmin oraz oznaczenia ich zobowiązań, wówczas o ile nie nastąpi dobrowolne porozumienie, decyduje na wniosek wydziału powiatowego Rada Wojewódzka, a w drugiej instancji Minister Spraw Wewnętrznych.

Z chwilą przyłączenia do gminy nowego obszaru rozciąga się nań moc obowiązująca uchwał tej gminy, do której został on przyłączony.

Art. 4.

Gminy mają prawo wydawania przepisów obowiązujących w formie statutów w takich sprawach gminnych, które:

- a) według ustaw lub powinny być uregulowane w tej drodze,
- b) nie są uregulowane ustawami.

T Y T U Ł II.

O członkach gminy.

Art. 5.

Członkami gminy są obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, mający stałą siedzibę w gminie przynajmniej od 6-ciu miesięcy.

Art. 6.

Członkom gminy przysługuje prawo:

- a) korzystania z majątku gminy stosownie do uchwał jej organów;
- b) udziału w wyborach gminnych i sprawowania urzędów gminnych z wyboru, zgodnie z ustawami obowiązującymi.

Art. 7.

Członkowie gminy obowiązani są do przyjmowania stanowisk z wyboru i piastowania ich przez cały okres wyborczy.

Obowiązek ten nie dotyczy urzędników i płatnych pracowników państwowych i samorządowych.

Art. 8.

Gmina nie ma prawa zabronić obcym pobytu w swym obrębie, dopóki zarówno oni, jak i mieszkający z nimi członkowie ich rodzin prowadzą nieskazitelną żywot i nie stają się ciężarem dla gminy.

T Y T U Ł III.

O zakresie działania gminy.

Art. 9.

Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy, które dotyczą dobrobytu, zdrowia i rozwoju duchowego jej mieszkańców, o ile według ustaw nie należą do zadań państwa lub do zakresu działania jednostek samorządowych wyższego rzędu, a w szczególności:

- 1) rozporządzanie majątkiem gminy oraz jej dochodami i wydatkami;
- 2) zakładanie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów, ulic, placów i środków lokomocji;
- 3) zakładanie i utrzymywanie urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych oraz służących do zaopatrywania gmin w światło i siłę elektryczną;
- 4) piecza nad oświatą publiczną, zakładanie i utrzymywanie szkół, bibliotek, domów ludowych i t. p.;
- 5) utrzymywanie straży polowej, nocnej i t. p.;
- 6) ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych;
- 7) opieka nad ubogimi, tworzenie i utrzymywanie zakładów dobroczynnych;
- 8) zakładanie i utrzymywanie rzeźni i targowisk;
- 9) piecza nad obyczajnością publiczną.

Art. 10.

Ustawy i rozporządzenia upoważnionych do tego ustawami władz państwowych mogą określić, jakie wogóle zadania i w jakich rozmiarach gminy obowiązane są spełniać.

T Y T U Ł IV.

O organach gminy.

Art. 11.

Organami gminy są:

- I. Rada Gminna;
- II. Zarząd Gminny;
- III. Wójt, wzgl. jego zastępca, lub mianowany w myśl art. 51, 52 i 97 Kierownik Gminy.

T Y T U Ł V.

O Radzie Gminnej.

D z i a ł A.

O składzie Rady Gminnej i jej członkach.

Art. 12.

Rada gminna składa się z radnych, wybieranych na zebraniach gromad.

Każda gromada wybiera przynajmniej jednego radnego.

O ile gromada ma więcej niż 100 osób, posiadających czynne prawo wyborcze, natenczas wybiera po jednym następnym radnym na każdych 100 wyborców.

Art. 13.

Na członków rady gminnej mogą być obrane osoby, które mają prawo udziału w zebraniu gromady według art. 82 niniejszej ustawy.

Art. 14.

Wybory są jawne.

W razie żądania conajmniej 1/3 części wyborców wybory odbywają się w sposób tajny.

Art. 15.

Radni wybierani są na 3 lata.

Art. 16.

Radny, wybrany na członka zarządu gminnego, traci swój mandat radziecki.

Art. 17.

Radni za swe czynności nie otrzymują wynagrodzenia.

Art. 18.

Jeżeli radny wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie może sprawować swego urzędu, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki, zeń wynikające, nie będą ostatecznie uregulowane.

Art. 19.

Radny, który nie przybył na trzy kolejne posiedzenia rady gminnej bez usprawiedliwiającego powodu traci mandat.

Art. 20.

Radny nie może zajmować równocześnie posady w urzędzie gminnym.

Płatny pracownik urzędu gminnego, który przyjął wybór do rady gminnej — musi zrzec się swej posady.

D z i a ł B.

O zakresie działania Rady Gminnej.

Art. 21.

W sprawach, należących do zakresu działania gminy, rada gminna jest organem uchwalającym i nadzorującym.

Art. 22.

Do zakresu działania rady gminnej należą i rozstrzygnięciu jej podlegają następujące sprawy:

1) ustanawianie zasad zarządzania i sposobu użytkowania majątku gminy oraz wszelkich zakładów i instytucji, należących do niej lub będących w jej zawiadywaniu;

2) nabywanie oraz zbywanie nieruchomości, obciążanie majątku gminy, przyjmowanie na jej rzecz darowizn i zapisów, zaciąganie pożyczek i lokowanie kapitałów;

3) uchwalanie budżetu rocznego i wydatków, budżetem nie przewidzianych oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie;

4) uchwalanie na rzecz gminy opłat i podatków;

5) zamiana powinności naturalnych na pieniężne;

6) ustanawianie zasad umarzania należności gminnych, których ściągnięcie jest niemożliwe;

7) ustanawianie etatów osobowych i znoszenie ich z wyjątkami, przez ustawy przewidzianymi;

8) przyzwalanie na odstąpienie od procesów i zatwierdzanie ugód, umarzających spory, dotyczące nieruchomości lub sum, przekraczających granicę, powyżej której rada zastrzeże sobie rozstrzygnięcie;

9) inicjatywa i wypowiedzanie się w sprawie zmiany granic gminy i przeniesienia siedziby urzędu gminnego;

10) nadzór nad czynnościami zarządu gminnego i sprawdzanie rachunków gminnych;

11) wybór członków zarządu gminnego (wójta, ławników i t. d.).

W zakresie spraw, powyżej wymienionych, rada gminna ma prawo inicjatywy oraz wydawania postanowień obowiązujących, które jednak nie mogą przeczyć istniejącym ustawom.

Art. 23.

Rada gminna może powierzać uprzednie rozpatrywanie i kontrolę spraw, podlegających jej zakresowi działania, specjalnym komisjom, do których mogą być powoływani zarówno członkowie zarządu gminnego i radni, jak i inni członkowie gminy.

D z i a ł C.

O posiedzeniach Rady Gminnej i jej uchwałach.

Art. 24.

Na posiedzeniach rady gminnej przewodniczy wójt lub jego zastępca.

Jeśli przedmiotem obrad jest sprawa, która dotyczy wójta osobiście, to na żądanie większości obecnych przewodnictwo przechodzi na wybranego przez radę przewodniczącego.

Delegowani urzędnicy państwowi i przedstawiciele Wydziału Powiatowego mogą brać udział w posiedzeniach rady gminnej w sprawach swego resortu z głosem doradczym.

Art. 25.

Posiedzenia rady gminnej zwołuje wójt na piśmie, przynajmniej raz na kwartał, na tydzień przed zebraniem z podaniem porządku obrad.

Pozatem wójt obowiązany jest zwołać radę na wniosek piśmienny co najmniej $\frac{1}{4}$ części radnych lub też na żądanie Wydziału Powiatowego.

Art. 26.

Posiedzenia rady gminnej są jawne.

Art. 27.

Radny może być na wniosek przewodniczącego za niewłaściwe zachowanie lub tamowanie obrad usunięty z posiedzenia większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych.

Art. 28.

Rada gminna może większością $\frac{2}{3}$ głosów wyłączyć radnego ze swego składu za czyn hańbiący.

Art. 29.

Jeżeli w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, jest zainteresowany osobiście radny, albo też jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni — nie może on być obecny przy rozważaniu sprawy, ani przy głosowaniu nad nią, chyba że rada gminna zażąda jego obecności.

Art. 30.

Radny, nie przybywający na posiedzenie bez podania okoliczności usprawiedliwiających, podlega karze do 50 złotych. Wymiar kary zależy od uznania zarządu gminnego.

Art. 31.

Dla prawomocności uchwał wystarcza obecność większości radnych. Do powzięcia uchwał o zaciągnięciu pożyczek i o zbywaniu nieruchomości niezbędna jest obecność conajmniej $\frac{2}{3}$ liczby radnych.

Art. 32.

Uchwały zapadają zwykłą większością głosów. Wstrzymujących się od głosowania uważa się za głosujących za wnioskiem. W razie równości głosów wniosek upada.

Uchwały, wymagające w myśl poprzedniego artykułu obecności kwalifikowanej większości członków, zapadają większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych.

Art. 33.

Głosowanie jest jawne. Przy wyborach, na żądanie $\frac{1}{4}$ liczby obecnych, musi być zastosowane głosowanie tajne.

Art. 34.

Z każdego posiedzenia musi być spisany przez pisarza gminnego protokół, który podpisuje przewodniczący i pisarz.

Art. 35.

Uchwały rady gminnej winny być dostarczane w odpisie Wydziałowi Powiatowemu.

Art. 36.

Uchwały rady gminnej, dotyczące spraw, wymienionych w punktach 2, 3, 4, 5 i 6 art. 22, wymagają zatwierdzenia Wydziału Powiatowego.

T Y T U Ł VI.

O Zarządzie Gminnym.

Art. 37.

Zarząd gminny składa się z wójta i conajmniej 2 ławników.

Art. 38.

W wypadkach nieobecności wójta w gminie, jego choroby, zawieszenia w urzędowaniu i t. p. pełni obowiązki wójta jego zastępca.

W razie równoczesnej przeszkody w urzędowaniu wójta i jego zastępcy pełni obowiązki wójta najstarszy wiekiem ławnik.

Art. 39.

Liczba ławników wynosi w każdej gminie $\frac{1}{10}$ liczby radnych. Ułamki, otrzymane przy tem liczeniu, przyjmuje się za jedynekę.

D z i a ł A.

O Wójcie.

Art. 40.

Wójta wybiera rada gminna na lat trzy z pośród obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, mających bierne prawo wyborcze do rad gminnych lub miejskich.

Zastępcą wójta jest wskazany przez radę gminną przy wyborze ławnik.

Wójt i jego zastępca muszą mieć 25 lat skończonych i posiadać wykształcenie conajmniej w zakresie ukończonej szkoły ludowej.

Art. 41.

Do ważności wyboru potrzebna jest bezwzględna większość oddanych głosów.

Art. 42.

Wybory wójta przeprowadza komisja wyborcza, złożona z przewodniczącego i dwóch członków. Przewodniczącego i członków komisji wybiera rada gminna ze swego grona.

Pisarz gminny przygotowuje listę wyborców (radnych) i sporządza protokół wyborczy.

Art. 43.

Jeden z członków komisji wyborczej wywołuje radnych według porządku, w jakim są zapisani na liście wyborczej, i wzywa ich do oddania głosu.

Radny wymienia nazwisko osoby, którą wybiera na wójta, poczem wywołujący natychmiast zapisuje do listy wyborczej w obecności radnego nazwisko wymienionego przez tegoż kandydata.

Nazwiska wymienione przez głosujących, zapisuje równocześnie do innej listy drugi członek komisji wyborczej w ten sposób, iż nazwisko, pierwszy raz wymienione, będzie wpisane, zaś przy następnej wymienieniu tegoż nazwiska będzie dodana do niego liczba porządkowa 2, 3 i t. d.

Art. 44.

Po odebraniu głosów od wszystkich obecnych radnych przewodniczący ogłasza, iż głosowanie jest ukończone, poczem komisja przystępuje do obliczania głosów.

Wynik głosowania winien być zapisany na liście głosujących i podpisany przez komisję wyborczą.

Art. 45.

Jeśli przy pierwszym głosowaniu nikt nie otrzymał bezwzględnej większości głosów, następuje wybór ściślejszy między dwoma kandydatami, którzy przy pierwszym głosowaniu otrzymali największą liczbę głosów.

W razie równości głosów przy wyborze ściślejszym rozstrzyga los.

Art. 46.

Głosowanie tajne (art. 33 zdanie 2) odbywa się za pomocą kartek, wrzucanych do urny.

Kartki, zawierające więcej niż jedno nazwisko, są nieważne.

Członek komisji wyborczej, wywołujący nazwisko, zaznacza w liście wyborczej obok nazwiska radnego, że tenże kartkę oddał.

W celu obliczenia głosów jeden z członków odczytywać będzie nazwiska na kartkach spisane, drugi zaś każde nazwisko, pierwszy raz wymienione, zapisze, zaś przy każdym powtórnym wymienieniu tego samego nazwiska doda liczbę 2, 3 i t. d.

Przy głosowaniu tajnem zastosować należy pozatem przepisy, dotyczące głosowania jawnego.

Art. 47.

Wybór wójta i jego zastępcy wymaga zatwierdzenia Wydziału Powiatowego.

Art. 48.

Wójt i mianowany w myśl art. 51, 52 lub 97 kierownik gminy otrzymują stałe wynagrodzenie z funduszków gminnych.

Zastępca wójta pobiera wynagrodzenie wójta tylko w stosunku do czasu, przez który w zastępstwie wójta pełni jego obowiązki.

Art. 49.

Wójt, jego zastępca i kierownik gminy mogą prócz tego otrzymywać zwrot wydatków, wynikłych ze sprawowania urzędu.

Wysokość wynagrodzenia i norm wydatków zwrotnych dla wójta, jego zastępcy i kierownika gminy określa Wydział Powiatowy.

Art. 50.

Wójt i jego zastępca winni przed objęciem urzędu złożyć przyrzeczenie w ręce przewodniczącego Wydziału Powiatowego, iż będą sumiennie wypełniać swoje obowiązki.

Art. 51.

Jeśli rada gminna w nowych wyborach, zarządzonych z powodu niezatwierdzenia wyboru wójta, wybierze kandydata, który również zatwierdzenia nie uzyska, wtenczas Wydział Powiatowy mianuje kierownika gminy na czas tak długi, dopóki nowy wybór nie uzyska zatwierdzenia.

Art. 52.

Jeśli rada gminna zwleka z wyborem wójta, Wydział Powiatowy nakazuje dokonanie wyboru w ściśle oznaczonym terminie.

O ile wybór i w tym wypadku nie dojdzie do skutku, Wydział Powiatowy mianuje na jeden rok kierownika gminy.

Art. 53.

Urlopów udziela wójtowi Wydział Powiatowy.

D z i a ł B.

O ławnikach.

Art. 54.

Ławników wybierają na lat 3, względnie do końca kadencji rady gminnej, radni z pośród członków gminy, mających bierne prawo wyborcze do rady gminnej.

Głosowanie na ławników odbywa się w sposób, przepisany dla wyboru wójta, jednakże z tą zmianą, że radni głosują na wszystkich ławników łącznie i że wybrani są ci kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów.

Art. 55.

Urząd ławnika jest bezpłatny.

Ławnicy jednak mogą otrzymywać zwrot wydatków, połączonych z urzędowaniem, według norm, ustalonych przez Wydział Powiatowy.

Art. 56.

W razie opróżnienia stanowiska ławnika, radni dokonywują wyboru uzupełniającego.

Ławnik, wybrany w tym wypadku, urzęduje tylko do końca kadencji swego poprzednika.

D z i a ł B.

O zakresie działania Wójta.

Art. 57.

Wójt jest w sprawach gminy organem wykonawczym i kieruje biegiem spraw administracji gminnej.

Wszystkie sprawy administracyjne, nie należące w myśl art. 58 do kompetencji zarządu gminnego, wójt załatwia sam.

W szczególności do obowiązków wójta należy:

A. — jako do organu administracji państwowej:

1. wykonywanie ustaw i rozporządzeń, jakoteż poleceń władz zwierzchnich;

2. zawieszanie ze wskazaniem powodów z własnej inicjatywy lub na zlecenie Wydziału Powiatowego uchwał organów gminnych, które sprzeciwiają się ustawom;

3. wstrzymywanie wykonania powziętych przez organa gminne uchwał, które naruszają dobro publiczne lub interes gminy;

4. zarządzanie wykonania wszystkiego, czego wymaga utrzymanie bezpieczeństwa, spokoju publicznego i porządku.

B. — jako do organu samorządu gminnego:

1. reprezentowanie gminy na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych, o ile ustawa niniejsza nie zawiera odmiennych przepisów;

2. wykonywanie uchwał zarządu gminnego i rady gminnej;

3. przechowywanie dokumentów i akt gminnych;

4. nadzorowanie urzędników i pracowników gminnych;

5. w wypadkach, niecierpiących zwłoki, załatwianie samodzielnie wszelkich czynności, należących do zakresu działania zarządu gminnego, z warunkiem wyjednania na najbliższem posiedzeniu zgody zarządu gminnego.

D z i a ł D.

O zakresie działania Zarządu Gminnego.

Art. 58.

Do kompetencji zarządu gminnego należy:

1. przygotowywanie wniosków na posiedzenia rady gminnej;

2. zarządzanie majątkiem gminnym i prowadzenie jego inwentarza;

3. określenie sposobów wykonania uchwał rady gminnej;
4. prowadzenie przedsiębiorstw gminnych, nie posiadających własnego zarządu, i nadzór nad przedsiębiorstwami gminnymi, mającymi własny zarząd;
5. układanie projektów budżetu gminnego;
6. sporządzanie obrachunku rocznego;
7. zarządzanie dochodami gminy;
8. rozkładanie podatków i powinności gminnych, stosownie do obowiązujących ustaw, rozporządzeń i uchwał rady gminnej i wydawanie zarządzeń co do ich ściągnięcia i wykonania;
9. asygnowanie dochodów i wydatków gminy oraz nadzór nad jej rachunkowością i kasowością;
10. upoważnienie do pozywania do sądu i odpowiadania przed sądem w sprawach gminy;
11. mianowanie i zwalnianie pracowników gminnych;
12. składanie radzie gminnej sprawozdań rocznych:
 - a) ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów;
 - b) z wykonania budżetu;
 - c) ze stanu majątku i zakładów gminy;
13. przedstawianie radzie gminnej wniosków w zakresie gospodarstwa gminnego.

Art. 59.

Zarządowi gminnemu przysługuje władza dyscyplinarna nad pracownikami gminnymi. Na mocy tej władzy zarząd gminy może wymierzać kary:

1. upomnienie;
2. nagane;
3. grzywnę do 25 złotych;
4. przeniesienie na urząd niższej kategorii;
5. złożenie z urzędu.

Kary, wymienione w punktach 1 i 2, może wymierzać również wójt.

Art. 60.

Zarząd gminy mianuje pisarza gminnego z pośród kandydatów, połączonych przez Wydział Powiatowy, i zwalnia go za zgodą lub z polecenia Wydziału Powiatowego.

Pisarz gminny otrzymuje wynagrodzenie i zwrot wydatków, połączonych z urzędowaniem, z kasy gminnej w wysokości, ustalonej przez Wydział Powiatowy.

Art. 61.

Ustawa o pracownikach samorządowych będzie zawierała szczegółowe przepisy o uposażeniu i zabezpieczeniu pracowników samorządu gminnego.

Art. 62.

Dokumenty, na mocy których gmina zaciąga zobowiązania, muszą być podpisane przez wójta i jednego ławnika oraz opatrzone pieczęcią gminy.

Art. 63.

Wójt może powierzać ławnikom pod własną odpowiedzialnością załatwianie poszczególnych spraw, należących do jego kompetencji.

D z i a ł E.

O posiedzeniach Zarządu Gminnego i jego uchwałach.

Art. 64.

Na posiedzeniach zarządu gminnego przewodniczy wójt lub jego zastępca.

Art. 65.

Posiedzenia zarządu gminnego są prawomocne, jeżeli obecna jest na nich więcej niż połowa jego członków.

Art. 66.

Uchwały zarządu gminnego zapadają większością głosów. W razie równości rozstrzyga głos wójta.

Wstrzymujących się od głosowania dotyczy przepis, zawarty w art. 32.

Art. 67.

Jeżeli w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, jest zainteresowany osobiście członek zarządu gminnego, albo też jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, nie może on być obecny przy rozważaniu tej sprawy ani przy głosowaniu nad nią.

Uchwała pozostałych jest prawomocna, choćby przez to liczba członków zarządu gminnego nie odpowiadała wymaganiom art. 65.

Art. 68.

Ławnik, nie przybywający na posiedzenie bez usprawiedliwienia, podlega karze do 50 złotych. Wymiar kary zależy od uznania wójta.

Art. 69.

Sposób urzędowania zarządu gminnego określa regulamin, wydany przez Wydział Powiatowy.

TYTUŁ VII.

O gromadach.

Art. 70.

Każda wieś, kolonja, osada lub obszar dworski stanowi gromadę.

Blizsze określenie gromad, jako jednostek administracyjnych, oraz zasad ustalania ich granic i nazw oznaczy Ustawa o Podziale Administracyjnym Państwa.

Art. 71.

Organami gromady są:

- a) sołtys;
- b) zebranie gromady.

D z i a ł A.

O sołtysie.

Art. 72.

Sołtysa i jego zastępcę wybiera zebranie gromady na lat trzy z pośród osób, zamieszkałych na obszarze gromady i mających biernie prawo wyborcze do rady gminnej, tej gminy, w której skład wchodzi dana gromada.

Art. 73.

Do ważności wyboru potrzebna jest bezzwzględna większość oddanych głosów.

Art. 74.

Wybór sołtysa i jego zastępcy wymaga zatwierdzenia Wydziału Powiatowego.

W razie niezatwierdzenia wójt zarządza nowe wybory.

Art. 75.

Jeżeli zebranie gromady przy nowych wyborach wybierze kandydata, który również zatwierdzenia nie uzyska, wówczas Wydział Powiatowy mianuje kierownika gromady na czas tak długi, dopóki nowy wybór nie uzyska zatwierdzenia.

Art. 76.

Jeśli zebranie gromady zwleka z wyborem sołtysa, Wydział Powiatowy nakazuje dokonanie wyboru w ściśle oznaczonym terminie.

O ile wybór i w tym wypadku nie dojdzie do skutku, Wydział Powiatowy nakazuje dokonanie wyboru w ściśle oznaczonym terminie.

Art. 77.

Sołtys otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gminnych.

Zastępca sołtysa pobiera wynagrodzenie tylko w stosunku do czasu, przez który w zastępstwie sołtysa pełni tegoż obowiązki.

Normy wynagrodzenia sołtysów określa Wydział Powiatowy..

Art. 78.

Sołtys i jego zastępca winni przed objęciem urzędu złożyć przyrzeczenie w ręce przewodniczącego Wydziału Powiatowego, iż będą sumiennie wypełniać swoje obowiązki.

Art. 79.

Urlopów udziela sołtysom wójt.

Art. 80.

Sołtys jest zwierzchnikiem gromady i jako taki organem zarządzającym i wykonawczym w sprawach gromady.

Art. 81.

Do obowiązków sołtysa należy w szczególności:

- 1) wykonywanie ustaw i rozporządzeń, jakoteż poleceń wójta;
- 2) sprawowanie władzy policyjnej w wypadkach nagłych;
- 3) reprezentowanie gromady wobec wójta;
- 4) przygotowywanie wniosków na zebranie gromady;
- 5) wykonywanie powziętych w sposób zgodny z ustawami uchwał gromady.

gromady.

D z i a ł B.

O zebraniu gromady i jego kompetencji.

Art. 82.

Prawo udziału w zebraniach gromady mają wszyscy członkowie gminy, zamieszkali na terytorjum gromady, zarówno mężczyźni, jak i kobiety, o ile mają 21 lat skończonych.

Art. 83.

W zebraniach gromady udziału brać nie mogą:

- 1) osoby, pozostające pod kuratelą lub upadłością,
- 2) osoby, pozbawione praw, lub ograniczone w prawach na mocy wyroku sądowego,
- 3) osoby, utrzymujące szynki i domy rozpusty.

Art. 84.

Na zebraniu gromady przewodniczy sołtys lub jego zastępca.

Art. 85.

Zebranie gromady zwołuje sołtys w miarę potrzeby lub też na polecenie wójta lub żądanie piśmienne $\frac{1}{10}$ liczby osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady, przynajmniej na 48 godzin przed zebraniem z podaniem porządku obrad.

Art. 86.

Do powzięcia uchwał potrzebna jest obecność przynajmniej $\frac{1}{4}$ liczby osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady.

Art. 87.

Sołtysa i jego zastępcę wybiera zebranie gromady w głosowaniu jawnem.

Głosowanie tajne (art. 33 zdanie 2) odbywa się za pomocą kartek, wrzucanych do urny. Wybory sołtysa i jego zastępcy przeprowadza wyznaczony przez wójta przewodniczący.

Art. 88.

Do kompetencji zebrania gromady należą:

- 1) wybór sołtysa i jego zastępcy;
- 2) wybór członka rady gminnej, stosownie do art. 12 niniejszej ustawy;
- 3) zarządzanie majątkiem gminnym, położonym w obrębie gromady, w zakresie, przekazanym przez radę gminną;
- 4) naradzanie się nad specjalnymi potrzebami gromady, w granicach spraw, należących w myśl art. 9 do zakresu działania gminy, celem przedstawienia ich zarządowi gminnemu.

Art. 89.

Wszystkie uchwały zapadają zwykłą większością głosów. Wstrzymujących się od głosowania uważa się za głosujących za wnioskiem.

W razie równości głosów wniosek upada.

Art. 90.

Z każdego zebrania gromady musi być spisany protokół, który podpisuje sołtys.

Art. 91.

Przepisy art. 26, 29, 33 dotyczą także zebrań gromady.

TYTUŁ VIII.

O nadzorze nad gminami.

Art. 92.

Nadzór nad gminami sprawuje w pierwszej instancji Wydział Powiatowy, w drugiej i ostatniej Rada Wojewódzka.

Odwołanie od niższej instancji nadzorczej do wyższej nastąpić może w ciągu dwóch tygodni od daty otrzymania postanowienia niższej instancji.

Art. 93.

Jeżeli rada gminna nie wstawi do budżetu lub nie uchwali poza nim wydatku, który gmina obowiązana jest pokryć w myśl istniejących ustaw, czyni to Wydział Powiatowy.

Jeżeli rada gminna nie uchwali budżetu, sporządza go Wydział Powiatowy po wysłuchaniu opinii zarządu gminnego i poleca zarządowi gminnemu jego wykonanie.

Art. 94.

Jeżeli gmina nie wykonywa swych obowiązków w granicach budżetu lub wykonywa je nienależycie, Wydział Powiatowy czyni na koszt gminy celem należytego ich wykonania niezbędne zarządzenia, przyczem ma prawo wydawania przepisów co do źródeł pokrycia odnośnych potrzeb finansowych.

Art. 95.

Minister Spraw Wewnętrznych ma prawo rozwiązać radę gminną na wniosek Rady Wojewódzkiej.

W ciągu 6 tygodni od chwili rozwiązania muszą być zarządzone nowe wybory.

Dopóki rada gminna nie ukonstytuuje się w nowym składzie, wszystkie jej czynności spełnia zarząd gminny, ograniczając się do załatwienia spraw bieżących. W żadnym razie zarząd gminny nie może zbywać i zamieniać nieruchomości ani zaciągać pożyczek.

Nowo powołana rada gminna wybiera nowy zarząd gminny.

Art. 96.

Złożenie z urzędu wójta, jego zastępcy i ławnika nastąpić może na mocy decyzji Rady Wojewódzkiej.

Art. 97.

W razie rozwiązania rady gminnej oraz jednoczesnego złożenia z urzędu członków zarządu gminnego, Rada Wojewódzka mianuje kierownika gminy.

Art. 98.

Nieważne są postanowienia organów gminy i zebrania gromady, które:

- 1) powzięte zostały na zebraniach nieprawomocnych;
 - 2) przekraczają kompetencję danego organu;
 - 3) naruszają obowiązujące ustawy.
- O nieważności orzeka Wydział Powiatowy.

Art. 99.

Unieważnione mogą być uchwały rady gminnej, zarządu gminnego i zebrania gromady, powzięte w obecności osób, które w myśl art. 29, 67 i 91 winny być usunięte od obrad i głosowania.

O unieważnieniu uchwał decyduje Wydział Powiatowy, na wniosek interesowanej osoby lub urzędu.

Skarga o unieważnienie złożona może być w ciągu dwóch tygodni od chwili powzięcia uchwały.

Art. 100.

Wydział Powiatowy ma prawo uchylać postanowienia organów gminnych lub gromadzkich, które przeczą obowiązującym ustawom, albo naruszają dobro publiczne lub interes gminy.

TYTUŁ IX.

Postanowienia końcowe.

Art. 101.

Osobna ustawa skarbowa związków samorządnych określi źródła dochodowe, z których będą mogły korzystać gminy wiejskie.

Art. 102.

Wykonanie niniejszej ustawy, w szczególności wydanie odnośnych instrukcji wyborczych — poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

M O T Y W Y

do rządowego projektu ustawy o gminie wiejskiej

z dn. 25 lipca 1919 r.

Jednem z najpilniejszych zadań ustawodawstwa administracyjno-samorządowego jest reforma samorządu gminnego, której potrzebę wykazuje chociażby obszerne a skomplikowane i nieraz sztukowane prawodawstwo b. zaborów rosyjskiego i austriackiego. Konieczność tej reformy znajduje dziś swoje uzasadnienie jednakże nie tylko w wadliwości dotychczasowego ustawodawstwa gminnego na ziemiach polskich, lecz przede wszystkim — zresztą jak i w innych dziedzinach życia państwowego — w fakcie, iż w każdym z b. trzech zaborów obowiązuje do chwili obecnej inne ustawodawstwo gminne, zaprowadzone przez rządy zaborcze. Ustawy gminne zaborców różnią się między sobą co do kardynalnych zasad ustroju samorządu gminnego tak znacznie, że niemożliwym jest utrzymanie na przyszłość tych różnic, już choćby ze względu na to, iż administrowanie państwem, w którego skład wchodzi jednostki gminne o zasadniczo odmiennym ustroju, przedstawia nieprzewidywane trudności i nie przyczynia się do utworzenia sprawnej władzy rządzącej.

Ustawodawstwo gminne w poszczególnych zaborach przedstawia się w szczególności jak następuje:

1. W b. Królestwie Kongresowem obowiązuje rosyjski „Ukaz“ o urządzeniu gmin wiejskich z dnia 2 marca (19 lutego) r. 1864, ogłoszony w Dzienniku Praw Kr. Pol. t. 62, str. 37. W roku 1892 ukaz powyższy został skodyfikowany, jako część organizacji zarządu Królestwa Polskiego (t. 2 Rosyjskiego Zbioru Praw — Swoda Zakonow), której stanowi dział Y. Uwzględnia on wszelkie zmiany, uchylenia i uzupełnienia, którym uległa treść ukazu z r. 1864 w czasie od ogłoszenia aż do r. 1892. Nieliczne zmiany i uzupełnienia, ogłoszone po 1892 r., są razem zebrane w kontynuacji Zbioru Praw (Swoda Zakonow) z r. 1912. W latach 1913 i 1914 nie już nowego w tej dziedzinie nie ogłoszono. Okupanci żadnych zmian w organizacji samorządu gminnego z mocą ustawową nie dokonali. Dopiero nowy rząd polski w kilkanaście dni po wyjściu okupantów ogłosił „Dekret o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego“ z dn. 28 listopada r. 1918.

Na zasadzie tegoż dekretu wydało Ministerjum Spraw Wewnętrznych „Przepisy wykonawcze do dekretu o utworzenie Rad Gminnych“, z dn. 5 grudnia r. 1918. Wymieniony powyżej dekret z dnia 28 listopada r. 1918 w swoim artykule 1-szym utrzymuje moc obowiązującą „Ukazu o urządzeniu gmin wiejskich“ z roku 1864 i znosi tylko te przepisy ukazu, które wymienione są w tymże dekreście wzgl. których zniesienie wynika z treści dekretu. Dekret o Radach Gminnych, napisany i ogłoszony z wielkim pośpiechem, stworzył w zastosowywaniu ustawy z r. 1864 cały szereg trudności i wywołał wiele niejasności przy interpretowaniu poszczególnych przepisów, wzgl. ustalaniu ich stosunku do wymienionej ustawy.

2. W b. zaborze austriackim obowiązuje, jako ustawa ramowa, w pierwszym rządzie austriacka „Państwowa Ustawa Gminna“ z dnia 5 marca 1862 r. (Dz. p. p. Nr. 18). Na zasadzie powyższej ustawy ramowej wydana została przez Sejm Galicyjski „Ustawa obowiązująca w Królestwie Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o urządzeniu gmin i ordynacji wyborczej dla gmin“ z dn. 12 sierpnia 1866 r. (Dz. U. K. Nr. 9). Ponieważ ustawa gminna nie obowiązuje majątków ziemskich, stanowiących osobne jednostki terytorjalne, wydał Sejm ponadto „Ustawę o obszarach dworskich“ z dn. 12 sierpnia 1866 r. (Dz. U. K. Nr. 20).

Od tego czasu dokonano następujących zmian: Ustawą z dnia 13 marca r. 1889 (Dz. U. K. Nr. 24) wyłączono z pod mocy obowiązującej Ustawy Gminnej z r. 1866 — 30 miast, ustawą zaś z dnia 3 lipca r. 1896 (Dz. U. K. Nr. 51) wyłączono także inne miasta i znaczniejsze gminy, wylicznone w art. I tej ustawy, wydając dla tych miejscowości odrębne postanowienia.

3. W b. zaborze pruskim obowiązuje pruska „Ustawa Gminna dla siedmiu wschodnich prowincji monarchji“ z d. 3 lipca r. 1891, która do wybuchu rewolucji w Niemczech nie uległa żadnym zmianom.

Porównyując ustawodawstwa gminne w b. trzech zaborach, stwierdzić należy zasadniczą różnicę między ustrojem samorządu gminnego w b. Królestwie Kongresowym z jednej a w b. zaborach austriackim i pruskim z drugiej strony. Różnica ta polega na tem, iż gmina wiejska w b. Królestwie Kongresowym jest t. zw. gminą zbiorową, t. j. że składa się w zasadzie z kilkunastu do kilkudziesięciu wsi (kolonji, obszarów dworskich, osad) ze średniem zaludnieniem około 6.500 mieszkańców. Na czele gminy stoi wójt, któremu pomocną jest rada gminna, składająca się z 12 członków. Najwyższą władzą w gminie jest zebranie gminne, którego decyzji podlegają wszystkie ważniejsze sprawy z zakresu gospodarki gminnej. Gmina jednakże nie jest najniższą jednostką samorządną. Albowiem osady, wsie i kolonie, wchodzące w skład gminy, tworzą t. zw. „gromady“, które posiadają również dość szeroki ustrój samorządowy. Na czele gromady stoi sołtys, zaś organem uchwalającym i kontrolującym czynności sołtysa jest zebranie gromady.

Zasadniczo odmienny ustrój posiadają gminy w b. zaborach austriackim i pruskim. W obu zaborach każda wieś, osada czy kolonia stanowi gminę, posiadającą własny ustrój samorządny. W b. zaborze austriackim organem uchwalającym i nadzorującym jest rada gminna, składająca się z 8 do 36 członków obieralnych i pewnej liczby radnych bez wyboru, wrylistów. Na czele gminy stoi t. zw. zwierzchność gminna, składająca się z naczelnika gminy (wójta) i przynajmniej z dwóch asesorów (przysiężnych). W b. zaborze pruskim kierownikiem gminy jest sołtys, zaś organem uchwalającym i nadzorującym, jest zebranie gminne. W gminach, w których liczba uprawnionych do brania udziału w zebraniu gminnym, przekracza 40-tu członków, wchodzi zamiast zebrania gminnego t. zw. reprezentacja gminna. Sołtysowi przydanych jest 2 do 6 ławników, którzy pomagają mu w załatwieniu spraw urzędowych i zastępują go w razie potrzeby. W większych gminach może być statutem lokalnym zaprowadzony t. zw. kolegjalny zarząd gminny, złożony z sołtysa i ławni-

ków. W obu zaborach zarówno austriackim jak i pruskim, w skład gminy nie wchodziły majątki ziemskie, odpowiadające pewnym warunkom. Stanowią one oddzielne jednostki administracyjne, jako t. zw. „obszary dworskie“. Na terytorjum obszaru dworskiego urząd przełożonego sprawuje posiadacz obszaru dworskiego, względnie zamianowany przez niego zastępca.

Dla prawodawcy powstaje pytanie, który z dwóch systemów, powyżej scharakteryzowanych, należy wprowadzić przy uregulowaniu samorządu gminnego przez władze prawodawcze polskie — system gminy zbiorowej, czy też system gminy jednowioskowej. Chcąc kwestję tę rostrzygnąć, zważyć należy, że gmina zbiorowa zaprowadzona jest nie tylko na terytorjum b. Królestwa Kongresowego, lecz także na obszarach, położonych na wschód od niego w t. zw. krajach zabiranych, które to terytorja stanowią znaczną większość obszaru Państwa Polskiego. Prócz tego polska literatura samorządowa w Galicji od całego szeregu lat występowała energicznie za reformą samorządu gminnego w duchu utworzenia gminy zbiorowej na wzór gminy, istniejącej w Królestwie. Także i władza ustawodawcza, t. j. Sejm Galicyjski zajął się oficjalnie w dziewiątym dziesiątku wieku ubiegłego sprawą utworzenia gminy zbiorowej. Z polecenia Sejmu przeprowadzona została ankieta, której wynikiem były obszerne materiały, stwierdzające, że gmina jednowioskowa z powodu słabych sił materialnych i intelektualnych nie okazała się zdolną do życia i nie wykazała prawie żadnej inicjatywy w dziedzinie kulturalnego i materialnego podniesienia stosunków gminnych, a tem samem nie wykorzystała szerokich praw, które ustawa gminna w dziedzinie samorządu gminie określa. W zaborze pruskim ludność polska z powodu nikłego wpływu na prawodawstwo pruskie nie zajmowała się zupełnie zagadnieniami z dziedziny prawa administracyjnego. Jedyne z niemieckiej literatury o pruskim samorządzie gminnym można czerpać pewne wskazówki w tym względzie, albowiem nie we wszystkich prowincjach państwa pruskiego istniała gmina jednowioskowa. W prowincji nadreńskiej utrzymała się z czasów francuskich gmina zbiorowa. Cały szereg autorów niemieckich występował za tem, aby gmina zbiorowa na wzór gminy, istniejącej w Nadrenji, zaprowadzona została w całym państwie pruskim. Widzimy więc, że gmina jednowioskowa w żadnym zaborze nie znalazła zdecydowanych zwolenników, z drugiej zaś strony nie spotykamy poważniejszych przeciwników gminy zbiorowej na ziemiach polskich. Pomijając argumenty teoretycznej natury, przemawiające za gminą zbiorową, Ministerjum Spraw Wewnętrznych, już ze względów, powyżej przedstawionych, w projekcie nowej ustawy gminnej, rozstrzygnęło pytanie, któremu z tych dwóch systemów dać pierwszeństwo, na korzyść gminy zbiorowej.

Projekt nowej ustawy gminnej przedstawia się w głównych zarysach co do ustroju samorządu gminnego, jak następuje:

Ustawa gminna obowiązująca ma w gminach zbiorowych, których obszar będzie musiała określić osobna ustawa o podziale administracyjnym Państwa. Nowy podział gmin jest i dla b. Królestwa Kongresowego sprawą palącą, ponieważ od czasu ostatniego podziału upłynęło już przeszło 50 lat i ponieważ stosunki, które decydowały przez 50 laty o podziale, w powyższym czasokresie zmieniły się do tego stopnia, iż wytworzyły takie nierówności między poszczególnymi gminami, które nie mogą być nadal utrzymane. Wystarczy wskazać na fakt, że liczba mieszkańców poszczególnych gmin według najnowszych danych waha się między 1,500 a 28,000. Zdaniem Ministerstwa, terytorjum gminy winno być określone w ten sposób, aby w zasadzie nie obejmowało mniej, niż 5,000, i nie więcej niż 10,000 mieszkańców.

Organami gminy są według projektu:

1. Rada Gminna,
2. Zarząd Gminny,
3. Wójt.

R a d a G m i n n a składać się ma z radnych, wybieranych przez zebrania gromad. Liczba radnych wynosić będzie przy zaludnieniu gminy od 5 do 10 tys. mieszkańców i przy jednym delegacie na 100 wyborców—25 do 50 radnych. Utworzona w ten sposób Rada Gminna będzie najwyższą władzą w gminie i przejmie wszystkie funkcje, które na terenie b. Królestwa Kongresowego według ustawy z r. 1864, należą do kompetencji zebrania gminnego. Zebranie gminne nie zostało do nowego projektu zupełnie wprowadzone i to z następujących powodów: według ustawy z r. 1864 prawo udziału w zebraniach gminnych uzależnione było od cenzusu majątkowego, prawo to posiadali bowiem tylko pełnoletni właściciele, mający prawem osobistej własności przynajmniej 3 morgi ziemi. Kobiety od udziału w zabraniu gminnym były wyłączone. Zebranie gminne składało się wobec tego z kilkudziesięciu do kilkuset członków. Jakkolwiek więc obrady przy większej ilości osób były przeważnie bardzo utrudnione, w każdym razie były one możliwe i zgromadzały zwykle potrzebną do prawomocności uchwał większość osób, uprawnionych do głosowania. Coprawda i te zebrania przedstawiały poważniejsze techniczne trudności zimą, gdy pomieszczenie kilkuset ludzi w szczupłym poczęści lokalu gminnym było niemożliwością. Sprawa zebrań gminnych skomplikowała się w wysokim stopniu z chwilą wydania „Dekretu o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego“ z dn. 28 listopada 1918 r. Artykuł 12-ty tegoż dekretu znosi bowiem wszelkie ograniczenia majątkowe, zaprowadzone ustawą z r. 1864 i przyznaje prawo udziału w zebraniach gminnych odąd wszystkim, zarówno mężczyznom, jak i kobietom, o ile mają przynależność państwową polską i 21 lat skończonych, oraz od 6 miesięcy zamieszkują w gminie. Tym sposobem prawo udziału w zebraniach gminnych ma w poszczególnych gminach przeszło 40% mieszkańców, a więc kilkaset do kilku, a nawet do kilkunastu tysięcy osób (w największej gminie liczba ta wynosi przeszło 11 tysięcy osób). Pomijając fakt, że żadna gmina wiejska nie posiada odpowiedniego dla takich rzesz lokalu, stwierdzić należy, że nawet miejsce przed lokalem gminnym nie wystarcza, aby choć pod gołem niebem mogło się zebrać kilka tysięcy osób, mających prawo udziału w myśl wymienionego wyżej dekretu w zebraniu gminnym. Przeszło półrocza pod tym względem praktyka wykazała dalej, że jeśli zebrania gminne, złożone przed wydaniem dekretu z kilkuset ludzi, przedstawiały pod względem kierownictwa poważne bardzo trudności i często nie dawały możliwości rzeczowego obradowania, to trudności dopiero co wskazane, po dopuszczeniu szerokich warstw ludności wiejskiej do udziału w tem zebraniu, spotęgowały się do karykaturalnych wprost rozmiarów. Ludność wiejska, uznając sama fizyczną niemożność korzystania z nadanych jej powyższym dekretem praw samorządowych, w przeważającej ilości wypadków stawia się na zebrania gminne bardzo niechętnie tak, że zebrania gminne nie osiągają nigdy przepisanej artykułem 209 ustawy z r. 1864 połowy osób, uprawnionych do brania udziału w zebraniu. Tym sposobem każda uchwała, zapadła na któremkolwiek z zebrań gminnych po dniu 28 listopada 1918 r. jest prawomocna. Pomimo formalnego nieuchylenia wspomnianego wyżej artykułu, wymagającego do prawomocności uchwał zebrania gminnego obecności conajmniej połowy osób, mających prawo głosowania na zebraniu, zmusiła praktyka, Ministerjum Spraw Wewnętrznych do takiej interpretacji stosunku ustawy z r. 1864 do dekretu z 28 listopada 1918 r., iż uznano musiano artykuł 209, jako zniesiony powyżej wymienionym dekretem. Doświadczenie, które uzyskało Ministerjum Spraw Wewnętrznych z tej kilkomiesięcznej nowej praktyki samorządu gminnego naucza pozatem, że w wielkiej ilości wypadków, w których zebrała się wyjątkowo poważniejsza liczba osób, uprawnionych do głosowania na zebraniu gminnym, praca owocna była wykluczona. Zebrania te nie prowadziły do powzięcia jakichkolwiek uchwał, lecz przeciwnie kończyły się zwykle zakłóceniem spokoju publicznego.

Ponieważ projekt nowej ustawy gminnej utrzymuje prawo głosowania w gminie w tych samych rozmiarach, co dekret z 28 listopada 1918 r., okazała się potrzeba nadania samorządowi gminnemu takiego ustroju, który, mimo określonej powyżej, daleko idącej demokratyzacji prawa współudziału w decydowaniu o losach gminy, nie tylko umożliwiłaby prawidłowe funkcjonowanie samorządu gmin wiejskich w dotychczasowym zakresie, lecz w nowym zakresie działania, nadanym przez projekt ustawy gminom wiejskim, dopomógł do rozbudowy życia samorządowego gminnego do poziomu, jaki samorząd ten osiągnął w państwach Europy zachodniej. Ministerjum Spraw Wewnętrznych doszło do przekonania, że cel ten nie da się osiągnąć w inny sposób, jak przez zupełne zarzucenie instytucji zebrań gminnych i powierzenie najwyższej władzy w gminie organowi, który się będzie składał z reprezentantów wszystkich terytorjalnych części gminy i będzie równocześnie posiadał zaufanie wszystkich jej mieszkańców, mających prawo współdecydowania w sprawach gminy. Takim organem ma być według nowego projektu — na wzór istniejących w miastach rad miejskich — rada gminna, składająca się z reprezentantów gromad, wybieranych na zebraniach gromadzkich w ten sposób, aby każda gromada miała przynajmniej jednego przedstawiciela w radzie gminnej. Gromady, które mają więcej niż 100 osób, posiadających czynne prawo wyborcze, wybierają po jednym następnym radnym na każdych dalszych 100 wyborców. Rada gminna w myśl art. 22 projektu będzie decydowała o zasadach zarządzania i użytkowania majątku gminy, o nabywaniu i zbywaniu nieruchomości, zaciąganiu pożyczek i lokowaniu kapitałów, będzie uchwałała budżet roczny, opłaty i podatki gminne, będzie ustanawiała etaty osobowe urzędników gminnych, będzie dawała inicjatywę, wzgl. wypowiadała opinię w sprawie zmiany granic gminy i przeniesienia siedziby urzędu gminnego, będzie sprawowała kontrolę nad czynnościami zarządu gminnego i sprawdzała rachunki gminne, będzie wreszcie wybierała członków zarządu gminnego, t. j. wójta i ławników. Rada gminna będzie zatem najwyższym organem uchwałodawczym i kontrolującym gminy.

Organem zarządzającym, jakim w miastach są magistraty, będzie **z a r z ą d g m i n n y**, składający się z wójta i najmniej 2 ławników. W gminach większych liczba ławników wynosić ma $\frac{1}{10}$ część liczby radnych. Kolegjalny zarząd gminny w myśl art. 58 projektu przygotowuje wnioski na posiedzenia rady gminnej, zarządza majątkiem gminnym, prowadzi jego inwentarz, decyduje o sposobach wykonania uchwał rady gminnej, prowadzi przedsiębiorstwa gminne, nie mające własnego zarządu, wzgl. nadzoruje także przedsiębiorstwa, mające własny zarząd, układa projekt budżetu gminnego, sporządza obrachunek roczny, zarządza dochodami gminy, rozkłada podatki i powinności gminne, asygnuje dochody i wydatki gminy i prowadzi nadzór nad jej rachunkowością i kasowością, upoważnia do reprezentowania gminy przed sądem, mianuje i zwalnia pracowników gminnych, składa radzie gminnej sprawozdanie, a wreszcie przedstawia jej wnioski w zakresie gospodarstwa gminnego. Poza tem zarząd gminny jest władzą dyscyplinarną nad pracownikami gminnymi.

Władzę wykonawczą w gminie sprawuje **w ó j t**, który kieruje też biegiem administracji gminnej. Jako organ wykonawczy samorządu gminnego reprezentuje on w szczególności gminę nazewnątrz, wykonywuje uchwały zarządu gminnego i rady gminnej, przechowuje dokumenty i akta gminne, nadzoruje pracowników gminnych i załatwia w wypadkach nagłych czynności zarządu gminnego, jednakże z warunkiem, że winien wyjednać sobie dla tychże czynności zgodę zarządu gminnego na jego najbliższem posiedzeniu. Na tem nie wyczerpują się jednak czynności wójta. Ponieważ administracja państwowa, jak i w innych krajach Europy zachodniej, tak i w Polsce, nie posiada własnych organów wykonawczych na obszarze gmin, występuje wójt w sprawach administracji państwowej jako lokalny reprezentant centralnych władz państwowych.

W tym swoim charakterze wykonywuje ustawy, rozporządzenia i polecenia władz zwierzchnich, zawiesza uchwały organów gminnych, które się sprzeciwiają ustawom, wstrzymuje wykonanie tychże uchwał, o ile one naruszają dobro publiczne lub interes gminy, i wreszcie zarządza wszystko, czego wymaga bezpieczeństwo, spokój i porządek publiczny.

Z pojęcia gminy zbiorowej wynika, że gmina nie jest najmniejszą jednostką administracyjną. Takim nie podlegającym już dalszemu podziałowi administracyjnemu obszarem jest t. zw. gromada, jako ostatnie samorządowe ognisko organizacji państwowo - administracyjnej. W zasadzie stanowi według art. 70 projektu każda wieś, kolonja, osada lub obszar dworski taką gromadę. Organizacja gromady przedstawia się dość prosto.

Organami gromady są:

- a) sołtys,
- b) zebranie gromady.

Sołtys jest organem zarządzającym i wykonawczym gromady, zaś zebranie gromady — organem uchwalającym. Do atrybucji zebrania gromady należy wybór sołtysa i członków rady gminnej, zarządzanie majątkiem gminnym, położonym w obrębie gromady i wreszcie naradzanie się nad specjalnymi potrzebami gromady, celem przedstawienia ich organom gminnym. Budżetu swego gromada nie układa; nie jest też ona korporacją prawa publicznego. Tak więc w b. zaborach austriackim i pruskim terytorjum, które stanowi dotąd gminę, będzie podlegało powyżej wymienionym przepisom o gromadzie.

Pozatem wypada zwrócić uwagę na dalszą zasadniczą zmianę, którą wprowadza projekt w stosunku do zaborów austriackiego i pruskiego. Znosi on bowiem t. zw. o b s z a r y d w o r s k i e, jako samodzielne jednostki administracyjne, podlegające wyłącznej władzy posiadacza gruntu, wzgl. wyznaczonego przez niego zastępcy. Obszar dworski będzie według nowego projektu gromadą narówni z innymi gromadami, nie różniącą się co do swego ustroju w niczem od reszty gromad w gminie. Organami takiej gromady, powstałej z obszaru dworskiego, będą również sołtys i zebranie gromady, przyczem sołtysem może być obrany każdy mieszkaniec gromady, posiadający bierne prawo wyborcze w gminie, a więc niekoniecznie posiadacz danego obszaru dworskiego. O ile zatem projekt mówi wogóle o obszarze dworskim, to używa tego terminu jedynie w znaczeniu historyczno - terytorjalnym, nie zaś jako odrębnego pojęcia prawnego - administracyjnego.

W powyższem uzasadnieniu starano się podać w zwięzłej formie zasadnicze wytyczne przedstawionego projektu ze specjalnem wskazaniem głównych odchyleń od ustawodawstwa, obowiązującego dotąd w poszczególnych dzielnicach. Ponadto poszczególne przepisy przedłożonego projektu wymagają następujących wyjaśnień.

d o a r t. 1.

Obecny podział administracyjny Państwa Polskiego opiera się na dotychczasowym podziale, dokonany przez państwa zaborcze. Ostatni podział w b. Królestwie Kongresowem wprowadzony został postanowieniem Komitetu Urządzącego z d. 5 stycznia 1867 r. Jak już zaznaczono na wstępie niniejszych motywów, podział ten wobec zmiany warunków ekonomicznych i wzrostu ogólnej liczby ludności jest dziś już przestarzały i będzie musiał ulegć jak najprędzej nowemu uregulowaniu. W b. zaborach austriackim i pruskim wprowadzenie gminy zbiorowej będzie również wymagało oznaczenia granic tych nowych okręgów gminnych, gdyż one obecnie wogóle jeszcze nie istnieją. Podział administracyjny państwa należy z natury rzeczy do atrybucji władz państwowych, które ustalają granice wszystkich wogóle okręgów administracyjnych na obszarze państwa. Dlatego też ustawa o samorządzie gminnym nie może zawierać przepisów pod tym względem, jako nie należących do zakresu

działania samorządu, lecz do atrybucji władz państwowych. O ile zatem projekt wogóle wspomina o granicach gmin, powołuje się on na ustawę o podziale administracyjnym państwa, wychodząc z założenia, że samorząd gminny obowiązywać będzie na obszarze gminnym takim, jakim go stworzą władze państwowe.

Ustęp 3-ci art. 1-go okazał się konieczny ze względu na to, że prawodawstwo dotychczasowe przewidywało obszary, nie należące do składu żadnej gminy, ani miejskiej, ani wiejskiej. Dotyczy to np. w b. zaborze austriackim „rezydencji, zamków i innych budynków wraz z należącymi do nich ogrodami i parkami, przeznaczonych na pomieszkanie lub chwilowy pobyt Cesarza i Najwyższego dworu“.

d o a r t. 2.

Projekt zaznacza wyraźnie, że gmina wiejska jest osobą prawa publicznego, aby nie pozostawić żadnej wątpliwości, iż gmina jest p r z y m u s o w y m związkiem zamieszkałych na jej terytorjum osób. Znaczy to, że gmina może w razie potrzeby zmusić jednostki odporne do stosowania się do jej przepisów i uiszczania podatków i świadczeń przez organa gminne na członków gminy nałożonych. Oznaczenie gminy, jako jednostki samorządowej, nadaje jej też osobowość prawną w znaczeniu prawa cywilnego.

d o a r t. 3.

Zmiana granic gmin tylko o tyle dotyczy samorządu, o ile idzie o połączenie, wzgl. rozdzielenie majątku gmin interesowanych. Artykuł 3-ci podaje kompetentne do decydowania w tych sprawach instancje.

d o a r t. 4.

Prawo gmin do wydawania obowiązujących przepisów dotyczy następujących wypadków: 1) odnośna ustawa państwowa mówi wyraźnie, że daną sprawę gmina o ile zechce, może uregulować przez wydanie odpowiedniego statutu gminnego. W takim wypadku gmina m o ż e, lecz nie jest obowiązana skorzystać z przysługującego sobie prawa. Gmina może więc pozostawić daną kwestję nieuregulowaną; 2) ustawa państwowa nakłada na gminę o b o w i ą z e k uregulowania pewnej dziedziny życia gminnego. Gmina nie może się wtenczas uchylić od tego obowiązku i może być przez władzę nadzorczą zmuszona do wydania przepisów, obowiązujących w danej sprawie; 3) będzie wreszcie wiele dziedzin życia gminnego, nie uregulowanych żadnymi przepisami ustawowemi. W wypadkach takich gmina m a w o l n ą r ę k ę co do wydawania przepisów obowiązujących, z jednym jednakże zastrzeżeniem, że przepisy te nie mogą być sprzeczne z istniejącymi już ustawami.

d o a r t. 5.

Projekt ustawy nie przewiduje dalszego zachowania pojęcia „przynależności gminnej“ w znaczeniu, istniejącem dotychczas w b. Królestwie Kongresowem i w Galicji. Projekt ustala jedynie t. zw. członkostwo gminne, t. j. prawo i obowiązek mieszkańca gminy do współdziałania w samorządzie gminnym. Członkostwo gminy uzyskuje się automatycznie, o ile mieszkaniec gminy jest obywatelem polskim i mieszka w gminie od 6 miesięcy. Pojęcie stałego zamieszkania użyte jest w projekcie w znaczeniu prawa cywilnego. Ministerjum uważa, że takie uregulowanie sprawy jedynie odpowiada pojęciom nowoczesnym i zgodne jest z tendencją nie tamowania i nie ograniczania ruchu ludności na obszarze całego państwa.

d o a r t. 7.

Obowiązek członków gminy do przyjmowania urzędów z wyboru wypływa ze stanowiska jednostki, jako członka zorganizowanego społeczeństwa, dla której sprawy publiczne nie powinny być obojętne. Zwolnie-

nie od tego obowiązku pracowników gminnych jest tem uzasadnione, że pracownik taki w myśl art. 20 musi zrzec się swej posady. Nie można go zatem zmuszać do przyjmowania wyboru, lecz należy mu pozostawić swobodną decyzję, zaś urzędnicy państwa i samorządów wyższego rzędu winni mieć możność poświęcać wszystkie siły swej służbie, która też jest służbą publiczną.

d o a r t. 9.

Aby nie krępować rozwoju samorządu gminnego, projekt stara się określić zakres działania gminy możliwie ogólnie. Uważa, że jako sprawy gminne uważać należy wszystkie sprawy, które dotyczą dobrobytu, zdrowia i rozwoju duchowego mieszkańców gminy. Jeśli jednak sprawy wymienionego wyżej rodzaju ustawy zastrzegają państwu, lub jeśli inne jednostki samorządowe, np. powiatowe związki komunalne, zaliczają je do swego zakresu działania, wtenczas sprawy te do zakresu działania samorządu gminnego zaliczane już być nie mogą. Wyliczone pod p. 1 do 9 kategorie spraw nie wyczerpują jednak kompetencji gminy. Wyliczanie to jest raczej przykładem, co zostało wyrażone w projekcie słowami „a w szczególności“.

d o a r t. 10.

Gmina samorządna jest jednostką, wchodzącą w skład organizmu państwowego. Jeśli życie państwowe ma funkcjonować prawidłowo, nie można uzależniać jedynie od dobrej woli, wzgl. uznania samej gminy, czy i które zadania, wchodzące w zakres samorządu gminnego, gmina zechce wykonać lub nie. Poszczególne gminy mogłyby bowiem wogóle nie uznać dla siebie konieczności załatwiania spraw z zakresu samorządu gminnego. Dlatego też współczesna nauka prawa administracyjnego rozróżnia dwa zakresy działania samorządu gminnego, a mianowicie: t. zw. dobrowolny i obowiązkowy. Artykuł 10 daje właśnie definicję spraw należących do obowiązkowego zakresu działania gminy, od których spełnienia, wzgl. wykonywania gminie się uchylać pod żadnym pozorem nie wolno. Jeśli np. art. 8 „Ustawy o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych“ z d. 27 maja 1919 r. opiewa, że gminy obowiązane są dostarczyć bezpłatnie w czasie właściwym wszystkim nauczycielom opału, wtenczas sprawa ta należy do obowiązkowego zakresu działania gminy i gmina obowiązek ten spełnić musi, w przeciwnym razie może być przez organa nadzorcze przymuszona do ich spełnienia. Nie można sobie wyobrazić takiego stanu prawnego, w którymby gmina mogła odmówić wypełnienia tego obowiązku, w przeciwnym razie ustawa cytowana stałaby się iluzoryczną.

d o a r t. 12.

Każda gromada winna być reprezentowana w radzie gminnej przynajmniej przez jednego swojego przedstawiciela w myśl zasady, aby do udziału w samorządzie gminnym były dopuszczone wszystkie części terytorjalne gminy równomiernie.

d o a r t. 14.

Projekt ustala zasadę jawności wyborów, ponieważ wobec rozpowszechnionego analfabetyzmu głosowanie tajne na wsi przedstawia duże trudności techniczne. Decydującym wszakże był inny wzgląd. Otóż praktyka wyborcza w gminach b. Królestwa Kongresowego w okresie 7-miesięcznym od czasu wydania „Dekretu o utworzeniu rad gminnych“ wykazała, że ludność wiejska w olbrzymiej ilości wypadków sprzeciwia się kategorycznie wyborom tajnym, uważając je, jako środek do popełniania malwersacji wyborczych. Artykuł niniejszy zaprowadza więc głosowanie tajne tylko w tych wypadkach, jeśli znaczna część wyborców, t. j. conajmniej $\frac{1}{3}$ część zażąda wyborów tajnych.

d o a r t. 20.

Zakaz równoczesnego zajmowania posady w urzędzie gminnym i urzędu radnego uzasadniony jest tem, że pracownik gminny, bez względu na to, czy zajmuje płatną posadę, czy też nie, jest w większym lub mniejszym stopniu od swych przełożonych zależny i może nie mieć wobec tego niezależności zdania własnego, koniecznej do obywatelskiej współpracy w gminie. Uzasadnienie do ustępu 2 dane było przy artykule 7.

d o a r t. 22.

Wyczerpiecie spraw nie jest tutaj tylko przykładowe, lecz taksatywne, t. j. wyczerpuje kategorie spraw, podlegających kompetencji rady gminnej.

d o c y f r y 1. Rada gminna ma ustanawiać z a s a d y zarządzania i użytkowania majątku gminnego, gdyż zarząd gminny winien posiadać pewne dyrektywy, jaki sposób zarządzania wzgl. użytkowania rada gminna uważa za najbardziej celowy.

d o c y f r y 2. Że projekt poddaje przyjmowanie na rzecz gminy darowizn i zapisów decyzji rady gminnej, tłumaczy się tem, iż darowizny i zapisy w wielu wypadkach powodują w ostatecznych swych skutkach tylko obciążenie gminy.

d o c y f r y 4. Jakiego rodzaju opłaty i podatki gminne będzie wolno radzie gminnej uchwalać, o tem będzie zawierała bliższe przepisy ustawa o skarbowości związków samorządowych.

d o c y f r y 6. Zdarzają się wypadki, jak nas tego uczy obecna wojna, w których ściągnięcie należności gminnych, np. składki morgowej, staje się niemożliwe. W wypadkach takich zachodzi konieczność umorzenia tych należności; umarza je w poszczególnych wypadkach po ich dokładnem zbadaniu zarząd gminny. Jednakże celem uniknięcia niekonsekwencji w postępowaniu i wypływających ztąd ewentualnych nadużyć, winien zarząd gminny posiadać ściśle dyrektywy i normy co do sposobu i wysokości umarzania należności gminnych.

d o c y f r y 7. Rada gminna ustala etaty osobowe, t. zn. ustanawia, ilu w gminie ma być pracowników, jakie mają mieć funkcje i jakie ma być ich wynagrodzenie. Samo mianowanie urzędników i pracowników gminnych należy jednak w myśl art. 58. cyfry 11 do kompetencji organu zarządzającego, a więc zarządu gminnego. Rada gminna może również znosić uchwalone przez siebie uprzednio posady służbowe w gminie. Nie może tego uczynić jednak odnośnie do tych posad, które przewidziane są w ustawie gminnej lub też innej ustawie. Niedopuszczalne byłoby zatem np. skasowanie posady pisarza gminnego, który to urząd w ustawie niniejszej jest wyraźnie przewidziany.

d o c y f r y 9. Jak już zaznaczono w ogólnem uzasadnieniu, sprawa granic gmin jest rzeczą, należącą do władz państwowych. To samo dotyczy dokonywania zmian po ostatecznem ustaleniu granic gminy przez ustawę o podziale administracyjnym państwa. Samorządowi gminnemu winna być jedynie dana możność występowania z inicjatywą ze swej strony w tych sprawach, gdyż potrzebę zmian najłatwiej dostrzegają ludzie, znający dokładnie warunki miejscowe. Z tych samych powodów wskazanem jest, gdyby inicjatywa co do projektowanych zmian nie wychodziła od rady gminnej, aby władze państwowe przed dokonaniem zmiany granic gminy lub w razie potrzeby przeniesienia siedziby urzędu gminnego obowiązane były wysłuchać opinii rady gminnej w tej sprawie.

d o a r t. 24.

Ministerjum Spraw Wewnętrznych rozważało dokładnie sprawę, czy przewodnictwo na posiedzeniach rad gminnych należy powierzyć wójtowi (co widzimy w gminach wiejskich na całym świecie), czy też osobnemu przewodniczącemu na wzór przewodniczących rad miejskich w miastach, wyłączonych z powiatowych związków komunalnych, t. j. w mia-

stach ponad 25.000 mieszkańców, Ministerjum doszło jednak do przekonania, że oddzielenie funkcji wykonawczych od przewodnictwa w radzie gminnej jest dla gmin większych niewskazane. Rozdział taki przy dzisiejszym niewielkiem wyrobieniu ogółu gminy w sprawach samorządu łatwo może doprowadzić w postępowaniu wójta — z jednej — a przewodniczącego rady gminnej z drugiej strony do zupełnej rozbieżności, która udamremni wszelką owocną działalność samorządową w gminie. Poza tem niezjednoczenie obu urzędów w jednej osobie osłabia znacznie skuteczność i sprężystość samorządu gminnego o tyle, że wójt, jako organ niezwiązany bezpośrednio z radą gminną, nie będzie nigdy tak współdziałał w wykonywaniu uchwał rady gminnej, jak kiedy sam w charakterze przewodniczącego rady gminnej bezpośrednio współdziałał w powzięciu danej uchwały i wobec tego w dalszym jej losie jest bezpośrednio zainteresowany. Wreszcie złączenie dwóch takich urzędów w jednej osobie, mianowicie w samorządzie powiatowym, okazało się celowem i przyczyniło w wysokim stopniu do skoordynowania czynności władz państwowych z działaniem samorządu powiatowego. Jedynie w razie osobistego zainteresowania wójta w danej sprawie, może rada gminna wybrać na czas odnośnej dyskusji innego przewodniczącego.

Aby urzędnikom dać możność poznania z własnej obserwacji życia gminnego i z drugiej strony — aby zetknąć ludność gmin już nie z obcym, wrogim nam, ale naszym rodzimym polskim urzędnikiem, projekt przewiduje udział urzędników państwowych i pracowników wydziału powiatowego w posiedzeniach rad gminnych z głosem doradczym i to tylko w tych sprawach, w których występują, jako rzeczoznawcy, t. j. w sprawach swej specjalności. Celem uniknięcia tego, aby na posiedzenie rad gminnych zjawiali się urzędnicy niepowołani, wymaga projekt posiadania przez urzędników upoważnienia swojej władzy do uczestniczenia w zebraniach.

d o a r t. 25.

Możliwe są sytuacje, kiedy wójt zainteresowany jest w tem, aby nie zwoływać nadzwyczajnego posiedzenia rady gminnej, choćby względy rzeczowe domagały się zwołania rady. W takich wypadkach może inicjatywa pochodzić z innej strony, a mianowicie zwołania zebrania może zażądać Wydział Powiatowy, jako władza nadzorcza, lub też $\frac{1}{4}$ część członków rady gminnej.

d o a r t. 26.

Jawność posiedzeń rady gminnej wzorowana jest na przykładach analogicznych w samorządzie miejskim i powiatowym, w których posiedzenia organów uchwałodawczych są w zasadzie jawne.

d o a r t. 27.

Obecne zebrania gminne dają często przykłady, jak życie samorządowe i praca w gminie zatamowana być może przez jednostki ciemne lub też złej woli. Jednostki takie nieraz poprostu uniemożliwiają wszelką pracę. Wydaje się dlatego wskazanem, aby rada gminna miała możność usuwania takich jednostek z posiedzeń. By jednakże członkowie rady gminnej środka tego bądź co bądź radykalnego nie nadużywali dla celów ubocznych, wymagana jest według projektu do przeprowadzenia takiej uchwały większość kwalifikowana, a mianowicie większość $\frac{2}{3}$ głosów obecnych.

d o a r t. 28.

Zachodzą wypadki, że popełni ktoś czyn, niekwalifikujący się do postępowania karnego, który jednakże przez opinię słusznie zostaje zgany i dyskwalifikuje daną osobę co do nieskazitelności jej charakteru. Przykładów takich dostarczyła nam zwłaszcza ostatnia wojna. Zachowa-

nie się bowiem niektórych osobników wobec wrogów dowodziło braku w wysokim stopniu uczuć patriotycznych, jakkolwiek konkretne czyny nie mogły a nawet i obecnie nie mogą być ścigane sądownie. Trudno jednakowoż zmuszać radę gminną, żeby takich ludzi cierpiała w swoim gronie. Celem uniknięcia nadużyć, wzgl. popełnienia niesprawiedliwości wobec interesowanego, wymagana jest również i w tym wypadku do powzięcia uchwały większość kwalifikowana.

do art. 29.

Że członkowie pewnego kolegium nie mogą być obecni przy rozważaniu i głosowaniu spraw, w których są interesowani osobiście lub też ich krewni do trzeciego stopnia, jest zasadą posiedzeń organów samorządowych ogólnie przyjętą. Projekt zastosowuje ją i do samorządu gminnego.

do art. 30.

Ponieważ poczucie obowiązku u jednostek, spełniających urzędy z wyboru, jest często jeszcze bardzo małe, Ministerjum uważa za konieczne zastosowanie pewnego rygoru karnego do tych, którzy obowiązki te zaniedbują lub je sobie lekceważą. Jak uczy doświadczenie, nieprzebywanie na posiedzenia uniemożliwia powzięcie prawomocnych uchwał i naraża wszystkich przybyłych na stratę czasu.

do art. 31.

Zasada, według której dla prawomocności uchwał wystarcza obecność większości radnych, nie może być zastosowana w sprawach, pociągających za sobą poważniejsze skutki. Dotyczy to mianowicie zaciągania pożyczek i zbywania nieruchomości. Są to sprawy tak ważne, że projekt wymaga do prawomocności tych uchwał obecności conajmniej $\frac{2}{3}$ liczby radnych.

do art. 32.

Do wstrzymujących się od głosowania w projekcie zastosowany został system, przyjęty w samorządzie francuskim, według którego zalicza się głosy wstrzymujących się jako głosujących za wnioskiem. Przyjęcie tej zasady będzie miało wysokie znaczenie wychowawcze. Albowiem kto przyjmuje z rąk ludności, jako jej mąż zaufania, urząd publiczny, przyjmuje tem samem i obowiązek rzeczywistego decydowania spraw, ludności tej dotyczących: jest zatem obowiązany wyrobić sobie zdanie co do każdej kwestji, uchwalanej w danym gronie. Kto zatem z wygody lub innych powodów nie może się zdobyć na zdecydowanie się na jedną lub drugą stronę, nie spełnia swego obowiązku. Zasada powyższa ma dawać pozbawienie możliwości tak zwanego demonstracyjnego wstrzymywania się od głosowania, jeśli radny godzi się w zasadzie na głosowanie za wnioskiem, jednak wstrzymuje się od głosowania z pewnych względów, zresztą słusznych, w celu zadokumentowania pewnego niezadowolenia z okoliczności, towarzyszących uchwale.

Według projektu w razie równości głosów, wniosek upada. Ministerjum wychodzi z założenia, że nie należy ułatwiać przeprowadzania wniosków, które nie otrzymały nawet jednego głosu ponad połowę.

do art. 35.

Wydziałowi Powiatowemu, jako władzy nadzorczej nad samorządem gminnym, ma być, w myśl niniejszego artykułu, dana możliwość uzyskania poglądu na całokształt pracy samorządu gminnego, do którego to celu potrzebne jest nadsyłanie przez każdą gminę wszystkich uchwał rady gminnej. Jest to dla Wydziału Powiatowego najwłaściwsza droga informowania się o wszystkich uchwałach, powziętych nielegalnie.

d o a r t. 36.

Uchwały rady gminnej mogą w zasadzie być wykonywane natychmiast bez uzyskania czyjejkolwiek aprobaty. Chcąc uchronić gminy, w sprawach finansowych mniej doświadczone, od strat, państwo rezerwuje sobie zwykle pewną ingerencję do uchwał, które posiadają poważniejsze znaczenie finansowe. Artykuł niniejszy wymaga dlatego zatwierdzenia uchwał przez Wydział Powiatowy w wypadkach: a) nabywania i zbywania nieruchomości, obciążania majątku gminy, przyjmowania na jej rzecz darowizn, zaciągania pożyczek i lokowania kapitałów; b) uchwalania budżetu i wydatków, budżetem nieprzewidzianych, oraz dokonywania zmian w budżecie; c) uchwalanie na rzecz gminy opłat i podatków; d) zamiary powinności naturalnych na pieniądze; e) ustanawiania zasad, według których zarząd gminy może umarzać należności gminne, niemożliwe do ściągania.

d o a r t. 37.

Zarząd gminny jest ciałem kolegjalnem, które decyduje większością głosów. Skład zarządu gminnego ze względów praktycznych nie może być zbyt liczny, gdyż utrudniałoby to częste zbieranie się zarządu na posiedzenia. Projekt przyjmuje dlatego w zasadzie najmniejszą dopuszczalną dla kolegjum liczbę, t. j. trzech. Artykuł 39 projektu przewiduje dla większych gmin także większą liczbę ławników, ustalając ją na $\frac{1}{10}$ liczby radnych.

d o a r t. 40.

Artykuł niniejszy daje bierne prawo wyborcze na wójta wszystkim tym, którzy posiadają także prawo do jakiegokolwiek rady gminnej lub miejskiej. Biernego prawa wyborczego na urząd wójta projekt nie ogranicza jedynie do mieszkańców danej gminy dlatego, aby gminom finansowo silnym i postępowym dać sposobność wybierania fachowców w dziedzinie samorządu na wójtów.

Wójt i jego zastępca winni posiadać pewne doświadczenie życiowe, którego zwykle w dostatecznej mierze nie posiadają osoby jedynie pełnoletnie. Artykuł niniejszy wymaga zatem dla wyżej wspomnianych funkcjonariuszy skończonych lat 25-iu.

Według ustawy z 1864 r. mógł być wójtem nawet analfabeta. Stosunki w samorządzie gminnym są jednak dziś tak złożone, że dopuszczanie do tego urzędu analfabetów byłoby conajmniej lekkomyślnością; wójt analfabeta może nie tylko gminę, ale i siebie narazić na nieobliczalne straty, szczególnie natury finansowej, gdyż nie jest zdolny do osobistego sprawdzenia treści żadnego aktu, wydanego przez urząd gminny. Wójt winien jednak umieć więcej, niż tylko podpisać swoje nazwisko. Artykuł niniejszy wymaga dlatego od wójta i jego zastępcy wykształcenia w zakresie przynajmniej ukończonej szkoły ludowej.

d o a r t. 42 — 46.

Wymienione artykuły zawierają zasadnicze przepisy co do sposobu, w jaki mają się dokonywać wybory wójta. Ciałem wyborczym dla tych wyborów jest rada gminna, zaś przeprowadza je specjalnie w tym celu ukonstituowane ciało, a mianowicie złożona z trzech członków i wybrana przez radę gminną komisja. Wybory są w zasadzie jawne, gdyż doświadczenie, zebrane przez Ministerjum Spraw Wewnętrznych od dnia ogłoszenia „Dekretu o utworzeniu rad gminnych“ wykazało, że ludność nasza, jak już wyżej na innym miejscu wspomniano, przeciwna jest wyborom tajnym, uważając je jako sposobność do popełniania ze strony osób interesowanych nadużyć. Projekt daje jednak w tych wypadkach, w których $\frac{1}{4}$ część wyborców uważa tajne głosowanie, za właściwszy dla siebie sposób przeprowadzania wyborów, w myśl art. 33-go zdania 2 sposobność dokonania wyborów tajnych. Głosowanie odbywa się imien-

nie w sposób, umożliwiający podwójną kontrolę wyniku wyborów. To samo dotyczy wyborów tajnych, z tą jednakże zmianą, że głosowanie odbywa się za pomocą kartek, wrzucanych do urny.

Przepisy wyborcze Ministerjum uważa za konieczne, gdyż praktyka wyborcza dotychczasowa w b. zaborze rosyjskiem wykazuje, że nieścisły sposób wykonywania wyborów w gminie jest źródłem wiecznych niesnasek i w wypadkach spornych uniemożliwia władzom nadzorczym dokładne sprawdzenie wyniku wyborów. Wywołuje to u ludności wiejskiej poczucie niepewności prawnej i ściąga na organa administracji państwowej, względnie odpowiednie władze nadzorcze, podejrzenia lub zarzuty stronnictwość, co bezwzględnie nie jest pożądane.

d o a r t. 47.

Urząd wójta jednoczy w sobie nietylko funkcje samorządowe, lecz również organu administracji państwowej, wójt jest, słowem, urzędnikiem samorządowym i państwowym w jednej osobie. Na wybór tych osób Państwo winno zatem posiadać pewien wpływ, który wywiera w ten sposób, iż wymaga dla wójta i jego zastępcy zatwierdzenia wydziału powiatowego.

d o a r t. 48.

Projekt wychodzi z założenia, że urząd wójta powinien być płatny, gdyż trudno wymagać od ludzi, poświęcających tyle czasu dla spraw publicznych, co wójt, i zmuszonych zaniedbywać swój zawód, aby siły swe poświęcali zupełnie bezinteresownie.

d o a r t. 49.

Poza pensją wójtowi winny być zwracane te wydatki, które poczynił w interesie służby, np. kosztą podróży koleją, diety za wyjazdy służbowe i t. p. Co do wysokości tych świadczeń Ministerjum Spraw Wewnętrznych nie uważa za wskazane wydawać norm, obowiązujących dla całego państwa, ponieważ stosunki ekonomiczne w poszczególnych częściach kraju są bardzo różnorodne i ulegają zmianom także co do czasu, podczas gdy zmiana norm, już raz w ustawie ustalonych, mogłaby być dokonana jedynie w drodze ustawodawczej. Chcąc umożliwić różniczkowanie tych norm, co do miejsca i czasu, projekt udziela wydziałom powiatowym prawo ich ustalania.

d o a r t. 51.

Jeśli państwu, względnie odnośnym władzom nadzorczym przysługiwać ma prawo zatwierdzania wyborów wójta, konieczne są i przepisy na wypadek niezatwierdzenia tych wyborów. Artykuł niniejszy wprowadza zmiany w b. zaborze austriackim, lecz nie przewidziany w ustawie z r. 1864 urząd mianowanego kierownika gminy na ten wypadek, jeśli dwukrotny wybór zatwierdzenia wydziału powiatowego nie uzyska. Ustawa z r. 1864 zawierała w artykule 242 przepisy, które okazały się w praktyce szkodliwe, względnie niewykonalne.

d o a r t. 52.

Takż sam kierownik gminy potrzebny jest w wypadkach, jeśli gmina wogóle nie chce dokonać wyboru wójta dla jakichbądź względów i stwarza przez to sytuację która według ustawy z r. 1864 była bez wyjścia. Nowoczesny prawodawca sytuacji takich w żadnym razie tolerować nie powinien.

d o a r t. 54.

Jakkolwiek ze względu na ciągłość i sprawność pracy pożądanem byłoby, aby okres urzędowania ławników był możliwie długi, Minister-

jum jest zdania, że pierwsza ustawa, ujednastajniająca stosunki gminne w poszczególnych dzielnicach, nie powinna zawierać przepisów, któreby nie pozwalały radzie gminnej, w razie popełnienia przez nią błędu co do osób wybranych ławników, naprawić te błędy w niedalekim czasie. Ustalenie okresu urzędowania ławników na lat 3 odpowiada i potrzebie i ciągłości pracy i nie krępuje zbytnio rady gminnej.

d o a r t. 55.

Ławnicy nie mają otrzymywać wynagrodzenia, ponieważ wynagradzanie zbyt wielu funkcjonariuszy gminnych przekraczałoby zdolności finansowe przeważnej liczby gmin wiejskich. Ministerjum Spraw Wewnętrznych nie uważałoby jednak za właściwe, aby ławnicy, oprócz swych sił, poświęcali i środki pieniężne w interesie ogółu. Projekt uprawnia więc ławników do żądania zwrotu wydatków, połączonych z wykonywaniem urzędu, np. kosztów podróży służbowych.

d o a r t. 56.

Ministerjum Spraw Wewnętrznych uważa wybór zastępców ławników za niewskazany, albowiem popierałoby przez to skłonność ludności do niedoceniania tego urzędu i wybierania ludzi nieodpowiednich. Projekt zaprowadza wobec tego wybory uzupełniające tylko w razie opróżnienia stanowiska ławnika. Aby nie wprowadzać zamieszania i niepewności co do okresu urzędowania, wybór dokonywany być ma tylko na okres do końca kadencji poprzednika.

d o a r t. 57.

Jak już wspomniano w uzasadnieniu ogólnem, wójt jest organem wykonawczym gminy. Rozgraniczenie kompetencji wójta w stosunku do zakresu działania zarządu gminnego dokonane jest w projekcie w ten sposób, że wójt załatwia wszystkie sprawy, należące do czynności administracyjnych gminy, z wyjątkiem spraw, w art. 58 wyraznie i w sposób wyczerpujący zastrzeżonych do decyzji zarządu gminnego. Wobec trudności określenia taksatywnego, jakie sprawy są sprawami bieżącej administracji gminnej, Ministerjum uważało za właściwe powierzyć załatwianie tych spraw, których ustawa z powodu wyżej wspomnianych trudności wyrażnie nie wylicza, wójtowi, jako organowi, mającemu możność najszybszego decydowania i wykonania każdej sprawy. Bliższa charakterystyka kompetencji wójta dana była w uzasadnieniu ogólnem.

d o a r t. 58.

Zakres działania zarządu gminego jest podany, jak już zaznaczono, w sposób wyczerpujący i zawiera wszystkie ważniejsze sprawy z zakresu administracji gminnej, których rozpatrywanie kolegjalne — ze względu na ich ważność — uznać należy za właściwsze.

d o a r t. 59.

Zarząd gminny jest władzą dyscyplinarną nad pracownikami gminnymi. Upomnienie i naganę, jako kary lżejsze i zastosowywane do mniej ciężkich przewinień, powinien wymierzać i wójt, jako ten organ, który najczęściej styka się z pracownikami gminy i najłatwiej spostrzec może niewłaściwości i przekroczenia w postępowaniu pracownika.

d o a r t. 60.

Najważniejszym z pośród pracowników kancelarii gminnej jest pisarz gminny. Fakt, z jakich osób składa się zespół pisarzy gminnych, decyduje w wysokiej mierze o postępie życia samorządowego w gminie i sprawności jej działania. Możliwie staranny dobór kandydatów na to stanowisko musi być jedną z najważniejszych trosk odnośnych czynni-

ków. Pod tym względem życie gminne w byłym zaborze rosyjskim daje przykłady nad wyraz smutne. Chęć radykalnego naprawienia tych stosunków, których nie można już utrzymać, musiała znaleźć wyraz w projekcie. Jako środki prowadzące do tego celu, Ministerjum Spraw Wewnętrznych uważa:

1) Zarząd gminy nie ma b. często możliwości dokonania wyboru odpowiedniego kandydata zarówno pod względem kwalifikacji fachowych, jak i wartości moralnych, już choćby dlatego, że poszczególnej gminie nie są zwykle znane jednostki odpowiednie na to stanowisko. Wobec tego o wyborze decyduje przypadek. Wydział Powiatowy powinien zatem zarządowi gminnemu przychodzić z pomocą w zebraniu zgłoszeń wykwalifikowanych kandydatów, z pomiędzy których możnaby dokonać wyboru. Takie podwójne sprawdzanie kwalifikacji kandydata daje większą gwarancję, że nie zostanie wybrany kandydat o nagannych kwalifikacjach osobistych lub o niedostatecznym uzdolnieniu zawodowym. Artykuł niniejszy przewiduje dlatego, że nominacji pisarza dokonuje zarząd gminny tylko z pośród kandydatów, poleconych przez Wydział Powiatowy.

2) Również na zwolnienie pisarza Wydziałowi Powiatowemu musi przysługiwać pewien wpływ. Koniecznem to jest zwłaszcza ze względu na to, aby pisarzy uwolnić od uczucia niepewności, że z powodu jakiegobądź intrygi lokalnej mogą zostać zwolnieni, nim sprawa ich przed dochodzeniem przez władzę nadzorczą co do słuszności podnoszonych zarzutów zostanie zbadana. Zarząd gminny, w myśl projektu, może dlatego zwolnić pisarza tylko wówczas, jeśli Wydział Powiatowy się na to zgodzi, albo też jeśli Wydział sam da inicjatywę zarządowi do zwolnienia pisarza.

3) Nieodpowiedni dobór ludzi na stanowiskach pisarzy gminnych tłomaczy się dalej tem, że kwestja wynagrodzenia w dotychczasowem ustawodawstwie na terenie b. Królestwa Kongresowego nie była w odpowiedni sposób ustawowo uregulowana. Uposażenie pisarza było do niedawna wszędzie, a jest w przeważającej ilości wypadków i dziś jeszcze tak minimalne, że starczyć na pokrycie jego potrzeb życiowych absolutnie nie może. Stan taki miał ten skutek, iż pisarze oglądali się za dochodami ubocznymi. Z drugiej strony ponieważ wynagrodzenie nie może być uregulowane jedną stałą formułą ustawową jednolicie dla wszystkich dzielnic i na dłuższy okres czasu, proponuje projekt, aby normy wynagrodzenia pisarzy ustalały z mocą obowiązującą gminy Wydziały Powiatowe. Uniknie się w ten sposób nierzadkiego w dotychczasowej praktyce samorządowej zjawiska, że gminy, w których mają wpływ najmniej oświecone jednostki, odmawiają pisarzom należytego wynagrodzenia dla względów, nie mających nic wspólnego z kwalifikacjami zawodowymi pisarza. Że pisarzowi gminnemu winny być zwracane jego wydatki, poczynione w interesie służby, np. koszty podróży, wynika z zasady, przyjętej dla wszystkich funkcjonariuszy w gminie.

d o a r t. 61.

Nie jest rzeczą ustawy gminnej ustalać przepisy co do wynagrodzenia innych pracowników samorządu gminnego, jako też zabezpieczenia dodatków za lata służby, przyznania emerytury i t. d. Sprawę tę będzie musiała uregulować osobna ustawa o pracownikach samorządowych, na którą też artykuł niniejszy się powołuje.

d o a r t. 62.

Wymieniony artykuł stanowi wyjątek od zasady, w myśl której gminę na zewnątrz reprezentuje wójt. Dla aktów, które mogą dla gminy mieć poważne skutki finansowej natury, a mianowicie dla podpisywania dokumentów, na mocy których gmina zaciąga zobowiązania, przewiduje artykuł niniejszy prócz podpisu wójta, także podpis jednego ławnika,

co umożliwia do pewnego stopnia kontrolę co do legalności przejętego na gminę zobowiązania.

d o a r t. 63.

Wójt jest organem wykonawczym gminy i ponosi za swój zakres działania pełną odpowiedzialność. Wskazaniem jest dać wójtowi możliwość powierzania poszczególnych spraw do załatwienia ławnikom, nie zdejmując z niego tem samem odpowiedzialności za prawidłowy sposób ich wykonania. Takie obciążenie wójta konieczne jest zwłaszcza wtedy, gdy administracja gminy rozbudowana została do tego stopnia, że osobiste załatwianie wszystkich spraw przekracza siły jednego człowieka.

d o a r t. 66.

Wobec nielicznego składu zarządu gminnego będzie się nierzadko zdarzać, że w razie głosowania osiągnięta zostanie równość głosów. Aby nie komplikować zbytnio procedury głosowania, koniecznem jest nadanie głosowi wójta przywileju ostatecznego decydowania w razie równości głosów. Co do wstrzymujących się od głosowania, uzasadnienie do art. 32 znajduje i tutaj zastosowanie.

d o a r t. 67.

Z powodu małej liczby osób, tworzących zarząd gminny, zdekompletowanie jego na skutek nieobecności członka, osobiście interesowanego, może często uniemożliwić powzięcie prawomocnej uchwały. W takich razach zarząd gminny w myśl projektu ma być uważany, jako zdolny do uchwał, niezależnie od liczby osób uprawnionych do głosowania.

d o a r t. 68.

Ważnem jest regularne branie udziału w posiedzeniach zarządu gminnego przez ławników, ponieważ zwłoka w decydowaniu spraw, podlegających kompetencji tegoż zarządu może w znacznym stopniu obniżyć sprawność gospodarki samorządowej. Dla tego i ławnicy, w razie nieusprawiedliwionego nieprzybywania na posiedzenia, muszą podlegać rygorowi karnemu.

d o a r t. 69.

Nie każdy zarząd gminny będzie posiadał siły fachowo dostatecznie wykształcone, żeby mógł wypracować regulamin urzędowania zarządu. Poza tem niewskazaniem jest, aby w tym samym powiecie obowiązywał w poszczególnych gminach inny regulamin. Przeciwnie celem umożliwienia władzy nadzorczej wykonywania nadzoru nad prawidłowością urzędowania zarządów gminnych w powiecie wskazana jest jednolitość regulaminu przynajmniej w tym samym powiecie. Artykuł niniejszy daje Wydziałowi Powiatowemu prawo wydania takiego regulaminu z mocą obowiązującą wszystkie zarządy gminne powiatu.

d o a r t. 70.

Motywy do niniejszego artykułu zawarte są w uzasadnieniu ogólnem. Bierne prawo wyborcze na urząd sołtysa ograniczone jest w przeciwieństwie do urzędu wójta tylko do mieszkańców gromady, ponieważ zdaniem Ministerjum Spraw Wewnętrznych obsadzenie urzędu sołtysa — z powodu szczupłego zakresu działania — nie będzie wymagało sił fachowych z poza gromady lub nawet gminy.

d o a r t. 74.

Uzasadnienie dane do artykułu 47 znajduje zastosowanie także do art. 74.

do art. 75.

Również i dla gromady przewiduje projekt mianowanie kierownika przez Wydział Powiatowy w pewnych wypadkach. Motywy do art. 51 stosują się także do kierownika gromady.

do art. 76.

Patrz analogiczne motywy do art. 52.

do art. 77.

Sołtys jest nie tylko organem gromady, ale również funkcjonariuszem gminy. Pozatem gromada w zasadzie nie posiada własnej gospodarki finansowej. Wynagradzanie sołtysa z funduszy gromady byłoby zatem połączone z trudnościami i stwarzałoby w obrębie tej samej gminy różnice co do sposobu wynagradzania, nie mówiąc już o tem, że nakładałoby na gromadę poza obciążeniem gminnym jeszcze specjalne ciężary. Dlatego artykuł niniejszy przepisuje wynagrodzenie sołtysów z kasy gminnej i, w celu uniknięcia nierówności, ustalenie tegoż wynagrodzenia przez Wydział Powiatowy.

do art. 81.

Sołtys jest tak samo, jak wójt, funkcjonariuszem samorządowym i urzędnikiem państwowym w jednej osobie, dlatego ma on obowiązek wykonywania ustaw i rozporządzeń państwowych, poleceń wójta, jako urzędnika państwowego i sprawowania władzy policyjnej w pewnych wypadkach.

do art. 82.

Prawo brania udziału w zebraniach gromady uregulowane jest w taki sam sposób, jak to uczynił dekret o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dnia 28 listopada 1918 r.

do art. 83.

Kategorje osób wyłączonych z zebrania gromady ustalone zostały analogicznie do obowiązujących w b. zaborze rosyjskim przepisów regulaminu wyborczego dla miast.

do art. 85.

Jak często zachodzi potrzeba zwoływania zebrań gromady, trudno ustalić w ustawie, wobec czego projekt uzależnia je od uznania sołtysa. Aby jednak uniemożliwić nadużycia w tym względzie, daje projekt już $\frac{1}{10}$ liczbie osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady, możliwość domagania się od sołtysa zwołania takiegoż zebrania.

do art. 86.

Z powodu dopuszczenia do zebrań gromady bardzo szerokich kół, wymaganie do prawomocności uchwał przynajmniej połowy uprawnionych uniemożliwiłoby w obecnych czasach wszelką pracę zebrania gromady. Ministerjum uważa dlatego za konieczne, aby zebranie gromady uznane zostało za prawomocne już w razie obecności $\frac{1}{4}$ liczby osób uprawnionych do głosowania.

do art. 87.

W sprawie wyboru sołtysa zobacz analogiczne uzasadnienie do artykułów 42 — 46.

do art. 88.

Ponieważ gromada nie stanowi oddzielnej jednostki prawnej ani w znaczeniu prawa publicznego ani prywatnego, przeto nie może ona mieć własnego majątku. Majątek ten jest majątkiem gminnym. Wska-

zanem jednak jest, aby zebranie gromady mogło zarządzanie tym majątkiem, który położony jest w obrębie gromady, powierzać gromadzie, oczywiście, o ile gmina dla ważnych względów nie zarezerwuje sobie samej prawa zarządzania tym majątkiem.

do art. 92.

Podczas gdy na obszarze b. Królestwa Kongresowego władzą nadzorczą drugiej instancji dla gmin jest obecnie Ministerjum Spraw Wewnętrznych, projekt, licząc się z zamierzonym utworzeniem województw, przekazuje rolę drugiej instancji w sprawach gminnych radom wojewódzkim. Z uwagi na lokalne znaczenie spraw gminnych, jako też celem uniknięcia zbytniego przeciążenia władzy centralnej temi sprawami, rada wojewódzka z wyjątkiem kilku bardzo ważnych wypadków będzie również instancją ostatnią. Odpowiada to zasadzie wprowadzanej powszechnie w obecnych ustawach, aby postępowanie administracyjne nie miało więcej, niż 2 instancje.

do art. 93.

Władzy nadzorczej musi przysługiwać prawo przymusu w stosunku do gmin, nie uchwalających funduszków potrzebnych do spełnienia zadań, które ustawy państwowe na gminy nakładają. Jedynym sposobem, prowadzącym do celu, jest nadanie władzy nadzorczej prawa odpowiedniego uzupełniania budżetów gminnych, wzgl. całkowitego sporządzania go, jeśli rada gminna budżetu wogóle nie uchwali.

do art. 94.

Ingerencja państwa konieczna również jest, jeżeli gmina zaniedbuje swe obowiązki. Prawo do tego udziela Wydziałowi Powiatowemu niniejszy artykuł, daje mu również możność oznaczenia źródeł pokrycia powstających złąd kosztów.

do art. 95.

Jednym z nielicznych wypadków bezpośredniej ingerencji Ministra Spraw Wewnętrznych do spraw gminnych jest rozwiązanie rad gminnych. Ministerjum uważa, że rozwiązanie rady posiada znaczenie donioślejsze, wychodzące poza ramy stosunków lokalnych, i jest zarządzeniem tak radykalnem, iż tylko po najdokładniejszym zbadaniu sprawy i uwzględnieniu wszystkich wchodzących w grę momentów winno być zastosowywane. Najbardziej powołanym do tego organem, zdaniem Ministerjum jest Minister Spraw Wewnętrznych.

do art. 96.

Władzy nadzorczej musi przysługiwać prawo usuwania niezdolnych do spełnienia swych funkcji lub nieuczciwych wójtów i ławników. Wobec ważności sprawy decyzja o tem zastrzeżona jest dla rady wojewódzkiej.

do art. 97.

W razie rozwiązania rady gminnej mogą zachodzić wypadki jednoczesnego usunięcia wszystkich członków zarządu gminnego, gdyż powody rozwiązania rady będą często winą w tym samym stopniu zarządu gminnego, co i rady. Gmina nie może w takim razie pozostać zupełnie bez gospodarza, choćby tymczasowego. Artykuł niniejszy daje zatem radzie wojewódzkiej możność mianowania kierownika gmin.

do art. 98.

W wypadkach, wymienionych w niniejszym artykule, pogwałcenie przepisów ustawowych jest tak jaskrawe, że nie powinno wymagać do-

piero unieważnienia. Są one nieważne ipso iure. Wydział Powiatowy jedynie orzeka o nieważności, skoro uchwała dana dojdzie do jego wiadomości.

do art. 99.

Władzy nadzorczej powinno przysługiwać prawo unieważniania uchwał organów gminnych w razie pogwałcenia przez nie przepisów więcej formalnych. Ponieważ unieważnienie takie nie leży w interesie publicznym, może ono nastąpić jedynie na wniosek interesowanego.

do art. 101.

Stosunki finansowe samorządów gminnych w poszczególnych zaborach są bardzo różnorodne i z reguły pozostają w zależności od systemu podatków państwowych. Załatwienie tej sprawy wymaga szczególnych przepisów, zwłaszcza na czas przejściowy i może być, zdaniem Ministerjum Spraw Wewnętrznych, uregulowane jedynie w związku z systemem podatkowym wszystkich jednostek samorządowych w specjalnej ustawie skarbowej związków komunalnych.

SPRAWOZDANIE KOMISJI ADMINISTRACYJNEJ SEJMU USTAWODAWCZEGO.

w przedmiocie załatwienia rządowego projektu ustawy o gminie wiejskiej
(druk Sejmowy Nr. 3368).

Projekt ustawy o gminie wiejskiej wniesiony został przez Rząd do Sejmu w lipcu 1919 r.

Według projektu tego ustroj gminny miał być oparty na trzech zasadach: 1) gmina ma być zbiorową, 2) ma być wszechstronną, 3) jednokowy ustroj gminny ma obowiązywać na całym obszarze Rzeczypospolitej.

Dwie końcowe zasady nie znalazły sprzeciwu w komisji administracyjnej.

Ustalenie pierwszej zasady t. j. rozstrzygnięcia sprawy terytorjalnego obszaru gminy spotkało się w komisji z wielkimi trudnościami, na skutek których nastąpiła znaczna zwłoka w ostatniej decyzji, oraz zmiana referenta.

Na trudność ustalenia jaka ma być gmina, zbiorowa czy jednowioskowa, wpłynęła istniejąca pod tym względem różnica ustroju gminnego w każdym z trzech zaborów. W zaborach austriackim i pruskim gminy są jednowioskowe. Zabór rosyjski posiada gminy duże — zbiorowe.

Przyzwyczajenie do danego ustroju gminnego niezależnie od jego wartości skłania do dawania pierwszeństwa już posiadanemu ustrojowi gminnemu.

Po długich naradach, po rozpatrzeniu odpowiednich ankiet i opinii rzeczoznawców, komisja, biorąc pod uwagę, iż gmina mała jednostkowa dla braku dostatecznych środków materialnych, a często dla braku odpowiednio - przygotowanych ludzi, nie jest w stanie podołać wielu zadaniom, które wkłada na nią samorząd gminy, zdecydowała, iż gmina ma być zbiorową.

Na decyzję tę wpłynął też wzgląd na potrzeby zespolenia w osobie wójta najniższej władzy administracji państwowej oraz przedstawicielstwa samorządu gminnego zgodnie z wskazówką konstytucji (art. 68).

Rozdrobnienie zaś administracji państwowej na zbyt wielką ilość przedstawicieli nie zapewni sprawnego działania machinie państwowej.

Po ustaleniu obszaru gminy powstała rozbieżność zdań co do tego, jakie uprawnienie należy pozostawić gromadom, oraz co do wzajemnego stosunku gminy do gromady w zakresie spraw samorządowych.

Dla uzgodnienia tych różnic wysuwane były nowe koncepcje przez przedstawicieli zmieniających się w trakcie rozpatrywania ustawy gminnej rządów.

Komisja zatrzymała się na koncepcji pozostawienia gromadom w zakresie ich spraw czysto miejscowych tych samych uprawnień, jakie mają gminy zbiorowe w zakresie spraw samorządowych gminnych. Podział zaś tych spraw należy do sejmików wojewódzkich, które wydają w tej mierze statuty wzorowe radom, zaś gminom przysługuje prawo wprowadzenia do statutów pewnych zmian.

Pomimo to, iż w komisji odzywało się dość głosów krytyki powyższej koncepcji, komisja przyjęła ten sposób uregulowania uprawnień gromady ze względu na dzielnicę b. zaboru pruskiego oraz b. zaboru austriackiego, których przedstawiciele uważali za niewskazane pozbawianie członków przyszłych gromad a obecnie gmin tych uprawnień, które teraz posiadają. Gdy ustawa nie utwierdza podziału spraw pomiędzy gminę a gromadę, dając możność przesuwania ich od gromady do gminy i naodwrot, życie ma wykazać, która z tych jednostek samorządowych lepiej zadanie swe wykonywać będzie i większe zaufanie sobie zjedna.

Na skutek przyjęcia powyższej koncepcji, dawny projekt rządowy został przerobiony. Wprowadzone też zostały do ustawy nowe działy o policji miejscowej, o odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej członków zarządu gminnego i sołtysów. Został zmieniony system wyborów do rad gminnych, wskutek czego wynika potrzeba wydania osobnej części ustawy o ordynacji wyborczej.

Po uchwaleniu konstytucji dnia 17 marca 1921 r. do projektu w czasie rozpatrywania go musiały być wprowadzone zmiany, których wymagało uzgodnienie z wytycznymi konstytucji.

Projekt po opracowaniu był przesłany do wszystkich województw, nadesłane uwagi częściowo zostały uwzględnione przez komisję.

Na skutek tych wszystkich zmian i rozszerzeń obecny projekt nie jest już dawnym projektem rządowym, jest to projekt nowy, opracowany przez komisję wraz z Rządem.

Projekt ustawy o gminie wiejskiej, jako dotyczący podstawowej części administracji samorządowej wychodzi pierwszy.

Komisja zdaje sobie sprawę, iż ustawa ta winna być organicznie związana z całym szeregiem innych ustaw, których projekty nie zostały jeszcze dotąd do Sejmu wniesione. Brak ustaw o samorządzie powiatowym i wojewódzkim, o źródłach dochodowych związków samorządowych, o podziale administracyjnym Państwa o organizacji władz administracyjnych. Komisja sądzi jednak, iż ze względu na to, iż ustawa gminna, budując samorząd od fundamentów, daje podstawę do innych ustaw, może być wydana zaraz, gdyż nieład w samorządzie gminnym zwłaszcza w b. Królestwie Kongresowym woła o jaknajrychlejsze uregulowanie tej ustawy.

Ze względu na powyższe komisja wnosi.

WYSOKI SEJM raczy uchwalić
załączoną ustawę.

Przewodniczący: Opala.

Sprawozdawca: M. Bojanowski.

PROJEKT USTAWY

o gminie wiejskiej.

w brzmieniu Komisji Administracyjnej Sejmu Ustawodawczego

T Y T U Ł I.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gmina wiejska jest terytorjalnym związkiem publiczno - prawnym i osobą prawną prawa prywatnego. Związek ten powołany jest do samodzielnego załatwiania pod ustawowym nadzorem Państwa spraw administracji publicznej, należących według niniejszej ustawy do zakresu działania gminy (art. 34).

Obszar gminy wiejskiej obejmuje jedną lub więcej sąsiednich gromad (art. 72). Obszar ten stanowi jednocześnie jednostkę terytorjalną dla celów administracji państwowej.

Każda nieruchomość ziemska, nie wchodząca w skład gminy miejskiej, musi należeć do gminy wiejskiej.

Art. 2.

Obszar poszczególnych gmin wiejskich oraz ich nazwę ustali oddzielna ustawa. Ustawa ta określi również warunki i sposób dokonywania zmian granic gmin tudzież wskaże władze, powołane do ustalania siedzib urzędów gminnych oraz rozstrzygania sporów o granice gmin.

Art. 3.

O ile wskutek zmian granic gminnych zajdzie potrzeba uregulowania praw majątkowych pomiędzy gminami, dotkniętymi zmianą, uskutecznią to Wydział Powiatowy. Przed wydaniem odnośnej decyzji Wydział Powiatowy powinien podjąć próbę nakłonienia zainteresowanych gmin do polubownego załatwienia sprawy.

Art. 4.

Gminy mają prawo w granicach ustaw wydawać obowiązujące statuty miejscowe w takich sprawach gminnych, co do których ustawa pozostawia gminom swobodę w wyborze sposobu załatwienia, lub których uregulowanie ustawa zastrzega statutom miejscowym. Statuty te, ich zmiana i zniesienie wymagają zatwierdzenia Wydziału Wojewódzkiego po wysłuchaniu opinii Wydziału Powiatowego i nabierają mocy obowiązującej po ich ogłoszeniu w gminie w sposób przez Radę Gminną ustalony.

T Y T U Ł II.

O członkach gminy.

Art. 5.

Członkami gminy są obywatele Rzeczypospolitej, którzy mają w granicach gminy miejsce zamieszkania.

Za miejsce zamieszkania w rozumieniu niniejszej ustawy uważa się miejscowość, w której ktoś osiadł w wyraźnym lub z okoliczności widocznym zamiarze stałego przebywania w tej miejscowości i uczynienia jej ośrodkiem całokształtu swoich stosunków życiowych.

Art. 6.

Członkostwo gminne traci się przez porzucenie miejsca zamieszkania w dotychczasowej gminie w zamiarze stałego opuszczenia tejże.

Art. 7.

Osoby małoletnie i niewłasnowolne nie mogą samodzielnie ani na być (art. 5), ani utracić (art. 6) członkostwa gminnego; zależą one pod tym względem od woli swojego ustawowego opiekuna (zastępcy).

Art. 8.

Żona nabywa od chwili zawarcia małżeństwa członkostwo gminne męża. Nabyte w ten sposób członkostwo zatrzymuje ona także w razie owdowienia, rozvodu lub separacji, dopóki go prawnie nie utraci.

Dzieci ślubne oraz w myśl ustawy cywilnej ze ślubnemi równouprawnione, podległe władzy ojcowskiej, dzielą członkostwo gminne ojca; nieślubne dzieci natomiast matki. Jedne i drugie zachowują je także po śmierci ojca, względnie nieślubnej matki, dopóki go prawnie nie utracą.

Art. 9.

Wojskowi zawodowi tudzież funkcjonariusze państwowi i samorządowi, zdolni do samodzielnego ustalenia członkostwa gminnego, stają się członkami tej gminy, w której mają miejsce stałego przydziału, względnie miejsce stałej służby.

Wojskowi, którzy pełnią służbę w wojsku na zasadzie ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej, zachowują członkostwo, które im przysługiwało przed rozpoczęciem służby wojskowej, dopóki go prawnie nie utracą.

Art. 10.

Członkowie gminy mają prawo korzystania z publicznych urządzeń, zakładów i majątku gminy, stosownie do obowiązujących w gminie przepisów, jak niemniej obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz gminy.

T Y T U Ł III.

O organach gminy.

ROZDZIAŁ I.

O organach gminy wogóle.

Art. 11.

Organami gminy są:

- 1) Rada gminna,
- 2) Zarząd gminny,
- 3) Wójt gminy.

ROZDZIAŁ 2.

O Radzie gminnej.

Art. 12.

Rada gminna składa się z radnych, wybranych przez osoby uprawnione do wybierania (art. 13) z pośród wybieralnych członków gminy (art. 15).

Liczba radnych w poszczególnych gminach wynosi zależnie od ilości mieszkańców 20 — 32. W szczególności wybierają:

gminy liczące do 6.000 mieszkańców	20	radnych,
„ „ od 6.000 do 8.000 mieszkańców .	24	„
„ „ od 8.000 do 10.000 „	28	„
„ „ ponad 10.000 „	32	„

Wybór radnych odbywa się na podstawie powszechnego, tajnego, bezpośredniego, równego i stosunkowego systemu głosowania. Bliższe postanowienia o dokonywaniu tych wyborów zawiera gminna ordynacja wyborcza.

Art. 13.

Prawo wybierania przysługuje z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, każdemu członkowi gminy bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów ma ukończone 21 lat życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Art. 14.

Prawo wybierania może być tylko wykonywane osobiście i upoważnienia uprawnionego do oddania jednego głosu.

Art. 15.

Prawo wybieralności na radnego przysługuje każdemu członkowi gminy, który ma prawo wybierania, ukończył 25 lat życia i opłaca podatki na rzecz gminy.

Wyłączeni od wybieralności są:

- a) funkcjonariusze Policji Państwowej,
- b) płatni funkcjonariusze gminy,
- c) osoby utrzymywane z funduszków gminy.

Art. 16.

Radni wybierani są na lat cztery; zatrzymują oni jednak swój urząd i spełniają czynności urzędowe aż do czasu ukonstytuowania się nowo wybranej Rady gminnej.

Pierwszy okres wyborczy rad gminnych, wybranych na podstawie niniejszej ustawy na obszarze ziem Rzeczypospolitej wskazanych w art. 116 skończy się bez względu na termin ich ukonstytuowania się z dniem 30 czerwca 1927 r. Następne okresy wyborcze we wszystkich gminach trwać będą normalnie cztery lata, kończąc się 30 czerwca.

W wypadku rozwiązania rady gminnej wydział wojewódzki na wniosek wydziału powiatowego postanowi przed zarządzeniem nowych wyborów, czy nowo wybrana rada ma sprawować czynności urzędowe tylko do końca okresu wyborczego, czy też także przez okres następny.

Art. 17.

Radni składają do rąk wójta przyrzeczenie, że będą gorliwie spełniać obowiązki urzędu i kierować się przytem ogólnem dobrem gminy i Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 18.

Wybrany na urząd radnego ulega z mocy samego prawa zawieszeniu w czynnościach, związanych z tym urzędem:

- 1) w czasie odbywania ćwiczeń wojskowych,
- 2) w wypadkach przewidzianych w art. 119, tudzież w wypadkach upadłości przez czas trwania tego stanu;
- 3) gdy radny wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i do

póki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią biorący w najem mieszkania gminne i dzierżawcy drobnych parcel, nie większych niż pół ha.

Art. 19.

Radny traci mandat oprócz wypadków, przewidzianych w art. 27 i 45:

- 1) wskutek utraty jednego z warunków wybieralności w czasie piastowania mandatu radzieckiego;
- 2) wskutek stwierdzenia, że w czasie wyboru nie miał prawa wybieralności.

Art. 20.

W miejsce radnego zawieszonego w czynnościach urzędowych (art. 18), jak również radnego, który utracił mandat (art. 19) lub ubył przed upływem okresu wyborczego wskutek dobrowolnego ustąpienia albo śmierci, wójt powoła kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodził odnośny radny.

Jeżeli na wspomnianej liście brak dalszych kandydatów, należy powołania zaniechać. Gdy jednakże liczba niezajętych z tego powodu mandatów przekroczy $\frac{1}{4}$ część ustawowej liczby radnych, należy w okręgach wyborczych o niezajętych mandatach przeprowadzić wybory uzupełniające w sposób, przewidziany w ostatnim ustępie art. 12 przy użyciu tej samej listy wyborców.

Kandydat, powołany w miejsce radnego zawieszonego, sprawuje czynności radnego do czasu ustania przyczyny zawieszenia, a najdłużej do końca okresu wyborczego (art. 16). Do końca bieżącego okresu wyborczego piastuje urząd także radny, powołany z powodu opróżnienia się mandatu wskutek jednej z dalszych przyczyn, podanych w ustępie 1-ym.

Art. 21.

Urząd radnego jest bezpłatny.

Radnym przysługuje jednak prawo żądania od gminy wynagrodzenia wydatków, poniesionych w sprawach gminy wskutek zlecenia Rady gminnej.

Normy wynagrodzenia ustala Rada gminna.

ROZDZIAŁ 3.

O zarządzie i wójcie gminy.

Art. 22.

Zarząd gminny składa się z wójta i 4 ławników.

Art. 23.

Wójta i ławników oraz z grona tych ostatnich zastępcę wójta wybiera Rada gminna.

Sposób dokonywania tych wyborów określa gminna ordynacja wyborcza.

Art. 24.

Na wójta i ławnika może być wybrany każdy członek gminy, który ma skończonych 25 lat życia, włada językiem polskim w słowie i piśmie i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania, w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Funkcjonariusze Policji Państwowej, płatni funkcjonariusze gminy oraz członkowie wyższych Wydziałów samorządowych mogą objąć stanowisko wójta lub ławnika tylko wówczas, gdy zrezygnują z zajmowanego dotąd stanowiska.

Art. 25.

Wybór wójta i jego zastępcy wymaga zatwierdzenia starosty, który co do osoby kandydatów winien wysłuchać opinii Wydziału Powiatowego.

Zatwierdzenia należy odmówić z powodu nieprawidłowości zaszytych przy akcie wyborczym, jak również w wypadku, gdy wybranemu brak podstawowych warunków wybieralności.

Przeciw niezatwierdzeniu przysługuje zarówno wybranemu, jak i Radzie gminnej prawo odwołania się do Wojewody, który po wysłuchaniu opinii Wydziału Wojewódzkiego decyduje ostatecznie.

Art. 26.

Jeżeli Rada gminna zwleka z wyborem wójta, starosta nakazuje dokonanie wyboru w ściśle oznaczonym terminie.

O ile wybór i w tym wypadku nie dojdzie do skutku lub gdy Rada gminna ponownie wybierze kandydata, któremu już poprzednio odmówiono zatwierdzenia, starosta mianuje wójta gminy na okres jednego roku.

Gdyby radni nie dokonali wyboru ławników, starosta po wysłuchaniu opinii Wydziału Powiatowego zamianuje na okres jednego roku ławników i zastępcę wójta z pośród członków gminy, posiadających warunki określone w art. 24.

Art. 27.

Członek Zarządu nie może jednocześnie piastować mandatu radnego.

Radny, traci urząd radnego w razie przyjęcia wyboru na członka Zarządu.

Art. 28.

Zarząd gminny wybiera się na lat cztery; winien on jednakże sprawować swe czynności aż do czasu objęcia tychże przez nowo wybrany lub zamianowany (art. 26) Zarząd.

Art. 29.

Postanowienia art. 18 i 19 stosują się analogicznie do członków Zarządu gminnego.

Gdy zawieszenie członka Zarządu w czynnościach urzędowych trwa dłużej niż trzy miesiące, Rada gminna może w miejsce zawieszonego wybrać nowego członka.

Jeżeli członek Zarządu utraci urząd z powodu jednej z przyczyn, wymienionych w art. 19, Rada gminna obowiązana jest dokonać w jego miejsce wyboru uzupełniającego. Tak samo postąpi Rada gminna w razie opróżnienia urzędu członka Zarządu wskutek śmierci, dobrowolnego ustąpienia, lub dyscyplinarnego złożenia z urzędu.

Wybrany w miejsce ubiegłego członka Zarządu urządzuje tylko do końca bieżącego okresu wyborczego.

Art. 30.

Wójt i jego zastępca składają przed objęciem urzędu w obecności starosty lub jego zastępcy przysięgę w brzmieniu, które ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Inni członkowie Zarządu winni zamiast przysięgi złożyć wobec Rady gminnej przyrzeczenie, że będą przestrzegali ustaw i sumiennie spełniali swoje obowiązki.

Art. 31.

Wójt otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gminnych, które ustala Wydział Powiatowy na wniosek Rady gminnej z uwzględnieniem ekonomicznych stosunków gminy.

Zastępca wójta pobiera wynagrodzenie tylko w stosunku do czasu, przez który w zastępstwie wójta pełni jego obowiązki.

Urząd ławnika jest z reguły bezpłatny. Rada gminna nie jest jednak pozbawiona prawa wyznaczania im wynagrodzenia.

Art. 32.

Wójt i ławnicy mogą żądać od gminy wynagrodzenia wydatków, poniesionych przez nich wskutek załatwiania gminnych czynności urzędowych.

Normy tych wydatków ustala Rada gminna.

Art. 33.

Gminy obowiązane są przydać do pomocy Zarządowi, względnie wójtowi gminy, sekretarza gminnego oraz w miarę potrzeby niezbędną liczbę dalszych funkcjonariuszy, płatnych z funduszków gminnych.

Funkcjonariusze gminni winni posiadać kwalifikacje, które określi Wydział Wojewódzki.

Stosunek prawny funkcjonariuszy gminnych reguluje zawarta z nimi umowa.

T Y T U Ł IV.

O zakresie działania gminy.

ROZDZIAŁ 1.

O zakresie działania gminy w ogóle.

Art. 34.

Do zakresu działania gminy należy zawiadywanie sprawami, które jej powierzono w drodze ustaw lub rozporządzeń, wydanych na zasadzie wyraźnego upoważnienia ustawowego, jak niemniej zarządzanie majątkiem gminy oraz wszystkimi innymi sprawami, dotyczącymi rozwoju fizycznego, duchowego i gospodarczego, które mają wspólny interes dla całej lub części gminy z wyłączeniem wszakże czysto miejscowych spraw poszczególnych gromad.

O tem, które z ostatnio wspomnianych spraw mają stanowić przedmiot działalności gminy, a które gromad — stanowi statut miejscowy. Statut ten należy przed przedłożeniem go do zatwierdzenia udzielić do wiadomości poszczególnym gromadom z wyznaczeniem im 30-dniowego terminu do wniesienia ewentualnych uwag.

Wzór powyższego statutu wyda Wydział Wojewódzki.

ROZDZIAŁ 2.

O zakresie działania Rady gminnej i sposobie załatwiania czynności.

Art. 35.

Rada gminna jest w sprawach gminnych organem uchwalającym i kontrolującym.

Art. 36.

Do zakresu działania Rady gminnej należą i rozstrzygnięciu jej podlegają następujące sprawy;

1) ustanawianie zasad zarządzania i sposobu użytkowania majątku gminy oraz wszelkich zakładów i urządzeń, stanowiących własność gminy lub będących w jej zawiadywaniu;

2) nabywanie lub zbywanie nieruchomości, obciążanie majątku gminy, przyjmowanie na jej rzecz darowizn i zapisów, lokowanie kapitałów, zaciąganie pożyczek i ustanawianie lub zmiana planów amortyzacyjnych;

3) uchwalanie budżetu rocznego i wydatków budżetem nieprzewidzianych oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie;

4) uchwalanie na rzecz gminy opłat podatków i powinności z zachowaniem obowiązujących ustaw;

5) sprawdzanie i zatwierdzanie rocznych sprawozdań rachunkowych;

6) ustanawianie zasad umarzania należności gminnych, których ściąganie jest niemożliwe;

7) przyzwalanie na odstąpienie od procesów i zatwierdzanie ugód umarzających spory o nieruchomości lub o sumy przekraczające granice, powyżej których Rada zastrzeże sobie rozstrzygnięcie;

8) inicjatywa i współdziałanie w zakładaniu szkół w ramach państwowej ustawy szkolnej;

9) zakładanie instytucji kulturalnych, sanitarnych, dobroczynnych, gospodarczych, tudzież zaprowadzenie urządzeń dla wygody mieszkańców gminy;

10) uchwalanie statutów miejscowych (art. 4);

11) ustanawianie etatów osobowych i znoszenie ich z wyjątkami przez ustawę przewidzianymi;

12) inicjatywa i wypowiedanie się w sprawie zmiany granic gminy i przeniesienia siedziby urzędu gminnego;

13) nadzór i kontrola nad czynnościami zarządu gminnego;

14) wybór członków Zarządu gminnego (wójta, ławników) i Komisji;

15) uchwalanie regulaminu obrad Rady gminnej i komisji.

Prócz wymienionych, przedmiotem uchwał Rady gminnej mogą być wszelkie sprawy gminne niezastrzeżone wyrażnie Zarządowi lub wójtowi gminy.

Nad innemi sprawami Rada gminna może obradować tylko z mocy odpowiedniego postanowienia ustawowego lub na zlecenie władzy nadzorczej.

Art. 37.

Rada gminna, jako organ kontrolujący administrację gminną, ma prawo i obowiązek sprawdzania, czy gospodarka gminna prowadzona jest według budżetu, czy uchwały jej należycie są wykonywane, czy dochody gminne i świadczenia w naturze używane są zgodnie z przeznaczeniem.

Radzie wolno w powyższym celu przez wybraną do tego komisję przeglądać akta, księgi i kasę, żądać wyjaśnień od zarządu gminnego i funkcjonariuszy gminy.

W razie dostrzeżenia nieprawidłowości Rada gminna winna postarać się o ich usunięcie, a w każdym razie nieprawidłowość i zarządzone środki naprawy wymienić w uchwale, powziętej w tym przedmiocie.

Art. 38.

Rada gminna może powierzać Komisjom stałym lub doraźnym uprzednie rozpatrywanie lub kontrolę spraw, podlegających jej zakresowi działania. Do Komisji tych mogą być powołani zarówno członkowie Rady, jak inni członkowie gminy, wybieralni do Rady gminnej.

Organizację i zakres działania takich Komisji określa regulamin, który Rada gminna winna podać do wiadomości Wydziału Powiatowego.

Art. 39.

Posiedzenia Rady gminnej zwołuje wójt, a w razie przeszkody zastępca (art. 63) w miarę zachodzącej potrzeby najmniej jednak raz na

kwartał. Pozatem wójt obowiązany jest zwołać Radę na wniosek piśmien-ny conajmniej $\frac{1}{4}$ części radnych przy jednoczesnem podaniu przez nich celu posiedzenia, lub też na żądanie Wydziału Powiatowego, albo Sta-rosty.

O naznaczonym terminie zebrania należy zawiadomić piśmiennie wszystkich radnych obecnych w gminie przynajmniej na 7 dni przed dniem posiedzenia z podaniem porządku obrad. Termin ten nie obowiązuje w wypadkach nagłych.

Posiedzenie, na którem ma być przedstawiony preliminarz budżetu, musi być zwołane najpóźniej na dwa miesiące przed końcem bieżącego roku budżetowego posiedzenie zaś w celu sprawdzenia i zatwierdzenia ro-cznego sprawozdania rachunkowego najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po zakończeniu roku budżetowego.

Art. 40.

Na posiedzeniach Rady gminnej przewodniczy wójt, a w razie prze- szkody zastępca (art. 63). On otwiera i zamyka posiedzenia, kieruje na- radami i przestrzega porządku w lokalu posiedzeń.

Jeżeli przedmiot obrad stanowią sprawy, dotyczące urzędowania wójta, Rada gminna może na czas trwania tych obrad powierzyć przewo- dnictwo jednemu ze swego grona.

Art. 41.

Członek Rady gminnej lub Zarządu gminnego nie może być obecny na posiedzeniu, jeżeli sprawa, stanowiąca przedmiot obrad, dotyczy jego osobistego interesu albo też jego krewnych lub powinowatych pierwszych dwóch stopni; obowiązany jest wszakże na życzenie Rady gminnej przy- być na posiedzenie celem udzielenia potrzebnych wyjaśnień.

Art. 42.

Ławnicy biorą udział w posiedzeniach Rady jawnych i tajnych z głosem doradczym.

Prawo takie przysługuje również delegatom władz państwowych i samorządowych, tudzież funkcjonarjuszom gminy, zaproszonym przez Radę gminną lub jej przewodniczącego.

Rada gminna oraz Przewodniczący mogą również zaprosić na po- siedzenie i dopuścić do obrad rzeczoznawców w sprawach, wymagających szczególnych wiadomości fachowych.

Art. 43.

Posiedzenia Rady gminnej są jawne.

Przewodniczący może dla poszczególnych spraw zarządzić tajność obrad, jeżeli za tem przemawiają dobro gminy, państwa lub słuszny in- teres jednostki. Zarządzenie takie musi uzyskać zgodę przynajmniej $\frac{1}{3}$ obecnych radnych.

Posiedzenia, na których przedmiotem obrad jest budżet lub roczne sprawozdanie rachunkowe, muszą być jawne.

Art. 44.

Przewodniczący ma prawo usunąć z lokalu posiedzeń każdą osobę z publiczności, jeśli w jakikolwiek sposób zakłóca spokój lub porządek.

Radny za niewłaściwe zachowanie się może być usunięty z posiede- nia na wniosek przewodniczącego, poparty większością $\frac{2}{3}$ głosów obec- nych radnych.

Art. 45.

Radny obowiązany jest uczęszczać regularnie i punktualnie na posiedzenia Rady gminnej. Rada gminna winna w regulaminie obrad ustalić kary porządkowe w granicach od 50 do 1000 marek za nieusprawiedliwione niespełnienie tego obowiązku i wskazać organ, upoważniony do nakładania i ściągania tych kar. Od takich orzeczeń niema odwołania.

Niezależnie od powyższego sam fakt opuszczenia trzech kolejnych posiedzeń Rady gminnej bez usprawiedliwienia pociąga za sobą utratę mandatu radnego.

Art. 46.

Rada gminna nie może powziąć uchwały, gdy na posiedzeniu nie jest obecna przynajmniej połowa ustawowej liczby radnych.

Jeżeli posiedzenie nie mogło się odbyć z powodu niedostatecznej liczby radnych, to następne posiedzenie zwołane z tym samym porządkiem dziennym zdolne jest do powzięcia uchwał bez względu na liczbę przybyłych radnych. Przy tem powtórnym zwołaniu należy jednakże na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Do powzięcia uchwał o zaciągnięciu pożyczek, o nabywaniu i zbywaniu nieruchomości, o uchwalaniu budżetu, zatwierdzaniu rocznych sprawozdań rachunkowych, zatwierdzaniu ugód, umarzających spory o nieruchomości oraz przy wyborach zarządu gminnego niezbędna jest w każdym wypadku obecność przynajmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych.

Art. 47.

Uchwały zapadają większością oddanych głosów. Wstrzymujących się od głosowania uważa się wprawdzie za obecnych, nie uwzględnia jednakże przy ustaleniu wyniku głosowania. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący.

Wybory, zastrzeżone Radzie gminnej, odbywają się, o ile ustawa nie stanowi inaczej, systemem względnej większości. Za wybranego należy uważać kandydata, który przy głosowaniu uzyskał największą ilość głosów. W razie równowagi głosów rozstrzyga los.

Art. 48.

Głosowanie jest jawne; na żądanie $\frac{1}{3}$ liczby obecnych radnych musi być zarządzone głosowanie tajne.

Art. 49.

Z każdego posiedzenia musi być spisany protokół w przeznaczonej do tego księdze. Do protokołu należy wpisać nazwiska przewodniczącego, obecnych radnych, sekretarza, prowadzącego protokół, porządek dzienny, wnioski czynione na posiedzeniu, powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu z podaniem stosunku głosów „za“ i „przeciw“. Protokół powinien podpisać przewodniczący, sekretarz zebrania oraz 2 radnych, upoważnionych do tego przez Radę z pośród obecnych na posiedzeniu.

Sekretarzem zebrania Rady gminnej jest sekretarz gminy. Rada gminna może jednak powierzyć pisanie protokołu jednemu z radnych.

Art. 50.

Odpis każdego protokołu posiedzenia Rady gminnej wójt obowiązany jest przysłać Wydziałowi powiatowemu w ciągu dni 10 po odbytem posiedzeniu.

Art. 51.

Uchwały Rady gminnej, dotyczące spraw wymienionych w punktach 1, 2, 3, 6, 7 i 9 art. 36 wymagają zatwierdzenia Wydziału powiatowego.

ROZDZIAŁ 3.

O zakresie działania Zarządu gminnego
i sposobie załatwiania czynności.

Art. 52.

Zarząd gminy jest organem zarządzającym i wykonawczym gminy w sprawach, wchodzących w zakres jego kompetencji.

Do spraw tych należy:

- 1) rozstrzyganie o członkowstwie gminnem (art. 5 i 6) oraz o roszczeniach z tytułu członkostwa gminnego w przedmiocie prawa, rozmiaru lub warunków używania publicznych urządzeń i zakładów gminnych (art. 10);
- 2) przygotowywanie wniosków na posiedzenia Rady gminnej;
- 3) zarządzanie majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez Radę gminną i prowadzenie inwentarza majątku gminnego;
- 4) wykonywanie uchwał Rady gminnej z uwzględnieniem postanowień art. 60;
- 5) prowadzenie bieżącej administracji przedsiębiorstw i zakładów gminnych, nieposiadających własnego zarządu, a nadzorowanie tych, które mają własny zarząd;
- 6) układanie projektów budżetu gminnego;
- 7) sporządzanie rocznych sprawozdań rachunkowych;
- 8) zarządzanie dochodami gminy;
- 9) rozkładanie gminnych powinności pieniężnych i w naturze stosownie do obowiązujących ustaw, rozporządzeń i uchwał rady gminnej oraz wydawanie zarządzeń, co do ich ściągania i wykonania;
- 10) prowadzenie rachunkowości i kasowości gminy;
- 11) wszczynanie procesów z obowiązkiem przedstawienia sprawy Radzie gminnej na najbliższym jej posiedzeniu i upoważnianie do pozywania do sądu i odpowiadania przed sądem w sprawach gminy;
- 12) mianowanie i zwalnianie funkcjonariuszów gminnych;
- 13) składanie Radzie gminnej sprawozdań rocznych:
 - a) ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów;
 - b) z wykonania budżetu,
 - c) ze stanu majątku, przedsiębiorstw i zakładów gminy;
- 14) przedstawianie Radzie gminnej wniosków w zakresie gospodarstwa gminnego.

Art. 53.

Zarząd gminy załatwia sprawy należące do jego zakresu działania kolegjalnie.

Sposób urzędowania Zarządu gminnego określi bliżej instrukcja, którą wyda Wydział wojewódzki.

Art. 54.

Posiedzenie Zarządu gminnego zwołuje i przewodniczy jego nara-dom z pełnem prawem głosu wójt gminy, a w razie przeszkody jego zastępca (art. 63).

Posiedzenia odbywają się w miarę zachodzącej potrzeby, najmniej jednakże raz na dwa tygodnie. Zarząd gminy może ustanowić regularne dni posiedzeń.

Posiedzenia Zarządu gminnego nie są publiczne.

Art. 55.

W naradach Zarządu uczestniczy sekretarz gminny z głosem doradczym. Postanowienia art. 41 stosują się również do sekretarza gminnego.

Inni funkcjonariusze gminni mogą brać udział w posiedzeniach tylko na zaproszenie Przewodniczącego w celu udzielania wyjaśnień w sprawach należących do ich zakresu działania.

Art. 56.

Do powzięcia uchwały potrzebna jest obecność wójta, oraz najmniej 2 ławników. Uchwały zapadają większością głosów obecnych.

W razie równości głosów należy uważać za przyjęty ten wniosek, za którym oświadczył się wójt.

Gdyby posiedzenie z braku wymaganego kompletu nie mogło się odbyć, należy posiedzenie zwołać ponownie, a jeśli i na tem posiedzeniu nie zbierze się dostateczna liczba członków, wójt gminy w sprawach, zamieszczonych po raz drugi na porządku dziennym, decyduje sam.

Art. 57.

Ławnik, nieprzybywający na posiedzenie bez usprawiedliwienia swej nieobecności podlega karze od 25 do 500 mk.

Karę nakłada i ściaga wójt. Ukaranemu wolno się odwołać do Wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie.

Art. 58.

Postanowienie art. 41 stosuje się analogicznie do członków Zarządu gminnego, z tem zastrzeżeniem, że gdyby w następstwie tego postanowienia nie mógł się zebrać przepisany komplet (ust. 1 art. 56), wójt lub jego zastępca rozstrzyga sprawę sam. Jeżeli także obydwaj ostatni są zainteresowani, prawo decyzji przechodzi na Wydział powiatowy.

Art. 59.

W wypadkach, niecierpiących zwłoki, wójt obowiązany jest sprawy zastrzeżone Zarządowi gminnemu załatwić tymczasowo sam, winien wszakże sprawy te na najbliższem posiedzeniu przedstawić Zarządowi gminnemu celem zatwierdzenia jego załatwienia lub też innego postanowienia.

Art. 60.

Zarząd gminy ma prawo i obowiązek wstrzymać wykonanie uchwały Rady gminnej, która:

- a) przekracza zakres działania Rady lub narusza ustawę;
- b) jest szkodliwa dobru publicznemu lub interesowi gminy.

W obydwóch wypadkach Przewodniczący w terminie najpóźniej 30-dniowym winien zawiadomić Radę gminną o uchwale Zarządu i jej powodach, a gdyby ta ostatnia trwała przy swej pierwotnej uchwale, przedłożyć sprawę do rozstrzygnięcia Wydziałowi powiatowemu.

To samo prawo, względnie obowiązek przysługuje wójtowi w stosunku do uchwał Zarządu gminnego.

ROZDZIAŁ 4.

O zakresie działania wójta i sposobie załatwiania czynności.

Art. 61.

Wójt, jako przewodniczący zarządu gminnego, kieruje urzędem gminy i sprawuje nadzór nad biegiem spraw administracji gminnej; nadto załatwia on bez współudziału ławników w zakresie tej administracji sprawy, zastrzeżone mu w niniejszej ustawie.

W szczególności spełnia wójt w powyższym zakresie obok innych czynności także następujące:

- 1) przygotowuje obrady zarządu gminnego;
- 2) rozdziela czynności w myśl uchwał zarządu pomiędzy ławników oraz funkcjonariuszy gminnych i udziela im urlopów;
- 3) czuwa nad wykonaniem uchwał rady gminnej i zarządu gminnego w sposób przez te kolegia wskazany;
- 4) asygnuje dochody i wydatki gminne;
- 5) przechowuje dokumenty, akta i pieczęć gminną;
- 6) reprezentuje gminę nazewnątrż wobec urzędów i osób prywatnych, prowadzi w jej imieniu korespondencję, podpisuje za nią pisma i dokumenty.

Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania wobec osób trzecich, jak niemniej pełnomocnictwa, upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gminy, muszą być oprócz tego podpisane przez dwóch ławników oraz opatrzone pieczęcią gminy.

Art. 62.

Obok spraw gminnych wójt załatwia również sprawy państwowe, poruczone mu właściwymi ustawami i rozporządzeniami.

Obowiązkiem jego jest mianowicie wykonywać ustawy, rozporządzenia oraz oparte na prawie zlecenia władz państwowych, a nadto także współdziałać we wszystkich miejscowych sprawach administracji państwowej, o ile ustawy lub rozporządzenia spraw tych nie poruczają innym władzom lub organom.

Art. 63.

W wypadku, gdy wójt z powodu przeszkody nie może spełniać swoich czynności urzędowych, wchodzi w jego prawa i obowiązki zastępca wójta. W razie równoczesnej przeszkody wójta i jego zastępcy wspomniane czynności przejmuje najstarszy wiekiem ławnik.

T Y T U Ł V.

O policji miejscowej.

Art. 64.

Policijną władzę miejscową w granicach terytorjalnych gminy sprawuje wójt, jako przedstawiciel administracji państwowej pod bezpośredniem zwierzchnictwem i nadzorem starosty.

Zadanie powyższe spełnia w myśl obowiązujących ustaw, rozporządzeń oraz wskazówek i poleceń przełożonych władz.

Art. 65.

Do zakresu działania wójta należą: policja bezpieczeństwa, budo-wlana, ogniowa, polowa, targowa, komunikacyjna, zdrowia oraz te działy policji miejscowej, które gminie lub wójtowi przekazano w drodze ustawowej, z wyjątkiem wszakże tych czynności, które wyraźnie zastrzeżone zostały innym władzom lub organom.

Art. 66.

Wójt uprawniony jest w zakresie policji miejscowej wydawać w interesie publicznym rozporządzenia policyjne do ogółu osób, przebywających w gminie lub też w kilku lub jednej gromadzie i zagrażać karami za niestosowanie się do zawartych w nich nakazów i zakazów.

Zagrażać można grzywnami w granicach od 50 do 3000 mk. W razie niemożności ściągnięcia grzywny należy ją zamienić na odpowiednią karę aresztu nie przekraczającą trzech dni.

Każde rozporządzenie policyjne wymaga do swej ważności zatwierdzenia starosty. Obok tego ważność rozporządzenia policyjnego zawisła jest od powołania się na upoważnienie ustawowe, na zasadzie którego zostało wydane, określenia w niem terminu wejścia w życie oraz ogłoszenia w sposób w gminie powszechnie przyjęty.

Kary za niestosowanie się do rozporządzeń policyjnych nakłada i ściąga wójt.

Prawo odwołania się od orzeczeń karnych wójta określi ustawa o sądownictwie karno - administracyjnem.

Art. 67.

Wójt, jako miejscowa władza policyjna ma prawo wydawania w interesie publicznym opartych na prawie zarządzeń policyjnych (nakazów lub zakazów) zobowiązujących osoby, do których są skierowane do pewnych działań lub zaniechań w celu usunięcia stanu przeciwnego prawu lub porządkowi publicznemu, albo też zapobieżenia takiemu stanowi rzeczy.

Do wykonania takich zarządzeń wójt może zniewolić opornych za pomocą następujących środków przymusowych:

1) nakazanie wykonania czynności przez osobę trzecią na koszt obowiązanej i ściągnięcie od ostatniego sumy kosztu w drodze przymusowej; na poczet powyższej sumy wójt ma prawo przed dokładnem ustaleniem wysokości kosztu pobrać od obowiązanej stosowną zaliczkę;

2) przez zagrożenie i nałożenie kary pieniężnej w wypadkach:

a) gdyby nakazana czynność, jako ściśle osobista, przez osobę trzecią nie dała się wykonać,

b) w razie stwierdzonej niemożności pokrycia przez obowiązanej kosztów, związanych z wykonaniem czynności przez osobę trzecią,

c) gdy chodzi o zniewolenie do zaniechania pewnej czynności.

Kary pieniężne nakładać ewentualnie w razie niemożności ściągnięcia tychże zamienić na areszt wolno w granicach ust. 2 art. 66.

3) przez stosowanie bezpośredniego przymusu względem majątku lub osoby obowiązanej, jednakże tylko w tym wypadku, gdy wykonanie zarządzenia bez takiego przymusu okaże się niemożliwem.

Wykonanie przez osobę trzecią (p. 1) tudzież nałożenie kary pieniężnej (p. 2) musi poprzedzić piśmienne zagrożenie. W zagrożeniu tem należy, o ile chodzi o zniewolenie do wykonania pewnej czynności, oznaczyć termin, w ciągu którego czynność ma być spełniona.

Art. 68.

Od zarządzeń policyjnych służy odwołanie do starosty, który orzeka ostatecznie.

Odwołanie należy wnieść za pośrednictwem wójta w terminie 7-dniowym, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia. Odwołanie to wójt obowiązany jest do 7 dni wraz z aktami przedłożyć staroście.

W tym samym terminie i w ten sam sposób wolno również wnieść odwołanie do starosty przeciwko zagrożeniu oraz wyborowi i zastosowaniu środka przymusowego (art. 67).

Odwołanie ma skutek odraczający. Wyjątek stanowi wypadek, w którym odroczenie wykonania zarządzenia byłoby połączone ze szkodą dla ogółu.

Kara aresztu, nałożona zamiast kary pieniężnej (p. 2 art. 66) w każdym razie nie może być wykonana przed prawomocnem rozstrzygnięciem odwołania, względnie przed upływem terminu do wniesienia odwołania.

Art. 69.

Policyjną władzę miejscową wójt sprawuje przy pomocy sołtysów oraz odpowiedniej liczby gminnych funkcjonariuszy policji, odnośnie do których przysługują mu prawa przełożonego.

Art. 70.

Na gminie ciąży obowiązek ponoszenia wszystkich bezpośrednich kosztów miejscowego zarządu policyjnego. Do kosztów tych należą wydatki związane z przyjęciem i utrzymaniem personelu, sprawującego policję miejscową, wyposażenie go w potrzebne środki pomocnicze, nie wyłączając pomocy osób trzecich, jak niemniej z wykonaniem przezeń czynności służbowych.

W szczególności winna każda gmina urządzić i utrzymywać gminne areszty policyjne wraz z oddzielnem pomieszczeniem dla chorych oraz ponosić wydatki na utrzymanie, wyżywienie i leczenie przebywających w nich osób. Gminie przysługuje prawo żądania zwrotu tych wydatków zarówno od osób, ukaranych aresztem, jak i od osób trzecich obowiązanych ustawowo do ich utrzymania.

Art. 71.

W zakresie policji bezpieczeństwa wójt ma prawo w razie potrzeby żądać pomocy miejscowej policji państwowej, która żądaniu takiemu obowiązana jest uczynić zadość.

Prawo nadzoru służbowego nad organami ostatnio wspomnianej policji wójtowi jednakże nie przysługuje.

T Y T U Ł VI.

O gromadach.

ROZDZIAŁ I.

P o s t a n o w i e n i a o g ó ł n e.

Art. 72.

Gromada, jako część składowa gminy wiejskiej, jest terytorjalnym związkiem publiczno - prawnym i osobą prawną prawa prywatnego; przysługuje jej prawo zawiadywania sprawami, należącemi do jej zakresu działania w sposób określony niniejszą ustawą.

Gromadę, według tej ustawy, stanowią wszystkie te miejscowości (wsie, kolonje, osady, zaścianki, folwarki i t. p.), które bezpośrednio przed wejściem jej w życie tworzyły prawnie na ziemiach b. zaboru rosyjskiego oddzielne gromady, na ziemiach zaś b. Królestwa Galicji i Lodomierji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, b. dzielnicy pruskiej oraz Spisza i Orawy oddzielne gminy (wiejskie, małe).

Art. 73.

Każda nieruchomości ziemskie wchodząca w skład gminy wiejskiej musi należeć do obszaru jednej z gromad.

Art. 74.

Wojewoda może w obrębie gminy dokonać zmiany granic poszczególnych gromad przez a) połączenie kilku sąsiednich gromad i utworzenie z nich jednej nowej gromady, b) wcielenie jednej lub kilku gromad do gromady sąsiedniej, c) odłączenie pewnych części gromady i wciele-

nie ich do gromady sąsiedniej, d) utworzenie nowej gromady z części jednej lub kilku graniczących ze sobą gromad.

Zmian powyższych można dokonać na wniosek i za zgodą zainteresowanych gromad lub też bez takiego wniosku i wbrew ich woli, jeżeli za zmianą przemawiają ważne względy publiczne. Wraz z wnioskiem o zmianę granic zainteresowane gromady mogą przedłożyć umowę, ustalającą warunki projektowanej zmiany. Umowa taka musi odpowiadać wymagom ważności umów prywatno - prawnych i nie pozostawać w sprzeczności z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami.

Przed wydaniem decyzji w myśl niniejszego artykułu należy zasięgnąć opinii właściwej gminy tudzież właściwego wydziału powiatowego, a w wypadkach, gdy chodzi o dokonanie zmiany, nie na wniosek gromad, także opinii zainteresowanych gromad.

Art. 75.

Postanowienie art. 3 stosuje się analogicznie do uregulowania praw majątkowych pomiędzy gromadami, o ile wskutek zmian, dokonywanych w myśl art. 74, zajdzie tego potrzeba.

ROZDZIAŁ 2.

O członkach i organach gromady.

Art. 76.

Członkami gromady są członkowie gminy, którzy mają miejsce zamieszkania w granicach gromady.

Członkowie gromady mają prawo korzystania z publicznych urządzeń, zakładów i majątków gromady, stosownie do obowiązujących przepisów prawnych, jak również obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz gromady.

Art. 77.

Organami gromady są:

- a) zebranie gromady lub rada gromadzka;
- b) sołtys (zastępca sołtysa).

W granicach, które składają się tylko z jednej gromady, czynności powyższych organów spełniają organy gminne.

Art. 78.

Zebranie gromady tworzą członkowie gromady (art. 76), którym przysługuje prawo wybierania w gminie (art. 13) oraz są objęci spisem osób posiadających prawo udziału w zebraniu gromady.

Wyłączeni od prawa udziału w zebraniu są:

- a) funkcjonariusze policji państwowej;
- b) płatni funkcjonariusze gminy i gromady, dopóki z zajmowanej posady nie zostaną ostatecznie zwolnieni;
- c) osoby, utrzymywane z funduszy gminy lub gromady.

Art. 79.

Gromada może w drodze uchwały, powziętej przez zebranie gromady, wprowadzić w miejsce wymienionego organu wybieralne rady gromadzkie, złożone z 8 — 32 członków.

Uchwała taka, jak również jej zmiana i zniesienie — wymagają za twierdzenia wydziału powiatowego.

Odnosnie do wyboru rady gromadzkiej, okresu wyborczego, praw i obowiązków radnych gromadzkich i sposobu uzupełniania rady gro-

madzkiej mają odpowiednie zastosowanie analogiczne przepisy o radzie gminnej.

Rada gromadzka ma ten sam zakres działania co zebranie gromady, a przy załatwianiu swych czynności kieruje się postanowieniami art. 37 — 40, 43 — 49 i 93.

Art. 80.

Sołtysa i jego zastępcę wybiera zebranie gromady, względnie rada gromadzka z pośród tych członków gromady, uprawnionych do uczestniczenia w czynnościach zebrania gromady (art. 78), którzy mają ukończone 25 lat życia, umieją czytać i pisać po polsku (art. 124) i posiadają własną nieruchomość, nie wchodzą w skład rady ani zarządu gminnego oraz nie są członkami wyższych wydziałów samorządowych.

Sposób wyboru określa ordynacja wyborcza.

Art. 81.

Okres wyborczy sołtysa i jego zastępcy trwa lat cztery, winni oni wszakże pełnić swe obowiązki do czasu objęcia urzędu przez ich następcę.

Sołtys i jego zastępca składają przed objęciem urzędu w obecności starosty lub jego zastępcy przysięgę w brzmieniu, które ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 82.

Sołtys otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gromady.

Wysokość tego wynagrodzenia ustala zebranie gromady (rada gromadzka).

Oprócz tego sołtys może żądać od gromady wynagrodzenia wydatków, poniesionych przez niego wskutek załatwiania gromadzkich czynności urzędowych poza granicami gminy. Normy tych wydatków ustala zebranie gromady (rada gromadzka).

ROZDZIAŁ 3.

O zakresie działania gromady.

Art. 83.

Do zakresu działania gromady należy zarząd majątkiem gromady oraz sprawy, przekazane jej statutem miejscowym (art. 34).

Na wniosek gromady gmina może przejąć zarządzanie jedną lub więcej sprawami, należącymi do zakresu działania gromady, jak niemniej zastępstwo w tych sprawach. Przejęcie oraz związane z niem warunki wymagają zatwierdzenia wydziału powiatowego.

ROZDZIAŁ 4.

O zakresie działania zebrania gromady i sposobie załatwiania czynności.

Art. 84.

Zebranie gromady jest organem uchwalającym i kontrolującym we wszystkich sprawach gromady, z wyjątkiem zastrzeżonych wyraźnie sołtysowi.

Kontrolę nad czynnościami sołtysa w zakresie kompetencji gromady zebranie gromady może powierzyć komisji kontrolującej, złożonej z 3 członków, wybranych z pośród osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady.

Prawa i obowiązki komisji kontrolującej oraz sposób jej wyboru ustali uchwała gromady.

Art. 85.

Zebranie gromady zwołuje sołtys w miarę potrzeby, najmniej jednak dwa razy do roku, z podaniem porządku obrad.

Sołtys obowiązany jest również zwołać zebranie gromady na polecenie wydziału powiatowego, lub wójta, na żądanie komisji kontrolującej, albo też na żądanie piśmienne $\frac{1}{6}$ liczby osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady. Wraz ze zgłoszeniem żądania zwołania zebrania należy podać cel, dla którego zwołanie ma nastąpić.

W razie zajścia przeszkody, uniemożliwiającej sołtysowi zwołanie zebrania gromady, prawo to przechodzi na jego zastępcę.

Sposób zwoływania zebrania określi uchwała, powzięta przez zebranie gromady.

Ustęp ostatni art. 39 stosuje się analogicznie do zebrania gromady.

Art. 86.

Na zebraniu gromady przewodniczy sołtys lub jego zastępca, on otwiera i zamyka posiedzenie, kieruje obradami i przestrzega porządku; może on usunąć z zebrania osoby, zakłócające spokój i porządek.

Art. 87.

W zebraniach gromady mogą brać udział z głosem doradczym delegaci władz państwowych i samorządowych, członkowie zarządu gminnego, tudzież funkcjonariusze gromady wezwani przez zebranie gromady lub sołtysa.

Art. 88.

Członek zebrania gromady, zainteresowany osobiście w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, nie może brać udziału w zebraniu ani przy naradzaniu się nad sprawą, ani przy głosowaniu nad nią.

Art. 89.

Do powzięcia uchwał potrzebna jest obecność przynajmniej $\frac{1}{4}$ liczby osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady.

Jeżeli zebranie z powodu niedostatecznej liczby obecnych nie mogło się odbyć, to następne zebranie, zwołane z tym samym porządkiem dziennym, zdolne jest do powzięcia uchwał bez względu na liczbę przybyłych osób. Przy tem powtórnem zwołaniu należy jednak na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Art. 90.

Uchwały zapadają większością oddanych głosów. Wstrzymujących się od głosowania uważa się wprawdzie za obecnych, nie uwzględnia jednakże przy ustalaniu wyniku głosowania.

W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Ustęp 2 art. 47 stosuje się analogicznie do wyborów, dokonywanych przez zebranie gromady (radę gromadzką).

Art. 91.

Głosowanie z reguły jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{4}$ liczby obecnych musi być zastosowane głosowanie tajne.

Art. 92.

Z każdego zebrania gromady musi być spisany protokół w przeznaczonej do tego księdze. W protokóle należy zgodnie ze spisem, przewidzianym w punkcie 10 art. 96, podać ogólną liczbę uprawnionych do brania udziału w zebraniu, następnie liczbę członków obecnych na zebraniu, czynione na tym zebraniu wnioski i powzięte uchwały.

Spisany protokół winien podpisać przewodniczący, sekretarz zebrania oraz 3 upoważnionych z pośród biorących udział w zebraniu.

Sekretarza zebrania gromady wybiera się z grona uprawnionych do brania udziału w zebraniu lub też z grona funkcjonariuszy gromady.

Art. 93.

Odpis każdego protokołu zebrania gromady sołtys obowiązany jest w ciągu 7 dni po odbytem zebraniu przesłać wójtowi. Wójt winien w dalszych 14 dniach protokół ten przejrzeć i w razie dostrzeżenia w nim uchwał, przekraczających kompetencję zebrania lub sprzecznych z obowiązującymi ustawami, statutem lub rozporządzeniami zwrócić na to uwagę sołtysa, a gdy to okaże się bezskuteczne, przedłożyć protokół wydziałowi powiatowemu i zawiadomić o tem jednocześnie sołtysa z wezwaniem wstrzymania wykonania uchwały do czasu rozstrzygnięcia sprawy przez wydział powiatowy.

Art. 94.

Zatwierdzenia wydziału powiatowego wymagają uchwały zebrania gromady w sprawach:

1) ustanawiania zasad zarządzania i sposobu użytkowania majątku gromady oraz wszelkich zakładów i urządzeń, stanowiących własność gromady, lub będących w jej zawiadywaniu;

2) nabywania lub zbywania nieruchomości, obciążania majątku gromady, przyjmowania na jej rzecz darowizn i zapisów, lokowania kapitałów, zaciągania pożyczek i ustanawiania lub zmiany planów amortyzacyjnych;

3) uchwalanie budżetu rocznego i wydatków budżetem nieprzewidzianych oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie;

4) ustanawiania zasad umarzania należności gromadzkich, których ściąganie jest niemożliwe;

5) przyzwalania na odstąpienie od procesów i zatwierdzanie ugód, umarzających spory o nieruchomości gromady lub o sumy, przekraczające granice, powyżej których zebranie zastrzeże sobie rozstrzygnięcie;

6) uchwały w sprawach szkolnych i zakładania instytucji kulturalnych, sanitarnych, dobroczynnych, gospodarczych tudzież zaprowadzania urządzeń dla wygody mieszkańców gromady.

ROZDZIAŁ 5.

O zakresie działania sołtysa i sposobie załatwiania czynności.

Art. 95.

Sołtys jest organem zarządzającym i wykonawczym w sprawach gromady oraz pomocnikiem i podwładnym organem wójta w sprawach administracji państwowej i gminnej w obrębie gromady.

W celu utrzymania porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego sołtys jako organ wójta ma prawo w wypadkach niecierpiących zwłoki wydawać zarządzenia i nakazać ich wykonanie. Zarządzenia te mają charakter tymczasowy i mogą być każdego czasu przez wójta zmienione i odwołane.

Art. 96.

Do zakresu działania sołtysa w sprawach gromady należą obok czynności wymienionych w art. 85, 86 i 93 jeszcze następujące:

- 1) bieżący zarząd spraw gromady;
- 2) przygotowywanie wniosków na zebrania gromady;
- 3) układanie projektu budżetu gromady;
- 4) zawiadywanie majątkiem gromady, jak niemniej jej zakładami i przedsiębiorstwami, które nie mają własnego zarządu, nadzorowanie natomiast tych, które posiadają własny zarząd, prowadzenie inwentarza majątku gromady;
- 5) asygnowanie dochodów i wydatków gromady oraz prowadzenie prawidłowej rachunkowości i kasowości;
- 6) rozkładanie powinności pieniężnych i w naturze na rzecz gromady oraz zbieranie pierwszych i czuwanie nad wypełnieniem ostatnich;
- 7) zastępowanie gromady na zewnątrz w sprawach należących do jej zakresu działania oraz podpisywanie w jej imieniu wszystkich pism, o ile niniejsza lub inne ustawy nie zawierają w tej mierze innych postanowień;
- 8) wykonywanie uchwał zebrania gromady z wyjątkiem wskazanych w art. 93 oraz takich, które:
 - a) przekraczają zakres działania zebrania lub naruszają ustawy;
 - b) są szkodliwe dla dobra publicznego lub dla interesów gromady.
 Wykonanie uchwał, podpadających pod a) i b), sołtys obowiązany jest wstrzymać i przedłożyć je niezwłocznie za pośrednictwem wójta wydziałowi powiatowemu;
- 9) przyjmowanie funkcjonariuszy gromady i nadzorowanie ich czynności,
- 10) prowadzenie dokładnego spisu osób, mających prawo udziału w zebraniach gromady;
- 11) przechowywanie aktów, dokumentów i pieczęci gromady.

Art. 97.

Dokumenty, na mocy których gromada zaciąga zobowiązania oraz pełnomocnictwa, upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gromady, muszą być podpisane przez sołtysa lub jego zastępcę oraz 2 członków, upoważnionych przez zebranie gromady i opatrzone pieczęcią.

W dokumencie (pełnomocnictwie) należy się powołać na odpowiednią uchwałę gromady oraz przewidziane ewentualnie ustawowe zatwierdzenie lub decyzję władzy nadzorczej.

T Y T U Ł VII.

O odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej członków Zarządu gminnego i sołtysów.

Art. 98.

Członek Zarządu gminnego, sołtys lub jego zastępca, który w służbie lub poza służbą narusza obowiązki swego stanowiska i urzędu, podlega odpowiedzialności porządkowej lub dyscyplinarnej w miarę tego, czy chodzi o lżejsze lub cięższe naruszenie obowiązków.

Naruszenie obowiązków samo przez się lekkie uważa się za ciężkie w wypadkach zbiegu kilku lżejszych naruszeń, powtarzania się, jak nie mniej w wypadku, gdy popełnione zostało wśród okoliczności szczególnie obciążających.

Osoby w pierwszym ustępie wskazane można niezależnie od omawianej odpowiedzialności pociągnąć również do sądowej odpowiedzialności cywilnej lub karnej.

Art. 99.

Kary porządkowe są:

- 1) upomnienie;
- 2) kara pieniężna do 500 marek.

Kary dyscyplinarne stanowią:

- 1) kara pieniężna ponad 500 do 5000 marek,
- 2) złożenie z urzędu.

Wymiar kary zależy, pomijając rodzaj naruszenia obowiązków służbowych, od stopnia winy tudzież dotychczasowego zachowania się winnego.

Art. 100.

Kary porządkowe lub dyscyplinarne nakłada się za pomocą odpowiednich orzeczeń.

Orzeczenie kary porządkowej winno poprzedzić przesłuchanie obwinionego.

Karę dyscyplinarną można orzec tylko na podstawie wyniku postępowania dyscyplinarnego. Postępowanie to określi bliżej rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 101.

Prawo nakładania kar porządkowych na ławników, jak nie mniej na sołtysa (jego zastępcę), jako podwładny organ wójta w sprawach administracji gminnej (Art. 95 ustęp 1) przysługuje wójtowi.

Prawo nakładania natomiast kar porządkowych na wójta jako organ samorządu gminnego i sołtysa (jego zastępcę), jako organ samorządu gromadzkiego, jak również prawo nakładania na nich obydwóch oraz dla ławników kar dyscyplinarnych przysługuje Wydziałowi Powiatowemu.

Od orzeczeń wójta (ustęp 1) wolno się odwołać do Wydziału Powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie; od orzeczeń zaś tego ostatniego, wydanych przezeń jako władzę orzekającą I instancji (ustęp 2) do Wydziału Wojewódzkiego.

Władzom dyscyplinarnym wolno nakładać kary porządkowe lub dyscyplinarne.

Art. 102.

Starosta ma prawo pociągnąć wójta do odpowiedzialności porządkowej za niedbałe lub opieszale załatwienie spraw administracji państwowej tudzież oporne zachowanie się względem zleceń i zarządzeń władz państwowych (Art. 62).

Takie samo prawo przysługuje wójtowi w stosunku do sołtysa (jego zastępcy) odnośnie do spraw administracji państwowej, które sołtys załatwi jako podwładny organ wójta (ustęp 1 art. 95).

Gdy wskazane w ustępie 1-ym i 2-im naruszenie obowiązków powtórza się częściej lub gdy wskutek jednego z nich interes Państwa został narażony na szkodę, winien Starosta po przeprowadzeniu dochodzenia przekazać sprawę Wydziałowi Powiatowemu z wnioskiem pociągnięcia obwinionego do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Od orzeczenia Starosty wolno w terminie 14-dniowym, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia odwołać się do Wojewody, od orzeczenia zaś wójta (ustęp 2) w tym samym terminie do Starosty. Orzeczenia te są ostateczne.

Od orzeczenia Wydziału Powiatowego, wydanego w myśl ustępu 3, może zarówno obwiniony, jak i Starosta z powodu orzeczenia o winie i karze odwołać się w terminie wyżej wskazanym do właściwej Komisji Dyscyplinarnej, czynnej przy Województwie dla spraw dyscyplinarnych funkcjonariuszy państwowych.

Art. 103.

O ile naruszenia obowiązków urzędowych dopuszczono się przez czyn, który podpada jednocześnie pod postanowienia ustawy karnej, bezpośredni przełożony lub władza dyscyplinarna obwinionego obowiązani są donieść o tem właściwemu sądowi. Do czasu ostatecznego zakończenia postępowania sądowo-karnego właściwa władza dyscyplinarna winna się wstrzymać od wdrożenia dochodzenia dyscyplinarnego, a wdrożone już postępowanie zawiesić.

Art. 104.

Osoby, wymienione w ustępie 1 art. 98 można tymczasowo zawiesić w urzędowaniu, bądź to ze względu na rodzaj zarzuconego im naruszenia obowiązku, bądź też gdy zachodzi obawa, że śledztwo wskutek dalszego spełniania czynności urzędowych mogłoby być udaremnione lub utrudnione.

Zawieszenie w urzędowaniu trwa do czasu zakończenia postępowania dyscyplinarnego, o ile właściwa władza dyscyplinarna nie uchyli go wcześniej z powodu ustania przyczyny zawieszenia.

Art. 105.

Tymczasowo zawiesić w urzędowaniu można przed lub po wdrożeniu postępowania dyscyplinarnego.

Prawo zawieszenia przed wdrożeniem postępowania dyscyplinarnego względem członków Zarządu gminnego oraz sołtysa, jego zastępcy jako organów administracji samorządowej przysługuje w razie stwierdzenia ciężkiego naruszenia obowiązków urzędowych urzędnikowi władzy nadzorczej, delegowanemu do przeprowadzenia rewizji gospodarki gminy lub gromady. Prawo takie względem wójta lub sołtysa (jego zastępcy) jako organów administracji państwowej przysługuje Staroście.

O zarządzeniem zawieszeniu wspomniane osoby obowiązane są najpóźniej w terminie 3 dniowym donieść władzy właściwej do wdrożenia postępowania dyscyplinarnego, która w możliwie najkrótszym czasie zarządzenie to winna zatwierdzić lub uchylić.

Ostatnio wymieniona władza może również sama po wdrożeniu postępowania zawiesić w każdym czasie w urzędowaniu osoby, podległe jej dyscyplinarnie.

Od zarządzenia władzy dyscyplinarnej, zawieszającego w urzędowaniu lub zatwierdzającego zawieszenie, służy zawieszonemu prawo odwołania, które jednakże nie ma mocy wstrzymującej.

Art. 106.

Władza dyscyplinarna, zarządzająca lub zatwierdzająca zawieszenie w urzędowaniu, może jednocześnie z tem zarządzeniem wstrzymać zawieszonemu, o ile należy do osób, pobierających stałe wynagrodzenie z funduszków gminy lub gromady, wypłatę tego wynagrodzenia w całości lub części.

Jeżeli zawieszony zostanie dyscyplinarnie ukarany, albo jeżeli wdrożone przeciwko niemu postępowanie sądowo-karne skończy się skazaniem na karę, która pociąga za sobą utratę urzędu, należy niewypłaconą część pensji użyć na pokrycie kosztów zastępstwa zawieszzonego, a ewentualnie także szkody, wynikłej dla gminy lub gromady wskutek naruszenia obowiązków.

T Y T U Ł VIII.

O nadzorze Państwa nad gminami i gromadami.

Art. 107.

O ile specjalne przepisy ustawowe nie stanowią inaczej nadzór państwowy nad działalnością gmin i gromad w zakresie administracji gminnej, względnie gromadzkiej, sprawują pod zwierzchniem kierownictwem Ministra Spraw Wewnętrznych z reguły Wydział Powiatowy w I, a Wydział Wojewódzki w II instancji.

Art. 108.

Władze nadzorcze, wymienione w art. 107, winny czuwać nad tem, aby organa gminy i gromady:

- 1) nie przekraczały swego zakresu działania i nie naruszały ustaw;
- 2) wypełniały obowiązki publiczne, jakie na gminy lub gromady nakładają ustawy.

W celu wykonania powyższego nadzoru władzom nadzorczym przysługuje prawo kontrolowania działalności organów gmin i gromad przez badanie aktów, dokonywanie rewizji gminnych i gromadzkich urzędów oraz kas, jak również prawo żądania od tych organów potrzebnych wyjaśnień.

Art. 109.

Właściwa władza nadzorcza winna uchylić z urzędu uchwały lub zarządzenia organów gminnych lub gromadzkich, które przekraczają ich zakres działania lub wyraźnie naruszają obowiązujące ustawy (art. 108 p. 1). Wyjątek stanowią tylko te uchwały lub zarządzenia, naruszające ustawy, przez które pewne osoby nabyły mocy z ustawy prawa podmiotowe.

Art. 110.

Jeżeli gmina lub gromada zaniedbują lub wzbraniają się dopełnić ciążących na nich obowiązków publicznych (art. 108 p. 2) winien wydział powiatowy, o ile obowiązek jest bezsporny, wezwać je do zadośćuczynienia temu obowiązkowi w terminie ściśle oznaczonym, a po bezskutecznym upływie tego terminu wydać w zastępstwie gminy (gromady) zarządzenia, potrzebne do wypełnienia obowiązków; w szczególności wolno Wydziałowi wstawić do budżetu gminy (gromady) lub też do budżetu dodatkowego tychże stosowny wydatek i w celu pokrycia tego wydatku nałożyć odpowiedni podatek (składkę).

Jeżeli obowiązek publiczny w całości lub w części jest sporny, Wydział Powiatowy w powyższy sposób postąpi dopiero po uprzednim prawomocnem ustaleniu obowiązku przez właściwą władzę.

Art. 111.

Wydział Wojewódzki (art. 117) ma prawo zarówno z własnej inicjatywy jak i na wniosek Wydziału Powiatowego, rozwiązać z ważnych powodów Radę gminną z pozostawieniem lub też jednoczesnem złożeniem z urzędu także Zarządu gminnego.

Radni, a w wypadku jednoczesnego złożenia z urzędu Zarządu gminnego także członkowie — Zarządu tracą urząd z chwilą zawiadomienia ich o rozwiązaniu. Przeciw rozwiązaniu nie przysługuje Radzie, względnie Zarządowi gminnemu, żaden środek prawny.

W terminie najdłuższej 3 miesięcznym licząc od dnia rozwiązania, muszą być zarządzone nowe wybory.

Powyższe postanowienia stosują się analogicznie także do Rady gromadzkiej i sołtysa (jego zastępcy) w gromadach z Radami gromadzkimi.

Art. 112.

W razie rozwiązania Rady gminnej, zastrzeżone jej czynności z wyjątkiem wymienionych w punktach 2 i 6 art. 36 spełnia Zarząd gminy. W wypadku jednoczesnego rozwiązania Rady gminnej i złożenia z urzędu członków Zarządu gminnego, wspomniane czynności, jak nie mniej zadania Zarządu gminnego załatwia Kierownik gminy przy współudziale kolegium doradczego z pośród członków gminy.

Kierownika gminy tudzież członków gminnego kolegium doradczego z pośród członków gminy mianuje Wojewoda po zasięgnięciu opinii Wydziału Wojewódzkiego.

Postanowienie ustępu 1-go stosuje się analogicznie do gromad z Radami gromadzkimi z tą zmianą, że kolegium doradcze przydaje się zarówno sołtysowi (jego zastępcy) w razie pozostawienia go na urzędzie, jak i mianowanemu kierownikowi gromady. W gromadach ze zgromadzeniem gromadzkim Kierownik gromady, ustanowiony w miejsce złożonych jednocześnie z urzędów sołtysa i jego zastępcy, sprawuje czynności sołtysa do czasu wyboru nowego sołtysa.

Kierownik gromady, a w gromadach z Radami gromadzkimi także kolegium doradcze — winni pochodzić z miejscowych członków gromady.

Kierownika i kolegium doradcze w gromadach mianuje starosta po wysłuchaniu opinii Wydziału Powiatowego.

T Y T U Ł IX.

O prawie odwołania.

Art. 113.

Od zarządzeń (orzeczeń, uchwał) Wydziału Powiatowego, wydanych z mocy prawa nadzoru w sprawach administracji gminnej lub gromadzkiej, przysługuje organom gminy, względnie gromady, odwołanie do Wydziału Wojewódzkiego.

Od zarządzeń, wydanych w tych sprawach przez Wydział Wojewódzki w I instancji, jak nie mniej i jego rozstrzygnięć wskutek odwołania niema dalszego odwołania.

Art. 114.

Osobom, które czują się pokrzywdzonymi w swych prawach indywidualnych przez uchwały lub zarządzenia organów gminy, wydane w sprawach administracji gminnej, wolno o ile w poszczególnych wypadkach są odmienne postanowienia, odwołać się do Wydziału Powiatowego, a od orzeczenia tego ostatniego do Wydziału Wojewódzkiego.

Powyższe postanowienie stosuje się również do uchwał i zarządzeń organów gromady.

Art. 115.

Odwołania, o których mowa w art. 113 i 114, należy we wszystkich wypadkach wnosić w terminie 14-dniowym, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia do tej władzy, która wydała zarządzenie w I instancji. Nie zachowanie powyższego terminu powoduje utratę prawa odwołania.

Odwołanie ma skutek odraczający z wyjątkiem tych wypadków, w których odroczenie byłoby połączone ze szkodą dla interesu publicznego.

T Y T U Ł X.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 116.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze ziem Rzeczypospolitej z wyjątkiem Województwa Śląskiego.

Art. 117.

Do czasu wprowadzenia jednolitej ustawy o samorządzie wojewódzkim na obszarze ziem Rzeczypospolitej, które wskazano w art. 116, przewidziane w tej ustawie czynności Wydziałów wojewódzkich załatwiają Wojewodowie.

Art. 118.

Zanim wydana zostanie i wejdzie w życie ustawa, przewidziana w art. 2 w niniejszej ustawie, należy na podanym niżej obszarze wszystkie nieruchomości ziemskie (grunty folwarczne i dworskie oraz grunty innych właścicieli ziemskich i t. p.) nie objęte dotąd granicami gromad, jak nie mniej samodzielne obszary dworskie wcielić do jednej z sąsiednich gromad lub utworzyć z nich oddzielne gromady, gdy obszar dworski został rozparcelowany i zażądają tego właściciele parcel. Przytem należy postępować w następujący sposób:

a) na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej zmiany powyższe w granicach Województwa z uwzględnieniem ustawy z dnia 7.VII.1921 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 64, poz. 400) dokona Wojewoda po uprzednim wysłuchaniu właścicieli zainteresowanych nieruchomości oraz zainteresowanych gmin, a w wypadku zamierzonego przyłączenia nieruchomości do jednej z gromad także zainteresowanych gromad.

Utworzenie oddzielnej gromady zawisłe jest jednakże od warunku aby obszar odnośnej nieruchomości tworzył zwartą przestrzeń tudzież by istniała rękojmia, że projektowany związek będzie materialnie dość silny, by sprostać swym publiczno-prawnym zadaniom;

b) na obszarze b. dzielnicy pruskiej zmiany powyższe należy przeprowadzić w myśl §§ 2 i 3 ustawy gminnej dla wschodnich prowincyj b. Monarchji z dnia 3.VII.1891 r. (Zb. U. str. 233) z uwzględnieniem art. 14 ustawy z dnia 23.VI.1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 511).

Art. 119.

Do czasu ujednostajnienia ustawodawstwa sądowo - karnego w całej Rzeczypospolitej Polskiej ulegają zawieszeniu w czynnościach radnego w myśl art. 18 p. 2:

a) w b. zaborze pruskim osoby, przeciwko którym rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występku, mogące pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież osoby, na które nałożono areszt śledczy aż do czasu wstrzymania postępowania karnego;

b) w b. zaborze rosyjskim oddani pod sąd za zbrodnię lub występki do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego, względnie uprawomocnienia się wyroku uwalniającego;

c) na obszarze b. zaboru austriackiego osoby, zostające w śledztwie o zbrodnię przez czas śledztwa.

Art. 120.

Zanim zostaną ujednostajnione przepisy prawne w przedmiocie prawa i miary udziału, w pożytkach dobra gminnego (gromadzkiego)

względnie majątku klasowo - gminnego, jak nie mniej zarządzania tem dobrem i majątkiem pozostają nadal w mocy obowiązujące w tej mierze przepisy byłych dzielnic.

Moc obowiązującą zachowują również dotychczasowe przepisy w przedmiocie zaopatrzenia ubogich i prawa pobytu w gminie, jak nie mniej w b. Królestwie, Galicji i Łodomerji z W. Ks. Krakow. dział VI (§ 89 p. 94) ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 roku o urządzeniu gmin (Dz. U. Kr. Nr. 19).

Art. 121.

Osobna ustawa określi zasady gospodarki związków komunalnych i wskaże źródła dochodowe, z których będą mogły korzystać gminy wiejskie i gromady.

Do czasu wydania tej ustawy, należy dalej stosować przepisy dotychczasowych ustaw gminnych, o ile nie są sprzeczne z niniejszą ustawą.

Art. 122.

Do czasu całkowitego ujednostajnienia ustawodawstwa w przedmiocie zadań wójta w zakresie policji miejscowej, wójtowie na obszarze b. Królestwa Kongresowego tudzież wójtowie na obszarze b. Król. Gal. i Łod. z W. Ks. Krakow. sprawować będą między innemi także te w art. 65 niniejszej ustawy nie wymienione działy policji miejscowej, które w myśl obowiązujących dotąd na tych obszarach ukazu z dn. 2.III, 19.II.1864 r. o urządzeniu gmin wiejskich, względnie ustawy z dnia 12.VIII.1866 r. o urządzeniu gmin (Dz. Ust. Kraj. Nr. 19) należały do zakresu działania wójta.

W b. dzielnicy pruskiej przechodzą na wójtów w zakresie policji miejscowej wszystkie te zadania, które dotąd wykonywali komisarze okręgowi i dystryktowi, a w szczególności także wymienione w §§ 59—60 i 65 ordynacji powiatowej z dnia 13.XII.1872 r. względnie z dnia 19.III. 1881 roku.

Art. 123.

Dopóki nie zostanie zorganizowane przewidziane w ustawie konstytucyjnej sądownictwo administracyjne, zachowują w b. dzielnicy pruskiej moc obowiązującą postanowienia ordynacji dla gmin wiejskich z dnia 3 lipca 1891 r. w przedmiocie ochrony prawnej w tych wszystkich wypadkach unormowanych niniejszą ustawą, w których ordynacja ta upoważnia do dochodzenia swych praw w drodze spornego postępowania administracyjnego.

Art. 124.

Wykonanie postanowienia art. 80 wymagającego od kandydata na sołtysa (jego zastępcy) między innemi warunkami także umiejętności czytania i pisania po polsku, odracza się na lat 5 w gromadach, w których przeprowadzenie tego postanowienia z braku takich kandydatów natrafiałoby na trudności. O tem czy trudności takie zachodzą rozstrzyga Wydział Powiatowy.

Art. 125.

Ustawa niniejsza zacznie obowiązywać na obszarze b. zaboru rosyjskiego z dniem jej ogłoszenia, na pozostałym obszarze natomiast (art. 116), z wyjątkiem art. 118, który zaraz po ogłoszeniu tej ustawy wchodzi w życie, na podstawie uchwały Rady Ministrów o ustanowieniu Okręgów Gminnych, nie później jednak niż w rok po jej ogłoszeniu.

Natychmiast po wejściu w życie tej ustawy należy we wszystkich gminach przeprowadzić wybory do Rad i Zarządów Gminnych według niniejszej ustawy. Na obszarze b. Galicji i Łodomerji z Wielkiem Ks. Krakowskiem, b. zaboru pruskiego oraz Spisza i Orawy władze powo-

lane do przeprowadzenia pierwszych wyborów Rad Gminnych w myśl tej ustawy wskaże rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Do czasu ukonstituowania się Rad Gminnych, wybranych na podstawie niniejszej ustawy, spełniać będą czynności urzędowe dotychczasowe organy gminne na podstawie obowiązującej dotąd ustawy gminnej. Z chwilą ukonstituowania się Rad Gminnych w myśl poprzedniego ustępu i objęcia przez nie czynności urzędowych tracą moc obowiązującą dotychczasowe ustawy gminne.

Moc obowiązującą tracą również sprzeczne z tą ustawą postanowienia innych ustaw.

Art. 126.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

GMINNA ORDYNACJA WYBORCZA.

W związku z art. 12, 23 i 81 ustawy o gminie wiejskiej ustanawia się następujący sposób dokonywania wyboru rad gminnych, zarządów gminnych i sołtysów.

A. WYBORY DO RAD GMINNYCH.

Okręgi wyborcze.

Art. 1.

Obszar gminy dzieli się dla przeprowadzenia wyborów do rad gminnych na okręgi wyborcze.

Każdy okręg wyborczy wybiera z ogólnej liczby radnych przypadających na gminę część radnych, odpowiadającą ilościowemu stosunkowi mieszkańców danego okręgu do ogólnej liczby mieszkańców w gminie.

Gmina obejmująca jedną gromadę (wieś) może tworzyć jeden okręg wyborczy, wybierający pełną liczbę radnych, przypadającą na daną gminę.

Art. 2.

Podział gminy na okręgi wyborcze oraz liczbę radnych przypadającą na poszczególne okręgi wyborcze określa władza administracyjna I instancji, biorąc za podstawę do obliczeń wynik ostatniego powszechnego spisu ludności.

Art. 3.

Władza administracyjna I instancji, skuteczniejąc podział gminy na okręgi wyborcze, bacznie winna na to, aby w związku ze stosunkami miejscowymi możliwie równomiernie uprzystępnąć wszystkim wyborcom korzystanie z prawa wybierania tudzież przestrzegać zasady, aby poszczególne okręgi wyborcze wybierały 3 do 5 radnych.

Odstępstwa od tych zasad są dopuszczalne tylko ze względu na techniczne trudności.

Art. 4.

Liczbę radnych, jaka ma być wybrana w poszczególnych okręgach, określi władza administracyjna I instancji w sposób następujący: ogólną liczbę ludności cywilnej całej gminy, należy podzielić przez ogólną liczbę mandatów, przypadającą gminie w myśl art. 8 ustawy o gminie wiejskiej. Przez otrzymany w ten sposób iloraz należy podzielić liczbę ludności

cywilnej każdego okręgu wyborczego. Uzyskany iloraz wskaże liczbę radnych, jaka ma być wybrana w okręgu. O ile by w ten sposób nie wszystkie mandaty zostały podzielone, to pozostałe jeszcze mandaty rozdziela się po jednym między te okręgi wyborcze, których ilorazy mają najwyższe ułamki.

W razie gdyby kilka okręgów miało jednakowe prawo do tego samego mandatu rozstrzyga los.

ZARZĄDZENIE I OGŁOSZENIE WYBORÓW.

Art. 5.

Wybory do rad gminnych zarządza Wydział Powiatowy.

Wybory te winny być dokonane nie później niż 90 dnia przed upływem okresu wyborczego urzędującej rady gminnej, zgodnie z postanowieniem art. 16 ustawy o Gm. W.

W akcie zarządzenia wyborów należy wskazać określony przez władzę administracyjną I instancji podział gminy na okręgi wyborcze i przypadającą na każdy okręg liczbę radnych, oraz oznaczyć dzień głosowania.

Art. 6.

O zarządzeniu wyborów należy zawiadomić wójta gminy, który zarządzenie to ogłosi bezzwłocznie w gminie w sposób używany do ogłoszeń gminnych, podając do wiadomości: dzień wyborów, godziny głosowania, liczbę radnych, którzy mają być wybrani w poszczególnych okręgach, miejsce, czas, sposób i ostatni termin zgłaszania kandydatów na radnych i oświadczeń w myśl art. 24, wreszcie lokale wyborcze Głównej i Okręgowych Komisji wyborczych. Jednocześnie wójt zaznaczy w aktach wyborczych datę ogłoszenia wyborów.

GMINNE KOMISJE WYBORCZE.

Art. 7.

Celem przeprowadzenia wyborów ustanawia się:

- 1) Główną Komisję wyborczą,
- 2) Okręgowe Komisje wyborcze.

Art. 8.

Główna Komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 4 członków. Przewodniczącym jest wójt, względnie zastępca wójta. Jednego członka Komisji powołuje właściwy Wydział Powiatowy najpóźniej w 8 dni po dniu ogłoszenia wyborów.

Pozostałych 3 członków Komisji wybierają sołtysi gromad, wchodzących w skład gminy, na zebraniu sołtysów zwołanem przez wójta najpóźniej w 8 dni po dniu ogłoszenia wyborów.

Wszyscy członkowie Komisji winni posiadać prawo wybierania w danej gminie.

Od tej zasady wolno w razie konieczności odstąpić, o ile chodzi o członka powołanego przez Wydział Powiatowy.

Wybór członków Komisji odbywa się jawnie lub tajnie kartkami. Za wybranych uważa się tych, którzy otrzymali największą liczbę głosów. W razie równości rozstrzyga los wyciągnięty przez wójta.

Art. 9.

Okręgowa Komisja wyborcza składa się z 5 członków (przewodniczącego, jego zastępcy i 3 członków) oraz 2 zastępców, powołanych najpóźniej w dni 10 po ogłoszeniu wyborów przez Główną Komisję Wyborczą.

Przewodniczący i wszyscy członkowie oraz ich zastępcy winni posiadać prawo wybierania w danej gminie.

Art. 10.

Do powzięcia uchwały Głównej i Okręgowej Komisji Wyborczej niezbędna jest obecność łącznie z przewodniczącym przynajmniej 3 członków.

Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości przyjęty jest wniosek, za którym głosował przewodniczący.

Art. 11.

Zastępcy członków Komisji biorą udział w głosowaniu tylko w razie nieobecności członków Komisji.

Sekretarzem Głównej Komisji wyborczej jest sekretarz gminny. Komisje Okręgowe ustanawiają sekretarzy zależnie od swego uznania.

Art. 12.

W gminie, obejmującej jedną gromadę, przeprowadzeniem wyborów kieruje utworzona do dni 8 od dnia ogłoszenia wyborów Gminna Komisja wyborcza, składająca się z Przewodniczącego i 4 członków.

Przewodniczącym jest wójt, względnie jego zastępca. Jednego członka Komisji oraz jego zastępcę powołuje Wydział Powiatowy, zaś pozostałych trzech członków i 2 zastępców powołuje rada gminna z pośród członków, posiadających w gminie prawo wybierania.

Przepisy niniejszej ustawy, odnoszące się do Głównej i Okręgowej Komisji wyborczej, stosuje się analogicznie do Komisji utworzonej na zasadzie tego artykułu.

W razie podziału gminy obejmującej jedną gromadę (wieś) na więcej niż jeden okręg wyborczy, tworzy się główną i okręgowe komisje wyborcze, pierwszą w sposób przewidziany w ust. 2 tego artykułu, jednakże bez zastępców członków komisji, drugie zaś w trybie przepisany w art. 9.

Art. 13.

Urząd członka Komisji wyborczej Głównej i Okręgowej jest obowiązkiem obywatelskim, od przyjęcia którego nikt nie może się uchylać bez dostatecznie ważnych przyczyn.

Członkowie, którzy uchylają się od przyjęcia lub spełniania swych obowiązków bez usprawiedliwionej przyczyny, ulegają grzywnie do tysiąca marek. Skazanie po raz drugi powoduje wykreślenie z listy członków Komisji.

Kary nakłada przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej. Grzywny wpływają do kasy gminnej.

Art. 14.

Sekretarze Okręgowych Komisji Wyborczych, o ile wskutek udziału w pracach wyborczych ponieśliby uszczerbek w swym zarobku dziennym, otrzymują za dnie rzeczywistej pracy diety, a o ile mieszkają po za miejscem urzędowania — również zwrot rzeczywistych kosztów podróży.

Wysokość diet i kosztów podróży określa rada gminna na wniosek przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej.

Listy wyborców.

Art. 15.

Wójtowie gmin najpóźniej do dnia 10 po dniu ogłoszenia wyborów sporządzą dla każdego wyborcy okręgu wyborczego w 3 egzemplarzach spisy osób, którym na mocy art. 13 ustawy o gminie wiejskiej przysługuje prawo wybierania Rady Gminnej.

W listach należy wyszczególnić wyborców w porządku abecedowym i wpisać dla każdego wyborcy nazwisko, imię, zawód, dzień, miesiąc i rok urodzenia, względnie wiek, a wreszcie datę, od której mieszka w gminie.

Art. 16.

Najpóźniej dnia 11 po dniu ogłoszenia wyborów wójt gminy prześle dwa egzemplarze spisu wyborców przewodniczącym właściwych Okręgowych Komisji wyborczych i równocześnie ogłosi publicznie w gminie w sposób używany do ogłoszeń gminnych, iż spis wyborców będzie wyłożony do przejrzenia w lokalu Okręgowej Komisji wyborczej. W ogłoszeniu tem należy określić czas wyłożenia list wyborczych i termin do wnoszenia reklamacji (art. 17), zaznaczając, że po upływie tego terminu reklamacje nie będą więcej przyjmowane oraz że prawo wybierania mogą wykonać tylko osoby wpisane w ustalonej ostatecznie liście wyborczej. Jednocześnie ogłosi wójt skład osobowy Komisji Wyborczych.

Art. 17.

Lista wyborców będzie wyłożona do przejrzenia najpóźniej od dnia 12 po dniu ogłoszenia wyborów przez dni 8, najmniej przez 6 godzin.

Najpóźniej do dnia 19 włącznie od daty ogłoszenia wyborów każdy obywatel ma prawo wnieść reklamację przeciw pominięciu jego samego lub kogokolwiek innego w spisie wyborców, jak również przeciw wpisaniu także kogokolwiek nieuprawnionego.

Reklamacje należy zgłosić w Okręgowej Komisji wyborczej pisemnie lub ustnie do protokołu i poprzeć je dowodami, o ile nie dotyczą faktów powszechnie znanych.

Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane, względnie rozpatrywane.

Art. 18.

O wniesieniu reklamacji przeciw wpisaniu w liście wyborców osoby nieuprawnionej do wybierania obowiązana jest Komisja Okręgowa w przeciągu 24 godzin zawiadomić osobę, której prawo wybierania zostaje podane w wątpliwość z pouczeniem, iż przysługuje jej prawo w ciągu dni 2 od daty doręczenia zawiadomienia wnieść ustnie lub na piśmie obronę, popierając ją dowodami.

Art. 19.

Najpóźniej do końca terminu, przewidzianego w ustępie 2 art. 17, Komisja Okręgowa przesyła zgłoszone reklamacje wraz ze swojami uwagami i wnioskami, a po upływie tego terminu także 2 egzemplarze list wyborczych do Głównej Komisji Wyborczej.

Komisja Główna po zbadaniu przedłożonych w reklamacji dowodów, względnie po przeprowadzeniu stosownych dochodzeń i ewentualnie zbadaniu akt gminnych, na których podstawie sporządzono listę wyborców, wydaje w tej mierze decyzję i ustala ostatecznie listę wyborców dla każdego okręgu wyborczego.

Najpóźniej dnia 27 po dniu ogłoszenia wyborów Główna Komisja Wyborcza przesyła obydwie egzemplarze list wyborczych Komisjom Okręgowym.

Art. 20.

Od chwili ustalenia spisu wyborców przez Główną Komisję wyborczą nie wolno umieszczać w spisie nowych wyborców, wykreślić z listy zaś wolno tylko osoby zmarłe, za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do aktów wyborczych.

Listy kandydatów.

Art. 21.

Uprawnieni do głosowania, zamieszczeni na listach wyborców, mają prawo złożyć na ręce przewodniczącego Okręgowej Komisji wyborczej najpóźniej do dnia 18 od ogłoszenia wyborów listy kandydatów na członków rady gminnej.

Art. 22.

Liczba zgłoszonych kandydatów winna zawierać z reguły półtora raza tyle kandydatów, ile wynosi liczba radnych, mających być wybranymi w danym okręgu.

Listy kandydatów, zawierające większą lub mniejszą liczbę nazwisk, są również ważne.

Art. 23.

Kandydaci na radnych winni odpowiadać warunkom przepisany w art. 15 ustawy o gminie wiejskiej i być wpisani do list wyborców danego okręgu; nadto zaś każdy z nich lub wszyscy razem winni przedłożyć oświadczenie stwierdzone podpisem, że zgadzają się na zgłoszenie ich kandydatury na danej liście. W razie braku takiego oświadczenia należy wykreślić takiego kandydata z listy.

Art. 24.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać nazwisko, imię i wiek, zawód i miejsce zamieszkania każdego kandydata tak, by nie mogło być wątpliwości co do jego osoby.

Nazwiska kandydatów winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od 1 w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

Art. 25.

Zgłoszona lista kandydatów winna być podpisana łącznie conajmniej przez 20 wyborców, zamieszkałych w danym okręgu wyborczym z oznaczeniem ich zawodu i adresu.

Art. 26.

Za pełnomocnika upoważnionego do porozumiewania się z Komisją i składania w imieniu zgłaszających oświadczeń w sprawie wadliwości zgłoszenia, należy uważać pierwszego ze zgłaszających podpisanego na liście, zaś drugiego podpisanego za jego zastępcę.

Art. 27.

Przewodniczący Okręgowej Komisji wyborczej wydaje pisemne poświadczenie na fakt zgłoszenia listy kandydatów i złożenia oświadczenia się kandydatów, co do przyjęcia kandydatury.

Art. 28.

Zgłaszane listy kandydatów otrzymują numery porządkowe w kolejności ich składania, poczynając od 1.

Art. 29.

Przewodniczący Okręgowej Komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadają przepisom ustawy, a o dostrzeżonych brakach i wadach zawiadamia pełnomocnika listy najpóźniej w 3 dni po zgłoszeniu tejże.

Art. 30.

Jeżeli wskazane wady i braki nie zostaną przez pełnomocnika grupy usunięte w ciągu 3 dni od dnia zawiadomienia, Komisja Okręgowa stwierdza nieważność zgłoszenia w całości albo nieważność kandydatur, co do których stwierdzono braki, i uchybienia i zawiadamia o swej decyzji pełnomocnika.

Art. 31.

W razie zgłoszenia w okręgu wyborczym w terminie przepisany (art. 21) a) jednej tylko ważnej listy kandydatów lub b) kilku list z ogólną liczbą kandydatów nie większą od liczby radnych, przypadającej na dany okręg wyborczy, głosowanie nie odbywa się, natomiast za wybranych uważa się: w wypadku podanym pod a) tyle osób w kolejnym porządku listy, ilu radnych przypada na dany okręg; w wypadku zaś pod b) wszystkich zgłoszonych kandydatów, przyczem jeżeli liczba ich jest mniejsza od liczby mandatów, przypadających na okręg, to brakującą ilość radnych mianuje Wydział Powiatowy z pomiędzy kandydatów, których przedstawi Główna Komisja wyborcza po wysłuchaniu opinii jednoślnej Komisji Okręgowej.

W razie niezgłoszenia wogóle kandydatów mianuje wszystkich radnych Wydział Powiatowy z pośród kandydatów, których przedstawi Główna Komisja wyborcza po zasięgnięciu opinii Komisji Okręgowej.

Art. 32.

Po ostatecznem ustaleniu zgłoszonych list kandydatów przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej zarządza sporządzenie publicznych obwieszczeń zawierających zgłoszone w okręgu ważne listy kandydatów pod numerami, jakie im przysługują z uwzględnieniem kolejności zgłoszenia.

Podpisów umieszczonych na zgłoszeniach list kandydatów nie należy ogłaszać.

Obwieszczenia te mają być w dostatecznej liczbie rozesłane soltysom gromad, należących do okręgu wyborczego, celem opublikowania ich najpóźniej na 5 dni przed dniem głosowania.

Art. 33.

Po opublikowaniu list kandydatów nie mogą one być wycofane, ani też nie mogą być w nich czynione żadne zmiany.

Głosowanie.

Art. 34.

Głosowanie odbywa się dnia 34 po dniu ogłoszenia wyborów i trwa bez przerwy od godziny 8 rano do godz. 6 wieczorem.

Art. 35.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili ukończenia go w lokalu wyborczym powinni być obecni bez przerwy, co najmniej przewodniczący i dwaj członkowie Komisji Wyborczej, względnie ich zastępcy.

Przewodniczący Komisji i członek Komisji wybrany do pisania protokołu nie mogą równocześnie oddalać się z lokalu wyborczego.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania grup wyborczych zgłoszeni przez pełnomocników z pośród miejscowych wyborców po jednym dla Komisji, tudzież zastępcy tych mężów zaufania po jednym dla każdego z nich.

Art. 36.

W dniu, tudzież w przededniu wyborów, począwszy od godz. 6 wiecz. sprzedaż, wyszynk lub podawanie trunków alkoholowych w całym okręgu wyborczym są zakazane.

Art. 37.

Osoby, któreby zakłócały spokój albo agitowały, przewodniczący może usunąć z lokalu wyborczego z zakazem powrotu, ale bez pozbawienia ich prawa oddania głosu.

Męża zaufania względnie jego zastępcę Komisja Wyborcza może wydaląć z lokalu wyborczego dopiero po bezskuteczności uprzedniego napomnienia.

Fakt wydalenia z lokalu wyborczego i powody tegoż powinny być zaznaczone w protokole Komisji.

Art. 38.

W czasie głosowania nie wolno ani w lokalu wyborczym ani w budynku, w którym się ten lokal znajduje, ani też na ulicy i na placu przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdzielać kart do głosowania i w jakikolwiek sposób agitować.

Art. 39.

W razie gdyby tłumne zgromadzenie się publiczności tamowało wyborcom dostęp do lokalu wyborczego lub też do urny wyborczej, przewodniczący Komisji poczyni stosowne zarządzenia, by zapewnić wyborcom dostęp.

Art. 40.

W celu zapewnienia wykonania zarządzeń Komisji wójt, ewentualnie starosta, odda do rozporządzenia Komisji odpowiednią straż.

Art. 41.

Stół, przy którym urzęduje Komisja Wyborcza, należy ustawić tak, aby był ze wszystkich stron widoczny. Na stole należy ustawić urnę wyborczą, która winna być tak sporządzona, aby nie można było bez otwierania urny wydobywać z niej kart do głosowania.

Egzemplarz niniejszej ordynacji wyborczej powinien znajdować się do publicznego użytku na stole Komisji.

Przed rozpoczęciem głosowania Komisja i mężowie zaufania, powinni się przekonać, czy urna jest próżna. Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania, urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Art. 42.

Głosowanie odbywa się za pomocą kart do głosowania. Karty do głosowania winny być koloru białego. Karta ma zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos.

Numer może być odbity mechanicznie lub pisany.

Art. 43.

Karty do głosowania będą wrzucane do urny w kopertach ostemplowanych pieczęcią gminną przez przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej. Koperty winny być jednakowego formatu.

Wszystkie koperty przeznaczone dla jednego okręgu wyborczego winny być jednakowej barwy.

Oprócz stempla nie będą koperty oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Kopert dostarcza przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej.

Art. 44.

Głosowanie odbywa się publicznie w następujący sposób: wyborca podszedłszy do stołu, przy którym siedzi Komisja wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres mieszkania.

Po sprawdzeniu przez członka prowadzącego protokół czy imię i nazwisko wymienione znajduje się w spisie wyborców, wyborca otrzymuje ostemplowaną kopertę do głosowania, wkłada w nią kartę do głosowania i wręcza przewodniczącemu Komisji, który sprawdza stempel na kopercie i wrzuca ją do urny wyborczej.

Jednocześnie członkowie Komisji obok nazwiska wyborcy czynią w obu egzemplarzach spisu adnotację, że tenże swój głos oddał.

Art. 45.

Przewodniczący Komisji Wyborczej, a względnie Komisja, może zażądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek Komisji i każdy mąż zaufania, lub jego zastępca, wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby wyborcy.

Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

Wyborca nie posiadający dokumentów, uznanych za wystarczające przez Komisję, może się powołać na świadectwo dwóch świadków osobiście znanych choćby jednemu członkowi Komisji. Nazwiska tych świadków i nazwisko członka Komisji, znającego ich osobiście, będą zaznaczone w protokole Komisji.

Od decyzji Komisji w sprawie tożsamości wyborcy niema odwołania.

Art. 46.

Głosowania przerywać nie wolno. Gdyby wskutek siły wyższej, czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie, lub odroczyć je do dnia następnego. Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danym miejscu używany.

W razie przerwania głosowania, Komisja wyborcza opieczętuje akta wyborcze i urnę wyborczą i przechowuje je pod osobistą odpowiedzialnością przewodniczącego. Po ponownem podjęciu głosowania należy protokółarnie stwierdzić, czy pieczęcie były nienaruszone.

Art. 47.

Z uderzeniem godziny 6 wieczorem, przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko wyborcy, którzy przed uderzeniem godziny 6 weszli do lokalu wyborczego.

Jeżeli wszyscy wyborcy, wpisani do listy wyborców, oddali swój głos, może Komisja także przed godziną 6 uznać głosowanie za ukończone.

Obliczenie i ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 48.

Obliczenia wyników wyborów dokonywa Komisja. Mężowie zaufania lub ich zastępcy mogą być obecni przy obliczaniu.

Art. 49.

Po ogłoszeniu, że głosowanie jest ukończone, przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty w nie złożone, nie otwierając ich.

Jednocześnie ustala się na podstawie notatek w spisie wyborców liczbę wyborców, którzy głosowali.

Gdyby liczba ta, mimo kilkakrotnego liczenia, różniła się od liczby kopert, wyjętych z urny, należy to zaznaczyć w protokóle, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Art. 50.

Po ukończeniu tej czynności Komisja Okręgowa przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów, oddanych na poszczególne listy kandydatów.

W tym celu otwiera jeden z członków Komisji koperty, wyjmując z nich karty do głosowania i podaje je przewodniczącemu, który odczytuje głośno treść karty, poczem oddaje ją wraz z kopertą innemu członkowi Komisji do przechowania aż do ukończenia obliczenia.

Art. 51.

Nieważne są:

- 1) karty głosowania włożone do koperty urzędownie nie ostemplowanej lub do koperty oznaczonej znakiem odróżniającym,
- 2) karty do głosowania puste;
- 3) karty do głosowania wypełnione niezgodnie z przepisem art. 43 tudzież karty koloru innego niż biały;
- 4) karty do głosowania znalezione w kopercie w liczbie większej niż jedna;
- 5) karty do głosowania nie opiewające na jedną z ważnych zgłoszonych list kandydatów.

Art. 52.

Protokółant i jeden z członków Komisji prowadzi każdy z osobna listę obliczenia głosów, w której wpisuje się głosy oddane na poszczególne listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez Przewodniczącego.

Prowadzący listy zliczają oddane głosy. Obie listy obliczenia muszą się ze sobą zgadzać i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji i dołączone do protokółów.

Art. 53.

Karty zakwestjonowane, o których ważności orzekała Komisja, należy oznaczyć numerami porządkowymi i dołączyć do protokółu. W protokóle należy podać krótko powody, dla których karta została uznana za ważną lub nie ważną. Jeżeliby powodem unieważnienia karty do głosowania była wadliwość koperty, należy dołączyć do protokółu także kopertę, zaznaczywszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 54.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty głosowania nie podpadające pod przepisy art. 53 powinna Komisja Wyborcza starannie za-

pakować i zabezpieczone. Po zabezpieczeniu należy na opakowaniu umieścić napis wskazujący okręg wyborczy, z którego karty pochodzą.

Osobno należy zapakować koperty z wyjątkiem kopert, o których mowa w art. 53.

Art. 55.

Ustaliwszy wyniki głosowania w okręgu wyborczym, oblicza Komisja przedewszystkiem dzielnik wyborczy.

W tym celu dzieli Komisja sumę głosów ważnie oddanych na wszystkie ważne zgłoszone w okręgu listy kandydatów, przez liczbę mandatów, przydzielonych danemu okręgowi wyborczemu zwiększoną o 1.

Otrzymana w ten sposób liczba bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym (np. przyjmując, że ogólna suma głosów wynosi 1000, oraz że okręg wybiera 5 radnych, dzieli się 1000 przez 6 (5 mandatów plus 1) otrzymamy iloraz 166 jest dzielnikiem wyborczym).

Następnie dzieli Komisja liczbę głosów ważnie oddanych na każdą ważnie zgłoszoną listę kandydatów przez dzielnik wyborczy.

Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów, oddanych na daną listę, nie uwzględniając ułamków.

Jeżeli po dokonaniu tego podziału pozostają jeszcze mandaty nie zajęte, liczbę głosów, która padła na każdą listę kandydatów dzieli się przez powiększoną o jeden liczbę miejsc, każdej liście przyznanych, a jeśli nie przyznano jeszcze liście żadnego mandatu — przez jeden. Najwyższy uzyskany w ten sposób iloraz wskazuje, której liście przyznać należy pozostały mandat (np. przyjmując przy 1000 głosach i 5 mandatach, że z 3 zgłoszonych ważnie list otrzymały: lista Nr. 1 — 440 głosów, lista Nr. 2 — 320 głosów, lista Nr. 3 — 240 głosów, dzieli się 440 przez 166 (dzielnik wybor.) równa się 2,65, 320 przez 166 równa się 1,92, 240 przez 166 — 1,44.

Lista Nr. 1 otrzymuje 2 mandaty, lista Nr. 2 — 1 mandat, lista Nr. 3 — 1 mandat. Celem nadania niezajętego jednego mandatu dzieli się 440 przez 3 (2 mandaty + 1) równa się 146, 66, 320 przez 2 równa się 160, 240 przez 2 równa 120. Niezajęty mandat otrzymuje lista Nr. 2.

W ten sposób postępuje się dalej aż do uzyskania pełnej ilości radnych, przypadających na dany okręg wyborczy.

W razie, gdyby kilka list miało jednakowe prawo do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

Art. 56.

Radnymi ze zgłoszonej ważnej listy zostają osoby, wymienione z kolei na tyłu pierwszych miejscach listy kandydatów, ile teje przypada mandatów.

Kandydat wybrany jednocześnie z dwóch lub więcej list winien oświadczyć z której listy mandat przyjmuje. Z list, z których mandatu nie przyjmie, zostaje skreślony, przyczem z list tych wchodzi do rady następny z kolei kandydat.

Pozostali kandydaci, zgłoszeni na liście, wstępują do rady gminnej w wypadkach i w sposobie przewidzianym w art. 20 ustawy o gminie wiejskiej.

Art. 57.

Z czynności swoich Okręgowa Komisja Wyborcza spisuje protokół. W protokole tym musi być uwidoczniona:

- 1) liczba osób, mających prawo wybierania według spisu wyborców, który służył za podstawę do głosowania;
- 2) liczba wyborców głosujących;
- 3) liczba głosów nieważnych w myśl art. 51;

- 4) liczba głosów ważnych;
- 5) liczba głosów oddanych na poszczególne listy kandydatów;
- 6) liczba mandatów przypadających na poszczególne listy kandydatów;
- 7) imiona i nazwiska, wiek, zawód i miejsce zamieszkania obranych radnych.

W protokóle winny być uwidocznione wszystkie obliczenia dokonane w celu stwierdzenia wyniku wyborów.

Protokół musi być podpisany przez wszystkich obecnych członków Komisji i mężów zaufania.

Każdy członek Komisji i mąż zaufania, jeśli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, ma prawo podyktować swoje oświadczenie w tej mierze lub złożyć je na piśmie.

Oświadczenie to musi być dołączone do protokołu.

Art. 58.

Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej odsyła na drugi dzień po głosowaniu protokół wymieniony w art. 58 oraz wszelkie akta wyborcze do Głównej Komisji Wyborczej.

Art. 59.

Główna Komisja Wyborcza najpóźniej na trzeci dzień po głosowaniu przegląda protokoły wszystkich Okręgowych Komisji Wyborczych i bada czy uchwały Komisji co do ważności kart do głosowania (art. 53) są zgodne z przepisami art. 51, tudzież czy w cyfrach podanych według przepisów art. 57 w protokóle Okręgowej Komisji Wyborczej nie ma widocznych błędów arytmetycznych.

Jeżeliby uchwały Komisji były niezgodne z przepisami art. 52, uchwały Komisja odpowiednie sprostowanie wyników głosowania, ustalonych przez Okręgową Komisję Wyborczą.

Widoczne błędy arytmetyczne poprawi Komisja Główna, o ile to na podstawie protokołu lub spisu wyborców jest możliwe.

Jeżeliby pozbawienie przeprowadzenia wyborów w Okręgu nasuwało pewne wątpliwości, zaznaczy je Komisja Główna w protokóle — nie może jednak sprostować wyników głosowania ustalonych przez Komisję Okręgową.

W posiedzeniu tem biorą udział także przewodniczący komisji okręgowych, celem udzielenia Komisji Głównej wyjaśnień w sprawie wyborów przeprowadzonych w ich okręgu.

Art. 60.

Z czynności swoich spisuje Główna Komisja Wyborcza protokół, w którym powinny być uwidocznione wszystkie czynności przewidziane w art. 59.

Oprócz tego zestawia Komisja Główna w protokóle wynik wyborów we wszystkich okręgach wyborczych, podając:

- 1) liczbę osób uprawnionych do głosowania;
- 2) liczbę głosujących;
- 3) liczbę głosów nieważnych według uchwał Komisji Okręgowych;
- 4) liczbę głosów nieważnych według uchwał Komisji Głównej (ostateczną liczbę głosów nieważnych);
- 5) ostateczną liczbę głosów ważnych;
- 6) imiona, nazwiska, wiek, zawód i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

Art. 61.

Odpis protokołu Głównej Komisji oraz po jednym odpisie protokółów Okręgowych Komisji Wyborczych należy opieczetować i przesyłać bezzwłocznie do Wydziału Powiatowego.

Karty do głosowania oraz wszelkie inne akta wyborcze zarówno Głównej Komisji Wyborczej, jak Komisji Okręgowej — należy opieczetować, opatrzyć napisem oznaczającym zawartość i oddać wójtowi, który winien je starannie przechowywać do następnych wyborów.

W razie wniesienia protestu przeciw wyborom będą akta wymienione w ustępie 2 odesłane do Wydziału Powiatowego.

Art. 62.

Po ustaleniu wyników wyborów ogłasza przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej publicznie w gminie w sposób używany do ogłoszeń gminnych, rezultaty wyborów, podając dla każdego okręgu wyborczego, liczbę głosów ważnych oddanych w danym okręgu wyborczym na poszczególne listy kandydatów oraz imiona, nazwiska, zawód i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

W ogłoszeniu należy oznajmić, że w ciągu dni 8 po dniu ogłoszenia wyniku wyborów każdy wyborca może wnieść do Wydziału Powiatowego protest przeciw wyborom. Protest należy wnieść na ręce przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej i uzasadnić go należytemi dowodami.

Protesty wyborcze.

Art. 63.

Jeżeli w przepisany terminie (art. 62) wniesiono protesty wyborcze, przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej przesyła je wraz ze wszystkimi aktami wyborczymi do Wydziału Powiatowego.

Art. 64.

Wydział Powiatowy rozstrzyga protesty najpóźniej w ciągu dni 40 od dnia ich otrzymania. O treści orzeczenia Wydział Powiatowy zawiadamia wójta i wnoszącego zażalenie z oznajmieniem, że przeciw orzeczeniu przysługuje prawo odwołania się do Wydziału Wojewódzkiego w ciągu dni 8 po dniu doręczenia. Odwołanie należy wnieść za pośrednictwem przewodniczącego Wydziału Powiatowego, który przesyła je wraz z aktami wyborczymi do Wydziału Wojewódzkiego.

Art. 65.

Wydział Wojewódzki rozstrzyga odwołanie ostatecznie najpóźniej w ciągu dni 40 od dnia otrzymania, zawiadamiając o swem orzeczeniu za pośrednictwem Wydziału Powiatowego wójta i wnoszących odwołanie.

Art. 66.

Wybory są nieważne:

- 1) jeżeli zostanie stwierdzone, że w danym okręgu wyborczym dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń lub fałszu w rozmiarach, mogących zmienić wynik wyborów.
- 2) jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a uchylenia popełnione mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 67.

W razie unieważnienia wyborów Wydział Powiatowy zarządza w ciągu dni 15 od daty unieważnienia ponowne wybory w tym okręgu, w którym głosowanie zostało unieważnione.

Wybory te przeprowadzić mogą te same Komisje, na podstawie tych samych spisów wyborców, co wybory pierwsze, o ile wyboru nie unieważniono właśnie z powodu wadliwości tych Komisji, względnie tych spisów wyborców.

Koszta wyborów.**Art. 68.**

Wszelkie koszta związane z przeprowadzeniem wyborów ponosi gmina.

Art. 69.

Wszelkie pisma i potwierdzenia w sprawach wyborczych są wolne od opłat stemplowych.

Przepisy karne.**Art. 70.**

Karą aresztu od 24 godzin do 15 dni lub grzywny od 1.000 do 50.000 marek będzie karany kto wbrew zakazowi, zawartemu w art. 39, wygłasza przemówienia do wyborców, rozdziela kartki do głosowania lub w jakikolwiek sposób agituje.

Wymierzenie kary należy do sądu.

Art. 71.

Osoby, które wbrew zakazowi, zawartemu w art. 36 sprzedają, szynkują lub podają trunki alkoholowe, ulegną w drodze administracyjnej karom przewidzianym w art. 8 ustawy z dnia 23 kwietnia 1920 r.

B. WYBORY DO ZARZĄDU GMINNEGO.**Art. 72.**

Wybory do zarządu gminnego (wójta, ławników i zastępcy wójta) o ile nie wniesiono protestów, albo też o ile protesty i odwołania zostały rozstrzygnięte przed upływem okresu wyborczego poprzedniej rady — winny być dokonane w ciągu dni 8 po upływie okresu wyborczego poprzedniej rady gminnej. Jeżeli na skutek odwołania do Wydziału Wojewódzkiego (art. 65) nie nastąpiło zatwierdzenie nowowybranej rady gminnej przed upływem terminu wygaśnięcia mandatu poprzedniej rady, termin zwołania nowowybranej rady może być odłożony najpóźniej jednak do dni 30.

Art. 73.

Do ważności wyborów członków zarządu gminnego konieczna jest obecność przynajmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych.

Art. 74.

Zebranie nowowybranej rady gminnej w celu wybrania zarządu zwołuje wójt gminy, ewentualnie kierownik gminy, który po otwarciu

posiedzenia i po odebraniu od radnych przyrzeczenia (w myśl art. 17 ustawy o gminie wiejskiej) odczytuje artykuły 22, 23, 24, 25 i 26 ustawy o gminie wiejskiej i wzywa radę do wyboru przewodniczącego komisji wyborczej, w ręce którego na czas wyborów zarządu oddaje przewodnictwo.

Art. 75.

Przewodniczący Komisji wyborczej powołuje dwóch asesorów, razem z którymi tworzy Komisję wyborczą.

Uchwały Komisji wyborczej zapadają większością głosów.

Art. 76.

Jeżeli wójt, lub jego zastępca, nie zwoła pierwszego zebrania nowo wybranej rady w terminie wymienionym w art. 72, zwołanie zebrania zarządza starosta.

Wybór wójta.

Art. 77.

Rada gminna wybiera najpierw wójta.

Art. 78.

Głosowanie na wójta jest tajne i odbywa się za pomocą kart do głosowania, które dostarcza radnym Komisja wyborcza. Głosujący wpisują na kartach imię, nazwisko, miejsce zamieszkania kandydata na wójta.

Art. 79.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: jeden z członków Komisji odczytuje listę radnych w porządku abecedowym; radni, w miarę wywoływania nazwisk, wrzucają kolejno do urny stojącej na stole przydzieloną kartę do głosowania. Jednocześnie inny członek Komisji Wyborczej obok nazwiska głosującego radnego zaznacza na liście, że tenże głos oddał.

Art. 80.

Po ukończeniu głosowania przewodniczący wyjmuje karty do głosowania z urny i liczy je.

Ilość kart winna się zgadzać z liczbą radnych, którzy oddali głos.

Art. 81.

Po ukończeniu tej czynności jeden z członków Komisji rozwija oddane kartki i podaje je kolejno przewodniczącemu, który stwierdza, czy kartka odpowiada przepisanyemu wymogom ważności, odczytuje z niej głośno imię i nazwisko kandydata, poczem oddaje ją drugiemu członkowi Komisji do przechowania, aż do ukończenia obliczenia. Odczytywane nazwiska kandydatów zapisuje jeden z członków Komisji oraz sekretarz do listy obliczenia głosów i zamieszcza obok każdego z nazwisk kandydatów w miarę ich odczytywania liczby porządkowe oddanych na nich głosów.

Po wyczerpaniu wszystkich kartek przewodniczący porównywa i uzgadnia ilość głosów oddanych na każdego kandydata z ilością głosujących.

Listy obliczenia głosów mają być po dokończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji i dołączone do protokołu.

Art. 82.

Nieważne są karty do głosowania:

- 1) nie określające w sposób nie budzący wątpliwości osoby kandydata;
- 2) wymienające kandydata, który nie odpowiada wymogom art. 24 ustawy o gminie wiejskiej;
- 3) w razie umieszczenia na karcie do głosowania kilku nazwisk, uwzględnia się tylko nazwisko pierwsze.

Art. 83.

O ważności karty do głosowania rozstrzyga w razach wątpliwych Komisja Wyborcza.

Karty, których ważność zaczepiono, należy opatrzyć numerami porządkowymi i dołączyć do protokołu, w którym należy podać krótkie powody, dla których karta została uznana za ważną lub nieważną.

Art. 84.

Nieważnych kart nie uwzględnia się przy obliczaniu głosów.

Art. 85.

Wybrany na wójta jest kandydat, na którego padło głosów więcej niż wynosi połowa głosujących.

Art. 86.

Gdyby żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej większości głosów, przewodniczący Komisji Wyborczej zarządza powtórne głosowanie.

Jeżeli przy powtórnej głosowaniu żaden kandydat nie uzyska bezwzględnej większości, przewodniczący zarządzi głosowanie ściślejsze między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórnej głosowaniu uzyskali najwięcej głosów.

Przy ściślejszym głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów, głosy oddane na kandydata nie przeznaczonego do ściślejszego wyboru są nieważne.

W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybór ławników.

Art. 87.

Po wybraniu wójta rada gminna przystępuje bezzwłocznie do wyboru ławników.

Art. 88.

Przy dokonywaniu wyborów na ławników należy głosować na każde stanowisko ławnika osobno. Wybrany zostaje kandydat, na którego padło głosów więcej, niż wynosi połowa głosujących. Jeśli przy pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska bezwzględnej większości głosów, należy głosować powtórnie, a gdyby i przy tym głosowaniu nikt takiej większości nie uzyskał, należy przystąpić do wyboru między dwoma kandydatami, którzy przy ostatnim głosowaniu uzyskali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los.

Wybór zastępcy wójta.

Art. 89.

Po wybraniu ławników dokonywa rada gminna bezzwłocznie wyboru zastępcy wójta z grona wybranych ławników.

Wybory zastępcy wójta odbywają się w sposób przepisany dla wyboru wójta.

Zawiadomienie wybranych i protokół.

Art. 90.

Przewodniczący Komisji bezpośrednio po dokonanych wyborze członków zarządu wzywa obranych o ile są obecni na sali, do oświadczenia się, czy przyjmują wybór. Do nieobecnych wystosuje pismo z wezwaniem do bezzwłocznego oświadczenia się co do przyjęcia mandatu.

W razie nieprzyjęcia mandatu przez wybranego na wójta, jego zastępcę lub ławnika odbywa się niezwłocznie ponowny wybór.

Art. 91.

Z czynności wyborczej należy spisać protokół, zawierający wszystkie istotne momenty wyborów. Protokół winien być podpisany przez wszystkich członków Komisji Wyborczej i przechowany w aktach Urzędu Gminnego wraz z listami głosów oraz z kartkami do głosowania.

O ogłoszeniu wyborów.

Art. 92.

Po ustaleniu wyniku wyborów i przyjęciu mandatów przez wybranych, przewodniczący Komisji ogłasza natychmiast publicznie w sposób używany do ogłoszeń gminnych: imię, nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania wybranych członków zarządu.

Protesty.

Art. 93.

Każdy z członków Rady Gminnej może w ciągu dni ośmiu po dniu ogłoszenia wyniku wyborów wnieść na ręce wójta protest przeciwko wyborom wójta, ławników i zastępcy wójta, poparty należyte dowodami.

Dziewiątego dnia po ogłoszeniu wyniku wyborów przesyła wójt do starosty celem zatwierdzenia wyboru wójta i jego zastępcy oraz ewentualnego rozstrzygnięcia protestów przeciwko wyborom wszystkie akta wyborcze wraz z ewentualnie wniesionymi protestami.

Art. 94.

Starosta winien w ciągu dni 14 po otrzymaniu aktów wyborczych rozpatrzyć wniesione protesty i wydać w myśl art. 25 ustawy gminnej, decyzję o zatwierdzeniu wójta i jego zastępcy oraz w razie wniesienia protestów przeciwko wyborom ławników rozstrzygnąć także i te protesty.

Decyzję starosty winien wójt natychmiast ogłosić publicznie w sposób używany do ogłoszeń gminnych oraz podać do wiadomości tych osób, które wniosły protest.

Art. 95.

Przeciwko decyzji starosty nie zatwierdzającej wójta lub jego zastępcy przysługuje wybranym i Radzie Gminnej, przeciwko zaś decyzji starosty odrzucającej wniesione protesty wyborcze przysługuje osobom, które wniosły protest przeciw wyborom prawo zażalenia do wojewody w ciągu dni 8-miu po ogłoszeniu w gminach decyzji Starosty. Zażalenia winny być wniesione za pośrednictwem starosty.

W razie wniesienia zażalenia starosta przesyła w ciągu dni 3 po upływie terminu, przewidzianego dla wniesienia zażalenia, akta wyborcze wraz z zażaleniem do wojewody. Wojewoda winien w ciągu dni 14-tu po odebraniu akt zażalenie rozstrzygnąć w myśl art. 25 ustawy gminnej.

Decyzja wojewody jest ostateczną.

Art. 96.

Przepisy art. 66 stosuje się analogicznie przy protestach przeciw wyborom do zarządu gminnego.

W razie unieważnienia wyborów odbywa się ponowny wybór na opróżnione stanowisko w Zarządzie w myśl przepisów niniejszej ustawy.

C. WYBORY SOŁTYSY I JEGO ZASTĘPCY.

Art. 97.

Wybór sołtysa i jego zastępcy zarządza wójt gminy na zlecenie Wydziału Powiatowego.

Zarządzenie wyborów ogłosi wójt publicznie w gromadzie w sposób używany do ogłoszeń gromadzkich, zaznaczając: dzień, miejsce i czas zebrania gromady.

Art. 98.

Wybory sołtysa i jego zastępcy przeprowadza Komisja Wyborcza składająca się z przewodniczącego, powołanego przez wójta z pośród członków rady gminnej, oraz z 2 członków powołanych przez przewodniczącego z pośród osób posiadających w danej gromadzie prawo wybierania.

Uchwały Komisji zapadają większością głosów.

Art. 99.

Sołtys gminy dostarcza przewodniczącemu Komisji Wyborczej najpóźniej na 7 dni przed wyborami listę wyborców, obejmującą wszystkich członków gromady, którym na mocy art. 78 ustawy o gminie wiejskiej przysługuje w dniu zarządzenia wyborów prawo udziału w zebraniu gromady.

Art. 100.

Wybory sołtysa i jego zastępcy odbywają się w myśl art. 89, 90 i 91 ustawy o gminie wiejskiej.

Art. 101.

Głosowanie jawne odbywa się w następujący sposób: wyborca, podszedłszy do stołu przy którym siedzi Komisja Wyborcza, wymienia swe imię i nazwisko.

Po sprawdzeniu przez Komisję, że zgłaszający się posiada prawo udziału w zebraniu gromady, wyborca wymienia wyraźnie imię i nazwisko kandydata, na którego głosuje; jeden z członków Komisji oraz sekre-

tarz każdy z osobna zapisuje nazwisko kandydata względnie każdy następny oddany głos w liście obliczenia głosów; jednocześnie inny członek Komisji zaznacza przy nazwisku wyborcy w liście wyborców, że wyborca oddał głos. Listy obliczania głosów mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji i dołączone do protokołu.

Art. 102.

Przewodniczący Komisji Wyborczej może zarządzić uproszczenie głosowania jawnego przez rozstąpienie się wyborców na dwie strony lub przez zwykłe podniesienie rąk, o ile nie sprzeciwia się temu przynajmniej $\frac{1}{4}$ obecnych wyborców, w tym wypadku jednak przewodniczący Komisji zarządzi przedtem usunięcie z lokalu wyborczego osób nie posiadających prawa udziału w zebraniu gromady.

Art. 103.

Po ukończeniu głosowania należy zliczyć głosy oddane na każdego z kandydatów i porównać uzyskaną sumę z ilością głosujących.

Ogólna suma oddanych głosów winna się zgadzać z ilością głosujących.

Art. 104.

Głosowanie tajne odbywa się za pomocą kart do głosowania w sposób przepisany dla wyboru wójta (art. 78 — 86).

Art. 105.

Z czynności wyborczych spisuje Komisja protokół analogicznie do przepisów zawartych w art. 92 ustawy o gminie wiejskiej.

Odpis protokołu należy przesłać bezzwłocznie wójtowi.

Art. 106.

Bezpośrednio po ustaleniu wyników wyboru i przyjęciu mandatów przez wybranych przewodniczący Komisji ogłasza publicznie imiona i nazwiska wybranych na sołtysa i jego zastępcę, wymieniając zarazem ilość głosów oddanych na każdego ze zgłoszonych kandydatów.

W ogłoszeniu należy oznajmić, że każdy wyborca może w ciągu dni 8 po dniu ogłoszenia wyborów wnieść do Wydziału powiatowego protest przeciw wyborom poparty należytemi dowodami.

Protest należy złożyć do rąk wójta, który w ciągu 3 dni obowiązany jest przesłać go Staroście.

Art. 107.

Starosta po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego w ciągu dni 14 wydaje decyzję ostateczną i zawiadamia o treści decyzji wnoszących protest za pośrednictwem wójta.

Art. 108.

W gromadach, posiadających rady gromadzkie w myśl art. 79 ustawy o gminie wiejskiej, wyboru sołtysa i jego zastępcy dokonywa rada gromadzka w sposób przepisany dla wyboru wójta (art. 78 do 86).

WNIOSKI MNIEJSZOŚCI, DO PROJEKTU USTAWY O GMINIE WIEJSKIEJ.

D o a r t. 13:

Zamiast „przynajmniej od roku“ ma być „przynajmniej od pół roku“.

H e r z.

D o a r t. 16:

Zamiast „cztery“ ma być „trzy“.

P u t e k.

D o a r t. 25.

Na końcu artykułu dodać: „albo też gdy wybrany nie daje dostatecznej gwarancji należytego spełnienia swych obowiązków“.

G o d e k.

D o a r t. 27:

W zdaniu pierwszym skreślić wyraz „nie“, w zdaniu drugim po „radny...“ wstawić wyraz „nie“.

S k r z y p e k.

D o a r t. 28:

Zamiast „na lat cztery“ ma być „na lat trzy“.

P u t e k.

D o a r t. 31:

Zamiast „ustala wydział powiatowy na wniosek rady gminnej z uwzględnieniem ekonomicznych stosunków gminnych“, ma być „ustala rada gminna“.

P u t e k.

D o a r t. 40:

Zamiast całego artykułu ma być: „na posiedzeniach rady gminnej przewodniczy jeden z pośród członków rady gminnej wybrany na przewodniczącego“.

K r y s z t o f o r s k i, W a l e r o n i P u t e k.

D o a r t. 70:

Skreślić „wraz z oddzielnem pomieszczeniem dla chorych“.

T o c z e k.

D o a r t. 84:

W zdaniu drugim zamiast „może powierzyć“ ma być „powierza“.

K r y s z t o f o r s k i.

D o a r t. 84:

Po pierwszym zdaniu dodać zdanie nowe: „przy uchwałach pociągających za sobą wydatek, mają prawo głosu stanowczego tylko ci członkowie gromady, którzy dany ciężar będą ponosić“.

G ó r s k i.

D o a r t. 89:

Zamiast „ $\frac{1}{4}$ “ ma być „ $\frac{1}{2}$ “.

K r y s z t o f o r s k i.

D o a r t. 105:

W ustępie drugim skreślić „za zgodą przewodniczącego wydziału powiatowego“.

S k r z y p e k.

D o a r t. 112:

Skreślić „z pośród członków gminy“.

Z y s k o w s k i

D o a r t. 118:

Skreślić „w razie rozparcelowania gruntów dworskich, gdy tego żądają właściciele parcel“.

S a w i c k i.

PRZEMÓWIENIE REFERENTA KOMISJI ADMINISTRACYJNEJ

Sejmu Ustawodawczego, posła Bojanowskiego, na posiedzeniu plenarnem Sejmu w dniu 25 kwietnia 1922 r., w sprawie sprawozdania Komisji o projekcie ustawy o gminie wiejskiej.

(Sprawozdanie stenograficzne z 299 posiedzenia Sejmu).

Ustawa o gminie wiejskiej, którą w imieniu Komisji Administracyjnej mam zaszczyt dziś przedłożyć do zatwierdzenia Wysokiemu Sejmowi, jest jedną z ważniejszych ustaw, nad jakimi Sejm się zastanawiał, ma ona bowiem zadecydować o ustroju gminnym na całym obszarze Rzeczypospolitej, o ustroju tej podstawowej jednostki administracyjnej i samorządowej. Zadaniem samorządu gminnego jest rozwój fizyczny, umysłowy i gospodarczy ludności gminy; od tego, czy gmina spełni to zadanie pomyślnie, zależeć będzie rozwój całego Państwa. Tak samo w dziedzinie administracji; dobra administracja gminna jest warunkiem pomyślnej administracji całego Państwa, a chociaż rozwój kulturalny gminy zależy przedewszystkiem od zdolności członków gminy do podnoszenia się na wyższy szczebel kultury, to jednak ustrój gminny, te ramy, które zostaną nadane gminie, stanowią o tem, czy rozwój ten pójdzie w tempie szybszem czy wolniejszym. Mógłbym się tu powołać na przykłady: w b. Królestwie Kongresowem ustawa gminna, która dotąd obowiązuje od 1864 r., dawała ludności samorząd, samorząd ten jednak nie przyniósł korzyści, nie rozwinął się, nietylko dlatego, że obcy rząd, obca administracja była wrogo usposobiona dla wszelkich przejawów samorządu i jego samodzielność ograniczał ale i dlatego, że cała gospodarka gminna opierała się na zebraniach gminnych, które nie były w stanie normalnie podołać włożonemu na nie zadaniu. Zdając sobie sprawę z ważności tej ustawy, Komisja poświęciła jej długi przeciąg czasu. Projekt ustawy został przez Rząd wniesiony już 1919 r. Projekt ten opierał się na trzech zasadniczych podstawach, a mianowicie, że gmina ma być wszechstanową, że jeden ustrój gminny ma obowiązywać na całym obszarze Rzeczypospolitej i że gmina ma być zbiorowa, a nie jednowioskowa.

Gmina wszechstanowa odpowiada demokratycznemu ustrojowi Państwa Polskiego. Zasada ta znalazła wyraz w ustawie. Cała ludność została dopuszczona do głosowania w wyborze rad gminnych, które mają zarządzać całą administracją gminną. Zasada ta została zgodnie przyjęta przez całą komisję.

Druga zasada, że ustawa gminna ma obowiązywać na terenie całego Państwa, także bez protestu przyjęta została w zrozumieniu, że zapewni to jednolitość administracji państwowej i znacznie ułatwi administrację.

Najwięcej trudności nastręczyła trzecia zasada, t. j. kwestja, jaką ma być gmina: jednowioskowa, czy zbiorowa. Na trudność tę wpłynęła różnorodność położenia pod tym względem w różnych dzielnicach Państwa. Dawny zabór pruski i dawny zabór austriacki posiadały gminy jednowioskowe, w zaborze rosyjskim gmina była zbiorowa. Po długich naradach, po zbadaniu odpowiedniego materiału ankiet i memorjałów, Komisja nabrała przekonania, że jednak gmina zbiorowa jest bardziej odpowiednią do załatwiania tych zadań, które spadają na gminę. Sprawa ta w poszczególnych dzielnicach była już poprzednio traktowana. Już w dziewiątym dziesiątku przyszłego stulecia sejm galicyjski rozesłał ankietę w sprawie gminy zbiorowej. Zebrany materiał ustalił, iż gmina jednowioskowa, jaka istnieje na terenie Małopolski, nie jest w stanie podołać wszystkim zadaniom samorządu, ze względu na brak środków materialnych. Głosy tak poważne, jak Towarzystwa ekonomistów i prawników

w Krakowie, jak Towarzystwa prawniczego lwowskiego, wypowiedziały się za gminą zbiorową. Zjazd przedstawicieli sejmików powiatowych w Wielkopolsce także przyjął zasadę gminy zbiorowej. Na podstawie tych materiałów Komisja w większości zdecydowała, że gmina zbiorowa powinna być wprowadzona na całym terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Na decyzję tę wpłynął także wzgląd, że Konstytucja żąda, ażeby w osobach przedstawicieli administracji gminnej zespolony był zarząd sprawami administracji Państwa i zarząd wykonawczy spraw gminnych, utworzenie zaś małych jednostek, jakimi są gminy jednowioskowe, utrudniłoby administrację państwową. Najlepszy dowód tego mamy w b. zaborze pruskim, gdzie rząd pruski dla wykonania administracji państwowej był zmuszony podzielić państwo na okręgi, odpowiadające mniej więcej naszym gminom zbiorowym, i na ich czele postawieni zostali komisarze, którzy spełniali zadania administracji państwowej. W ten sposób został rozdzielony zakres prac administracji państwowej od administracji samorządowej. Nasza ustawa gminna zgodnie z Konstytucją nie mogła iść za tym przykładem i musiała dążyć do zespolenia w jednej osobie tych dwóch zadań.

Drugą trudnością na jaką komisja natrafiła, była sprawa stanowiska gromady i zakresu jej działania. Poprzednia ustawa o gromadach wiejskich określała im bardzo szczupły zakres administracji tylko własnym majątkiem. Na to stanowisko nie zgodzili się przedstawiciele tych dzielnic, gdzie gminy były jednowioskowe, nie chcąc, żeby ludność tych wiosek, które w przyszłości będą gromadami, a obecnie są gminami i mają uprawnienia samorządowe w zakresie spraw miejscowych, była tych uprawnień pozbawiona. Wobec tego Rząd wystąpił z nową koncepcją, która polegała na tem, że gromada ma mieć te same uprawnienia w zakresie spraw swych, jakie ma gmina w zakresie spraw gminnych, podział zaś tych prac należy do sejmików wojewódzkich, które dla każdego województwa opracują statut wzorowy, na podstawie którego każda gmina ma przeprowadzić podział między zakresem spraw gminnych a gromadzkich.

Takie postawienie sprawy wprowadziło natrafiło w komisji na zarzut, że przez nadanie tych samych uprawnień gromadom, jakie ma gmina, tworzymy czwarty stopień samorządu, obok wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, że w środowiskach tych, gdzie ludność jest mało przygotowana do pełnienia zadań samorządu, rozdzielenie sił intelektualnych i zasobów materialnych między dwie jednostki, gromadzką i gminną, przyczyni się do osłabienia postępu kulturalnego wsi. Gdy jednak przyjęcie tej zasady było warunkiem zastosowania ustawy do całej Rzeczypospolitej, Komisja zgodziła się na tę koncepcję w zrozumieniu, że życie w przyszłości dzięki rozciągłości tej ustawy, dzięki temu, że przysługuje gromadom prawo przekazywania radom gminnym tych spraw, które wchodzi w zakres działalności gromad — że życie samo tę sprawę ureguje i stopniowo w miarę zbliżania się całej ludności Rzeczypospolitej do jednego poziomu kulturalnego nastąpi i pewna jednolitość pod tym względem podziału uprawnień pomiędzy gminami i gromadami.

Poprzedni rządowy projekt ustawy był przerobiony w Komisji, nie można przeto uważać obecnej ustawy za dawny projekt rządowy, jest to projekt opracowany przez komisję wraz z Rządem w ciągu długich obrad. Projekt dawny został uzupełniony przez nowe działy, a mianowicie dodano nowy dział, dotyczący odpowiedzialności dyscyplinarnej władz gminnych i sołtysów, następnie dodano dział o policji miejscowej.

Z powodu wprowadzenia zasady wyborów stosunkowych, została opracowana oddzielna ordynacja wyborcza gminna, którą do tej ustawy dołączono.

Komisja po drugim czytaniu podała ustawę opinii rzeczoznawców, zaproszonych ze wszystkich dzielnic Państwa, Uwagi rzeczoznawców były uwzględnione przez Komisję. Jednocześnie Rząd przesłał projekt ustawy

do wszystkich województw. Nadesłane wnioski i uwagi zostały ponownie rozpatrzone przez podkomisję, a następnie ważniejsze proponowane poprawki były przez Komisję częściowo uwzględnione.

Komisja przeto uważa, iż ustawa o gminie wiejskiej, która jest pracą prawie wszystkich klubów, które brały wydatny udział w opracowaniu tej ustawy, jest ustawą kompromisową, przystosowaną do życzeń wszystkich dzielnic, że zatwierdzenie jej nie powinno napotkać na żadne przeszkody w Sejmie. Uważam, że z całą sumiennością mogę ją przedstawić Wysokiemu Sejmowi do zatwierdzenia. Głosy, które w prasie o tej ustawie się odzywają, nie atakują zasadniczych jej podstaw. Ustawa była referowana na różnych zebraniach przez posłów i wiemy, że wszędzie przez wszystkie warstwy została przychylnie oceniona. Wprawdzie mamy z niektórych gmin Małopolski protesty przeciw tej ustawie, jeżeli jednak zważymy, że protesty te używają takich zwrotów, że jest to ustawa, która narzuca nową pańszczyznę lub kajdany ludowi, to świadczy to o tem, iż autorzy tych protestów byli niedokładnie poinformowani o treści ustawy. Dlatego też proszę Wysoki Sejm o uchwalenie niniejszej ustawy oraz dołączonej do niej gminnej ordynacji wyborczej.

PROJEKT USTAWY O GMINIE WIEJSKIEJ,
wniesiony do Sejmu przez Rząd w dniu 6 lutego 1924 r.
(Druk sejmowy nr. 977).

CZĘŚĆ PIERWSZA.

TYTUŁ I.

Gmina wiejska, jej obszar, członkowie, zadania i ograny.

Art. 1.

Gmina wiejska stanowi korporację terytorjalną, powołaną do sprawowania administracji publicznej w zakresie, ustawą przepisany.

Gmina wiejska może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania oraz pozywać i być pozywaną.

Art. 2.

Gminy wiejskie składają się z jednej lub kilku graniczących ze sobą gromad (art. 101, 102). Każda gromada musi należeć do gminy wiejskiej.

Większe gromady mogą same dla siebie tworzyć gminę wiejską.

Art. 3.

Obszar poszczególnych gmin wiejskich, jak również warunki i tryb postępowania przy dokonywaniu zmiany granic gmin wiejskich określają przepisy o podziale administracyjnym Państwa.

Art. 4.

Członkami gminy są obywatele Rzeczypospolitej, którzy w granicach gminy mają miejsce zamieszkania.

Miejscem zamieszkania w rozumieniu niniejszej ustawy jest gmina, w której obywatel ma faktycznie mieszkanie (czynnik przedmiotowy)

wśród okoliczności, wskazujących na zamiar zachowania tego m i e s z k a n i a nastale (czynnik podmiotowy).

Brak jednego z tych czynników pociąga za sobą utratę członkostwa gminnego.

Art. 5.

Żona dzieli członkostwo gminne męża. To ustawowe członkostwo gminne żony ustaje w razie śmierci męża, w razie unieważnienia małżeństwa, rozvodu, rozłączenia małżonków od stołu i łoża, albo sądowego rozwiązania wspólnoty małżeńskiej. W każdym z tych przypadków miarodajnym dla oceny członkostwa gminnego żony staje się przepis art. 4 niniejszej ustawy.

Art. 6.

Do czasu dojścia do pełnoletności lub uzyskania własnowolności dzieci ślubne dzielą członkostwo gminne — ojca, nieślubne — matki, a przysposobione — przysposabiającego.

Z dojściem do pełnoletności lub z uzyskaniem własnowolności zatrzymują powyższe członkostwo do czasu, aż go prawnie (art. 4) nie utracą.

Art. 7.

Członkostwo gminne chorych lub niedorozwiniętych umysłowo osób pełnoletnich zależy od miejsca, w którym faktycznie mają mieszkanie, wyznaczone im na stałe przez ustawowego lub sądowego ich zastępcę.

Osoby umysłowo chore i niedorozwinięte umysłowo, umieszczone w specjalnych zakładach leczniczych lub retencyjnych, zachowują na czas pobytu w zakładzie członkostwo gminne, które im przysługiwało przed umieszczeniem w zakładzie.

Art. 8.

Funkcjonariusze państwowi i samorządowi, tudzież wojskowi zawodowi stają się członkami tej gminy, w której mają miejsce stałej służby lub stałego przydziału.

Wojskowi, którzy służą w wojsku w wypełnieniu powinności wojskowej zachowują członkostwo, które im przysługiwało przed rozpoczęciem służby wojskowej, do czasu, aż go prawnie (art. 4) nie utracą.

Art. 9.

Członek gminy, który faktycznie swe mieszkanie w gminie utraci wskutek pożaru, powodzi, działań wojennych lub innych wydarzeń nadzwyczajnych, zachowuje dotychczasowe członkostwo gminne do czasu, aż go prawnie (art. 4) nie utraci.

Art. 10.

W braku odmiennych przepisów ustawowych, wszyscy członkowie gminy wiejskiej mają prawo korzystania w równej mierze z publicznych urządzeń i zakładów gminy wiejskiej. Mają oni również obowiązek ponoszenia publicznych świadczeń na rzecz gminy w myśl obowiązujących ustaw.

Prawo wybierania i wybieralności do reprezentacji gminnej oraz prawo sprawowania w gminie urzędu z wyboru służy tylko tym członkom gminy wiejskiej, którzy posiadają warunki, przewidziane niniejszą ustawą (art. 20 — 22, 44).

Art. 11.

Każdy członek gminy, posiadający prawo wybieralności, jest obowiązany przyjąć bezpłatny urząd z wyboru w gminie i sprawować go conajmniej przez lat cztery.

Od obowiązku przyjęcia lub dalszego sprawowania urzędu zwalnia:

- a) wiek ponad lat 60,
- b) długotrwała choroba,
- c) zajęcie, połączone z częstem lub dłuższem wydalaniem się z gminy,
- d) sprawowanie w gminie urzędu z wyboru w ostatnio ubiegłym czteroleciu,
- e) sprawowanie obowiązku opiekuna,
- f) u kobiet wychowywanie więcej niż dwojga dzieci, lub prowadzenie większego gospodarstwa domowego,
- g) inne ważne powody, które rada gminna uzna za usprawiedliwiające.

Istnienie warunków, zwalniających od przyjęcia lub sprawowania urzędu w gminie, stwierdza rada gminna.

Od uchwały rady gminnej w powyższym względzie służy zainteresowanym prawo wniesienia w terminie 14-dniowym odwołania do władzy nadzorczej.

Kto bez powodu, uznanego za usprawiedliwiający, wzbrania się przyjąć urząd, lub przyjęty dalej sprawować, może być pociągnięty do świadczeń pieniężnych na rzecz gminnej opieki społecznej na czas od 1 — 4 lat do wysokości $\frac{1}{2}$ bezpośrednich podatków komunalnych, przypadających od niego na rzecz odnośnej gminy. W razie ponownego uchylenia się członka gminy od przyjęcia lub sprawowania urzędu gminnego może być prawnie pozbawiony na takiż okres czasu prawa wybierania i wybieralności do organów gminnych.

O wysokości powyższych świadczeń, jako też o pozbawieniu praw wyborczych orzeka ostatecznie rada gminna lub organ, przez nią do tego upoważniony.

Art. 12.

Zadania gminy wiejskiej w zakresie administracji publicznej (art. 1) są:

a) samorządowe, t. j. te samodzielnie i we własnym imieniu spełniane zadania, które niniejsza lub inne ustawy czynią przedmiotem obowiązkowej działalności gminy wiejskiej, lub które gmina wiejska, w braku wyraźnego zastrzeżenia ich innym związkom prawa publicznego, uczyni dobrowolnie przedmiotem swojej działalności, jako nadające się do podniesienia gospodarczego i kulturalnego rozwoju swoich członków i ogólnego dobrobytu gminy,

b) zlecone, t. j. te gminie ustawami przekazane zadania państwowe, które ona spełnia, jako organ wykonawczy Państwa.

Art. 13.

W ramach, zakreślonych ustawami, gminy wiejskie mają prawo wydawania na obszar gminy statutów miejscowych (miejscowych przepisów prawnych) (art. 56 — 60).

Art. 14.

Gmina wiejska może przyjąć poszczególne lub wszystkie zadania gromad na części lub całym swoim obszarze; zadania w ten sposób przejęte stają się w odniesieniu do gromad, od których je przejęto, zadaniami ustawowo zastrzeżonemi gminie (art. 12 p. a).

Przeciw odnośnej uchwale gminy wiejskiej służy zainteresowanej

gromadzie prawo wniesienia w 14-dniowym terminie odwołania do władzy nadzorczej.

Koszty, związane z przejęciem zadań przez gminę wiejską, ponoszą tylko te gromady, od których je przejęto.

Art. 15.

Gmina wiejska musi przejąć zadanie gromady, jeżeli władza nadzorcza po wysłuchaniu gminy wiejskiej i zainteresowanej gromady ustali, że przejęcie tej sprawy na całym obszarze gminy wiejskiej lub jego części wskazane jest ze względów dobra publicznego.

Przeciw zarządzeniu ustalającemu władzy nadzorczej służy zarówno gminie, jak i każdej zainteresowanej gromadzie, prawo wniesienia w terminie 14-dniowym odwołania do wydziału wojewódzkiego.

Art. 16.

W zakresie zadań, przejętych od gromad w myśl art. 14 i 15, wstępują gminy wiejskie w prawa i obowiązki gromad. Stosunki, wypływające z tych praw i obowiązków, reguluje władza nadzorcza. Jeśli zainteresowane związki komunalne zawarły w tej mierze pomiędzy sobą umowę, władza nadzorcza może nie uznać tej umowy jedynie ze względów dobra publicznego.

Art. 17.

Zadania swoje gmina wiejska spełnia za pomocą utworzonych w tym celu organów.

Organami temi są: a) rada gminna, jako organ stanowiący, będący reprezentacją gminy wiejskiej, tudzież b) zarząd gminy jako organ wykonawczy i zarządzający.

TYTUŁ II.

Rada gminna (reprezentacja gminna).

Art. 18.

Rada gminna składa się z radnych, wybieranych przez uprawnionych do wybierania członków gminy.

Wybranych członków rady gminnej nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Winni oni w swojej działalności, związanej z piastowanym mandatem, kierować się jedynie względami na dobro gminy i Państwa.

Art. 19.

Liczba radnych w poszczególnych gminach wynosi, zależnie od liczby mieszkańców, 12 — 24. Wybierają mianowicie:

gminy liczące	do 5.000 miesz.	12 radnych
" " od 5.000 " 8.000	" 16 "	
" " od 8.000 " 10.000	" 20 "	
" " ponad 10.000	" 24 "	

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Art. 20.

Prawo wybierania do rady gminnej ma — z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej — każdy członek gminy bez

różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów liczy conajmniej 21 lat życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania (art. 4 — 9) i nie utracił prawa wybierania, w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Członek gminy wiejskiej, mający w dniu zarządzenia wyborów w kilku gminach przynajmniej od roku miejsce zamieszkania, może wykonać swe prawo wybierania na dany okres wyborczy tylko w jednej z nich, według własnego wyboru.

Zasady prawa wyborczego i sposób przeprowadzenia wyborów określa ordynacja wyborcza dla gmin wiejskich.

Art. 21.

Prawo wybieralności do rady gminnej ma każdy członek gminy, który ma prawo wybierania i w dniu zarządzenia wyborów liczy conajmniej 25 lat życia.

Art. 22.

Na radnych wybrani być nie mogą:

- a) płatni urzędnicy, słudzy i kontraktowi pracownicy gminy,
- b) członkowie wydziałów (art. 87), za pomocą których Państwo sprawuje nadzór nad gminą, oraz
- c) urzędnicy tychże władz nadzorczych.

Art. 23.

Radnych wybiera się na lat cztery.

Wybrani sprawują swoje czynności — z wyjątkiem przypadku, przewidzianego w art. 98 do czasu ostatecznego ukonstytuowania się nowo-wybranej rady gminnej.

Art. 24.

Radny ulega z samego prawa zawieszeniu w czynnościach:

- a) w przypadku odbywania służby wojskowej, na czas tej służby,
- b) w przypadkach, przewidzianych w art. 131, tudzież w przypadkach upadłości, aż do ostatecznego ukończenia odnośnego postępowania,
- c) gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą, jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń gminnych dla własnych celów mieszkaniowych lub handlowo-przemysłowych, oraz z dzierżawy drobnych parcel gminnych, nie większych niż pół ha.

Art. 25.

Oprócz przypadków, przewidzianych w art. 30, 45 i 99, radny traci mandat:

- a) wskutek przyjęcia przez radę gminną pisemnego zrzeczenia się mandatu,
- b) wskutek utraty prawa wybieralności,
- c) wskutek odmowy złożenia przyrzeczenia przepisanego w art. 27.

Art. 26.

W miejsce radnego, który uległ zawieszeniu w czynnościach (art. 24) lub utracił mandat (art. 25), jak również w razie śmierci radnego, przewodniczący rady gminnej powoła kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny radny.

W razie zupełnego wyczerpania listy kandydatów, z której ma być

powołany zastępca, rada gminna wybiera niezwłocznie zastępcę zwykłą większością głosów z pośród członków gminy, posiadających prawo wybieralności (art. 34). W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Zastępca radnego, powołany lub wybrany w miejsce radnego, który uległ zawieszeniu w czynnościach, sprawuje je do czasu ustania przyczyny zawieszenia, lecz nie dłużej niż do końca bieżącego okresu wyborczego. Do końca tego okresu piastuje również mandat radny, powołany lub wybrany z innych przyczyn, w czasie bieżącego okresu wyborczego (art. 23).

Art. 27.

Radni składają do rąk wójta przyrzeczenie, że będą gorliwie, sumiennie i zgodnie z ustawami spełniać obowiązki związane z piastowanym mandatem i kierować się przytem dobrem Rzeczypospolitej Polskiej i interesem gminy.

Rotę przyrzeczenia ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 28.

Radni sprawują swe czynności bezpłatnie.

Radnym służy prawo żądania od gminy zwrotu wydatków, poniesionych w sprawach gminy wskutek zlecenia rady gminnej.

Normy tych wydatków określa rada gminna.

Art. 29.

Posiedzenia rady gminnej zwołuje wójt, a w razie przeszkody jego zastępca, w miarę potrzeby, conajmniej jednak raz na trzy miesiące.

Rada gminna musi być nadto zwołana na żądanie władzy nadzorczej lub na pisemny umotywowany wniosek $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby radnych.

Zwołanie rady gminnej — poza przypadkami nagłemi — nastąpić powinno conajmniej na 7 dni przed terminem posiedzenia za pomocą pisemnego zaproszenia z podaniem porządku obrad.

Art. 30.

Radni są obowiązani regularnie uczęszczać na posiedzenia rady gminnej.

Radny, który bez usprawiedliwienia opuścił pięć, choćby niekolejnych posiedzeń rady gminnej, traci mandat z mocy uchwały rady gminnej; od tej uchwały niema odwołania.

Art. 31.

Posiedzenia rady gminnej są publiczne. Na wniosek przewodniczącego lub conajmniej $\frac{1}{4}$ obecnych radnych, rada gminna może uchwalić tajność obrad.

Posiedzenia rady gminnej, na których przedmiotem obrad jest preliminarz budżetowy lub sprawozdanie z wykonania budżetu, muszą być w każdym razie publiczne.

Art. 32.

Posiedzeniom rady gminnej przewodniczy wójt, a w razie przeszkody jego zastępca.

Przewodniczący otwiera i zamyka posiedzenia, kieruje obradami i przestrzega porządku i spokoju na posiedzeniu. Ma on prawo i obowiązek zarządzić usunięcie z lokalu posiedzeń poszczególnych lub wszystkich osób z publiczności, jeśli mimo upomnienia zakłócają spokój posiedzenia.

Art. 33.

Rada gminna zdolna jest do powzięcia uchwał oraz do dokonywania wyboru jeżeli na posiedzeniu obecna jest więcej, niż połowa ustawowej liczby radnych.

Wyjątek od powyższej zasady zachodzi:

a) gdy rada gminna już raz z braku kompletu nie mogła w pewnej sprawie powziąć uchwały i do obrad nad tą samą sprawą zostanie zwołana po raz drugi, lub

b) gdy chodzi o powzięcie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości lub zaciągnięcia pożyczki, której umarzanie ma potrwać dłużej, niż lat pięć.

W przypadku pod a) rada gminna może powziąć uchwałę bez względu na liczbę obecnych, o ile na ten skutek prawny przy powtórnym zwołaniu rady gminnej wyraźnie wskazano; w przypadku zaś pod b) do powzięcia uchwały wymagana jest w każdym razie obecność co najmniej $\frac{2}{3}$ części ustawowej liczby radnych.

Art. 34.

Uchwały rady gminnej zapadają zwykłą większością głosów.

Wstrzymujących się od głosowania uważa się za obecnych, lecz nie uwzględnia przy ustalaniu wyniku głosowania.

Przewodniczący nie głosuje.

W razie równości głosów wniosek upada; w razie równości głosów przy wyborach, rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Art. 35.

Głosowanie jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{5}$ obecnych musi być zarządzone głosowanie tajne. Na żądanie więcej niż połowy obecnych odbywa się głosowanie imienne.

Przy wyborach głosowanie jest tajne; w przypadkach przewidywanej jednomyślności dozwolone jest, na wniosek przewodniczącego, dokonanie wyborów przez podniesienie rąk.

Art. 36.

Radny nie może uczestniczyć w rozprawach i głosowaniu nad sprawami, które dotyczą interesu prywatnego jego własnego, jego małżonka, krewnych lub powinowatych do 3-go stopnia włącznie.

O tem, czy okoliczności takie zachodzą, rozstrzyga ostatecznie rada gminna poza porządkiem dziennym.

Jeżeli rada gminna z powyższego powodu stanie się niezdolną do powzięcia uchwał, natenczas uchwałę rady gminnej zastąpi postanowienie władzy nadzorczej.

Art. 37.

Rada gminna może w razie potrzeby wybrać ze swego grona specjalne komisje do przygotowywania swych uchwał.

Na posiedzeniach tych komisji przewodniczy wójt gminy lub jego zastępca, z wyjątkiem przypadków, gdy wymienieni zrzekną się przewodnictwa, lub gdy chodzi o komisje przewidziane w art. 75. W obu tych przypadkach komisja wybiera przewodniczącego ze swojego grona.

Art. 38.

Z każdego posiedzenia rady gminnej spisuje się protokół.

Do protokołu wpisuje się nazwiska obecnych na posiedzeniu: przewodniczącego, sekretarza, radnych i ławników; porządek dzienny, zgło-

szone wnioski i powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu, z podaniem liczby głosów „za“ i „przeciw“ oraz liczbę wstrzymujących się od głosowania, a przy wyborach liczbę głosów, oddanych na poszczególnych kandydatów, wreszcie nazwiska radnych, którzy nie usprawili swego nieprzybycia na posiedzenie.

Protokół, który sporządza się najpóźniej w ciągu 8 dni po posiedzeniu, powinien być podpisany przez przewodniczącego, sekretarza oraz dwóch radnych, którzy byli obecni na posiedzeniu.

Radni mają prawo przeglądać protokół.

Art. 39.

Rada gminna ma prawo uchwalić regulamin, określający w granicach ustaw bliżej sposób załatwiania czynności zarówno przez radę gminną, jak i wyłonione przez nią komisje.

W regulaminie można w szczególności przewidzieć:

a) nakładanie przez radę gminną lub przewodniczącego kar pieniężnych na radnych za spóźnianie się na posiedzenia i za nieusprawiedliwione opuszczanie posiedzeń przed ich zamknięciem, oraz

b) wykluczenie mocą uchwały rady gminnej na 1 — 3 posiedzeń radnego, który, mimo kilkakrotnego przywołania go do porządku przez przewodniczącego, zakłóca obrady lub zachowuje się w sposób, nie odpowiadający godności rady gminnej.

Przeciw nałożeniu kary pieniężnej, względnie wykluczeniu, żaden środek prawny nie służy.

TYTUŁ III.

Zarząd gminy.

Art. 40.

Zarząd gminy stanowi wójt.

Do pomocy wójtowi w załatwianiu spraw urzędowych oraz do zastępowania go w razie przeszkody rada gminna wybiera jednego lub kilku ławników.

Liczbę ławników ustala ustawa wojewódzka.

W gminach wiejskich, w których wybiera się kilku ławników, rada gminna wyznacza z pośród nich drogą oddzielnego głosowania zastępcę wójta.

Art. 41.

Wójta oraz ławników wybiera się na lat cztery.

Sposób dokonywania wyborów określa ordynacja wyborcza dla gmin wiejskich.

Wybrani sprawują swój urząd do czasu objęcia go przez ich następców.

Art. 42.

Urząd wójta i ławników jest bezpłatny.

Art. 43.

Za spełnianie czynności, związanych z urzędem wójta, rada gminna jest obowiązana przyznać mu stałe odszkodowanie, odpowiednie do straty czasu i nakładu pracy.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, rada gminna może przyznać odszkodowanie także ławnikom, powinna zaś przyznać im je za każde dłuższe zastępowanie wójta.

W sprawach powyższego odszkodowania rozstrzyga ostatecznie władza nadzorcza.

Prawo wójta i ławników do djet i zwrotu kosztów podróży, poniesionych w wykonywaniu czynności urzędowych, jak\ niemniej normy tych djet i kosztów określi statut miejscowy.

Art. 44.

Prawo wybieralności na urząd wójta lub ławnika ma każdy członek gminy, który ma prawo wybierania do rady gminnej, liczy conajmniej dwadzieścia pięć lat życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Art. 45.

Radny, wybrany na urząd wójta lub ławnika, w razie przyjęcia wyboru traci mandat radnego.

Funkcjonariusze policji państwowej oraz osoby, wymienione w art. 22, mogą objąć urząd wójta lub ławnika, po opuszczeniu zajmowanego dotąd stanowiska.

Art. 46.

Postanowienia art. 24 stosują się odpowiednio do wójta i ławników. To samo dotyczy punktów b i c art. 25 z tą jednak zmianą, że przyrzeczenie, o którym mowa w p. 3 tego artykułu, zastępuje przysięga, przewidziana w art. 47.

Gdy zawieszenie wójta lub ławnika w czynnościach trwa dłużej, niż trzy miesiące, rada gminna może w miejsce tego, który uległ zawieszeniu, wybrać nowego wójta lub ławnika.

Na opróżniony urząd wójta lub zastępcy, rada gminna obowiązana jest dokonać wyboru uzupełniającego w myśl przepisów art. 59 — 68, ordynacji wyborczej dla gmin wiejskich. Na opróżniony urząd ławnika przewodniczący rady gminnej powoła kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodził ów ławnik, przyczem w razie wyczerpania odnośnej listy kandydatów, stosuje się odpowiednio przepis art. 26 ust. 2.

Powołany drogą wyboru uzupełniającego urzęduje tylko do końca bieżącego okresu wyborczego (art. 41).

Art. 47.

Wójt i ławnicy składają przed objęciem urzędu przysięgę służbową, którą od nich odbiera starosta lub jego zastępca. Rotę przysięgi ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 48.

Sprawy, należące do zakresu działania zarządu gminy, załatwia wójt samodzielnie.

W razie przeszkody wszystkie prawa i obowiązki wójta przechodzą na zastępcę.

Art. 49.

Jeżeli pewna sprawa dotyczy prywatnego interesu wójta, jego małżonki lub krewnych do trzeciego stopnia włącznie, wówczas wójt gminy powinien załatwienie tej sprawy powierzyć jednemu z ławników.

Gdyby z tych samych powodów żaden z ławników nie mógł wójta zastąpić, rada gminna dla załatwienia tej sprawy wyznacza specjalnego zastępcę.

Art. 50.

Oprócz wójta, który na zasadzie art. 32 jest obecny na posiedzeniach rady gminnej, mogą brać udział w tych posiedzeniach także wszyscy ławnicy, którzy w charakterze doradczym mają prawo zabierania głosu w każdym czasie poza kolejną mówców, ale w głosowaniu nie uczestniczą.

Art. 51.

Wójt ma prawo i obowiązek zawiesić wykonanie powziętej przez radę gminną uchwały, gdy ta, jego zdaniem, sprzeciwia się ustawom, albo szkodzi interesom gminy lub dobru Państwa.

Zarządzenie swoje w tej mierze, zaopatrzone w motywy, wójt gminy poda w terminie 30-dniowym do wiadomości rady gminnej, a gdyby ta trwała przy swojej uchwale, przedłoży sprawę do rozstrzygnięcia władzy nadzorczej.

Art. 52.

Sejmik wojewódzki może w drodze ustawy ustanowić we wszystkich lub w poszczególnych gminach wiejskich na obszarze wojewódzkiego związku komunalnego urząd wójta zawodowego, wybieranego na lat ośm lub więcej.

Wójt zawodowy może nie być członkiem gminy, w której ma urząd sprawować. Musi on liczyć co najmniej dwadzieścia pięć lat życia, władać językiem polskim w słowie i piśmie, a nadto posiadać kwalifikacje, potrzebne do spełniania powierzonych mu zadań. Kwalifikacje te określi ustawa wojewódzka.

Wójt zawodowy pobiera stałe uposażenie służbowe, określone ustawą wojewódzką, a nadto ma prawo do djet i zwrotu kosztów podróży służbowych.

Ustawa wojewódzka określi warunki, pod jakimi gminy mogą przyznawać wójtowi zawodowemu uposażenie emerytalne w razie przeniesienia go w stan spoczynku z powodu niezdolności, czy to fizycznej, czy umysłowej, albo zaopatrzenie wrazie niewybrania go ponownie lub w razie odmówienia ponownego zatwierdzenia go na zawodowego wójta po upływie poprzedniego okresu urzędowania. Ustawa ta określi również prawo do zaopatrzenia, jakie może być przyznawane w razie śmierci zawodowego wójta, pozostałym po nim wdowie i sierotom.

Art. 53.

Sejmik wojewódzki może w drodze ustawy wojewódzkiej ustanowić na całym obszarze wojewódzkiego związku komunalnego lub jego części w miejsce jedno-osobowego zarządu gminy zarząd kolegjalny.

Zarząd kolegjalny składa się z wójta i ławników, z grona których rada gminna wyznacza zastępcę wójta. Wójt może być także zawodowym.

Ustawa ta określi również liczbę ławników, sposób wybierania członków zarządu gminy, ich prawa i obowiązki, jak również sposób załatwiania spraw przez zarząd gminy.

TYTUŁ IV.

Urzędnicy i służby gminy.

Art. 54.

Gminy wiejskie obowiązane są ustanowić odpowiednią ilość posad urzędników i służ, potrzebnych do prawidłowego załatwiania spraw gminy.

Art. 55.

Stosunki prawne urzędników i służby gminy regulują osobne przepisy prawne.

TYTUŁ V.

Statuty miejscowe.

Art. 56.

W drodze statutów miejscowych (art. 13) mogą być regulowane tylko takie sprawy gminy oraz tylko takie wobec niej prawa i obowiązki jej członków, jakie ustawy nakazują, lub zezwalają w ten sposób regulować.

Statut miejscowy nie może się sprzeciwiać obowiązującym ustawom, ani statutom związków komunalnych wyższego stopnia tego samego powiatu i województwa.

Art. 57.

Statut miejscowy gminy może zawierać postanowienia, zagrożające karą za wykroczenia przeciwko jego przepisom; w tym przypadku powinien on wskazać zarazem organ, upoważniony do nakładania i wykonywania tych kar.

Wysokość i rodzaj kar, które wolno nakładać za wykroczenia przeciw przepisom statutów miejscowych, ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 58.

Postanowienia statutu miejscowego gminy tracą moc obowiązującą z upływem czasu, na jaki zostały wydane lub z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw lub miejscowych statutów, które sprawy, nim objęte, regulują w sposób odmienny.

Art. 59.

Statut miejscowy gminy, jego zmiana lub uzupełnienie wymaga zatwierdzenia przez władzę nadzorczą.

Art. 60.

Statut miejscowy gminy, zatwierdzony przez władzę nadzorczą, podaje się do publicznej wiadomości, w sposób w gminie przyjęty.

Statut miejscowy gminy wchodzi w życie po upływie dni 14 po dniu ogłoszenia, jeśli w nim innego terminu nie przewidziano.

TYTUŁ VI.

Majątek i gospodarka gminy wiejskiej.

Art. 61.

Majątek zakładowy gminy wiejskiej tworzą wszelkie, należące do niej wartości, nie przeznaczone do zużycia lub też pokrycia bieżących wydatków i potrzeb.

Gmina wiejska ma obowiązek zachować swój majątek zakładowy, o ile możliwości, w stanie nieuszczerplonym.

Art. 62.

Zbycie części składowej majątku zakładowego gminy nastąpić może tylko za wyrównaniem uszczuplonej przez to wartości. Odstąpienie od tej zasady wymaga zezwolenia władzy nadzorczej.

Art. 63.

Majątkiem zakładowym gminy należy tak zarządzać, by dawał możliwie największy dochód, o ile na to natura jego pozwala.

W braku odmiennych postanowień, dochód z majątku zakładowego powinien być przedewszystkiem obrócony na utrzymanie, zabezpieczenie, zarząd i poprawę majątku, a następnie na pokrycie bieżących wydatków gminy wiejskiej.

Art. 64.

Przedsiębiorstwo przemysłowe gminy, pozostające w jej własnym zarządzie, należy prowadzić, ile możności, według zasad kupieckich. Przedsiębiorstwa te powinny w każdym razie dać conajmniej dochód, wystarczający na pokrycie kosztów utrzymania, zabezpieczenia i prowadzenia przedsiębiorstwa, na oprocentowanie i amortyzację kapitału zakładowego oraz na odnowienie urządzeń.

Nadwyżkę dochodu, pozostałą po pokryciu wspomnianych kosztów i wydatków przedsiębiorstwa przemysłowego, obraca się na pokrycie ogólnych wydatków gminy wiejskiej.

Art. 65.

Gminom wiejskim wolno zaciągać pożyczki na cele, które im przyniosą trwały pożytek, a w szczególności na cele wytwórcze lub inwestycyjne, o ile nakłady na te cele nie dadzą się pokryć z bieżących wpływów bez przeciążenia płatników. Pożyczki na pokrycie wydatków zwykłych są dozwolone jedynie, gdy gmina znajdzie się w szczególnie ciężkiem położeniu.

Pożyczek w powyższem znaczeniu nie stanowią pożyczki krótkoterminowe na opędzenie wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych, które wpłyną dopiero w późniejszym okresie roku obrachunkowego.

Każda pożyczka musi być spłacana według planu ustalonego przed jej zaciągnięciem, a zabezpieczającego jej spłatę w ściśle oznaczonym terminie i określającego zarówno wysokość odsetek, jak i roczne raty umorzenia.

Art. 66.

Gmina wiejska jest obowiązana prowadzić księgę inwentarza swego majątku, która powinna dawać dokładny obraz czynnego i biernego majątku gminy z końcem każdego roku obrachunkowego.

Art. 67.

Zarząd gminy wiejskiej układa corocznie preliminarz wszystkich przychodów i wydatków gminy wiejskiej, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym. Preliminarz ten zarząd gminy powinien sporządzić tak wcześnie, by rada gminna mogła go rozpatrzyć i uchwalić przed rozpoczęciem nowego roku obrachunkowego.

Art. 68.

Przynajmniej na 14 dni przed przedstawieniem preliminarza radzie gminnej należy wyłożyć go przez tydzień do przeglądu przez za-

interesowanych, których o wyłożeniu należy zawiadomić publicznem ogłoszeniem.

Zainteresowanym wolno wnosić zarzuty przeciw preliminarzowi do zarządu gminy, który może je sam uwzględnić lub przedstawić radzie gminnej z odpowiedniami wnioskami.

Art. 69.

Zatwierdzony (art. 95 p. a) preliminarz (budżet) wskazuje granice, w których ma się obracać gospodarka finansowa gminy wiejskiej w oznaczonym okresie obrachunkowym. Granic tych zarząd gminy jest obowiązany ściśle się trzymać.

Jeżeli w ciągu roku obrachunkowego zajdzie potrzeba wydatku, nieprzewidzianego w zatwierdzonym preliminarzu, lub przewidzianego tam w niewystarczającej wysokości, wówczas do skutecznego wydatku potrzeba specjalnego przyzwolenia rady gminnej. Rada gminna, udzielając przyzwolenia, powinna jednocześnie wskazać źródło pokrycia.

W przypadkach, w których skuteczenie takich wydatków nie da się odroczyć bez szkody dla gminy lub wynika z ustawowego jej obowiązku, zarząd gminy może asygnować wydatek, obowiązany jest wszakże przy najbliższej sposobności zawiadomić o tem radę gminną celem uzyskania od niej zatwierdzenia wydatku.

Art. 70.

Wszystkie przychody i rozchody gminy wiejskiej zarząd gminy jest obowiązany dokładnie zapisywać. Najpóźniej w 3 miesiące po upływie roku obrachunkowego zarząd gminy powinien złożyć radzie gminnej do rozpatrzenia rachunek roczny (sprawozdanie rachunkowe) z wykonania budżetu, jakoteż z wszelkich innych przychodów i rozchodów, celem uzyskania od rady gminnej uznania rachunku za rzetelny.

Art. 71.

Blіszsze przepisy, co do zawiadywania majątkiem gminy, wyda rada gminna. Minister Spraw Wewnętrznych po wysłuchaniu wydziałów wojewódzkich wyda: blіszsze przepisy co do formy, treści oraz sposobu prowadzenia księgi inwentarza majątkowego (art. 66), następnie co do formy, sposobu i terminu sporządzania preliminarza (art. 67), wreszcie co do urządzenia rachunkowości i kasowości gminnej, a w szczególności co do składania rachunków rocznych, kontroli rachunkowej i uznawania rachunków za rzetelne (art. 70).

Art. 72.

Prawo gmin do żądania danin na cele gminy regulują oddzielne ustawy.

TYTUŁ VII.

Zakres działania rady gminnej i zarządu gminy.

Art. 73.

Rada gminna stanowi (art. 17) we wszystkich sprawach, związanych z samorządowemi zadaniami gminy, niezastrzeżonemi ustawowo zarządowi gminy.

Wolę swoją wyraża rada gminna w formie uchwał.

Art. 74.

Do zakresu działania rady gminnej należą w szczególności:

- a) stanowienia o dobrowolnem podejmowaniu zadań samorządowych (art. 12, p. a),
- b) uchwalanie statutów miejscowych (art. 13),
- c) stanowienie o przejęciu części lub wszystkich zadań gromad (art. 14),
- d) uchwalanie regulaminów czynności rady gminnej i jej komisji (art. 39 i 75),
- e) wybór wójta i ławników (art. 40 i 41),
- f) ustalanie posad urzędników i służby gminy (art. 54) oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych posad,
- g) nabywanie, zbywanie i obciążanie majątku, przyjmowanie darowizn i obejmowanie zarządu fundacji,
- h) zakładanie, przekształcanie lub zwijanie urzędów, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy (art. 64),
- i) zaciąganie pożyczek, (art. 65) i innych zobowiązań, a w szczególności obejmowanie poręki,
- j) uchwalanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków (art. 67) oraz przyzwalanie na wydatki budżetem nieprzewidziane (art. 69),
- k) sprawdzanie i uznawanie za rzetelne rocznych zamknięć rachunkowych (art. 69, 70),
- l) ustanawianie zasad, co do sposobu zawiadywania i użytkowania majątku gminy oraz wszelkich ich urzędów, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy (art. 71),
- m) uchwalanie danin na cele gminy (art. 72),
- n) przyzwalanie na wdawanie się w spory i odstępowanie od nich, na zawieranie ugód w sporach prywatno-prawnych, jeśli w tej mierze rada gminna zastrzegła sobie decyzję oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców prawnych,
- o) wydawanie opinii, których od nich zażąda władza nadzorcza,
- p) zwracanie się z petycjami do Sejmu Rzeczypospolitej lub władz państwowych i samorządowych w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych gminy.

Art. 75.

Rada gminna sprawuje kontrolę nad administracją spraw związanych z zadaniami samorządowymi gminy, przez jedną lub więcej komisji, wybranych w tym celu ze swego grona. Do komisji tych powołać można w charakterze rzeczoznawców także osoby z poza rady gminnej.

Rada gminna ma w szczególności prawo i obowiązek sprawdzać, czy gospodarka gminy prowadzona jest zgodnie z budżetem, czy uchwały jej są wykonywane, oraz czy przychody gminy używane są zgodnie z przeznaczeniem. Wolno jej zażądać w tym celu od zarządu gminnego wszelkich potrzebnych wyjaśnień, aktów, ksiąg kasowych i dowodów.

Ze swych czynności komisja kontrolująca powinna złożyć sprawozdanie radzie gminnej.

W razie dostrzeżenia nieprawidłowości rada gminna jest obowiązana uchwalić odpowiednie środki zaradcze.

Art. 76.

Do zakresu działania zarządu gminy (art. 17) należy w szczególności:

- a) przygotowywanie wniosków na posiedzenia rady gminnej i wykonywanie jej uchwał,
- b) rozstrzyganie o członkostwie gminnem oraz

o roszczeniach w przedmiocie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy,

c) mianowanie urzędników i służby gminy (art. 54), przyjmowanie pracowników kontraktowych oraz zwalnianie i nadzorowanie ich wszystkich,

d) zarządzanie majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez radę gminną (art. 71), i prowadzenie inwentarza majątku gminy (art. 66, 71),

e) prowadzenie administracji urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, nie posiadających własnego zarządu oraz nadzorowanie tych, które mają własny zarząd, czuwanie nad należytem wykonaniem budowli i robót gminnych,

f) sporządzanie rocznego preliminarza przychodów i wydatków (art. 67), przedkładanie radzie gminnej wniosków w sprawie pokrycia wydatków, budżetem nie objętych (art. 69),

g) asygnowanie dochodów i wydatków gminnych (art. 69),

h) przedstawianie radzie gminnej rocznych zamknięć rachunkowych (art. 70),

i) prowadzenie rachunkowości i kasowości gminnej (art. 70, 71),

j) wymiar i ściąganie danin na cele gminy stosownie do obowiązujących przepisów prawnych (art. 72),

k) wdawanie się w spory, jeśli ono nie wymaga przyzwolenia rady gminnej, a w przypadkach nagłych także tam, gdzie przyzwolenie (art. 74 p. 14) takie jest zastrzeżone, oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców prawnych do tych sporów,

l) składanie radzie gminnej rocznych sprawozdań z zarządu i stanu majątku, urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy.

Art. 77.

Gmina wiejska ma prawo w załatwianiu spraw gminnych na obszarze gromad posługiwać się organami gromad, położonych w jej granicach.

Art. 78.

Zarząd gminy zastępuje gminę wiejską na zewnątrz wobec urzędów publicznych i osób prywatnych, prowadzi w jej imieniu korespondencję, podpisuje za nią pisma i dokumenty.

Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania wobec osób trzecich, jak niemniej pełnomocnictwa (art. 74 — p. n. i art. 76 p. k.), upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gminy, muszą być oprócz tego podpisane przez jednego ławnika oraz opatrzone pieczęcią gminy.

Na zasadzie uchwały rady gminnej zarząd gminy może aż do odwołania kierownikom poszczególnych działów zarządu gminy, jej zakładów lub przedsiębiorstw przemysłowych, udzielić prawa do zastępowania gminy na zewnątrz w ich zakresie działania. Prawem tem można również objąć upoważnienie do podpisywania dokumentów, z których ma powstać obowiązek gminy wiejskiej. W tym ostatnim przypadku konieczny jest nadto podpis wójta.

Art. 79.

Wójt gminy jest przełożonym ławników, jakoteż urzędników, służ i pracowników kontraktowych gminy i jako taki sprawuje nad nimi wszystkimi nadzór służbowy.

TYTUŁ VIII.

Zadania zlecone.

Art. 80.

Gminy wiejskie są obowiązane spełniać zadania zlecone (art. 12, p. b.) w myśl ustaw i wydanych na ich podstawie poleceń właściwych władz.

Odpowiedzialność za treść tych poleceń ponoszą władze, które je wydały.

Art. 81.

Sprawy, związane ze spełnianiem zadań zleconych, załatwiają gminy wiejskie przez organy, w ustawie wskazane.

Jeżeli ustawa nie wskazuje wyraźnie innego organu, załatwianie tych spraw należy do zarządu gminy.

Art. 82.

Do zadań zleconych gminy wiejskiej należy w szczególności obowiązek sprawowania policji miejscowej.

Zadania policji miejscowej oraz prawa i obowiązki gmin, wzgl. ich organów, związane ze sprawowaniem policji miejscowej, określają oddzielne ustawy.

Art. 83.

W przypadku nieprawidłowego lub nienależytego biegu administracji spraw, związanych ze spełnianiem zadań gminie zleconych, może starosta powiatowy powierzyć administrację tych spraw na koszt gminy organowi, ustanowionemu umyślnie w tym celu.

W zakresie powierzonych sobie zadań ustanowiony organ wchodzi aż do odwołania go we wszystkie prawa i obowiązki organu gminy, który dotąd spełniał te zadania.

Art. 84.

Niezależnie od postanowień art. 83 może starosta powiatowy do należytego wykonywania obowiązków, związanych ze spełnianiem zadań gminie zleconych, przymusić wójta przez udzielanie napomnień i nakładanie na niego kar porządkowych do wysokości 100 zł. Prawa te służą staroście powiatowemu także względem członków kolegjalnego zarządu gminy, winnych nienależytego wykonywania obowiązków.

Przeciw zarządzeniu starosty, którem udzielono napomnienia lub nałożono karę porządkową, służy wójtowi względnie członkowi zarządu prawo żalenia się do wojewody, co nie wstrzymuje wykonania kary. Wojewoda rozstrzyga ostatecznie.

Art. 85.

W spełnianiu zadań zleconych na obszarze gromad, wchodzących w skład gminy wiejskiej, organem zarządu gminy jest s o ł t y s.

Art. 86.

Wydatki, względnie świadczenia, połączone ze spełnianiem zadań zleconych obciążają gminę wiejską, o ile odnośne ustawy przekazujące nie włożą tych wydatków, względnie świadczeń, na Państwo lub kogo innego.

Stanowienie o wysokości i sposobie pokrycia wydatków, obciąża-

jących gminy wiejskie z tytułu spełniania zadań zleconych, oraz o ponoszeniu innych świadczeń z majątku lub z zakładów gminy wiejskiej na cele, związane ze spełnianiem tych zadań, wchodzi w zakres spraw, należących do samorządowych zadań gminy wiejskiej.

TYTUŁ IX.

Prawo odwołania i tryb postępowania.

Art. 87.

Od zarządzeń organów gminy wiejskiej w sprawach związanych ze spełnianiem zadań samorządowych, służy prawo odwołania do właściwej władzy nadzorczej (art. 90) każdemu, kto twierdzi, że zarządzenie narusza jego prawa lub prawnie uznany interes. Postanowienie to nie ma zastosowania w przypadkach, w których zainteresowanym służy inny środek prawny.

Władza nadzorcza rozstrzyga ostatecznie.

Art. 88.

Postanowienia art. 3 — 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 712) mają odpowiednie zastosowanie do odwołań, wnoszonych na zasadzie art. 87.

Zarząd gminy obowiązany jest przedłożyć odwołanie władzy nadzorczej, o ile go sam nie uwzględni.

Art. 89.

Odwołania, wniesione w terminie do władzy nadzorczej, wstrzymuje w braku odmiennych postanowień ustawowych samo przez się wykonanie zaczepionego zarządzenia.

Wyjątek stanowią przypadki, w których odroczenie wykonania według uznania władzy, wydającej zarządzenie, byłoby połączone ze szkodą dla dobra ogólnego.

TYTUŁ X.

O nadzorze państwowym.

Art. 90.

Nadzór nad działalnością gminy wiejskiej w zakresie zadań samorządowych sprawuje, w braku odmiennych postanowień, wydział powiatowy.

O ile specjalne ustawy nie stanowią inaczej, władzy nadzorczej służą jedynie uprawnienia, określone w niniejszej ustawie.

Art. 91.

Władza nadzorcza ma czuwać nad tem:

- a) by gminy wiejskie nie działały wbrew ustawom,
- b) by administracja sprawowana przez gminy wiejskie miała bieg prawidłowy.

W wykonaniu powyższego zadania, władza nadzorcza ma prawo za pośrednictwem swoich delegatów brać udział w posiedzeniach i obradach organów gminy wiejskiej, żądać od gmin wszelkich wyjaśnień, w szcze-

gólności uchwał, aktów i t. p. oraz przedsiębrać wszelkie czynności, jakie dla wykonania prawa nadzoru uzna za potrzebne.

Art. 92.

Uchwały rady gminnej lub zarządu gminy oraz zarządzenia tego ostatniego, naruszające obowiązujące ustawy (art. 91 p. a) władza nadzorcza powinna uchylić, o ile na zasadzie art. 51 niniejszej ustawy nie zostaje przedtem zawieszone przez zarząd gminy.

Art. 93.

Jeżeli gmina wiejska zaniedba lub wzbrania się uchwalić wydatek (kredyt), potrzebny do prawidłowego spełnienia ciężącego na niej obowiązku, albo też, jeżeli z powodu zaniedbania lub wzbraniania się wydania innego rodzaju zarządzeń, administracja gminna pozbawiona jest prawidłowego biegu, władza nadzorcza jest obowiązana zwrócić uwagę gminy na dostrzeżone braki. Jeżeli zaś gmina mimo to odmówi lub zaniedba usunięcia braków, natenczas władza nadzorcza ustali obowiązek gminy do wydania potrzebnych zarządzeń.

Art. 94.

Jeżeli gmina wiejska wzbrania się lub zaniedba wypełnić obowiązek, prawomocnie ustalony (art. 93) albo wykonywa uchwały, uznane prawomocnie za niedopuszczalne (art. 92) lub takie, których narazie wykonać nie wolno (art. 95), władza nadzorcza ma prawo wydać za gminę i na jej koszt potrzebne zarządzenia.

Władza nadzorcza może również przymusowo obciążyć gminę wiejską przez wstawienie potrzebnego wydatku do budżetu, lub przez nakaz pokrycia go po za budżetem. W obu tych przypadkach należy jednocześnie wskazać sposób pokrycia wydatku.

Art. 95.

Oprócz spraw, w których w myśl postanowień niniejszej lub innych specjalnych ustaw uchwały rady gminnej wymagają zatwierdzenia przez władzę nadzorczą, podlegają zatwierdzeniu uchwały w przedmiocie:

- a) corocznego preliminarza dochodów i wydatków gminy oraz preliminarzy dodatkowych,
- b) zaciąganie pożyczek (art. 65),
- c) zaciąganie innych zobowiązań, które mają wiązać gminę dłużej niż lat trzy,
- d) zbycia lub rzeczowego obciążenia własności nieruchomości lub praw z własnością tą pod względem prawnym narówni stojących.

Uchwały w powyższych sprawach nabierają mocy prawnej z chwilą zatwierdzenia.

Art. 96.

Wybrani do zarządu gminy obejmują urząd dopiero po zatwierdzeniu ich przez władzę nadzorczą.

W razie odmówienia zatwierdzenia wyboru wójta albo zastępcy wójta należy przeprowadzić ponowny wybór w myśl art. ... ordynacji wyborczej dla gmin wiejskich, w przypadku zaś odmówienia zatwierdzenia wyboru ławnika, przewodniczący rady gminnej powoła kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny ławnik, przy czem w razie wyczerpania listy kandydatów, z której ma być powołany ławnik, stosuje się odpowiednio przepis art. 26 ust. 2 niniejszej ustawy.

Władzy nadzorczej służy prawo powołania zarządu gminy drogą

nominacji w tym przypadku, gdy rada gminna mimo przypomnienia jej obowiązku dokonania wyboru zarządu i zakreslenia jej terminu do za-
dośćuczynienia temu obowiązkowi zwleka z wyborem lub odmawia do-
konania wyboru.

Mianowany zarząd gminy sprawuje swoje czynności do czasu, aż
wybrani przez radę gminną do zarządu uzyskają wymagane zatwier-
dzenie.

Art. 97.

Władza nadzorcza może:

a) złożyć wójta lub ławników z urzędu, jeśli
naruszają obowiązki swego urzędu lub przez swoje zachowanie się
w urzędzie, albo poza nim, stają się niegodnymi zaufania i poważania,
jakiego wymaga piastowany urząd. Zarządzenie powyższe poprzedzić
musi dochodzenie, w czasie którego obwinionemu należy dać możność
wypowiedzenia się co do uczynionych mu zarzutów. Złożonego
z urzędu można na okres 4 lat uznać za nie-
zdolnego do piastowania urzędu w zarządzie
gminy;

b) wdrożyć za gminę postępowanie dyscy-
plinarne przeciw mianowanym urzędnikom
i sługom gminy w razie stwierdzenia, że powołana do tego
władza służbowa nie zamierza zrobić użytku z przysługujących jej upra-
wnień dyscyplinarnych, pomimo uzasadnionego przypuszczenia, że w da-
nym przypadku popełnione zostało przestępstwo służbowe.

Art. 98.

Władza nadzorcza w przypadku, gdy prawidłowy bieg pewnego dzia-
łu administracji gminnej nie da się w inny sposób osiągnąć, ma prawo
powierzyć aż do odwołania administrację odnośnego działu komisarzowi,
mianowanemu przez nią na koszt gminy.

Komisarz wstępuje w zakresie powierzonego mu działu administracji
gminnej we wszystkie prawa i obowiązki zarządu gminy.

Art. 99.

Wydział wojewódzki może rozwiązać radę
gminną przy równoczesnem pozostawieniu
lub złożeniu z urzędu wójta i ławników.

W terminie 3-miesięcznym, licząc od dnia zawiadomienia o rozwią-
zaniu, muszą być zarządzone nowe wybory.

Do czasu dokonania wyboru nowej rady gminnej i zatwierdzenia wy-
boru nowego zarządu gminy, wydział wojewódzki załatwianie spraw, na-
leżących do zakresu działania rady gminnej, powierzy gronu osób, powo-
łanemu przezeń z pośród członków gminy, w razie złożenia z urzędu wój-
ta i ławników powierzy załatwianie spraw zarządu gminy na koszt gmi-
ny mianowanemu przez się komisarzowi.

Liczba osób wspomnianego grona powinna wynosić conajmniej poło-
wę ustawowej liczby członków rozwiązanej rady gminnej.

Art. 100.

Od zarządzeń władz nadzorczych w przypadkach, przewidzianych
w art. 92 — 98 niniejszej ustawy, służy gminie oraz osobom zaintereso-
wanym prawo odwołania do właściwej władzy nadzorczej w terminie
przewidzianym w ustawie z dnia 1.VIII.1923 r. w sprawie środków praw-
nych orzeczeń władz administracyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 99, poz. 712).

W przypadkach, o których mowa w art. 94, wniesienie odwołania
nie ma mocy wstrzymującej.

CZĘŚĆ DRUGA.

Gromada, jej obszar, członkowie, zadania i organy.

Art. 101.

Gromada stanowi korporację terytorjalną, powołaną do sprawowania administracji publicznej w zakresie ustawą przepisany.

Gromada może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania oraz pozywać i być pozywaną.

Art. 102.

Obszar gromady tworzy ogół tych nieruchomości gruntowych, które w czasie wejścia w życie niniejszej ustawy, położone były w granicach osiedli (osad, wsi, kolonji, zaścianków, folwarków i t. p.), uznanych prawnie na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, łódzkiego, nowogrodzkiego, poleskiego, warszawskiego i wołyńskiego oraz na obszarze Ziemi Wileńskiej za gromady, a na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, pomorskiego, poznańskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego za gminy (wiejskie, małe).

Każda nieruchomość gruntowa, niewchodząca w skład gminy miejskiej, musi należeć do obszaru gromady.

Art. 103.

Zmiany granic poszczególnych gromad, o ile one nie pociągają jednocześnie zmiany granic gmin, dokonane można w drodze ustawy wojewódzkiej.

Ustawa ta w razie potrzeby w związku ze zmianą granic postanowi również o rozdziale majątku i wyrównaniu interesów publicznych pomiędzy zainteresowanymi gromadami.

Art. 104.

Członkami gromady są członkowie gminy, mający w granicach gromady miejsce zamieszkania (art. 4).

Art. 105.

W braku odmiennych przepisów ustawowych wszyscy członkowie gromady mają prawo korzystania w równej mierze z publicznych urządzeń i zakładów gromady. Mają oni również obowiązek ponoszenia publicznych świadczeń na rzecz gromady w myśl ustaw.

Art. 106.

Członkom gromady posiadającym warunki, przepisane niniejszą ustawą służy prawo wybierania i wybieralności do reprezentacji gromadzkiej oraz prawo sprawowania w gromadzie urzędu z wyboru.

Art. 107.

Zadania gromady w zakresie administracji publicznej są wyłącznie samorządowe (art. 12 pkt. a).

Art. 108.

Zadania swoje gromada spełnia za pomocą utworzonych w tym celu organów.

Organami temi są: a) rada gromadzka, jako organ sta-

nowiacy, będący reprezentacją gromady, tudzież b) z a r z ą d g r o m a d y, jako organ wykonawczy i zarządzający.

W gromadach, w których liczba członków uprawnionych do wybierania nie przenosi 50 - ci u, organem stanowiącym jest zebranie gromadzkie.

TYTUŁ XII.

Rada gromadzka.

Art. 109.

Rada gromadzka składa się z radnych, wybieranych przez uprawnionych do wybierania członków gromady.

Wybranych członków rady gromadzkiej nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Winni oni w swej działalności, związanej z piastowanym mandatem, kierować się jedynie względami na dobro gromady, gminy i Państwa.

Art. 110.

Gromady liczące do 500 mieszkańców wybierają sześciu radnych gromadzkich, gromady liczące ponad 500 mieszkańców wybierają ponadto po 1 radnym na każde rozpoczęte 250 mieszkańców.

Zasady prawa wyborczego i sposób przeprowadzenia wyborów określa ordynacja wyborcza dla gmin wiejskich.

Art. 111.

W miesiącu grudniu każdego roku, sołtys układa listę członków gromady, posiadających prawo wybierania do rady gromadzkiej, względnie prawo udziału w zebraniu gromadzkim, którzy do dnia 31 grudnia bieżącego roku ukończą 21 lat życia i wystawia tę listę na przeciąg dni ośmiu do publicznego wglądu.

W przeciągu tego czasu może każdy członek gromady wnieść na ręce sołtysa sprzeciw przeciw nieumieszczeniu na liście jego lub kogo innego, względnie przeciw umieszczeniu na niej osoby, nie posiadającej praw wymienionych w ustępie pierwszym.

O sprzeciwach rozstrzyga sołtys w ciągu dni 3 i zawiadamia tych, którzy wnieśli sprzeciwy o rozstrzygnięciu.

Przeciw rozstrzygnięciu sołtysa służy w ciągu dni siedmiu odwołanie do władzy nadzorczej, która rozstrzyga ostatecznie.

Niezależnie od corocznego układania listy, powinien sołtys sporządzać listę prostować i uzupełniać w ciągu roku.

Art. 112.

Prawo wybierania do rady gromadzkiej służy członkom gromady, którzy posiadają warunki, przewidziane w art. 20 niniejszej ustawy.

Art. 113.

Prawo wybieralności do rady gromadzkiej ma każdy członek gromady, posiadający warunki, przewidziane w art. 21 niniejszej ustawy.

Art. 114.

Do rady gromadzkiej i radnych gromadzkich mają odpowiednie zastosowanie postanowienia art. 22 — 28 z tą zmianą, że tam, gdzie mowa o radnych gminnych, rozumieć należy radnych gromadzkich.

Art. 115.

Rada gromadzka przy załatwianiu swoich czynności kieruje się odpowiednio postanowieniami, zawartymi w art. 29 — 39 z tą zmianą, że zwołanie rady gromadzkiej nastąpić musi na żądanie $\frac{1}{3}$ części radnych gromadzkich, tudzież że radę należy zwoływać na trzy dni przed terminem posiedzenia w sposób przez radę gromadzką ustalony.

Wszędzie tam, gdzie powołane wyżej postanowienia mówią o radzie gminnej, radnych i wójcie, należy rozumieć radę gromadzką, radnych gromadzkich i sołtysa.

Art. 116.

Zebranie gromadzkie (art. 108 ust. 3) tworzą wszyscy członkowie gromady (art. 104), którym przysługuje prawo wybierania w gminie (art. 20) i którzy objęci są spisem osób, uprawnionych do brania udziału w zebraniu gromadzkim (art. 111).

Art. 117.

W zebraniu gromadzkim udziału brać nie mogą urzędnicy i służy gromady, dopóki z zajmowanego stanowiska nie zostaną ostatecznie zwolnieni.

Art. 118.

Zebranie gromadzkie zwołuje sołtys, a w razie przeszkody jego zastępcą w miarę zachodzącej potrzeby, najmniej jednak dwa razy do roku. Sposób zwoływania ustali uchwała zebrania gromadzkiego. Przepis ustępu drugiego art. 29 ma zastosowanie także do zebrania gromadzkiego.

Art. 119.

Zebranie gromadzkie może dla kontrolowania czynności sołtysa w sprawach gromady wybrać specjalną komisję kontrolującą, złożoną z członków zebrania gromadzkiego.

Prawa i obowiązki komisji, sposób załatwiania jej czynności oraz sposób jej wyboru ustali uchwała zebrania gromadzkiego.

TYTUŁ XIII.

Zarząd gromady.

Art. 120.

Zarząd gromady stanowi sołtys.

Do pomocy sołtysowi w załatwianiu spraw urzędowych oraz do zastępowania go w razie przeszkody rada gromadzka (zebranie gromadzkie) wybiera jednego lub kilku zastępców.

W razie wybrania dwóch lub więcej zastępców sołtysa, uchwała rady gromadzkiej określi porządek, w jakim wybrani mają zastępować sołtysa.

Art. 121.

Sołtysa i jego zastępców wybiera się na lat 4.

Sposób dokonywania wyborów określi ordynacja wyborcza dla gmin wiejskich.

Wybrani sprawują swój urząd do czasu objęcia go przez ich zastępców.

Art. 122.

Na sołtysa lub zastępcę sołtysa może być wybrany każdy członek gromady, który ma prawo wybieralności do rady gromadzkiej, liczy co najmniej 25 lat życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Władza nadzorcza może w przypadkach, zasługujących na uwzględnienie, zwolnić od ostatnio wymienionego warunku.

Na urząd sołtysa lub zastępcy sołtysa nie mogą być wybrani członkowie wydziału powiatowego, za pomocą którego Państwo sprawuje nadzór nad gromadą.

Członek rady gromadzkiej, wybrany na urząd sołtysa lub zastępcy sołtysa, z chwilą przyjęcia tego urzędu traci mandat radnego.

Art. 123.

Sołtys i jego zastępcy składają przed objęciem urzędu przyrzeczenie, że będą przestrzegali ustaw oraz gorliwie i sumiennie spełniali swe obowiązki.

Przyrzeczenie odbiera od nich przewodniczący wydziału powiatowego lub jego zastępca.

Art. 124.

Postanowienia art. 43 oraz art. 51 niniejszej ustawy stosują się odpowiednio także do odnośnych organów gromady.

TYTUŁ XIV.

Urzednicy i służby gromady, majątek i gospodarka gromady, zakres działania rady gromadzkiej (zebrania gromadzkiego) i zarządu gromady, prawo odwołania i tryb postępowania (nadzór państwowy).

Art. 125.

Do gromad stosują się pozatem odpowiednio postanowienia niniejszej ustawy, pomieszczone w tytułach: IV, VI, VII, IX i X z opuszczeniem w art. 74 p. b. i c. oraz art. 77 w całości.

Zatwierdzenie, usuwanie oraz składanie z urzędu (art. 96, 97 p. a) i 99), stosuje się do sołtysa i zastępców sołtysa, rozwiązanie zaś, o którym mowa w art. 99, tylko do tych gromad, które posiadają rady gromadzkie.

CZĘŚĆ TRZECIA.

TYTUŁ XV.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 126.

Do czasu ustalenia liczby ławników w drodze, przepisanej w art. 40 niniejszej ustawy, oraz dokonania ich wyboru, każda rada gminna wybiera tymczasowo 2 ławników.

Art. 127.

Zarząd gminy niezwłocznie po swoim zatwierdzeniu lub zamianowaniu go powinien objąć czynności urzędowe. Z chwilą objęcia czynności

przez zarząd wygasają mandaty dotychczasowych radnych oraz tracą urząd dotychczasowy wójt i ławnicy.

Postanowienie powyższe stosuje się odpowiednio do gromad, z zastrzeżeniem, że przepis o wygaśnięciu mandatów nie dotyczy gromad, których organem stanowiącym jest zebranie gromadzkie.

Art. 128.

Czteroletni okres wyborczy nowowybranych rad gminnych i gromadzkich liczy się od dnia..... i kończy się z dn.....

Art. 129.

Zawodowi (płatni) sołtysi i ławnicy w dotychczasowych gminach na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego zatrzymują swój urząd do końca okresu, na który zostali wybrani. Po upływie tego okresu nabywają prawo do zastrzeżonego im ewentualnie uposażenia emerytalnego.

Art. 130.

Aż do nowego ustawowego uregulowania stosunków prawnych urzędników i służb gmin, względnie gromad, pozostają w mocy dotychczasowe przepisy prawne, gdzie zaś brak takich przepisów, tam stosunek służbowy pomiędzy gminą lub gromadą, a ich pracownikami należy regulować drogą umowy.

Prawa emerytalne nabyte przez dotychczasowych urzędników i służb gmin na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, pomorskiego, poznańskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego oraz co do zaopatrzenia członków ich rodzin, pozostają niewzruszone.

Art. 131.

Do czasu ujednostajnienia ustawodawstwa sądowo - karnego w całej Rzeczypospolitej Polskiej ulegają zawieszeniu w czynnościach radnego w myśl art. 124:

a) na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego osoby, przeciwko którym rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występków, mogących pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież osoby, na które nałożono areszt śledczy, aż do czasu wstrzymania postępowania karnego,

b) na obszarze województw białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogródzkiego, warszawskiego, wołyńskiego i na obszarze Ziemi Wileńskiej, oddanie pod sąd za zbrodnię lub występki do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego, względnie uprawnocnienia się wyroku uwalniającego,

c) na obszarze województw krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, osoby pozostające w śledztwie o zbrodni, przez czas śledztwa.

Art. 132.

Do czasu ujednostajnienia przepisów co do prawa i miary udziału w pożytkach dobra gminnego (gromadzkiego), względnie majątku klasowo - gminnego, jak niemniej zarządzania tem dobrem i majątkiem, pozostają nadal w mocy przepisy prawne, obowiązujące w tej mierze na obszarze poszczególnych województw.

Moc obowiązującą zachowują również w województwach krakowskim, lwowskim, stanisławowskim i tarnopolskim z wyjątkiem Spisza i Orawy, przepisy działu VI (§§ 89 — 94) ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 roku o urządzeniu gmin (Dz. Ust. Kraj. Nr. 19).

Art. 133.

Do czasu utworzenia sądownictwa administracyjnego niższego stopnia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej zastrzega się istniejącemu na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego sądownictwu administracyjnemu (orzecznictwu w postępowaniu sporno - administracyjnym) rozstrzyganie skarg na zarządzenia organów gminnych w sprawie członkostwa gminnego (art. 4 — 9 i art. 76 p. b) w sprawie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy (art. 10 ust. 1 i art. 76 p. b.) w sprawie praw i obowiązków, wynikających z przejęcia przez gminę pewnych żądań gromady (art. 14 — 16), w sprawie obowiązku nałożonego na podstawie przepisów statutu gminnego (art. 56 do 60), niniejszej ustawy przez organy gminne, wreszcie skarg gminy wiejskiej na zarządzenia władz nadzorczych, uchylające uchwały rady gminnej i zarządzeń zarządu gminy (art. 92), tudzież w sprawie ustalenia przez władze nadzorcze obowiązku gminy wiejskiej, o którym mowa w ostatnim zdaniu art. 93.

Art. 134.

Z chwilą wprowadzenia niniejszej ustawy na obszarze województwa poznańskiego i pomorskiego prawa i obowiązki dotychczasowych wójtów, urzędujących na obszarze województwa pomorskiego, oraz komisarzy obwodowych, urzędujących na obszarze województwa poznańskiego, przechodzą na wójtów, wybranych w myśl przepisów niniejszej ustawy.

Art. 135.

Ustawa niniejsza obowiązuje na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 136.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 137.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, warszawskiego z dniem jej ogłoszenia. Termin jej wprowadzenia na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, nowogródzkiego, poleskiego, pomorskiego, poznańskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego oraz na obszarze ziemi wileńskiej ustali rozporządzenie Rady Min. na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą przepisy prawne wydane w przedmiocie unormowanym tą ustawą.

PROJEKT USTAWY

o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego, wniesiony do Sejmu przez posła Bogusławskiego, Ledwocha i tow. w dniu 14 grudnia 1926 r.

(Druk sejmowy Nr. 2589).

Art. 1.

Moc obowiązującą ustawy z dnia 30 marca 1922 r. w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zab. ros. (Dz. Ust. R. P. Nr. 28, poz. 225) uchyla się.

Art. 2.

Członkowie sejmików i wydziałów powiatowych, rad miejskich i magistratów, rad gminnych i zarządów gminnych na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego i wołyńskiego, których okres urzędowania został przedłużony wymienioną w art. 1 ustawą, sprawują swoje czynności do czasu objęcia urzędowania przez wybranych w ich miejsce nowych członków.

Art. 3.

Prawa i obowiązki zgromadzeń (zebrań) gminnych, przewidzianych w przepisach o zarządzie gub. Kr. Polsk. (Zb. Pr. Ros. z 1892, Tom II, Dz. V, art. 194 — 313) z późniejszymi zmianami oraz w Dekrecie Naczelnika Państwa o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Kr. Kongresowego z dn. 27 listopada 1918 r. (Dz. Praw P. P. Nr. 18, poz. 48), których moc obowiązująca rozciąga się na obszar województwa białostockiego, z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego, oraz gmin białowieskiej i masiewskiej powiatu bielskiego, tudzież na obszar województw: kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, warszawskiego, przenosi się — z wyjątkiem prawa wybierania członków rady gminnej, wójta, oraz ich zastępców — na rady gminne.

Art. 4.

Zgromadzenie gminne, powołane w myśl art. 3 do wyboru członków rady gminnej, zwołuje się co najmniej na 7 dni przed dniem głosowania. Zgromadzenie gminne zdolne jest do przeprowadzenia wyborów bez względu na liczbę wyborców.

Art. 5.

Na obszar województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego rozciąga się zasady ordynacji wyborczej do rad gminnych wiejskich, przepisane rozporządzeniem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z 25 marca 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. Dzielnicy Pruskiej Nr. 19 z r. 1920, poz. 190) ze zmianami, wynikającymi z odrębności ustroju gminy wiejskiej w b. dzielnicy austriackiej i odmiennej organizacji nadzoru nad gminami w tej dzielnicy. Zmiany ustali i obowiązujący tekst ordynacji wyborczej ogłosi Minister Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzenia.

Art. 6.

Na obszar województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego rozciąga się moc obowiązującą dekretu Naczelnika Państwa z dnia 13 grudnia 1918 r. o wyborach do rad miejskich na tere-

nie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Pr. P. P. Nr. 20, poz. 58) wraz z późniejszymi zmianami i przepisami wykonawczymi.

Art. 7.

Moc obowiązująca dekretu o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów Polski b. zab. ros. z dnia 4 lutego 1919 r. (Dz. Praw. P. P. Nr. 13, poz. 141), oraz rozp. Ministra b. Dz. Pr. z dnia 12 sierpnia 1921 r. o wyborach do sejmików powiatowych na obszarze b. Dz. Pr. (Dz. Ust. R. P. Nr. 71, poz. 492) — z zastrzeżeniem postanowień art. 8 pkt. 2 niniejszej ustawy — rozciąga się na obszar województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Art. 8.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami oraz upoważnia się go:

- 1) do wprowadzenia drogą rozporządzeń w przepisach ustaw gminnych i w ordynacji wyborczej dla gmin, obowiązujących na obszarze województw: w art. 5 wymienionych takich zmian, jakie ze względu na postanowienia w art. 5 zawarte okażą się konieczne,
- 2) do wprowadzenia drogą rozporządzeń w postanowieniach, wymienionych w art. 6 takich zmian, które ze względu na odrębność ustroju władz administracyjnych na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego okażą się konieczne, oraz do przekazania wojewodom uprawnień, zastrzeżonych we wspomnianych postanowieniach Ministrowi Spraw Wewnętrznych,
- 3) do wydania wszelkich postanowień potrzebnych do wykonania niniejszej ustawy,
- 4) do ogłoszenia obowiązującego tekstu wspomnianych w niniejszej ustawie przepisów.

Art. 9.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Według oświadczenia Marszałka Sejmu, złożonego na plenarnem posiedzeniu Sejmu w dniu 5 lipca 1926 r., Minister Spraw Wewnętrznych listem, skierowanym do Marszałka, wycofał wszystkie rządowe projekty ustaw samorządowych, w tej liczbie i projekt o gminie wiejskiej. Wskutek tego grupa posłów z posłami Putkiem, Kozłowskim, Jaworskim i Holeksą na czele, złożyła do łaski marszałkowskiej projekt ustawy o gminie wiejskiej, posłowie zaś Putek i tow. oddzielny projekt ordynacji wyborczej dla gmin wiejskich (druk sejmowy Nr. 2489). Komisja administracyjna, do której obydwie projekty odesłano, objęła swym sprawozdaniem obydwie projekty i połączyła je w jeden projekt ustawy. Poniżej zamieszczamy wspomniane sprawozdanie Komisji wraz z projektem ustawy.

SPRAWOZDANIE KOMISJI ADMINISTRACYJNEJ

z dnia 25 czerwca 1927 r.

o wnioskach: 1. Posłów D-ra Józefa Putka, Medarda Kozłowskiego, Rajmunda Jaworowskiego, Karola Holeksy i tow. w sprawie ustaw samorządowych, 2. posła D-ra Józefa Putka i tow. w sprawie projektu ordynacji wyborczej do gmin wiejskich.

(Druk sejmowy Nr. 2644).

Komisja stwierdza, że wnioski: 1. posłów Putka, Kozłowskiego, Jaworowskiego, Holeksy i tow. zawierający projekt ustawy o gminie wiejskiej, zgłoszony na posiedzeniu Sejmu w dniu 1 lipca 1926 r. oraz 2. posła Putka i tow. zawierający projekt ordynacji wyborczej do gmin wiejskich zgłoszony na posiedzeniu Sejmu w dniu 5 lipca 1926 r., zostały przez Komisję rozpatrzone w trzech czytaniach, oraz że oba te projekty ustawowe, stanowiące podstawę pracy komisyjnej, zostały po dokonaniu zmian przez Komisję w jeden projekt ustawy o gminie wiejskiej złączone i uchwalone.

USTAWA O GMINIE WIEJSKIEJ.

ROZDZIAŁ I.

O GMINIE WIEJSKIEJ W OGÓLNOŚCI.

Gmina wiejska, jej obszar, zadania i organa.

Art. 1.

Gmina wiejska jest osobą prawa publicznego, może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania oraz pozywać i być pozywaną.

Art. 2.

Gminy wiejskie (osady, wsie), które na zasadzie obowiązujących dotąd prawnych postanowień, posiadają prawa gminy i własne zarządy gminne, stanowią gminy w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 3.

Każda nieruchomość musi należeć do związku gminnego. O ile nie należy do gminy miejskiej, uważa się ją za należącą do gminy wiejskiej.

Art. 4.

Do zadań gminy wiejskiej należy sprawowanie administracji publicznej. W tym zakresie zadania gminy są: 1) samorządowe i 2) zlecone.

1. Samorządowymi są te samodzielnie i we własnym imieniu spełniane zadania:

a) które niniejsza ustawa albo inne ustawy określają jako działalność obowiązkową gminy wiejskiej, lub też

b) które sama gmina wiejska, w braku wyraźnego zastrzeżenia ich innym obowiązkom prawa publicznego, określi jako dobrowolną działalność, mającą na celu podniesienie gospodarczego i kulturalnego rozwoju, tudzież wygody miejscowej ludności i ogólnego dobrobytu gminy.

2. Zleconymi zadaniami są te gminie ustawami zlecone zadania państwowe, które ona spełnia jako organ wykonawczy państwa.

Art. 5.

Zadania swoje gmina wiejska spełnia przez utworzone w tym celu organa.

Organami temi są:

a) rada gminna, jako organ, uchwalający postanowienia w zakresie zadań gminy, oraz jako organ kontrolujący, tudzież

b) zarząd gminy, jako organ wykonawczy i zarządzający.

Organa gminy sprawują na obszarze gminy władzę w swoim zakresie działania. Władzy tej podlega każda osoba, znajdująca się na terytorjum gminy.

O łączeniu, podziale i regulacji granic gmin wiejskich.

Art. 6.

Gminy wiejskie mogą być łączone z sąsiadującymi gminami, dzielone, tudzież granice ich mogą podlegać regulacji, jeżeli tego wymaga interes publiczny, lub dobro miejscowej ludności.

Art. 7.

Podział tudzież regulacja granic gmin w obrębie tego samego powiatu może nastąpić po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych, w drodze uchwały wydziału wojewódzkiego.

Art. 8.

Łączenie gmin tego samego powiatu może nastąpić na podstawie zgodnych uchwał zainteresowanych rad gminnych, zatwierdzonych uchwałą wydziału powiatowego.

Art. 9.

Jeżeli projektowane połączenie, podział lub regulacja granic gminy pociąga za sobą zmianę granic województwa lub powiatu, wówczas dokonana ona być może po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 10.

Gmina miejska lub jej część, przyłączona do gminy wiejskiej, podlega mocy obowiązującej ustawy o gminie wiejskiej.

Mieszkańcy gminy.

Art. 22.

Kto w gminie się osiedlił, a nie nabył członkostwa gminnego, jest mieszkańcem gminy.

Art. 11.

Gmina miejska przemieniona być może na gminę wiejską rozporządzeniem Rady Ministrów, wydanem po zasięgnięciu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych.

Art. 12.

Wszelkie zmiany, wynikające z zastosowania przepisów art. 7 — 11 winny być urzędowo obwieszczone.

Art. 13.

Zarządy tych gmin, których dotyczy mają zmiany terytorjalne, przewidziane w art. 7 — 9, winny zawrzeć umowę co do posiadania i korzystania ze swego majątku, z zakładów oraz funduszków jak również w sprawie wierzytelności i długów. Jeśli między zainteresowanymi zarządami gminnymi umowa nie dojdzie do skutku w ciągu terminu określonego do jej zawarcia przez wspólną dla zainteresowanych gmin władzę nadzorczą, wówczas rozstrzyga w tych sprawach owa wspólna władza nadzorczą, a jej decyzja jest ostateczna.

Art. 14.

Statuty miejscowe obowiązujące na terytorjach, podlegających zmianom, wyszczególnionym w art. 7 — 9 niniejszej ustawy, zachowują moc obowiązującą dotąd, póki właściwe organa gminne inaczej nie postanowią.

Nazwy i godła gmin wiejskich.

Art. 15.

Dotychczasowe nazwy i godła gmin wiejskich pozostają w mocy. Zmiana nazwy, ustanowienie lub zmiana godła gminy wiejskiej może być dokonana uchwałą rady gminnej, zatwierdzoną przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Nowoutworzonym gminom nadaje nazwę Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek wydziału powiatowego.

ROZDZIAŁ II.

O CZŁONKACH I MIESZKAŃCACH GMINY
WIEJSKIEJ.

Członkowie gminy.

Art. 16.

Każdy obywatel Rzeczypospolitej musi być członkiem gminy. Nikt nie może być członkiem więcej niż jednej gminy. Utrata członkostwa gminnego następuje dopiero po nabyciu członkostwa w innej gminie, sposobem, przewidzianym w art. 17 — 21 niniejszej ustawy.

Sposoby nabycia członkostwa gminnego.

Art. 17.

Obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy mają miejsce stałego zamieszkania w gminie od roku, stają się członkami tej gminy.

W razie posiadania kilku miejsc zamieszkania i wynikających z tego powodu wątpliwości, mieszkanie gminy winien oświadczyć, której gminy chce być członkiem, a oświadczenie to, wobec urzędu gminnego jednej z gmin złożone, ma moc wiążącą.

Art. 18.

Żona nabywa przez zawarcie związku małżeńskiego członkostwo gminne w tej gminie, w której posiada je mąż.

W razie śmierci męża, unieważnienia małżeństwa, rozvodu, rozłączenia małżonków od stołu i łoża, albo sądowego rozwiązania wspólnoty małżeńskiej, żona zatrzymuje nabyte na mocy niniejszego artykułu członkostwo gminne dotąd, póki nie nabędzie członkostwa w innej gminie w sposób, w niniejszej ustawie przewidziany.

Art. 19.

Dzieci ślubne, legitymowane do czasu dojścia do pełnoletności lub uzyskania własnowolności, są członkami tej gminy, której członkiem jest ich ojciec, nieślubne zaś w tej gminie, której członkiem jest ich matka, wreszcie przysposobione w tej gminie, której członkiem jest przyspasiający.

Dzieci nieznanymi rodziców nabywają członkostwo gminne w tej gminie, w której zostały znalezione.

Z dojściem do pełnoletności lub z uzyskaniem własnowolności, zatrzymują powyższe członkostwo do czasu, póki nie nabędą członkostwa w innej gminie w sposób w niniejszej ustawie przewidziany.

Art. 20.

Funkcjonariusze i pracownicy państwowi i samorządowi tudzież wojskowi zawodowi, stają się od chwili zamieszkania członkami tej gminy, w której mają miejsce stałej służby lub stałego przydziału służbowego.

Wojskowi, spełniający powinność wojskową, zachowują członkostwo w tej gminie, w której przysługiwało im ono przed rozpoczęciem służby wojskowej.

Art. 21.

Pełnoletnie umyślowo chore, lub niedorozwinięte osoby, zatrzymują na stałe członkostwo gminne, w tej gminie, w której je posiadały.

Umieszczenie osób tych w specjalnych zakładach, dla osób takich przeznaczonych, nie powoduje zmian w ich członkostwie gminnem.

Prawa i obowiązki członków i mieszkańców gminy.

Art. 23.

Członkowie i mieszkańcy gminy mają prawo do swobodnego pobytu w gminie. Gmina ma jednak prawo zakazać pobytu w obrębie gminy członkom innych gmin, o ile nie wykazują oni celu pobytu i zachowaniem swoim dają powód do publicznego zgorszenia, tudzież niepoprawnym włożągom, wreszcie przestępcom, sądownie karanym za zbrodnie, lub przestępstwa, z chciwości zysku pochodzące, albo obrażające moralność publiczną, a popełniane z nalogu.

Art. 24.

Członkowie i mieszkańcy gminy mają jednakowe prawo do korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy, chyba, że ustawy wprowadzą odmienne w tym względzie postanowienia.

Członkowie i mieszkańcy gminy mają obowiązek ponoszenia publicznych świadczeń na rzecz gminy.

Członkowie gminy mają prawo wybierania rady gminnej i prawo obieralności do rady gminnej i do zarządu gminy.

ROZDZIAŁ III.

O RADZIE GMINNEJ.

Skład rady gminnej.

Art. 25.

Rada gminna składa się z radnych, wybieranych przez uprawnionych do wybierania członków gminy.

Radnych gminnych nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Winni oni w swojej działalności, związanej z piastowanym mandatem, kierować się względami na dobro gminy i państwa.

Art. 26.

Liczba radnych w poszczególnych gminach wynosi zależnie od liczby mieszkańców 4 — 40. Wybierają mianowicie:

gminy liczące do	100 mieszkańców	—	4 radnych
" " " 500	"	—	8 "
" " " 1.000	"	—	12 "
" " " 1.500	"	—	16 "
" " " 2.000	"	—	20 "
" " " 2.500	"	—	24 "
" " " 3.000	"	—	28 "
" " " 4.000	"	—	32 "
" " " 5.000	"	—	36 "
" " ponad 5.000	"	—	40 "

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Prawo wybierania i obieralności.

Art. 27.

Prawo wybierania do rady gminnej ma — z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej — każdy członek gminy bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów — liczy co najmniej 21 lat życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i nie utracił prawa wybierania w myśl przepisów art. 3 ustawy z 28 lipca 1922 roku (Dz. U. Nr. 66, poz. 590) o ordynacji wyborczej sejmowej.

Art. 28.

Prawo obieralności do rady gminnej ma każdy członek gminy, który ma prawo wybierania, oraz ukończył w dniu zarządzenia wyborów 25 lat życia.

Art. 29.

Nie mogą być wybrani na radnych:

- 1) funkcjonariusze i pracownicy gminy oraz zakładów gminnych;
- 2) członkowie, funkcjonariusze i pracownicy wydziału powiatowego;
- 3) funkcjonariusze i pracownicy starostwa;
- 4) funkcjonariusze policji państwowej i straży celnej;
- 5) żebracy oraz osoby pobierające wsparcie z funduszków gminnych.

Kadencja rady gminnej.

Art. 30.

Radnych wybiera się na lat pięć.

Wybrani sprawują swoje czynności — z wyjątkiem przypadku przewidzianego w art. 173 niniejszej ustawy — do czasu ostatecznego ukonstytuowania się nowowybranej rady gminnej.

Zasady prawa wyborczego.

Art. 31.

Wybory do rad gminnych odbywają się na podstawie powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego systemu głosowania.

Art. 32.

1. W gminach wiejskich na obszarach województw: wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego, w powiatach: grodzieńskim i wołkowyskim województwa białostockiego, dalej na obszarach województw: tarnopolskiego, stanisławowskiego i lwowskiego z wyłączeniem powiatów: jarosławskiego, przeworskiego, łańcuckiego, rzeszowskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, krośnieńskiego, kolbuszowskiego, niżańskiego i tarnobrzeckiego, głosowanie oraz przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób przewidziany w art. 47 niniejszej ustawy.

2. W gminach wiejskich na obszarach województw: poznańskiego i pomorskiego, głosowanie i rozdział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób przewidziany w art. 49 niniejszej ustawy.

3. Wreszcie w gminach wiejskich na obszarach województw: krakowskiego, warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego z wyłączeniem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego, oraz w powiatach jarosławskim, przeworskim, łańcuckim, rzeszowskim, brzozowskim, strzyżowskim, krośnieńskim, kolbuszowskim, niżańskim i tarnobrzeckim, głosowanie i przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób przewidziany w art. 48 niniejszej ustawy, atoli w gminach tych może być wprowadzone głosowanie i podział mandatów według postanowień art. 49 niniejszej ustawy, jeżeli zażąda tego w gminach mających do 1500 uprawnionych do głosowania

	$\frac{1}{4}$	"	"	"
w gminach mających od 1501—2500	$\frac{1}{4}$	"	"	"
	$\frac{1}{6}$	"	"	"
w gminach mających od 2501—4000	$\frac{1}{6}$	"	"	"
	$\frac{1}{8}$	"	"	"
w gminach mających od 4001—6000	$\frac{1}{8}$	"	"	"
	$\frac{1}{7}$	"	"	"
w gminach mających od 6001—8000	$\frac{1}{7}$	"	"	"
	$\frac{1}{8}$	"	"	"
w gminach pozostałych $\frac{1}{10}$ uprawnionych do głosowania.	$\frac{1}{10}$	"	"	"

Co do liczby uprawnionych do głosowania miarodajny jest spis wyborców, sporządzony w myśl art. 41 niniejszej ustawy.

Wniosek taki ma być przedłożony wójtowi na piśmie w ciągu 5 dni po zarządzeniu wyborów (art. 35). O tem czy wniosek ten jest podpisany przez przepisaną liczbę pełnoletnich członków gminy rozstrzyga w ciągu 2 dni wójt. Od rozstrzygnięcia tego można się odwołać w ciągu 2 dalszych dni do wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie. Odwołanie wnieść może w sposób przewidziany w art. 155 — 160 niniejszej ustawy $\frac{1}{10}$ liczby osób podpisanych na wniosku. Rozstrzygnięcie wydziału powiatowego nastąpić musi najdalej w 13 dni po zarządzeniu wyborów.

Art. 33.

Prawo wybierania może być wykonane tylko w jednej gminie i musi być wykonane osobiście. Jeżeli wyborca mimo tego postanowienia wpisany byłby do spisu wyborców w kilku gminach, to wolno mu wykonać prawo wyborcze tylko w jednej gminie według swego wyboru.

Okręgi wyborcze.

Art. 34.

Gmina wiejska, do 4.000 mieszkańców licząca, stanowi jeden terytorjalny okręg wyborczy.

Gminy, ponad 4.000 mieszkańców liczące, o ile nie ma w nich zastosowania system wyborów przewidziany w art. 49 niniejszej ustawy, wydział powiatowy podzieli na okręgi wyborcze. Przy podziale na okręgi baczyc należy, aby osiedla, tworzące geograficzną i historyczną całość, oraz osiedla, zamieszkałe przez ludność tego samego typu społecznego i narodowościowego, nie były rozdzielane między 2 i więcej okręgów. Na jeden okręg wyborczy musi przypaść najmniej 3 mandaty, zaś ilość okręgów nie może przekraczać liczby pięciu.

W gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, ogólna ilość przypadających w całej gminie mandatów radzieckich rozdzielona zostanie między okręgi wyborcze proporcjonalnie do liczby mieszkańców w danym okręgu wyborczym.

Co do liczby mieszkańców, miarodajny jest ostatni urzędowy powszechny spis ludności.

Podział na okręgi dokonany być winien w 14 dni po zarządzeniu wyborów.

Kalendarz wyborczy.

Art. 35.

Wybory do rad gminnych odbywać się będą we wszystkich gminach całego powiatu w jednym i tym samym dniu niedzielnym przez wojewodę oznaczonym.

Głosowanie musi przypaść w 50 dniu po zarządzeniu wyborów. Równocześnie z zarządzeniem wyborów wojewoda wyda kalendarz wyborczy, oznaczający ostateczne terminy dla poszczególnych czynności wyborczych.

Komisja wyborcza.

Art. 36.

Dla przeprowadzenia wyborów utworzona będzie w każdej gminie komisja wyborcza.

W wypadkach, gdy gmina została podzielona na okręgi wyborcze, ustanowiona będzie osobna komisja wyborcza dla każdego okręgu wyborczego.

Art. 37.

Komisja wyborcza składa się z przewodniczącego, z dwóch do czterech członków i tyluż zastępców, powołanych przez radę gminną w 20 dni po zarządzeniu wyborów z pośród wyborców, mających prawo obieralności w danej gminie.

Przewodniczącym Komisji Wyborczej jest wójt, względnie wyznaczony przezeń zastępca.

Art. 38.

Przewodniczący Wydziału powiatowego może delegować do Komisji Wyborczej swego przedstawiciela, który czuwa nad prawidłowym przeprowadzeniem wyborów.

Art. 39.

Do powzięcia uchwał Komisji Wyborczych, niezbędna jest obecność oprócz przewodniczącego, przynajmniej połowy członków. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości przyjęty jest wniosek, za którym głosował przewodniczący.

Zastępca przewodniczącego i zastępcy członków Komisji biorą udział w głosowaniu tylko w razie nieobecności członków Komisji.

Art. 40.

Godność członka Komisji Wyborczej jest honorowa, od przyjęcia której nikt nie może się uchylać bez ważnej przyczyny.

Członkowie, którzy uchylają się od przyjęcia lub spełnienia swych obowiązków bez usprawiedliwionej przyczyny, ulegają grzywnie do 25 złotych, a nadto usunięcia ze składu Komisji. Kary nakłada starosta na wniosek przewodniczącego. Od tego orzeczenia starosty nie przysługuje prawo odwołania.

Grzywny wpływają do kasy gminnej, a egzekwuje je wójt w trybie, przepisany do ściągnięcia należitości gminnych.

Spis i lista wyborców.

Art. 41.

Wójt utrzymuje stale w ewidencji spisy członków gminy, którym stosownie do art. 27 niniejszej ustawy przysługuje prawo wybierania do Rady Gminnej. Spis ten, po zarządzeniu wyborów, winien być skontrolowany i uzupełniony. Na zasadzie tego spisu wójt sporządza listy wyborcze. W listach należy wpisać wyborców w porządku alfabetycznym i wyszczególnić dla każdego wyborcy w odnośnych rubrykach, nazwisko, imię, zawód, wiek i adres.

Art. 42.

Najpóźniej dnia 21 po zarządzeniu wyborów, wójt przedkłada Komisji Wyborczej listy wyborców w dwóch egzemplarzach, sporządzone dla całej gminy, a w razie podziału gminy na okręgi wyborcze — osobno dla każdego okręgu. Listy wyborców mają podpisać wszyscy członkowie komisji. Trzeci egzemplarz list wyborczych wójt przedkłada Wydziałowi powiatowemu.

Równocześnie wójt wyznacza lokale, oddane do rozporządzenia wszystkich Komisji Wyborczych.

Art. 43.

Wójt najpóźniej dnia 22 po zarządzeniu wyborów ogłosi w gminie w sposób, używany do publicznych ogłoszeń gminnych, zarządzenie wyborów i równocześnie po porozumieniu się z komisjami wyborczymi poda w ogłoszeniu do wiadomości:

- a) skład osobowy Komisji Wyborczej,
- b) lokale i godziny urzędowania Komisji,
- c) termin wyłożenia listy wyborców i wnoszenia reklamacji,
- d) liczbę radnych i zastępców, których należy wybrać, a nadto w gminach, w których obowiązuje przewidziany w art. 49 niniejszej ustawy system wyborów także,
- e) termin przedkładania list kandydatów z oznaczeniem dnia kalendarzowego, oraz postanowienia, dotyczące formy i treści list kandydatów,
- f) termin do zgłoszenia list związanych.

W ogłoszeniu należy zaznaczyć, że głosować będą mogli tylko osoby, wpisane do ustalonej ostatecznie listy wyborców.

Wyłożenie list wyborców, reklamacje i ustalenie list wyborców.

Art. 44.

Lista wyborców będzie wyłożona do przejrzania w lokalu Komisji Wyborczej od dnia 23 po zarządzeniu wyborów przez dni 8, najmniej przez 4 godziny dziennie.

W tym czasie każdemu wolno wglądać w spis wyborców, czynić sobie odpisy i wyciągi.

W czasie wyłożenia każdy obywatel ma prawo wnieść reklamacje przeciw pominięciu jego samego, lub kogokolwiek innego w spisie wyborców, oraz wpisaniu osoby nieuprawnionej do głosowania. Reklamacje należy zgłosić w Komisji Wyborczej pisemnie, lub ustnie do protokołu. Reklamacje bezimiennne nie będą przyjmowane, względnie rozpatrywane.

Komisja Wyborcza winna najpóźniej następnego dnia po wniesieniu reklamacji zawiadomić o tem osobę, dotkniętą zakwestjonowaniem prawa wyborczego i pouczyć ją, że przysługuje jej prawo w ciągu dwóch dni od dnia zawiadomienia wnieść do Komisji ustnie lub na piśmie odpowiedź.

Art. 45.

Komisja po przeprowadzeniu potrzebnych dochodzeń i zbadaniu akt gminnych, na podstawie których sporządzono listę wyborców, przesyła reklamację ze swoim wnioskiem, oraz z odnośnymi aktami w ciągu 48 godzin do przewodniczącego Wydziału powiatowego, który wydaje ostateczną decyzję do dni 5 po otrzymaniu reklamacji.

Art. 46.

Po rozstrzygnięciu reklamacji Komisja Wyborcza najdalej 40 dnia po zarządzeniu wyborów ustala ostatecznie listę wyborców. Od tej chwili nie wolno umieszczać w spisie nowych wyborców, wykreślać zaś z list wolno tylko osoby zmarłe za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do akt wyborczych.

Głosowanie i przydział mandatów w gminach w których obowiązuje system ścieśnionego głosowania.

Art. 47.

W gminach wiejskich wymienionych w art. 32 ust. 1. głosowanie i obliczenie wyniku głosowania odbywać się będzie według następujących postanowień:

§ 1.

Wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą zawierającą nazwiska kandydatów, w ilości $\frac{1}{4}$ ogółu ustawowej liczby radnych i tyluż zastępców.

§ 2.

Na wypadek, gdyby kartka zawierała więcej nazwisk, to przy obliczeniu głosów uwzględnia się nazwiska tylko w ilości przewidzianej w § 1 w tej kolejności, w jakiej, poczynając od pierwszego nazwiska, zostały na karcie wyborczej wypisane.

Nazwiska nadliczbowe nie będą liczone.

§ 3.

Za wybranych uznaje się tych kandydatów którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, między tymi kandydatami, którzy uzyskali równą ilość głosów.

Głosowanie i przydział mandatów w gminach w których obowiązuje system względnej większości.

Art. 48.

W gminach wiejskich wymienionych w art. 32 ust. 3, głosowanie i obliczenie wyniku głosowania odbywać się będzie według następujących postanowień.

§ 1.

Wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska tylu kandydatów na radnych, oraz tylu kandydatów na zastępców, ilu gmina wybiera radnych oraz zastępców.

§ 2.

Jeżeli kartka wyborcza zawiera więcej nazwisk, to przy obliczeniu głosów uwzględnia się nazwiska tylko w tej ilości, jaka ma być wybrana ilość radnych i zastępców i w tej kolejności, w jakiej, poczynając od pierwszego nazwiska, zostały na karcie wyborczej wypisane. Nazwiska nadliczbowe nie będą liczone.

§ 3.

Za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los między kandydatami, którzy uzyskali równą ilość głosów.

Głosowanie i rozdział mandatów w gminach, w których obowiązuje system stosunkowego rozdziału mandatów.

Art. 49.

W gminach, w których obowiązuje system stosunkowego rozdziału mandatów, głosowanie i rozdział mandatów odbywać się będzie według następujących postanowień:

§ 1.

Wyborcy mają prawo zgłaszać najpóźniej do dnia 38 dnia włącznie, po zarządzeniu wyborów na ręce przewodniczącego Komisji Wyborczej

listy kandydatów na radnych. Liczba kandydatów w listach może zawierać najwyżej dwa razy tyle kandydatów, ile wynosi ogólna liczba radnych w danej gminie.

§ 2.

Kandydaci na radnych winni posiadać prawo obieralności (art. 28 i 29), nadto zaś każdy z nich, lub wszyscy razem, winni przedłożyć oświadczenie, stwierdzone podpisem, że zgadzają się na zgłoszenie ich kandydatury na danej liście. W razie braku takiego oświadczenia należy wykreślić odnośnego kandydata z listy.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać nazwisko, imię, wiek, zawód, adres każdego kandydata, oraz inne dane odróżniające, aby nie mogło być wątpliwości co do jego osoby. Nazwiska kandydatów winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od pierwszego, w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

§ 3.

Zgłoszona lista kandydatów winna być podpisana w gminach, do 500 mieszkańców przynajmniej przez 20 wyborców, wpisanych do listy wyborczej. W gminach i okręgach do 2.000 mieszkańców przez 30 wyborców, w gminach i okręgach do 5.000 mieszkańców przynajmniej przez 40 wyborców, a w gminach liczących więcej niż 5.000 mieszkańców przez 50 wyborców.

Śmierć, cofnięcie podpisu, albo późniejsza utrata prawa wyborczego nie ma wpływu na ważność listy.

Za pełnomocnika upoważnionego do porozumienia się z komisją i składania w imieniu zgłaszających oświadczeń w sprawie wadliwości zgłoszenia należy uważać pierwszego ze zgłaszających podpisanego na liście, zaś drugiego podpisanego — za jego zastępcę.

§ 4.

Przewodniczący Komisji Wyborczej wydaje na żądanie pełnomocnikowi listy pisemne poświadczenie zgłoszenia listy kandydatów i złożenia oświadczenia się kandydatów co do przyjęcia kandydatury.

Zgłaszane listy kandydatów otrzymują numery porządkowe w kolejności ich składania, poczynając od pierwszego. Żadna lista nie może być oznaczona numerem 9.

§ 5.

Przewodniczący Komisji Wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadają przepisom ustawy, a o dostrzeżonych brakach i wadach zawiadamia natychmiast pełnomocnika listy.

Jeżeli wskazane braki i wady nie zostaną przez pełnomocnika grupy usunięte do dnia 40 po rozpisaniu wyborów, komisja stwierdza nieważność zgłoszenia w całości, albo nieważność kandydatur, co do których stwierdzono braki i uchybienia i o decyzji swej zawiadamia pełnomocnika.

§ 6.

Pełnomocnicy list mogą najpóźniej do dnia 40 po zarządzeniu wyborów złożyć w Komisji Wyborczej wspólne oświadczenie, że listy ich są ze sobą związane. Listy związane w stosunku do innych list uważane są tylko przy rozdziale mandatów za jedną listę, poza tem jednak w szczególności przy głosowaniu, zachowują całkowitą odrębność.

§ 7.

Do dnia 41 po zarządzeniu wyborów Komisja Wyborcza ustala ostatecznie listy kandydatów, oraz związki list. Po tym terminie listy kandydatów oraz związki list nie mogą być zmienione, natomiast można je wycofać, dopóki nie zostaną ogłoszone.

§ 8.

W razie zgłoszenia w terminie przepisany w § 1 tylko jednej listy kandydatów, względnie w razie uznania za ważną tylko jednej listy kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a wszystkie mandaty przyznaje się danej liście.

W wypadkach, gdy ogólna liczba kandydatów, na wszystkich ważnych listach nie przewyższa liczby radnych, którą należy wybrać, głosowanie również nie odbywa się, a radnymi zostają wszyscy kandydaci z owych list.

§ 9.

Po dokonaniu czynności, przewidzianych w art. 63 — 68, Komisja Wyborcza przystępuje natychmiast do rozdziału mandatów między listy kandydatów. W tym celu dzieli komisja sumę głosów, ważnie oddanych, razem na wszystkie ważne zgłoszone listy kandydatów przez liczbę mandatów, przypadających na daną gminę. Otrzymany w ten sposób iloraz bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym. Następnie dzieli komisja liczbę głosów, oddanych na każdą, ważnie zgłoszoną listę kandydatów przez dzielnik wyborczy. Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów, oddanych na daną listę, nie uwzględniając resztek. Jeżeli nie wszystkie mandaty zostaną w ten sposób rozdzielone, pozostałe przyznaje się po jednym tym listom, których ilorazy mają największe resztki, a które mandaty już otrzymały. Gdyby kilka list miało jednakowe prawo do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

U w a g a: Sposób podziału mandatów między poszczególne listy objaśnia następujący przykład:

Na wszystkie listy oddano razem 1480 głosów ważnych, a w tem na listę Nr. 1 — 640, Nr. 2 — 275, Nr. 3 — 193, Nr. 4 — 30, Nr. 5 — 72 głosów. Okręg wybiera 18 radnych. Celem otrzymania dzielnika wyborczego, dzieli się 1480 przez 18 i w ten sposób uzyskuje się iloraz 82 (dzielnik wyborczy).

Przez otrzymany w ten sposób iloraz dzieli się ilość głosów, jaka przypadła na poszczególne listy, a więc:

Nr. 1 — 640:	82 — 7 i pozostaje reszta 66		
Nr. 2 — 275:	82 — 3	„	29
Nr. 3 — 193:	82 — 2	„	29
Nr. 4 — 300:	82 — 3	„	54
Nr. 5 — 72:	82 — 0	„	72

Lista Nr. 1 otrzymuje zatem 7 mandatów, Nr. 2 — 3 mandaty, Nr. 3 — 2 mandaty, Nr. 4 — 3 mandaty, Nr. 5 nie otrzymuje żadnego mandatu. Nie obsadzonych zostaje 3 mandaty. Mandaty te przypadają na listę Nr. 1 (reszta 66), Nr. 4 (reszta 54), zaś o przydziale 3-go mandatu rozstrzyga los między listą Nr. 2, a Nr. 3 jako takimi, które otrzymały równe reszty (po 29).

Lista Nr. 5, jakkolwiek miała największą resztę, bo 72 nie otrzymuje mandatu, i tym razem, ponieważ przy pierwszym podziale mandatu nie uzyskała.

§ 10.

Związane listy kandydatów uważa się przy podziale mandatów za jedną listę kandydatów. Otrzymują one razem taką ilość mandatów, jaka odpowiada sumie głosów, oddanych na wszystkie związane listy.

Mandaty te rozdziela komisja między poszczególne listy związane w myśl zasad, przewidzianych w § 9.

§ 11.

Radnymi zostaje tyle osób, umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów.

Kandydat, wybrany z dwóch lub więcej list, winien oświadczyć, z której listy mandat przyjmuje. Z list, z których mandatu nie przyjmuje zostaje skreślony, przyczem z tej listy wchodzi do rady następny z kolei kandydat.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami radnych według kolejnego porządku nazwisk na liście.

O ile ogólna liczba kandydatów ze wszystkich ważnych list jest mniejsza od liczby mandatów, wówczas brakującą liczbę radnych powołuje Wydział Powiatowy na wniosek Gminnej Komisji Wyborczej.

Jeżeli lista kandydatów zawiera mniej nazwisk niż jej przypada mandatów radzieckich, to pozostałe mandaty rozdzielone zostaną między inne listy systemem proporcjonalnym w stosunku do ilości uzyskanych przez nie mandatów.

POSTANOWIENIA WSPÓLNE DLA WSZYSTKICH SYSTEMÓW WYBORCZYCH.

Ogłoszenie terminu głosowania.

Art. 50.

Przewodniczący Komisji Wyborczej najpóźniej 42 dnia po zarządzeniu wyborów ogłasza w sposób przyjęty w gminie dla publicznych obwieszczeń.

- a) dzień i czas trwania głosowania,
- b) lokal, w którym odbywać się będzie głosowanie,
- c) treść artykułu 53, 57, 64 i 77 niniejszej ustawy a nadto w gminach, w których obowiązuje system wyborów przewidziany w art. 49 niniejszej ustawy,
- d) zgłoszone ważne listy kandydatów, bez podpisów zgłaszających numery, jakie im przysługują, z uwzględnieniem kolejności zgłoszenia, tudzież związki list.

Głosowanie.

Art. 51.

Głosowanie odbywa się w lokalu Komisji Wyborczej i trwa bez przerwy od godziny 8 rano do godziny 6 wieczorem.

Art. 52.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili ukończenia w lokalu wyborczym powinni być obecni bez przerwy co najmniej przewodniczący, względnie jego zastępca, i połowa członków Komisji Wyborczej, względnie ich zastępców.

Przewodniczący Komisji i członek Komisji, wybrany do pisania protokołu, nie mogą równocześnie oddalać się z lokalu wyborczego.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania grup wyborczych lub ich zastępcy zgłoszeni przez pełnomocników (art. 49 § 3) z pośród miejscowych wyborców po jednym dla Komisji, albo w gminach, w których obowiązuje system wyborów przewidziany w art. 47 i 48 niniejszej ustawy, zgłoszeni przez $\frac{1}{10}$ uprawnionych do głosowania.

Art. 53.

W czasie głosowania nie wolno, ani w lokalu wyborczym, ani w budynku, w którym lokal ten się znajduje, ani też przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdawać kart do głosowania i w jakikolwiek inny sposób agitować.

Art. 54.

Przewodniczący Komisji Wyborczej czuwa nad porządkiem w czasie wyborów, zarówno w lokalu wyborczym, jak i przed tym lokalem. Z tego tytułu może przewodniczący wydawać stosowne zarządzenia, celem usunięcia z lokalu wyborczego osób, które zakłócają spokój, lub naruszają przepisy artykułu 53 niniejszej ustawy, oraz celem zapewnienia wyborcom dostępu do lokalu wyborczego, lub do urny wyborczej.

Mąż zaufania może być w razie bezskutecznego upomnienia ze strony przewodniczącego komisji wydalony z lokalu wyborczego na podstawie uchwały komisji, która winna być wciągnięta do protokołu.

Art. 55.

Właściwa Komenda Policji Państwowej winna na żądanie wójta wyznaczyć do rozporządzenia Komisji posterunki policyjne.

Art. 56.

Przed rozpoczęciem głosowania Komisja w obecności mężów zaufania powinna sprawdzić, czy urna jest próżna, poczem należy urnę zamknąć i zabezpieczyć. Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Egzemplarz niniejszej ustawy powinien znajdować się na stole Komisji do publicznego użytku.

Art. 57.

Głosowanie odbywa się zapomocą kart do głosowania.

Karty do głosowania winny być koloru białego. W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 49 niniejszej ustawy, karta ma zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos. Znak pisarski, umieszczony obok słowa lub cyfry, nie powoduje unieważnienia karty do głosowania.

W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 47 i 48 niniejszej ustawy, karty mają zawierać nazwiska kandydatów oraz ich adres, albo bliższe dane odróżniające, aby nie mogło być wątpliwości co do ich osób. Numery albo nazwiska mogą być odbite mechanicznie lub pisane.

Art. 58.

Karty do głosowania będą przez przewodniczącego gminnej Komisji Wyborczej wrzucane do urny w kopertach ostemplowanych pieczęcią gminną.

Wszystkie koperty winny być jednakowej barwy i jednakowego formatu.

Oprócz stempla nie będą koperty oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Ostemplowane koperty dostarcza wszystkim Komisjom wójt.

Art. 59.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: Wyborca, podszedłszy do stołu, przy którym siedzi Komisja Wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres mieszkania.

Po sprawdzeniu przez członka, prowadzącego protokół, czy imię i nazwisko, wymienione znajduje się w liście wyborców, wyborca otrzymuje ostemplowaną kopertę do głosowania, poczem wkłada w nią kartę do głosowania i wręcza przewodniczącemu Komisji, który, sprawdzwszy stempel na kopercie, wrzuca ją do urny wyborczej.

Jednocześnie członkowie komisji obok nazwiska wyborcy notują w obu egzemplarzach spisu, że tenże swój głos oddał.

Chorem, przybyłym do lokalu wyborczego, wolno posługiwać się pomocą drugich.

Art. 60.

Przewodniczący Komisji Wyborczej oraz członkowie komisji mogą zażądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek komisji i każdy mąż zaufania lub jego zastępca wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby. Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

Wyborca, nie posiadający dokumentów uznanych za wystarczające przez komisję, może się powołać na świadectwo dwóch świadków osobiście znanych chociażby jednemu członkowi komisji. Nazwiska tych świadków i nazwisko członka Komisji, znającego ich osobiście, będą zaznaczone w protokole komisji.

Art. 61.

Komisja Wyborcza urzęduje bez przerwy. Gdyby wskutek siły wyższej czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, Komisja Wyborcza może przedłużyć głosowanie lub odroczyć je do dnia następnego.

Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danem miejscu używany. W razie przerwania głosowania Komisja Wyborcza opieczętuje akta wyborcze i urnę wyborczą i przechowuje je pod osobistą odpowiedzialnością przewodniczącego. Po ponownem podjęciu głosowania należy protokółarnie stwierdzić, czy pieczęcie były nie naruszone.

Art. 62.

Po stwierdzeniu przez przewodniczącego, że szósta godzina minęła, przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko wyborcy, którzy znajdowali się w lokalu i na obejściu, względnie terytorjum przyległym bezpośrednio do tego lokalu w chwili zarządzenia zamknięcia.

Jeżeli wszyscy wyborcy, wpisani do listy wyborców, oddali swój głos, Komisja może także przed godziną szóstą uznać głosowanie za ukończone.

Obliczenie wyniku głosowania.

Art. 63.

Obliczenia wyniku wyborów dokonuje komisja zaraz po ukończeniu głosowania. Mężowie zaufania lub ich zastępcy mogą być obecni przy obliczeniu.

Przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty w niej złożone, nie otwierając ich. Jednocześnie ustala się na podstawie notatek w liście wyborców liczbę oddanych głosów.

Gdyby liczba ta różniła się od liczby kopert, wyjętych z urny należy to zaznaczyć w protokole, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Po ukończeniu tej czynności komisja przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów, oddanych, na poszczególne listy kandydatów, albo na poszczególnych kandydatów.

W tym celu otwiera jeden z członków komisji koperty, wyjmując z nich karty do głosowania i podaje przewodniczącemu, który odczytuje głośno treść karty, poczem oddaje ją wraz z kopertą innemu członkowi komisji do przechowania, aż do ukończenia obliczenia.

Art. 64.

Nieważne są:

- a) karty głosowania, włożone do koperty urzędownie nieostemplowanej,
- b) karty koloru oczywiście innego niż białe,
- c) karty do głosowania puste,
- d) karty do głosowania, zawierające wbrew przepisom art. 57 ust. 3 dopiski,
- e) karty do głosowania, nie opiewające na jedną z ważnych list, zgłoszonych w okręgu (art. 49).

Z kilku znalezionych w kopercie prawidłowo wypełnionych i opiewających na jedną i tą samą listę kandydatów, kart głosowania — należy uznać za ważną tylko jedną kartę. Jeżeli zaś w kopercie znaleziono dwie lub więcej kart głosowania, opiewających na różne listy kandydatów, należy wszystkie znajdujące się w koperce karty uznać za nieważne.

Art. 65.

Dwaj członkowie Komisji prowadzą każdy z osobna listę obliczenia głosów, do której wpisuje się głosy, oddane na poszczególne listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez przewodniczącego.

Prowadzący listę zliczają oddane głosy. Obie listy obliczenia muszą się ze sobą zgodzić i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji, ewentualnie i mężów zaufania i dołączone do protokołu.

Art. 66.

Kartki zakwestjonowane, o których ważności orzekła Komisja, należy oznaczyć numerami porządkowymi i dołączyć do protokołu. W protokole należy podać krótkie powody, dla których karta została uznana za ważną lub nieważną. Jeżeliby powodem unieważnienia karty do głosowania była wadliwość koperty, należy dołączyć do protokołu także kopertę, oznaczwszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 67.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty głosowania, nie podpadające pod przepisy art. 66, powinna Komisja zapakować i zabezpieczyć, a na opakowaniu umieścić napis, wskazujący gminę, względnie okręg wyborczy, z którego pochodzą. Osobno należy zapakować koperty, z wyjątkiem kopert, o których mowa w art. 66.

Art. 68.

Po ostatecznem ustaleniu wyników głosowania Komisja zestawia:

- a) liczbę osób uprawnionych do głosowania,

- b) liczbę wszystkich oddanych głosów,
- c) liczbę oddanych nieważnych głosów,
- d) ostateczną liczbę wszystkich oddanych ważnych głosów,
- e) liczbę głosów ważnych, oddanych na poszczególnych kandydatów.

Protokół wyborczy i ogłoszenie wyników wyborów.

Art. 69.

Z czynności swoich spisuje Komisja Wyborcza protokół, w którym powinny być uwidocznione nazwiska wszystkich członków Komisji i mężów zaufania, ewentualnie nazwisko przedstawiciela władzy nadzorczej, jak również wszystkie czynności Komisji wyborczej, a w szczególności także czynności, przewidziane w art. 63 — 68, oraz imiona, nazwiska, wiek, zawód i adres wybranych radnych.

Art. 70.

Odpis protokołu Komisji Wyborczej należy przesłać staroście.

Art. 71.

Po ustaleniu wyniku wyborów wójt ogłasza w sposób używany do publicznych ogłoszeń gminnych ogólny rezultat wyborów, a w szczególności imiona i nazwiska, zawód i miejsce zamieszkania wszystkich wybranych radnych i zawiadamia o wyniku wyborów Wydział Powiatowy.

W ogłoszeniu należy podać do wiadomości, że w ciągu dni 8 od dnia ogłoszenia wyniku wyborów każdy wyborca może wnieść do starosty jako przewodniczącego Wydziału Powiatowego protest przeciwko wyborom.

Protest należy wnieść na ręce przewodniczącego komisji wyborczej i uzasadnić go dowodami.

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów z urzędu.

Art. 72.

Protesty wyborcze, wniesione w przepisany terminie, przewodniczący komisji wyborczej przesyła w dniach trzech ze wszystkimi aktami wyborczymi staroście z wyjaśnieniem podniesionych w nich zarzutów. Starosta przeprowadza potrzebne dochodzenia i w miarę wyniku dochodzeń unieważnia cały akt wyborczy w gminie, lub w okręgu wyborczym, lub też wybór poszczególnych osób.

W razie unieważnienia całych wyborów, starosta bezzwłocznie zarządza nowe wybory na podstawie tej samej listy wyborczej. W wypadkach unieważnienia wyborów z powodu błędnego sporządzenia listy wyborczej, winna komisja wyborcza skutecznie zaciepioną wadliwość listy usunąć.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych osób wstępują w ich miejsce kolejni kandydaci z tych samych list kandydatów, względnie zastępcy.

Jeżeli stwierdzono tylko pomyłkę w obliczeniu głosów, a przyczyna tej pomyłki na podstawie aktów może być ponad wszelką wątpliwość wyjaśniona jedynie jako błąd w liczeniu, może starosta sprostować ten wynik i zarządzić publiczne ogłoszenie w gminie tego sprostowania.

Starosta rozstrzyga o proteście ostatecznie najpóźniej w ciągu 90 dni, licząc od dnia wyborów.

Powziętą decyzję należy podać do wiadomości wójta i wnoszących protest.

Art. 73.

Wyборы są nieważne:

1) Jeżeli zostanie stwierdzone, że w danym okręgu wyborczym dopuszczono, się przy wyborach przekupstw, wymuszeń lub fałszu w rozmiarach mogących zmienić wynik wyborów.

2) Jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 74.

Starosta może, w razie stwierdzenia wadliwości, przewidzianych w art. 73, unieważnić z urzędu w ciągu dni 30 od dnia wyborów całe wybory, lub wybór poszczególnych osób, przyczem w wypadku tym należy postąpić w myśl przepisów art. 72 ust. 2, 3 i 4.

Art. 75.

W razie niewniesienia protestu wyborczego w przepisany termin, Komisja Wyborcza przekazuje wszystkie akta wyborcze wójtowi dla zachowania w aktach gminnych.

Po uprawomocnieniu się aktu wyborczego Komisja Wyborcza rozwiązuje się.

Art. 76.

Wszystkie organa, współdziałające w przeprowadzeniu wyborów, winny działać z możliwie największym pośpiechem i przestrzegać terminów, przewidzianych w niniejszej ustawie. Wyjątkowe przekroczenie tych terminów, wynikłe z przyczyn niezależnych od właściwych organów, nie powoduje nieważności wyborów.

Postanowienia karne.

Art. 77.

Osoby, winne naruszenia przepisów art. 53, jak niemniej świadomego pogwałcenia w czasie wyborów innych przepisów ordynacji, lub też winni dopuszczenia się przy wyborach przekupstwa, wymuszenia, fałszu, lub jakichkolwiek innych podejść, ulegną karze aresztu od dni trzech do dwóch miesięcy, o ile czyny te, według ustaw karnych, nie podlegają surowszej karze. Wymierzenie kary należy do właściwości sądów.

Koszta wyborów.

Art. 78.

Koszta, związane z przeprowadzeniem wyboru, ponosi gmina.

Wszystkie pisma i potwierdzenia w sprawach wyborczych wolne są od opłat stemplowych.

Zawieszenie radnego w czynnościach i utrata mandatu radzieckiego.

Art. 79.

Radny ulega z samego prawa zawieszeniu w czynnościach:

- 1) w przypadku odbywania służby wojskowej — na czas tej służby;
- 2) a) na obszarze województwa pomorskiego, poznańskiego, jeżeli

przeciwko radnemu rozpoczęto postępowanie głównie z powodu zbrodni lub występków, mogących pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież radny, na którego nałożono areszt śledczy, aż do czasu wstrzymania postępowania karnego.

b) na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogródzkiego, warszawskiego, wolińskiego i na obszarze Ziemi Wileńskiej, gdy radnego oddano pod sąd za zbrodnię lub występki do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego, względnie uprawomocnienia się wyroku uwalniającego;

c) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, jeżeli radny pozostaje w śledztwie o zbrodnię przez czas śledztwa:

3) w wypadkach upadłości aż do ostatecznego ukończenia odnośnego postępowania;

4) gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń gminnych, dla własnych celów mieszkaniowych lub handlowo - przemysłowych, oraz z dzierżawy drobnych parcel gminnych.

Art. 80.

Oprócz przypadków, przewidzianych w art. 84 i 173, radny traci mandat:

- a) wskutek pisemnego zrzeczenia się mandatu;
- b) wskutek utraty prawa obieralności lub wyjścia na jaw okoliczności, że już w czasie wyboru nie miał prawa wybieralności;
- c) wskutek odmowy złożenia przyrzeczenia, przepisanego w art. 82.

Art. 81.

W miejsce radnego, którego mandat ulega zawieszeniu, lub którego mandat wygaś, powołuje wójt zastępcę radnego (art. 47, § 3, 48, § 3, 49, § 11), mianowicie w pierwszym wypadku na czas trwania przyczyny zawieszenia, w drugim zaś wypadku aż do końca bieżącego okresu wyborczego.

Prawa i obowiązki radnych.

Art. 82.

Radni składają na ręce wójta przyrzeczenie według następującej roty:

„Przyrzekam, że obowiązki, związane z piastowaniem mandatu, spełniać będę zgodnie z ustawami, sumiennie i gorliwie i kierować się będę przytem dobrem Rzeczypospolitej i interesem gminy“.

Art. 83.

Radni sprawują swe czynności bezpłatnie.

Radnym służy prawo żądania od gminy zwrotu wydatków, poniesionych w sprawach gminy wskutek zlecenia rady gminnej.

Wysokość tych wydatków określa rada gminna.

Art. 84.

Radni są obowiązani regularnie uczęszczać na posiedzenia rady gminnej.

Radny, który bez usprawiedliwienia opuścił trzy kolejne lub pięć choćby niekolejnych posiedzeń rady gminnej, traci mandat z mocy uchwały rady gminnej. Od uchwały rady gminnej w powyższym względzie służy zainteresowanemu prawo wniesienia w terminie 14-dniowym odwołania do wydziału powiatowego.

Zwoływanie rady.

Art. 85.

Posiedzenia rady gminnej zwołuje wójt, a w razie przeszkody jego zastępca w miarę potrzeby, conajmniej jednak raz na trzy miesiące.

Rada gminna musi być nadto zwołana na żądanie władzy nadzorczej lub na pisemny wniosek conajmniej $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby radnych z padaniem spraw, które mają być pomieszczone na porządku dziennym.

Zwołanie rady gminnej poza przypadkami nagłemi, nastąpić powinno conajmniej na 7 dni przed terminem posiedzenia, zapomocą pisemnego zaproszenia z podaniem porządku obrad.

Zaproszenie doręczone być winno za potwierdzeniem odbioru.

O posiedzeniach i uchwałach rady gminnej.

Art. 86.

Posiedzenia rady gminnej są publiczne. Na wniosek przewodniczącego lub conajmniej $\frac{1}{4}$ obecnych radnych, rada gminna może uchwalić tajemność obrad.

Posiedzenia rady gminnej, na których przedmiotem obrad jest preliminarz budżetowy lub sprawozdanie z wykonania budżetu, lub obciążenie gminy, względnie jej członków i mieszkańców (art. 168), muszą być w każdym razie publiczne.

Przewodniczenie na posiedzeniach rady gminnej.

Art. 87.

Posiedzeniom rady gminnej przewodniczy wójt, a w razie przeszkody jego zastępca. Jako przewodniczący otwiera on i zamyka posiedzenie, kieruje obradami i przestrzega porządku i spokoju na posiedzeniu. Ma on prawo i obowiązek zarządzić usunięcie z lokalu posiedzeń poszczególnych lub wszystkich osób z publiczności, jeśli mimo upomnienia zakłócają spokój posiedzenia.

Warunki ważności uchwał rady gminnej.

Art. 88.

Rada gminna zdolna jest do powzięcia uchwał oraz do dokonywania wyboru, jeżeli na posiedzeniu obecna jest więcej niż połowa ustawowej liczby radnych.

Wyjątek od powyższej zasady zachodzi w wypadku potrzeby powzięcia uchwał w sprawie zbycia nieruchomości lub zaciągnięcia pożyczki, której umarzanie ma potrwać dłużej niż lat pięć. W tym wypadku rada gminna może powziąć uchwałę, jeżeli na posiedzeniu jest obecnych $\frac{2}{3}$ radnych.

O ile na dwóch kolejno zwoływanych posiedzeniach nie jawi się wymagana ilość $\frac{2}{3}$ radnych, wójt winien o tem powiadomić wydział powia-

towy, który może na zasadzie art. 85 spowodować zwołanie ponownego posiedzenia z tym samym porządkiem obrad.

Do ważności uchwał zwołanego w ten sposób posiedzenia wystarczy obecność więcej niż połowy ustawowej liczby radnych.

Art. 89.

Uchwały rady gminnej zapadają większością głosów radnych, biorących udział w głosowaniu.

Wójt nie głosuje.

W razie równości głosów ten wniosek uważany ma być za uchwalony, za którym oświadczy się wójt; w razie równości głosów przy wyborach rozstrzyga los, wyciągnięty przez wójta.

Art. 90.

Głosowanie jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{3}$ obecnych musi być zarządzane głosowanie imienne. Przy wyborach oraz w sprawach personalnych głosowanie jest tajne. W braku sprzeciwu wolno dokonać wyboru przez podniesienie rąk.

Wstrzymujących się od głosowania nie uwzględnia się przy ustalaniu wyników głosowania.

Przeszkody uczestniczenia w posiedzeniach rady gminnej.

Art. 91.

Radny nie może uczestniczyć w rozprawach i głosowaniu nad sprawami, które dotyczą interesu prywatnego jego własnego, jego małżonki krewnych do 3 stopnia lub powinowatych do 2 stopnia włącznie.

O tem, czy okoliczności takie zachodzą, rozstrzyga w razie postawienia zarzutu ostatecznie rada gminna poza porządkiem dziennym.

Jeżeli rada gminna z powyższego powodu stanie się niezdolną do powzięcia uchwał, natenczas uchwałę rady gminnej zastąpi postanowienie wydziału powiatowego.

Komisje.

Art. 92.

Rada gminna może do przygotowania swych uchwał w razie potrzeby wybierać ze swego grona komisje.

Na posiedzeniach tych komisji przewodniczy wójt gminy lub jego zastępca. W wypadkach, gdy wymienieni zrzekną się przewodnictwa, oraz gdy chodzi o komisje, przewidziane w art. 97, komisja wybiera przewodniczącego ze swojego grona.

Księga uchwał.

Art. 93.

Z każdego posiedzenia rady gminnej spisuje się protokół. Do protokołu wpisuje się nazwiska obecnych na posiedzeniu: przewodniczącego, piszącego protokół, radnych i ławników, delegata władzy nadzorczej, porządek dzienny, zgłoszone wnioski i powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu z podaniem liczby głosów za i przeciw, oraz liczbę wstrzymujących się od głosowania, a przy wyborach liczbę głosów, oddanych na poszczególnych kandydatów, wreszcie nazwiska radnych, którzy nie usprawiedliwili swego nieprzybycia na posiedzenie.

Protokół, który sporządza się w toku posiedzenia, powinien być najpóźniej na następnym posiedzeniu, rady gminnej odczytany i przyjęty oraz podpisany przez przewodniczącego, przez pisałego protokół oraz przez dwóch radnych.

Każdy członek gminy ma prawo przeglądać księgę protokółów.

Regulamin obrad.

Art. 94.

Rada gminna uchwała w formie statutu miejscowego regulamin, określający bliżej sposób załatwiania czynności zarówno przez radę gminną, jak i wyłonione przez nią komisje.

W regulaminie tym można w szczególności przewidzieć:

a) nakładanie przez radę gminną lub przewodniczącego kar pieniężnych do wysokości 10 zł. na radnych za nieusprawiedliwione spóźnianie się na posiedzenia i opuszczanie posiedzeń przed ich zamknięciem, oraz

b) wykluczanie mocą uchwały rady gminnej na 1 — 3 posiedzeń radnego, który mimo kilkakrotnego przywołania go do porządku przez przewodniczącego zakłóca obrady lub zachowuje się w sposób, nie odpowiadający godności rady gminnej.

Przeciw nałożeniu kary pieniężnej, względnie wykluczeniu, żaden środek prawny nie służy.

O zakresie działania rady gminnej.

Art. 95.

Rada gminna wyraża wolę swoją w formie uchwał.

Art. 96.

Do zakresu działania rady gminnej należą w szczególności następujące sprawy:

a) postanawianie o dobrowolnym podejmowaniu zadań samorządowych;

b) uchwalanie statutów miejscowych;

c) uchwalanie regulaminów czynności komisji, wyłonionych z rady gminnej;

d) wybór wójta i ławników;

e) ustalanie rodzaju i ilości funkcjonariuszów i pracowników gminy oraz wysokości ich uposażenia;

f) nabywanie, zbywanie i obciążanie majątku, przyjmowanie darowizn i obejmowanie zarządu fundacji;

g) zakładanie, przekształcanie lub zwijanie urzędów, zakładów oraz przedsiębiorstw gminy, oraz wydzierżawianie i wynajmowanie gminnych przedmiotów majątkowych, opuszczanie czynszu dzierżawy lub najmu w części lub w całości, orzekanie o sposobie lokowania kapitałów;

h) zaciąganie pożyczek i innych zobowiązań, a w szczególności obejmowanie poręki;

i) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów prawnych i odstąpienie od nich, tudzież zatwierdzanie ugód w tych sporach prawnych, oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców;

j) uchwalanie budżetu oraz przyzwalanie na wydatki, budżetem nieprzewidziane;

k) sprawdzanie i uznawanie za rzetelne rocznych zamknięć rachunkowych;

l) ustanawianie zasad co do sposobu zawiadywania i użytkowania majątku gminy oraz wszelkich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy;

m) uchwalanie obowiązku świadczeń pieniężnych na cele gminy;

n) wydawanie opinii i zwracanie się z petycjami do Sejmu Rze-
czypospolitej lub władz państwowych i samorządowych w sprawach po-
trzeb gminy;

o) wybór mężów zaufania dla jednania stron, w sporze będących
i t. p.

Art. 97.

Rada gminna sprawuje kontrolę nad administracją gminną, bądź bezpośrednio, bądź przez jedną lub więcej komisji, wybranych w tym celu ze swego grona. Do Komisji tych powołać można w charakterze rzeczoznawców także osoby z poza rady gminnej.

Komisja kontrolująca ma prawo żądać w celu kontroli wszelkich wyjaśnień, aktów, ksiąg i dowodów tudzież obowiązana jest złożyć w ra-
dzie gminnej sprawozdanie ze swych czynności.

W razie dostrzeżenia nieprawidłowości rada gminna, jest obowiąz-
zana uchwalić odpowiednie środki zaradcze.

W braku takiej uchwały komisja kontrolująca ma prawo odwołać
się do wydziału powiatowego, który wyda odpowiednie zarządzenie.

ROZDZIAŁ IV.

O ZARZĄDZIE GMINY.

O wójcie i ławnikach.

Art. 98.

Zarząd gminy sprawuje wójt przy pomocy ławników. Ławnicy obo-
wiązani są wykonywać pod kierownictwem i odpowiedzialnością wójta
zarządzenia przez wójta do wykonania im poruczone.

Liczbę ławników określi statut miejscowy.

Liczba ta nie może być większa od czterech.

W gminach wiejskich o charakterze miejskim, lub do miejskiego
zbliżonym, może być w drodze statutu miejscowego wprowadzony zarząd
kolegjalny złożony z wójta i ławników. W tym wypadku statut miejsco-
wy określi też, jakie uprawnienia przysługiwać będą samemu wójtowi
a jakie kolegjalnemu zarządowi.

Rada gminna wybiera zastępcę wójta z pośród ławników drogą
oddzielnego głosowania.

Art. 99.

Wójta oraz ławników wybiera się na okres urzędowania rady
gminnej.

Wybrani sprawują swój urząd do czasu objęcia go przez ich na-
stępców.

Prawo obieralności.

Art. 100.

Prawo obieralności na urząd wójta lub ławnika, ma każdy członek
gminy, który ma prawo obieralności do rady gminnej (art. 28 i 29)
władza w słowie i piśmie językiem polskim.

Art. 101.

Mandat radnego, wybranego na urząd wójta lub ławnika, w razie przyjęcia wyboru, ulega zawieszeniu na okres pełnienia urzędu wójta lub ławnika. W miejsce radnego, który wybrany został wójtem lub ławnikiem, wchodzi do rady gminnej jego zastępca (art. 47 § 3, 48 § 3, 49 § 11). Radny, który złożył urząd wójta, względnie ławnika, odzyskuje mandat radnego gminy, równocześnie jego zastępca ustępuje z rady gminnej.

O wyborach do zarządu gminnego.

Art. 102.

Zebranie nowowybranej rady gminnej w celu wyboru wójta i ławników winno się odbyć w dniu ustalonym przez starostę jako przewodniczącego wydziału powiatowego w dwa tygodnie po uprawomocnieniu się wyborów.

Radę gminną zwołuje członek rady gminnej, wyznaczony przez starostę i jej przewodniczy. Funkcje tymczasowego przewodniczącego sprawuje on aż do czasu ukonstytuowania się zarządu gminnego.

Do ważności wyborów wójta i ławników konieczna jest obecność $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych.

Art. 103.

Wybór poprzedzi odebranie od radnych ślubowania według art. 82 niniejszej ustawy przez tymczasowego przewodniczącego.

Członek rady gminnej, który odmówi złożenia ślubowania, traci mandat, a w jego miejsce wstępuje kolejny kandydat z tej listy kandydatów, z której pochodzi odnośny radny (art. 49 § 11) względnie zastępca (art. 47 § 3, 48 § 3), który przy wyborach do rady gminnej w kolejnym porządku uzyskał największą liczbę głosów.

Art. 104.

Przeprowadzeniem wyborów kieruje komisja, składająca się z tymczasowego przewodniczącego oraz dwóch radnych, powołanych przez tegoż przewodniczącego.

Przed rozpoczęciem wyborów przewodniczący wyjaśnia przepisy, określające zasady i sposób przeprowadzenia wyborów.

Wybór wójta.

Art. 105.

Rada gminna wybiera najpierw wójta.

Art. 106.

Przewodniczący wzywa radnych do przedstawienia na piśmie kandydatów. Każdy radny ma prawo zgłosić jednego kandydata posiadającego prawo wybieralności (art. 100). Radny, zgłaszający kandydata, winien wymienić jego imię, nazwisko, zawód i bliższy adres.

Art. 107.

Przed przystąpieniem do głosowania Komisja bada, czy zgłoszeni kandydaci posiadają prawo wybieralności i w razie potrzeby wzywa zgłaszających do usunięcia wadliwości, a w szczególności do zastąpienia kandydata, co do którego wybieralności zachodzi wątpliwość.

Skreśleniu podlegają kandydaci:

a) którzy nie posiadają prawa wybieralności,

b) których osoba została oznaczona w sposób budzący wątpliwość.

Po ukończeniu badania Komisja Wyborcza ustala listę ważnie zgłoszonych kandydatów, którą przewodniczący odczyta i wyłoży do przejścia radnym w miejscu widocznym i łatwo dostępnym.

Art. 108.

Głosowanie na wójta odbywa się za pomocą kart do głosowania. Każdy radny oddaje jedną kartę z wypisanem nazwiskiem i imieniem oraz adresem jednego z pośród ustalonych kandydatów.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: Jeden z członków Komisji odczytuje listę radnych w porządku alfabetycznym, radni w miarę wywoływania nazwisk, wrzucają kolejno do urny, stojącej na stole prezydjalnym, zwiniętą kartę do głosowania. Jednocześnie inny członek Komisji Wyborczej zaznacza na liście obok nazwiska głosującego radnego, że tenże głos oddał.

Art. 109.

Po zamknięciu głosowania przewodniczący wyjmuje karty do głosowania z urny i zlicza je, nie otwierając, przyczem inny członek Komisji ustala na podstawie notatek w liście wyborców ilość oddanych głosów. Gdyby ilość kart różniła się od ilości oddanych głosów, obliczonej na podstawie listy wyborców, należy zaznaczyć to w protokole, podając okoliczności mogące wyjaśnić przyczynę tej niezgodności.

Następnie jeden z członków rozwija oddane kartki i oddaje je kolejno przewodniczącemu, który stwierdza, czy kartka odpowiada przepisany wymógom ważności.

Art. 110.

Nieważne są kartki do głosowania:

a) określające osobę kandydata w sposób budzący wątpliwość;

b) wymieniałe kandydata, który nie został umieszczony na ustalonej przez komisję i ogłoszonej liście kandydatów.

W razie umieszczenia na karcie do głosowania kilku nazwisk, uwzględnia się tylko nazwisko pierwsze.

Art. 111.

Po ukończeniu badania ważności oddanych głosów przewodniczący oddziela kartki ważne od nieważnych, zlicza je i drugie, poczem odczytuje ważne kartki i oddaje je do sprawdzenia członkowi Komisji Wyborczej, podczas gdy drugi członek Komisji czyni odpowiednie zapisy na arkuszu obliczeniowym.

Kartek nie zawierających nazwisk nie uwzględnia się.

Art. 112.

Po ukończeniu tej czynności przewodniczący zestawia na osobnej liście nazwiska kandydatów, na których padły ważne głosy, poczynając od kandydata, który otrzymał największą ilość głosów, a kończąc na tym, który ich otrzymał najmniej, poczem ogłasza wynik wyborów.

Art. 113.

Wybrany na wójta jest kandydat, na którego padło więcej głosów, niż wynosi połowa głosujących.

Gdyby żaden z kandydatów nie otrzymał wymaganej, bezwzględnej większości głosów, przewodniczący Komisji Wyborczej zarządza powtórnie głosowanie, a jeżeli i przy tem głosowaniu żaden kandydat nie uzyska bezwzględnej większości, przewodniczący zarządza głosowanie ściślejsze między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórnem głosowaniu uzyskali najwięcej głosów.

Przy ściślejszem głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów. Głosy, oddane na kandydata, nieprzeznaczonego do ściślejszego wyboru, są nieważne. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybór ławników.

Art. 114.

Po wybraniu wójta rada gminna przystąpi do wyboru ławników. W gminach wymienionych w art. 33 ust.1, wyboru ławników dokonuje się przy odpowiedniem zastosowaniu przepisów art. 49 niniejszej ustawy.

W innych gminach wyboru ławników dokonuje rada gminna w osobnem głosowaniu na każdego ławnika przy zastosowaniu postanowień art. 105 — 113 niniejszej ustawy.

Ogłoszenie wyniku wyborów i protokół wyborczy.

Art. 115

Przewodniczący Komisji ogłasza bezpośrednio po ustaleniu wyniku wyborów, imię i nazwisko, zawód i adres, wybranych członków zarządu gminy.

Art. 116.

Z czynności wyborczej należy spisać protokół, zawierający istotne momenty wyborów (art. 106 — 114). Protokół ten winien być podpisany przez wszystkich członków Komisji Wyborczej i przechowany w aktach Urzędu Gminnego wraz z listami obliczenia głosów, z listami kandydatów zarówno ważnemi, jak i nieważnemi, oraz kartkami do głosowania.

Odpis protokołu należy bezzwłocznie przesłać do Wydziału powiatowego.

Unieważnienie wyborów.

Art. 117.

W razie przeprowadzenia wyborów wójta i ławników niezgodnie z przepisami art. 73 niniejszej ustawy, starosta jako przewodniczący Wydziału powiatowego w przeciągu dni 8 unieważnia z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych osób.

Jeżeli unieważniono całe wybory, należy do dni 8 przeprowadzić wybory ponowne.

W razie unieważnienia wyboru poszczególnych osób w tym samym terminie rada gminna przeprowadza na nieobsadzone miejsce, ponowne wybory w myśl przepisów niniejszej ustawy.

Art. 118.

W gminach wiejskich, wymienionych w art. 32 ust. 1 starosta jako przewodniczący Wydziału powiatowego może wnieść przeciw wyborowi

wójta umotywowany sprzeciw do wojewody, który — w razie uwzględnienia sprzeciwu — zarządza nowe wybory.

W razie ponownego wyboru tego samego kandydata oraz ponownego uwzględnienia protestu przez wojewodę, ten ostatni zamianuje wójta na koszt gminy.

To samo prawo przysługuje wydziałowi powiatowemu, jeśli rada gminna mimo zakreślenia jej terminu dla dokonania wyboru, obowiązku temu zadość nie uczyni.

W wypadku zamianowania wójta winien wydział powiatowy w przeciągu dwóch miesięcy od dnia nominacji zarządzić nowe wybory do rady gminnej.

Zawieszenie wójta i ławników w czynnościach urzędowych i utrata urzędu.

Art. 119.

Postanowienia art. 79 i 80 stosują się odpowiednio do wójta i ławników, z tą jednak zmianą, że przyrzeczenie, o którym mowa w art. 80 ust. c) zastępuje przysięga przewidziana w art. 120.

Na opróżniony urząd wójta lub ławnika rada gminna dokonuje wyboru uzupełniającego.

Prawa i obowiązki wójta, zastępcy wójta i ławników.

Art. 120.

W 8 dni po wyborach wójt składa przysięgę wobec starosty. Rotę przysięgi ustali dla wszystkich wyznań Minister Spraw Wewnętrznych.

Wójtom i ławnikom, należącym do prawnie uznanych wyznań, nie uznających przysięgi, dozwolone jest złożenie w miejsce przysięgi przyrzeczenia przez podanie ręki.

Art. 121.

Wójt i ławnicy spełniają swój urząd jako obowiązek honorowy.

Za spełnianie czynności, związanych z urzędem wójta, rada gminna może przyznać wójtowi wynagrodzenie, odpowiednie do straty czasu i nakładu pracy.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, rada gminna może przyznać odszkodowanie także ławnikom.

Prawo wójta i ławników do djet i zwrotu kosztów podróży, poniesionych w wykonywaniu czynności urzędowych poza okręgiem gminy, jak niemniej normy tych djet i kosztów określi statut miejscowy.

Art. 122.

Jeżeli pewna sprawa dotyczy prywatnego interesu wójta, jego małżonki, lub krewnych do trzeciego stopnia, powinowatych zaś do drugiego stopnia, wówczas wójt gminy powinien załatwienie tej sprawy powierzyć zastępcy wójta, względnie jednemu z ławników.

Gdyby z tych samych powodów żaden z ławników nie mógł wójta zastąpić, rada gminna dla załatwienia tej sprawy wyznacza specjalnego zastępcę.

Art. 123.

Wójt i ławnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach rady gminnej. Mogą oni w charakterze doradczym zabierać głos w każdym czasie poza kolejną mówców, ale w głosowaniu nie uczestniczą.

Jeżeli przedmiotem obrad rady gminnej jest sprawa dotycząca osób wymienionych w art. 122, albo wniosek o przyznanie wójtowi lub ławnikowi wynagrodzenia (art. 121), wreszcie wniosek o wdrożenie postępowania dyscyplinarnego przeciw wójtowi (art. 170), zainteresowany nie może być obecnym na posiedzeniu rady gminnej w czasie załatwiania tych spraw i wniosków.

Art. 124.

Wójt ma prawo i obowiązek zawiesić wykonanie powziętej przez radę gminną uchwały, gdy ta jego zdaniem sprzeciwia się ustawom, albo szkodzi interesom gminy, lub dobru powszechnemu. W wypadku zawieszenia uchwały z powodu jej niezgodności z prawem podać wójt zarządzenie swoje zaopatrzone w motywy, w terminie 3-dniowym do wiadomości wydziału powiatowego, który winien uchwałę tę w dniach 14 od chwili przedłożenia uchylić, albo sprzeciw wójta odrzucić.

We wszystkich innych wypadkach wójt w ciągu dni 14 od chwili powzięcia zawieszonych uchwał zawiadamia o swej decyzji radę gminną, którą w tym celu zwołuje na specjalne posiedzenie. Ponowna uchwała rady w tej samej sprawie obowiązuje zarząd gminy i nie może być więcej zaczepiana sprzeciwem.

W gminach, w których zarząd gminy jest kolegjalny, uprawnienia, przysługujące w myśl powyższych przepisów wójtowi, służą kolegjalnemu zarządowi gminy, podobne zaś uprawnienia przysługują wójtowi w stosunku do uchwał kolegjalnego zarządu.

Art. 125.

Uprawnienia i obowiązki wójta przechodzą w razie przeszkody w ich wypełnianiu na zastępcę wójta. W razie, jeżeliby wójt lub zastępca wójta urzędować nie mógł, zastępuje go na czas przeszkody najstarszy ławnik.

O zakresie działania zarządu gminy.

Art. 126.

Do zakresu działania zarządu gminy należy przedewszystkiem:

- a) przygotowanie wniosków na posiedzenia rady gminnej i wykonywanie jej uchwał;
- b) rozstrzyganie o członkostwie gminnym oraz o roszczeniach w przedmiocie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy;
- c) mianowanie funkcyjnarjuszów i pracowników gminy, przyjmowanie pracowników kontraktowych oraz zwalnianie i nadzorowanie ich wszystkich;
- d) zarządzanie majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez radę gminną;
- e) prowadzenie administracji urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, nie posiadających własnego zarządu oraz nadzorowanie tych, które mają własny zarząd, czuwanie nad należytem wykonywaniem budowli i robót gminnych;
- f) sporządzanie preliminarza przychodów i wydatków, przedstawianie radzie gminnej rocznych zamknięć rachunkowych;
- g) prowadzenie rachunkowości i kasowości gminnej;
- h) wymiar i ściąganie świadczeń pieniężnych na cele gminy;
- i) składanie radzie gminnej co najmniej raz w roku sprawozdań z zarządu i stanu majątku, urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy;
- j) zezwalanie na przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji i czuwanie nad zachowaniem i wypełnieniem obowiązujących w tej mierze przepisów.

Art. 127.

Wójt zastępuje gminę wiejską na zewnątrz wobec urzędów publicznych i osób prywatnych, prowadzi w jej imieniu korespondencję, podpisuje za nią pisma i dokumenty.

Wszelkie akty prawne, o ile pociągają za sobą zobowiązanie gminy, wyszczególnione w art. 168 niniejszej ustawy, muszą być dokonane w formie pisemnych dokumentów. Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania, jak niemniej pełnomocnictwa, upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań w imieniu gminy, muszą być podpisane oprócz wójta jeszcze przez dwóch radnych, wydelegowanych przez radę gminną, oraz opatrzone pieczęcią gminną.

Art. 128.

Wójt jest przełożonym funkcjonariuszy i pracowników gminy i sprawuje nad nimi nadzór służbowy.

ROZDZIAŁ V.

O funkcjonariuszach i pracownikach gminy.

Art. 129.

Gminy wiejskie mogą ustanowić odpowiednią ilość posad funkcjonariuszów i pracowników, potrzebnych do prawidłowego załatwiania spraw gminy.

Stosunki prawne funkcjonariuszów i pracowników gminy reguluje statut miejscowy.

ROZDZIAŁ VI.

Statuty miejscowe.

Art. 130.

Gminy mają prawo wydawania statutow (miejscowych przepisów prawnych) w ramach zakreślonych tak niniejszą ustawą, jak i innemi ustawami.

Statut miejscowy nie może się sprzeciwiać obowiązującym ustawom, ani statutom związków komunalnych wyższego stopnia tego samego powiatu i województwa.

Art. 131.

Statut miejscowy może zawierać postanowienia zagrażające karami porządkowymi, lub dyscyplinarnymi, za wykroczenia przeciwko jego przepisom.

Kary dyscyplinarne mogą być nakładane tylko na funkcjonariuszów i pracowników gminnych oraz w wypadkach niniejszą ustawą przewidzianych.

Karami porządkowymi są:

- a) grzywna do wysokości 50 złotych;
- b) lub w razie nieściągalności grzywny areszt od 12 godzin do 5 dni, lub kara przymusowej robocizny na rzecz gminy przez przeciąg od 1 do 10 dni.

Karami dyscyplinarnymi są:

- a) napomnienie,
- b) grzywna do wysokości 50 złotych,
- c) nagana,
- d) złożenie z urzędu.

Art. 132.

Postanowienia statutu miejscowego tracą moc obowiązującą z upływem czasu, na jaki zostały wydane, lub z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw lub miejscowych statutów, które sprawy, nim objęte, regulują w sposób odmienny.

Art. 133.

Statut miejscowy, jego zmiana, uzupełnienie lub zniesienie, wymaga zatwierdzenia przez wydział powiatowy; statut normujący przepisy policyjne, jego zmiana, uzupełnienie lub zniesienie wymaga zatwierdzenia przez starostę jako przewodniczącego Wydziału powiatowego.

Art. 134.

Statut miejscowy, zatwierdzony przez władzę nadzorczą, musi być podany do publicznej wiadomości w sposób, w gminie przyjęty.

Statut miejscowy gminy wchodzi w życie po upływie dni 14 po dniu ogłoszenia, jeśli w nim innego terminu nie przewidziano.

ROZDZIAŁ VII.

MAJĄTEK I GOSPODARKA GMINY.

Majątek zakładowy.

Art. 135.

Majątek zakładowy gminy wiejskiej tworzą wszelkie należące do niej wartości, nieprzeznaczone do zużycia lub też pokrycia bieżących wydatków i potrzeb.

Gmina wiejska ma obowiązek zachować swój majątek zakładowy w zasadzie w stanie nieuszczerpionym.

Art. 136.

Zbycie części majątku zakładowego gminy nastąpić może tylko za wyrównaniem uszczerpionej przez to wartości. Odstąpienie od tej zasady wymaga zezwolenia Wydziału powiatowego.

Art. 137.

Majątkiem zakładowym gminy należy tak zarządzać, by dawał możliwie największy dochód, o ile na to natura jego pozwala.

W braku odmiennych postanowień dochód z majątku zakładowego powinien być przede wszystkim obrócony na utrzymanie, zabezpieczenie, zarząd i poprawę majątku a następnie na pokrycie bieżących wydatków gminy wiejskiej.

Budżet gminy.

Art. 138.

Budżet gminy określa granice gospodarki finansowej gminy w roku obrachunkowym. Zarząd gminy obowiązany jest granic tych ściśle się trzymać.

Jeżeli w ciągu roku obrachunkowego zajdzie potrzeba wydatku, nieprzewidzianego w budżecie lub przewidzianego w niewystarczającej wysokości, to na uskutecznienie takiego wydatku rada gminna winna

osobno zezwolić w budżecie dodatkowym i jednocześnie wskazać w nim środki jego pokrycia.

Gdy nieprzewidziany wydatek nie da się odroczyć bez szkody dla gminy lub gdy wynika z ustawowego obowiązku, zarząd gminy może dokonać wydatku, ale jest obowiązany zawiadomić o tem radę gminną na najbliższem posiedzeniu celem zatwierdzenia wydatku i sposobu jego pokrycia.

Art. 139.

Budżet gminy winien być zarówno pod względem okresu budżetowego, jak i pod względem jednostki obliczeniowej dostosowany do budżetu Państwa.

Art. 140.

Zarząd gminy układa corocznie preliminarz budżetowy wszystkich dochodów i wydatków, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym, i to w takim czasie, by mógł być rozpatrzony, uchwalony i zatwierdzony przed rozpoczęciem roku obrachunkowego.

Przynajmniej na 14 dni przed wniesieniem pod obrady rady gminnej należy preliminarz budżetowy wyłożyć na przeciąg jednego tygodnia celem przeglądania i wnoszenia zarzutów i spostrzeżeń przez zainteresowanych, których o tem zawiadomić należy publicznem ogłoszeniem.

Zainteresowanymi w rozumieniu niniejszego rozporządzenia są płatnicy danin komunalnych i członkowie gminy.

Rachunkowość gminy.

Art. 141.

Zarząd gminy obowiązany jest prowadzić dokładną rachunkowość pobranych wpływów i dokonanych wydatków, jak również zaległych należności.

Najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po upływie roku obrachunkowego zarząd gminy winien złożyć radzie gminnej sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu oraz z wszelkich innych przychodów i rozchodów pozabudżetowych celem uzyskania od niej absolutorjum (uznania rachunku za rzetelny).

Art. 142.

Gmina jest obowiązana prowadzić księgę inwentarza majątku, w której winny być uwidocznione: wszelka nieruchoma i ruchoma własność oraz wszelkie prawa i przywileje gminy, tudzież jej zobowiązania.

Art. 143.

Bliższe przepisy co do zawiadywania majątkiem gminy wydaje rada gminna.

Minister Spraw Wewnętrznych ma prawo wydać: bliższe przepisy co do formy, treści oraz sposobu prowadzenia księgi inwentarza majątkowego, następnie co do formy sposobu i terminu sporządzania preliminarza, wreszcie co do urządzenia rachunkowości i kasowości gminnej, a w szczególności co do składania rachunków rocznych, kontroli rachunkowej i uznania rachunków za rzetelne.

Świadczenia pieniężne oraz prestatje w naturze.

Art. 144.

Prawo gmin do żądania świadczeń pieniężnych na cele gminy oraz obowiązek ich ponoszenia regulują oddzielne ustawy.

W wypadkach wyjątkowych rada gminna może w drodze uchwały nałożyć na mieszkańców gminy obowiązek ponoszenia nadzwyczajnych świadczeń w postaci robót i usług, wykonywanych osobiście oraz przy pomocy inwentarza.

Świadczenia te wymagane będą od wszystkich mieszkańców w zasadzie w stosunku do wysokości opłacanych przez nich w gminie podatków bezpośrednich, względnie w stosunku do ich zamożności.

Do wykonywania usług i robót takich, mieszkańcy gminy powoływani będą kolejno.

Z wyjątkiem przypadków nagłych i nieszczęścia, wolno jest każdemu wykonać wymagane od niego roboty lub usługi osobiście, albo przez zdolnego zastępcę, albo też zwolnić się od nich przez złożenie do kasy gminnej ich wartości, obliczonej podług cen, ustanowionych przez radę gminną.

ROZDZIAŁ VIII.

ZLECONE ZAKRES DZIAŁANIA GMINY.

Zadania, zlecone gminie w zakresie administracji publicznej.

Art. 145.

Gminy wiejskie, jako organy wykonawcze państwa, obowiązane są spełniać zadania państwowe, zlecone im do wykonania w myśl ustaw i wydanych na podstawie poleceń właściwych władz.

Odpowiedzialność za treść tych poleceń ponoszą władze, które je wydały.

Art. 146.

Sprawy, związane ze spełnianiem zadań zleconych, załatwia gmina wiejska przez własne organa, w poszczególnych ustawach wskazane. Jeżeli ustawa nie wskazuje wyraźnie innego organu, załatwienie tych spraw należy do zarządu gminy.

Art. 147.

Jeżeli zarząd gminy mniema, że zlecone mu do wykonania zadanie nie opiera się na ustawie, albo wydane zostało przez niewłaściwą władzę, może zwrócić się z odwołaniem do tej władzy, która mu wykonanie zadania zleciła. Jeżeli władza, mimo to, zlecenie swe utrzyma w mocy, wówczas wolno jest organowi gminnemu w ciągu dni 14 wnieść zażalenie do władzy wyższej za pośrednictwem tej samej władzy, która wydała zlecenie.

Zażalenie nie ma mocy wstrzymującej.

W wypadku jednak prawomocnego orzeczenia, iż wykonanie zlecenia nie opierało się na ustawie, albo władza zalecająca nie była właściwą do wydania zlecenia, władza, która nieprawnie wydała zlecenie, obowiązana jest zwrócić gminie wszelkie koszty przy wykonaniu zlecenia narosłe. O wysokości kosztów orzeka Wydział powiatowy ostatecznie.

Art. 148.

Do zadań zleconych gminy wiejskiej należy także obowiązek sprawowania policji miejscowej, o ile jej sprawowanie nie jest na mocy ustawy przekazane organom rządowym.

W wykonaniu tego obowiązku gmina wiejska ma troszczyć się:

a) o ochronę osób i ich mienia;

- b) o bezpieczeństwo komunikacji na drogach, placach, mostach, brzegach i wodach;
 - c) o bezpieczeństwo własności polnej, leśnej i ogrodowej;
 - d) o nadzór policyjny nad środkami żywności, nad targami i sklepami;
 - e) o policyjne zapobieganie żebractwu, kwestarstwu i włóczęgostwu;
 - f) o zapobieganie chorobom ludzi oraz zwierząt domowych;
 - g) o policyjno-sanitarny nadzór nad cmentarzami i grzebowiskami;
 - h) o zapobieganie niebezpieczeństwu pożarów i powodzi;
 - i) o przestrzeganie porządku budowniczego;
 - j) o dozór policyjny nad jadłodajniami, karczmami i nad obyczajnością publiczną;
 - k) i o wszystkie inne sprawy, które nadają się do policyjnego uregulowania w interesie gminy i ludności w gminie zamieszkałej.
- Dotychczasowe przepisy prawne szczegółowo regulujące powyżej wyszczególnione zadania policji miejscowej i związane z działalnością policji miejscowej prawa i obowiązki organów gminnych zachowują moc obowiązującą.

W braku takich szczegółowych przepisów, przysługuje radzie gminnej prawo wydania ich w sposób przewidziany w art. 130 — 134 niniejszej ustawy.

Art. 149.

Kierownictwo policji miejscowej należy do wójta.

Gdy utrzymanie publicznego spokoju, porządku i bezpieczeństwa wymaga natychmiastowego wkroczenia władzy, wójt ma prawo i obowiązek — z powołaniem się na niniejszy artykuł — wszystko potrzebne zarządzić i wykonanie swych zarządzeń nakazać pod zagrożeniem karą pieniężną do 15 zł. lub, w razie niemożności uiszczenia tej kary, karą aresztu do 3 dni, albo też karą przymusowej robocizny na rzecz gminy, przez przeciąg do 6 dni. W razie nieposłuszeństwa wójt ma prawo wykonanie kary, tudzież policyjnego zarządzenia środkami w art. 151 niniejszej ustawy przewidzianymi natychmiast przeprowadzić. Odwołanie nie wstrzymuje wykonania zarządzeń wójta oraz kary przez niego nałożonej.

Orzecznictwo karne.

Art. 150.

O ile przepisy policji miejscowej (art. 148) zagrażają karami, a orzecznictwo karne w sprawie przekroczeń tych przepisów nie podlega sądowi władzy administracyjnej lub samemu wójtowi, wówczas przysługuje ono wójtowi wspólnie z dwoma ławnikami. Orzeczenie o winie i karze zapada większością głosów.

Co do prawa odwołanie jego terminu oraz trybu postępowania w sprawie orzeczeń i zarządzeń wydanych na zasadzie art. 149 i 150 mają zastosowanie postanowienia art. 155 — 160 niniejszej ustawy.

Władza egzekucyjna.

Art. 151.

Wójt ma prawo przymusowo przeprowadzić wykonanie prawomocnych zarządzeń i orzeczeń urzędu gminnego. W tym celu przysługują mu następujące środki przymusowego wykonania:

- 1) egzekucyjne kary pieniężne do wysokości 15 zł. lub w razie niemożności uiszczenia tej kary, kara aresztu do 3 dni lub kara robocizny na rzecz gminy do 6 dni.

- 2) wykonanie czynności przez osoby trzecie na koszt zobowiązanego,
- 3) przymus wobec osób lub ich majątku.

Egzekucje zarządza i przeprowadza wójt według przepisów obowiązujących dla administracyjnych egzekucji.

Art. 152.

Na żądanie wójta obowiązane są właściwe organa policyjne udzielać mu pomocy przy przeprowadzaniu egzekucji.

Art. 153.

Grzywny nakładane na podstawie art. 149, 150, 151 niniejszej ustawy wpływają do kasy gminnej.

Koszta spełniania zadań zleconych.

Art. 154.

Wydatki, względnie świadczenia, połączone ze spełnianiem zadań zleconych obciążają gminę wiejską, o ile odnośne ustawy przekazujące nie włożą tych wydatków, względnie świadczeń, na państwo lub kogo innego.

Stanowienie o wysokości i sposobie pokrycia wydatków, obciążających gminy z tytułu spełniania zadań zleconych oraz o ponoszeniu innych świadczeń z majątku lub z zakładów gminy wiejskiej na cele, związane ze spełnianiem tych zadań, wchodzi w zakres spraw, należących do samorządowych zadań gminy wiejskiej.

ROZDZIAŁ IX.

PRAWO ODWOŁANIA I TRYB POSTĘPOWANIA.

Art. 155.

Orzeczenie lub zarządzenie organu gminnego winno być wydane na piśmie z uzasadnieniem doręczenia orzeczenia lub zarządzenia, nie wlicza się do biegu terminów.

Kto mniema, że orzeczenie lub zarządzenie organu gminy wiejskiej, wydane w sprawach, związanych ze spełnianiem zadań samorządowych, narusza jego prawa lub prawnie uznany interes, może, o ile inny środek prawny mu nie przysługuje, wnieść odwołanie w przeciągu 14 dni na ręce zarządu gminy. Zarząd gminy obowiązany jest to odwołanie w przeciągu 28 dni przedłożyć Wydziałowi Powiatowemu, o ile w tym czasie właściwy organ sam go nie uwzględni. Wydział Powiatowy rozstrzyga ostatecznie.

Również od orzeczeń i zarządzeń, wydanych podług art. 149 i art. 150 niniejszej ustawy, przysługuje prawo odwołania się w dniach 14 do Wydziału powiatowego na ręce urzędu gminnego, który obowiązany jest to odwołanie przedłożyć najdalej do dni trzech.

Art. 156.

O odwołaniach, wniesionych na zasadzie art. 155, Wydział Powiatowy orzeka ostatecznie.

O odwołaniach zaś wniesionych na zasadzie art. 155 ust. 3 orzeka ostatecznie starosta jako przewodniczący Wydziału powiatowego.

Odwołanie, wniesione w terminie do władz, wstrzymuje samo przez się w braku odmiennych postanowień ustawowych wykonanie zaskarżonego orzeczenia względnie zarządzenia.

Art. 157.

Odwołanie można wnieść pisemnie lub zgłosić do protokołu.

Dzień nadania na pocztę lub telegraf uważa się za dzień wniesienia odwołania.

Jeżeli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę lub święto, termin kończy się dopiero w następnym dniu powszednim.

Art. 158.

Urząd gminny, do którego wniesiono odwołanie, ma prawo orzec o spóźnionym terminie wniesienia odwołania.

Z odwołaniem można połączyć prośbę o przywrócenie terminu, jeżeli strona udowodni, że opóźnienie nastąpiło bez jej winy z powodu nieprzewidywanych przeszkód. Odwołanie wnieść należy najpóźniej w ciągu 7 dni po ustaniu przeszkody. Prośbę o przywrócenie terminu rozstrzyga władza, do której skierowano odwołanie.

Art. 159.

Orzeczenia i zarządzenia organów gminy wiejskiej winny zawierać pouczenie o środkach prawnych, wyjaśniające, czy podlegają dalszemu tokowi instancji, jeżeli zaś mu podlegają, podające wyraźnie termin do wniesienia odwołania i władzę, do której je wnieść należy.

W razie wyznaczenia mylnego terminu w orzeczeniu lub zarządzeniu, odwołanie, wniesione w terminie wyznaczonym, chociażby po upływie właściwego terminu ustawowego, uważa się za wniesione w terminie ustawowym.

Jeżeli orzeczenie lub zarządzenie mylnie wskazuje władzę, do której odwołanie podać należy, właściwa instancja odwoławcza po otrzymaniu sprawy od władzy niewłaściwej postąpi z odwołaniem tak, jak gdyby było od początku wniesione do właściwej władzy.

Art. 160.

W razie mylnego oznaczenia w orzeczeniu lub zarządzeniu pouczenia prawnego przewidzianego w art. 159, służy interesowanemu w terminie 30 dni prawo zażądania od urzędu gminnego sprostowania, względnie uzupełnienia orzeczenia lub zarządzenia. Czasokres do zaczepienia tego orzeczenia biegnie na nowo od dnia doręczenia sprostowanego orzeczenia.

ROZDZIAŁ X.

O NADZORZE PAŃSTWOWYM.

Art. 161.

Nadzór nad działalnością gminy wiejskiej sprawuje państwo w granicach niniejszej ustawy przez:

- a) starostę, jako przewodniczącego wydziału powiatowego,
- b) wydział powiatowy i
- c) wydział wojewódzki.

Rządowy nadzór służbowy.

Art. 162.

Starosta może celem sklonienia wójta do należytego wykonywania obowiązków, związanych ze spełnianiem zadań zleconych, udzielać wójtowi napomnienia i nakładać na niego kary porządkowe do wysokości 50 zł. Prawa te służą staroście także względem członków kolegijskiego zarządu gminy, winnych nienależytego wykonywania obowiązków.

Przeciw zarządzeniu starosty, którem udzielono napomnienia lub nałożono karę porządkową, służy wójtowi, względnie członkowi zarządu gminy prawo odwołania do wojewody, co nie wstrzymuje wykonania kary.

Art. 163.

W przypadku nieprawidłowego lub nienależytego biegu administracji spraw, związanych ze spełnianiem zadań gminie zleconych, powinien starosta zwrócić na to uwagę rady gminnej i wezwać ją do usunięcia braków. Jeżeli braki mimo to nie zostaną usunięte, wówczas starosta może zarządzić na czas potrzebny administrację tych spraw na koszt gminy przez organ, ustanowiony w tym celu.

W zakresie powierzonych sobie zadań, ustanowiony organ wchodzi aż do odwołania we wszystkie prawa i obowiązki organu gminy, który dotąd spełniał te zadania.

Przeciw zarządzeniu starosty, którem ustanowiono umyślny organ dla administracji jakiejś sprawy, należącej do zadań gminie zleconych, służy radzie gminnej prawo odwołania do wojewody, co nie wstrzymuje wykonania zarządzenia.

Uprawnienia wydziału powiatowego.

Art. 164.

Wydział powiatowy ma czuwać nad tem:

a) aby gminy wiejskie nie działały wbrew ustawom;

b) by administracja, sprawowana przez gminy wiejskie miała bieg prawidłowy.

W wykonaniu powyższego zadania, wydział powiatowy ma prawo za pośrednictwem swoich delegatów brać udział w posiedzeniach i obradach organów gminy wiejskiej, żądać od gmin potrzebnych wyjaśnień, wglądu w uchwały oraz akta.

Art. 165.

Wydział powiatowy obowiązany jest uchwały rady gminnej lub zarządu gminy oraz zarządzenia zarządu gminy uchylić, o ile one sprzeciwiają się ustawom. Takie samo prawo przysługuje wydziałowi powiatowemu odnośnie do uchwał rady gminnej — w myśl art. 124 niniejszej ustawy przedłożonych przez wójta wydziałowi powiatowemu.

Art. 166.

Jeżeli gmina wiejska zaniedbuje lub wzbrania się wypełnić obowiązki, z mocy ustaw na gminie ciążyące, wydział powiatowy obowiązany jest wezwać gminę do wypełniania tych obowiązków.

Gdyby mimo wezwania gmina w dalszym ciągu zaniedbywała lub wzbraniała się obowiązków te wykonać, natenczas wydział powiatowy ustalwszy te obowiązki, wyda za gminę i na jej koszt potrzebne zarządzenia.

Art. 167.

Coroczny budżet gminy, obowiązany jest zarząd gminy przedkładać wydziałowi powiatowemu. Wydział powiatowy ma prawo części budżetu, naruszające ustawy, uchylić. Nadto wydział powiatowy ma prawo budżet zmienić wówczas, gdyby rada gminna nie wstawiła do budżetu należytości, którą gmina uiścić jest obowiązana bądź na mocy ustawy bądź na mocy wyroku lub innego tytułu prawnego, mającego wedle ustawy moc egzekucyjną. W tym wypadku wydział powiatowy ma prawo i obowiązek wstawić te należytości w budżet gminy i wskazać sposób ich pokrycia. O ile wydział powiatowy w przeciągu 6 tygodni nie skorzysta z uprawnień, przysługujących mu z przepisu ust. 1 niniejszego artykułu, budżet jest prawomocny.

Art. 168.

Oprócz spraw, w których w myśl postanowień niniejszej lub innych ustaw specjalnych, uchwały rady gminnej wymagają zatwierdzenia, podlegają jeszcze zatwierdzeniu uchwały w przedmiocie:

a) zaciągania pożyczek, o ile nie są to pożyczki krótkoterminowe na pokrycie zwyczajnych wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych;

b) zaciągania innych zobowiązań, które mają wiązać gminę dłużej niż lat trzy;

c) pozbycia lub rzeczowego obciążenia nieruchomości lub praw, z nieruchomością tą pod względem prawnym na równi stojących;

d) wydzierżawiania lub wynajmowania na dłuższy czas niż lat 6, lub w inny sposób niż przez publiczną licytację najwięcej oferującemu;

e) obniżania czynszu najmu lub dzierżawy w części lub w całości.

Uchwały w powyższych sprawach nabierają mocy prawnej z chwilą zatwierdzenia.

Art. 169.

Wydział powiatowy może pociągnąć do odpowiedzialności dyscyplinarnej wójta, ławników i sołtysów, jeżeli mimo upomnień naruszają oni obowiązki swego urzędu lub przez swoje zachowanie się w urzędzie lub poza urzędem podkopują powagę urzędu.

Art. 170.

Postępowanie dyscyplinarne wdrożone zostanie przez wydział powiatowy na zasadzie uchwały wydziału powiatowego, albo na wniosek rady gminnej.

Wydanie orzeczenia poprzedzić musi przeprowadzenie dochodzeń.

Orzeczenie wydziału powiatowego może zapaść albo na uwolnienie od winy i kary, albo na uznanie winnym i skazanie winowajcy na jedną z kar, w art. 131 niniejszej ustawy przewidzianych.

Art. 171.

Wydział powiatowy ma prawo wdrożyć w zastępstwie gminy przy zastosowaniu art. 170, postępowanie dyscyplinarne przeciw funkcjonariuszom i pracownikom gminnym w razie stwierdzenia, że zarząd gminy nie zamierza robić użytku z przysługujących mu z mocy niniejszej ustawy, względnie z mocy statutu miejscowego, uprawnień dyscyplinarnych, mimo uzasadnionego przypuszczenia, że w danym wypadku popełnione zostało przestępstwo służbowe.

Art. 172.

Wójt jest odpowiedzialny gminie za swe czynności urzędowe.

Również członkowie zarządu gminnego i sołtysi odpowiedzialni są gminie za czynności urzędowe, przez wójta im do wykonania przekazane.

Wynikające z tej odpowiedzialności roszczenia gminy o wynagrodzenie szkody ustali wydział powiatowy, a dochodzone ma być ono w drodze sądowej przez zarząd gminy, względnie przez pełnomocnika, ustanowionego w tym celu uchwałą rady gminnej.

Uprawnienia wydziału wojewódzkiego.

Art. 173.

O ile działalność organów gminnych jest sprzeczna z ustawami, lub o ile mimo upomnień władzy nadzorczej zaniedbują one swe obowiązki, wydział wojewódzki może rozwiązać radę gminną przy równoczesnem pozostawieniu lub pozbawieniu urzędu ławników i sołtysów. Zarządzenie wydziału wojewódzkiego winno być wydane z podaniem powodów zarządzenia. Od zarządzenia tego nie przysługuje odwołanie w toku instancji.

W terminie 60 dni, licząc od dnia zawiadomienia o rozwiązaniu, muszą być zarządzone nowe wybory.

W razie pozbawienia urzędu wójta, ławników i sołtysów, wydział wojewódzki ustanowi komisarza dla tymczasowego załatwienia spraw aż do czasu dokonania wyboru nowej rady gminnej, względnie nowego zarządu gminnego.

Prawo odwołania.

Art. 174.

Od zarządzeń władz nadzorczych przysługuje w przypadkach, przewidzianych w art. 165 — 168, gminie, zaś w przypadkach, przewidzianych w art. 170 i 171, osobom zainteresowanym prawo odwołania do wydziału wojewódzkiego w terminie, oraz w sposób przewidziany w ustawie z dnia 1 sierpnia 1923 r. Dz. U. Nr. 91, poz. 712, w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych. Ten sam termin oraz sposób postępowania ma zastosowanie do odwołań przewidzianych w art. 162 i 163 niniejszej ustawy.

ROZDZIAŁ XI.

POSTANOWIENIA ODRĘBNE.

Podział gmin na sołectwa.

Art. 175.

W gminach na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, poznańskiego i pomorskiego, rada gminna może w celu ułatwienia spełnienia zadań gminnych, a zwłaszcza policji miejscowej, podzielić gminę na okręgi, zwane sołectwami, i wybrać dla poszczególnych takich okręgów delegatów, zwanych sołtysami, z pomiędzy członków gmin, tamże zamieszkałych, do rady gminnej obieralnych, którzyby zarząd gminy pod kierownictwem i odpowiedzialnością wójta w załatwieniu tych czynności wspierali.

Sołtysów ustanawia rada gminna na wniosek zarządu gminnego lub przynajmniej trzech radnych. Odnosna uchwała rady gminnej wymaga zatwierdzenia wydziału powiatowego.

Do sołtysów stosują się odpowiednio przepisy art. 119 niniejszej ustawy.

Przemiana gromad na sołectwa.

Art. 176.

Celem ułatwienia spełniania zadań gminnych, również gminy na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wołyńskiego oraz wileńskiego, podzielone będą na okręgi, zwane sołectwami przy zastosowaniu przepisów §§ 1 — 11 niniejszego artykułu.

§ 1.

Części składowe gminy (osady, wsie, kolonie, zaścianki, folwarki i t. p.), które na zasadzie obowiązujących dotąd przepisów prawnych posiadały prawa gromady, od chwili wejścia w życie niniejszej ustawy, stanowiąc będą sołectwa w rozumieniu art. 176 niniejszej ustawy.

§ 2.

Każda nieruchomości, położona na obszarze gminy, musi należeć do jednego z sołectw. W szczególności wszystkie, w skład gromad dotąd niewchodzące obszary dworskie, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy włączone zostaną do jednego lub więcej sąsiadujących sołectw. Włączenie dokonane zostanie na podstawie uchwały wydziału powiatowego.

§ 3.

Regulacja granic, łączenie i podział sołectwa dokonane być mogą albo na podstawie uchwały rady gminnej, zatwierdzonej uchwałą wydziału powiatowego, albo na podstawie uchwały wydziału powiatowego.

§ 4.

Minister Spraw Wewnętrznych po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych, powinien w drodze rozporządzenia nadać sołectwu lub kilku sąsiadującym sołectwom prawo gminy, jeżeli za tem przemawiają względy na interes publiczny lub wygodę ludności, a liczba ludności i jej siła podatkowa daje gwarancję, iż nowoutworzona gmina będzie zdolna do spełnienia zadań, ustawami przepisanych.

§ 5.

Dotychczasowe nazwy gromad utrzymane zostaną również dla sołectw. Zmiana nazwy sołectwa dokonana być może uchwałą rady gminnej, zatwierdzoną przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 6.

Majątek, jaki w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy poszczególne gromady posiadały, zachowuje swe przeznaczenie i posiadać będzie odrębną osobowość prawną.

§ 7.

Co do tego, komu i w jakim rozmiarze służy prawo do pożytków z majątku gromadzkiego, trzymać się należy dotąd obowiązujących przepisów, względnie w braku tychże dotychczasowego, niezaprzeczonego zwyczaju, istniejącego w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy. Jeżeli przepisy lub zwyczaj taki nie istnieje, albo jest sporny, sąd pokoju na wniosek interesowanych stron ustali z uwzględnieniem istniejących specjalnych tytułów prawnych postanowienia, regulujące to uczestnictwo w użytkowaniu.

§ 8.

Dochody z tego majątku gromadzkiego, który nie jest użytkowany w sposób, w § 7 przewidziany, wpływają do kasy gminnej, z tym skutkiem, że użyte być mają na korzyść tego sołectwa, w którego okręg weszło terytorjum gromady, która majątek ów posiada.

§ 9.

Postanowienia art. 181, § 2, 3, 4, 5, 7, 8 niniejszej ustawy, będą również stosowane przy użytkowaniu majątku gromadzkiego i zarządzaniu tym majątkiem.

§ 10.

Celem ułatwienia zarządowi gminy spełniania zadań gminnych, a zwłaszcza policji miejscowej, oraz zarządu majątku gromadzkiego i wykonywaniu jego użytkowania, ustanowiony będzie w każdym okręgu sołectkim sołtys i jego zastępca.

Sołtys (zastępca sołtysa) jest organem zarządu gminnego, przed tymże zarządem gminnym za urzędowanie swoje odpowiedzialnym.

§ 11.

Urząd sołtysa obsadza się w drodze wyboru. Wyboru sołtysa i jego zastępcy dokonywują na lat 5 mieszkańcy sołectwa, posiadający czynne prawo wyborcze do rady gminnej, z pośród mieszkańców sołectwa, posiadających prawo obieralności do rady gminnej.

Wyborca ma prawo do oddania jednego głosu. Głosowanie jest tajne. Wyborca poda na jednej kartce wpisane dwa nazwiska kandydatów, z których pierwszy będzie uważany za kandydata na sołtysa, drugi zaś na zastępcę sołtysa.

Sołtysem wybrany zostaje ten kandydat, który uzyskał największą ilość głosów na sołtysa, zastępcą zaś sołtysa ten kandydat, który uzyskał największą ilość głosów na zastępcę sołtysa.

Wybory sołtysa i jego zastępcy zarządza wójt. Głosowanie przeprowadza komisja wyborcza powołana z pośród wyborców przez wójta i pod przewodnictwem wójta, lub też delegowanego przez niego ławnika.

Szczegółowe postanowienia, dotyczące kalendarza wyborczego, komisji wyborczej, reklamacyj wyborczych, głosowania, obliczenia głosów, protokołu wyborczego i ogłoszenia wyników wyborów wyda rada gminna w drodze statutu miejscowego.

W ciągu dni 8 od dnia ogłoszenia wyniku wyborów, każdy wyborca może wnieść do starosty, jako przewodniczącego Wydziału powiatowego, protest przeciw wyborom. Protest należy złożyć na ręce wójta. W razie przeprowadzenia wyboru sołtysa (zastępcy) niezgodnie z przepisami art. 73 niniejszej ustawy, starosta w przeciągu dni 8 unieważnia z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych osób. Wybór ponowny należy przeprowadzić do dni 14.

§ 12.

Postanowienia art. 119 niniejszej ustawy stosują się odpowiednio także i do sołtysa (zastępcy).

Zebrania gminne i gromadzkie.

Art. 177.

Przewidziane w postanowieniach prawnych prawa i obowiązki zebrzeń gminnych i gromadzkich z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, przechodzą na rady gminne.

Enklawy.**Art. 178.**

Otoczone zewsząd obszarem innej gminy części gminy (enklawy) w ciągu jednego roku od wejścia w życie niniejszej ustawy będą włączone do okręgu otaczającej je gminy.

Obszary dworskie.**Art. 179.**

Obszary dworskie na terenie województw poznańskiego i pomorskiego zostają włączone z mocy niniejszej ustawy do jednej lub kilku sąsiadujących gmin, albo też może być utworzona gmina wiejska z jednego lub kilku obszarów dworskich. Włączenie to albo utworzenie gminy nastąpi na podstawie uchwały wydziału powiatowego, powziętej najdalej w trzy miesiące po wejściu w życie niniejszej ustawy i zatwierdzonej przez wydział wojewódzki.

Zarządy gmin tudzież przełożeni obszarów dworskich, z gminami temi połączonych, winni zawrzeć umowę co do posiadania i korzystania ze swych majątków, zakładów oraz funduszy, jak również w sprawie wierzycielności i długów. Jeżeli między zainteresowanymi stronami porozumienie nie dojdzie do skutku w ciągu terminu określonego przez wspólną władzę nadzorczą, wówczas rozstrzyga w tych sprawach wspólna władza nadzorcza. Od uchwały w tym względzie zapadłej przysługuje stronom interesowanym prawo wniesienia odwołania w terminie niniejszą ustawą przepisany do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Komisarjaty obwodowe i wójtostwa.**Art. 180.**

W województwach poznańskim i pomorskim z chwilą objęcia władzy przez zarządy gminne, ustawą niniejszą przewidziane, funkcje dotychczasowych wójtów i komisarzy obwodowych, ustawą tą gminie przyznane, przechodzą na gminy. Funkcje te w zleconym zakresie działania wykonywać będą gminy przez wójtów według przepisów art. 148 — 154 niniejszej ustawy.

Dobro gminne i majątek klasowy gminny.**Art. 181.**

Na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego oraz na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego obowiązują następujące przepisy, dotyczące użytkowania i zarządu dobra gminnego, względnie majątku klasowo - gminnego:

§ 1.

Co do tego, komu i w jakim rozmiarze służy prawo uczestniczenia w pożytkach z dobra gminnego, trzymać się należy niezaprzeczonego zwyczaju, istniejącego w czasie wejścia w życie ustawy gminnej z 12 sierpnia 1886 r. (Dz. Ust. Kr. Nr. 19), względnie ustawy krajowej z 3.VII. 1891 r. (Nr. 233).

Jeżeli i o ile nie istnieje taki zwyczaj, uchwali rada gminna z uwzględnieniem istniejących specjalnych tytułów prawnych postanowie-

nie, regulujące to uczestnictwo, przyczem może ustanowić opłatę za użytkowanie dobra gminnego.

§ 2.

Jeżeli dochodzenie komisyjne, przy udziale znawcy przeprowadzone przez zarząd gminy lub wydział powiatowy, wykaże, iż dotychczasowy sposób korzystania z dobra gminnego w myśl zwyczaju, lub też sposób tego korzystania, uchwalony przez radę gminną z powodu nieistnienia zwyczaju, może uszczuplić lub udaremnić gospodarcze przeznaczenie dobra gminnego, może rada gminna ustanowić odmienny sposób korzystania z tego dobra gminnego, a mianowicie może postanowić:

a) czas ochrony dla dobra gminnego, t. j. postanowić, że można użytkować dobro gminne lub jego część tylko w czasie, do tego oznaczonym;

b) sposób stopniowego zagospodarowania dobra gminnego, t. j. postanowić, że dobro gminne ma być podzielone na kilka części i każda część po kolei przez parę lat bądź to poddawana uprawie rolnej, a potem zasiewana trawami, bądź to w inny sposób zagospodarowana;

c) postanowienia, zabezpieczające dobro gminne przed wyniszczeniem wskutek pasania na niem pewnych rodzajów inwentarza żywego np. gęsi, przed wybieraniem piasku, gliny, kamienia, wycinaniem drzew i t. d., zatem albo zakazujące zupełnie podobnego sposobu używania, albo wyznaczające do tego celu pewną tylko część dobra gminnego.

§ 3.

Rada gminna może mimo odmiennego zwyczaju zaprowadzić opłaty na użytkowanie dobra gminnego, lub też podwyższyć istniejące tego rodzaju opłaty.

§ 4.

Rada gminna może część dobra gminnego do zaspokojenia zwyczajowych potrzeb gospodarczych uprawnionych niepotrzebną, wydzierżawić.

§ 5.

Rada gminna może też powziąć uchwały dotyczące pozbycia, przeistoczenia, zamiany lub zastawienia dobra gminnego.

§ 6.

Nadwyżka dochodów z dobra gminnego, pozostająca po opędzeniu podatków i innych wydatków administracyjnych, a zwłaszcza wydatków na potrzebną konserwację, wpływa po zaspokojeniu osób uprawnionych do kasy gminnej.

§ 7.

Podatki i inne opłaty, tudzież koszty dozoru i uprawy, z posiadaniem i używaniem dobra gminnego połączone, o ile do ich pokrycia dochody, z dobra gminnego do kasy gminnej wpływające, nie wystarczają, mają być ponoszone przez korzystających z dobra gminnego, a to w miarę korzystania.

§ 8.

Obszary dworskie wcielone do związku gminy na zasadzie ustawy z dnia 26 lipca 1919 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 67, poz. 404), względnie wcie-

lone na zasadzie niniejszej ustawy, nie mają prawa użytkowania dobra gminnego, a wobec tego nie będą one pociągane do pokrywania wydatków, połączonych z utrzymaniem, ulepszeniem lub rozszerzeniem dobra gminnego.

§ 9.

Dobrem gminnem zarządza wójt i nadzoruje jego użytkowanie.

ROZDZIAŁ XII.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE.

Art. 182.

Do czasu ustalenia liczby ławników w drodze statutu miejscowego oraz dokonania ich wyboru każda rada gminna wybiera tymczasowo najmniej dwóch ławników.

Art. 183.

Zawodowi (płatni) sołtysi i ławnicy w dotychczasowych gminach na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego, zatrzymają swój urząd do końca okresu, na który zostali wybrani. Po upływie tego okresu nabywają prawo do zastrzeżonego im ewentualnie uposażenia emerytalnego.

Art. 184.

Aż do nowego uregulowania stosunków prawnych funkcjonariuszów i pracowników gmin w drodze statutów miejscowych, pozostają w mocy dotychczasowe przepisy prawne, gdzie zaś brak takich przepisów, stosunek służbowy między gminą a jej funkcjonariuszami i pracownikami należy regulować drogą umowy.

Art. 185.

Aż do chwili zorganizowania samorządu powiatowego i wojewódzkiego władzą nadzorczą I instancji będą dotychczasowe wydziały powiatowe lub organy, którym na zasadzie obowiązujących ustaw pełnienie funkcji wydziałów powiatowych zostało powierzzone, zaś władzą nadzorczą wojewoda.

Art. 186.

Do czasu utworzenia sądownictwa administracyjnego niższego stopnia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej zastrzega się istnjącemu na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego sądownictwu administracyjnemu (orzecznictwu w postępowaniu sporno - administracyjnem) rozstrzyganie skarg na zarządzenia organów gminnych w sprawie członkostwa gminnego (art. 17 — 21 i art. 126 p. b.), w sprawie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy (art. 24 i art. 126 p. b.), w sprawie obowiązku, nałożonego na podstawie przepisów statutu gminnego (art. 130 do 134) przez organy gminne, wreszcie skarg gminy wiejskiej na zarządzenie władz nadzorczych, uchylające uchwały rady gminnej i zarządzenia zarządu gminy (art. 165), tudzież w sprawie ustalenia przez władze nadzorcze obowiązku gminy wiejskiej, o którym mowa w art. 166.

ROZDZIAŁ XIII.

P O S T A N O W I E N I A K O Ń C O W E.

Art. 187.

Ustawa niniejsza obowiązuje na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 188.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 189.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Z tą chwilą tracą moc obowiązującą przepisy prawne, wydane w przedmiocie, unormowanym tą ustawą, a w szczególności: ordynacja wiejska dla 7 prowincji wschodnich z 3 lipca 1891 r. (Zb. Pr. Pr. 233) ustawa z 5 marca 1862 r. (Dz. p. p. Nr. 18) ustawa z 3 grudnia 1863 r. Dz. p. p. Nr. 103 i z 12 sierpnia 1866 r. (Dz. Ust. Kr. Nr. 19), ukaz o urządzeniu gmin wiejskich z dnia 2 marca 1864 r. (Dz. Pr. Kr. Pol. t. 62, str. 27), rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o ordynacji wyborczej do zebrań i rad gminnych z 25 czerwca 1919 r. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 7, poz. 45), rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o samorządzie gminnym (Dz. Urz. Z. C. Z. W. z 16 października 1919 r. Nr. 21, poz. 215) węgierska ustawa A. XXII, 1866 r. wraz ze wszystkimi nowelami późniejszymi do tych ustaw wydanymi.

P O P R A W K I

wynikające z oświadczenia p. posła Dra Putka, referenta projektu ustawy o gminie wiejskiej.

(odbitka Nr. 315).

W r o z d z i a ł e 1.

W podtytule po słowach: „organa“ dodać „i język urzędowania“.

D o a r t. 5.

Wstawić nowy ust. 6: „Sprawę języka urzędowania organów gminnych reguluje ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 73, poz. 724)“.

D o a r t. 7.

„Podział, łączenie, tudzież regulacja granic gmin w obrębie tego samego powiatu może nastąpić w drodze uchwały wydziału wojewódzkiego po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych“.

D o a r t. 8.

Artykuł ten skreślić i sprostować numerację następnych artykułów.

D o a r t. 17.

Wstawić nowy art. 18:

„Obywatelom Rzeczypospolitej nieposzlakowanym, którzy mają stałe miejsce zamieszkania w gminie, ale nie mieszkali w niej jeszcze roku,

rada gminna może wcześniej nadać prawo członkostwa gminnego. Od uchwały rady gminnej, odmawiającej wcześniejszego przyznania członkostwa, nie przysługuje żaden środek prawny“.

D o a r t. 27.

Artykułowi temu nadać następujące brzmienie:

„Prawo wybierania do rady gminnej ma, — z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej — każdy członek gminy bez różnicy płci, któremu w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej przysługuje, w myśl art. 12 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 44, poz. 267), prawo wybierania do Sejmu, a prawa tego nie utracił w myśl przepisów art. 3 ustawy z 28 lipca 1922 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 66, poz. 590) o ordynacji wyborczej sejmowej“.

D o a r t. 28.

„Prawo wybieralności do rady gminnej ma każdy członek gminy, posiadający prawo wybierania do rady gminnej, któremu w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej przysługuje też w myśl art. 13 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 44, poz. 267) prawo wybieralności do Sejmu“.

D o a r t. 37.

Cyfrę „20“ zastąpić cyfrą „15“.

D o a r t. 39.

Wstawić nowy art. 40.

Obwody głosowania.

Art. 40.

Jako pierwszy ustęp wstawić pierwsze zdanie z poprawki Nr. 77 z tą zmianą, że zamiast słów „będą podzielone“ wstawić należy słowa: „mogą być podzielone“.

Podziału na obwody dokonuje rada gminna najdalej w 15 dni po zarządzeniu wyborów.

W razie podziału gminy na obwody głosowania Komisja wyborcza (art. 36) powołuje najpóźniej 20 dnia po zarządzeniu wyborów obwodowe komisje głosowania dla każdego obwodu.

Obwodowa komisja głosowania składa się z przewodniczącego, z dwóch do czterech członków i tyluż zastępców, wybranych przez komisję wyborczą z pośród wyborców, mieszkających w danym obwodzie. Zarazem komisja wyborcza wyznaczy z pośród członków obwodowej komisji głosowania jej przewodniczącego i jego zastępcę.

Postanowienie art. 38, 39 i 40 mają zastosowanie również do obwodowych komisji głosowania“.

D o a r t. 72.

W ustępie przedostatnim cyfrę „90“ zastąpić cyfrą „60“.

W a r t. 100.

przestylizować poprawkę p. Chruckiego: „oraz językiem macierzystym większości miejscowej ludności“.

D o a r t. 121.

Ustęp 2 ma brzmieć:

„Za spełnianie czynności, związanych z urzędem wójta, rada gminna w gminach, wyżej 2000 mieszkańców liczących, obowiązana jest, w innych zaś gminach może przyznać wójtowi wynagrodzenie, odpowiednie do straty czasu i nakładu pracy“.

D o a r t. 176.

W § 2 art. 176 w miejsce słów: „z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy“ wstawić: „w trzy miesiące po wejściu w życie niniejszej ustawy“.

D o a r t. 187.

Artykułowi temu nadać brzmienie:

„Postanowienia niniejszej ustawy, dotyczące wyboru rad gminnych oraz wójtów i ławników, zawarte w rozdziale III. i IV, tudzież wyboru sołtysów, zawarte w art. 176 § 11, wprowadzane będą w życie w następujących terminach:

a) dla gmin wiejskich, w których wybory rad gminnych prawomocnie przeprowadzone zostały w czasie od 1 sierpnia 1926 r. do 31 grudnia 1927 r., ustanawia się przejściową kadencję urzędowania rad gminnych na okres półtora roku, licząc od uprawomocnienia się aktu wyborczego. Na 50 dni przed upływem tej przejściowej kadencji zarządzane zostaną w tych gminach nowe wybory na podstawie niniejszej ustawy;

b) w innych gminach, do których zalicza się też gminy, w których zarządzane na podstawie dotychczas obowiązujących ustaw wybory gminne prawomocnie nie zostały zakończone, nowe wybory zarządzane zostaną do dnia 14 stycznia 1928 r.

Reszta postanowień rozdziału III i IV, tudzież art. 176 § 11 wejdą w życie z chwilą objęcia urzędowania przez poszczególne rady gminne, tudzież wójtów i ławników, wybranych na podstawie niniejszej ustawy.

Postanowienia, zawarte w rozdziałach I, II, V — XIII, wejdą w życie z dniem 1 stycznia 1928 r.“.

**PRZEMÓWIENIE REFERENTA KOMISJI ADMINISTRACYJNEJ
O PROJEKCIE USTAWY O GMINIE WIEJSKIEJ, POSŁA JÓZEFA
PUTKA, WYGŁOSZONE NA POSIEDZENIU SEJMU W DNIU
1 LIPCA 1927 R.**

(Sprawozdanie stenograficzne z 332 posiedzenia Sejmu z 1 lipca 1927 r.).

Wysoki Sejmie! W dn. 1 lipca 1926 r. p.p. Holeksa, Jaworowski, Koźłowski i Putek zgłosili wniosek, zawierający projekty ustaw samorządowych. Wniosek ten został odesłany do Komisji Administracyjnej i tu stał się podstawą jej pracy nad całokształtem ustawodawstwa samorządowego. Dzięki wysiłkowi, zgodnej pracy i porozumieniu kilku klubów sejmowych, a nadto dzięki lojalności tych klubów, które bezpośrednio w akcji porozumiewawczej nie brały udziału, atoli życzyły sobie uwieńczenia jej pomyślnym rezultatem, wreszcie dzięki pomocy p. Marszałka Sejmu udało się pracę Komisji Administracyjnej doprowadzić do końca.

Dziś w dniu 1 lipca 1927 r., a więc w samą rocznicę złożenia wniosków poselskich w Sejmie mam zaszczyt w imieniu Komisji Administracyjnej oznajmić Wysokiemu Sejmowi, że trzy wielkie ustawy, dotyczące ustroju i prawa wyborczego gmin wiejskich i powiatów, są gotowe, a nadto wyłuszczyć, w jakich warunkach praca nasza się odbywała.

Sejm Ustawodawczy ustawodawstwa samorządowego nie załatwił, lub załatwił je tylko fragmentarycznie. Sprawa ta przeszła w spadku na Sejm obecny. Od chwili zebrania się po raz pierwszy obecnego Sejmu aż do lutego 1924 r. żaden rząd Sejmowi projektów ustaw samorządowych nie przedkładał. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych sprawą tą się nie interesowało, tak dalece, że nawet w Sejmie zgłaszane były już to interpe-lacje, już to wnioski, wzywające Rząd, aby przedłożył projekty tych ustaw. Dopiero w lutym 1924 r. p. Minister Spraw Wewnętrznych Sołtan przedłożył wreszcie projekt ustaw samorządowych. Była to, jak zresztą wiadomo, scheda, jaką odziedziczył po poprzednim ministerstwie p. Kiernika. Jakkolwiek projekty te, obejmujące razem około 700 artykułów, poz-

bawione były wszelkiego, najmniejszego nawet, umotywowania, jakkolwiek niektóre z nich były tylko złem tłumaczeniem projektów pruskich ustaw samorządowych, których zasady niemożliwe były do przeszczepienia na nasz grunt, jakkolwiek projekty te zawierały nową zasadę, zasadę pluralności co do prawa wyborczego, co dla pewnych stronnictw było kamieniem obrazy mimo to w braku innego substratu do obrad Komisja Administracyjna projekty te wzięła za podstawę swojej pracy.

Pierwszy projekt, rozpatrywany przez Komisję Administracyjną, był to projekt ustawy o gminie wiejskiej. Projekt ten w toku narad nad nim został przez Komisję Administracyjną gruntownie przerobiony, a nawet, rzec można w toku drugiego czytania przez Komisję Administracyjną został utworzony całkiem nowy projekt ustawy. Po załatwieniu drugiego czytania projektu ustawy o gminie wiejskiej Komisja Administracyjna zajęła się drugim czytaniem projektu ustawy, zawierającego przepisy ordynacji wyborczej do gmin wiejskich. Przy sprawie tej powstał spór polityczny między stronnictwami, co jest zresztą rzeczą znaną, spór polityczny, dotyczący zasad prawa wyborczego. Spór ten, jakkolwiek przelewał na jakiś czas obrady Komisji Administracyjnej, o tyle jednak był sporem płodnym, że na tle tej spornej sprawy udało się skutecznie porozumienie na szerszej płaszczyźnie co do całości ustaw samorządowych.

Wypadki majowe zahamowały prace Sejmu i Komisji. W czerwcu 1926 r. Rząd, a w szczególności Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zainteresowało się stadjum, w jakim znajdowała się sprawa ustawodawstwa samorządowego w Sejmie. Stanowisko Ministerstwa wobec rezultatów prac Komisji Administracyjnej było chwiejne. Najpierw rządowe projekty ustaw, stanowiące, jak poprzednio wspomniałem, substrat obrad Komisji Administracyjnej zostały przez Rząd z Sejmu wycofane, więc tem samem znikł ów substrat do obrad. Jednak po jakimś czasie Rząd z tego stanowiska się wycofał, projekty w Sejmie pozostawił, praca nad nimi została ponownie podjęta po to, aby po jakimś czasie Komisja spotkała się z nowym odmiennym stanowiskiem Rządu, który tym razem projekty rządowe z Sejmu ostatecznie wycofał.

Wycofanie projektów z Sejmu groziło zmarnowaniem dwuletniego wysiłku Komisji Administracyjnej. Celem zapobieżenia temu wspomniani przeze mnie posłowie w dniu 1 lipca zdecydowali się wystąpić z inicjatywą poselską co do uchwalenia ustaw samorządowych i w tymże dniu zgłosili wniosek, zawierający 5 projektów ustaw samorządowych. Szósty projekt, dotyczący gminnej ordynacji wyborczej, został zgłoszony 5 lipca 1926 r. Ponieważ chodziło o stworzenie substratu do obrad Komisji Administracyjnej, wnioskodawcy ograniczyli się do nieznacznej tylko korektywy poprzednich projektów rządowych, które przyjęli za swoje własne, jedynie projekt ordynacji wyborczej do gmin wiejskich uległ gruntownej przeróbce przez wnioskodawcę, projekt zaś ustawy o gminach wiejskich przedłożony został jako projekt poselski w tem brzmieniu, w jakim w drugim czytaniu uchwaliła go Komisja Administracyjna. Projekty te zostały przez Sejm do Komisji Administracyjnej odesłane i w ten sposób Komisja ponownie znalazła odpowiedni substrat do obrad, a czas udowodnił, że wnioskodawcy mieli rację, zwłaszcza, gdy niebawem okazało się, że ustawodawstwo samorządowe nie zostało objęte ustawą o pełnomocnictwach rządowych.

Komisja Administracyjna niestety nie doznawała w swych pracach żadnej pomocy od Rządu, który głównie był i jest powołany do wspomagania Sejmu w tej robocie. Natomiast spotykała się Komisja z krytyką, nieraz bardzo szorstką, krytyką, która była daleka od sprawiedliwości i od ścisłości. Rząd od czasu do czasu posyłał na posiedzenia Komisji Administracyjnej swoich przedstawicieli, którzy uczestniczyli na tych posiedzeniach, jak sami się wyrażali, w roli „obserwatorów“. Obserwacja z ich strony była jednak tak fragmentaryczną, że trudno ich posądzić o to, żeby mogli poznać całą treść narad i wyników pracy Komisji. Na prośbę

Komisji, by Rząd z nią współpracował, by jej doradzał, by stawiał poprawki, stawiał wnioski, otrzymywała Komisja zapewnienia, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przedstawi swoje wnioski w Komisji Administracyjnej w toku trzeciego czytania. To jednak wcale się nie stało. Nie chcę mówić o pozorach, pod jakimi uchylano się od współpracy. W odpowiedzi na prace Komisji przyszła w lutym deklaracja wiceprezesa Rady Ministrów, proponująca Sejmowi łataninę ustaw samorządowych w postaci przyjęcia projektu t. zw. „małej ustawy samorządowej“ i oczywiście zaniechania pracy nad całokształtem ustawodawstwa samorządowego. Propozycja ta nie została w Sejmie przyjęta, Komisja zaś uchwaliła „wielkie ustawy samorządowe“, dotyczące ustroju i prawa wyborczego gmin wiejskich, miast i powiatów.

Komisja jest organem Sejmu, a nie organem Rządu i spełnia tylko część tego obowiązku legislacyjnego, jaki spoczywa na całym Sejmie, jako władzy ustawodawczej. Racjonalna naprawa administracji państwowej rozpocząć się winna, zdaniem Komisji, od naprawy ustroju gminnego. Bez przeprowadzenia naprawy ustroju gminnego nie można poważnie myśleć o naprawie administracji Państwa. Pozostawienie dotychczasowego bałaganu ustrojowego, który otrzymała Polska w spadku po zaborcach, prowokowanie społeczeństwa systemami wyborczymi zrodzonymi przed 60 laty, podtrzymywanie nierównomierności w traktowaniu obywateli w różnych prowincjach Państwa Polskiego, zastępowanie kolegów wybieralnych chociażby najidealniejszymi nominatami, i tym podobne zjawiska nie dadzą się pogodzić z wymaganiami racjonalnej polityki samorządowej. Dla tego też uchylenie dotychczasowych przestarzałych przepisów i nieaktualnych urządzeń samorządowych jest nakazem chwili. Zjednoczona Polska winna jako wyraz zjednoczenia posiadać również zunifikowane ustawodawstwo samorządowe. Podtrzymywanie przepisów, pochodzących z czasów niewoli a rozluźniających więzy między gminą a Państwem i to zwłaszcza na tych terytoriach, gdzie wzmocnienie tych więzów najbardziej jest wskazane, a nawet konieczne, jest grzechem przeciw państwowości polskiej.

W przeświadczeniu, że uchwalenie ustaw samorządowych jest nie tylko nakazem społecznym, ale i koniecznością państwową, przystępujemy dziś do szczegółowego rozpatrzenia projektów tych ustaw. Wierzę, że wejrzenie w poszczególne przepisy tych projektów, wejrzenie sine ira et studio każdego przekona, że uprzedzenia do tych projektów były nieuzasadnione. Pozwolę sobie tedy scharakteryzować najważniejsze przepisy tej ustawy, pozostawiając omówienie drobnych szczegółów tej ustawy w toku dalszej szczegółowej dyskusji.

Fundamentem projektu ustawy jest rozdział pierwszy, traktujący o gminie wiejskiej w ogólności.

Wedle art. 1 projektu gmina wiejska jest osobą prawa publicznego. Konsekwencją tego jest, że gmina posiada zdolność prawną i posiada zdolność do działania.

Ustawa ma do czynienia z organizacjami gminnymi już istniejącymi a zorganizowanymi na podstawie ustawodawstw dotąd obowiązujących. Według projektu omawianego wszystkie gminy, które na zasadzie dotychczasowych przepisów prawnych miały prawa gminy, będą takimi samymi gminami także w rozumieniu obecnego projektu ustawy. Jak z tego widać, ustawa nie narzuca żadnych radykalnych zmian ustrojowych, skoro dotychczasowe gminy sankcjonuje, pozostawiając kwestię ich łączenia, podziału, tudzież organizacyjną ich przebudowę powolnemu załatwieniu, w dłuższym okresie czasu, szybkie bowiem i raptowne załatwienie, zdaniem Komisji, mogłoby ujemnie wpłynąć na sprawność administracji publicznej.

Wszędzie na świecie samorząd uznany jest za formę administracji publicznej. Również i nasz projekt stoi na tym samym gruncie. W szczególności art. 4 rozróżnia w dziedzinie administracji publicznej zadania

gminy samorządowe i zadania zlecone. Samorząd w ogólności pojmować można dwojako: albo go można pojmować jako administrację publiczną, złożoną w ręce obywateli powołanych do jej sprawowania w drodze wyboru, albo też pojmować go można jako osobę prawniczą o pewnej sumie praw i pewnej sumie obowiązków, przyznanych jej, nałożonych na nią przez ustawę. Konstytucja Rzeczypospolitej wyraźnie wytknęła drogę, po której prawna organizacja samorządów w Polsce ma się dokonywać. Konstytucja pojmuje państwo jako osobę prawną i takiej prawnej konstytucji państwa przeciwstawia inne osoby prawa publicznego, a w szczególności terytorjalne korporacje samorządowe.

Odnosnie do kompetencji i zakresu działania samorządu terytorjalnego, Konstytucja Rzeczypospolitej stoi na gruncie liberalnym, wyrażając zasadę, że samorząd winien być „szeroki“, czyli ścięśnia w tym względzie prawa państwa na rzecz innych osób prawnych, a w szczególności na rzecz związków. Wszystkie te sprawy, które owe korporacje terytorjalne mają prawo albo mają obowiązek załatwiać jako osoby prawne, należą do rzędu t. zw. spraw własnych samorządowych. Sprawy natomiast te, przy których załatwieniu państwo posługuje się organami gminnymi, traktowane są w ustawie jako sprawy zlecone. Według intencji Komisji sprawy samorządowe, czyli własne, załatwiane będą przez gminy zupełnie samodzielnie. W sprawach tych poza ustawodawcą nikt nie ma prawa wydawać gminom żadnych nakazów, ani władze państwowe, ani władze samorządowe; w tych sprawach gmina działa zupełnie samodzielnie. W wypadkach, gdy chodzi o załatwienie spraw, które gmina może czynić dobrowolnie przedmiotem swojej działalności, żadnej władzy, żadnej instytucji państwowej czy samorządowej nie wolno zmuszać gminy do podejmowania tych zadań. Jedynie w wypadkach zaniedbywania obowiązków, które na gminę nałożyła jużto ustawa o gminie wiejskiej, jużto nałożyły inne ustawy, władza nadzorcza ma prawo poczynić w zastępstwie gminy potrzebne kroki i wydać stosowne zarządzenia, by obowiązek ustawowy został wypełniony.

Przykład ingerencji w sprawie gminy: Gmina np. obowiązana jest na mocy przepisów ustawy o gminie wiejskiej sporządzać co roku budżet gminny. Jest to niewątpliwie zadanie gminy zaliczone do zadań samorządowych, lecz zadanie obowiązkowe, które gmina musi wykonać. W razie niewypełnienia tego zadania spełnione ono będzie zastępczo za gminę przez władzę nadzorczą. Zająć może inny wypadek. Gmina np. postanawia wybudować dom gminny, mający charakter domu ludowego. Będzie to już zadanie należące do grupy zadań dobrowolnych i w tym wypadku ingerencja władzy nadzorczej, zmuszająca gminę do podjęcia tego zadania czy też tamująca wolę gminy, jest niedopuszczalna. Gmina przy wykonywaniu tego uprawnienia znajduje ograniczenie tylko w ustawach. Ustaw przekraczać gminie nie wolno, wolno jej natomiast wykonywać wszystko, czego wyraźnie ustawy jej nie zakazują. Ponadto gmina, podejmując wykonanie pewnych zadań, winna baczyć, aby decyzje jej i zarządzenia nie sprzeciwiały się dobru gminy i dobru powszechnemu, jednak ocena ostateczna, czy pewne zachowanie się gminy sprzeciwia się dobru gminy i dobru powszechnemu, pozostawiona została w gminie wiejskiej organowi gminnemu, radzie gminnej, jako organowi administracji lokalnej, jako najwłaściwшему do ocenienia wszelkich kwestji lokalnej administracji z punktu widzenia dobra gminy i dobra powszechnego.

Przepis umożliwiający zaciepienie uchwały rady gminnej sprzeciwem wójta daje możliwość poddania próbie czasu pewnych zbyt pochopnie przyjętych uchwał przez odraczanie ich wykonania, jednak w niczem nie ogranicza to wolności gminy, skoro przy ocenie, czy coś jest celowe i odpowiadające dobru gminy i dobru powszechnemu, ponowna uchwała Rady gminnej jest miarodajna. Tylko w wypadku naruszenia przez radę gminną ustawy, które wykonać może bądź to z przekroczenia kompeten-

cji gminy, bądź też z mylnego zastosowania lub naruszenia ustawy, rozstrzygnięcie władzy nadzorczej w tej sprawie wiąże gminę stanowczo.

Inaczej natomiast sprawa kształtuje się przy t. zw. zleconym zakresie działania gminy. Według projektu ustawy o gminie wiejskiej zlecony zakres działania gmin ma normować tylko ustawa, a zatem od chwili wejścia w życie nowej ustawy o gminie wiejskiej będą zdjęte z bark gmin te zadania, które gmina dotąd wypełniała bez podstawy ustawowej, względnie mającej walor ustawy. Na przyszłość żadne rozporządzenie choćby ministerjalne, czy zarządzenie lub instrukcja władz rządowych, nie oparta o odpowiedni przepis ustawy, nie może nakładać na gminy wiejskie zadań państwowych. Przepis ten ma na celu uchronić gminy przed przeciążeniem ich zadaniami państwowymi, przed sprowadzaniem gmin do roli pachółka administracji rządowej. Przeciążenie to daje się odczuć najbardziej na ziemiach b. zaboru rosyjskiego, gdzie gminy wiejskie częstokroć bez dostatecznego umotywowania prawnego były i są sprowadzane do roli najbardziej podrzędnych organów wykonawczych państwowej administracji; powoduje to znaczne obciążenie gmin wiejskich, co dla każdego, kto zna stosunki, jest rzeczą niewątpliwą.

Spełnienie zadań zleconych ma być dokonywane na podstawie poleceń „właściwych władz“, upoważnionych do wydawania tych poleceń. W tej dziedzinie gmina stanowi człon hierarchji rządowej i co do sposobu wykonywania tych zadań jest obowiązana trzymać się wskazań tych władz, które według kompetencji wydają jej zlecenie. W tej dziedzinie niema nad gminą nadzoru państwowego we właściwym słowa tego znaczeniu, ale organy gminne podlegają kontroli służbowej władz, wydających gminie zlecenie. Prawo nakładania na organy gminne kar porządkowych za nienależyte i nieaktualne wypełnianie obowiązków zleconych gminie przysługuje tylko staroście. O ile tedy wójt nie spełnia obowiązków zleconych przez daną władzę resortową, nie ma owa resortowa władza prawa stosowania środków karnych przeciw wójtowi, lecz musi się z żądaniem o ich zastosowanie zwrócić do właściwego starosty. To samo dotyczy przypadków nieprawidłowego lub nienależytego biegu administracji spraw gminie zleconych; wymaga się wtedy aż ustanowienia osobnego organu, któryby w zastępstwie organów gminnych należycie te sprawy załatwiał. Praktyka z tym przepisem na terenie b. dzielnicy austriackiej wykazała, że stosowanie go należało do „białych kruków“, to też chociaż tam istniał dualizm władz powiatowych, skutkiem którego starosta był zdany jedynie na ów represyjny środek usprawnienia administracji, jednak do niego się nie uciekał. Ustawy samorządowe polskie stoją na gruncie zespolenia władz administracyjnych samorządowych z władzami administracyjnymi państwowymi, skutkiem czego starosta nie jest ograniczony do wyżej omówionych środków represyjnych i do środków kontroli nad wykonaniem zleconego zakresu działania, ale jako przewodniczący wydziału powiatowego ma prawo także w myśl art. 169 naszego projektu ustawy postawić wniosek w wydziale powiatowym o wdrożenie postępowania dyscyplinarnego przeciwko wójtowi sprawującemu nieodpowiednio obowiązki, a w myśl art. 173 tego projektu ustawy ma prawo nawet zwrócić się do wojewody o zastosowanie środka ostatecznego, jakim jest rozwiązanie rady gminnej z równoczesnem pozbawieniem wójta urzędu. Obawy tedy, że kontrola administracji rządowej nad wykonywaniem zleconego zakresu działania przez samorząd gminny będzie nikła, są ponne.

Nienaruszalność i nietykalność terytorjum gminy oraz granic gminy uzasadniona jest tem, że gmina jest naturalnym związkiem sąsiedzkim, dopasowanym do celów miejscowego sąsiedzkiego współżycia obywateli, podczas gdy inne związki samorządowe, jak powiatowe i wojewódzkie, są tworami sztucznymi, które też w sposób sztuczny mogą być często zmieniane. To też li tylko ważne względy na interes publiczny, czy też interes członków gminy mogą przemawiać za przymusowem łącze-

niem, podziałem, czy też regulacją granic gminy. Nawet w państwach, które wiele skrupułów nie miały, gdy chodziło o ograniczenie samorządu na rzecz organów administracji rządowej, zachowano pod tym względem należyty umiar i daleko posuniętą ostrożność. Eksperymentowanie pod tym względem wyrządza nie tylko dotkliwe szkody ludności, narażonej na wnikliwą przez czynników biurokratycznie usposobione, lecz także wytwarza w gminach dotykanych podobnymi zarządzeniami stan niepewności, skutkiem którego są znaczne niedomagania w gospodarce samorządowej.

Dotychczas jedynie gminy na terenie byłego zaboru rosyjskiego od kilkudziesięciu lat były i są traktowane przez administrację państwową nie jako komórki współżycia społecznego, ale jako okręgi administracyjne, których granice mogą władze rządowe dowolnie wedle swego widzimisię regulować, mogą okręgi te w krajach łączyć wedle własnego zapatriwania. Ten stan rzeczy wprowadzono teraz także w Małopolsce, choć dawniej w Małopolsce łączenie gmin wymagało zgody zainteresowanych gmin, a tylko w braku tej zgody mogło być dokonane w drodze ustawy krajowej.

Gminy, rządzące się ustawodawstwem pruskim, także były dostatecznie zabezpieczone przed lekkomyślnym krajaniem, albowiem akty administracyjne, tej sprawy dotyczące, mogły wejść w życie wówczas, jeżeli uzyskiwały sankcję tak wysoko postawionej osoby rządowej jak król.

Projekt naszej ustawy zawiera daleko idące pełnomocnictwa w tej kwestii dla Rządu. Legislatywa zasadniczo od regulowania tej kwestii nie jest odsunięta, atoli Minister Spraw Wewnętrznych też uzyskuje pełnomocnictwo do załatwienia kwestii łączenia, rozłączania, podziału i regulacji granic gmin w poszczególnych wypadkach.

Na takie a nie inne załatwienie sprawy różne składają się powody. Po pierwsze organizacja dzisiejszych okręgów administracji państwowej, starostw i województw, wciąż jeszcze znajduje się w stanie płynnym. To też ułatwienie Rządowi dopasowania okręgów administracji państwowej do potrzeb i wygody ludności, tudzież racjonalnej gospodarki samorządowej, w niejednym wypadku będzie wymagało przeprowadzenia stosownej regulacji granic poszczególnych gmin, podziału ich i t. d. Również i projekt nasz przewiduje możliwość zastępowania dzisiejszych olbrzymich gmin na terenie Kongresówki oraz ziem wschodnich gminami mniejszemi, dogodniejszymi dla ludności, mniej kosztownymi i produktywniej pracującymi. Według tego projektu mogą być też likwidowane gminy karykaturalne, nie mające należytej podstawy terytorjalnej, dostatecznej liczby ludności, ani siły finansowej, potrzebnej do spełniania należytego zadania gminy.

Parę cyfr, wyjętych ze sprawozdania Głównego Urzędu Statystycznego, uzmysłowi Wysokiemu Sejmowi, że owe tendencje Komisji Administracyjnej są zupełnie słuszne. Statystyka wykazuje, że gmin, liczących wyżej 5.000 mieszkańców, a więc już gmin bardzo dużych, jest w Państwie Polskim 1.131, a mieszka w nich 8.959.481 mieszkańców. Jeżeli obliczymy gminy, mające więcej, niż 7.500 mieszkańców, to takich gmin mamy 490 z liczbą ludności 5.023.373, a gmin z liczbą mieszkańców ponad 10.000 jest w Państwie Polskim 184 z liczbą ludności 2.407.472 mieszkańców. Nikt temu nie zaprzeczy, że te olbrzymie maszyny administracyjne w ogromnym stopniu dopiekają ludności i nikt nie może twierdzić, żeby tak urządzona gmina mogła być dla ludności dogodną. Gminy liczące zwyzy 7.500 mieszkańców przypominają okręgi sądowe w Małopolsce, albo powiaty poznańskie. Dlatego reforma w tym względzie jest wskazana, i obowiązkiem Rządu jest do niej przystąpić.

Z drugiej strony spójrzmy na drobne ustroje gminne. Gmin, do 200 mieszkańców liczących, jest w Polsce 1.813, z liczbą ludności 226.461 mieszkańców. Najwięcej jest ich w Poznańskim i na Pomorzu. A jeżeli za małe uważać będziemy gminy, liczące do 500 mieszkańców, to takich

gmin jest w Polsce ogółem 5.206 z liczbą mieszkańców 1.383.628. Najwięcej tych gmin jest w woj. poznańskim, i woj. pomorskim, a na trzecim miejscu jest woj. krakowski.

Rząd według projektu naszej ustawy i według intencji Komisji posiadać ma uprawnienie do regulacji terytorjów gmin wiejskich. Oczywiście regulacja tu dokonywana byłaby przez podział obecnych wielkich gmin, przez nadawanie prawa gminnego gromadom, które wykazują zdolność do życia jako odrębne jednostki administracyjne. Również wedle projektu naszej ustawy winna być w najbliższym czasie na terenie b. dzielnicy pruskiej przeprowadzona reforma terytorjów gminnych. Pamiętać należy, że dwa województwa, pomorskie i poznańskie, zachowały jeszcze przewagę odrębności administracyjnej dla obszarów dworskich, które do dziś nie są włączone do gmin wiejskich, jakkolwiek w Małopolsce już w roku 1919 połączenie to z pożytkiem dla gmin dokonane zostało. Liczba obszarów dworskich w b. dzielnicy pruskiej wynosi 2.437, z liczbą ludności, na obszarach tych zamieszkałej 514.484. Połączenie obszarów dworskich z gminami w b. dzielnicy pruskiej znacznie rozszerzyłoby podstawę terytorjalną gmin, wzmocniłoby je finansowo, zamieszkałą na obszarach dworskich ludność, wynoszącą przeszło pół miliona osób, wprowadziłoby w organizację samorządową, dając jej czynne i bierne prawo wyborcze do rad gminnych, zaś usprawniłoby administrację rządową, gdyż zniesiono by 2.437 osobowych zbędnych jednostek administracyjnych.

Regulacja tych spraw zostawiona została w poszczególnych wypadkach samemu rządowi, albowiem przerzucenie tej sprawy na legislatywę byłoby równoznaczne z zatamowaniem tych koniecznych reform, a to ze względu na obfitość poszczególnych przypadków, w jakich te reformy powinny być stosowane. Projekt ustawy, w swoim czasie przedłożony Sejmowi przez Rząd, w tej materji niczego nie zawierał. Wiadomem jest, że Rząd sprawę tę odsyłał do ustawy o administracyjnym podziale Państwa. Stanowisko to nie jest trafne. Gmina jest czemś więcej, jest ona komórką lokalnego życia i współżycia obywateli, dlatego też kwestja granic gminy, kwestja obszaru gminy musi być rozpatrywana nie tylko z punktu widzenia potrzeb biurokracji państwowej, wykrawającej częstokroć okręgi pod kątem widzenia swoich biurowych potrzeb, nazywanych szumnie potrzebami państwowymi, ale trzeba ją także rozstrzygać z punktu widzenia i według potrzeb zainteresowanej ludności.

Jeżeli ustawa gminna regulować ma całokształt życia gminnego, nie może milczeć i o tych sprawach pierwszorzędnej wagi, obchodzących ogół gminy, od których rozwiązania często zależeć będzie istnienie lub nieistnienie danych gmin. Ustawa konstytucyjna w art. 65 mówi, że Państwo podzielone będzie na województwa, powiaty, gminy — i to podzielone będzie w drodze ustawodawczej. Niniejsza ustawa o gminie wiejskiej będzie zatem częściowem wykonaniem art. 65 ustawy konstytucyjnej, albowiem określa ona dokładnie, co jest gminą, jak się gmina tworzy, jak przestaje istnieć, jak się powiększa lub zmniejsza. Przepis art. 65 ustawy konstytucyjnej nie może być pojmowany w ten sposób, że ustawa o podziale administracyjnym Państwa ma wymienić 11.000 jednostek administracyjnych, bo byłoby to trud, nie mający żadnego praktycznego znaczenia, i służyłby chyba tylko jako materiał dla ułatwienia pracy prywatnym nakładcom, wydającym grube tomy skorowidzów miejscowości. Treścią swoją kwestja ta należy do ustawodawstwa samorządowego, a w szczególności do ustawy o gminie wiejskiej. Dlatego osobny dział regulujący tę kwestję znalazł się również w tekście komisyjnego projektu ustawy.

Regulację majątkowych spraw gmin z okazji łączenia, podziału i regulacji gmin zostawiono ugodzie zainteresowanych ciał samorządowych. Tylko w tym wypadku, gdyby ugoda w ściśle określonym terminie nie doszła do skutku, wtenczas ingerować będzie władza nadzorcza i jej orzeczenie będzie wiążące dla dwóch stron procesujących się.

Tendencją naszej ustawy jest, aby każda gmina wiejska stanowiła jedną nieprzerwaną terytorjalną całość. Dlatego też art. 178 naszej ustawy zawiera nakaz wydzielania t. zw. enklaw do poszczególnych gmin otaczających enklawy. Enklawy są częstym zjawiskiem, spotykanym na terenie Małopolski i powodują komplikacje w administracji lokalnej. Przykład wykaże najlepiej, co to jest enklawa. W środek gminy Krościenko wchodzi część gminy Krosno, otoczona ze wszystkich stron przez terytorjum gminy Krościenka. To są zjawiska anormalne, które powinny być usunięte. Władze nad temi enklawami sprawowaćby miały gminy, do których one należą faktycznie zaś tę władzę nad enklawami pełnią gminy otaczające. Jedynie w dziedzinie podatkowej nie spotykamy pomieszania kompetencji, tu bowiem troskliwość gminy macierzystej jest bezgraniczna. Ze względu na to, że związek ludności, mieszkającej na takich enklawach z ludnością gminy, otaczającej te enklawy jest daleko ściślej, wcielenie ich do tych gmin połączone będzie z korzyścią dla tej ludności oraz z korzyścią dla administracji publicznej. Oczywiście postanowienia art. 13 naszej ustawy, regulujące sporne kwestje majątkowej natury między gminami, zmieniającymi swoje terytorjum, znajdują w tym wypadku analogiczne zastosowanie.

Kwestja przebudowy organizacji gmin na terenie b. Kongresówki i ziem wschodnich przewidziana jest w rozdziale XI naszego projektu ustawy w postanowieniach odrębnych. Projekt rządowy stał na gruncie gmin zbiorowych. Dogmat gmin zbiorowych został w niniejszej ustawie odrzucony. Gminom zbiorowym w publicystyce i w dyskusjach przeciwstawia się gminę jednowioskową w tem znaczeniu, że każda wioska posiada prawo gminy. Projekt niniejszej ustawy porzucił grunt gminy zbiorowej, ale też nie stanął na gruncie gminy wyłącznie jednowioskowej. Projekt niniejszy stoi na gruncie gminy o jednolitym ustroju. Gmina może się składać z jednej wsi czy gromady, czy kilku gromad lub wsi, byle tylko była samowystarczalna i zdolna do życia publicznego. Gmina w b. zaborze austriackim i b. zaborze pruskim składała się przeważnie z jednej wsi, chociaż nie jest to regułą, albowiem i tam są gminy, które składają się z kilku i to dość dużych wsi. Według przepisów ustawy niniejszej prawo gminy może uzyskać jedna lub więcej sąsiadujących gromad, jeżeli jest gwarancja, że ta nowa gmina będzie zdolna do spełniania zadań, ustawami na nią nałożonych. Jednem z kryterjów tej ich zdolności może być ilość mieszkańców, siła podatkowa, może niem być również obszar. Obszar oczywiście nie powinien być zbyt wielki ani zbyt mały, albowiem w pierwszym wypadku gmina staje się niezdolną do spełnienia zadań jako jednostka, powodująca koszta i inne obciążenia dla ludności, w drugim zaś wypadku jest za słaba finansowo i samoniewystarczalna. Dokładnej recepty, gdzie i jak należy tworzyć gminy nowe, ustawa nie podaje, pozostawia to uznaniu lokalnych czynników samorządowych i władz państwowych, których zadaniem będzie roztropne wypośrodkowanie linii, po której stosowanie ustawy iść powinno.

Wprowadzenie takiego systemu organizacji gmin wiejskich nakazuje ustawa konstytucyjna, która przewiduje tylko jednostopniowy ustrój gminy. Tworzenie gminy w gminie, jak to proponował pierwotny projekt rządowy, pomijając już niezgodność tego projektu z ustawą konstytucyjną, byłoby stwarzaniem szkodliwej dla rozwoju samorządu rywalizacji ujemnej pomiędzy poszczególnymi członkami gminy zbiorowej w imię hasła: jak najmniej dla sprawy publicznej, a jak najwięcej kosztem drugich zyskać. Wystarczy wskazać na sąsiednie Prusy, gdzie również usiłowano narzucić ustrój gminy zbiorowej. Rezultatem tego obecnie jest zahamowanie prac Sejmu Pruskiego nad ustawami samorządowymi, albowiem sprawa ta i tam napotyka na wielkie sprzeciwy.

Stwierdzone zostało, że Małopolska, Poznańskie i Pomorze z gmin swoich są zadowolone, gmin zbiorowych sobie nie życzą, a b. zabór rosyjski też nie wyraża zadowolenia z obecnych wielkich gmin z kosztownym

aparatem administracyjnym. To jest wskazówka, w jakim kierunku winna iść naprawa ustroju gminnego. Nie kwestja zbiorowości gminy wiejskiej, ale kwestja samowystarczalności i życiowej zdolności gmin winna być brana pod uwagę. Na tej drodze pogodzić się mogą zwolennicy i przeciwnicy gmin zbiorowych, czy jednostkowych. Wyrazem tego poglądu są przepisy niniejszej ustawy, które niczego radykalnie nie znoszą, ale umożliwiają Rządowi powolną systematyczną naprawę ustroju gminnego w kierunku zbudowania w Polsce gmin zdolnych do życia, zdolnych do spełniania władzy oraz dopasowanych do potrzeb i wygody ludności.

Zgodnie też z Konstytucją, przewidującą jednostopniowość ustroju gminnego, gromada na ziemiach b. zaboru rosyjskiego z mocy ustawy przestaje być korporacją terytorjalną, a staje się okręgiem gminnym, zwanym „sołectwem“, w którym to okręgu gminnym sprawować ma władzę przedstawiciel zarządu gminnego w osobie sołtysa. Ustawa pozwala, ażeby sama ludność wskazywała sobie tego delegata przez dokonanie wyborów w głosowaniu powszechnem.

Projekt ustawy wprowadza pojęcie członkostwa gminy, z którym łączą się pewne prawa i obowiązki członków gminy. Do praw członków gminy zaliczone zostało przede wszystkim prawo do swobodnego pobytu w gminie, t. zn., że gmina w żadnych okolicznościach członkowi gminy nie może zakazać pobytu w gminie. Zakaz pobytu w gminie może być wydany tylko względem członka innej gminy, uciążliwego dla gminy, o ile w tej ostatniej gminie chwilowo przebywa, albo nawet stale mieszkał, ale zamieszkanie to nie trwa jeszcze całego jednego roku. Zakaz ten wydany być może ze względu na właściwości moralne przybyszów, a w szczególności, o ile ci nie wykazują celu pobytu i zachowaniem swoim dają powód do publicznego zgorzelenia, albo są niepoprawnymi włóczęgami, albo przestępcami sądownie karanymi za jakąkolwiek zbrodnię lub przestępstwa z chciwości zysku pochodzące, albo obrażające moralność publiczną, a popełniane z nalogu.

Przepis powyższy znajduje uzasadnienie w art. 101 ustawy konstytucyjnej, który przewiduje ustawowe ograniczenie wolności obierania sobie na obszarze Państwa miejsca zamieszkania i pobytu, i podyktowany jest koniecznością życiową. Przyznanie daleko idącej wolności elementom, niekwalifikującym się do pożycia społecznego, byłoby absurdem, a przyzwalanie w ustawie, by gminy wiejskie, dźwigające gospodarkę gminną na wyższy poziom, miały być wynagradzane rzęsami najróżnorodniejszych intruzów, chętnych do korzystania z cudzej pracy, niechętnych jednak do wkładania własnej energii w kierunku pomnażania ogólnego dobrobytu gminy i jej mieszkańców, a nawet przysparzających kłopotów gminie, nie dałoby się niczem usprawiedliwić.

Do praw członków gminy zaliczone zostało prawo do korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gmin, wreszcie prawo wybierania rady gminnej i prawo obieralności na radnych, ławników i wójta.

Jako obowiązek członków gminy ustawa przewiduje ponoszenie świadczeń publicznych na rzecz gmin. Świadczenia te mogą być regulowane ustawą o finansach komunalnych; będą to świadczenia pieniężne, a nadto ustawa o gminie wiejskiej wprowadza prestaty w naturze na rzecz gminy.

Obok pojęcia członka gminy wprowadza ustawa pojęcie mieszkańca gminy. Mieszkańcem gminy będzie każdy, kto w gminie się osiedli, a nie nabył członkostwa gminy, będą to zatem wszyscy nieposiadający stałego miejsca zamieszkania w gminie, lecz przebywający tam chwilowo i bez zamiaru mieszkania tam stale, wreszcie będą to osoby rozpoczynające stale w gminie zamieszkanie, jednak nie mieszkające jeszcze całego jednego roku. Główna różnica między członkiem a mieszkańcem gminy tkwi w tem, że członek gminy ma prawo do pobytu w gminie i prawa tego pod żadnym względem gmina naruszyć nie może, natomiast mieszkaniec gminy może zostać z gminy wydany na zasadzie art. 13 projektu ustawy

w wypadkach szczególnych, w artykule tym przewidzianych. Dalej przewidziane są dla mieszkańców gminy ograniczenia prawa korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminnych, np. szpitali gminnych, przytułków, stypendjów, o ile w drodze ustawy prawa te zastrzeżone zostaną tylko dla członków gmin.

Członkostwo gminne może być nabywane w następujący sposób: przez jednoroczne stałe zamieszkanie w gminie, przez zamążpójście za członka gminy, przez urodzenie, przysposobienie przez członka danej gminy, względnie przez znalezienie dzieci nieznanych rodziców na terytorjum danej gminy, wreszcie przez dostąpienie urzędu publicznego w danej gminie.

Stałe miejsce zamieszkania w rozumieniu tej ustawy stanowi przeciwieństwo t. zw. chwilowego pobytu. Aby przyjąć, że dana gmina jest miejscem stałego zamieszkania, muszą istnieć dwa momenty: pierwszy, faktyczne osiedlenie się w gminie i drugi, wola trwałego pobytu w tej gminie. Stałe miejsce zamieszkania w rozumieniu niniejszej ustawy według intencji Komisji odpowiadać ma podobnemu pojęciu, zawartemu w § 7 kodeksu cywilnego niemieckiego, w §§ 26 — 29 Kodeksu Napoleona i wreszcie w § 66 austriackiej normy jurysdykcyjnej. Wykładnia sądowa, stosowana do tamtych artykułów, będzie miała zastosowanie również i w przypadku niniejszym.

To samo dotyczy stałego miejsca zamieszkania żony, dzieci ślubnych, legitymowanych, przysposobionych i znalezionych. Przepis, że dzieci nieznanych rodziców uzyskują członkostwo w tej gminie, w której zostały znalezione, został przyjęty z projektu ustawy o gminie miejskiej w imię jednolitego uregulowania sprawy członkostwa gminnego dla wszystkich gmin Rzeczypospolitej. O ile chodzi o nabycie członkostwa gminnego z racji dostąpienia urzędu publicznego, to ustawa stawia tu jeszcze drugi warunek, że urzędnik wówczas dopiero nabywa członkostwo gminne, gdy zamieszka w gminie, w której uzyskał urząd. Jest to konieczna korektura, albowiem jest wielu takich funkcjonariuszy i pracowników publicznych, którzy otrzymują posady w danych gminach, jednak posad tych z różnych powodów nie obejmują i wcale do gmin się nie sprowadzają. Od członka gminy wymaga się jednak, aby życie gminy nie było mu obce, aby choć w skromnym zakresie interesował się niem. Skoro zaś prawo wyborcze wiąże się z członkostwem gminnym, należy wymagać, aby urzędnik, o ile ma jako członek gminy wywierać wpływ na losy tej gminy, przynajmniej w gminie tej zamieszkał. Gdyby nie było tego przepisu, można by się liczyć z faktem, że fikcyjne nominacje urzędników w niejednym wypadku służyłyby do sztucznych regulacji wpływów wyborczych przy wyborach gminnych.

Z różnych stron wysuwano projekt wyeliminowania z ustawy o gminie wiejskiej artykułów, traktujących o członkostwie gminnym, motywując, że instytucja ta jest balastem w ustawie zbędnym, gdyż członkostwo gminne jest prawną instytucją martwą, nie wywołującą żadnych skutków prawnych, zwłaszcza odkąd ustawa o opiece społecznej uregulowała jeden z najważniejszych problemów związanych z życiem gminnym. Komisja stanęła jednak na innym stanowisku. Pomijając już okoliczność, że potrzeba wprowadzenia do ustawy gminnej przewidzianego w art. 101 ustawy konstytucyjnej ograniczenia musiała spowodować utrzymanie instytucji członkostwa gminnego, wskazać jeszcze należy i na to, że ustawy samorządowe stanowią obok Konstytucji polskiej drugi fundament prawny ustroju gmin i dlatego wszelkie nowe ustawy jak również nowelizacja starych ustaw, np. ustawy o opiece społecznej, powinny być dopasowane do tej ustawy i kierować się podstawowymi zasadami członkostwa gminnego, w tej ustawie o gminie wiejskiej zawartymi.

Samo przez się się rozumie, iż skoro na terenie b. zaboru rosyjskiego gromada nie posiada praw korporacji publicznej, nie mogła być też wprowadzona do ustawy instytucja „członków gromady“.

Parę słów chciałem poświęcić organom gmin wiejskich. Projekt naszej ustawy zna dwa organy gmin wiejskich. Organami temi są według art. 5: zarząd gminy, jako organ wykonawczy i zarządzający, tudzież rada gminna, jako organ uchwalający postanowienia w zakresie zadań gminy, oraz jako organ kontrolujący zarząd gminy. Organy gminy sprawują na obszarze gminy władzę. Przepis art. 5 wskazuje, że gmina posiada na swoim obszarze „imperjum“. Władzy publicznej gminnej podporządkowany jest każdy obywatel z tą chwilą, skoro tylko znajdzie się na terytorjum danej gminy. Dzierżycielem wykonawczej władzy w gminie jest wójt, będący zarazem administratorem prawnie - prywatnych spraw gminy. Zasada wypowiedziana już przez Napoleona, że deliberować może wielu, ale rządzić może tylko jeden, została z całą skrupulatnością w naszym projekcie ustawy przestrzegana. Art. 98 projektu ustawy o gminie wiejskiej oddaje administrację publiczną, jak również administrację prawnie - prywatnych stosunków gminnych w ręce organu jednoosobowego, w ręce wójta. Wprawdzie projekt ustawy przewiduje wybór ławników, atoli żaden z ławników w zasadzie nie posiada samodzielnych uprawnień w zakresie gminnej administracji, jest jedynie pomocnikiem wójta, obowiązany pod kierownictwem i odpowiedzialnością wójta wykonywać te tylko zarządzenia, które wójt wykonać mu polecił.

Jedynie samodzielne uprawnienia mają ławnicy jako członkowie Senatu gminnego, orzekającego w sprawach policyjno - karnych. Tu wójt jest bowiem ograniczony, nie może sam decydować, ani wyrokować pod nieważnością orzeczenia karnego, lecz musi posłużyć się współdziałaniem przynajmniej dwóch ławników.

Kolegjalny zarząd gminy przewiduje projekt ustawy jako instytucję fakultatywną i to dla gmin wiejskich o charakterze miejskim, lub zbliżonym do miejskiego. W tym wypadku, gdyby był kolegjalny zarząd gminy wprowadzony w życie, podział kompetencji między samego wójta a cały zarząd kolegjalny ustali statut lokalny, uchwalony przez gminę.

Wprowadzając jednoosobowy zarząd gminy w gminach wiejskich jako regułę, Komisja Administracyjna wychodziła z założenia, że taki ustrój wykonawczej władzy gminnej zapewni jej potrzebną sprawność, szybkość w działaniu, a ponadto dla osób trzecich, z którymi gminy wchodzi w stosunki prawne, najlepiej zabezpiecza bezpieczeństwo i pewność obrotu prawnego jaki prowadzi z gminami. Gmina bowiem, jako osoba prawa publicznego, ma możność nabywania praw i zaciągania obowiązków także w dziedzinie prawa prywatnego.

Ustawa w art. 126 wylicza przypadki, w których wójt działa w imieniu gminy i za gminę, na zasadzie ustawowego upelnomocnienia. Każdy wchodzący w stosunki prawne z gminami będzie pewny, że akty, zdziałane przez wójta na zasadzie art. 126 projektu ustawy o gminie wiejskiej, już z mocy ustawy prawnie wiążą gminę. Są jednak sprawy, sprawy ważne, które, o ile mają za sobą pociągać zobowiązanie gminy, winne być zdziałane przy zastosowaniu szczególnych ostrożności. Akta te mogłyby być zdziałane tylko na podstawie uchwały rady gminnej, i to zatwierdzonej przez wydział powiatowy, zdziałane w formie pisemnego dokumentu i wreszcie dokumentu, podpisanego oprócz wójta przez dwóch radnych, delegowanych ad hoc przez radę gminną i zaopatrzonego w urzędową pieczęć gminy. Brak któregośkolwiek z tych wymogów spowodowałby musiał nieważność aktu. W takich wypadkach gmina nie byłaby wcale zobowiązana. Rzeczą tedy osoby, wchodzącej z organami gminnymi w stosunki prawne, będzie dolożyć baczności, aby wszystkie wymogi, przewidziane w art. 127 ustawy o gminie wiejskiej, zostały dopełnione. Wymogi te dotyczyć będą dokumentów w sprawach następujących:

a) zaciągania pożyczek, o ile nie są to pożyczki krótkoterminowe na pokrycie zwyczajnych wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych;

b) zaciągania innych zobowiązań, które mają wiązać gminę dłużej niż lat trzy;

c) pozbycia lub rzeczowego obciążenia nieruchomości lub praw, z nieruchomością tą pod względem prawnym narówni stojących;

d) wydzierżawiania lub wynajmowania na dłuższy czas niż lat 6, lub w inny sposób niż przez publiczną licytację najwięcej oferującemu;

e) obniżania czynszu najmu lub dzierżawy w części lub w całości;

f) udzielania pełnomocnictw upoważniających do przyjmowania w imieniu gminy zobowiązań w sprawach pod a), b), c), d), e), wymienionych.

Wójt jest reprezentantem i zastępcą gminy nazewnątrz, wobec władz publicznych i osób prywatnych, z czego wynika także jego prawo do prowadzenia w imieniu gminy wszelkiej korespondencji i podpisywania za gminę pism i dokumentów.

Jedynie wójt jest uprawniony zwoływać na posiedzenia radę gminną, on jej przewodniczy, a chociaż nie ma prawa głosowania, to jednak, w wypadkach równości głosów wniosek nie upada, o ile prezydujący na posiedzeniu gminnem wójt oświadczy się za tym wnioskiem.

Wójt jest pierwszą instancją, uprawnioną do badania, czy uchwały, powzięte przez radę gminną, nie sprzeciwiają się prawu, lub czy nie szkodzą interesom gminy, lub dobru powszechnemu. Gdy według jego poglądu i uznania uchwała rady gminnej miałaby jedną z tych wad, ma prawo zawiesić wykonanie uchwały rady gminnej.

Ustawa o gminie wiejskiej przewiduje szereg pomocniczych organów wójta, jako władzy gminnej i wykonawczej. Należą do nich organy już to o charakterze obywatelskim, pełniące służbę publiczną honorowo, oraz płatni funkcjonariusze i pracownicy gminni. Organy, pełniące służbę honorowo, pochodzą z wyboru rad gminnych, względnie samych wyborców. Należą do nich oprócz wójta ławnicy i sołtysi b. zaboru rosyjskiego.

Ustawa reguluje także zastępstwo wójta. Uprawnienia i obowiązki wójta przechodzą w razie przeszkody w ich wypełnieniu na zastępcę wójta. Jakie to są przeszkody, ustawa bliżej nie wyszczególnia. Mogą to być przeszkody, wynikające z przepisów ustawy o gminie wiejskiej, np. wójt popadnie w śledztwo sądowe i wtedy ipso jure będzie to przeszkodą do wypełnienia obowiązków służbowych, ustawa bowiem przewiduje na taki wypadek suspensję z mocy ustawy. Mogą to być przeszkody faktyczne, które uniemożliwiają spełnienie obowiązków, np. choroba i t. p. W tych wypadkach cała władza wójta przechodzi na zastępcę, albo na najstarszego wiekiem ławnika. Wójtowi wolno zlecić wykonywanie ławnikowi czy zastępcy wójta, który jest także ławnikiem, pewnych funkcji urzędowych, nazewnątrz jednak on sam ponosi odpowiedzialność za czynności urzędowe ławnika.

Za czynności urzędowe ponosi wójt odpowiedzialność także i przed gminą. Solidarnie z nim ponoszą ją także ławnicy i sołtysi za czynności urzędowe, przez wójta im do wykonania zlecone.

Jest to odpowiedzialność majątkowa. Roszczenie gminy o odszkodowanie dochodzone być winno w drodze sądowej, atoli postępowanie sądowe wyprzedzić musi postępowanie administracyjne, przeprowadzane przez wydział powiatowy, a zmierzające do ustalenia, czy i jaka powstała szkoda dla gminy, które to orzeczenie stanowić będzie podstawę skargi cywilnej.

Wójt i ławnicy ponoszą też odpowiedzialność karno - sądową i karno - dyscyplinarną za swe urzędowanie.

Jeżeli wójt skazany zostanie na jedną z kar, wymienionych w postanowieniach sejmowej ordynacji wyborczej, już z mocy samego prawa traci urząd wójta.

Ustawa o gminie wiejskiej wymaga jednak od wójta więcej zalet, a nie tylko tego, by zarzucić mu nie było można przekraczania ustawy

karnej. Jako urzędnik publiczny może wójt coprawda nie kraść, nie oszukiwać, jednakowoż może tak gospodarować majątkiem gminnym, że gdyby własnym majątkiem w ten sposób gospodarował, to mógłby dostać się pod kuratelę. Może on traktować ludzi w kancelarii gminnej w granicach ustawy karnej, jednak szykanowaniem, niegrzecznością, niedbalstwem w urzędowaniu może wyrządzić interesowi publicznemu i gminie dotkliwą krzywdę, może coprawda w małej gminie, gdzie funkcje urzędowe są znikome, obowiązki swe spełnić rychło i dobrze, ale potem w stanie nietrzeźwym w rowie leżeć, albo awantury wyprawiać. Są to wszystko objawy, które u człowieka, spełniającego obowiązki reprezentanta korporacji publicznej, powołanej do sprawowania władzy, tolerowane być nie mogą i nie powinny.

Wniosek o przeprowadzenie w takich wypadkach dochodzenia dyscyplinarno - karnego przysługuje już to samej radzie gminnej, albo też wydział powiatowy zarządzi z własnej inicjatywy postępowanie dyscyplinarno - karne. Rada gminna z odpowiednim wnioskiem ma prawo zwrócić się do wydziału powiatowego.

Tu nasuwa się pytanie, czy postępowania dyscyplinarnego przeciw wójtowi, ławnikom i innym funkcjonariuszom gminnym nie należałoby raczej oddać w ręce samej rady gminnej i zamienić ją na sąd dyscyplinarny nad wójtów? Komisja Administracyjna tej koncepcji nie poparła, widząc w niej środek, zmierzający do uczynienia z rad gminnych rodzaju wiejskich parlamentów z odpowiedzialną przed nimi gminną władzą wykonawczą. Zważywszy, że władza wójta służy nie tylko do realizacji celów gminy wiejskiej, ale także do realizacji celów administracji państwowej, że w licznych wypadkach, wobec zaniedbywania przez obywateli wypełnienia obowiązków względem gminy i państwa, gminna władza wykonawcza zmuszona jest chwycić się środków, zmierzających do zmuszania różnych osób, nieraz i radnych gminnych, do podporządkowania się ustawom i zarządzeniom, że wreszcie skutkiem tego gminna władza wykonawcza znosić musi odjum osób, dotkniętych skutkami jej zarządzeń — zrozumiałem jest, że w tych warunkach każdy akt gminnej władzy wykonawczej spotkałby się z agitacją, nie przebiegającą w środkach, zmierzającą do usunięcia przedstawiciela tej władzy, wójta. Pod wpływem tej agitacji rada gminna zmieniałaby się na stale urzędujący sąd dyscyplinarny, załatwiający częstokroć osobiste porachunki wójta z różnymi radnymi. Że w tych wypadkach równowaga władz gminnych zostałaby zwichnięta na korzyść ciała deliberującego, jakim jest rada gminna, rzecz pewna. W takich warunkach autorytet władzy spadłby do zera. Rada gminna mogłaby uchylać uchwały szkodliwe dla gminy, niedorzeczne, niezgodne z przepisami ustaw, nieraz naruszające ustawy karne i za to żadna kara radnych gminnych ze strony zarządu gminy by nie spotkała, z tym wyjątkiem, że uchwała ta mogłaby być zawieszona, natomiast każde zarządzenie wójta i egzekucja tego zarządzenia spotykać by się mogła z wytaczaniem wójtowi procesów dyscyplinarno - karnych przez radnych gminnych. To też przyznanie prawa karania wójta wydziałowi powiatowemu, a nie radzie gminnej, może wprowadzić potrzebny umiar w ocenianiu zachowania się organów gminnych w urzędzie i poza urzędem i w ocenianiu, czy organa te nie naruszają obowiązków swojego urzędu.

Jako kary dyscyplinarne przewidziane są na zarząd gminny: a) napomnienie, b) grzywna do 50 zł., c) nagana i d) złożenie z urzędu.

Od złożenia z urzędu należy odróżnić „pozbawienie urzędu“ wójta, ławników i sołtysów, w myśl art. 173. Jest to akt władzy nadzorczej, w tym wypadku wydziału wojewódzkiego, związany z aktem rozwiązania rady gminnej. Odebranie lub pozostawienie wójtowi urzędu zależnem jest w tym wypadku od swobodnego uznania władzy.

Niezależnie od odpowiedzialności karnej i materialnej wójt może też być pociągany do odpowiedzialności administracyjno - karnej za nie należyte spełnianie obowiązków poruczonego zakresu działania. Kary wy-

mierzane są w tym wypadku przez samego starostę i mają charakter tylko kar porządkowych, a nie dyscyplinarnych. Oczywiście, że częste kary porządkowe mogą w myśl art. 169 projektu ustawy spowodować wydział powiatowy do wdrożenia przeciw wójtowi postępowania dyscyplinarnego.

Jeżeli mowa jest o prawach i obowiązkach wójta, to przy tej sposobności należałoby jeszcze parę słów poświęcić art. 100 projektu ustawy. Artykuł ten przewiduje dla wójta pewne kwalifikacje, między innymi umiejętność czytania i pisania po polsku. Nie chcę przesadzać, jak w ostatecznej redakcji przepis ten będzie wyglądał. Nikt nie ma bowiem zamiaru przy takiej redakcji, jaka tu jest, upierać się. Chcę tylko mówić o motywach, jakimi przy uchwalaniu tego przepisu kierowała się Komisja. Komisja stała na stanowisku, że analfabeci nie powinni być wójtami. Szef urzędu, chociażby lokalnego, nie umiejący czytać i pisać w XX wieku, byłby anomalją.

Co się tyczy języka urzędowania władz samorządu gminnego, czyli w tym wypadku wójta, który jest wykonawczą władzą samorządu i rady gminnej, jako miejscowej władzy uchwalodawczej, to sprawę tę reguluje szczegółowo ustawa z 31 lipca 1924 r. (Dz. Ust. Państw. nr. 73 poz. 724). Według tej ustawy w województwach wschodnich językiem służby zewnętrznej i wewnętrznej administracji jest w zasadzie język polski. Obok języka polskiego dopuszczalny jest jednakże także język macierzysty, mianowicie wolno do urzędów gminnych wносить podania w języku macierzystym, ale wolno jest także Polakom wносить podania w języku polskim. Radni gminni mają prawo używania na posiedzeniach rad gminnych języka macierzystego, ale również wolno jest Polakom tam zamieszkałym posługiwać się językiem polskim. Protokoły rad gminnych zasadniczo mają być sporządzane w języku polskim, ale mogą być także sporządzane w języku macierzystym. Obwieszczenia władz samorządowych mają być w zasadzie w języku polskim, ale obok tego mogą być sporządzane w języku macierzystym. To samo dotyczy obwieszczeń władz państwowych. Co się tyczy korespondencji, to poza terenami, na których obowiązują ustawy językowe, ma być ona prowadzona wyłącznie w języku polskim, na tym zaś terenie mogą władze między sobą posługiwać się również językiem macierzystym, czyli język polski został na terenie tamtejszym równouprawnionym z językiem macierzystym. Jak z ustawy tej wynika władza gminna obowiązana jest na tyle znać język polski, aby mogła spełniać należycie w języku tym te zadania i obowiązki, jakie są przewidziane w postanowieniach ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. Jak powiedziałem ostatnia redakcja tego przepisu nie jest przesadzona, jednakże obowiązkiem moim jest wskazać na motywy, któremi Komisja Administracyjna kierowała się przy uchwalaniu tych przepisów.

Z dużą troskliwością Komisja Administracyjna badała kwestję powierzenia gminom wiejskim sprawowania policji miejscowej. Pozbawienie gmin prawa sprawowania policji miejscowej i przeniesienie uprawnień w tym względzie na organa administracji rządowej jest pomysłem chybionym. Jak policja nie da się oddzielić od administracji wogóle, tak samo też nie można oddzielać od administracji lokalnej policji lokalnej. Jakże bowiem można pomyśleć sobie racjonalną administrację gospodarczą, budowlaną, sanitarną, polową i t. d., jeżeli poszczególne gałęzie administracji gminnej nie znają stosownego odpowiednika w przepisach policyjnych, stojących na straży wykonania zarządzeń administracyjnych i jeżeli wykonanie przymusu w stosunku do opornych wytrącone zostanie z rąk gminnej władzy wykonawczej! Projekt ustawy przyznaje gminom prawo do sprawowania policji miejscowej. Według tego projektu gmina posiada władzę policyjną, a sprawuje ją przez swe organa, każdy w jego zakresie działania. Oczywiście tę policję miejscową będzie miała gmina wiejska przyznana o tyle, o ile jej sprawowanie nie zostanie ustawowo przekazane osobnym organom, w szczególności organom państwowym. Otóż rada gminna w zakresie policji miejscowej posiada prawo wydania

statutów policyjnych, będących rozporządzeniami policyjnymi o charakterze miejscowym i zagrażania karami za nieprzestrzeganie tych przepisów. Przepisy policyjne dochodzić mogą do skutku w specjalnej formie statutów miejscowych, podlegających zatwierdzeniu władzy państwowej, w tym wypadku starosty. Wójt i jedynie wójt jest organem policyjnym zarządzającym, kierowniczym i wykonawczym.

Źródłem lokalnego prawa policyjnego są: 1) przepisy policyjne dawniejsze, mające charakter ustawy, 2) uchwały rad gminnych, rozporządzenia lokalnych władz policyjnych, utrzymane w mocy postanowieniami niniejszej ustawy, 3) miejscowe statuty policyjne, wydawane przez gminy na mocy niniejszej ustawy. Wszystkie powyższe normy prawne dotyczą, względnie dotyczyć będą, jedynie dziedziny administracyjnej policji w zakresie miejscowym.

Projekt ustawy zalicza sprawowanie policji miejscowej do czynności „zleconego“ zakresu działania, inaczej niż ta sprawa jest dotąd urządzona w Małopolsce, gdzie policja lokalna jest traktowana do dziś jako własny zakres działania gminy. W tej dziedzinie skoro sprawowanie policji miejscowej uznane zostało za zlecony zakres działania, gmina postawiona została pod kontrolę władz państwowych, które nie tylko mają prawo wydawać gminie w tej dziedzinie wskazówki, ale nawet w wypadku zaniedbywania obowiązków policyjnych zastosować ze swej strony środki przymusowe do skłonienia do wykonania przepisów policyjnych. Skoncentrowanie kontroli nad działalnością gmin w ręku starosty usprawnia wykonywanie policji i umiejscawia odpowiedzialność za to wykonanie. Uznanie policji miejscowej za sprawę własnego zakresu działania spowodowałoby rozluźnienie systemu kontroli, a oddanie nado tej kontroli w ręce kolegjalnych organów samorządowych, jakimi są wydziały powiatowe, w niejednym wypadku, jak to poucza przykład Małopolski, z policji miejscowej uczyniłoby fikcję. Projekt ustawy ryzykuje oddanie orzecznictwa karnego w ręce kolegjalnego organu gminnego, składającego się z wójta i 2 ławników. Oddanie orzeczenia o winie i karze w ręce takiego senatu gminnego z 3 członków się składającego jest jedynym w tej ustawie odchyleniem od zasady jednoosobowości organu wykonawczego gminy wiejskiej na rzecz kolegjalności. Obawa przed apodyktycznością wójta, w mniejszych zaś gminach obawa przed stronniczością, wynikającą ze stosunków rodzinnych i sąsiedzkich, podyktowała Komisji to postanowienie. Nie można jednak tać, że wykonywanie policji miejscowej wymaga szybkiego stosowania rygorów policyjnych. Powierzenie orzecznictwa karnego kolegjum nie przyczyni się do przyspieszenia wymiaru sprawiedliwości, a w niejednym wypadku dekompletowanie kolegjum może sprowadzić dla winowajców bezkarność. Z dwojga złego to jednak ostatnie zło Komisja uznała za mniejsze, wychodząc z założenia, że wypadki, o których dopiero co była mowa, zachodzą sporadycznie, dlatego też Komisja przeważała szalę na korzyść zasady kolegjalności przy orzekaniu o winie i karze. Uprawnienia gminy w dziedzinie policji miejscowej zostały szczegółowo w projekcie uwidocznione w art. 148. W wykonaniu tego obowiązku gmina wiejska ma troszczyć się — w myśl tego artykułu — o ochronę osób i ich mienia, o bezpieczeństwo komunikacji na drogach, placach, mostach, brzegach i wodach; o bezpieczeństwo własności polnej, leśnej i ogrodowej; o nadzór policyjny nad środkami żywności, nad targami i sklepami, o policyjne zapobieganie żebractwu, kwestarsztwu i włóczęgostwu; o zapobieganie chorobom ludzi oraz zwierząt domowych; o policyjno - sanitarny nadzór nad cmentarzami i grzebowiskami; o zapobieganie niebezpieczeństwu pożarów i powodzi; o przestrzeganie porządku budowniczego; o dozór policyjny nad jadalniami, karczmami i nad obyczajnością publiczną i o wszystkie inne sprawy, które nadają się do policyjnego uregulowania w interesie gminy i ludności w gminie zamieszkalej.

Są to więc wszystko uprawnienia dotyczące li tylko ściśle miejscowych spraw.

Obok powyższych uprawnień przewiduje ustawa specjalne upewnomoćnienia dla wójta w dziedzinie policji, wzorowane na dotychczas obowiązującym ustawodawstwie w b. dzielnicy pruskiej. Uprawnienia te wyszły na użytek i pomogły do usprawnienia administracji publicznej na tamtym terenie. Troszczenie się o bezpieczeństwo publiczne, spokój i porządek publiczny jest zadaniem państwa i jego władz policyjnych. W tym celu państwo utrzymuje wielki aparat policyjny. Nie da się jednak zaprzeczyć, że zachodzą takie sytuacje, gdzie aparat państwowy działać nie może, albowiem nie jest obecny. Upewnomoćnienie tego organu gminnego, by w wypadkach potrzeby natychmiastowego wkroczenia wkroczył i specjalnymi zarządzeniami zapobiegł karygodnym działaniom, ochronił na prawie, czy na moralnych i społecznych poglądach oparty porządek i odwrócił niebezpieczeństwo, jest koniecznością życiową. Projekt ustawy nie ogranicza się tylko do jednego organu wójta, ale w celu ułatwienia spełniania zadań policji miejscowej stwarza specjalny organ delegowany, którym są „sołtysi“ w okręgach gminnych zwanych „sołectwami“. W b. dzielnicy rosyjskiej gromady będą owemi „sołectwami“, w reszcie zaś gmin mogą być „sołectwa“ (takie wprowadzone w drodze uchwały rady gminnej). Sołtys jako „alter ego“ wójta uposażony jest w te same kompetencje, jakie z mocy ustawy o gminie wiejskiej w dziedzinie policji miejscowej przysługują wójtowi. Wszystko to ma na celu usprawnienie wykonywania zadań policyjnych i postawienie w każdym zakątku kraju organu obdarzonego w tej dziedzinie autorytetem bez równoczesnego powiększania aparatu policyjnego rządowego i nadawania państwu piętna państwa policyjnego.

Oczywiście organy rządowe, sprawujące obecnie policję miejscową w b. dzielnicy pruskiej (komisarze obwodowi i wójtowie) stracą z mocy niniejszej ustawy kompetencje policyjne, odebranie zaś im tych funkcji całą tę instytucję stawia pod znakiem zapytania. Ze względu, iż kwestja istnienia lub nieistnienia tych organów może być załatwiona jedynie przy ustawie traktującej o organizacji władz państwowych, nie można było ustawą o gminie wiejskiej instytucji tej znosić, jakkolwiek do zniesienia jest ona dojrzała.

Przy takim prawnym ujęciu sprawy policji miejscowej przed gminami b. zaboru rosyjskiego otwiera się możliwość stworzenia w drodze autonomicznej lokalnych przepisów policyjnych, których brak daje się odczuwać na każdym kroku. Dziedzina policji miejscowej na tym terenie należała wyłącznie do władz rządowych, które ograniczały swoje zainteresowanie jedynie do problemów, mających charakter powszechności, np. nietrzymanie psów na ulicy, brak drabin do ochrony przeciwpożarowej i t. d., nie troszcząc się one natomiast wcale o inne działy lokalnej administracji. Wystarczy wskazać na fakt, że ta ogromna polać kraju rolniczego dotąd nie ma skodyfikowanych przepisów policyjnych o ochronie własności polowej, które są doskonale skodyfikowane w b. dzielnicy pruskiej i austriackiej, wskutek czego na terenie Kongresówki każda bagatela, wynikająca z sąsiedzkiego pożycia staje się przedmiotem badań kosztownych i przewlekłych przez sądy. Postanowienie niniejszej ustawy, iż rady gminne mogą w formie statutów policyjnych ustanawiać przepisy policyjne, dotyczące lokalnego współżycia obywateli i lokalnej gospodarki, umożliwi chociażby przeschwiecenie na teren b. zaboru rosyjskiego wielu ustaw, uchwalonych np. przez sejm galicyjski, a dotyczących policyjnej ochrony różnych gałęzi życia społecznego i gospodarczego, jak ustawa budownicza, ustawa o ochronie własności polowej i t. d. Przyznanie kompetencji ustanawiania przepisów policyjnych radzie gminnej, a nie zarządowi gminnemu jest celowsze.

Zarząd gminy, zwłaszcza jednoosobowy, jest pochoćpny do wprowadzania mnóstwa nowości, przyznanie mu zaś prawa wydawania rozporząd-

dzien policyjnych niewatpliwie zapal redagowania tych rozporzadzzen tylkoby spotegowalo. Przyklad Prus, gdzie prawo wydawania rozporzadzzen przyznano komisarjatom i wójtostwom, wykazuje, iz tych rozporzadzzen w niektórych gminach jest taka obfitosc, ze trzebaby specjalne premje wyznaczyc za ich spamietanie. W jednym z dziennikow czytalem, ze takich lokalnych rozporzadzzen jeden z komisarzy wydal ni mniej ni wiecej tylko 1.203. Gmina wiejska pod rzadami takich dyletantow stalaby sie na prawde gmina policyjna. Natomiast rady gminne nie sa pochopne do szafowania rozporzadzeniami policyjnymi i z wieksza rozwaga przystepuja do ich wydawania. Przyklad Malopolski swiadczy o tem, tu bowiem rady gminne maja prawo wydawania rozporzadzzen policyjnych i zagrazania karami za ich nieprzestrzeganie, jednak tego prawa nie naduzywaly i nie naduzywaja, lecz stosuja je z umiarem, moze nawet zbyt przesadnym, w kazdym razie jednak mniej szkodliwym, niz przesadna pochopnosc w tworzeniu mnostwa przepisow, ktore wowczas pozostaja „przepisami papierowymi“.

Projekt ustawy, jak wspomnialem, na terenie Malopolski wprowadzilby w dziedzynie policji lokalnej znaczne zmiany. Tu sprawowanie policji nalezalo i nalezy do wlasnego zakresu dzialania gminy. Publikacje, dotyczace samorzadu w Malopolsce, a opierajace sie na materialach statystycznych, sporzadzanych przed 50 laty, dyskwalifikowaly to sprawowanie policji przez gminy wiejskie, wykazuja, ze albo policja wcale nie byla sprawowana, albo byla sprawowana niedoleznie i stronniczo. Jednak publikacje te wobec niewatpliwego podniesienia sie cywilizacyjnego i kulturalnego ludnosci gmin wiejskich dzis sa juz anachronizmem i w obecnej sytuacji zadnych wnioskow na nich opierac nie mozna.

Nie wszystkie rodzaje policji lokalnej spelniane sa nalezycie przez gminy jeszcze dzis, ale to jest niewatpliwie prawdziwe, ze w porownaniu z tem, co bylo kilkadziesiat lat temu, zauwazyc sie daje w gminach wiejskich znaczny postep pod wzgledem wykonywania obowiazkow policyjnych. Dzis niema gminy, w ktorej by nie wykonywano np. strazy nocnej, majacej na celu czuwanie nad bezpieczenstwem ogniomem; jesli sa pod tym wzgledem braki, wini nalezy za nie starostwa, ktore od lat zadne kontrole w tym wzgledzie nie przeprowadzaja. Proceśnictwo, wynikajace z szkod polowych (odrywanie cudzych gruntow, wypasanie cudzych pol i t. p.) zmniejsza sie wydatnie, albowiem kazda gmina posiada wlasna straze polowa i na mocy ustawy o ochronie wlasnosci polowej wszelkie przestepstwa polowe zalatwiane sa w urzedzie gminnym trybem administracyjnego postepowania. Widać znaczny postep w dziedzynie policji budowlanej, sanitarnej, a uchwały rad gminnych, będać źródłem lokalnego prawa policyjnego, niejedyn problem ważny dla danej miejscowości regulują w sposób racjonalny i lepiej, niżby to zrobił niejeden starosta czy wojewoda.

Jeżeli w Malopolsce sa jeszcze pod tym wzgledem braki pewne, to źródła ich dopatrywac nalezy w braku zespolenia wladz państwowych z samorządowymi, w dualizmie, powodujacym pisanine, odsylanie spraw od urzedu do urzedu, podlug kompetencji, bez nadziei definitywnego ich zalatwienia. Albowiem wydzialy powiatowe w Malopolsce powolane zostaly takze do rozstrzygania w sprawie zarzadzzen policyjnych, starostwa zaś rozstrzygaja rekursy w sprawach kar policyjnych, nakladanych przez gminy. Podzial tych funkcji miedzy te dwie wladze czyni ich urzedowanie przewleklem i ociężalem. Tego systemu unika starannie niniejszy projekt ustawy, który skupia wladze w dziedzynie policyjnej wyłączenie w reku jednoosobowo dzialajacego urzedu, mianowicie starosty, będać zarazem przewodniczacyim wydzialu powiatowego.

Tyle co do wladzy wykonawczej gminnej.

Co do ciala delibrujacego, jakim jest rada gminna, zaznaczyć nalezy, ze przyjeta zostala oraz konsekwentnie przeprowadzona we wszystkich naszych projektach zasada rozdzialu wladz, przy zachowaniu atoli

ich równowagi. Wyraża się ona w tem, iż ani wójt, ani ławnicy nie mogą być równocześnie członkami rady gminnej. Zasada ta jest właściwie nową tylko w odniesieniu do Małopolski, gdzie obowiązuje przepis, że wójttem może być obrany jedynie członek rady gminnej. W interesie równowagi władz leży wprowadzenie przepisu o niepołączalności urzędu radzieckiego z urzędem wójta lub ławnika. Władza wójta, jak wspominałem poprzednio, jest rozległa i szeroka, osłabioną będzie ona nieco na korzyść rady gminnej przez to, iż wójt, nie piastujący mandatu radzieckiego, nie będzie mógł głosem swym i głosem dyscyplinarnie podporządkowanych mu ławników sztucznie wpływać na treść i kierunek postanowień rady gminnej, bardzo często jego samego bezpośrednio dotyczących. Za to postanowienie to w niczem nie osłabia stanowiska wójta w stosunku do poszczególnych radnych, przeciwnie nawet uniezależnia wójta od radnych, umacnia jego pozycję wobec nich przy dopilnowywaniu, by z tytułu radzictwa nie uchylali się od pełnienia wszelkich powinności publicznych.

Przepis ten ma też duże znaczenie wychowawcze, umożliwia bowiem zatrudnienie w spełnianiu obowiązków służby samorządowej większej ilości obywateli, a w razie przypadkowego ostracyzmu wyborczego nie zamyka powalonym kandydatom do rady gminnej powołania ich na przedstawicieli gminnej władzy wykonawczej.

W konsekwencji przyjęcia tego przepisu przyjęto też zasadę, że wójt nie może głosować na radzie gminnej. Przepis zaś art. 89 wskazuje, że w razie równości głosów wójt powinien jedynie oświadczyć, który wniosek popiera i uznaje za trafny, a wówczas oświadczenie to przeważa szalę na korzyść wniosku, w ten sposób przez wójta popartego. Oczywiście w braku tego poparcia ma zastosowanie ogólna reguła, iż w razie równości głosów wniosek upada.

Decyzja rady gminnej dochodzi do skutku w dwóch formach: w formie statutów i w formie zwykłych uchwał, władza uchwalania statutów, „potestas statuendi“, przyznana gminom wiejskim, wypływa z przepisu art. 3 ustawy konstytucyjnej, który przewiduje dla korporacji samorządowych także pewien zakres autonomji. Autonomja gminy wiejskiej ograniczona jest do tych spraw, które ustawa o gminie wiejskiej i ewentualnie inne ustawy, wyraźnie przekażą do autonomicznego załatwienia. Statut miejscowy jest tedy uzupełnieniem ustawy o gminie wiejskiej, względnie tych wszystkich poszczególnych ustaw, które w specjalnych postanowieniach na takież uzupełnienie zezwalają.

Według niniejszego projektu ustawy o gminie wiejskiej w formie statutu miejscowego regulowane być mają następujące sprawy:

w drodze statutu miejscowego oznacza gmina ilość ławników, oznacza, czy ma być wprowadzony kolegjalny zarząd gminy, określa normy diet i kosztów podróży dla wójta i ławników, reguluje stosunki prawne funkcjonariuszy i pracowników gminnych, wydaje przepisy lokalne, policyjne, wydaje przepisy, dotyczące wyboru sołtysa w gminach na terenie b. zaboru rosyjskiego.

Co do liczby radnych gminnych, to według art. 26 waha się ona między 4 a 40. Przepis ten jednak, aby go sprawiedliwie ocenić, powinien być rozpatrywany łącznie z ustawą o ordynacji wyborczej do rad powiatowych. Wybory członków rady powiatowej mają być dokonywane za pośrednictwem kolegów wyborczych, w skład których wchodzi radni z poszczególnych gmin. W tym celu musi być stosowana zasada „sum cuius“. Nie może mała gmina mieć dużo radnych, a duża stosunkowo mało, takie bowiem urządzenie prawne zaciążyłoby na wyborach do rad powiatowych, powodując niesprawiedliwy przydział mandatów przez sztuczną majoryzację.

Cyfra 30 — 40 radnych w gminach ponad 4.000 mieszkańców liczących, choć jest znaczna, to jednak ma tę dodatnią stronę, że łagodzi napięcie walki wyborczej. Ponadto nie należy zapominać, że rada gminna jest pierwszą szkołą życia publicznego, nic zatem nie szkodzi, jeśli wię-

ksza ilość obywateli przez szkołę tę przejdzie. Będzie to nawet z wielkim dla sprawy publicznej pożytkiem.

Zakres działania rady gminnej przykładowo określa art. 96. Przykładowo wymienione w nim kompetencje rady gminnej dowodzą, że zakres ten jest duży. Rada gminna wybiera wójtów i ławników. Jest to novum w odniesieniu do b. dzielnicy rosyjskiej. Art. 97 zawiera przepis o prowadzeniu kontroli gospodarki gminnej przez radę gminną. Rada gminna ma też prawo wystąpić przed wydziałem powiatowym z wnioskiem o wniesienie przeciw wójtowi, ławnikom, urzędnikom oraz funkcjonariuszom gminy dochodzeń dyscyplinarnych. Tylko rada gminna swobodnie sama decyduje o wynagrodzeniu dla wójta i dla ławników.

Przy tej sposobności poruszyć należy kwestję zarobkowo fungujących w gminie pracowników i funkcjonariuszy gminnych. Tych pracowników odróżnić należy od pracowników, pochodzących z wyboru, czyli wyborów powszechnych, czy z wyborów rady gminnej. Są to wójt, ławnicy i sołtysi. Ci wójtowie, ławnicy i sołtysi nie będą pełnili swych funkcji zarobkowo, lecz pełnić je będą jako honorowy obowiązek obywatelski. Gmina wiejska nie może być traktowana jako instytucja obliczona na zysk i dzieląca się tym zyskiem z swymi administratorami. W wielu gminach mniejszych czynności urzędowe zarządu gminy nie są skomplikowane, nie są liczne i nie wymagają wielkiego nakładu czasu, to też w tych gminach nie trudno o ludzi, którzy z poczucia obywatelskiego pełnią służbę honorowo lub za niewielkiem odszkodowaniem, tak, że można rzec, iż ją pełnią bezinteresownie. Fakt, że rady gminne w tych gminach są wstrzemięźliwe w szafowaniu groszem na sute pensję, ostudza zapalę kandydackie w chciwcach i t. zw. „ludziach interesu“, oraz osobnikach, spekulujących na dobrze płatne posady. A zresztą uczciwość ludzkiej nie kupuje się za sute pensję. Utrzymanie tego dobrego zwyczaju, honorowanie ludzi bezinteresownych na stanowiska publiczne w gminach ma na celu również projekt niniejszej ustawy.

Oczywiście Komisja żywi to przekonanie, poparte zresztą doświadczeniem życia codziennego, że w razie, gdy wójt i ławnicy z szkodą dla siebie i swej rodziny poświęcają się służbie gminnej, znajdują oni zrozumienie w radzie gminnej i rada gminna zdolna będzie ich trud ocenić i odpowiednio za to wynagrodzić. Komisja nie godzi się jednak na to, by ktoś inny z poza gminy, czy to wydział powiatowy, czy starosta stawiał się dobrodziejem wójta kosztem gminy, a często wbrew woli gminy. Byłoby to przepis szkodliwy i niemoralny, całkowicie wywracający równowagę władz gminnych.

Co się tyczy pracowników i funkcjonariuszy gminnych, zarobkowo pracujących w gminie, to ustawa gwarantuje gminie całkowitą wolność ich doboru i ustalenia ich liczby. Ustawa ma charakter antybiurokratyczny, wobec czego obowiązujące tu i ówdzie przepisy, umożliwiające biurokratycznym czynnikom zewnętrznym narzucanie gminom pracowników gminnych, zostaną skasowane i odtąd wolność doboru pracowników stanie się regułą.

Stosunek funkcjonariuszy i pracowników do gminy regulowany być może dwojako: albo będzie regulowany na zasadzie przepisów prawa prywatnego, jak to praktykuje się w gminach mniejszych, albo też nabierze on charakteru prawo - publicznego, gdy gmina stosunki prawne tych funkcjonariuszy ureguluje w formie lokalnej ustawy czyli statutu miejscowego. Stosunek ten wówczas nie będzie mógł być jednostronnie bez ważnych w statucie powodów zmieniony, zwłaszcza, że i statut sam ma cechę trwałości, nie może bowiem być ani zmieniony ani uchylony bez zgody władzy nadzorczej.

Wysoki Sejmie! Parę słów pragnę poświęcić zasadom gminnej ordynacji wyborczej. Samorząd gminny pojmować chcą jedni jako samorząd ściśle gospodarczy, i z tej doktryny próbują wydedukować zasady prawa wyborczego, stosowanego w wyborach samorządowych. Inni zno-

wu z słuszością wskazują, że gmina jest nie tylko organizmem gospodarczym, lecz spełnia także wielkie zadania o charakterze politycznym. Gmina jest bowiem władzą publiczną, powołaną do administracji spraw publicznych, a jej organa mają charakter urzędów publicznych. To też partie polityczne, które miały na celu i faktycznie doprowadziły do zdeokratyzowania legislatury państwowej, obecnie całą siłą prą do zdeokratyzowania i nagięcia w kierunku swych poglądów także władzy wykonawczej. Na tle tych poglądów przez długi czas ścierały się stronnictwa w Komisji Administracyjnej. Projekt rządowy, wprowadzający zasadę pluralności, uznany został przez połowę Komisji Administracyjnej za wstępną próbę do pogorszenia nie tylko istniejącego ustawodawstwa wyborczego gminnego w b. zaborze pruskim i rosyjskim, lecz także za precedens do zmiany sejmowej ordynacji wyborczej. Przy wysiłku jednak przedstawicieli kilku miarodajnych stronnictw spór ten udało się złagodzić, a opracowany projekt zasad gminnej ordynacji wyborczej nosi wyraźne cechy kompromisu, zwłaszcza, gdy oceni się go łącznie z projektem ordynacji wyborczej do rad powiatowych.

Zasadą projektu tego jest równe, tajne, powszechne i bezpośrednie prawo wyborcze, przyznane tym wszystkim, którzy posiadają to prawo w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej. Według tej samej zasady regulowane jest i bierne prawo wyborcze.

Odnosnie do piątego przymiotnika, „proporcjonalności“, przyjęto postanowienie, odpowiadające stosunkom faktycznym w kraju. Według obliczeń Głównego Urzędu Statystycznego, dokonanych na żądanie Komisji Administracyjnej, w całym Państwie jest gmin wiejskich 12.249 z liczbą mieszkańców 18.511.823. Z tego gmin, liczących do 200 mieszkańców, jest 1.813 z ogólną liczbą mieszkańców 226.461; gmin liczących mieszkańców od 201 do 500, jest 3.393 z liczbą mieszkańców 1.157.167; gmin liczących od 501 do 1.000 mieszkańców, 3.011, z liczbą mieszkańców 2.170.279; od 1.001 do 2.000 1.838 z liczbą mieszkańców 2.536.922; gmin liczących 2.001 do 4.000, 773 z liczbą mieszkańców 2.167.681; gmin, liczących 4.001 do 5.000 mieszkańców, 286 z liczbą mieszkańców 1.293.832; gmin, liczących 5.001 do 7.500 mieszkańców, 641 z liczbą mieszkańców 3.936.108; gmin, liczących 7.501 do 10.000, 306 z liczbą mieszkańców 2.615.901; i wreszcie gmin, liczących ponad 10.000, jest 184 z liczbą mieszkańców 2.407.472.

Nie tylko pod względem zaludnienia są znaczne różnice między gminami. W gminach wiejskich na terenach wschodnich mieszkają narodowości mieszan z sobą w mniejszym lub większym procencie. Mam pod ręką daty statystyczne odnoszące się do mniejszości polskiej w trzech województwach wschodnich: lwowskim, tarnopolskim i stanisławowskim. Otóż w województwach tych mniejszość polska istnieje w 2.958 gminach i liczy głosów 508.000. I tak procent ludności polskiej niżej 10% jest w 1393 gminach, od 10 do 20% w 610 gminach, od 20 do 30% w 429 gminach, od 30 do 40% w 318 gminach, od 40 do 50% w 208 gminach. To są daty, dotyczące tylko mniejszości polskiej na terenie wschodniej Małopolski.

Przy ustalaniu zasady prawa wyborczego komisja liczyła się nie tylko z obliczeniami statystycznymi, lecz także z faktami politycznymi. Domniemywano, że wybory będą prowadzone pod hasłami partyjno - politycznymi w gminach większych, że na terenach, pod względem narodowości mieszanych, będą usiłowania nadania wyborom gminnym charakteru plebiscytu narodowościowo - politycznego, wreszcie, że drobne gminy przeprowadzają wybory samorządowe wyłącznie pod hasłami natury ściśle lokalnej. Doświadczenia uzyskane w toku wyborów do rad gminnych dowodzą, że owo domniemanie Komisji Administracyjnej było trafne. Jest bowiem rzeczą notoryczną, i da się to sprawdzić choćby na podstawie komunikatów rozpowszechnianych przez Polską Agencję Telegraficzną, że wybory w gminach większych, zwłaszcza na terenie b. zaboru

rosyjskiego, odbywają się pod hasłami politycznymi, że podział kolegów radzieckich dokonywany tu jest według przynależności partyjnej poszczególnych radnych. Pod hasłami politycznymi prowadzone są nawet kurjalne wybory, na terenie wschodniej Małopolski. Również jest pewne, że nikomu nie dało się i nie da się ocenić pod względem politycznym wyborów w małych gminach, albowiem wybory tam cech politycznych przeważnie nie mają, w tych małych gminach dominują hasła wyłącznie natury lokalnej.

Uwzględniając różnorodność gmin w Polsce, uwzględniając fakt, że są gminy bardzo małe i olbrzymie, że są gminy pod względem narodowym jednolite i niejednolite, że są gminy o ludności pod względem społecznym jednolite i zróżniczkowane, uwzględniając wreszcie doświadczenie z wyborów świadczące, iż są gminy przeprowadzające wybory gminne pod hasłami lokalnymi i partyjno - politycznymi, Komisja Administracyjna wprowadza dla gmin wiejskich różne systemy wyborcze, bliżej w art. 32 projektu ustawy wyłuszczone. Uwzględniając ten stan rzeczy, Komisja Administracyjna wprowadza na obszarach województw: krakowskiego, warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, z wyłączeniem powiatów grodzieńskiego i wołkowyskiego, oraz w powiatach jarosławskim, przeworskim, łańcuckim, rzeszowskim, brzozowskim, strzyżowskim, krośnieńskim, kolbuszowskim, niżańskim i tarnobreskim województwa lwowskiego głosowanie i przydział mandatów systemem względnej większości. Liczy się komisja z tem, że system względnej większości, który w tej chwili jest stosowany na całym terenie b. zaboru rosyjskiego, który jest stosowany również w Małopolsce, jest systemem ludności znanym i najłatwiejszym do zrozumienia i praktycznego przeprowadzenia. System bezwzględnej większości jest o tyle niedobry, że wymaga kilkokrotnego powtarzania wyborów i przeprowadzania wyborów ściślejszych tak, że w rezultacie w ostatnim głosowaniu znikoma mniejszość faktycznie nominuje radnych. Nie ulega wątpliwości dla nikogo, kto ma styczność z ludnością wiejską, że ludność ta niechętnie odnosi się do głosowania na listy i na numerki, a natomiast domaga się wprowadzenia systemu głosowania na nazwiska.

A system względnej większości umożliwia wprowadzenie głosowania na nazwiska. W gminach drobnych liczących niekiedy 30, 40, 50 wyborców, z których połowa zaledwie staje do głosowania, wprowadzanie systemu list i głosowania na numery jest absurdem. Ludność ta domaga się, aby w tych bodaj gminach wprowadzono system głosowania na nazwiska w wyborach gminnych. I to nie tylko, dzieje się w Polsce, lecz dzieje się wszędzie, gdzie system list i numerów wprowadzono w wyborach gminnych. Kraj niewątpliwie chłopski, jakim jest Bawaria, ma wprowadzony system numerowanych list nawet w drobnych gminach, głosuje się tam na listy, na numerki, i w całej Bawarii podnoszą się protesty przeciw temu systemowi. Sejm bawarski usiłował zmienić ustawę samorządową w kierunku, żądanym przez ludność, dokonać atoli tego nie może z tej przyczyny, że konstytucja Rzeszy Niemieckiej narzuciła wszystkim państwom związkowym system numerowanych list i bez zmiany tej konstytucji zmienić tego nie można. Nie jest to więc nowina.

Proszę Panów, jeżeli chodzi o wprowadzenie systemu proporcjonalnego, to ma on rację bytu tam, gdzie istnieją poważne mniejszości, którym trzeba stworzyć specjalną prawną ochronę wyborczą. Nasz projekt ustawy umożliwia wprowadzenie systemu proporcjonalnego. Wprowadzenie tego przepisu w życie zależy wyłącznie od woli wyborców. Jeżeli zażąda tego poważna mniejszość w gminie, czy to mniejszość narodowościowa, czy wyznaniowa, czy to będzie mniejszość społeczna, czy też partyjno - polityczna, jeżeli będzie dostatecznie duża, na tyle duża, żeby mogła zdobyć się na złożenie wniosku o wprowadzenie w wyborach systemu proporcjonalnego, to na jej żądanie system ten zostanie wprowadzony, czyli właściwie mniejszość, a nie większość, będzie regulowała,

jaki system na danym obszarze będzie stosowany. — Dla tych okręgów, gdzie p. kol. Chrucki pracuje politycznie, mamy jeszcze lepsze przepisy. W gminach, mających 1500 wyborców, mniejszość, która może zażądać ze skutkiem prawnym głosowania proporcjonalnego, musi wynosić $\frac{1}{4}$ uprawnionych do głosowania, w gminach od 1501 do 2500 wyborców mniejszość ta musi wynosić $\frac{1}{5}$; w gminach od 2501 wyborców do 4000 $\frac{1}{6}$; w gminach o ilości wyborców od 4001 — 6000 mniejszość musi wynosić $\frac{1}{7}$, w gminach od 6001 do 8.000 wyborców $\frac{1}{8}$, w gminach pozostałych $\frac{1}{10}$ uprawnionych do głosowania.

W gminach wiejskich na obszarze woj. poznańskiego i pomorskiego zachowany został dotychczasowy system wyborów. Projekt ustawy, jak już mówiłem, jest wyrazem kompromisu, a że pp. posłowie z tych województw wyrazili życzenie, aby ten system na jakiś czas jeszcze dla nich utrzymać, zgłoszono się na to w imię kompromisu.

Jeżeli chodzi o teren, o który upomniał się przed chwilą p. Chrucki, wymieniony w art. 32 ustęp 1, mianowicie woj. wołyńskie, poleskie, nowogródzkie i opuszczone w druku, jak słusznie reklamował p. Wędziągowski, wileńskie, a dalej obszar woj. tarnopolskiego, stanisławowskiego, lwowskiego, z wyłączeniem pow. jarosławskiego, przeworskiego, łańcuckiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, krośnieńskiego, kolbuszowskiego, niżańskiego i tarnobrzckiego, tam został wprowadzony system proporcjonalnych wyborów, albowiem ma on uzasadnienie w stosunkach faktycznych, istniejących na tych terenach. Są to tereny pod względem narodowościowym mieszane, i dlatego też przepisy, gwarantujące każdej mniejszości sprawiedliwą reprezentację są potrzebne i pożyteczne. Komisja administracyjna nie sprzyja tendencji nadawania wyborom gminnym na terenach mieszanych charakteru plebiscytu narodowościowego i dlatego z różnych systemów proporcjonalnych wybrała taki, który przeszkadza rozpolitykowaniu i nacjonalistycznym walkom, a umożliwia zgodne współdziałanie wszystkich narodowości. Jest to system proporcjonalny, umożliwiający także głosowanie na nazwiska, zwany „systemem ograniczonego głosowania“.

Zastosowanie tych różnych systemów i wypróbowanie ich w pierwszych wyborach da możność poznania, który z nich będzie najodpowiedniejszy, i ewentualnie w późniejszym czasie zdecydowania się na przyjęcie jednego tylko systemu dla wszystkich gmin wiejskich.

Projekt ustawy o gminie wiejskiej przewiduje także podział gmin wiejskich na okręgi wyborcze z proporcjonalnie przydzieloną cyfrą mandatów. Doświadczenie życia codziennego uczy również, że tego rodzaju przepis wprowadzony przez Komisję ma pełne uzasadnienie. Na terenie b. Kongresówki w tej chwili przeprowadzane są wybory i jak wszyscy zgodnie konstatują w tych wielkich gminach b. Kongresówki staje do głosowania zaledwie 10, 20, 30% uprawnionych do głosowania. Mały udział wyborców w wyborach spowodowanych jest tem, że gminy są rozległe, że wybory odbywają się w jednym centralnym punkcie gminy i tylko najszybciej położone osiedla mają ułatwiony udział w wyborach. To wszystko, co mieszkają na peryferji gminy, woli nie narażać się na trud i stratę czasu. Podział na okręgi ułatwi ludności głosowanie i zwiększy kontyngent głosujących, zwiększy zainteresowanie wyborami gminnymi, a nadto zapewni każdej części gminy sprawiedliwą reprezentację w stosunku do cyfry mieszkańców. Przepis ten obowiązować ma tylko w tych gminach, gdzie będą dokonywane wybory względną większością głosów. A zatem w tej sprawie sami wyborcy zadecydują, czy przepis ten ma wejść w życie.

Do najważniejszych przepisów ustawy o gminie wiejskiej należą przepisy, dotyczące nadzoru państwowego nad gminą. Nadzoru nad samorządem dokonuje oficjalnie Państwo przez swe organa kontrolne, dokonuje go też i samo społeczeństwo. Społeczeństwo ma sporo sposobów przeprowadzania kontroli nad samorządem. Najważniejszym środkiem kon-

troli społeczeństwa nad samorządem są wybory rad i zarządów gminnych. Tę formę kontroli społecznej nad samorządem przewiduje sama ustawa, przewidując kadencję wyborczą i nowe wybory po jej upływie. Obok tego są jeszcze inne skuteczne środki kontroli społecznej, ugruntowane w postanowieniach ustawy konstytucyjnej. Swobodna publiczna krytyka gospodarki gminnej przez prasę, na zgromadzeniach publicznych, częstokroć rywalizacja partii politycznych, kontrola wykonywana przez Sejm i środki kontrolne, jakie mają posłowie do dyspozycji, dalej uświadomienie ludności i docenianie przez nią życia samorządowego, oto środki kontroli społecznej, częstokroć skuteczniejsze, aniżeli oficjalnie przewidziane w ustawie o gminie wiejskiej.

Art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej porucza nadzór nad działalnością samorządu wydziałom samorządu wyższego stopnia. Co do gminy wiejskiej władzą nadzorczą będzie wydział powiatowy, nadzór ten wydział powiatowy spełniać będzie w poręczonym zakresie działania. Ten sam artykuł Konstytucji ustanawia zasadę, że wolność statutowania organów gminnych w zasadzie nie będzie krępowaną, wypadki zaś, gdy uchwały te wymagać będą zatwierdzenia przez władzę nadzorczą, jak mówi wyraźnie Konstytucja, należeć będą do wyjątków. Nadzór ten idzie w kierunku badania legalności a także i celowości działania gmin. W tym drugim wypadku t. j. co do badania celowości, albo jak ustawa nasza mówi, „prawidłowości administracji gminnej“, nadzór Państwa ujęty jest w ścisłe ramy przepisów; przepisy te stanowią dla władzy granicę, której przekraczać jej nie wolno. Są to przepisy wyjątkowe, a w takich razach interpretacja rozszerzająca stosowana być nie może, przeciwnie raczej stosowana być powinna interpretacja ścieśniająca. W granicach tych przepisów wolno więc wydziałowi powiatowemu, jako władzy nadzorczej I instancji: 1) brać udział w posiedzeniach organów gminnych, żądać od gmin wyjaśnień, wglądać w uchwały oraz akta gminne, 2) uchylać uchwały organów gminnych, sprzeczne z prawem, 3) ingerować w sprawy z mocy ustawy na gminie ciążące, o ile gmina zaniedbuje się lub wzbrania się obowiązków swe w tym względzie wypełniać, 4) badać budżet, ale tylko pod względem jego legalności i w zastępstwie gminy wstawiać do budżetu gminnego, ale tylko te należności, które ciążyą na gminie z mocy ustawy, wyroku lub innego tytułu prawnego, mającego moc egzekucyjną, 5) badać, zatwierdzać, względnie odmawiać zatwierdzenia uchwał rad gminnych, wymienionych w art. 168, a dotyczących gospodarki gminnej, 6) pociągać do dyscyplinarnej odpowiedzialności członków zarządów gminy, a także w zastępstwie gminy funkcyjnarjuszów gminy, 7) ustalać rozszczenia gminy przeciw wójtowi z tytułu odpowiedzialności wójta za czynności urzędowe, oraz 8) orzekać o legalności aktów wyborczych. Te wszystkie uprawnienia i wyłącznie te tylko uprawnienia przysługują w zakresie nadzoru państwowego nad samorządem wydziałowi powiatowemu. Nadto władza nadzorcza II instancji, jaką jest wydział wojewódzki, ma prawo w wykonaniu państwowego nadzoru nad gminą rozwiązać radę gminną i ustanowić komisarza rządowego dla gminy. Poza temi uprawnieniami z tytułu nadzoru państwowego żadne inne uprawnienia nie przysługują władzy nadzorczej. W ten sposób ogólna zasada, wyrażona w art. 70 Konstytucji, znalazła w tym przepisie swój sumienny wyraz.

Oprócz nadzoru państwowego w ścisłym słowa tego znaczeniu przewiduje ustawa jeszcze inną formę nadzoru, mianowicie nadzoru służbowego nad organami gminnymi, jako organami wykonawczymi władz państwowych. Ów nadzór służbowy, o którym zresztą już była mowa przy sposobności charakterystyki władzy wójta, spełniany jest przez starostę, nie przez organ kolegjalny, jakim jest wydział powiatowy, lecz przez starostę.

Co do nowowybranych wójtów przewiduje art. 118 prewencyjny nadzór służbowy, wykonywany nad nimi przez starostów, względnie woje-

wodów. W myśl tego artykułu starostowie w województwach wschodnich mogą wnieść umotywowany sprzeciw wyborowi wójtów. Przepis ten ma mieć zastosowanie wyłącznie na terytorjach położonych wzdłuż granicy, dzielącej Polskę od Rosji, a więc od sąsiada, jak wiadomo, nie przebiegającego w środkach zmierzających do podkopywania państwowości polskiej, skutkiem czego baczenie, aby piastuni władzy publicznej zasługiwali tam na pełne zaufanie, jest dyktowane zwykłym rozsądkiem politycznym.

Co do innych szczegółów podnieść należy, że komisja ograniczyła możliwość zmiany nazw gmin, wychodząc z tego założenia, że zakłady, sporządzające mapy, są zainteresowane w stabilizacji nazw, a nie ustawicznej ich zmianie.

Komisja ustaliła też szczegółowo zasady gospodarki i użytkowania dobra gminnego w Małopolsce, dobra gromadzkiego na terenie b. dzielnicy rosyjskiej i t. zw. dobra klasowo - gminnego w b. dzielnicy pruskiej, albowiem zwłaszcza na terenie b. dzielnicy rosyjskiej żadne w tym względzie przepisy nie obowiązują tak, że gospodarka dobrem gromadzkim była i jest tu dotąd prowadzona niestety na sposób dziki. W województwach poznańskim i pomorskim zachowane zostały i utrzymane kompetencje sądownictwa administracyjnego w stosunku do samorządu w tem przekonaniu i nadziei, że sądownictwo administracyjne przeciw zostanie kiedyś wprowadzone na całym obszarze Rzeczypospolitej.

Wreszcie komisja wprowadziła i ujednolityła tryb postępowania samorządowo - administracyjnego, oraz terminy do wnoszenia środków prawnych.

Pod względem formalnym Komisja Administracyjna połączyła ustawę organizacyjną wyborczą gminną w jedną ustawę, nie widząc potrzeby dwóch ustaw osobnych, skoro obie te kwestje organicznie do siebie należą.

Pozostawiając resztę drugorzędnych szczegółów do omówienia w toku dalszej dyskusji, zauważyć chcę na zakończenie, iż w dniu 11 lutego 1927 r. na posiedzeniu Sejmu p. Wiceprezes Rady Ministrów zajął się tekstami ustaw samorządowych, ustalonymi w drugim czytaniu komisijnem, i oświadczył, że tych projektów ustaw nie może Rząd jego przyjąć za podstawę współpracy z Komisją Administracyjną. Motywacja Rządu była interesująca. Premier Bartel powiedział: Rząd nie może zgodzić się na to, ażeby dla jakiegokolwiek doktryny podciągano pod jeden szablon ustroju stosunki różne, wyrażające się dzisiaj w różnolitości form organizacyjnych. A więc właśnie coś zupełnie odrębnego powiedział p. Premier Bartel, niż to, co podsuwa mu w tej chwili kolega Chrucki. Otóż nie jest zgodne z rzeczywistością i nie jest zgodne z sprawiedliwością twierdzenie, wypowiedziane przez p. Premiera, przeczy bowiem temu twierdzeniu cały tekst ustawy, przeczy temu choćby art. 2 tej ustawy. Projekt ustawy nie wprowadza żadnych radykalnych zmian i umożliwia powolne stosowanie form organizacyjnych w ustroju gmin wiejskich, aby także równolegle mogła być przeprowadzona reforma ustroju władz rządowych. Dalej, twierdzi p. Premier Bartel, że nie może się zgodzić na rozsadzenie dzisiejszej gminy zbiorowej w b. dzielnicy rosyjskiej. Tymczasem komisja rozsadzeniem gminy zbiorowej się nie zajmowała, tylko uchwalając projekt ustawy odnośnie do ustroju gmin przestrzegała postanowienia ustawy konstytucyjnej, do której przestrzegania obowiązany jest nie tylko Sejm i organa sejmowe, ale także Rząd i każdy obywatel. Rząd nie podziela stanowiska komisji, twierdzi p. Premier Bartel, co do wzajemnego stosunku organów ustawodawczych — powinno być raczej uchwałodawczych — i wykonawczych, uważając tę sprawę za zasadniczą. Nie rozumiem, przyznając, tego stanowiska, bo nie wiemy, czy Rząd jest za utrzymaniem równowagi między władzą wykonawczą a władzą ustawodawczą, czy też za zniweczeniem tej równowagi i stworzeniem przewagi władzy wykonawczej nad władzą uchwałodawczą tak, jak obecnie

uksztaltował Rząd swój stosunek do Sejmu. Komisja w tej sprawie stała na gruncie równowagi władz gminnych, uważając, że w interesie społeczeństwa nie leży niweczenie tej równowagi i stwarzanie sztucznego i szkodliwego przerostu władzy wykonawczej nad władzą uchwałodawczą. Dalej p. Premier twierdził, że Rząd nie może się zgodzić na proponowany w wnioskach poselskich stosunek samorządu do organów nadzorczych i na stosunek gminnych organów wykonawczych do organów państwowych. Stworzyliśmy w postanowieniach ustawy gminnej ostre przepisy o nadzorze państwowym. Daliśmy Rządowi pełną władzę przeprowadzania kontroli nad samorządem, czy spełnia państwowe zadanie. Ale staliśmy się też szanować postanowienia ustawy konstytucyjnej i nie rozumiemy, czego właściwie Rząd od Komisji Administracyjnej żąda. Ustawy konstytucyjnej nie mamy prawa łamać i łamać jej nie będziemy.

Wreszcie Rząd twierdzi, że za kardynalny błąd uważa wprowadzenie na całem terytorjum Państwa jednolitej ordynacji wyborczej do organów gminnych, wydedukowanej całkowicie z doktryny politycznej. Tymczasem ten sam Rząd przeprowadza wybory na zasadzie ordynacji wyborczej wydedukowanej wyłącznie z doktryn politycznych reakcyjnych czy radykalnych. Jeżeli chodzi o stanowisko Komisji, to wbrew temu oświadczeniu Komisja właśnie przyjęła nie jednolitą ordynację wyborczą do organów gminnych, lecz kilka systemów, dopasowanych do różnych terenów i potrzeb narodowości na danych terenach mieszkających. Więc nie rozumiemy zarzutów, skierowanych przeciwko pracy Komisji. Zapowiedziano co prawda, że Rząd stworzy nowe projekty. Od chwili wypowiedzenia krytyki projektów wyłonionych przez Komisję Administracyjną w 2-czytaniu upłynęło 5 miesięcy i żaden nowy projekt się nie pojawił. Ktoś dowcipnie zauważył, że sytuacja stworzyła się taka, jak w dramacie Staffa, gdzie wszyscy wierzą w skarb ukryty i że go odnajdą. O skarb ten się biją, a w końcu okazuje się, że żadnego skarbu niema. Rząd do tego nie interesuje się skodyfikowaniem ustawodawstwa samorządowego, słysząc tylko, że studjowana jest pilnie statystyka ostatnich gminnych wyborów.

W tych warunkach Komisja Administracyjna miała prawo formalne i moralne przyjść przed Wysoki Sejm i społeczeństwo i złożyć swoje własne projekty ustawowe. Od dziś stały się one własnością publiczną. Niechże więc społeczeństwo i jego reprezentacja, Wysoki Sejm, przystąpi do ich zbadania bez żadnych uprzedzeń, niech je załatwi w takiej atmosferze zgody i wyrozumiałości, w jakiej prace nad temi projektami odbywały się przez ostatnie dwa lata w sejmowej Komisji Administracyjnej.

PROJEKT USTAWY O GMINIE WIEJSKIEJ, PRZYJĘTY PRZEZ SEJM W II CZYTANIU W DNIU 12 LIPCA 1927 R.:

(druk nr. 2747).

ROZDZIAŁ I.

O GMINIE WIEJSKIEJ W OGÓLNOŚCI.

Gmina wiejska, jej obszar, zadania, organa i język urzędowania.

Art. 1.

Gmina wiejska stanowi korporację prawa publicznego i posiada prawo samorządu.

Art. 2.

Gminy wiejskie (osady, wsie), które na zasadzie obowiązujących dotąd prawnych postanowień posiadają prawa gminy i własne zarządy gminne, stanowią gminy w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 3.

Każda nieruchomość musi wchodzić w skład obszaru gminy. O ile nie należy do gminy miejskiej, uważa się ją za należącą do gminy wiejskiej.

Art. 4.

Do zadań gminy wiejskiej należy sprawowanie administracji publicznej. W tym zakresie zadania gminy są: 1) samorządowe i zlecone.

1. Samorządowymi są te samodzielnie i we własnym imieniu spełniane zadania:

a) które niniejsza ustawa albo inne ustawy określają jako działalność obowiązkową gminy wiejskiej, lub też

b) które sama gmina wiejska, w braku wyraźnego zastrzeżenia ich innym obowiązkom prawa publicznego, określi jako dobrowolną działalność, mającą na celu podniesienie gospodarczego i kulturalnego rozwoju, tudzież wygody miejscowej ludności i ogólnego dobrobytu gminy.

2. Zleconymi zadaniami są te gminie ustawami zlecone zadania państwowe, które ona spełnia jako organ wykonawczy państwa.

Art. 5.

Zadania swoje gmina wiejska spełnia przez utworzone w tym celu organa.

Organami temi są:

a) rada gminna, jako organ uchwalający postanowienia w zakresie zadań gminy, oraz jako organ kontrolujący, tudzież

b) zarząd gminy, jako organ wykonawczy i zarządzający.

Organa gminy sprawują na obszarze gminy władzę w swoim zakresie działania. Władzy tej podlega każda osoba, znajdującą się na terytorjum gminy.

Sprawę języka urzędowania organów gminnych reguluje ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 73, poz. 724).

O łączeniu, podziale i regulacji granic gmin wiejskich.

Art. 6.

Gminy wiejskie mogą być łączone z sąsiadującymi gminami, dzielone, tudzież granice ich mogą podlegać regulacji, jeżeli tego wymaga ważny interes publiczny, lub dobro miejscowej ludności.

Art. 7.

Podział, łączenie, tudzież regulacja granic gmin w obrębie tego samego powiatu może nastąpić w drodze uchwały wydziału wojewódzkiego po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych.

Art. 8.

Jeżeli projektowane połączenie, podział lub regulacja granic gminy pociąga za sobą zmianę granic województwa lub powiatu, wówczas doko-

nana ona być może po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych

Art. 9.

Gmina miejska lub jej część, przyłączona do gminy wiejskiej, podlega mocy obowiązującej ustawy o gminie wiejskiej.

Art. 10.

Gmina miejska przemieniona być może na gminę wiejską rozporządzeniem Rady Ministrów, wydanem po zasięgnięciu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych.

Art. 11.

Wszelkie zmiany, wynikające z zastosowania przepisów art. 7 — 10, winny być urzędowo obwieszczone.

Art. 12.

Zarządy tych gmin, których dotyczyć mają zmiany terytorjalne, przewidziane w art. 7 — 8, winny zawrzeć umowę co do posiadania i korzystania ze swego majątku, z zakładów oraz funduszy, jak również w sprawie wierzytelności i długów. Jeśli między zainteresowanymi zarządami gminnymi umowa nie dojdzie do skutku w ciągu terminu określonego do jej zawarcia przez wspólną dla zainteresowanych gmin władzę nadzorczą, wówczas rozstrzyga w tych sprawach owa wspólna władza nadzorczą, a jej decyzja jest ostateczna.

Art. 13.

Statuty miejscowe, obowiązujące na terytorjach, podlegających zmianom, wyszczególnionym w art. 7 — 8 niniejszej ustawy, zachowują moc obowiązującą dotąd, dopóki właściwe organa gminne inaczej nie postanowią.

Nazwy i godła gmin wiejskich.

Art. 14.

Dotychczasowe nazwy i godła gmin wiejskich pozostają w mocy. Zmiana nazwy, ustanowienie lub zmiana godła gminy wiejskiej może być dokonana uchwałą rady gminnej, zatwierdzoną przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Nowoutworzonym gminom nadaje nazwę Minister Spraw Wewnętrznych na wniosek wydziału powiatowego.

R O Z D Z I A Ł II.

O CZŁONKACH I MIESZKAŃCACH GMINY WIEJSKIEJ.

Członkowie gminy.

Art. 15.

Każdy obywatel Rzeczypospolitej musi być członkiem gminy. Nikt nie może być członkiem więcej niż jednej gminy. Utrata członkostwa gminnego następuje dopiero po nabyciu członkostwa w innej gminie sposobem, przewidzianym w art. 16 — 21 niniejszej ustawy.

Sposoby nabycia członkostwa gminnego.

Art. 16.

Obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy mają miejsce stałego zamieszkania w gminie od roku, stają się członkami tej gminy.

W razie posiadania kilku miejsc zamieszkania i wynikających z tego powodu wątpliwości, mieszkaniiec gminy winien oświadczyć, której gminy chce być członkiem, a oświadczenie to, wobec urzędu gminnego jednej z gmin złożone, ma moc wiążącą.

Art. 17.

Obywatelom Rzeczypospolitej nieposzlakowanym, którzy mają stałe miejsce zamieszkania w gminie, ale nie mieszkali w niej jeszcze roku, rada gminna może wcześniej nadać prawo członkostwa gminnego. Od uchwały rady gminnej, odmawiającej wcześniejszego przyznania członkostwa, nie przysługuje żaden środek prawny.

Art. 18.

Żona nabywa przez zawarcie związku małżeńskiego członkostwo gminne w tej gminie, w której posiada je mąż.

W razie śmierci męża, unieważnienia małżeństwa, rozwodu, rozłączenia małżonków od stołu i łoża, albo sądowego rozwiązania wspólnoty małżeńskiej, żona zatrzymuje nabyte na mocy niniejszego artykułu członkostwo gminne dotąd, póki nie nabędzie członkostwa w innej gminie w sposób, w niniejszej ustawie przewidziany.

Art. 19.

Dzieci ślubne, legitymowane do czasu dojścia do pełnoletności lub uzyskania własnowolności, są członkami tej gminy, której członkiem jest ich ojciec, nieślubne zaś tej gminy, której członkiem jest ich matka, wreszcie przysposobione tej gminy, której członkiem jest przyspasabiający.

Dzieci nieznanych rodziców nabywają członkostwo gminne w tej gminie, w której zostali znalezione.

Z dojściem do pełnoletności lub z uzyskaniem własnowolności, zatrzymują powyższe członkostwo do czasu, póki nie nabędą członkostwa w innej gminie w sposób, w niniejszej ustawie przewidziany.

Art. 20.

Funkcjonariusze i pracownicy państwowi i samorządowi tudzież wojskowi zawodowi, jak również duchowni wyznań przez Państwo uznanych, oraz funkcjonariusze i pracownicy związków prawno - publicznych stają się od chwili zamieszkania członkami tej gminy, w której mają miejsce stałej służby lub stałego przydziału służbowego.

Wojskowi, spełniający powinność wojskową, zachowują członkostwo w tej gminie, w której przysługiwało im ono przed rozpoczęciem służby wojskowej.

Art. 21.

Pełnoletnie umyślowo chore, lub niedorozwinięte osoby zatrzymują na stałe członkostwo gminne, w tej gminie, w której je posiadały.

Umieszczenie osób tych w specjalnych zakładach, dla osób takich przeznaczonych, nie powoduje zmian w ich członkostwie gminnym.

Mieszkańcy gminy.

Art. 22.

Kto w gminie się osiedlił, a nie nabył członkostwa gminnego, jest mieszkańcem gminy.

Prawa i obowiązki członków i mieszkańców gminy.

Art. 23.

Członkowie i mieszkańcy gminy mają prawo do swobodnego pobytu w gminie. Gmina ma jednak prawo zakazać pobytu w obrębie gminy członkom innych gmin, o ile nie wykazują oni celu pobytu i zachowaniem swoim dają powód do publicznego zgorszenia, tudzież niepoprawnym włóczęgom, wreszcie przestępcom, sądownie karanym za zbrodnie pospolite lub przestępstwa, z chciwości zysku pochodzące, albo obrażające moralność publiczną, a popełniane z nałogu.

Art. 24.

Członkowie i mieszkańcy gminy mają jednakowe prawo do korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy, chyba że ustawy wprowadzą odmiennie w tym względzie postanowienia.

Członkowie i mieszkańcy gminy mają obowiązek ponoszenia publicznych świadczeń na rzecz gminy.

Członkowie gminy mają prawo wybierania rady gminnej i prawo obojętności do rady gminnej i do zarządu gminy.

R O Z D Z I A Ł III.

O RADZIE GMINNEJ.

Skład rady gminnej.

Art. 25.

Rada gminna składa się z radnych, wybieranych przez uprawnionych członków gminy (art. 27).

Radnych gminnych nie wiążą żadne instrukcje wyborców. Winni oni w swojej działalności, związanej z piastowanym mandatem, kierować się względami na dobro gminy i państwa.

Art. 26.

Liczba radnych w poszczególnych gminach wynosi zależnie od liczby mieszkańców 4 — 40. Wybierają mianowicie:

gminy liczące do	100	mieszkańców	—	4	radnych
" " "	500	"	—	8	"
" " "	1.000	"	—	12	"
" " "	1.500	"	—	16	"
" " "	2.000	"	—	20	"
" " "	2.500	"	—	24	"
" " "	3.000	"	—	28	"
" " "	ponad 3.000	"	—	32	"

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Prawo wybierania i obieralności.

Art. 27.

Prawo wybierania do rady gminnej, z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, posiada każdy członek gminy wiejskiej bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej posiada prawo wybierania do Sejmu i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wyborczego w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Art. 28.

Prawo wybieralności do rady gminnej ma każdy członek gminy wiejskiej posiadający prawo wybierania, który w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej posiada prawo wybieralności do Sejmu.

Art. 29.

Nie mogą być wybierani na radnych:

- 1) funkcjonariusze i pracownicy gminy oraz zakładów gminnych;
- 2) członkowie, funkcjonariusze i pracownicy wydziału powiatowego,
- 3) funkcjonariusze i pracownicy starostwa,
- 4) funkcjonariusze policji państwowej i straży celnej,
- 5) żebracy oraz osoby pobierające stałe wsparcie z funduszy gminnych.

Kadencja rady gminnej.

Art. 30.

Radnych wybiera się na lat pięć.

Wybrani sprawują swoje czynności — z wyjątkiem przypadku, przewidzianego w art. 174 niniejszej ustawy, — do czasu ostatecznego ukonstytuowania się nowowybranej rady gminnej.

Zasady prawa wyborczego.

Art. 31.

Wybory do rad gminnych odbywają się na podstawie powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego systemu głosowania.

Art. 32.

W gminach wiejskich na obszarach województw wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego, w powiatach: grodzieńskim i wołkowyskim województwa białostockiego, dalej na obszarach województw: tarnopolskiego, stanisławowskiego i lwowskiego z wyłączeniem powiatów: przeworskiego, łańcuckiego, rzeszowskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, krośnieńskiego, kolbuszowskiego, niżańskiego i tarnobrzckiego, głosowanie oraz przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób, przewidziany w art. 48 niniejszej ustawy.

W gminach wiejskich na obszarach województw: poznańskiego i pomorskiego, głosowanie i rozdział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób, przewidziany w art. 50, niniejszej ustawy.

Wreszcie w gminach wiejskich na obszarach województw: krakowskiego, warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego,

go, z wyłączeniem powiatów grodzieńskiego i wołkowyskiego, oraz w powiatach jarosławskim, przeworskim, łańcuckim, rzeszowskim, brzozowskim, strzyżowskim, krośnieńskim, kolbuszowskim, niżańskim i tarnobrzeskim, głosowanie i przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób przewidziany w art. 49 niniejszej ustawy, atoli w gminach tych może być wprowadzone głosowanie i podział mandatów według postanowień art. 50 niniejszej ustawy, jeżeli zażąda tego.

w gminach mających do 1500 uprawnionych do głosowania

w gminach mających od $\frac{1}{4}$ 1501—2500 " " "

w gminach mających od $\frac{1}{5}$ 2501—4000 " " "

w gminach mających od $\frac{1}{6}$ 4001—6000 " " "

w gminach mających od $\frac{1}{7}$ 6001—8000 " " "

w gminach mających od $\frac{1}{8}$ " " "

w gminach pozostałych $\frac{1}{10}$ uprawnionych do głosowania.

Co do liczby uprawnionych do głosowania miarodajny jest spis wyborców sporządzony w myśl art. 41 niniejszej ustawy.

Wniosek taki (ust. 3 niniejszego artykułu) ma być przedłożony wójtowi na piśmie w ciągu 5 dni po zarządzeniu wyborów (art. 35). O tem, czy wniosek ten jest podpisany przez przepisana liczbę uprawnionych do głosowania, rozstrzyga w ciągu 2 dni wójt. Od rozstrzygnięcia tego można się odwołać w ciągu 2 dalszych dni do wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie. Odwołanie wnieść może w sposób, przewidziany w art. 156 — 161 niniejszej ustawy, $\frac{1}{10}$ liczby osób, podpisanych na wniosku. Rozstrzygnięcie wydziału powiatowego nastąpić musi najdalej w 13 dniu po zarządzeniu wyborów.

Art. 33.

Prawo wybierania może być wykonane tylko w jednej gminie i musi być wykonane osobiście. Jeżeli wyborca mimo tego postanowienia wpisany byłby do spisu wyborców w kilku gminach, to wolno mu wykonać prawo wyborcze tylko w jednej gminie według swego wyboru.

Okręgi wyborcze.

Art. 34.

Gmina wiejska, do 4.000 mieszkańców licząca, stanowi jeden terytorjalny okrąg wyborczy.

Gminy, ponad 4.000 mieszkańców liczące, o ile nie ma w nich zastosowania system wyborów, przewidziany w art. 50 niniejszej ustawy, wydział powiatowy podzieli na okręgi wyborcze. Przy podziale na okręgi baczyc należy, ażeby osiedla, tworzące geograficzną i historyczną całość, oraz osiedla, zamieszkałe przez ludność tego samego typu społecznego i narodowościowego, o ile możliwości nie były rozdzielane między 2 i więcej okręgów. Na jeden okrąg wyborczy musi przypaść najmniej 3 mandaty, zaś ilość okręgów nie może być mniejsza niż 4.

W gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, ogólna ilość przypadających w całej gminie mandatów radzieckich rozdzielona zostanie między okręgi wyborcze proporcjonalnie do liczby mieszkańców w danym okręgu wyborczym.

Co do liczby mieszkańców miarodajny jest ostatni urzędowy powszechny spis ludności.

Podział na okręgi dokonany być winien w 14 dni po zarządzeniu wyborów.

Kalendarz wyborczy.

Art. 35.

Wybory do rad gminnych odbywać się będą w dniu niedzielnym przez wojewodę oznaczonym.

Głosowanie musi przypaść w 50 dniu po zarządzeniu wyborów. Równocześnie z zarządzeniem wyborów wojewoda wyda kalendarz wyborczy, oznaczający ostateczne terminy dla poszczególnych czynności wyborczych.

Komisja wyborcza.

Art. 36.

Celem przeprowadzenia wyborów utworzona będzie w każdej gminie komisja wyborcza.

W wypadkach gdy gmina została podzielona na okręgi wyborcze, ustanowiona będzie osobna komisja wyborcza dla każdego okręgu wyborczego.

Art. 37.

Komisja wyborcza składa się z przewodniczącego, z dwóch do czterech członków i tyluż zastępców, powołanych przez radę gminną w 15 dni po zarządzeniu wyborów z pośród wyborców, mających prawo obywatelności w danej gminie.

Przewodniczącym komisji wyborczej jest wójt, względnie wyznaczony przezeń zastępca.

Art. 38.

Przewodniczący wydziału powiatowego może delegować do komisji wyborczej swego przedstawiciela, który czuwa nad prawidłowym przeprowadzeniem wyborów. Delegat ten nie ma prawa głosowania.

Art. 39.

Do powzięcia uchwał komisji wyborczych niezbędna jest obecność oprócz przewodniczącego przynajmniej połowy członków. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości przyjęty jest wniosek, za którym głosował przewodniczący.

Zastępca przewodniczącego i zastępcy członków komisji biorą udział w głosowaniu tylko w razie nieobecności członków komisji.

Obwody głosowania.

Art. 40.

Gminy, w których wybory odbywać się będą na zasadzie art. 50, mogą być podzielone na terytorjalne obwody głosowania tak, aby na jeden obwód przypadało nie mniej niż 500 i nie więcej niż 1000 uprawnionych do głosowania.

Podziału na obwody dokonywa rada gminna najdalej w 15 dni po zarządzeniu wyborów.

W razie podziału gminy na obwody głosowania komisja wyborcza (art. 36) powołuje najpóźniej 20 dnia po zarządzeniu wyborów obwodowe komisje głosowania dla każdego obwodu.

Obwodowa komisja głosowania składa się z przewodniczącego, z dwóch do czterech członków i tyluż zastępców, wybranych przez komisję wyborczą z pośród wyborców, mieszkających w danym obwodzie. Zarazem komisja wyborcza wyznaczy z pośród członków obwodowej komisji głosowania jej przewodniczącego i jego zastępcę.

Postanowienia art. 38, 39 i 41 mają zastosowanie również do obwodowych komisji głosowania.

Art. 41.

Godność członka komisji wyborczej jest honorowa, a od przyjęcia jej nikt nie może się uchylać bez ważnej przyczyny.

Członkowie, którzy uchylają się od przyjęcia lub spełnienia swych obowiązków bez usprawiedliwionej przyczyny, ulegają grzywnie do 25 złotych, a nadto usunięciu ze składu komisji. Kary nakłada starosta na wniosek przewodniczącego. Od tego orzeczenia starosty nie przysługuje prawo odwołania.

Grzywny wpływają do kasy gminnej, a egzekwuje je wójt w trybie, przepisany do ściągnięcia należitości gminnych.

Spis i lista wyborców.

Art. 42.

Wójt utrzymuje stale w ewidencji spisy członków gminy, którym stosownie do art. 27 niniejszej ustawy przysługuje prawo wybierania do rady gminnej. Spis ten, po zarządzeniu wyborów, winien być skontrolowany i uzupełniony. Na zasadzie tego spisu wójt sporządza listy wyborcze. W listach należy wpisać wyborców w porządku alfabetycznym i wyszczególnić dla każdego wyborcy w odnośnych rubrykach nazwisko, imię, zawód, wiek i adres.

Art. 43.

Najpóźniej dnia 21 po zarządzeniu wyborów wójt przedkłada komisji wyborczej listy wyborców w dwóch egzemplarzach, sporządzone dla całej gminy, a w razie podziału gminy na okręgi wyborcze (obwody) — osobno dla każdego okręgu (obwodu). Listy wyborców mają podpisać wszyscy członkowie komisji. Trzeci egzemplarz list wyborczych wójt przedkłada wydziałowi powiatowemu.

Równocześnie wójt wyznacza lokale, oddane do rozporządzenia wszystkich komisji wyborczych.

Art. 44.

Wójt najpóźniej dnia 22 po zarządzeniu wyborów ogłosi w gminie w sposób, używany do publicznych ogłoszeń gminnych, zarządzenie wyborów i równocześnie po porozumieniu się z komisjami wyborczymi poda w ogłoszeniu do wiadomości:

- a) skład osobowy komisji wyborczej,
- b) lokale i godziny urzędowania komisji,
- c) termin wyłożenia list wyborców i wnoszenia reklamacji,
- d) liczbę radnych i zastępców, których należy wybrać, a nadto w gminach, w których obowiązuje przewidziany w art. 50 niniejszej ustawy system wyborów także,
- e) termin przedkładania list kandydatów z oznaczeniem dnia kalendarzowego, oraz postanowienia, dotyczące formy i treści list kandydatów,
- f) termin do zgłoszenia list związanych,

g) podział na okręgi (obwody).

W ogłoszeniu należy zaznaczyć, że głosować będą mogły tylko osoby, wpisane do ustalonej ostatecznie listy wyborców.

Wyłożenie list wyborców, reklamacje i ustalenie list wyborców.

Art. 45.

Lista wyborców będzie wyłożona do przejrzenia w lokalu komisji wyborczej od dnia 23 po zarządzeniu wyborów przez dni 8, najmniej przez 4 godziny dziennie.

W tym czasie każdemu wolno wglądać w spis wyborców, czynić sobie odpisy i wyciągi.

W czasie wyłożenia listy każdy obywatel ma prawo wnieść reklamację przeciw pominięciu jego samego, lub kogokolwiek innego w spisie wyborców, oraz wpisaniu osoby, nieuprawnionej do głosowania. Reklamacje należy zgłosić w komisji wyborczej pisemnie, lub ustnie do protokołu. Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane względnie rozpatrywane.

Komisja wyborcza winna najpóźniej następnego dnia po wniesieniu reklamacji zawiadomić o tem osobę, dotkniętą zakwestjonowaniem prawa wyborczego i pouczyć ją, że przysługuje jej prawo w ciągu dwóch dni od dnia zawiadomienia wnieść do komisji ustnie lub na piśmie odpowiedź.

Art. 46.

Komisja po przeprowadzeniu potrzebnych dochodzeń i zbadaniu akt gminnych, na podstawie których sporządzono listę wyborców, względnie samą reklamację, w razie nieuwzględnienia jej przesyła ze swoim wnioskiem, oraz z odnośnymi aktami w ciągu 48 godzin do przewodniczącego wydziału powiatowego, który wydaje ostateczną decyzję do dni 5 po otrzymaniu reklamacji.

Art. 47.

Po rozstrzygnięciu reklamacji komisja wyborcza najdalej 40 dnia po zarządzeniu wyborów ustala ostatecznie listę wyborców. Od tej chwili nie wolno umieszczać w spisie nowych wyborców, wykreślać zaś z list wolno tylko osoby zmarłe za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do akt wyborczych.

Głosowanie i przydział mandatów w gminach, w których obowiązuje system ścieśnionego głosowania.

Art. 48.

W gminach wiejskich wymienionych w art. 32 ust. 1. głosowanie i obliczenie wyniku głosowania odbywać się będzie według następujących postanowień:

§ 1.

Wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska kandydatów, w ilości $\frac{1}{4}$ tej liczby radnych i zastępców, która ma być wybrana w danej gminie, względnie w danym okręgu.

§ 2.

Na wypadek, gdyby kartka zawierała więcej nazwisk, to przy obliczeniu głosów uwzględnia się nazwiska tylko w ilości przewidzianej w §

1 w tej kolejności, w jakiej, poczynając od pierwszego nazwiska, zostały na karcie wyborczej wypisane.

Nazwiska nadliczbowe nie będą liczone.

§ 3.

Za wybranych uznaje się tych kandydatów którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los między tymi kandydatami, którzy uzyskali równą ilość głosów.

Głosowanie i przydział mandatów w gminach, w których obowiązuje system względnej większości.

Art. 49.

W gminach wiejskich, wymienionych w art. 32 ust. 3, głosowanie i obliczenie wyniku głosowania odbywać się będzie według następujących postanowień:

§ 1.

Wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska tylu kandydatów na radnych, oraz tylu kandydatów na zastępców, ilu gmina, względnie okrąg (art. 34), wybiera radnych oraz zastępców.

§ 2.

Jeżeli kartka wyborcza zawiera więcej nazwisk, to przy obliczeniu głosów uwzględnia się nazwiska tylko w tej ilości, jaka ma być wybrana ilość radnych i zastępców, i w tej kolejności, w jakiej, poczynając od pierwszego nazwiska, zostały na karcie wyborczej wpisane. Nazwiska nadliczbowe nie będą liczone.

§ 3.

Za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los między tymi kandydatami, którzy uzyskali równą ilość głosów.

Głosowanie i rozdział mandatów w gminach, w których obowiązuje system stosunkowego rozdziału mandatów.

Art. 50.

W gminach, w których obowiązuje system stosunkowego rozdziału mandatów, głosowanie i rozdział mandatów odbywać się będzie według następujących postanowień:

§ 1.

Wyborcy mają prawo zgłaszać najpóźniej do dnia 38 włącznie po zarządzeniu wyborów na ręce przewodniczącego komisji wyborczej listy kandydatów na radnych. Liczba kandydatów w listach może zawierać najwyżej dwa razy tyle kandydatów, ile wynosi ogólna liczba radnych w danej gminie.

§ 2.

Kandydaci na radnych winni posiadać prawo obieralności (art. 28 i 29), nadto zaś każdy z nich, lub wszyscy razem, winni przedłożyć oświadczenie, stwierdzone podpisem, że zgadzają się na zgłoszenie ich kandy-

datury na danej liście. W razie braku takiego oświadczenia należy wykreślić odnośnego kandydata z listy.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać nazwisko, imię, wiek, zawód, adres każdego kandydata, oraz inne dane odróżniające, aby nie mogło być wątpliwości co do jego osoby. Nazwiska kandydatów winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od pierwszego, w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

§ 3.

Zgłoszona lista kandydatów winna być podpisana w gminach do 500 mieszkańców przynajmniej przez 20 wyborców, wpisanych do listy wyborczej. W gminach i okręgach do 2.000 mieszkańców przez 30 wyborców, w gminach i okręgach do 5.000 mieszkańców przynajmniej przez 40 wyborców, a w gminach, liczących więcej niż 5.000 mieszkańców, przez 50 wyborców.

Śmierć, cofnięcie podpisu, albo późniejsza utrata prawa wyborczego nie ma wpływu na ważność listy.

Za pełnomocnika, upoważnionego do porozumienia się z komisją i składania w imieniu zgłaszających oświadczeń w sprawie wadliwości zgłoszenia, należy uważać pierwszego ze zgłaszających podpisanego na liście, zaś drugiego podpisanego — za jego zastępcę.

§ 4.

Przewodniczący komisji wyborczej wydaje na żądanie pełnomocnikowi listy pisemne, poświadczenie zgłoszenia listy kandydatów i złożenia oświadczenia się kandydatów co do przyjęcia kandydatury.

Zgłaszane listy kandydatów otrzymują numery porządkowe w kolejności ich składania, poczynając od pierwszego. Żadna lista nie może być oznaczona numerem 9.

§ 5.

Przewodniczący komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadają przepisom ustawy, a o dostrzeżonych brakach i wadach zawiadamia natychmiast pełnomocnika listy.

Jeżeli wskazane braki i wady nie zostaną przez pełnomocnika grupy usunięte do dnia 40 po rozpisaniu wyborów, komisja stwierdza nieważność zgłoszenia w całości, albo nieważność kandydatur, co do których stwierdzono braki i uchybienia i o decyzji swej zawiadamia pełnomocnika.

§ 6.

Pełnomocnicy list mogą najpóźniej do dnia 40 po zarządzeniu wyborów złożyć w komisji wyborczej wspólne oświadczenie, że listy ich są ze sobą związane. Listy zwłaszcza w stosunku do innych list uważane są tylko przy rozdziale mandatów za jedną listę, poza tem jednak w szczególności przy głosowaniu zachowują całkowitą odrębność.

§ 7.

Do dnia 41 po zarządzeniu wyborów komisja wyborcza ustala ostatecznie listy kandydatów, oraz związki list. Po tym terminie listy kandydatów oraz związki list nie mogą być zmienione, natomiast można je wycofać, dopóki nie zostaną ogłoszone.

§ 8.

W razie zgłoszenia w terminie, przepisany w § 1, tylko jednej listy kandydatów, względnie w razie uznania za ważną tylko jednej listy

kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a wszystkie mandaty przyznaje się danej liście.

W wypadkach, gdy ogólna liczba kandydatów na wszystkich listach nie przewyższa liczby radnych, którą należy wybrać, głosowanie również nie odbywa się, a radnymi zostają wszyscy kandydaci z owych list.

§ 9.

Po dokonaniu czynności, przewidzianych w art. 64 — 69, komisja wyborcza przystępuje natychmiast do rozdziału mandatów między listy kandydatów. W tym celu dzieli komisja sumę ważnych głosów oddanych na wszystkie ważne zgłoszone listy kandydatów przez liczbę mandatów, przypadających na daną gminę. Otrzymany w ten sposób iloraz bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym. Następnie dzieli komisja liczbę głosów, oddanych na każdą, ważnie zgłoszoną listę kandydatów przez dzielnik wyborczy. Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów, oddanych na daną listę, nie uwzględniając resztek. Jeżeli nie wszystkie mandaty zostaną w ten sposób rozdzielone, pozostałe przyznaje się po jednym tym listom, których ilorazy mają największe resztki, a które mandaty już otrzymały. Gdyby kilka list miało jednakowe prawo do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

U w a g a: Sposób podziału mandatów między poszczególne listy objaśnia następujący przykład:

Na wszystkie listy oddano razem 1480 głosów ważnych, a w tem na listę Nr. 1 — 640, Nr. 2 — 275, Nr. 3 — 193, Nr. 4 — 300, Nr. 5 — 72 głosów. Okrąg wybiera 18 radnych. Celem otrzymania dzielnika wyborczego, dzieli się 1480 przez 18 i w ten sposób uzyskuje się iloraz 82 (dzielnik wyborczy).

Przez otrzymany w ten sposób iloraz dzieli się ilość głosów, jaka przypada na poszczególne listy, a więc:

Nr. 1 — 640	: 82	— 7	i pozostaje reszta	66
Nr. 2 — 275	: 82	— 3	"	29
Nr. 3 — 193	: 82	— 2	"	29
Nr. 4 — 300	: 82	— 3	"	53
Nr. 5 — 72	: 82	— 0	"	72

Lista Nr. 1 otrzymuje zatem 7 mandatów, Nr. 2 — 3 mandaty, Nr. 3 — 2 mandaty, Nr. 4 — 3 mandaty, Nr. 5 nie otrzymuje żadnego mandatu. Nie obsadzonych zostaje 3 mandaty. Mandaty te przypadają na listę Nr. 1 (reszta 66), Nr. 4 (reszta 54), zaś o przydziale 3-go mandatu rozstrzyga los między listą Nr. 2, a Nr. 3 jako takimi, które otrzymały równe reszty (po 29).

Lista Nr. 5, jakkolwiek miała największą resztę, bo 72 nie otrzymuje mandatu, i tym razem, ponieważ przy pierwszym podziale mandatu nie uzyskała.

§ 10.

Związane listy kandydatów uważa się przy podziale mandatów za jedną listę kandydatów. Otrzymują one razem taką ilość mandatów, jaka odpowiada sumie głosów, oddanych na wszystkie związane listy.

Mandaty te rozdziela komisja między poszczególne listy związane w myśl zasad, przewidzianych w § 9 niniejszego artykułu.

§ 11.

Radnymi zostaje tyle osób, umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów.

Kandydat wybrany z dwóch lub więcej list, winien oświadczyć, z której listy mandat przyjmuje. Z list, z których mandatu nie przyjmuje zostaje skreślony, przyczem z tej listy wchodzi do rady następny z kolei kandydat.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami radnych według kolejnego porządku nazwisk na liście.

O ile ogólna liczba kandydatów ze wszystkich ważnych list jest mniejsza od liczby mandatów, wówczas brakującą liczbę radnych powołuje wydział powiatowy na wniosek gminnej komisji wyborczej.

Jeżeli lista kandydatów zawiera mniej nazwisk niż jej przypada mandatów radzieckich, to pozostałe mandaty rozdzielone zostaną między inne listy systemem proporcjonalnym w stosunku do ilości uzyskanych przez nie mandatów.

POSTANOWIENIA WSPÓLNE DLA WSZYSTKICH SYSTEMÓW WYBORCZYCH.

Głoszenie terminu głosowania.

Art. 51.

Przewodniczący komisji wyborczej najpóźniej 42 dnia po zarządzeniu wyborów ogłasza w sposób przyjęty w gminie dla publicznych obwieszczeń.

- a) dzień i czas trwania głosowania,
- b) lokal, w którym odbywać się będzie głosowanie,
- c) treść art. 54, 58, 65 i 78 niniejszej ustawy, a nadto w gminach, w których obowiązuje system wyborów przewidziany w art. 49 niniejszej ustawy,
- d) zgłoszone ważne listy kandydatów, bez podpisów zgłaszających, numery, jakie im przysługują, z uwzględnieniem kolejności zgłoszenia, tudzież związki list.

Głosowanie.

Art. 52.

Głosowanie odbywa się w lokalu wyznaczonym przez komisję wyborczą i trwa bez przerwy od godziny 8 rano do godziny 6 wieczorem.

Art. 53.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili ukończenia, w lokalu wyborczym powinni być obecni bez przerwy conajmniej przewodniczący, względnie jego zastępca, i połowa członków komisji wyborczej, względnie ich zastępców.

Przewodniczący komisji i członek komisji, wybrany do pisania protokołu, nie mogą równocześnie oddalać się z lokalu wyborczego.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania grup wyborczych lub ich zastępcy zgłoszeni przez pełnomocników (art. 50 § 3) z pośród miejscowych wyborców po jednym dla komisji, albo w gminach, w których obowiązuje system wyborów, przewidziany w art. 48 i 49 niniejszej ustawy, zgłoszeni przez $\frac{1}{10}$ uprawnionych do głosowania.

Art. 54.

W czasie głosowania nie wolno, ani w lokalu wyborczym, ani w budynku, w którym lokal ten się znajduje, ani też przed wejściem do bu-

dynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdzielać kart do głosowania i w jakikolwiek inny sposób agitować.

Art. 55.

Przewodniczący komisji wyborczej czuwa nad porządkiem w czasie wyborów, zarówno w lokalu wyborczym, jak i przed tym lokalem. Z tego tytułu może przewodniczący wydawać stosowne zarządzenia celem usunięcia z lokalu wyborczego osób, które zakłócają spokój, lub naruszają przepisy artykułu 54 niniejszej ustawy, oraz celem zapewnienia wyborcom dostępu do lokalu wyborczego, lub urny wyborczej.

Mąż zaufania może być w razie bezskutecznego upomnienia ze strony przewodniczącego komisji wydalony z lokalu wyborczego na podstawie uchwały komisji, która winna być wciągnięta do protokołu.

Art. 56.

Właściwa komenda policji państwowej winna na żądanie wójta wyznaczyć do rozporządzenia komisji posterunki policyjne.

Art. 57.

Przed rozpoczęciem głosowania komisja w obecności mężów zaufania powinna sprawdzić, czy urna jest próżna, poczem należy urnę zamknąć i zabezpieczyć. Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania, urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Egzemplarz niniejszej ustawy powinien znajdować się na stole komisji do publicznego użytku.

Art. 58.

Głosowanie odbywa się zapomocą kart do głosowania.

Karty do głosowania winny być koloru białego. W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 50 niniejszej ustawy, karta ma zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos. Znak pisarski, umieszczony obok słowa lub cyfry, nie powoduje unieważnienia karty do głosowania.

W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 48 i 49 niniejszej ustawy, karty mają zawierać nazwiska kandydatów oraz ich adres, albo bliższe dane odróżniające, aby nie mogło być wątpliwości co do ich osób.

Numery albo nazwiska mogą być odbite mechanicznie lub pisane.

Art. 59.

Karty do głosowania będą przez przewodniczącego gminnej komisji wyborczej wrzucane do urny w kopertach ostemplowanych pieczęcią gminną.

Wszystkie koperty winny być jednakowej barwy i jednakowego formatu.

Oprócz stempla nie będą koperty oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Ostemplowane koperty dostarcza wszystkim komisjom wójt.

Art. 60.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: wyborca, podszedłszy do stołu, przy którym siedzi komisja wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres mieszkania.

Po sprawdzeniu przez członka, prowadzącego protokół, czy imię i nazwisko wymienione znajduje się na liście wyborców, wyborca otrzymuje ostemplowaną kopertę do głosowania, poczem wkłada w nią kartę do głosowania i wręcza przewodniczącemu komisji, który, sprawdzwszy stempel na kopercie, wrzuca ją do urny wyborczej.

Jednocześnie członkowie komisji obok nazwiska wyborcy notują w obu egzemplarzach spisu, że tenże swój głos oddał.

Chorym, przybyłym do lokalu wyborczego, wolno posługiwać się pomocą drugich.

Art. 61.

Przewodniczący komisji wyborczej oraz członkowie komisji mogą zażądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek komisji i każdy mąż zaufania lub jego zastępca wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby. Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

Wyborca, nie posiadający dokumentów uznanych za wystarczające przez komisję, może się powołać na świadectwo dwóch świadków osobiście znanych chociażby jednemu członkowi komisji. Nazwiska tych świadków i nazwisko członka komisji, znającego ich osobiście, będą zaznaczone w protokóle komisji.

Art. 62.

Komisja wyborcza urzęduje bez przerwy. Gdyby wskutek siły wyższej czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie lub odroczyć je do dnia następnego.

Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danym miejscu używany. W razie przerwania głosowania komisja wyborcza opieczętuje akta wyborcze i urnę wyborczą i przechowuje je pod osobistą odpowiedzialnością przewodniczącego. Po ponownem podjęciu głosowania należy protokółarnie stwierdzić, czy pieczęcie były nie naruszone.

Art. 63.

Po stwierdzeniu przez przewodniczącego, że szósta godzina minęła, przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko wyborcy, którzy znajdowali się w lokalu i na obejściu, względnie terytorjum przyległem bezpośrednio do tego lokalu w chwili zarządzenia zamknięcia.

Jeżeli wszyscy wyborcy, wpisani do listy wyborców, oddali swój głos, komisja może także przed godziną szóstą uznać głosowanie za ukończone.

Obliczenie wyniku głosowania.

Art. 64.

Obliczenia wyniku wyborów dokonuje komisja zaraz po ukończeniu głosowania. Mężowie zaufania lub ich zastępcy mogą być obecni przy obliczeniu.

Przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty w niej złożone, nie otwierając ich. Jednocześnie ustala się na podstawie notatek w liście wyborców liczbę oddanych głosów.

Gdyby liczba ta różniła się od liczby kopert, wyjętych z urny należy zaznaczyć to w protokóle, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Po ukończeniu tej czynności komisja przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów, oddanych, na poszczególne listy kandydatów, albo na poszczególnych kandydatów.

W tym celu otwiera jeden z członków komisji koperty, wyjmując z nich karty do głosowania i podaje przewodniczącemu, który odczytuje głośno treść karty, poczem oddaje ją wraz z kopertą innemu członkowi komisji do przechowania, aż do ukończenia obliczenia.

Art. 65.

Nieważne są:

- a) karty głosowania, włożone do koperty urzędownie nieostemplowanej,
- b) karty koloru oczywiście innego niż białe,
- c) karty do głosowania puste,
- d) karty do głosowania, zawierające wbrew przepisom art. 58 ust. 3 dopiski, z wyjątkiem danych, zawartych w ustępie 4 art. 58,
- e) karty do głosowania, nie opiewające na jedną z ważnych list, zgłoszonych w okręgu (art. 50).

Z kilku znalezionych w kopercie, prawidłowo wypełnionych i opie-
wających na jedną i tę samą listę kandydatów, kart głosowania — należy uznać za ważną tylko jedną kartę. Jeżeli w kopercie znaleziono dwie lub więcej kart głosowania, opiewających na różne listy kandydatów, należy wszystkie znajdujące się w kopercie karty uznać za nieważne.

Art. 66.

Dwaj członkowie komisji prowadzą każdy z osobna wykaz głosów, do którego wpisuje się głosy, oddane na poszczególnych kandydatów względnie listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez przewodniczącego.

Prowadzący wykazy zliczają oddane głosy. Oba wykazy obliczenia muszą się ze sobą zgodzić i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków komisji, ewentualnie i mężów zaufania i dołączone do protokołu.

Art. 67.

Kartki zakwestjonowane, o których ważności orzekała komisja, należy oznaczyć numerami porządkowymi i dołączyć do protokołu. W protokole należy podać krótkie powody, dla których karta została uznana za ważną lub nieważną. Jeśliby powodem unieważnienia karty do głosowania była wadliwość koperty, należy dołączyć do protokołu także kopertę, oznaczwszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 68.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty głosowania, nie podpadające pod przepisy art. 67, powinna komisja zapakować i zabezpieczyć, a na opakowaniu umieścić napis, wskazujący gminę, względnie okrąg wyborczy, z którego pochodzą. Osobno należy zapakować koperty, z wyjątkiem kopert, o których mowa w art. 67.

Art. 69.

Po ostatecznem ustaleniu wyników głosowania komisja zestawia:

- a) liczbę osób uprawnionych do głosowania,
- b) liczbę wszystkich oddanych głosów,
- c) liczbę oddanych nieważnych głosów,

- d) ostateczną liczbę wszystkich oddanych ważnych głosów,
- e) liczbę głosów ważnych, oddanych na poszczególnych kandydatów, względnie listy kandydatów.

Protokół wyborczy i ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 70.

Z czynności swoich spisuje komisja wyborcza protokół, w którym powinny być uwidocznione nazwiska wszystkich członków komisji i mężów zaufania, ewentualnie nazwisko przedstawiciela władzy nadzorczej, jak również wszystkie czynności komisji wyborczej, a w szczególności także czynności, przewidziane w art. 64 — 69, oraz imiona, nazwiska, wiek, zawód i adres wybranych radnych.

Art. 71.

Odpis protokołu komisji wyborczej należy przesłać staroście.

Art. 72.

Po ustaleniu wyniku wyborów wójt ogłasza w sposób używany do publicznych ogłoszeń gminnych ogólny rezultat wyborów, a w szczególności imiona i nazwiska, zawód i miejsce zamieszkania wszystkich wybranych radnych i zawiadamia o wyniku wyborów wydział powiatowy.

W ogłoszeniu należy podać do wiadomości, że w ciągu dni 8 od dnia ogłoszenia wyniku wyborów każdy wyborca może wnieść do starosty jako przewodniczącego wydziału powiatowego protest przeciwko wyborom.

Protest należy wnieść na ręce przewodniczącego komisji wyborczej i uzasadnić go dowodami.

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów z urzędu.

Art. 73.

Protesty wyborcze, wniesione w przepisany terminie, przewodniczący komisji wyborczej przesyła w dniach trzech ze wszystkimi aktami wyborczymi staroście z wyjaśnieniem podniesionych w nich zarzutów. Starosta przeprowadza potrzebne dochodzenia i w miarę wyniku dochodzeń unieważnia cały akt wyborczy w gminie, lub w okręgu wyborczym, lub też wybór poszczególnych osób.

W razie unieważnienia całych wyborów, starosta bezzwłocznie zarządza nowe wybory na podstawie tej samej listy wyborczej. W wypadkach unieważnienia wyborów z powodu błędnego sporządzenia listy wyborczej, winna komisja wyborcza skutecznie zaczeponą wadliwość listy usunąć.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych osób wstępują w ich miejsce kolejni kandydaci z tych samych list kandydatów, względnie zastępcy.

Jeżeli stwierdzono tylko pomyłkę w obliczeniu głosów, a przyczyna tej pomyłki na podstawie aktów może być ponad wszelką wątpliwość wyjaśniona jedynie jako błąd w liczeniu, może starosta sprostować ten wynik i zarządzić publiczne ogłoszenie w gminie tego sprostowania.

Starosta rozstrzyga o proteście ostatecznie najpóźniej w ciągu 60 dni, licząc od dnia wyborów.

Powziętą decyzję należy podać do wiadomości wójta i wnoszących protest.

Art. 74.

Wybory są nieważne:

1) Jeżeli zostanie stwierdzone, że w danym okręgu wyborczym dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń lub fałszu w rozmiarach mogących zmienić wynik wyborów.

2) Jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 75.

Starosta może w razie stwierdzenia wadliwości, przewidzianych w art. 74, unieważnić z urzędu w ciągu dni 30 od dnia wyborów całe wybory, lub wybór poszczególnych osób, przyczem w wypadku tym należy postąpić w myśl przepisów art. 73 ust. 2, 3 i 4.

Art. 76.

W razie niewniesienia protestu wyborczego w przepisany termin, komisja wyborcza przekazuje wszystkie akta wyborcze wójtowi dla zachowania w aktach gminnych.

Po uprawomocnieniu się aktu wyborczego komisja wyborcza rozwiązuje się.

Art. 77.

Wszystkie organa, współdziałające w przeprowadzeniu wyborów, winny działać z możliwie największym pośpiechem i przestrzegać terminów, przewidzianych w niniejszej ustawie. Wyjątkowe przekroczenie tych terminów, wynikłe z przyczyn niezależnych od właściwych organów, nie powoduje nieważności wyborów.

Postanowienia karne.

Art. 78.

Osoby, winne naruszenia przepisów art. 54, jak niemniej świadomego pogwałcenia w czasie wyborów innych przepisów ordynacji, lub też winni dopuszczenia się przy wyborach przekupstwa, wymuszenia, fałszu, lub jakichkolwiek innych podejść, ulegną karze aresztu od dni trzech do dwóch miesięcy, o ile czyny te, według ustaw karnych, nie podlegają surowszej karze. Orzecznictwo karne w tych sprawach należy do właściwości sądów.

Koszty wyborów.

Art. 79.

Koszty, związane z przeprowadzeniem wyboru, ponosi gmina.

Wszystkie pisma i potwierdzenia w sprawach wyborczych wolne są od opłat stempowych.

Zawieszenie radnego w czynnościach i utrata mandatu radzieckiego.

Art. 80.

Radny ulega z samego prawa zawieszeniu w czynnościach:

1) w przypadku odbywania służby wojskowej — na czas tej służby;

2) a) na obszarze województwa pomorskiego, poznańskiego, jeżeli przeciwko radnemu rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występku, mogących pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież radny, na którego nałożono areszt śledczy, aż do czasu wstrzymania postępowania karnego.

b) na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, nowogródzkiego, warszawskiego, wołyńskiego i na obszarze Ziemi Wileńskiej, gdy radnego oddano pod sąd za zbrodnię lub występku do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego, względnie uprawomocnienia się wyroku uwalniającego;

c) na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, jeżeli radny pozostaje w śledztwie o zbrodnię współlitą przez czas śledztwa;

3) w przypadkach upadłości aż do ostatecznego ukończenia odnośnego postępowania;

4) gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią stosunki prawne, wynikające z najmu pomieszczeń gminnych, dla własnych celów mieszkaniowych lub handlowo-przemysłowych, oraz z dzierżawy drobnych parcel gminnych.

Art. 81.

Oprócz przypadków, przewidzianych w art. 85 i 174, radny traci mandat:

a) wskutek utraty prawa obieralności lub wyjścia na jaw okoliczności, że już w czasie wyboru nie miał prawa wybieralności;

b) wskutek pisemnego zrzeczenia się mandatu;

c) wskutek odmowy złożenia przyrzeczenia, przepisanego w art. 83.

Art. 82.

W miejsce radnego, którego mandat ulega zawieszeniu, lub którego mandat wygaś, powołuje wójt zastępcę radnego (art. 48, § 3, 49, § 3, 50 § 11), mianowicie w pierwszym wypadku na czas trwania przyczyny zawieszenia, w drugim zaś wypadku aż do końca bieżącego okresu wyborczego.

Prawa i obowiązki radnych.

Art. 83.

Radni składają na ręce wójta przyrzeczenie według następującej roty:

„Przyrzekam, że obowiązki, związane z piastowaniem mandatu, spełniać będę zgodnie z ustawami, sumiennie i gorliwie i kierować się będę przy tem dobrem Rzeczypospolitej Polskiej i interesem gminy“.

Art. 84.

Radni sprawują swe czynności bezpłatnie.

Radnym służy prawo żądania od gminy zwrotu wydatków, poniesionych w sprawach gminy wskutek zlecenia rady gminnej.

Wysokość tych wydatków określa rada gminna.

Art. 85.

Radni są obowiązani regularnie uczęszczać na posiedzenia rady gminnej.

Radny, który bez usprawiedliwienia opuścił trzy kolejne lub pięć choćby niekolejnych posiedzeń rady gminnej, traci mandat z mocy uchwały rady gminnej. Od uchwały rady gminnej w powyższym względzie służy zainteresowanemu prawo wniesienia w terminie 14-dniowym odwołania do wydziału powiatowego.

Zwoływanie rady.

Art. 86.

Posiedzenia rady gminnej zwołuje wójt w miarę potrzeby, conajmniej jednak raz na trzy miesiące.

Rada gminna musi być nadto zwołana na żądanie władzy nadzorczej lub na pisemny wniosek conajmniej $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby radnych z podaniem spraw, które mają być pomieszczone na porządku dziennym.

Zwołanie rady gminnej poza przypadkami nagłymi, nastąpić powinno conajmniej na 7 dni przed terminem posiedzenia, zapomocą pisemnego zaproszenia z podaniem porządku obrad.

Zaproszenie doręczone być winno za potwierdzeniem odbioru.

O posiedzeniach i uchwałach rady gminnej.

Art. 87.

Posiedzenia rady gminnej są publiczne. Na wniosek przewodniczącego lub conajmniej $\frac{1}{4}$ obecnych radnych, rada gminna może uchwalić tajność obrad.

Posiedzenia rady gminnej, na których przedmiotem obrad jest preliminarz budżetowy lub sprawozdanie z wykonania budżetu, lub obciążenie gminy, względnie jej członków i mieszkańców (art. 169), muszą być w każdym razie publiczne.

Przewodniczenie na posiedzeniach rady gminnej.

Art. 88.

Posiedzeniom rady gminnej przewodniczy wójt, a w razie przeszkody jego zastępca. Jako przewodniczący otwiera on i zamyka posiedzenie, kieruje obradami i przestrzega porządku i spokoju na posiedzeniu. Ma on prawo i obowiązek zarządzić usunięcie z lokalu posiedzeń poszczególnych lub wszystkich osób z publiczności, jeśli mimo upomnienia zakłócają spokój posiedzenia.

Warunki ważności uchwał rady gminnej.

Art. 89.

Rada gminna zdolna jest do powzięcia uchwał oraz do dokonywania wyboru, jeżeli na posiedzeniu obecna jest więcej niż połowa ustawowej liczby radnych.

Wyjątek od powyższej zasady zachodzi w wypadku potrzeby powzięcia uchwał w sprawie zbycia nieruchomości lub zaciągnięcia pożyczki, której umarzanie ma potrwać dłużej niż lat pięć. W tym wypadku rada gminna może powziąć uchwałę, jeżeli na posiedzeniu jest obecnych $\frac{2}{3}$ radnych.

O ile na dwóch kolejno zwoływanych posiedzeniach nie jawi się wymagana ilość $\frac{2}{3}$ radnych, wójt winien o tem powiadomić wydział

powiatowy, który może na zasadzie art. 86 spowodować zwołanie ponownego posiedzenia z tym samym porządkiem obrad.

Do ważności uchwał zwołanego w ten sposób posiedzenia wystarczy obecność więcej niż połowy ustawowej liczby radnych.

Art. 90.

Uchwały rady gminnej zapadają większością głosów radnych, biorących udział w głosowaniu.

Wójt nie głosuje.

W razie równości głosów ten wniosek uważany ma być za uchwalony, za którym oświadczy się wójt; w razie równości głosów przy wyborach rozstrzyga los, wyciągnięty przez wójta.

Art. 91.

Głosowanie jest jawne. Na żądanie $\frac{1}{3}$ obecnych musi być zarządzane głosowanie imienne. Przy wyborach oraz w sprawach personalnych głosowanie jest tajne. W braku sprzeciwu wolno dokonać wyboru przez podniesienie rąk.

Wstrzymujących się od głosowania nie uwzględnia się przy ustalaniu wyników głosowania.

Przeszkody uczestniczenia w posiedzeniach rady gminnej.

Art. 92.

Radny nie może uczestniczyć w rozprawach i głosowaniu nad sprawami, które dotyczą interesu prywatnego jego własnego, jego małżonki, krewnych do 3 stopnia lub powinowatych do 2 stopnia włącznie.

O tem, czy okoliczności takie zachodzą, rozstrzyga w razie postawienia zarzutu ostatecznie rada gminna poza porządkiem dziennym.

Jeżeli rada gminna z wymienionego w ustępie 1 powodu stanie się niezdolną do powzięcia uchwał, natenczas uchwałę rady gminnej zastąpi postanowienie wydziału powiatowego.

Komisje.

Art. 93.

Rada gminna może do przygotowania swych uchwał w razie potrzeby wybierać ze swego grona komisje.

Na posiedzeniach tych komisji przewodniczy wójt gminy lub jego zastępca. W wypadkach, gdy wymienieni zrzekną się przewodnictwa, oraz gdy chodzi o komisje, przewidziane w art. 98, komisja wybiera przewodniczącego ze swojego grona.

Księga uchwał.

Art. 94.

Z każdego posiedzenia rady gminnej spisuje się protokół. Do protokołu wpisuje się nazwiska obecnych na posiedzeniu: przewodniczącego, piszącego protokół, radnych i ławników, delegata władzy nadzorczej, porządek dzienny, zgłoszone wnioski i powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu z podaniem liczby głosów za i przeciw, oraz liczbę wstrzymujących się od głosowania, a przy wyborach liczbę głosów, oddanych na poszczególnych kandydatów, wreszcie nazwiska radnych, którzy nie usprawiedliwili swego nieprzybycia na posiedzenie.

Protokół, który sporządza się w toku posiedzenia, powinien być najpóźniej na następnej posiedzeniu, rady gminnej odczytany i przyjęty oraz podpisany przez przewodniczącego, przez piszącego protokół oraz przez dwóch radnych.

Każdy członek gminy ma prawo przeglądać księgę protokółów.

Regulamin obrad.

Art. 95.

Rada gminna uchwała w formie statutu miejscowego regulamin, określający bliżej sposób załatwiania czynności zarówno przez radę gminną, jak i wyłonione przez nią komisje.

W regulaminie tym można w szczególności przewidzieć:

a) nakładanie przez radę gminną lub przewodniczącego kar pieniężnych do wysokości 10 zł. na radnych za nieusprawiedliwione spóźnianie się na posiedzenia i opuszczanie posiedzeń przed ich zamknięciem, oraz

b) wykluczanie mocą uchwały rady gminnej na 1 — 3 posiedzeń radnego, który mimo kilkakrotnego przywołania go do porządku przez przewodniczącego zakłóca obrady lub zachowuje się w sposób, nie odpowiadający godności rady gminnej.

Przeciw nałożeniu kary pieniężnej, względnie wykluczeniu, żaden środek prawny nie służy.

O zakresie działania rady gminnej.

Art. 96.

Rada gminna wyraża wolę swoją w formie uchwał.

Art. 97.

Do zakresu działania rady gminnej należą w szczególności następujące sprawy:

a) postanawianie o dobrowolnym podejmowaniu zadań samorządowych;

b) uchwalanie statutów miejscowych;

c) uchwalanie regulaminów czynności komisji, wyłonionych z rady gminnej;

d) wybór wójta i ławników;

e) ustalanie rodzaju i ilości funkcjonariuszów i pracowników gminy oraz wysokości ich uposażenia;

f) nabywanie, zbywanie i obciążanie majątku, przyjmowanie darowizn i obejmowanie zarządu fundacji;

g) zakładanie, przekształcanie lub zwijanie urządzeń, zakładów oraz przedsiębiorstw gminy, oraz wydzierżawianie i wynajmowanie gminnych przedmiotów majątkowych, opuszczanie czynszu dzierżawy lub najmu w części lub w całości, orzekanie o sposobie lokowania kapitałów;

h) zaciąganie pożyczek i innych zobowiązań, a w szczególności obejmowanie poręki;

i) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów prawnych i odstąpienie od nich, tudzież zatwierdzanie ugór w tych sporach prawnych, oraz ustanawianie w razie potrzeby zastępców;

j) uchwalanie budżetu oraz przyzwalanie na wydatki, budżetem nieprzewidziane;

k) sprawdzanie i uznawanie za rzetelne rocznych zamknięć rachunkowych;

l) ustanawianie zasad co do sposobu zawiadywania i użytkowania majątku gminy oraz wszelkich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy;

m) uchwalanie obowiązku świadczeń pieniężnych na cele gminy;

n) wydawanie opinii i zwracanie się z petycjami do Sejmu Rze-
czypospolitej lub władz państwowych i samorządowych w sprawach po-
trzeb gminy;

o) wybór mężów zaufania dla jednania stron, w sporze będących
i t. p.

Art. 98.

Rada gminna sprawuje kontrolę nad administracją gminną, bądź bezpośrednio, bądź przez jedną lub więcej komisji, wybranych w tym celu ze swego grona.

Do Komisji tych powołać można w charakterze rzeczoznawców tak-
że osoby z poza rady gminnej.

Komisja kontrolująca ma prawo wglądać w kasę gminną, żądać w celu kontroli wszelkich wyjaśnień aktów, ksiąg i dowodów, tudzież obowiązana jest złożyć w radzie gminnej sprawozdanie ze swych czyn-
ności.

W razie dostrzeżenia nieprawidłowości rada gminna jest obowiązana uchwalić odpowiednie środki zaradcze.

W braku takiej uchwały komisja kontrolująca ma prawo odwołać się do wydziału powiatowego, który wyda odpowiednie zarządzenie.

ROZDZIAŁ IV.

O ZARZĄDZIE GMINY.

O wójcie i ławnikach.

Art. 99.

Zarząd gminy sprawuje wójt przy pomocy ławników. Ławnicy obo-
wiązani są wykonywać pod kierownictwem i odpowiedzialnością wójta
zarządzenia przez wójta do wykonania im poruczone.

Liczbę ławników określi statut miejscowy.

Liczba ta nie może być większa od czterech.

W gminach wiejskich o charakterze miejskim, lub do miejskiego
zbliżonym, może być w drodze statutu miejscowego wprowadzony za-
rząd kolegjalny złożony z wójta i ławników. W tym wypadku będą
miały zastosowanie przepisy art. 117 i 141 — 143 ustawy o gminie
miejskiej.

Rada gminna wybiera zastępcę wójta z pośród ławników drogą
oddzielnego głosowania.

Art. 100.

Wójta oraz ławników wybiera się na okres urzędowania rady
gminnej.

Wybrani sprawują swój urząd do czasu objęcia go przez ich na-
stępców.

Prawo obieralności.

Art. 101.

Prawo obieralności na urząd wójta lub ławnika ma każdy członek
gminy, który ma prawo obieralności do rady gminnej (art. 28 i 29) oraz

włada w słowie i piśmie językiem polskim oraz językiem macierzystym większości miejscowej ludności.

Art. 102.

Mandat radnego, wybranego na urząd wójta lub ławnika, w razie przyjęcia wyboru ulega zawieszeniu na okres pełnienia urzędu wójta lub ławnika. W miejsce radnego, który wybrany został wójtem lub ławnikiem, wchodzi do rady gminnej jego zastępca (art. 48 § 3, 49 § 3, 50 § 11). Radny, który złożył urząd wójta, względnie ławnika, odzyskuje mandat radnego gminy, równocześnie jego zastępca ustępuje z rady gminnej.

O wyborach wójta i ławników.

Art. 103.

Zebranie nowowybranej rady gminnej w celu wyboru wójta i ławników winno się odbyć w dniu ustalonym przez starostę jako przewodniczącego wydziału powiatowego w dwa tygodnie po uprawomocnieniu się wyborów.

Radę gminną zwołuje członek rady gminnej, wyznaczony przez starostę i on jej przewodniczy. Funkcje tymczasowego przewodniczącego sprawuje on aż do czasu ukonstytuowania się zarządu gminnego.

Do ważności wyborów wójta i ławników konieczna jest obecność co najmniej $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby radnych.

W razie zaistnienia potrzeby przeprowadzenia uzupełniających wyborów wójta lub ławnika zwołuje w pierwszym wypadku radę gminną i kieruje wyborami zastępca wójta (art. 126), w drugim zaś wypadku wójt.

Art. 104.

Wybór poprzedzi odebranie od radnych ślubowania według art. 83 niniejszej ustawy przez tymczasowego przewodniczącego.

Członek rady gminnej, który odmówi złożenia ślubowania, traci mandat, a w jego miejsce wstępuje kolejny kandydat z tej listy kandydatów, z której pochodzi odpowiadający radny (art. 50 § 11) względnie zastępca (art. 48 § 3, 49 § 3), który przy wyborach do rady gminnej w kolejnym porządku uzyskał największą liczbę głosów w danym okręgu.

Art. 105.

Przeprowadzeniem wyborów kieruje komisja, składająca się z tymczasowego przewodniczącego, oraz dwóch radnych, powołanych przez tegoż przewodniczącego.

Przed rozpoczęciem wyborów przewodniczący wyjaśnia przepisy, określające zasady i sposób przeprowadzenia wyborów.

Wybór wójta.

Art. 106.

Rada gminna wybiera najpierw wójta.

Art. 107.

Przewodniczący wzywa radnych do przedstawienia na piśmie kandydatów. Każdy radny ma prawo zgłosić jednego kandydata posiadającego prawo wybieralności (art. 101). Radny, zgłaszający kandydata, winien wymienić jego imię, nazwisko zawód i bliższy adres.

Art. 108.

Przed przystąpieniem do głosowania komisja bada, czy zgłoszeni kandydaci posiadają prawo wybieralności i w razie potrzeby wzywa zgłaszających do usunięcia wadliwości, a w szczególności do zastąpienia kandydata, co do którego wybieralności zachodzi wątpliwość.

Skreśleniu podlegają kandydaci:

- a) którzy nie posiadają prawa wybieralności,
- b) których osoba została oznaczona w sposób budzący wątpliwość.

Po ukończeniu badania komisja wyborcza ustala listę ważnie zgłoszonych kandydatów, którą przewodniczący odczyta i wyłoży do przejrzania radnym w miejscu widocznym i łatwo dostępnym.

Art. 109.

Głosowanie na wójta odbywa się za pomocą kart do głosowania. Każdy radny oddaje jedną kartę z wypisanem nazwiskiem i imieniem oraz adresem jednego z pośród ustalonych kandydatów.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: jeden z członków komisji odczytuje listę radnych w porządku alfabetycznym, radni, w miarę wywoływania nazwisk, wrzucają kolejno do urny, stojącej na stole prezydjalnym, zwiniętą kartę do głosowania. Jednocześnie inny członek komisji wyborczej zaznacza w liście obok nazwiska głosującego radnego, że tenże głos oddał.

Art. 110.

Po zamknięciu głosowania przewodniczący wyjmuje karty do głosowania z urny i zlicza je, nie otwierając, przyczem inny członek komisji ustala na podstawie notatek w liście wyborców ilość oddanych głosów. Gdyby ilość kart różniła się od ilości oddanych głosów, obliczonej na podstawie listy wyborców, należy zaznaczyć to w protokole, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę tej niezgodności.

Następnie jeden z członków rozwija oddane kartki i oddaje je kolejno przewodniczącemu, który stwierdza, czy kartka odpowiada przepisanyemu wymogom ważności.

Art. 111.

Nieważne są kartki do głosowania:

- a) określające osobę kandydata w sposób budzący wątpliwość;
- b) wymieniające kandydata, który nie został umieszczony na ustalonej przez komisję i ogłoszonej liście kandydatów.

W razie umieszczenia na karcie do głosowania kilku nazwisk, uwzględnia się tylko nazwisko pierwsze.

Art. 112.

Po ukończeniu badania ważności oddanych głosów przewodniczący oddziela kartki ważne od nieważnych, zlicza je i drugie, poczem odczytuje ważne kartki i oddaje je do sprawdzenia członkom komisji wyborczej, podczas gdy drugi członek komisji czyni odpowiednie zapiski na arkuszu obliczeniowym.

Kartek nie zawierających nazwisk nie uwzględnia się.

Art. 113.

Po ukończeniu tej czynności przewodniczący zestawia na osobnej liście nazwiska kandydatów, na których padły ważne głosy, poczynając od kandydata, który otrzymał największą ilość głosów, a kończąc na tym, który ich otrzymał najmniej, poczem ogłasza wynik wyborów.

Art. 114.

Wybrany na wójta jest kandydat, na którego padło więcej głosów, niż wynosi połowa głosujących.

Gdyby żaden z kandydatów nie otrzymał wymaganej większości głosów, przewodniczący komisji wyborczej zarządza powtórnie głosowanie, a jeżeli i przytem głosowaniu żaden kandydat nie uzyska bezwzględnej większości, przewodniczący zarządza głosowanie ściślejsze między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórkiem głosowaniu uzyskali najwięcej głosów.

Przy ściślejszem głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów. Głosy, oddane na kandydata, nieprzeznaczonego do ściślejszego wyboru, są nieważne. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybór ławników.

Art. 115.

Po wybraniu wójta rada gminna przystąpi do wyboru ławników.

W gminach, wymienionych w art. 32 ust. 1, wyboru ławników dokonuje się przy odpowiedniem zastosowaniu przepisów art. 50 niniejszej ustawy.

W innych gminach wyboru ławników dokonuje rada gminna w osobnem głosowaniu na każdego ławnika przy zastosowaniu postanowień art. 106 — 114 niniejszej ustawy.

Ogłoszenie wyniku wyborów i protokół wyborczy.

Art. 116.

Przewodniczący komisji ogłasza bezpośrednio po ustaleniu wyniku wyborów imię i nazwisko, zawód i adres wybranych członków zarządu gminy.

Art. 117.

Z czynności wyborczej należy spisać protokół, zawierający istotne momenty wyborów (art. 107 — 115). Protokół ten winien być podpisany przez wszystkich członków komisji wyborczej i przechowany w aktach urzędu gminnego wraz z listami obliczenia głosów, z listami kandydatów zarówno ważnemi, jak i nieważnemi, oraz z kartkami do głosowania.

Odpis protokołu należy bezzwłocznie przesłać do wydziału powiatowego.

Unieważnienie wyborów.

Art. 118.

Gdyby przy wyborze wójta i ławników zaszły okoliczności, przewidziane w art. 74, starosta jako przewodniczący wydziału powiatowego w przeciągu dni 8 unieważnia z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych osób.

Jeżeli unieważniono całe wybory, należy do dni 8 przeprowadzić wybory ponowne.

W razie unieważnienia wyboru poszczególnych osób w tym samym terminie rada gminna przeprowadza na nieobsadzone miejsce ponowne wybory w myśl przepisów niniejszej ustawy.

Art. 119.

W gminach wiejskich, wymienionych w art. 32 ust. 1, starosta jako przewodniczący wydziału powiatowego może wnieść przeciw wyborowi wójta umotywowany sprzeciw do wojewody, który w razie uwzględnienia sprzeciwu zarządza nowe wybory.

W razie ponownego wyboru tego samego kandydata oraz ponownego uwzględnienia protestu przez wojewodę, ten ostatni zamianuje wójta na koszt gminy.

To samo prawo przysługuje wydziałowi powiatowemu, jeśli rada gminna mimo zakreślenia jej terminu dla dokonania wyboru, obowiązku wi temu zadość nie uczyni.

W wypadku zamianowania wójta winien wydział powiatowy w przeciągu dwóch miesięcy od dnia nominacji zarządzić nowe wybory do rady gminnej.

Zawieszenie wójta i ławników w czynnościach urzędowych i utrata urzędu.

Art. 120.

Postanowienia art. 80 i 81 stosują się odpowiednio do wójta i ławników, z tą jednak zmianą, że przyrzeczenie, o którym mowa w art. 81 ust. c) zastępuje przysięga, przewidziana w art. 121.

Na opróżniony urząd wójta lub ławnika rada gminna dokona wyboru uzupełniającego.

Prawa i obowiązki wójta, zastępcy wójta i ławników.

Art. 121.

W 8 dni po wyborach wójt składa przysięgę wobec starosty. Rotę przysięgi ustali dla wszystkich wyznań Minister Spraw Wewnętrznych.

Rota przysięgi musi być zgodna z zasadami i przepisami wyznania, do którego składający przysięgę należy.

Wójtom i ławnikom, należącym do prawnie uznanych wyznań, nie uznających przysięgi, dozwolone jest złożenie w miejsce przysięgi przyrzeczenie przez podanie ręki.

Art. 122.

Wójt i ławnicy spełniają swój urząd jako obowiązek honorowy.

Za spełnianie czynności, związanych z urzędem wójta, rada gminna w gminach, wyżej 2000 mieszkańców liczących, obowiązana jest, w innych zaś gminach może przyznać wójtowi wynagrodzenie, odpowiednie do straty czasu i nakładu pracy.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, rada gminna może przyznać odszkodowanie także ławnikom.

Prawo wójta i ławników do djet i zwrotu kosztów podróży, poniesionych w wykonywaniu czynności urzędowych poza okręgiem gminy, jak niemniej normy tych djet i kosztów określi statut miejscowy.

Art. 123.

Jeżeli pewna sprawa dotyczy prywatnego interesu wójta, jego małżonki, lub krewnych do trzeciego stopnia, powinowatych zaś do drugiego stopnia, wówczas wójt gminy powinien załatwienie tej sprawy powierzyć zastępcy wójta, względnie jednemu z ławników.

Gdyby z tych samych powodów żaden z ławników nie mógł wójta zastąpić, rada gminna dla załatwienia tej sprawy wyznacza specjalnego zastępcę.

Art. 124.

Wójt i ławnicy obowiązani są brać udział w posiedzeniach rady gminnej. Mogą oni w charakterze doradczym zabierać głos w każdym czasie poza kolejną mowę, ale w głosowaniu nie uczestniczą.

Jeżeli przedmiotem obrad rady gminnej jest sprawa dotycząca osób wymienionych w art. 123, albo wniosek o przyznanie wójtowi lub ławnikowi wynagrodzenia (art. 122), wreszcie wniosek o wdrożenie postępowania dyscyplinarnego przeciw wójtowi, zastępcy wójta lub ławnikowi (art. 171), zainteresowany nie może być obecnym na posiedzeniu rady gminnej w czasie załatwiania tych spraw i wniosków.

Art. 125.

Wójt ma prawo i obowiązek zawiesić wykonanie powziętej przez radę gminną uchwały, gdy ta jego zdaniem sprzeciwia się ustawom, albo szkodzi interesom gminy, lub dobru powszechnemu. W wypadku zawieszenia uchwały z powodu jej niezgodności z prawem wójt zarządzenie swoje zaopatrzone w motywy, w terminie 3-dniowym do wiadomości wydziału powiatowego, który winien uchwałę tę w dniach 14 od chwili przedłożenia uchylić, albo sprzeciw wójta odrzucić.

We wszystkich innych wypadkach wójt w ciągu dni 14 od chwili powzięcia zawieszonych uchwał zawiadamia o swej decyzji radę gminną, którą w tym celu zwołuje na specjalne posiedzenie. Ponowna uchwała rady w tej samej sprawie obowiązuje zarząd gminy i nie może być więcej zaczepiana sprzeciwem.

W gminach, w których zarząd gminy jest kolegialny, uprawnienia, przysługujące w myśl powyższych przepisów wójtowi, służy kolegialnemu zarządowi gminy, podobne zaś uprawnienia przysługują wójtowi w stosunku do uchwał kolegialnego zarządu.

Art. 126.

Uprawnienia i obowiązki wójta przechodzą w razie przeszkody w ich wypełnianiu na zastępcę wójta. W razie, jeżeliby wójt lub zastępca wójta urzędować nie mógł, zastępuje go na czas przeszkody najstarszy ławnik.

O zakresie działania zarządu gminy.

Art. 127.

Do zakresu działania zarządu gminy należy przedewszystkiem:

- a) przygotowywanie wniosków na posiedzenia rady gminnej i wykonywanie jej uchwał;
- b) rozstrzyganie o członkowstwie gminnym oraz o roszczeniach w przedmiocie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy;
- c) mianowanie funkcjonarjuszów i pracowników gminy, przyjmowanie pracowników kontraktowych oraz zwalnianie i nadzorowanie ich wszystkich;
- d) zarządzanie majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez radę gminną;
- e) prowadzenie administracji urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, nie posiadających własnego zarządu oraz nadzorowanie tych, które mają własny zarząd, czuwanie nad należytem wykonywaniem budowli i robót gminnych;
- f) sporządzanie preliminarza przychodów i wydatków, przedstawianie radzie gminnej rocznych zamknięć rachunkowych;
- g) prowadzenie rachunkowości i kasowości gminnej;
- h) wymiar i ściąganie świadczeń pieniężnych na cele gminy;

i) składanie radzie gminnej co najmniej raz w roku sprawozdań z zarządu i stanu majątku, urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw przemysłowych gminy;

j) zezwalanie na przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji i czuwanie nad zachowaniem i wypełnieniem obowiązujących w tej mierze przepisów.

Art. 128.

Wójt zastępuje gminę wiejską na zewnątrz wobec urzędów publicznych i osób prywatnych, prowadzi w jej imieniu korespondencję, podpisuje za nią pisma i dokumenty.

Wszelkie akty prawne, o ile pociągają za sobą zobowiązanie gminy, wyszczególnione w art. 169 niniejszej ustawy, muszą być dokonane w formie pisemnych dokumentów. Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania, jak niemniej pełnomocnictwa, upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań w imieniu gminy, muszą być podpisane oprócz wójta jeszcze przez dwóch radnych, wydelegowanych przez radę gminną, oraz opatrzone pieczęcią gminną.

Art. 129.

Wójt jest przełożonym funkcjonariuszy i pracowników gminy i sprawuje nad nimi dozór służbowy.

ROZDZIAŁ V.

O funkcjonariuszach i pracownikach gminy.

Art. 130.

Gminy wiejskie mogą ustanowić odpowiednią ilość posad funkcjonariuszów i pracowników, potrzebnych do prawidłowego załatwiania spraw gminy.

Stosunki prawne funkcjonariuszów i pracowników gminy reguluje statut miejscowy.

ROZDZIAŁ VI.

Statuty gminne.

Art. 131.

Gminy mają prawo wydawania statutów (miejscowych przepisów prawnych) w ramach zakreślonych tak niniejszą ustawą, jak i innymi ustawami.

Statut miejscowy nie może się sprzeciwiać obowiązującym ustawom, ani statutom związków komunalnych wyższego stopnia tego samego powiatu i województwa.

Art. 132.

Statut miejscowy może zawierać postanowienia zagrażające karą porządkową, lub dyscyplinarną, za wykroczenia przeciwko jego przepisom.

Kary dyscyplinarne mogą być nakładane tylko na funkcjonariuszów i pracowników gminnych oraz w wypadkach niniejszą ustawą przewidzianych.

Karami porządkowymi są:

- a) grzywna do wysokości 50 złotych;
- b) lub w razie nieściągnięcia grzywny areszt od 12 godzin do 5 dni, lub kara przymusowej robocizny na rzecz gminy przez przeciąg od 1 do 10 dni.

Karami dyscyplinarnymi są:

- a) napomnienie,
- b) grzywna do wysokości 50 złotych,
- c) nagana,
- d) złożenie z urzędu.

Art. 133.

Postanowienia statutu miejscowego tracą moc obowiązującą z upływem czasu, na jaki zostały wydane, lub z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw lub miejscowych statutów, które sprawy, nim objęte regulują w sposób odmienny.

Art. 134.

Statut miejscowy, jego zmiana, uzupełnienie lub zniesienie, wymaga zatwierdzenia przez wydział powiatowy; statut normujący przepisy policyjne, jego zmiana, uzupełnienie lub zniesienie wymaga zatwierdzenia przez starostę jako przewodniczącego wydziału powiatowego.

Art. 135.

Statut miejscowy, zatwierdzony przez władzę nadzorczą, musi być podany do publicznej wiadomości w sposób, w gminie przyjęty.

Statut miejscowy gminy wchodzi w życie po upływie dni 14 po dniu ogłoszenia, jeśli w nim późniejszego terminu nie przewidziano.

ROZDZIAŁ VII.

MAJĄTEK I GOSPODARKA GMINY.

Majątek zakładowy.

Art. 136.

Majątek zakładowy gminy wiejskiej tworzą wszelkie należące do niej wartości, nieprzeznaczone do zużycia lub też pokrycia bieżących wydatków i potrzeb.

Gmina wiejska ma obowiązek zachować swój majątek zakładowy w zasadzie w stanie nieuszczerplonym.

Art. 137.

Zbycie części majątku zakładowego gminy nastąpić może tylko za wyrównaniem uszczuplonej przez to wartości. Odstąpienie od tej zasady wymaga zezwolenia wydziału powiatowego.

Art. 138.

Majątkiem zakładowym gminy należy tak zarządzać, by dawał możliwie największy dochód, o ile na to natura jego pozwala.

W braku odmiennych postanowień dochód z majątku zakładowego powinien być przede wszystkim obrócony na utrzymanie, zabezpieczenie, zarząd i poprawę majątku, a następnie na pokrycie bieżących wydatków gminy wiejskiej.

Budżet gminy.

Art. 139.

Budżet gminy określa granice gospodarki finansowej gminy w roku obrachunkowym. Zarząd gminy obowiązany jest granic tych ściśle się trzymać.

Jeżeli w ciągu roku obrachunkowego zajdzie potrzeba wydatku, nieprzewidzianego w budżecie lub przewidzianego w niewystarczającej wysokości, to na uskutecznienie takiego wydatku rada gminna winna osobno zezwolić w budżecie dodatkowym i jednocześnie wskazać w nim środki pokrycia.

Gdy nieprzewidziany wydatek nie da się odroczyć bez szkody dla gminy lub gdy wynika z ustawowego obowiązku, zarząd gminy może dokonać wydatku, ale jest obowiązany zawiadomić o tem radę gminną na najbliższym posiedzeniu celem zatwierdzenia wydatku i sposobu jego pokrycia.

Art. 140.

Budżet gminy winien być zarówno pod względem okresu budżetowego, jak i pod względem jednostki obliczeniowej dostosowany do budżetu Państwa.

Art. 141.

Zarząd gminy układa corocznie preliminarz budżetowy wszystkich dochodów i wydatków, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym, i to w takim czasie, by mógł być rozpatrzony, uchwalony i zatwierdzony przed rozpoczęciem roku obrachunkowego.

Przynajmniej na 14 dni przed wniesieniem pod obrady rady gminnej należy preliminarz budżetowy wyłożyć na przeciąg jednego tygodnia celem przegladania i wnoszenia zarzutów i spostrzeżeń przez zainteresowanych, których o tem zawiadomić należy publicznem ogłoszeniem.

Zainteresowanymi w rozumieniu niniejszego rozporządzenia są płatnicy danin komunalnych i członkowie gminy.

Rachunkowość gminy.

Art. 142.

Zarząd gminy obowiązany jest prowadzić dokładną rachunkowość pobranych wpływów i dokonanych wydatków, jak również zaległych należności.

Najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po upływie roku obrachunkowego zarząd gminy winien złożyć radzie gminnej sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu oraz z wszelkich innych przychodów i rozchodów pozabudżetowych celem uzyskania od niej absolutorjum (uznania rachunku za rzetelny).

Art. 143.

Gmina jest obowiązana prowadzić księgę inwentarza majątku, w której winny być uwidocznione: wszelka nieruchoma i ruchoma własność oraz wszelkie prawa i przywileje gminy, tudzież jej zobowiązania.

Art. 144.

Bliższe przepisy co do zawiadywania majątkiem gminy wydaje rada gminna.

Minister Spraw Wewnętrznych ma prawo wydać: bliższe przepisy co do formy, treści oraz sposobu prowadzenia księgi inwentarza majątko-

wego, następnie co do formy sposobu i terminu sporządzania preliminarza, wreszcie co do urządzenia rachunkowości i kasowości gminnej, a w szczególności co do składania rachunków rocznych, kontroli rachunkowej i uznania rachunków za rzetelne.

Świadczenia pieniężne oraz prestacje w naturze.

Art. 145.

Prawo gmin do żądania świadczeń pieniężnych na cele gminy oraz obowiązek ich ponoszenia regulują oddzielne ustawy.

W wypadkach wyjątkowych rada gminna może w drodze uchwały nałożyć na mieszkańców gminy obowiązek ponoszenia nadzwyczajnych świadczeń w postaci robót i usług, wykonywanych osobiście oraz przy pomocy inwentarza.

Świadczenia te wymagane będą od wszystkich mieszkańców gminy w stosunku do zamożności.

Do wykonywania usług i robót takich, mieszkańcy gminy powoływani będą kolejno.

Z wyjątkiem przypadków nagłych i nieszczęścia wolno jest każdemu wykonać wymagane od niego roboty lub usługi osobiście, albo przez zdolnego zastępcę, albo też zwolnić się od nich przez złożenie do kasy gminnej ich wartości, obliczonej podług cen ustanowionych przez radę gminną.

Bliższe przepisy o ponoszeniu nadzwyczajnych świadczeń określi statut gminy.

ROZDZIAŁ VIII.

ZLECONY ZAKRES DZIAŁANIA GMINY.

Zadania „zlecone gminie w zakresie administracji publicznej.

Art. 146.

Gminy wiejskie, jako organy wykonawcze państwa, obowiązane są spełniać zadania państwowe, zlecone im do wykonania w myśl ustaw i wydanych na podstawie poleceń właściwych władz.

Odpowiedzialność za treść tych poleceń ponoszą władze, które je wydały.

Art. 147.

Sprawy, związane ze spełnianiem zadań zleconych, załatwia gmina wiejska przez własne organa, w poszczególnych ustawach wskazane. Jeżeli ustawa nie wskazuje wyraźnie innego organu, załatwienie tych spraw należy do zarządu gminy.

Art. 148.

Jeżeli zarząd gminy mniema, że zlecone mu do wykonania zadanie nie opiera się na ustawie, albo wydane zostało przez niewłaściwą władzę, może zwrócić się z odwołaniem do tej władzy, która mu wykonanie zadania zleciła. Jeżeli władza, mimo to, zlecenie swe utrzyma w mocy, wówczas wolno jest organowi gminnemu w ciągu dni 14 wnieść zażalenie do właściwej władzy wyższej instancji za pośrednictwem tej samej władzy, która wydała zlecenie.

Odwolanie i zażalenie nie ma mocy wstrzymującej.

W wypadku jednak prawomocnego orzeczenia, iż wykonanie zlecenia nie opierało się na ustawie, albo władza zlecająca nie była właściwą

do wydania zlecenia, władza, która nieprawnie wydała zlecenie, obowiązana jest zwrócić gminie wszelkie koszty, poniesione z tego tytułu.

Art. 149.

Do zadań zleconych gminy wiejskiej należy także obowiązek sprawowania policji miejscowej, o ile jej sprawowanie nie jest na mocy ustawy przekazane organom rządowym.

W wykonaniu tego obowiązku gmina wiejska ma troszczyć się:

- a) o ochronę osób i ich mienia;
- b) o bezpieczeństwo komunikacji na drogach, placach, mostach, brzegach i wodach;
- c) o bezpieczeństwo własności polnej, leśnej i ogrodowej;
- d) o nadzór policyjny nad środkami żywności, nad targami i sklepami;
- e) o policyjne zapobieganie żebractwu, kwestarstwu i włóczęgostwu;
- f) o zapobieganiu chorobom ludzi oraz zwierząt domowych;
- g) o policyjno - sanitarny nadzór nad cmentarzami i grzebo-wiskami;
- h) o zapobieganie niebezpieczeństwu pożarów i powodzi;
- i) o przestrzeganie porządku budowniczego;
- j) o dozór policyjny nad jadłodajniami, karczmami i nad obyczajno-wością publiczną;
- k) i o wszystkie inne sprawy, które nadają się do policyjnego ure-gulowania w interesie gminy i ludności w gminie zamieszkałej.

Dotychczasowe przepisy prawne szczegółowo regulujące powyżej wyszczególnione zadania policji miejscowej prawa i obowiązki organów gminnych zachowują moc obowiązującą.

W braku takich szczegółowych przepisów, przysługuje radzie gmin-nej prawo wydania ich w sposób, przewidziany w art. 131 — 135 niniej-szej ustawy.

Art. 150.

Kierownictwo policji miejscowej należy do wójta.

Gdy utrzymanie publicznego spokoju, porządku i bezpieczeństwa wymaga natychmiastowego wkroczenia władzy, wójt ma prawo i obowiąz-ek — z powołaniem się na niniejszy artykuł — wszystko potrzebne zarządzić i wykonanie swych zarządzeń nakazać pod zagrożeniem karą pie-niężną do 15 zł. lub, w razie niemożności uiszczenia tej kary, karą aresz-tu do 3 dni, albo też karą przymusowej robocizny na rzecz gminy, przez przeciąg do 6 dni. W razie nieposłuszeństwa wójt ma prawo wykonania kary, tudzież policyjnego zarządzenia środkami, w art. 152 niniejszej ustawy przewidzianymi, natychmiast przeprowadzić. Odwołanie nie wstrzy-muje wykonania zarządzeń wójta oraz kary przez niego nałożonej.

Orzecznictwo karne.

Art. 151.

O ile przepisy policji miejscowej (art. 149) zagrażają karami, a orzecznictwo karne w sprawie przekroczeń tych przepisów nie podlega sądowi władzy administracyjnej lub samemu wójtowi, wówczas przysłu-guje ono wójtowi wspólnie z dwoma ławnikami. Orzeczenie o winie i ka-rze zapada większością głosów.

Co do odwołania, jego terminu oraz trybu postępowania w sprawie orzeczeń i zarządzeń, wydanych na zasadzie art. 150 i 151, mają zastoso-wanie postanowienia art. 156 — 161 niniejszej ustawy.

Władza egzekucyjna.

Art. 152.

Wójt ma prawo przymusowo przeprowadzić wykonanie prawomocnych zarządzeń i orzeczeń organów gminy. W tym celu przysługują mu następujące środki przymusowego wykonania:

1) egzekucyjne kary pieniężne do wysokości 15 zł., lub w razie niemożności uiszczenia tej kary, kara aresztu do 3 dni lub kara robocizny na rzecz gminy do 6 dni.

2) wykonanie czynności przez osoby trzecie na koszt zobowiązanego;

3) przymus wobec osób lub ich majątku.

Egzekucje zarządza i przeprowadza wójt według przepisów obowiązujących dla administracyjnych egzekucji.

Art. 153.

Na żądanie wójta obowiązane są właściwe organa policyjne udzielać mu pomocy przy przeprowadzaniu egzekucji.

Art. 154.

Grzywny, nakładane na podstawie art. 150, 151 i 152, niniejszej ustawy wpływają do kasy gminnej.

Koszty spełniania zadań zleconych.

Art. 155.

Wydatki, względnie świadczenia, połączone ze spełnianiem zadań zleconych obciążają gminę wiejską, o ile odnośne ustawy przekazujące nie włożą tych wydatków, względnie świadczeń, na państwo lub kogo innego.

Stanowienie o wysokości i sposobie pokrycia wydatków, obciążających gminy z tytułu spełniania zadań zleconych oraz o ponoszeniu innych świadczeń z majątku lub z zakładów gminy wiejskiej na cele, związane ze spełnianiem tych zadań, wchodzi w zakres spraw, należących do samorządowych zadań gminy wiejskiej.

ROZDZIAŁ IX.

PRAWO ODWOŁANIA I TRYB POSTĘPOWANIA.

Art. 156.

Orzeczenie lub zarządzenie organu gminnego winno być wydane na piśmie z uzasadnieniem. Dnia doręczenia orzeczenia lub zarządzenia nie wlicza się do biegu terminów.

Kto mniema, że orzeczenie lub zarządzenie organu gminy wiejskiej, wydane w sprawach, związanych ze spełnianiem zadań samorządowych, narusza jego prawa lub prawnie uznany interes, może, o ile inny środek prawny mu nie przysługuje, wnieść odwołanie w przeciągu 14 dni na ręce zarządu gminy. Zarząd gminy obowiązany jest to odwołanie w przeciągu 28 dni przedłożyć wydziałowi powiatowemu, o ile w tym czasie właściwy organ sam go nie uwzględni. Wydział powiatowy rozstrzyga ostatecznie.

Również od orzeczeń i zarządzeń, wydanych podług art. 150 i art. 151 niniejszej ustawy, przysługuje prawo odwołania się w dniach 14 do wydziału powiatowego na ręce urzędu gminnego, który obowiązany jest to odwołanie przedłożyć najdalej do dni trzech.

Art. 157.

O odwołaniach, wniesionych na zasadzie art. 156, wydział powiatowy orzeka ostatecznie.

O odwołaniach zaś wniesionych na zasadzie art. 156 ust. 3, orzeka ostatecznie starosta jako przewodniczący wydziału powiatowego.

Odwołanie, wniesione w terminie do władz, wstrzymuje samo przez się w braku odmiennych postanowień ustawowych wykonanie zaskarżonego orzeczenia względnie zarządzenia.

Art. 158.

Odwołanie można wnieść pisemnie lub zgłosić do protokołu.

Dzień nadania na pocztę lub telegraf uważa się za dzień wniesienia odwołania.

Jeżeli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę lub święto, termin kończy się dopiero w następnym dniu powszednim.

Art. 159.

Z odwołaniem można połączyć prośbę o przywrócenie terminu, jeżeli strona udowodni, że opóźnienie nastąpiło bez jej winy z powodu nieprzewidywanych przeszkód. Odwołanie wnieść należy najpóźniej w ciągu 7 dni po ustaniu przeszkody. Prośbę o przywrócenie terminu rozstrzyga władza, do której skierowano odwołanie.

Art. 160.

Orzeczenia i zarządzenia organów gminy wiejskiej winny zawierać pouczenie o środkach prawnych, wyjaśniające, czy podlegają dalszemu tokowi instancji, jeżeli zaś mu podlegają, podające wyraźnie termin do wniesienia odwołania i władzę, do której je wnieść należy.

W razie wyznaczenia mylnego terminu w orzeczeniu lub zarządzeniu odwołanie, wniesione w terminie wyznaczonym, chociażby po upływie właściwego terminu ustawowego, uważa się za wniesione w terminie ustawowym.

Jeżeli orzeczenie lub zarządzenie mylnie wskazuje władzę, do której odwołanie podać należy, właściwa instancja odwoławcza po otrzymaniu sprawy od władzy niewłaściwej postąpi z odwołaniem tak, jak gdyby było od początku wniesione do właściwej władzy.

Art. 161.

W razie mylnego oznaczenia w orzeczeniu lub zarządzeniu pouczenia prawnego, przewidzianego w art. 160, służy interesowanemu w terminie 30 dni prawo zażądania od urzędu gminnego sprostowania względnie uzupełnienia orzeczenia lub zarządzenia. Czasokres do zaczepienia tego orzeczenia biegnie na nowo od dnia doręczenia sprostowanego orzeczenia.

ROZDZIAŁ X.

O NADZORZE PAŃSTWOWYM.

Art. 162.

Nadzór nad działalnością gminy wiejskiej sprawuje państwo w granicach niniejszej ustawy przez:

- a) starostę, jako przewodniczącego wydziału powiatowego,
- b) wydział powiatowy i
- c) wydział wojewódzki.

Rządowy nadzór służbowy.

Art. 163.

Starosta może celem skłonienia wójta do należytego wykonywania obowiązków, związanych ze spełnianiem zadań zleconych, udzielać wójtowi napomnienia i nakładać na niego kary porządkowe do wysokości 50 zł. Prawa te służą staroście także względem członków kolegjalnego zarządu gminy, winnych nienależytego wykonywania obowiązków.

Przeciw zarządzeniu starosty, którem udzielono napomnienia lub nałożono karę porządkową, służy wójtowi, względnie członkowi zarządu gminy prawo odwołania do wojewody, co nie wstrzymuje wykonania kary.

Art. 164.

W przypadku nieprawidłowego lub nienależytego biegu administracji spraw, związanych ze spełnianiem zadań gminie zleconych, powinien starosta zwrócić na to uwagę rady gminnej i wezwać ją do usunięcia braków. Jeżeli braki mimo to nie zostaną usunięte, wówczas starosta może zarządzić na czas potrzebny administrację tych spraw na koszt gminy przez organ, ustanowiony w tym celu.

W zakresie powierzonych sobie zadań ustanowiony organ wchodzi aż do odwołania we wszystkie prawa i obowiązki organu gminy, który dotąd spełniał te zadania.

Przeciw zarządzeniu starosty, którem ustanowiono umyślny organ dla administracji jakiejś sprawy, należącej do zadań gminie zleconych, służy radzie gminnej prawo odwołania do wojewody, co nie wstrzymuje wykonania zarządzenia.

Uprawnienia wydziału powiatowego.

Art. 165.

Wydział powiatowy ma czuwać nad tem:

- a) aby gminy wiejskie nie działały wbrew ustawom;
- b) by administracja, sprawowana przez gminy wiejskie miała bieg prawidłowy.

W wykonaniu powyższego zadania wydział powiatowy ma prawo za pośrednictwem swoich delegatów brać udział w posiedzeniach i obradach organów gminy wiejskiej, żądać od gmin potrzebnych wyjaśnień, wglądu w uchwały oraz akta.

Art. 166.

Wydział powiatowy obowiązany jest uchwały rady gminnej lub zarządu gminy oraz zarządzenia zarządu gminy uchylić, o ile one sprzeciwiają się ustawom. Takie samo prawo przysługuje wydziałowi powiatowemu odnośnie do uchwał rady gminnej w myśl art. 125 niniejszej ustawy przedłożonych przez wójta wydziałowi powiatowemu.

Art. 167.

Jeżeli gmina wiejska zaniedbuje lub wzbrania się wypełnić obowiązki z mocy ustaw na gminie ciążyące, wydział powiatowy obowiązany jest wezwać gminę do wypełniania tych obowiązków.

Gdyby mimo wezwania gmina w dalszym ciągu zaniedbywała lub wzbraniała się obowiązków te wykonać, natenczas wydział powiatowy ustaliwszy te obowiązki, wyda za gminę i na jej koszt potrzebne zarządzenia.

Art. 168.

Coroczny budżet gminy obowiązany jest zarząd gminy przedkładać wydziałowi powiatowemu. Wydział powiatowy ma prawo części budżetu, naruszające ustawy, uchylić. Nadto wydział powiatowy ma prawo budżet zmienić wówczas, gdyby rada gminna nie wstawiła do budżetu należności, którą gmina uiścić jest obowiązana, bądź na mocy ustawy, bądź na mocy wyroku lub innego tytułu prawnego mającego wedle ustawy moc egzekucyjną. W tym wypadku wydział powiatowy ma prawo i obowiązek wstawić te należności w budżet gminy i wskazać sposób ich pokrycia. O ile wydział powiatowy w przeciągu 6 tygodni nie skorzysta z uprawnień, przysługujących mu z przepisu ust. 1 niniejszego artykułu, budżet jest prawomocny.

Art. 169.

Oprócz spraw, w których w myśl postanowień niniejszej lub innych ustaw specjalnych uchwały rady gminnej wymagają zatwierdzenia, podlegają jeszcze zatwierdzeniu uchwały w przedmiocie:

- a) zaciągania pożyczek, o ile nie są to pożyczki krótkoterminowe na pokrycie zwyczajnych wydatków, mających pokrycie w dochodach budżetowych;
 - b) zaciągania innych zobowiązań, które mają wiązać gminę dłużej niż lat trzy;
 - c) pozbycia lub rzeczowego obciążenia nieruchomości lub praw, z nieruchomością tą pod względem prawnym narówni stojących;
 - d) wydzierżawiania lub wynajmowania na dłuższy czas niż lat 6, lub w inny sposób niż przez publiczną licytację najwięcej oferującemu;
 - e) obniżania czynszu najmu lub dzierżawy w części lub w całości.
- Uchwały w powyższych sprawach nabierają mocy prawnej z chwilą zatwierdzenia.

Art. 170.

Wydział powiatowy może pociągnąć do odpowiedzialności dyscyplinarnej wójta, ławników i sołtysów, jeżeli mimo upomnień naruszają oni obowiązki swego urzędu lub przez swoje zachowanie się w urzędzie lub poza urzędem podkopują powagę urzędu.

Art. 171.

Postępowanie dyscyplinarne wdrożone zostanie przez wydział powiatowy na zasadzie uchwały wydziału powiatowego, albo na wniosek rady gminnej.

Wydanie orzeczenia poprzedzić musi przeprowadzenie dochodzeń. Orzeczenie wydziału powiatowego może zapaść albo na uwolnienie od winy i kary, albo na uznanie winnym i skazanie winowajcy na jedną z kar, w art. 132 niniejszej ustawy przewidzianych.

Art. 172.

Wydział powiatowy ma prawo wdrożyć w zastępstwie gminy przy zastosowaniu art. 171 postępowanie dyscyplinarne przeciw funkcjonariuszom i pracownikom gminnym w razie stwierdzenia, że zarząd gminy nie zamierza robić użytku z przysługujących mu z mocy niniejszej ustawy, względnie z mocy statutu miejscowego, uprawnień dyscyplinarnych, mimo uzasadnionego przypuszczenia, że w danym wypadku popełnione zostało przestępstwo służbowe.

Art. 173.

Wójt jest odpowiedzialny gminie za swe czynności urzędowe. Również członkowie zarządu gminnego i sołtysi odpowiedzialni są gminie za czynności urzędowe, przez wójta im do wykonania przekazane.

Wynikające z tej odpowiedzialności roszczenie gminy o wynagrodzenie szkody, ustali wydział powiatowy, a dochodzone ma być ono w drodze sądowej przez zarząd gminy, względnie przez pełnomocnika, ustanowionego w tym celu uchwałą rady gminnej.

Uprawnienia wydziału wojewódzkiego.

Art. 174.

O ile działalność organów gminnych jest sprzeczna z ustawami, lub o ile mimo upomnień władzy nadzorczej zaniedbują one swe obowiązki, wydział wojewódzki może rozwiązać radę gminną przy równoczesnem pozostawieniu lub pozbawieniu urzędu wójta, ławników i sołtysów. Zarządzenie wydziału wojewódzkiego winno być wydane z podaniem powodów zarządzenia. Od zarządzenia tego nie przysługuje odwołanie w toku instancji.

W terminie 60 dni, licząc od dnia zawiadomienia o rozwiązaniu, muszą być zarządzane nowe wybory.

W razie pozbawienia urzędu wójta, ławników i sołtysów, wydział wojewódzki ustanowi komisarza dla tymczasowego załatwienia spraw aż do czasu objęcia urzędowania przez nowe organa gminne.

Prawo odwołania.

Art. 175.

Od zarządzeń władz nadzorczych przysługuje w przypadkach, przewidzianych w art. 166 — 169, gminie, zaś w przypadkach, przewidzianych w art. 171 i 172, osobom zainteresowanym prawo odwołania do wydziału wojewódzkiego w terminie, oraz w sposób przewidziany w ustawie z dnia 1 sierpnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 712) w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych. Ten sam termin oraz sposób postępowania ma zastosowanie do odwołań, przewidzianych w art. 163 i 164 niniejszej ustawy.

ROZDZIAŁ XI.

POSTANOWIENIA ODRĘBNE.

Podział gmin na sołectwa.

Art. 176.

W gminach na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, poznańskiego i pomorskiego rada gminna może w celu ułatwienia spełniania zadań gminnych, a zwłaszcza policji miejscowej, podzielić gminę na okręgi, zwane sołectwami, i wybrać dla poszczególnych takich okręgów delegatów, zwanych sołtysami, z pomiędzy członków gminy, tamże zamieszkających, do rady gminnej obieralnych, którzyby zarząd gminy pod kierownictwem i odpowiedzialnością wójta w załatwieniu tych czynności wspierali.

Sołtysów ustanawia rada gminna na wniosek zarządu gminnego lub przynajmniej trzech radnych. Odrośna uchwała rady gminnej wymaga zatwierdzenia wydziału powiatowego.

Do sołtysów stosują się odpowiednio przepisy art. 120 niniejszej ustawy.

Przemiana gromad na sołectwa.

Art. 177.

Celem ułatwienia spełniania zadań gminnych również gminy na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wołyńskiego oraz wileńskiego, podzielone będą na okręgi, zwane sołectwami przy zastosowaniu przepisów §§ 1 — 11 niniejszego artykułu.

§ 1.

Części składowe gminy (osady, wsie, kolonie, zaścianki, folwarki i t. p.), które na zasadzie obowiązujących dotąd przepisów prawnych posiadały prawa gromady, od chwili wejścia w życie niniejszej ustawy stanowią będą sołectwa w rozumieniu art. 177 niniejszej ustawy.

§ 2.

Każda nieruchomość, położona na obszarze gminy, musi należeć do jednego z sołectw. W szczególności wszystkie, w skład gromad dotąd niewchodzące obszary dworskie, w trzy miesiące po wejściu niniejszej ustawy włączyć zostaną do jednego lub więcej sąsiadujących sołectw. Włączenie dokonane zostanie na podstawie uchwały wydziału powiatowego.

§ 3.

Regulacja granic, łączenie i podział sołectwa dokonane być mogą albo na podstawie uchwały rady gminnej, zatwierdzonej uchwałą wydziału powiatowego, albo na podstawie uchwały wydziału powiatowego.

§ 4.

Minister Spraw Wewnętrznych po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanych ciał samorządowych powinien w drodze rozporządzenia nadać sołectwu lub kilku sąsiadującym sołectwom prawo gminy, jeżeli za tem przemawiają względy na interes publiczny lub wygodę ludności, a liczba ludności i jej siła podatkowa daje gwarancję, iż nowoutworzona gmina będzie zdolna do spełnienia zadań, ustawami przepisanych.

§ 5.

Dotychczasowe nazwy gromad utrzymane zostaną również dla sołectw. Zmiana nazwy sołectwa dokonana być może uchwałą rady gminnej, zatwierdzoną przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 6.

Majątek, jaki w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy poszczególne gromady posiadały, zachowuje swe przeznaczenie i posiadać będzie odrębną osobowość prawną.

§ 7.

Co do tego, komu i w jakim rozmiarze służy prawo do pożytków z majątku gromadzkiego, trzymać się należy dotąd obowiązujących przepisów, względnie w braku tychże dotychczasowego, niezaprzeczonego zwyczaju, istniejącego w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy. Jeżeli przepisy lub zwyczaj taki nie istnieje, albo jest sporny, sąd pokoju na wniosek zainteresowanych stron ustali z uwzględnieniem istniejących specjalnych tytułów prawnych postanowienia, regulujące to uczestnictwo w użytkowaniu.

§ 8.

Dochody z tego majątku gromadzkiego, który nie jest użytkowany w sposób, w § 7 przewidziany, wpływają do kasy gminnej, z tym skutkiem, że użyte być mają na korzyść tego sołectwa, w którego okrąg weszło terytorjum gromady, posiadającej poprzednio ten majątek.

§ 9.

Postanowienia art. 182, § 2, 3, 4, 5, 7, 8 niniejszej ustawy będą również stosowane przy użytkowaniu majątku gromadzkiego i zarządzaniu tym majątkiem.

§ 10.

Celem ułatwienia zarządowi gminy spełniania zadań gminnych, a zwłaszcza policji miejscowej, oraz zarządowi majątku gromadzkiego i wykonywaniu jego użytkowania ustanowiony będzie w każdym okręgu sołectkim sołtys i jego zastępca.

Sołtys (zastępca sołtysa) jest organem zarządu gminnego, przed tymże zarządem gminnym za urzędowanie swoje odpowiedzialnym.

§ 11.

Urząd sołtysa obsadza się w drodze wyboru. Wybory sołtysa i jego zastępcy dokonywują na lat 5 mieszkańcy sołectwa, posiadający czynne prawo wyborcze do rady gminnej, z pośród mieszkańców sołectwa, posiadających prawo obieralności do rady gminnej.

Wyborca ma prawo do oddania jednego głosu. Głosowanie jest tajne. Wyborca poda na jednej kartce wpisane dwa nazwiska kandydatów, z których pierwszy będzie uważany za kandydata na sołtysa, drugi zaś na zastępcę sołtysa.

Sołtysem wybrany zostaje ten kandydat, który uzyskał największą ilość głosów na sołtysa, zastępcą zaś sołtysa ten kandydat, który uzyskał największą ilość głosów na zastępcę sołtysa.

Wybory sołtysa i jego zastępcy zarządza wójt. Głosowanie przeprowadza komisja wyborcza powołana z pośród wyborców przez wójta i pod przewodnictwem wójta, lub też delegowanego przez niego ławnika.

Szczegółowe postanowienia, dotyczące kalendarza wyborczego, komisji wyborczej, reklamacyj wyborczych i ogłoszenia wyników wyborów, wyda rada gminna w drodze statutu miejscowego.

W ciągu dni 8 od dnia ogłoszenia wyniku wyborów każdy wyborca może wnieść do starosty jako przewodniczącego wydziału powiatowego protest przeciwko wyborom. Protest należy złożyć na ręce wójta. W razie zajścia przy wyborze okoliczności przewidzianych w art. 74 niniejszej ustawy starosta w przeciągu dni 8 unieważnia z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych osób. Wybór ponowny należy przeprowadzić do dni 14.

§ 12.

Postanowienia art. 120 niniejszej ustawy stosują się odpowiednio także i do sołtysa (zastępcy).

Zebrania gminne i gromadzkie.

Art. 178.

Przewidziane w postanowieniach prawnych prawa i obowiązki zebrzeń gminnych i gromadzkich z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przechodzą na rady gminne.

Enklawy.**Art. 179.**

Otoczone zewsząd obszarem innej gminy części gminy (enklawy) w ciągu jednego roku od wejścia w życie niniejszej ustawy będą włączone do okręgu otaczającej je gminy.

Obszary dworskie.**Art. 180.**

Obszary dworskie na terenie województw poznańskiego i pomorskiego zostają włączone z mocy niniejszej ustawy do jednej lub kilku sąsiadujących gmin, albo też może być utworzona gmina wiejska z jednego lub kilku obszarów dworskich. Włączenie to albo utworzenie gminy nastąpi na podstawie uchwały wydziału powiatowego, powziętej najdalej w trzy miesiące po wejściu w życie niniejszej ustawy i zatwierdzonej przez wydział wojewódzki.

Zarządy gmin tudzież przełożeni obszarów dworskich, z gminami temi połączonych, winni zawrzeć umowę co do posiadania i korzystania ze swych majątków, zakładów oraz funduszy, jak również w sprawie wierzytelności i długów. Jeżeli między zainteresowanymi stronami porozumienie nie dojdzie do skutku w ciągu terminu określonego przez wspólną władzę nadzorczą, wówczas rozstrzyga w tych sprawach wspólna władza nadzorcza. Od uchwały w tym względzie zapadłej przysługuje stronom interesowanym prawo wniesienia odwołania w terminie niniejszą ustawą przepisany do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Komisariaty obwodowe i wójtostwa.**Art. 181.**

W województwach poznańskim i pomorskim z chwilą objęcia władzy przez zarządy gminne, ustawą niniejszą przewidziane, funkcje dotychczasowych wójtów i komisarzy obwodowych, ustawą tą gminie przyznane, przechodzą na gminy. Funkcje te w zleconym zakresie działania wykonywać będą gminy przez wójtów według przepisów art. 149 — 155 niniejszej ustawy.

Dobro gminne i majątek klasowy gminny.**Art. 182.**

Na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego oraz na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego obowiązują następujące przepisy, dotyczące użytkowania i zarządu dobra gminnego, względnie majątku klasowo - gminnego:

§ 1.

Co do tego, komu i w jakim rozmiarze służy prawo uczestniczenia w pożytkach z dobra gminnego, trzymać się należy niezaprzeczonego zwyczaju, istniejącego w czasie wejścia w życie ustawy gminnej z 12 sierpnia 1866 r. (Dz. Ust. Kr. Nr. 19), względnie ustawy krajowej z 3.VII. 1891 r. (Nr. 233).

Jeżeli i o ile nie istnieje taki zwyczaj, uchwali rada gminna z uwzględnieniem istniejących specjalnych tytułów prawnych postanowienie, regulujące to uczestnictwo, przyczem może ustanowić opłatę za użytkowanie dobra gminnego.

§ 2.

Jeżeli dochodzenie komisyjne, przy udziale znawcy przeprowadzone przez zarząd gminy lub wydział powiatowy, wykaże, iż dotychczasowy sposób korzystania z dobra gminnego w myśl zwyczaju, lub też sposób tego korzystania, uchwalony przez radę gminną z powodu nieistnienia zwyczaju, może uszczuplić lub udaremnić gospodarcze przeznaczenie dobra gminnego, może rada gminna ustanowić odmienny sposób korzystania z tego dobra gminnego, a mianowicie może postanowić:

a) czas ochrony dla dobra gminnego, t. j. postanowić, że można użytkować dobro gminne lub jego część tylko w czasie, do tego oznaczonym;

b) sposób stopniowego zagospodarowania dobra gminnego, t. j. postanowić, że dobro gminne ma być podzielone na kilka części i każda część po kolei przez parę lat bądź to poddawana uprawie rolnej, a potem zasiewana trawami, bądź to w inny sposób zagospodarowana;

c) postanowienia, zabezpieczające dobro gminne przed wyniszczeniem wskutek pasania na niem pewnego rodzaju inwentarza żywego np. gęsi, przed wybieraniem piasku, gliny, kamienia, wycinaniem drzew i t. p., zatem albo zakazujące zupełnie podobnego sposobu używania, albo wyznaczające do tego celu pewną tylko część dora gminnego.

§ 3.

Rada gminna może mimo odmiennego zwyczaju zaprowadzić opłaty na użytkowanie dobra gminnego, lub też podwyższyć istniejące tego rodzaju opłaty.

§ 4.

Rada gminna może część dobra gminnego, do zaspokojenia zwyczajowych potrzeb gospodarczych uprawnionych niepotrzebną, wydzierżawić.

§ 5.

Rada gminna może też powziąć uchwały dotyczące pozbycia, przeistoczenia, zamiany lub zastawienia dobra gminnego.

§ 6.

Nadwyżka dochodów z dobra gminnego, pozostająca po opędzeniu podatków i innych wydatków administracyjnych, a zwłaszcza wydatków na potrzebną konserwację, wpływa po zaspokojeniu osób uprawnionych do kasy gminnej.

§ 7.

Podatki i inne opłaty, tudzież koszty dozoru i uprawy, z posiadaniem i użytkowaniem dobra gminnego połączone, o ile do ich pokrycia dochody, z dobra gminnego do kasy gminnej wpływające, nie wystarczają, mają być ponoszone przez korzystających z dobra gminnego, a to w miarę korzystania.

§ 8.

Obszary dworskie wcielone do związku gminy na zasadzie ustawy z dnia 26 lipca 1919 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 67, poz. 404), względnie wcielone na zasadzie niniejszej ustawy, nie mają prawa użytkowania dobra gminnego, a wobec tego nie będą one pociągane do pokrywania wydatków, połączonych z utrzymaniem, ulepszeniem lub rozszerzeniem dobra gminnego.

§ 9.

Dobrem gminnym zarządza wójt i nadzoruje jego użytkowanie.

ROZDZIAŁ XII.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE.

Art. 183.

Do czasu ustalenia liczby ławników w drodze statutu miejscowego oraz dokonania ich wyboru każda rada gminna wybiera tymczasowo dwóch ławników.

Art. 184.

Zawodowi (płatni) sołtysi i ławnicy w dotychczasowych gminach na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego zatrzymują swój urząd do końca okresu, na który zostali wybrani. Po upływie tego okresu nabywają prawo do zastrzeżonego im ewentualnie uposażenia emerytalnego.

Art. 185.

Aż do nowego uregulowania stosunków prawnych funkcjonariuszów i pracowników gmin w drodze statutów miejscowych pozostają w mocy dotychczasowe przepisy prawne, gdzie zaś brak takich przepisów, stosunek służbowy między gminą a jej funkcjonariuszami i pracownikami należy regulować drogą umowy.

Art. 186.

Aż do chwili zorganizowania samorządu powiatowego i wojewódzkiego władzą nadzorczą I instancji będą dotychczasowe wydziały powiatowe lub organy, którym na zasadzie obowiązujących ustaw pełnienie funkcji wydziałów powiatowych zostało powierzone, zaś władzą nadzorczą wojewoda.

Art. 187.

Do czasu utworzenia sądownictwa administracyjnego niższego stopnia na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej zastrzega się istniejącemu na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego sądownictwu administracyjnemu (orzecznictwu w postępowaniu sporno - administracyjnem) rozstrzyganie skarg na zarządzenia organów gminnych w sprawie członkostwa gminnego (art. 17 — 21 i art. 127 p. b.) w sprawie korzystania z publicznych urządzeń i zakładów gminy (art. 24 i art. 127 p. b.), w sprawie obowiązku, nałożonego na podstawie przepisów statutu gminnego (art. 131 — 135) przez organy gminne, wreszcie skarg gminy wiejskiej na zarządzenia władz nadzorczych, uchylające uchwały rady gminnej lub zarządzenia zarządu gminy (art. 166), tudzież w sprawie ustalenia przez władze nadzorcze obowiązku gminy wiejskiej, o którym mowa w art. 167.

ROZDZIAŁ XIII.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

Art. 188.

Postanowienia niniejszej ustawy, dotyczące wyboru rad gminnych oraz wójtów i ławników, zawarte w rozdziale III i IV, tudzież wyboru sołtysów, zawarte w art. 177 § 11, wprowadzane będą w życie w następujących terminach:

a) dla gmin wiejskich, w których wybory rad gminnych prawomoc-

nie przeprowadzone zostały w czasie od 1 sierpnia 1926 r. do 31 grudnia 1927 r., ustanawia się przejściową kadencję urzędowania rad gminnych. Na 50 dni przed upływem tej przejściowej kadencji, zarządzone zostaną w tych gminach nowe wybory na podstawie niniejszej ustawy;

b) w innych gminach, do których zalicza się też gminy, w których zarządzone na podstawie dotychczas obowiązujących ustaw wybory gminne prawomocnie nie zostały zakończone, nowe wybory zarządzone zostaną do dnia 14 stycznia 1928 r.

Reszta postanowień rozdziału III i IV, tudzież art. 177 § 11, wejdą w życie z chwilą objęcia urzędowania przez poszczególne rady gminne, tudzież wójtów i ławników, wybranych na podstawie niniejszej ustawy.

Postanowienia, zawarte w rozdziałach I, II, V — XIII, wejdą w życie z dniem 1 stycznia 1928 r.

Art. 189.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 190.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Z tą chwilą tracą moc obowiązującą przepisy prawne, wydane w przedmiocie, unormowanym tą ustawą, a w szczególności: ordynacja wiejska dla 7 prowincji wschodnich z 3 lipca 1891 r. (Zb. Pr. Pr. 233) ustawa z 5 marca 1862 r. (Dz. Pr. P. Nr. 18) ustawa z 3 grudnia 1863 r. Dz. P. P. Nr. 103 i z 12 sierpnia 1866 r. (Dz. Ust. Kr. Nr. 19), ukaz o urządzeniu gmin wiejskich z dnia 2 marca 1864 r. (Dz. Pr. Kr. Pol. t. 62, str. 27), rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o ordynacji wyborczej do zebrań i rad gminnych z 25 czerwca 1919 r. (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 7, poz. 45), rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich o samorządzie gminnym (Dz. Urz. Z. C. Z. W. z 16 października 1919 r. Nr. 21, poz. 215) węgierska ustawa XXII 1866 r. wraz ze wszystkimi nowelami późniejszymi do tych ustaw wydanymi.

POPRAWKI,

zgłoszone do trzeciego czytania projektu ustawy o gminie wiejskiej.

(odbitka Nr. 324) *)

D o a r t. 2.

Kl. Chr. Nar.:

Dodać zdanie: „W województwach poznańskim i pomorskim gminę w znaczeniu powyższem tworzą dotychczasowe komisariaty obwodowe względnie wójtostwa“.

D o a r t. 4.

P. Wojtiuka:

Punkt 2 skreślić.

D o a r t. 5.

P. Inslera:

W punkcie a) po wyrazach „jako organ“ wstawić „zarządzający i“.

W punkcie b) słowa „i zarządzający“ skreślić.

*) Trzecie czytanie projektu ustawy nie odbyło się ostatecznie wcale.

D o a r t. 7.

P. Inslera:

Artykułowi temu nadać brzmienie następujące: „Połączenie, podział lub regulacja granic gmin wymaga zgodnej uchwały organów zainteresowanych ciał samorządowych. Uchwała ta podlega zatwierdzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych, o ile jej wykonanie pociągnąć ma za sobą zmianę granic województwa, zaś zatwierdzenie wydziału wojewódzkiego o ile wykonanie jej pociąga za sobą tylko zmianę granic powiatu. Zmiany, nie wychodzące poza granice powiatu, mogą być dokonane zgodną uchwałą zainteresowanych organów ciał samorządowych, zatwierdzoną przez wydział powiatowy“.

P. Wojtiuka:

Końcowe wyrazy „wydziału wojewódzkiego“ zastąpić słowami „rady powiatowej“.

P o a r t. 7.

P. Inslera:

wstawić nowy art. 7-a: „Bez względu na stanowisko zainteresowanych gmin może Rada Ministrów po wysłuchaniu opinii organów gminnych zarządzić podział, połączenie lub regulację granic gminnych, zarządzić podział, połączenie lub regulację granic gminnych na podstawie wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych, atoli jedynie w wypadkach, gdy za tem przemawiają względy na przeważające dobro publiczne albo na istotną i widoczną poprawę miejscowej administracji. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych należy przedstawić zainteresowanym gminom i ogłosić w sposób, w gminie zwyczajowy przy równoczesnem zakreszeniu czasokresu do wniesienia sprzeciwu.“

Zarząd gminy może z własnej inicjatywy, a na żądanie pisemne, podpisane przez 10% członków gminy, musi zarządzić głosowanie nad tym wnioskiem. Głosowanie odbywa się na tych samych zasadach, co wybór rady gminnej.

Kartki wyborcze zawierają tylko słowa: „Tak“ lub „nie“. W razie wyrażonego w takim głosowaniu sprzeciwu większości obywateli, projektowana zmiana nie może nastąpić.

Wniosek podobny można ponowić po upływie trzech lat od ukończenia głosowania“.

D o a r t. 9.

P. Inslera:

Dodać ustęp 2: „Bezwzględnie po prawomocnem dokonaniu połączenia należy zarządzić na obszarze połączonych gmin nowe wybory do rady gminnej. Wybory przeprowadzone będą na zasadach, obowiązujących w gminie, z którą nastąpiło połączenie“.

D o a r t. 10.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 15.

P. Inslera:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 16.

PP. Inslera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Kl. Chr. Nar.:

Ustępowi 1 nadać brzmienie: „Członkami gminy stają się obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy:

- a) nabyli w danej gminie nieruchomości,
- b) zamieszkują w niej stale conajmniej przez trzy lata“.

PP. Bednarczyka, Kiernika i Kozubskiego:

W ustępie 1 zamiast słów „od roku“ wstawić „od trzech lat“.

P. Herza:

W ustępie 1 wyraz „roku“ zastąpić przez „sześć miesięcy“.

D o a r t. 18.

PP. Inslera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 19.

PP. Inslera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Inslera:

W razie odrzucenia powyższej poprawki dodać do tego artykułu nowy ustęp: „Dzieci rodziców, których członkostwo gminne nie może być stwierdzone, nabywają członkostwo gminy, w której faktycznie przebywają“.

D o a r t. 20.

PP. Inslera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 21.

PP. Inslera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Wojtiuka:

Zamiast skreślonych artykułów od 16 do 21 włącznie wstawić nowy artykuł treści następującej: „Członkiem gminy jest każdy obywatel, zamieszkały na terenie gminy.

Członkostwo gminne i wszystkie związane z niem prawa nabywa się od pierwszej chwili osiedlenia na terenie gminnym“.

D o a r t. 22.

PP. Inslera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 23.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Pragiera:

Artykułowi temu nadać brzmienie: „Członkowie i mieszkańcy gminy mają prawo do swobodnego pobytu w gminie“.

P. Inslera:

W wierszu 4 słowa: „o ile nie wykazują oni celu pobytu i zachowaniem swoim dają powód do publicznego zgorszenia“ — skreślić.

D o a r t. 24.

P. Wojtiuka:

Ustęp pierwszy skreślić.

W ustępie 2 skreślić słowa „i mieszkańcy“.

Po ustępie 2 wstawić nowy ustęp jako trzeci: „Ciężary gminne ponoszą mieszkańcy gminy proporcjonalnie do posiadanych majątków. Po-

dział tych ciężarów na poszczególnych członków gminy ustala ogół mieszkańców gminy“.

D o a r t. 26.

Kl. Chr. Nar.:

Tabelkę tego artykułu zastąpić następującą:

100 mieszkańców	3 radnych
500	6
1000	9
1500	12
2000	18
2500	21
3000	24
4000	26
5000	28
ponad 5000	30

Dodać nowy ustęp 3: „Ponadto wchodzi w skład rady jako stali jej członkowie ci wyborcy danej gminy, którzy opłacają w niej najmniej $\frac{1}{6}$ część ogólnej sumy podatków gminnych“.

Ewentualna: „Ponadto wchodzi w skład rady w gminach, wymienionych w ust. 1 art. 32 jako stali jej członkowie ci wyborcy danej gminy, którzy opłacają w niej najmniej $\frac{1}{6}$ część ogólnej sumy podatków gminnych“.

D o a r t. 27.

Kl. Chr. Nar.:

Dorwać nowy ustęp: „Przepis co do trzyletniego zamieszkania nie ma zastosowania do tych członków gminy, którzy nabyli w niej nieruchomości lub opłacają jakikolwiek podatek gminny“.

PP. Bednarczyka i Kiernika:

Słowa „posiada prawo wybierania do Sejmu“ zastąpić przez „liczy co najmniej 24 lat życia“.

D o a r t. 28.

PP. Bednarczyka i Kiernika:

Słowa „posiada prawo wybieralności do Sejmu“ zastąpić przez „liczy co najmniej 30 lat życia“.

D o a r t. 29.

P. Wojtiuka:

Punkt 5) skreślić.

D o a r t. 30.

P. Wojtiuka:

W ustępie 1 wyrazy „lat pięć“ zastąpić przez „jeden rok“.

PP. Pragiera i Kozubskiego:

W ustępie 1 wyraz „pięć“ zastąpić przez „trzy“.

Kl. Chr. Nar.:

Wyraz „pięć“ zastąpić przez „sześć“.

D o a r t. 31.

Kl. Chrz. Nar.; pp. Bednarczyka i Kiernika:

Wyraz „równego“ — skreślić.

PP. Inslera, Schipera i Wojtiuka:

Po słowie „tajnego“ wstawić „proporcjonalnego“.

P. Kozubskiego:

Na końcu dodać: „i stosunkowego rozdziału mandatów“.

PP. Bednarczyka i Kiernika:

Na końcu dodać nowe zdanie: „Każdy wyborca ma prawo do oddania jednego głosu, wyborca zaś, który opłaca jakikolwiek podatek bezpośredni na rzecz gminy, ma prawo ponadto do głosu dodatkowego“.

D o a r t. 32.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Kozubskiego:

Artykułowi temu nadać brzmienie: „W gminach wiejskich na obszarze całego państwa głosowanie i rozdział mandatów do rady gminnej odbywa się w sposób, przewidziany w art. 50 niniejszej ustawy“.

P. Inslera:

Ustępy 1 i 3 skreślić.

Ustępowi 2 nadać brzmienie: „Głosowanie i rozdział mandatów do rady gminnej dokonywane będą na obszarze całego państwa w sposób, przewidziany w art. 50 niniejszej ustawy“.

E w e n t u a l n a: w razie odrzucenia tej poprawki jako ustęp pierwszy wstawić: „W gminach wiejskich na obszarze całego państwa głosowanie oraz przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób jednolity, oparty na tych samych zasadach, przewidzianych w art. niniejszej ustawy“.

E w e n t u a l n a: w razie odrzucenia i tej poprawki tabelę ustępu 3 zastąpić słowami: „10% uprawnionych do głosowania“.

Kl. Chr. Nar.:

Na końcu ustępu 1 dodać: „Przed każdymi wyborami wojewoda określi i w pierwszych dziewięciu dniach okresu wyborczego nałęczycie ogłosi gminy swego województwa, w których wybory odbywać się będą w myśl ust. 3 tego artykułu“.

Ustę 2 skreślić.

W ustępie 3 w wierszu 1 — 2 po wyrazie „województw“ wstawić „poznańskiego, pomorskiego“.

PP. Bednarczyka i Kiernika:

W ustępie 3 w wierszu 10 po wyrazie „ustawy“ postawić kropkę. W tymże wierszu od słów „atoli w gminach...“ do końca artykułu skreślić.

P. Pawłowskiego:

W ustępie 3 w wierszu 10 zamiast słów „może być“ wstawić „będzie“.

D o a r t. 32.

Kl. Chr. Nar.:

wstawić nowy artykuł: „Każdy wyborca posiada zasadniczo jeden głos. Prawo do dodatkowych głosów mają ci członkowie gminy, mający prawo wybierania, którzy:

- 1) umieją czytać i pisać po polsku,
- 2) brali udział w wojnie jako żołnierze polscy,
- 3) zamężni, żyjący we wspólnocie małżeńskiej tudzież wdowcy i wdowy,
- 4) opłacają:
 - a) jakikolwiek podatek gminny,
 - b) podatek od nieruchomości,
 - c) podatek dochodowy,
- 5) ukończyli szkołę:
 - a) czteroklasową powszechną,
 - b) średnią ogólnokształcącą lub zawodową,
 - c) wyższą.

Spełnienie któregokolwiek z powyższych warunków daje prawo do jednego dodatkowego głosu“.

D o a r t. 33.

Kl. Chr. Nar.:

Dodać nowy ustęp: jako drugi: „Wyborca, opłacający podatek od nieruchomości, głosować może we wszystkich gminach, w których jest płatnikiem podatkowym. Jeżeli wybory w tych gminach odbywają się równocześnie, może głosować przez pełnomocnika“.

D o a r t. 34.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Inslera:

Artykułowi temu nadać brzmienie: „Każda gmina wiejska stanowi samoistny okręg wyborczy. Dla przeprowadzenia wyborów może komisja wyborcza podzielić większe gminy na obwody głosowania.

Przy podziale gminy na obwody głosowania należy baczyc na wygodę ludności przez umożliwienie wedle możności wyborcom wykonania prawa głosowania w obwodzie najbliższym położonym do ich miejsca zamieszkania i przez przydzielenie do każdego obwodu mniej więcej równej ilości uprawnionych do głosowania“.

E n t u a l n a: W razie odrzucenia tej poprawki w ust. 2 w wierszu 8 słowa „o ile możności“ — skreślić, na końcu zaś tego ustępu zamiast słów „być mniejsza niż 4“ wstawić „przekraczać liczby 5“.

D o a r t. 35.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 36.

P. Wojtiuka:

Ustęp 2 skreślić.

D o a r t. 37.

P. Wojtiuka:

Ustęp 2 skreślić.

D o a r t. 38.

P. Wojtiuka:

Początkowe wyrazy „Przewodniczący wydziału powiatowego“ zastąpić przez „Wydział powiatowy“.

D o a r t. 39.

P. Inslera:

Ostatnie zdanie ustępu 1 winno brzmieć: „W razie równości głosów wniosek upada“.

D o a r t. 40.

P. Inslera:

Na końcu ustępu 2 dodać: „baczac na wygodę wyborców przez wybór lokalów wyborczych dla poszczególnych obwodów w możliwie największej bliskości od miejsca zamieszkania uprawnionych do głosowania w danych obwodach“.

D o a r t. 44.

P. Wojtiuka:

W punkcie d) od słów „a nadto w gminach“ do końca punktu skreślić.

Punkty e) i f) skreślić.

D o a r t. 48.

PP. Wojtiuka i Kozubskiego:

Artykuł ten skreślić.

Kl. Chr. Nar.:

§ 1 winien brzmieć: „Wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska kandydatów w ilości dowolnej aż do sumy ogólnej ilości radnych, przypadających na jedną gminę“.

W § 2 zamiast słów „przewidzianej w § 1“ wstawić „ogólnej sumy radnych, mających być wybranych“.

Na końcu tego paragrafu dodać jako ustęp 3: „Jeżeli kartka wyborcza zawiera mniejszą liczbę kandydatów, niż ogólna ilość radnych w gminie, to brakujące na karcie miejsca radnych dodaje się jako głosy, używane dla wpisanych na karcie kandydatów w kolejności ich wpisania“.

E w e n t u a l n a: w razie odrzucenia poprawki do § 1 wstawić w tymże paragrafie zamiast „ $\frac{1}{4}$ “ — „ $\frac{1}{5}$ “.

P. Inslera:

W § 1 zamiast „ $\frac{1}{4}$ “ wstawić „ $\frac{1}{5}$ “.

D o a r t. 49.

PP. Inslera, Wojtiuka i Kozubskiego:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 50.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Kozubskiego:

W § 3 w wierszu 3 liczbę „20“ zastąpić przez „10“.

P. Inslera:

W § 8 w ust. 1 wyrazy: „względnie w razie uznania za ważną tylko jednej listy kandydatów“ — skreślić.

W § 9 w zdaniu przedostatnim wyrazy „a które mandaty już otrzymały“ — skreślić.

Ostatni ustęp przykładów do § 9 skreślić.

D o a r t. 51.

P. Wojtiuka:

Punktowi c) nadać brzmienie: „c) treść artykułów 58 i 65 niniejszej ustawy“.

D o a r t. 52.

P. Wojtiuka:

Cyfrę „6“ zastąpić przez „10“.

P. Kozubskiego:

Wyrazy „do godziny 6 wieczorem“ zastąpić słowami „do czasu, gdy wszyscy uprawnieni złożą swój głos; jednak wybory muszą być zakończone do dnia następnego“.

P. Inslera:

Dodać nowy ustęp: „Wyborcy, którzy znajdują się w lokalu wyborczym, muszą jednak być dopuszczeni do oddania głosu“.

D o a r t. 53.

P. Wojtiuka:

W ustępie 3 od słów „z pośród miejscowych wyborców“ do końca artykułu skreślić.

D o a r t. 54.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 55.

P. Wojtiuka:

W ust. 1 w wierszu 3 od słów „Z tego tytułu“ do końca artykułu skreślić.

D o a r t. 56.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 58.

P. Wojtiuka:

W ust. 2 skreślić słowa: „W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 50 niniejszej ustawy“.

Ustęp 3 skreślić.

D o a r t. 60.

Kl. Chr. Nar.:

W ustępie 2 po słowach „wyborca otrzymuje“ dodać „urzędownie ostemplowaną kartę, oznaczającą ilość głosów, posiadanych przez niego i“.

W tymże ustępie po słowach „kartę do głosowania“ dodać „i kartę, oznaczającą ilość głosów“.

D o a r t. 63.

P. Wojtiuka:

W ustępie 1 w wierszu 1 wyraz „szósta“ zastąpić przez „dziesiąta“.

D o a r t. 64.

Kl. Chr. Nar.:

W ustępie ostatnim po wyrazach „karty do głosowania“ wstawić „i karty, oznaczające ilość głosów, spina je razem“.

W tymże ustępie po słowach „treść karty“ wstawić „i ilość głosów, przez danego wyborcę posiadanych“.

D o a r t. 65.

Kl. Chr. Nar.:

Dodać nowy punkt f) „f) karty do głosowania, które były w kopertach z kartą, oznaczającą ilość głosów inną, niż urzędownie ostemplowana i wyborcy wydana“.

D o a r t. 72.

P. Wojtiuka:

W ustępie 2 wyrazy „starosty jako przewodniczącego“ — skreślić.

D o a r t. 73.

P. Wojtiuka:

W ustępie 1 w wierszu 4 wyraz „starości“ zastąpić przez „do wydziału powiatowego“.

W tymże ustępie w wierszu 5 wyraz „Starosta“ zastąpić przez „Wydział“.

W tymże ustępie wyrazy „lub też wybór poszczególnych osób“ — skreślić.

Ustępy 3 i 4 skreślić.

W ustępie 5 wyraz „Starosta“ zastąpić przez „Wydział powiatowy“.

P. Kozubskiego:

W ustępie przedostatnim liczbę „60“ zastąpić przez „30“.

D o a r t. 74.

P. Wojtiuka:

Dodać punkt 3): „3) Jeżeli wybory przeprowadzone zostały pod presją władz policyjnych“.

D o a r t. 75.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 78.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

D o a r t. 80.

P. Wojtiuka:

W punkcie 2) w lit. a), b) i c) dodać wyrazy: „ — z wyjątkiem wypadków oskarżenia radnego o przestępstwo polityczne“.

D o a r t. 81.

Kl. Chr. Nar.:

Dodać punkt d): „d) za działanie, wbrew złożonemu przyrzeczeniu, na szkodę Państwa Polskiego“.

D o a r t. 83.

P. Kozubskiego:

W wierszu 1 po „przyrzeczenie“ dodać „w języku miacierzystym“.

D o a r t. 87.

P. Wojtiuka:

Artykułowi temu nadać brzmienie: „Posiedzenia rady gminnej są publiczne“.

D o a r t. 90.

P. Wojtiuka:

Ustęp 3 skreślić.

D o a r t. 91.

P. Wojtiuka:

Ostatnie zdanie ustępu 1 skreślić.

D o a r t. 93.

P. Wojtiuka:

Ustęp 2 winien brzmieć: „Komisja wybiera przewodniczącego ze swego grona“.

D o a r t. 94.

P. Wojtiuka:

Na końcu ustępu ostatniego dodać „i zażądać wniesienia poprawek“.

D o a r t. 97.

P. Wojtiuka:

Po punkcie f) wstawić nowy punkt g): „g) uchwalanie wniosków o wywłaszczeniu nieruchomości na rzecz gminy, którym to wnioskowi przysługiwać będzie rygor natychmiastowej wykonalności“.

P. Kozubskiego:

W końcu ustępu 3 dodać zdanie: „W razie bezskuteczności zastosowanych środków zaradczych rada gminna może w głosowaniu wyrazić

Do art. 98.

votum nieufności zarządowi gminy lub poszczególnym jego członkom, którzy w tym wypadku muszą ustąpić ze swoich stanowisk“.

Po art. 98.

P. Wojtiuka:

Wstawić nowy art. 98-a: „Na ziemiach Ukrainy zachodniej językiem urzędowym rady gminnej jest język ukraiński, na ziemiach Białorusi zachodniej takim językiem — jest białoruski“.

Do art. 99.

P. P. Wojtiuka:

Artykuł ten winien brzmieć: „Zarząd gminy sprawuje wójt wraz z ławnikami. Zakres działalności ławników i liczbę ich określa się w trybie, przewidzianym przez art. 134 ustawy o gminie miejskiej“.

Do art. 100.

P. Herza:

W ustępie 1 wyrazy „wójta oraz“ zastąpić przez „wójta wybiera się na dwa okresy urzędowania rady gminnej“.

Do art. 101.

P. Pragiera:

Artykuł ten winien brzmieć: „Prawo obieralności na urząd wójta i ławnika ma każdy członek gminy który ma prawo obieralności do rady gminnej (art. 28 i 29)“.

P. Kozubskiego:

Wyrazy „włada w słowie i piśmie językiem polskim“ skreślić.

P. Wojtiuka:

Wyrazy „włada w słowie i piśmie językiem polskim“ zamienić przez „W gminach Ukrainy zachodniej i Białorusi zachodniej kandydat na wójta lub ławnika winien władać w słowie i piśmie językiem ukraińskim, względnie białoruskim, w gminach o ludności mieszanej — językiem mniejszości narodowych (żydowskim, niemieckim, litewskim i t. d.)“.

Do art. 102.

P. Bednarczyka, Inslera i Kiernika:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 103.

P. Wojtiuka:

W ust. 1 wyrazy „przez starostę jako przewodniczącego wydziału powiatowego“ — skreślić.

W ust. 2 wyrazy „wyznaczony przez starostę“ zastąpić przez „najstarszy wiekiem“.

Do art. 107.

Kl. Chrz. Nar.:

Skreślić słowa „posiadającego prawo wybieralności“. Dodać nowy ustęp 2: „Wójtem może być każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej o nieposzlakowanej przeszłości“.

Do art. 114.

P. Inslera:

W ust. 2 wstawić słowo „bezwzględnej“.

Do art. 115.

P. Kozubskiego:

Artykuł ten winien brzmieć: „Gmina wiejska wybiera ławników przy odpowiednim zastosowaniu przepisu art. 50 niniejszej ustawy“.

PP. Inslera i Schipera:

Ustępy 2 i 3 zastąpić przez: „Wybór ławników odbywa się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów art. 50 niniejszej ustawy“.

P. Wojtiuka:

Ustępy 2 i 3 zastąpić przez: „Wyboru ławników dokonywa się w trybie, przewidzianym przez art. 129 ustawy o gminie miejskiej“.

Do art. 118.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 119.

PP. Inslera, Kozubskiego, Schipera, Pragiera i Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Kl. Chrz. Nar.:

W ustępie 1 w wierszu 2 zamiast „ust. 1“ wstawić „ust. 2 i 3“.

Jako ustęp 3 wstawić: „W gminach, wymienionych w art. 32 ust. 1, starosta jako przewodniczący wydziału powiatowego może odmówić zatwierdzenia wybranemu wójtowi, względnie jego zastępcy lub któremukolwiek z ławników i zarządzić nowe wybory. Gdyby rada gminna ponownie wybrała niezatwierdzonego lub takiego nowego, który znowu zatwierdzony być nie może, natenczas wydział powiatowy zamianuje na stanowiska niezatwierdzone“.

Do art. 120.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 121.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Puchałki:

W ustępie 3 słowa „nie uznających“ zastąpić przez „które nie uznają“.

Do art. 122.

PP. Bednarczyka i Kiernika:

Ustępy 1 i 2 zastąpić przez: „Za spełnianie czynności, z urzędem wójta związanych, należy się wójtowi wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy rada gminna“.

P. Wojtiuka:

Ustęp 3 winien brzmieć: „Rada gminna może przyznać wynagrodzenie ławnika“.

PP. Bednarczyka i Kiernika:

Na końcu dodać nowy ustęp: „W sprawach wynagrodzenia wójta i odszkodowania dla ławników rozstrzyga ostatecznie władza nadzorcza“.

Do art. 125

P. Wojtiuka:

Art. ten skreślić.

PP. Inslera i Kozubskiego:

W zdaniu 1 ustępu 1 słowa „albo szkodzi interesowi gminy lub dobru powszechnemu“ — skreślić

P. Kozubskiego:

Ustęp 2 skreślić.

Do art. 130.

P. Wojtiuka:

Po ustępie 1 wstawić nowy ustęp 2: „W gminach o ludności mieszanej funkcjonariusze i pracownicy gminy winni władać w słowie i poście językiem mniejszości narodowych“.

Do art. 134.

P. Wojtiuka:

Końcowe wyrazy: „Przez starostę jako przewodniczącego wydziału powiatowego“ zastąpić przez „przez wydział powiatowy“.

Do art. 139.

PP. Inslera i Kozubskiego:

Ustęp 3 skreślić.

Do art. 144.

P. Wojtiuka:

Ustęp 2 skreślić.

Do art. 145.

P. Wojtiuka:

Na końcu ustępu 1 dodać: „oparte na zasadach, przewidzianych w ustępie 3 (ewent.) art. 24 niniejszej ustawy“.

Ustęp 5 skreślić.

Do art. 146.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 147.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 148.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 149.

P. Wojtiuka:

Ustęp 1 winien brzmieć: „Do zadań gminy wiejskiej należy piecza nad bezpieczeństwem publicznem gminy“.

W ustępie 2 punkt c) skreślić, w punktach d), e) i g) wyrazy „policyjny“, „policyjne“ i „policyjno“ skreślić, w punkcie j) wyrazy „poli-

cyjny" oraz „i nad obyczajowością publiczną“ — skreślić, w punkcie k) po wyrazie „sprawy“ dodać „i zatargi“, zaś wyraz „policyjnego“ skreślić.

Ustępy 3 i 4 skreślić.

Do art. 150.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten winien brzmieć: „Kierownictwo miejscowej służby bezpieczeństwa publicznego należy do wójta“.

Do art. 151.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 152.

P. Kozubskiego:

W punkcie 1) skreślić wyrazy „lub kara robocizny na rzecz gminy do 6 dni“.

Do art. 153.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 155.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Przed art. 156.

P. Wojtiuka:

Wstawić nowy artykuł: „Od uchwały rady gminnej przysługuje prawo odwołania do wszystkich członków gminy (w formie plebiscytu), o ile tego zażąda 1/4 radnych. Formy plebiscytu określi szczegółowo oddzielna ustawa“.

Do art. 156.

P. Wojtiuka:

Ustęp 3 skreślić.

Do art. 157.

P. Wojtiuka:

Ustęp 1 winien brzmieć: „O odwołaniach, wniesionych przez członków gminy, orzeka wydział powiatowy“.

Ustęp 2 skreślić.

Do rozdziału X.

P. Wojtiuka:

Tytuł rozdziału winien brzmieć: „O nadzorze samorządowym“.

Do art. 162.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten winien brzmieć: „Nadzór nad działalnością gminy wiejskiej sprawują:

- a) wydział powiatowy,
- b) wydział wojewódzki.

Do art. 163.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

P. Kozubskiego:

W ustępie 1 skreślić słowa „i nakładać na niego kary porządkowe do wysokości 50 zł“.

Końcowe słowa ustępu 2 „co nie wstrzymuje wykonania kary“ zastąpić przez „wówczas wstrzymuje się wykonanie kary“.

Do art. 164.

P. Kozubskiego:

Artykuł ten skreślić.

P. Inslera:

W ustępie 1 w wierszu 5 po wyrazie „braki“ wstawić „z winy lub grubego niedbalstwa“.

Dodać nowy ustęp 4: „W razie prawomocnego orzeczenia, iż wykonanie zlecenia nie opierało się na ustawie, albo władza zlecająca nie była właściwą do wydania zlecenia, władza, która nieprawnie naraziła gminę na wydatki, obowiązana jest zwrócić gminie wszelkie koszty, przy wykonaniu zlecenia narosłe. O wysokości kosztów orzeka wydział powiatowy“.

P. Wojtiuka:

W ustępie 1 w wierszu 3 wyraz „starosta“ zastąpić przez „wydział powiatowy“.

W tymże ustępie drugie zdanie skreślić.

Do art. 165.

P. Wojtiuka:

Ustęp 1 winien brzmieć: „Wydział powiatowy ma czuwać nad działalnością gmin wiejskich“.

Do art. 166.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 167.

P. Kozubskiego:

Ustęp 2 skreślić.

Do art. 168.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten skreślić.

Do art. 170.

P. Wojtiuka:

Zamiast wyrazów „może pociągnąć“ wstawić „może zarządzić pociągnięcie“.

Dodać nowy ustęp 2: „Postanowienie to nie dotyczy w żadnym wypadku niedogodnej władzom policyjnym działalności politycznej wójta, ławników i sołtysów“.

PP. Inslera i Kozubskiego:

Końcowe słowa „lub przez swoje zachowanie się w urzędzie lub poza urzędem podkopują powagę urzędu“ — skreślić.

P. Inslera:

Ewentualna. W razie odrzucenia powyższej poprawki skreślić wyrazy „poza urzędem“.

Do art. 171.

P. Wojtiuka:

Ustęp 3 skreślić.

Do art. 172.

P. Wojtiuka:

Dodać nowy ustęp jako ostatni: „Postanowienie to nie może w żadnym wypadku dotyczyć t. zw. przestępstw politycznych“.

Do art. 174.

P. Kozubskiego:

Artykuł ten skreślić.

P. Wojtiuka:

Artykuł ten winien brzmieć: „Na żądanie najmniej 2/5 ogółu członków gminy wydział wojewódzki winien rozwiązać radę gminną i rozpiąć nowe wybory“.

P. Inslera:

Dodać nowy ustęp jako ostatni: „Komisarzowi dodać należy radę przyboczną, złożoną z osób, posiadających prawo wybieralności do rady gminnej, przy uwzględnieniu narodowego i zawodowego składu rozwiązanej rady“.

Do art. 175.

P. Wojtiuka:

W wierszu 2 skreślić wyrazy „w przypadkach, przewidzianych w art. 166 — 169, gminie, zaś w przypadkach, przewidzianych w art. 171 i 172“.

P. Pawłowskiego:

Na końcu dodać „Aż do czasu wprowadzenia w życie samorządu wojewódzkiego na terenie woj. krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego uprawnienia wydziału wojewódzkiego przechodzą na tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie“.

Do art. 176.

P. Wojtiuka:

W ustępie 1 w wierszu 4 — 5 skreślić wyrazy „a zwłaszcza policji miejscowej“.

W ust. 2 wyraz „Sołtysów“ zastąpić przez „Sołectwa“.

Do art. 177.

P. Wojtiuka:

W § 5 wyrazy „zatwierdzoną przez Ministra Spraw Wewnętrznych“ — skreślić.

W § 10 w ust. 1 wyrazy „a zwłaszcza policji miejscowej“ — skreślić.

W § 11 w ust. 1 wyrazy „lat 5“ zastąpić przez „1 rok“.

W § 11 ustęp ostatni od słów „W razie przeprowadzenia...“ do końca paragrafu skreślić.

§ 12 skreślić.

Do art. 178.

P. Wojtiuka:

Na końcu artykułu dodać „i na plebiscyt gminy (art. 174)“.

Do art. 180.

P. Wojtiuka:

W ust. 1 w wierszu 4 — 5 wyrazy „albo też może być utworzona gmina wiejska z jednego lub kilku obszarów dworskich“ — skreślić.

W tymże ustępie w wierszu 5 — 6 wyrazy „albo utworzenie gminy“ — skreślić.

Do art. 186.

P. Pawłowski: Po słowach „zaś władzą nadzorczą“ dodać „II instancji na terenie woj. krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego — Tymczasowy Wydział Samorządowy, a na terenie reszty województw“.

Do art. 190.

P. Inslera:

Artykuł ten winien brzmieć: „Ustawa niniejsza wejdzie w życie równocześnie z ustawą o gminie miejskiej“.

POPRAWKI

do trzeciego czytania projektu ustawy o gminie wiejskiej.

(Odbitka nr. 324a).

Do art. 23.

P. Manterysa:

Ostatnie słowa „o popełnione z nałogu“ skreślić.

Do art. 32.

PP. Manterysa i Bednarczyka:

Skreślić ostatnie cztery wiersze punktu 3) poczynając od słów: „ato-
li w gminach“ do końca punktu.

Do art. 121.

PP. Holeksy i Puchałki:

Ustęp 2 skreślić.

Do art. 177.

P. Manterysa:

W § 11 w ust. 4 w wierszu 1 wyraz: „wójt“ zastąpić słowem: „sta-
rosta“.

POPRAWKI REFERENTA POSŁA PUTKA

do projektu ustawy o gminie wiejskiej, przyjętego w II czytaniu.

(Odbitka nr. 324b).

Do art. 26 (redakcyjna).

W zdaniu pierwszym zamiast cyfry „40“ wstawić cyfrę „32“.

i

Do art. 32.

W wierszu 2 po słowie „poleskiego“ wstawić „wileńskiego“.

W ustępie III w wierszu 5 skreślić słowo „jarosławskim“.

Do art. 48.

Dodać następujący ustęp:

„§ 4. Na wypadek, gdyby część mandatów radnych i zastępców
radnych nie została w sposób wyżej podany obsadzona, odbędzie się w na-
stępnym dniu niedzielny wybór uzupełniający. Wybór ten przeprowadzo-
ny będzie według postanowień, zawartych w art. 49 niniejszej ustawy“.

Do art. 99.

W zdaniu pierwszym po słowie „ławników“ dodać „(przysiężnych)“.

Do art. 101.

Drugie zdanie, zaczynające się od słów „oraz władza w słowie i piśmie“ przeredagować w sposób następujący: „Od wójta wymaga się, by władał w słowie i piśmie językiem polskim oraz językiem macierzystym większości miejscowej ludności.“

Po art. 101 dodać nowy artykuł treści następującej:

„Art. 102.

Osoby, sprawujące urząd a) funkcjonariusza lub pracownika państwowego lub samorządowego, b) duchownego prawnie uznanego związku wyznaniowego, wybrane na urząd wójta lub ławnika, winny w dniach ośmiu po dokonaniu wyborze złożyć dotychczas piastowany przez siebie urząd. Jeśli tego nie uczynią, wybór jest z mocy samej ustawy nieważny, a celem dokonania nowego wyboru zostanie zwołane ponowne zebranie rady gminnej.

Wójt i ławnik, o ile obejmie w ustępie pierwszym pod a) i b) wspomniany urząd, traci urząd wójta lub ławnika.

Również nie mogą równocześnie piastować urzędu wójta i ławnika małżonkowie i osoby, które z już wybranym wójtem lub ławnikiem są w linii prostej bez ograniczenia, zaś w linii bocznej w pierwszym i drugim stopniu spokrewnione lub spowinowacane lub jeśli zachodzi między nimi koligacja prawna ze stosunku przysposobiciela do przysposobieńca.

Jeśli osoby takie zostały równocześnie wybrane, to los rozstrzygnie, która z nich od sprawowania urzędu ma być wyłączona.

W gminach, w których wyboru ławników dokonuje się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów art. 50 niniejszej ustawy, w miejsce ławnika, który z powodów wymienionych w niniejszym artykule utraci mandat, albo zostanie od jego sprawowania wyłączony, wchodzi na opróżniony urząd zastępca (art. 50 § 11 i art. 115), w innych zaś gminach natychmiast przeprowadzony będzie wybór uzupełniający“.

Do art. 131, 132, 134, 135 i art. 176 § 11 i wogóle w całej ustawie.

Zamiast słów „statut miejscowy“ wstawić wszędzie „statut gminny“.

Do art. 132.

Ustęp 2 tego artykułu przestyliżować w sposób następujący:

„Kary dyscyplinarne mogą być stosowane tylko w wypadkach, przewidzianych w art. 130, 171 i 172 niniejszej ustawy“.

Do art. 145. (redakcyjna).

W końcowym ustępie zamiast „statut gminy“ wstawić „statut gminny“.

Do art. 152.

W ustępie 1 zamiast kara robocizny... „do 6 dni“ wstawić „do 3

Do art. 161. (redakcyjna).

Zamiast słów „urzędu gminnego“ wstawić słowo „wójta“.

Do art. 182. (redakcyjna).

W § 1 zamiast „1886 r.“ ma być „1866 r.“.

Po art. 187.

Ustawić nowy artykuł w brzmieniu następującem:

„Art. 188.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego“.

Do art. 188.

Artykuł 188, jako art. 189, złączyć z art. 190 w jeden artykuł.

W art. 190 skreślić słowa: „Ustawa wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Z tą chwilą“, a na ich miejsce wstawić słowa: „Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy“.

Na końcu art. 190 zamiast kropki dać przecinek i wstawić następujące zdanie: „wreszcie art. 11 ustawy z 23 marca 1922 r. (Dz. Ust. Rzp. P. Nr. 31, poz. 254) i ustawa z 22 września 1922 r. (Dz. Ust. Rzp. P. Nr. 86, poz. 770), wreszcie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 czerwca 1924 r. (Dz. Ust. Rzp. P. Nr. 51, poz. 522) i z dnia 30 grudnia 1924 r. (Dz. Ust. Rzp. P. Nr. 118, poz. 1073).“

PROJEKT USTAWY

o zmianie ordynacji wyborczej do rad gminnych i powiatowych na obszarze b. zaboru austriackiego wniesiony do Sejmu przez Związek Polskich Socjalistów w dniu 31 października 1928 (Druk Nr. 240).

Art. 1.

Na obszar byłego zaboru austriackiego, z wyjątkiem Śląska Cieszyńskiego, rozciąga się moc obowiązującą dekretu Naczelnika Państwa z dnia 13 grudnia 1928 r. o wyborach do rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. P. P. Nr. 20, poz. 58) wraz z późniejszymi zmianami i przepisami wykonawczymi.

Art. 2.

Na obszar byłego zaboru austriackiego i węgierskiego, z wyjątkiem Śląska Cieszyńskiego, rozciąga się zasady ordynacji wyborczej do rad gminnych wiejskich, przepisane rozporządzeniem Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 25 marca 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. dzielnicy pruskiej Nr. 19, poz. 190).

Art. 3.

Na obszar b. zaboru austriackiego i węgierskiego, z wyjątkiem Śląska Cieszyńskiego, rozciąga się moc obowiązującą rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 12 sierpnia 1921 r. o wyborach do sejmików powiatowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 492), z tą jednak zmianą, że w przewidzianych w § 8 tegoż rozporządzenia okręgach wyborczych wyboru dokonywać będą rady gminne na wspólnem posiedzeniu w głosowaniu stosunkowem w miejscu i czasie, oznaczonym przez Wydział Powiatowy, oraz że wszystkie wybory są tajne tudzież, że nazwę „sejmik powiatowy“ zastępuje wszędzie nazwa „rada powiatowa“.

Art. 4.

Wszystkie przepisy ustaw, obowiązujących dotychczas na obszarze b. zaboru austriackiego i węgierskiego, z wyjątkiem Śląska Cieszyńskiego, normujące prawo wyborcze w gminach i powiatach, tracą moc obowiązującą, o ile są sprzeczne z przepisami art. art. 1, 2 i 3 niniejszej ustawy.

Art. 5.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a zarazem upoważnia się go:

a) do wprowadzenia drogą rozporządzeń, w przepisach ustaw samorządowych i ordynacjach wyborczych dla gmin i powiatów, obowiązujących na obszarze b. zaboru austriackiego i węgierskiego, z wyjątkiem Śląska Cieszyńskiego, w ramach niniejszej ustawy takich zmian, jakie okażą się konieczne ze względu na odrębność ustroju gmin i powiatów i na odmienną organizację nadzoru nad samorządem terytorjalnym na tym obszarze;

b) do ogłoszenia obowiązującego tekstu nowej ordynacji wyborczej do miejskich i wiejskich rad gminnych i do rad powiatowych na tym obszarze w myśl postanowień niniejszej ustawy.

Art. 6.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Na zasadach niniejszej ustawy mają być rozpisane wybory do wszystkich rad gminnych miejskich i wiejskich na wymienionym obszarze, najpóźniej w ciągu trzech miesięcy, zaś do wszystkich rad powiatowych najpóźniej w ciągu sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

UZASADNIENIE.

W dniu dzisiejszym upływa dziesięć lat od chwili, w której ziemie polskie byłego zaboru austriackiego zrzuciły obce panowanie i uznały się za nieoddzielną część zmartwychwstającego Państwa Polskiego.

W ciągu tych dziesięciu lat Małopolska pozbawiona była, tak samo, jak za rządów zabórczych, demokratycznego ustroju samorządowego. Do tej pory obowiązuje bowiem stara austriacka gminna ordynacja wyborcza z r. 1866, dzieląca obywateli na kurje i obdarzająca przywilejami pewne grupy społeczne, z krzywdą i na niekorzyść innych grup. Wprawdzie Polska Komisja Likwidacyjna rozporządzeniem z dnia 10 grudnia 1918 r. do istniejących trzech kół wyborczych dodała czwarte, powszechne — jednak zasadniczy postulat demokratycznych społeczeństw współczesnych, równe prawo wyborcze, dotychczas nie jest udziałem szerokich mas ludności gmin miejskich i wiejskich Małopolski.

Niepodobieństwem jest utrzymywać dalej ten stan rzeczy, w którym ludność całej dzielnicy Polski pozbawiona jest równego, proporcjonalnego i tajnego prawa wyborczego do gmin i powiatów. Odsunięcie szerokich mas ludności od istotnego wpływu na gospodarkę gminną i powiatową odbija się wysoce ujemnie na stanie samorządu w Małopolsce. Zanim więc Sejm uchwali dla całego Państwa jednolite ustawy samorządowe, konieczne jest bezzwłocznie przyznanie Małopolsce demokratycznej ordynacji wyborczej do ciał samorządowych, jak z tego inne części Polski korzystają od lat dziesięciu.

Załączony projekt ustawy nie przesadza w niczem przyszłego ustroju samorządowego w Małopolsce, zmierza tylko do oparcia samorządu terytorjalnego na prawie wyborczem równem, powszechnem, tajnem i proporcjonalnem.

Z pośród istniejącego ustawodawstwa dzielnicowego, projekt wybiera te ordynacje wyborcze, które najłatwiej dadzą się dostosować do ustroju samorządu w Małopolsce.

Sejm Rzeczypospolitej, który zakończył swoją kadencję z rokiem 1927, ustawy o gminie wiejskiej nie uchwalił. W związku z tem w nowoobranym Sejmie kluby parlamentarne Wyzwo-

lenia, P. P. S. i Stronnictwa Chłopskiego złożyły pod datą 14 listopada 1928 r. do łaski marszałkowskiej projekty ustaw samorządowych (druk sejmowy nr. 289), nieodbiegających w punktach istotnych od projektów, ustalonych w II-em czytaniu w poprzedniej kadencji Sejmu. Wobec tego nowych projektów, jako nieodbiegających w punktach istotnych od poprzednich, nie podajemy tutaj.

PROJEKT USTAWY

o częściowej zmianie przepisów o ustroju samorządu terytorjalnego, zgłoszony przez posła K. Polakiewicza i kol. z klubu Bezpartyjnego Bloku współpracy z Rządem w dniu 19 lutego 1929 r.
(Druk Sejmowy nr. 467).

ROZDZIAŁ I.

Przepisy dotyczące obszaru całego Państwa Polskiego.

Art. 1.

1) Prawo wybierania do wszelkich organów związków komunalnych służy z wyjątkiem niezawodowych wojskowych służby czynnej każdemu obywatelowi Państwa Polskiego bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów liczy co najmniej 24 lat życia, od sześciu miesięcy zamieszkuje w gromadzie lub gminie, której obszaru wybory dotyczą, a nie jest pozbawiony prawa wybierania do Sejmu w myśl przepisów art. 3 ustawy z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 66, poz. 590) ordynacji wyborczej do Sejmu.

2) Warunek sześciomiesięcznego zamieszkania nie dotyczy:

- a) świeżo osiadłych osadników lub kolonistów,
- b) urzędników państwowych, przeniesionych służbowo.

3) Co do prawa udziału w zebraniach gminnych i gromadzkich mają odpowiednie zastosowanie postanowienia ustępu pierwszego niniejszego artykułu, z tem zastrzeżeniem, że wyłączone są osoby wojskowe służby czynnej.

Art. 2.

1) Wybrany do wszelkich organów uchwalających związków komunalnych może być z wyjątkiem osób wojskowych służby czynnej każdy mieszkaniec odnośnej gminy, powiatu lub województwa, który w dniu zarządzenia wyborów ma prawo wybierania w gminie (art. 1 niniejszej ustawy) oraz ukończył w dniu zarządzenia wyborów co najmniej 30 lat życia.

2) Wybrany na urząd przełożonego zarządu gminy (naczelnika gminy, wójta, sołtysa, burmistrza, prezydenta) oraz innych członków zarządu, pobierających uposażenie z funduszków gminnych, może być każdy obywatel Państwa Polskiego, który ma prawo wybieralności do jakiegokolwiek rady gminy wiejskiej lub miejskiej na obszarze Państwa Polskiego i władza językiem polskim w słowie i piśmie.

3) Co do innych członków zarządu związków komunalnych mają odpowiednie zastosowanie postanowienia ustępu 1-go niniejszego artykułu.

Art. 3.

1) Nie mogą być wybrani na członków organów związków komunalnych, ani na ich zastępców: funkcjonariusze i inni pracownicy bezpośrednich władz nadzorczych, samorządowych i państwowych oraz funkcjonariusze policji państwowej i straży granicznej.

2) Funkcjonariusze i inni pracownicy związku komunalnego oraz jego zakładów i przedsiębiorstw, wybrani do organów tegoż związku, otrzymują — przyjąwszy wybór — bezpłatny urlop na czas piastowania mandatu.

Art. 4.

Postanowienia ustępu 1-szego art. 104 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 11, poz. 86), o ile chodzi o uprawnienia Rady Ministrów w sprawie tworzenia i znoszenia istniejących gmin miejskich na obszarze województwa poznańskiego i pomorskiego, rozciąga się na cały obszar Państwa Polskiego.

Art. 5.

Upoważnia się Radę Ministrów, po wysłuchaniu opinii reprezentacji samorządowych, do tworzenia na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, pomorskiego, poznańskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego gmin zbiorowych, dzieląc je na gromady, na które to ostatnie przejdzie prawo własności do dobra gminnego, posiadane przez dotychczasowe gminy.

ROZDZIAŁ II.

Przepisy, dotyczące obszaru województw: białostockiego (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego, wołkowyskiego, oraz gmin: białowieskiej i masiewskiej powiatu bielskiego), kieleckiego, łódzkiego i warszawskiego i warszawskiego.

Art. 6.

Na obszarze województw: białostockiego (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego, wołkowyskiego, oraz gmin: białowieskiej i masiewskiej powiatu bielskiego), kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego obowiązują postanowienia ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (Zb. Pr. Ces. ros. z roku 1892, tom II. kontynuacja do r. 1913 Dział V art. 194 — 313) z późniejszymi zmianami, oraz dekretu Naczelnika Państwa o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dnia 27 listopada 1918 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 18, poz. 48) z tą zmianą, że prawa i obowiązki zgromadzeń (zebrań) gminnych przenosi się na rady gminne, a prawo wybierania rady należy do ogółu wyborców, posiadających prawo wybierania w myśl art. 1 niniejszej ustawy.

Art. 7.

1) Wybory do rady gminnej wiejskiej odbywają się na podstawie powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego głosowania.

2) Wojewoda może podzielić gminę na okręgi wyborcze, z tem zastrzeżeniem, że liczba mandatów w każdym okręgu musi być podzielona przez cztery.

3) Głosowanie i rozdział mandatów odbywać się będzie według następujących zasad:

a) wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska kandydatów w ilości $\frac{3}{4}$ liczby radnych, przypadającej na dany okręg wyborczy (ustęp 2 artykułu niniejszego) i odpowiedniej liczby zastępców,

b) za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów, w razie równości głosów rozstrzyga los.

4) Szczegółowy regulamin wyborczy wyda Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Art. 8.

Wykonywania zadań rad gminnych w sprawach przekazanych im w art. 6 niniejszej ustawy odbywa się trybem przewidzianym w dekreście z dnia 27 listopada 1918 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 18, poz. 48). W sprawach określonych w art. 212 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego uchwały zapadają większością $\frac{2}{3}$ głosów ustawowej liczby radnych.

Art. 9.

1) Każda nieruchomość położona na terenie gminy wiejskiej należy do obszaru jednej z gromad wiejskich, a wszystkie osoby na obszarze tej nieruchomości zamieszkałe należą do jednej z gromad wiejskich.

2) W tych wszystkich wypadkach, gdy ustawa niniejsza mówi o gromadach, rozumie się, że dotyczy to również i osad.

3) Nieruchomości, które dotychczas do obszaru żadnej gminy nie należą, oraz osoby zamieszkałe na obszarze tych nieruchomości, włącza się do jednej z istniejących już gromad, albo tworzy się z nich nową gromadę.

4) Włączenia, względnie utworzenia nowej gromady, dokona po zasięgnięciu opinji rady gminnej i wydziału powiatowego, właściwy wojewoda, ustalając zarazem granice poszczególnych gromad. Od decyzji wojewody przysługuje zainteresowanym w ciągu 14-tu dni prawo odwołania się do Ministra Spraw Wewnętrznych, który orzeka ostatecznie. Te same przepisy mają zastosowanie przy zmianie granic, tworzeniu nowych, względnie znoszeniu istniejących gromad.

5) Utworzenie, względnie włączenie uważa się za dokonane z chwilą wydania przez właściwą władzę ostatecznego zarządzenia.

Art. 10.

Wybrany na urząd sołtysa może być każdy, kto ma prawo udziału w zebraniu gromadzkim (ust. 3 art. 1 niniejszej ustawy), — ukończył w dniu zarządzenia wyborów 30 lat życia i włada językiem polskim w słowie i piśmie. Wojewoda, po zasięgnięciu opinji wydziału wojewódzkiego, może na określony przeciąg czasu dla poszczególnych gromad przewidzieć zwolnienie od władania językiem polskim w słowie i piśmie jako warunku obieralności na urząd sołtysa.

2) Wojewoda może w drodze rozporządzenia wydanego przy współudziale rady wojewódzkiej z głosem stanowczym dla gromad, liczących ponad 500 mieszkańców, ustanowić rady gromadzkie w składzie od 4 do 12 członków pod przewodnictwem sołtysa. W tym wypadku przechodzą na rady gromadzkie wszystkie uprawnienia zebrań gromadzkich. Do trybu obrad rad gromadzkich i wyborów ich członków stosuje się analogiczne przepisy odnoszące się do rad gminnych.

3) W analogiczny sposób może wojewoda dla paru gromad, słabo zaludnionych, ustanowić wspólne sołtysa.

Art. 11.

1) Postanowienia art. 287 — 313 działu V ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego, zawierające przepisy szczególne o zarządzie miejscowym sprawami porządku i bezpieczeństwa w niektórych wsiach i kolonjach gubernji Królestwa Polskiego (Zb. Praw Ces. ros. z roku 1892, tom II, kontynuacja do roku 1913) znosi się.

2) Postanowienia art. art. 194 — 275 powyższej ustawy wraz z postanowieniami art. 9 niniejszej ustawy rozciąga się:

a) na mieszkańców wsi i kolonji, w których powyżej wymienione art. art. 287 — 313 dotychczas obowiązywały, oraz na obszary tych wsi i kolonji,

b) na nowoutworzone w myśl przepisów art. 8 niniejszej ustawy gromady wiejskie.

3) Postanowienia ust. 2 niniejszego artykułu mają analogiczne zastosowanie do nieruchomości włączonych do istniejących gromad w myśl art. 9 niniejszej ustawy.

Art. 12.

1) Majątek i prawa majątkowe, jakie w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy posiadały poszczególne gromady, tudzież majątek ogółu mieszkańców wspomnianych art. 10 ustawy niniejszej wsi i kolonji przeznaczony na cele ogólne, przechodzą w dotychczasowym zakresie na gromady istniejące, względnie utworzone na podstawie ustępu 2 art. 11 niniejszej ustawy.

2) Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają w niczem praw, jakie dotychczas posiadali włościanie poszczególnych gromad, jak również mieszkańcy innych wsi i kolonji, do nieruchomości, względnie praw we wspólnem ich użytkowaniu pozostających.

ROZDZIAŁ III.

Przepisy dotyczące obszaru województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Art. 13.

1) Moc obowiązującą krajowej ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r. o urządzeniu gmin i ordynacji wyborczej dla gmin (Dz. Ust. i Rozp. Kr. dla Król. Gal. i Lod. Nr. 19) wraz z późniejszymi zmianami rozciąga się na obszar gmin Spisza i Orawy.

2) Rady gminne gmin, podlegających krajowej ustawie z dnia 12 sierpnia 1866 r. składają się wyłącznie z radnych z wyboru w liczbie określonej w sposób następujący:

w gminach liczących do 500 mieszkańców z 8-ju radnych,

" " " do 1500 " " 12-u "

" " " licz. ponad 1500 " " 16-u "

Wybory do rad gminnych odbywają się według zasad podanych w art. 7 niniejszej ustawy.

3) § 18 wyżej cytowanej krajowej ustawy gminnej z dnia 12 sierpnia 1866 r. uzupełnia się w sposób następujący:

W gminach złożonych z dwóch lub więcej miejscowości (przysiółków, kolonij, folwarków) asesorami winni być, w liczbie odpowiadającej ilości miejscowości, osoby mieszkające na ich obszarze. Funkcję asesora, jako pomocnika naczelnika gminy, rozciągają się w tym wypadku na oznaczony obszar, obejmujący w zasadzie jedną miejscowość. Liczbę asesorów oraz okręgi ich działania ustala wojewoda po wysłuchaniu opinii właściwej rady gminnej, wydziału powiatowego i wojewódzkiego.

Art. 14.

1) Rozporządzenie Polskiej Komisji Likwidacyjnej o rozszerzeniu prawa wyborczego do rad gminnych z dnia 23 listopada 1918 r. (Dz. Rozp. P. K. L. Nr. 2) wraz z rozporządzeniem wykonawczem uchyla się.

2) Rady miejskie (gminne) gmin, podlegających krajowym ustawom z dnia 13 marca 1889 r. (Dz. Ust. i Rozp. Kr. dla Król. Gal. i Lod. Nr. 24), z dnia 3 lipca 1896 r. (Dz. Ust. i Rozp. Kr. dla Król. Gal. i Lod. Nr. 51) wraz z późniejszymi zmianami, składają się z radnych i ich zastępców w liczbie wymienionemi ustawami określonej.

3) Dekret Naczelnika Państwa z dnia 13 grudnia 1918 r. o wyborach do rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Pr. P. P. Nr. 20, poz. 58) ze zmianami wynikającymi z art. 1 — 3 i ust. 2 niniejszego artykułu ustawy niniejszej ma odpowiednie zastosowanie do wyborów rad miejskich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Art. 15.

Ustawę z dnia 1 sierpnia 1923 r. w przedmiocie dokonywania zmian granic miejskich na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 92, poz. 719) uzupełnia się przez dodanie art. 1. a) treści następującej:

„Rada Ministrów władna jest po wysłuchaniu opinji zainteresowanych związków komunalnych zaliczać poszczególne gminy wiejskie do rzędu miast i określać, której z ustaw krajowych miasto ma podlegać“.

Art. 16.

Na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, rozciąga się moc obowiązującą dekretu o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów Polski b. zaboru rosyjskiego z dnia 4 lutego 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 13, poz. 141) w obowiązującym brzmieniu i ze zmianami wynikającymi z późniejszych ustaw. Równocześnie wprowadza się dla terenu powyżej wymienionych czterech województw następujące zmiany w brzmieniu powyższego dekretu:

1) do art. 3 dodaje się ustęp 3 następującej treści:

„W miastach wydzielonych z powiatów, dotychczasowi burmistrzowie otrzymują tytuł prezydentów, a ich zastępcy tytuł wiceprezydentów“.

2) Art. 11 dekretu otrzymuje brzmienie:

„a) Sejmik powiatowy w powiatach, liczących do 72.000 mieszkańców, składa się z 24-ch członków. Na każde dalsze 12.000 mieszkańców powiatowego związku komunalnego przypada po 4 dalszych członków, z tem zastrzeżeniem, że ogólna liczba członków sejmiku powiatowego nie może przekraczać liczby 36;

b) członków sejmiku powiatowego i ich zastępców wybierają członkowie rad gmin wiejskich i miejskich, których obszar wchodzi w skład terytorjum powiatowego związku komunalnego;

c) wybranym do sejmiku powiatowego może być każdy, kto ma prawo wybieralności do rady jednej z gmin wiejskich lub miejskich, których obszar wchodzi w skład terytorjum danego związku komunalnego;

d) dla każdorazowego dokonania wyborów do sejmiku powiatowego obszar powiatowego związku komunalnego dzieli właściwy wojewoda na okręgi wyborcze, przyczem obszar każdej gminy powinien w całości wchodzić w skład jednego okręgu;

e) liczba mandatów z każdego okręgu wyborczego winna być podzielona przez 4;

f) wyborów dokonywają członkowie rady gminy (gmin), wchodzącej (cych) w skład danego okręgu na wspólnem zwołanem w tym

celu posiedzeniu w obecności conajmniej połowy liczby członków uprawnionych do głosowania;

g) głosowanie jest tajne;

h) do rozdziału mandatów mają odpowiednie zastosowanie przepisy o wyborach do rad gmin wiejskich;

3) W art. 33 ustęp 1 słowa: „zwykłą większością głosów“ zastępuje się słowami: „na zasadzie stosunkowego podziału mandatów“.

4) Art. 46 otrzymuje brzmienie: „Wydział powiatowy sprawuje władzę dyscyplinarną w myśl obowiązujących w tej mierze przepisów nad członkami magistratów i zwierzchności gminnych gmin wiejskich oraz miejskich niewydzielonych z powiatowego związku komunalnego“.

5) Art. 55 otrzymuje brzmienie: „Związki powiatowe zorganizowane na zasadzie ustawy krajowej z dn. 12 sierpnia 1866 r. (Dz. U. Kr. Nr. 21), będą powiatowymi związkami komunalnymi w rozumieniu niniejszej ustawy“.

Art. 17.

Uprawnienia z tytułu nadzoru, zastrzeżone w myśl dotychczas obowiązujących przepisów organom reprezentacji powiatowej, oraz władzę dyscyplinarną nad członkami magistratów wykonywają — o ile chodzi o miasta wydzielone — w pierwszej instancji właściwi wojewodowie, w drugiej i ostatniej Minister Spraw Wewnętrznych. Uprawnienia te i władzę dyscyplinarną wykonywają wojewodowie zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 11, poz. 86).

ROZDZIAŁ IV.

Przepisy, dotyczące obszaru województw: poznańskiego i pomorskiego.

Art. 18.

1) Obszary dworskie na terenie województw: poznańskiego i pomorskiego znosi się, a terytoria ich włącza się do jednej lub kilku sąsiednich gmin lub też tworzy się z nich gminy nowe.

2) Włączenia, względnie utworzenia, nowych gmin dokona w drodze rozporządzenia wojewoda po wysłuchaniu opinii zainteresowanych związków komunalnych oraz izby wojewódzkiej. Nieudzielenie opinii przez wydział powiatowy w przeciągu dwóch miesięcy od wezwania go do tego przez wojewodę uważa się za wyrażenie zgody na projektowane rozporządzenie. Odwołania mogą zainteresowani wnosić w ciągu 14-tu dni do Ministra Spraw Wewnętrznych, który rozstrzyga ostatecznie.

3) Utworzenie, względnie włączenie, uważa się za dokonane z chwilą ogłoszenia rozporządzenia wojewody w Dzienniku wojewódzkim.

4) Przepisy regulujące sposób rozdziału, względnie przeznaczenia, majątku zainteresowanych gmin i obszarów dworskich pozostają bez zmiany.

Art. 19.

Do ławników w gminach wiejskich, składających się z dwóch lub więcej miejscowości, stosują się analogiczne postanowienia w sprawie asesorów w gminach wiejskich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego ust. 3 art. 13 niniejszej ustawy.

Art. 20.

Uprawnienia Rady Ministrów do dokonywania zmiany granic, znoszenia, jak również tworzenia nowych gmin wiejskich na terenie województw: poznańskiego i pomorskiego, wynikające z ustępu pierwszego

art. 104 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania do władz administracji ogólnej (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 11, poz. 86), jakoteż uprawnienia Rady Ministrów do rozwiązywania rad miejskich na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego, wynikające z § 79 pruskiej ordynacji miejskiej dla 7-iu wschodnich prowincji z dnia 30 maja 1853 r. (Zb. u. pr. str. 261) w związku z art. 14 ustawy z dnia 23-go czerwca 1921 r. (o wprowadzeniu dekretów ustaw i rozporządzeń rządowych, oraz o dalszem uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 75, poz. 511) — przenosi się na Ministra Spraw Wewnętrznych.

ROZDZIAŁ V.

Przepisy dotyczące uregulowania stosunków pracowników Związków Komunalnych.

Art. 21.

Prawa i obowiązki oraz charakter służbowy pracowników Związków Komunalnych określi Rada Ministrów specjalnem rozporządzeniem.

ROZDZIAŁ VI.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 22.

1) Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

2) Wybory do rad gminnych na obszarze w tytule rozdziału II niniejszej ustawy określonym, oraz do rad gmin wiejskich i miejskich tudzież sejmików powiatowych na obszarze w tytule rozdziału II niniejszej ustawy określonym, zarządzi Minister Spraw Wewnętrznych w terminie 6-cio miesięcznym od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

3) Jak długo nie będą ukonstytuowane organa powiatowych związków komunalnych na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, bieżące sprawy tych związków komunalnych załatwiać będą właściwi starostowie powiatowi.

Art. 23.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje na obszarze całej Rzeczypospolitej, z wyjątkiem województwa śląskiego. Z dniem tym tracą moc wszelkie przepisy prawne, dotyczące przedmiotów, unormowanych tą ustawą.

SPRAWOZDANIE PODKOMISJI ADMINISTRACYJNEJ DLA SPRAW SAMORZĄDOWYCH

o wniosku nagłym Zw. P. P. S. (druk nr. 240), tudzież o wniosku Klubów „Wyzwolenie“, Z. P. P. S., Stronnictwa Chłopskiego (druk nr. 220) w tych ich częściach, które dotyczą tymczasowej naprawy samorządu gminnego.

(Druk Sejmowy nr. 557).

W toku załatwiania projektów ustaw, mających na celu doraźną i tymczasową naprawę niedomagań samorządu powiatowego i gminnego wyłoniły się projekty:

1) uchwalenia ordynacji wyborczej do rad gmin wiejskich w czterech województwach południowych,

2) oraz projektu dotyczącego organizacji gromad, tudzież kompetencji gminnych zebrań na terenie województw centralnych.

Ad 1) Podkomisja postanowiła dokonać załatwienia sprawy pierwszej po załatwieniu w Sejmie czterech projektów ustawowych co dopiero przez Podkomisję opracowanych, ile że z powodu przeprowadzenia wyborów w gminach wiejskich w województwach południowych obecnie, jako najpilniejsze zagadnienie przedstawia się tam sprawa wyborów nie tyle do rad gminnych, ile do rad powiatowych, których to wyborów skutkiem tego winny dokonać jak najrychlej obecne rady gminne.

Ad 2) Odnosnie do drugiej sprawy, zawnioskowane zostały projekty postanowień prawnych: a) o skasowaniu zebrań gminnych i przeniesieniu ich kompetencji na rady gminne przy równoczesnem powiększeniu ilości członków rad gminnych; b) o przejściowem utrzymaniu w mocy instytucji zebrań gminnych przy stworzeniu postanowień prawnych, regulujących „quorum“, zdolne do powzięcia uchwał; c) o włączeniu do gromad nieruchomości dotąd z gromad wyłączonych; d) o stworzeniu przepisów umożliwiających łączenie, dzielenie oraz regulację granic gromad; e) o uregulowanie praw urzędników gminnych przez upelnomocnienie Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania w tym względzie rozporządzeń.

Co do wniosków, wymienionych pod a) i e), to Podkomisja postanowiła ich załatwienie na razie odłożyć z następujących względów:

Ad a) Skasowanie zebrań gminnych musiałoby pociągnąć za sobą równoczesne powiększenie ilości radnych gminnych, zwiększenie zaś ilości radnych pociąga za sobą albo odroczenie dalekie terminu wejścia w życie nowej ustawy, albo też konieczność przeprowadzenia natychmiast nowych wyborów do rad gminnych, że zaś kadencja rad gminnych kończy się dopiero w r. 1930 i skracanie jej nie jest pożądane, przeto odłożenie załatwienia tej sprawy już to do samorządowych ustaw unifikacyjnych, już to do późniejszej ustawy specjalnie temu zagadnieniu poświęconej będzie pożyteczne, a to tembardziej jeszcze, że zagadnienie zebrań gminnych wymaga dużej dyskusji, gdyż w ostatnich czasach nabrało ono wagi spornego zagadnienia politycznego, którego nie podobna w „tymczasowej ustawie“ rozwiązać.

Ad e) Sprawa urzędników gminnych w b. zaborze rosyjskim nie może być wyrwykowo załatwiana, ani też sposobu załatwienia jej nie można przesądzać przed uchwaleniem ustrojowej ustawy o gminie wiejskiej.

Natomiast za sprawę pilną i nadającą się już dziś do uregulowania uznała Podkomisja Administracyjna zagadnienia pod b), c), d), wymienione i ich dotyczy projekt ustawy tu pod 1) dołączony, który Wysokiej Komisji jako wybrany przez Podkomisję referent w szczegółach przedstawi p. poseł Dzierżawski.

Przewodniczący:

(—) Dr. J. Putek.

Warszawa, dn. 15.III.1929 r.

USTAWA

o częściowej zmianie przepisów o organizacji ustroju samorządu terytorjalnego na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego.

Art. 1.

Na obszarze województw: białostockiego (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego, wołkowyskiego oraz gmin: białowiejskiej i maszewskiej

powiatu bielskiego) zgromadzenia (zebrania) gminne decydują prawomocnie w sprawach ich kompetencji podległych, o ile jest na nich obecna więcej niż połowa osób uprawnionych do brania udziału w zgromadzeniu (zebraniu) gminnem.

Jeżeli z powodu braku ustawowej liczby uczestników zgromadzenie (zebranie) gminne nie będzie zdolne do powzięcia uchwały, następne zgromadzenie (zebranie) gminne, zwołane w terminie 14-dniowym, ma prawo ważnie zadecydować w tej samej sprawie bez względu na liczbę uczestników.

Art. 2.

Na obszarze, wymienionym w art. 1 niniejszej ustawy każda nieruchomość, położona na terenie gminy wiejskiej, musi należeć do obszaru jednej z gromad wiejskich (osad), a wszystkie osoby na obszarze tej nieruchomości zamieszkałe muszą należeć do jednej z gromad wiejskich (osad).

Nieruchomości, które dotychczas do obszaru żadnej gromady (osady) nie należą, oraz osoby zamieszkałe na obszarze tych nieruchomości, włącza się do jednej z istniejących już gromad (osad), albo tworzy się z nich nową gromadę (osadę).

Włączenia, względnie utworzenia nowej gromady (osady) dokona po zasięgnięciu opinii rady gminnej i wydziału powiatowego właściwy wydział wojewódzki, ustalając zarazem granice poszczególnych gromad. Od decyzji wydziału wojewódzkiego przysługuje zainteresowanym w ciągu 14-tu dni prawo odwołania się do Ministra Spraw Wewnętrznych, który orzeka ostatecznie.

Te same przepisy mają zastosowanie przy zmianie granic, tworzeniu nowych, względnie znoszeniu istniejących gromad.

Utworzenie, względnie włączenie uważa się za dokonane z chwilą wydania przez właściwą władzę ostatecznego zarządzenia.

Gromady (osady), których dotyczyć mają zmiany terytorjalne, przewidziane w niniejszym artykule, winny zawrzeć umowę co do posiadania i korzystania ze swego majątku, z zakładów oraz funduszy, jak również w sprawie wierzytelności i długów. Jeżeli między zainteresowanymi gromadami (osadami) umowa nie dojdzie do skutku w ciągu terminu, określonego do jej zawarcia przez wspólną dla zainteresowanych gromad (osad) władzę nadzorczą, wówczas rozstrzyga w tych sprawach owa wspólna władza nadzorcza, a jej decyzja jest ostateczna.

Art. 3.

Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 4.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie w 30 dni po jej ogłoszeniu. Z tą chwilą tracą moc obowiązującą przepisy prawne, wydane w przedmiocie unormowanym tą ustawą.

PROJEKT USTAWY

zmieniającej częściowo przepisy o reprezentacji gminnej i ordynacji wyborczej w gminach wiejskich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego wniesiony w dniu 25 lutego 1930 przez kluby P. P. S., Wyzwolenia, Str. Chłopskiego, P. S. L. Piast, N. P. R., Ukraińskiego klubu Sejmowego, Koła Żydowskiego i klub Ukrain. Soc. Rad. (Druk Sejmowy ust. 746).

Art. 1.

Ustawa niniejsza obowiązywać będzie w gminach wiejskich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, podlegających krajowej ustawie z dnia 12 sierpnia 1866 r. (Dz. U. Kr. Nr. 9).

Art. 2.

W poszczególnych gminach, wymienionych w art. 1 niniejszej ustawy, liczba radnych wynosić będzie zależnie od liczby mieszkańców 8 — 32. Wybierają mianowicie:

gminy liczące do	500	mieszkańców	—	8	radnych,
" " "	1.000	"	—	12	"
" " "	1.500	"	—	16	"
" " "	2.000	"	—	20	"
" " "	2.500	"	—	24	"
" " "	3.000	"	—	28	"
" " "	ponad 3.000	"	—	32	"

Co do liczby mieszkańców miarodajny jest ostatni powszechny spis ludności.

Uchyła się postanowienia §§ 13, 14 i 16 ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 (Dz. U. Kr. Nr. 9) wraz z wszystkimi późniejszymi zmianami.

Radnych ubyłych, lub nie mogących brać udziału w czynnościach rady, zastępować będą zastępcy radnych.

Art. 3.

Prawo wybierania do rady gminnej z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, posiada każdy mieszkaniec gminy bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej posiada prawo wybierania do Sejmu i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wyborczego w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu, oraz który co najmniej od 6 miesięcy ma stałe miejsce zamieszkania w obrębie danej gminy.

Art. 4.

Prawo wybieralności do rady gminnej ma każdy mieszkaniec gminy wiejskiej, który w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej posiada prawo wybierania w gminie 2 art. 2), oraz ukończył do dnia zarządzenia wyborów 25 lat życia.

Art. 5.

Nie mogą być wybrani na członków rady gminnej, ani na ich zastępców:

1) urzędnicy i funkcjonariusze państwowych władz administracji ogólnej;

2) funkcjonariusze policji państwowej i straży granicznej.

Postanowienia powyższe nie dotyczą emerytów.

Funkcjonariusze i pracownicy gminy oraz jej zakładów i przedsiębiorstw jak również funkcjonariusze i pracownicy wydziałów samorządowych, sprawujących bezpośredni nadzór nad gminą, wybrani do rady gminnej, otrzymują — przyjąwszy wybór — bezpłatny urlop na czas piastowania mandatu.

Art. 6.

Dla rad gminnych, wymienionych w art. 1 niniejszej ustawy, ustanawia się czteroletnią kadencję urzędowania, obliczoną od chwili ukonstytuowania się poszczególnych rad gminnych. Rady te pełnią swe czynności do czasu ostatecznego ukonstytuowania się nowowybranej rady gminnej.

Art. 7.

Wybory do rad gminnych odbywają się na podstawie powszechnego równego, tajnego i bezpośredniego głosowania.

Art. 8.

W gminach wiejskich na obszarach województwa krakowskiego, oraz w powiatach: przeworskim, łańcuckim, rzeszowskim, brzozowskim, strzyżowskim, krośnieńskim, kolbuszowskim, niżańskim i tarnobrzekim województwa lwowskiego głosowanie i przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób przewidziany w art. 23 niniejszej ustawy, atoli w gminach tych będzie wprowadzone głosowanie i podział mandatów według postanowień art. 24 niniejszej ustawy, jeżeli zażąda tego w gminach mających do 1.500 uprawnionych do głosowania

			1/4		
"	"	od	1.501—2.500	"	"
			1/5		
"	"	"	2.501—4.000	"	"
			1/6		
"	"	"	4.001—6.000	"	"
			1/7		
"	"	"	6.001—8.000	"	"
			1/8.		
w gminach pozostałych			1/10		

Co do liczby uprawnionych do głosowania miarodajny jest spis wyborców, sporządzony w myśl art. 16 niniejszej ustawy.

Wniosek o wprowadzenie głosowania według postanowień art. 27 niniejszej ustawy ma być przedłożony naczelnikowi gminy na piśmie w ciągu 5 dni po zarządzeniu wyborów (art. 10). O tem, czy wniosek ten jest podpisany przez przepisana liczbę uprawnionych do głosowania, rozstrzyga w ciągu 2 dni naczelnik gminy. Od rozstrzygnięcia tego można się odwołać w ciągu 3 dalszych dni do wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie. Odwołanie wnieść może 1/10 liczby osób, podpisanych na wniosku. Rozstrzygnięcie wydziału powiatowego nastąpić musi najdalej w 18 dni po zarządzeniu wyborów.

W gminach wiejskich na obszarach województw: tarnopolskiego, stanisławowskiego i lwowskiego z wyłączeniem powiatów: przeworskiego, łańcuckiego, rzeszowskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, krośnieńskiego, kolbuszowskiego, niżańskiego i tarnobrzeckiego głosowanie oraz przydział mandatów do rady gminnej dokonywane będą w sposób, przewidziany w art. 24 niniejszej ustawy.

Art. 9.

Prawo wybierania może być wykonane tylko w jednej gminie i musi być wykonane osobiście. Jeżeli wyborca mimo tego postanowienia wpisany byłby do spisu wyborców w kilku gminach, to wolno mu wykonać prawo wyborcze tylko w jednej gminie według swego wyboru.

Art. 10.

Wybory do rad gminnych odbywać się będą w dniu niedzielnym, przez wojewodę oznaczonym.

Głosowanie musi przypaść w 60 dniu po zarządzeniu wyborów. Równocześnie z zarządzeniem wyborów wojewoda wyda kalendarz wyborczy, oznaczający ostateczne terminy dla poszczególnych czynności wyborczych.

Art. 11.

Celem przeprowadzenia wyborów utworzona będzie w każdej gminie komisja wyborcza.

Art. 12.

Komisja wyborcza składa się z przewodniczącego, z dwóch do czterech członków i tyluż zastępców, powołanych przez radę gminną w 15 dni po zarządzeniu wyborów z pośród wyborców, mających prawo obieralności w danej gminie.

Przewodniczącym komisji wyborczej jest naczelnik gminy, względnie wyznaczony przezeń zastępca.

Art. 13.

Wydział powiatowy może delegować do komisji wyborczej swego przedstawiciela, który czuwa nad prawidłowym przeprowadzeniem wyborów. Delegat ten nie ma prawa głosowania, ani zawieszania czy też unieważnienia postanowień komisji wyborczej.

Art. 14.

Do powzięcia uchwał komisji wyborczych niezbędna jest obecność oprócz przewodniczącego przynajmniej połowy członków. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości przyjęty jest wniosek, za którym głosował przewodniczący.

Zastępca przewodniczącego i zastępcy członków komisji biorą udział w głosowaniu tylko w razie nieobecności członków komisji.

Art. 15.

Godność członka komisji wyborczej jest honorowa, a od przyjęcia jej nikt nie może się uchylać bez ważnej przyczyny.

Członkowie, którzy uchylają się od przyjęcia lub spełnienia swych obowiązków bez usprawiedliwionej przyczyny, ulegają grzywnie do 25 złotych, a nadto usunięciu ze składu komisji. Kary nakłada starosta na wniosek przewodniczącego. Od tego orzeczenia starosty nie przysługuje prawo odwołania.

Grzywny wpływają do kasy gminnej, a egzekwuje je naczelnik gminy w trybie, przepisany do ściągnięcia należności gminnych.

Art. 16.

Naczelnik gminy utrzymuje stale w ewidencji spisy członków gminy, którym stosownie do art. 3 niniejszej ustawy przysługuje prawo

wybierania do rady gminnej. Spis ten po zarządzeniu wyborów winien być skontrolowany i uzupełniony. Na zasadzie tego spisu naczelnik gminy sporządza listy wyborcze. W listach należy wpisać wyborców w porządku alfabetycznym i wyszczególnić dla każdego wyborcy w odnośnych rubrykach nazwisko, imię, zawód, wiek i adres.

Art. 17.

Najpóźniej dnia 21 po zarządzeniu wyborów naczelnik gminy przedkłada komisji wyborczej listy wyborców w dwóch egzemplarzach, sporządzonych dla całej gminy. Listy wyborców mają podpisać wszyscy członkowie komisji. Trzeci egzemplarz list wyborczych naczelnik gminy przedkłada wydziałowi powiatowemu.

Równocześnie naczelnik gminy wyznacza lokal, oddany do rozporządzenia komisji wyborczej.

Art. 18.

Naczelnik gminy najpóźniej dnia 22 po zarządzeniu wyborów ogłosi w gminie w sposób, używany do publicznych ogłoszeń gminnych; w każdym jednak razie także przez pisemne ogłoszenie, wywieszone w urzędzie gminnym:

- a) skład osobowy komisji wyborczej,
- b) lokale i godziny urzędowania komisji,
- c) termin wyłożenia listy wyborców i wnoszenia reklamacji,
- d) liczbę radnych i zastępców, których należy wybrać, a nadto w gminach, w których obowiązuje przewidziany w art. 24 niniejszej ustawy system wyborów, także
- e) termin przedkładania list kandydatów z oznaczeniem dnia kalendarzowego, oraz postanowienia, dotyczące formy i treści list kandydatów,
- f) termin do zgłoszenia list związanych.

W ogłoszeniu należy zaznaczyć, że głosować będą mogły tylko osoby wpisane do ustalonej ostatecznie listy wyborców.

Art. 19.

Lista wyborców będzie wyłożona do przejrzania w lokalu komisji wyborczej od dnia 23 po zarządzeniu wyborów przez dni 8, najmniej przez 8 godzin dziennie.

W tym czasie każdemu wolno wejść do spisu wyborców oraz sporządzić sobie odpisy i wyciągi.

Art. 20.

W czasie wyłożenia listy każdy obywatel ma prawo wnieść reklamację przeciw pominięciu jego samego, lub kogokolwiek innego w spisie wyborców, oraz wpisaniu osoby, nie uprawnionej do głosowania. Reklamacje należy zgłosić w komisji wyborczej pisemnie, lub ustnie do protokołu. Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane, względnie rozpatrywane.

Komisja wyborcza winna najpóźniej następnego dnia po wniesieniu reklamacji zawiadomić o tem osobę, dotkniętą zakwestjonowaniem prawa wyborczego, i pouczyć ją, że przysługuje jej prawo w ciągu dwóch dni od dnia zawiadomienia wnieść do komisji ustnie lub na piśmie odpowiedź.

Art. 21.

Komisja po przeprowadzeniu potrzebnych dochodzeń i zbadaniu akt gminnych, na podstawie których sporządzono listę wyborców, albo uwzględniła sama reklamację, albo też w razie jej nieuwzględnienia prze-

syła reklamację ze swoim wnioskiem oraz z odnośnemi aktami w ciągu 48 godzin do wydziału powiatowego, który wydaje ostateczną decyzję do dni 5 po otrzymaniu reklamacji.

Art. 22.

Po rozstrzygnięciu reklamacji komisja wyborcza najdalej 40 dnia po zarządzeniu wyborów ustala ostatecznie listę wyborców. Od tej chwili nie wolno umieszczać w spisie nowych wyborców, wykreślać zaś z list wolno tylko osoby zmarłe, za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do akt wyborczych.

Art. 23.

W gminach wiejskich, wymienionych w art. 8 ust. 1, głosowanie i obliczenie wyniku głosowania odbywać się będzie według następujących postanowień.

§ 1.

Wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska tylu kandydatów na radnych, oraz tylu kandydatów na zastępców, ilu gmina wybiera radnych.

§ 2.

Jeżeli kartka wyborcza zawiera więcej nazwisk, to przy obliczeniu głosów uwzględnia się nazwiska tylko w tej ilości, jaka ma być wybrana ilość radnych i zastępców, i w tej kolejności, w jakiej, poczynając od pierwszego nazwiska, zostały na karcie wyborczej wypisane. Nazwiska nadliczbowe nie będą liczone.

§ 3.

Za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los między tymi kandydatami, którzy uzyskali równą ilość głosów.

Art. 24.

W gminach, wymienionych w art. 6 ust. 2, głosowanie i rozdział mandatów odbywać się będzie według następujących postanowień.

§ 1.

Wyborcy mają prawo zgłaszać najpóźniej do dnia 38 włącznie po zarządzeniu wyborów na ręce przewodniczącego komisji wyborczej listy kandydatów na radnych. Liczba kandydatów w listach może zawierać najwyżej dwa razy tyle kandydatów, ile wynosi ogólna liczba radnych w danej gminie.

§ 2.

Każdy kandydat na radnego, lub wszyscy razem winni przedłożyć oświadczenie, stwierdzone podpisem, że zgadzają się na zgłoszenie ich kandydatury na danej liście. W razie braku takiego oświadczenia, należy wykreślić odnośnego kandydata z listy.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać nazwisko, imię, oraz inne dane, odróżniające kandydata, aby nie mogło być wątpliwości co do jego osoby. Nazwiska kandydatów winny być oznaczone kolejnymi numerami, poczynając od pierwszego, w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

W razie zgłoszenia, tego samego kandydata na kilku listach, wien kandydat oświadczyć, z której listy kandydaturę przyjmuje.

§ 3.

Zgłoszona lista kandydatów winna być podpisana w gminach do 500 mieszkańców przynajmniej przez 20 wyborców, wpisanych do listy wyborczej. W gminach do 2.000 mieszkańców — przez 30 wyborców, w gminach i okręgach do 5.000 mieszkańców — przynajmniej przez 40 wyborców, a w gminach, liczących więcej, niż 3.000 mieszkańców — przez 50 wyborców.

Śmierć, cofnięcie podpisu, albo późniejsza utrata prawa wyborczego nie ma wpływu na ważność listy.

Za pełnomocnika, upoważnionego do porozumienia się z komisją i składania w imieniu zgłaszających oświadczeń w sprawie wadliwości zgłoszenia, należy uważać pierwszego ze zgłaszających podpisanego na liście, zaś drugiego podpisanego — za jego zastępcę.

§ 4.

Przewodniczący komisji wyborczej wydaje na żądanie pełnomocnikowi listy pisemne, poświadczenie zgłoszenia listy kandydatów i złożenia oświadczenia się kandydatów co do przyjęcia kandydatury.

Zgłaszane listy kandydatów otrzymują numery porządkowe w kolejności ich składania, poczynając od pierwszego. Żadna lista nie może być oznaczona numerem 9.

§ 5.

Przewodniczący komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadają przepisom ustawy, a o dostrzeżonych brakach i wadach zawiadamia natychmiast pełnomocnika listy.

Jeżeli wskazane braki i wady nie zostaną przez pełnomocnika grupy usunięte do dnia 41 po rozpisaniu wyborów, komisja stwierdza nieważność zgłoszenia w całości, albo nieważność kandydatur co do których stwierdzono braki i uchybienia, i o decyzji swej zawiadamia pełnomocnika.

§ 6.

Pełnomocnicy list mogą najpóźniej do dnia 41 po zarządzeniu wyborów złożyć w komisji wyborczej wspólne oświadczenie, że listy ich są ze sobą związane. Listy, zwłaszcza w stosunku do innych list, uważane są tylko przy rozdziale mandatów za jedną listę, pozatem jednak, w szczególności przy głosowaniu, zachowują całkowitą odrębność.

§ 7.

Do dnia 43 po zarządzeniu wyborów komisja wyborcza ustala ostatecznie listy kandydatów, oraz związki list. Po tym terminie listy kandydatów oraz związki list nie mogą być zmienione, natomiast można je wycofać dopóki nie zostaną ogłoszone.

§ 8.

W razie zgłoszenia w terminie, przepisany w § 1, tylko jednej listy kandydatów, względnie w razie uznania za ważną tylko jednej listy kandydatów, głosowanie nie odbywa się, a wszystkie mandaty przyznaje się danej liście.

W wypadkach, gdy ogólna liczba kandydatów na wszystkich ważnych listach nie przewyższa liczby radnych, którą należy wybrać, głosowanie nie odbywa się, a radnymi zostaną wszyscy kandydaci z owych list.

§ 9.

Po dokonaniu czynności, przewidzianych w art. 38 — 43, komisja wyborcza przystępuje natychmiast do rozdziału mandatów między listy kandydatów. W tym celu dzieli komisja sumę ważnych głosów, oddanych na wszystkie ważne zgłoszone listy kandydatów, przez liczbę mandatów przypadających na daną gminę. Otrzymany w ten sposób iloraz bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym. Następnie dzieli komisja liczbę głosów, oddanych na każdą ważnie zgłoszoną listę kandydatów, przez dzielnik wyborczy. Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów, oddanych na daną listę, nie uwzględniając resztek. Jeżeli nie wszystkie mandaty zostaną w ten sposób rozdzielone, pozostałe przyznaje się po jednym tym listom, których ilorazy mają największe resztki, a które mandaty już otrzymały. Gdyby kilka list miało jednakowe prawo do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

U w a g a: Sposób podziału mandatów między poszczególne listy objaśnia następujący przykład.

Na wszystkie listy oddano razem 1480 głosów ważnych, a w tem na listę Nr. 1 — 640, Nr. 2 — 275, Nr. 3 — 193, Nr. 4 — 300, Nr. 5 — 72 głosów. Okrąg wybiera 18 radnych. Celem otrzymania dzielnika wyborczego dzieli się 1480 przez 18 i w ten sposób uzyskuje się iloraz 82 (dzielnik wyborczy).

Przez otrzymany w ten sposób iloraz dzieli się ilość głosów, jaka przypadła na poszczególne listy, a więc:

Nr. 1 — 640	: 82 = 7	pozostaje reszta 66
Nr. 2 — 275	: 82 = 3	" " 29
Nr. 3 — 193	: 82 = 2	" " 29
Nr. 4 — 300	: 82 = 3	" " 54
Nr. 5 — 72	: 82 = 0	" " 72

Lista Nr. 1 otrzymuje zatem 7 mandatów, Nr. 2 — 3 mandaty, Nr. 3 — 2 mandaty, Nr. 4 — 3 mandaty, Nr. 5 nie otrzymuje żadnego mandatu. Nieobsadzonych zostaje 3 mandaty. Mandaty te przypadają na listę Nr. 1 (reszta 66), Nr. 4 (reszta 54), zaś o przydziale 3-go mandatu rozstrzyga los między listą Nr. 2 a Nr. 3 jako takiemu, które otrzymały równe reszty (po 29).

Lista Nr. 5, jakkolwiek miała największą resztę, bo 72, nie otrzymuje mandatu i tym razem, ponieważ przy pierwszym podziale mandatu nie uzyskała.

§ 10.

Związane listy kandydatów uważa się przy podziale mandatów za jedną listę kandydatów. Otrzymują one razem taką ilość mandatów, jaka odpowiada sumie głosów, oddanych na wszystkie związane listy.

Mandaty te rozdziela komisja między poszczególne listy związane w myśl zasad przewidzianych w § 10 niniejszego artykułu.

§ 11.

Radnymi zostaje tyle osób, umieszczonych w kolejnym porządku na każdej liście kandydatów, poczynając od pierwszego nazwiska, ile każdej liście przyznano mandatów.

Kandydaci, którzy mandatu nie uzyskali, są zastępcami radnych według kolejnego porządku nazwisk na liście.

O ile ogólna liczba kandydatów ze wszystkich ważnych list jest mniejsza od liczby mandatów, wówczas brakującą liczbę radnych powołuje wydział powiatowy na wniosek gminnej komisji wyborczej.

Jeżeli lista kandydatów zawiera mniej nazwisk niż jej przypada mandatów radzieckich, to pozostałe mandaty rozdzielone zostaną między inne listy systemem proporcjonalnym w stosunku do ilości uzyskanych przez nie mandatów.

Art. 25.

Przewodniczący komisji wyborczej najpóźniej w 46 dni po zarządzeniu wyborów ogłasza w sposób przyjęty w gminie dla publicznych obwieszeń, w każdym jednak razie przez pisemne ogłoszenie, wywieszone w urzędzie gminnym:

- a) dzień i czas trwania głosowania,
- b) lokal, w którym odbywać się będzie głosowanie,
- c) treść art. 28, 32, 39 i 52 niniejszej ustawy, a nadto w gminach, w których obowiązuje system wyborów, przewidziany w art. 24 niniejszej ustawy,
- d) zgłoszone ważne listy kandydatów bez podpisów zgłaszających numery, jakie im przysługują z uwzględnieniem kolejności zgłoszenia tudzież związku list.

Art. 26.

Głosowanie odbywa się w lokalu wyznaczonym przez komisję wyborczą i trwa bez przerwy od godziny 8 rano do godziny 8 wieczorem.

Art. 27.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili ukończenia w lokalu wyborczym powinni być obecni bez przerwy co najmniej przewodniczący, względnie jego zastępca i połowa członków komisji wyborczej, względnie ich zastępców.

Przewodniczący komisji i członek komisji, wybrany do pisania protokołu, nie mogą równocześnie oddalać się z lokalu wyborczego.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania grup wyborczych lub ich zastępcy zgłoszeni przez pełnomocników (art. 24 § 3), z pośród miejscowych wyborców po jednym dla komisji albo w gminach, w których obowiązuje system wyborów, przewidziany w art. 26 niniejszej ustawy, zgłoszeni przez 1/20 uprawnionych do głosowania.

Art. 28.

W czasie głosowania nie wolno ani w lokalu wyborczym, ani w budynku, w którym lokal ten się znajduje, ani też przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdzielać kart do głosowania i w jakikolwiek inny sposób agitować.

Art. 29.

Przewodniczący komisji wyborczej czuwa nad porządkiem w czasie wyborów zarówno w lokalu wyborczym, jak i przed tym lokalem. Z tego powodu może przewodniczący wydawać stosowne zarządzenia celem usunięcia z lokalu wyborczego osób, które zakłócają spokój lub naruszają przepisy artykułu 28 niniejszej ustawy oraz celem zapewnienia dostępu do lokalu wyborczego lub do urny wyborczej.

Mąż zaufania może być w razie bezskutecznego upomnienia ze strony przewodniczącego komisji wydany z lokalu wyborczego na podstawie uchwały komisji, która winna być wciągnięta do protokołu.

Art. 30.

Właściwa komenda policji państwowej winna na żądanie naczelnika gminy wyznaczyć do rozporządzenia komisji posterunki policyjne.

Art. 31.

Przed rozpoczęciem głosowania komisja w obecności mężów zaufania powinna sprawdzić, czy urna jest próżna, poczem należy urnę zamknąć i zabezpieczyć. Od tej chwili aż do ukończenia głosowania urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Egzemplarz niniejszej ustawy powinien znajdować się na stole komisji do publicznego użytku.

Art. 32.

Głosowanie odbywa się zapomocą kart do głosowania.

Karty do głosowania winny być koloru białego. W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 24 niniejszej ustawy, karta ma zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos. Znak pisarski umieszczony obok słowa lub cyfry, nie powoduje unieważnienia karty do głosowania.

W gminach, w których głosowanie odbywa się według art. 23 niniejszej ustawy, karty mają zawierać nazwiska kandydatów oraz ich adres, albo bliższe dane odróżniające, aby nie mogło być wątpliwości co do ich osób.

Numery albo nazwiska mogą być odbite mechanicznie lub pisane.

Art. 33.

Karty do głosowania będą przez przewodniczącego gminnej komisji wyborczej wrzucane do urny w kopertach ostemplowanych pieczęcią gminną.

Wszystkie koperty winny być jednakowej barwy i jednakowego formatu.

Oprócz stempla nie będą koperty oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Ostemplowane koperty dostarcza wszystkim komisjom naczelnik gminy.

Art. 34.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: wyborca podszedłszy do stołu, przy którym siedzi komisja wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres zamieszkania.

Po sprawdzeniu przez członka, prowadzącego protokół, czy imię i nazwisko wymienione znajduje się w liście wyborców, wyborca otrzymuje ostemplowaną kopertę do głosowania, poczem wkłada w nią kartę do głosowania i wręcza przewodniczącemu komisji, który, sprawdzivszy stempel na kopercie, wrzuca ją do urny wyborczej.

Jednocześnie członkowie komisji obok nazwiska wyborcy notują w obu egzemplarzach spisu, że tenże swój głos oddał.

Chorem przybyłym do lokalu wyborczego, wolno posługiwać się pomocą drugich.

Art. 35.

Przewodniczący komisji wyborczej oraz członkowie komisji mogą żądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek komisji i każdy mąż zaufania lub jego zastępca wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby. Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

Wyborca, nie posiadający dokumentów uznanych za wystarczające przez komisję, może się powołać na świadectwo dwóch świadków osób znanych, chociażby jednemu członkowi komisji. Nazwiska tych

świadców i nazwisko członka komisji, znającego ich osobiście, będą zaznaczone w protokóle komisji.

Art. 36.

Komisja wyborcza urządzuje bez przerwy. Gdyby wskutek siły wyższej czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie lub odroczyć je do dnia następnego.

Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danym miejscu używany. W razie przerwania głosowania komisja wyborcza opieczętuje akta wyborcze i urnę wyborczą i przechowuje je pod osobistą odpowiedzialnością przewodniczącego. Po ponownym podjęciu głosowania należy protokółarnie stwierdzić, czy pieczęcie były nienaruszone.

Art. 37.

Po stwierdzeniu przez przewodniczącego, że szósta godzina minęła, przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko wyborcy, którzy znajdowali się w lokalu i na obejściu, względnie terytorjum przyległym bezpośrednio do tego lokalu w chwili zarządzenia zamknięcia.

Jeżeli wszyscy wyborcy, wpisani do listy wyborców, oddali swój głos, komisja może także przed godziną szóstą uznać głosowanie za ukończone.

Art. 38.

Obliczenia wyniku głosowania dokonywa Komisja zaraz po ukończeniu głosowania. Mężowie zaufania lub ich zastępcy mają prawo być obecni przy obliczeniu.

Przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty złożone, nie otwierając ich. Jednocześnie ustala się na podstawie notatek w liście wyborców liczbę oddanych głosów.

Gdyby liczba ta różniła się od liczby kopert wyjętych z urny, należy to zaznaczyć w protokóle, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Po ukończeniu tej czynności Komisja przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów, oddanych na poszczególne listy kandydatów albo na poszczególnych kandydatów.

W tym celu otwiera jeden z członków Komisji koperty, wyjmując z nich karty do głosowania i podaje przewodniczącemu, który odczytuje głośno treść koperty, poczem oddaje ją wraz z kopertą innemu członkowi Komisji do przechowania aż do ukończenia obliczenia.

Art. 39.

Nieważne są:

- a) karty do głosowania włożone do koperty urzędownie nieostemplowanej;
- b) karty koloru oczywiście innego niż białe;
- c) karty do głosowania puste;
- d) karty do głosowania zawierające wbrew przepisom art. 32 ust. 3 dopiski z wyjątkiem danych zawartych w ustępie 4 art. 32;
- e) karty do głosowania nie opiewające na jedną z ważnych list, zgłoszonych w gminie (art. 24);

Z kilku znalezionych w kopercie prawidłowo wypełnionych i opiewających na jedną i tę samą listę kandydatów kart głosowania, należy uznać za ważną tylko jedną kartę. Jeżeli w kopercie znaleziono dwie lub więcej kart głosowania, opiewających na różne listy kandydatów, należy wszystkie, znajdujące się w kopercie karty uznać za nieważne.

Art. 40.

Dwaj członkowie Komisji prowadzą każdy z osobna wykaz głosów, do którego wpisuje się głosy, oddane na poszczególnych kandydatów, względnie listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez przewodniczącego.

Prowadzący wykazy zliczają oddane głosy. Oba wykazy zliczenia muszą się ze sobą zgodzić i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji, ewentualnie i mężów zaufania i dołączone do protokołu.

Art. 41.

Kartki, zakwestjonowane, o których ważności orzekała Komisja, należy oznaczyć numerami porządkowymi i dołączyć do protokołu. W protokole należy podać krótkie powody, dla których karta została uznana za ważną lub nieważną. Jeśliby powodem unieważnienia karty do głosowania była wadliwość koperty, należy dołączyć do protokołu także kopertę, oznaczwszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 42.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty głosowania, nie podpadające pod przepisy art. 41, powinna Komisja zapakować i zabezpieczać.

Osobno należy zapakować koperty, z wyjątkiem kopert, o których mowa w art. 4.

Art. 43.

Po ostatecznem ustaleniu wyników głosowania komisja zestawia:

- a) liczbę osób uprawnionych do głosowania;
- b) liczbę wszystkich oddanych głosów;
- c) liczbę oddanych nieważnych głosów;
- d) ostateczną liczbę wszystkich oddanych ważnych głosów;
- e) liczbę głosów ważnych, oddanych na poszczególnych kandydatów, względnie listy kandydatów.

Art. 44.

Z czynności swoich spisuje komisja wyborcza protokół, w którym powinny być uwidocznione nazwiska wszystkich członków komisji i mężów zaufania, ewentualnie nazwisko przedstawiciela władzy nadzorczej, jak również wszystkie czynności komisji wyborczej, a w szczególności także czynności, przewidziane w art. 38 — 43 oraz imiona, nazwiska i adres wybranych radnych.

Art. 45.

Odpis protokołu komisji wyborczej należy przesłać wydziałowi powiatowemu.

Art. 46.

Po ustaleniu wyniku wyborów przewodniczący komisji ogłasza w sposób używany do publicznych ogłoszeń gminy ogólny rezultat wyborów, a w szczególności imiona i nazwiska, zawód i miejsce zamieszkania wszystkich wybranych radnych i zawiadamia o wyniku wyborów wydział powiatowy.

W ogłoszeniu należy podać do wiadomości, że w ciągu dni 8 od dnia ogłoszenia wyniku wyborów każdy wyborca może wnieść do wydziału powiatowego protest przeciwko wyborom.

Protest należy wnieść na ręce przewodniczącego komisji wyborczej i uzasadnić go dowodami.

Art. 47.

Protesty wyborcze, wniesione w przepisany terminie, przewodniczący komisji wyborczej przysyła w dniach trzech ze wszystkimi aktami wyborczymi wydziałowi powiatowemu z wyjaśnieniem podniesionych w nich zarzutów. Wydział powiatowy przeprowadza potrzebne dochodzenia i w miarę wyniku dochodzeń unieważnia cały akt wyborczy w gminie, lub też wybór poszczególnych osób.

W razie unieważnienia całych wyborów, wydział powiatowy bezwzględnie zarządza nowe wybory na podstawie tej samej listy wyborczej. W wypadkach unieważnienia wyborów z powodu błędnego sporządzenia listy wyborczej winna komisja wyborcza skutecznie zacząć wadliwość listy usunąć.

W razie unieważnienia wyborów poszczególnych osób wstępują w ich miejsce kolejni kandydaci z tych samych list kandydatów, względnie zastępcy.

Jeżeli stwierdzono tylko pomyłkę w obliczeniu głosów, a przyczyna tej pomyłki na podstawie aktów może być ponad wszelką wątpliwość wyjaśniona jedynie jako błąd w liczeniu, może wydział powiatowy sprostować ten wynik i zarządzić publiczne ogłoszenie w gminie tego sprostowania.

Wydział powiatowy rozstrzyga o proteście ostatecznie najpóźniej w ciągu dni 30, licząc od dnia wyborów.

Powziętą decyzję należy podać do wiadomości naczelnika gminy i wnoszących protest.

Art. 48.

Wybory są nieważne:

1) Jeżeli zostanie stwierdzone, że dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń lub fałszu w rozmiarach mogących zmienić wynik wyborów.

2) Jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 49.

Wydział powiatowy może w razie stwierdzenia wadliwości przewidzianych w art. 48, unieważnić z urzędu w ciągu dni 30 od dnia wyborów całe wybory, lub wybór poszczególnych osób, przyczem w wypadku tym należy postąpić w myśl przepisów art. 47, ust. 2, 3 i 4.

Art. 50.

W razie niewniesienia protestu wyborczego w przepisany terminie komisja wyborcza przekazuje wszystkie akta wyborcze naczelnikowi gminy dla zachowania w aktach gminnych.

Po uprawomocnieniu się aktu wyborczego komisja wyborcza rozwiązuje się.

Art. 51.

Wszystkie organa, współdziałające w przeprowadzeniu wyborów, winny działać z możliwie największym pośpiechem i przestrzegać terminów, przewidzianych w niniejszej ustawie.

Art. 52.

Osoby, winne naruszenia przepisów art. 28, jak niemniej świadomego pogwałcenia w czasie wyborów innych przepisów ordynacji, lub

też winni dopuszczenia się przy wyborach przekupstwa, wymuszenia, fałszu lub jakichkolwiek innych podejść, ulegną karze aresztu od dni trzech do dwóch miesięcy, o ile czyny te, według ustaw karnych, nie podlegają surowszej karze. Orzecznictwo karne w sprawach należy do właściwości sądów.

Art. 53.

Koszty, związane z przeprowadzeniem wyborów, ponosi gmina.

Wszystkie pisma i potwierdzenia w sprawach wyborczych wolne są od opłat stemplowych.

Art. 54.

Naczelnika gminy oraz członków zwierzchności gminnej wybiera się na okres urzędowania rady gminnej.

Wybrani sprawują swój urząd do czasu objęcia go przez ich następców.

Art. 55.

Prawo obieralności na urząd naczelnika gminy i członków zwierzchności gminnej ma każdy członek rady gminnej z wyjątkiem radnych, którzy są funkcjonariuszami lub pracownikami państwowymi lub duchownymi prawnie uznanych związków wyznaniowych.

Również nie może być obranym, kto z wybranym już członkiem zwierzchności gminnej jest w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionym lub spowinowaconym, lub kto jest małżonkiem już obranego członka zwierzchności gminnej.

Art. 56.

Zebranie nowowybranej rady gminnej w celu wyborów zwierzchności gminnej winno się odbyć najdalej w dwa tygodnie po uprawomocnieniu się wyborów.

Radę gminną zwołuje najstarszy wiekiem członek rady gminnej i on jej przewodniczy. Funkcję tymczasowego przewodniczącego sprawuje on aż do czasu ukonstytuowania się zwierzchności gminnej.

Do ważności wyborów zwierzchności gminnej konieczna jest obecność co najmniej połowy ustawowej liczby radnych.

W razie zaistnienia potrzeby przeprowadzenia uzupełniających wyborów naczelnika gminy, lub członka zwierzchności gminnej, zwołuje w pierwszym wypadku radę gminną i kieruje wyborami zastępca naczelnika gminy, w drugim zaś wypadku naczelnik gminy.

Art. 57.

Przeprowadzeniem wyborów kieruje komisja, składająca się z tymczasowego przewodniczącego oraz dwóch radnych, powołanych przez tego przewodniczącego.

Przed rozpoczęciem wyborów przewodniczący wyjaśnia przepisy, określające zasady i sposób przeprowadzenia wyborów.

Art. 58.

Rada gminna wybiera najpierw naczelnika gminy.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: jeden z członków komisji odczytuje listę radnych w porządku alfabetycznym, radni w miarę wywoływania nazwisk, wrzucają kolejno do urny, stojącej na stole prezydjalnym, zwiniętą kartę do głosowania. Jednocześnie inny członek komisji wyborczej zaznacza w liście obok nazwiska głosującego radnego, że tenże głos oddał.

Art. 59.

Po ukończeniu tej czynności, przewodniczący zestawia na osobnej liście nazwiska kandydatów, na których padły ważne głosy, poczynając od kandydata, który otrzymał największą ilość głosów, a kończąc na tym, który ich otrzymał najmniej, poczem ogłasza wynik wyborów.

Art. 60.

Wybrany naczelnikiem gminy jest kandydat, na którego padło więcej głosów, niż wynosi połowa głosujących.

Gdyby żaden kandydat nie otrzymał wymaganej większości głosów, przewodniczący komisji wyborczej zarządza powtórne głosowanie, a jeżeli i przy tem głosowaniu żaden kandydat nie uzyska bezwzględnej większości, przewodniczący zarządza głosowanie ściślejsze między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórnym głosowaniu uzyskali najwięcej głosów.

Przy ściślejszem głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów. Głosy, oddane na kandydata, nieprzeznaczonego do ściślejszego wyboru, są nieważne. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Art. 61.

Po wybraniu naczelnika gminy, rada gminna przystąpi do wyboru członków zwierzchności gminnej.

Wyboru członków zwierzchności gminnej dokonywa rada gminna w osobnem głosowaniu na każdego członka przy zastosowaniu postanowień art. 58 i 60 niniejszej ustawy.

Art. 62.

Jeżeli członkiem zwierzchności gminnej został obrany taki członek rady, który według art. 55 obranym być nie może, wybór jego jest nieważny i nowy wybór ma być natychmiast przedsięwzięty.

Art. 63.

Po dokonanyh wyborze członków zwierzchności gminnej rada niezwłocznie przystąpi do wyboru zastępcy naczelnika gminy z grona członków zwierzchności gminnej w sposób przewidziany w art. 58 — 60.

Art. 64.

Z czynności wyborczej należy spisać protokół zawierający istotne momenty wyborów (art. 58 — 63). Protokół ten winien być podpisany przez wszystkich członków komisji wyborczej i przechowany w aktach urzędu gminnego wraz z listami obliczenia głosów, oraz z kartami do głosowania.

Odpis protokołu należy bezzwłocznie przesłać do wydziału powiatowego.

Art. 65.

Gdyby przy wyborze zwierzchności gminnej zaszły okoliczności przewidziane w art. 48 i 55 niniejszej ustawy, wydział powiatowy w przeciągu dni 14 unieważni z urzędu cały akt wyborczy lub wybór poszczególnych osób.

Art. 66.

Jeżeli unieważniono całe wybory, należy do dni 8 przeprowadzić wybory ponowne.

W razie unieważnienia wyboru poszczególnych osób w tym samym terminie rada gminna przeprowadza na nieobsadzone miejsce ponowne wybory.

Art. 67.

Do czterech miesięcy po wejściu w życie tej ustawy zostaną wybory reprezentacji gminnych we wszystkich gminach wiejskich objętych niniejszą ustawą.

Art. 68.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą w gminach wymienionych w art. 1 niniejszej ustawy przepisy prawne, wydane w przedmiocie, unormowanym tą ustawą, a w szczególności także ordynacja wyborcza dla gmin, objęta ustawą z dn. 12 sierpnia 1866 r. (dz. u. k. nr. 9) oraz późniejszymi zmianami tejże ordynacji wyborczej.

Art. 69.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

PROJEKT USTAWY

zmieniającej częściowo przepisy o ustroju gmin wiejskich i o gminnej ordynacji wyborczej na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego, wniesiony 25 lutego 1930 przez kluby P. P. S., Wyzwolenia, Str. Chłopskiego, P. S. L. Piast, N. P. R., Ukraińskiego Klubu Sejmowego, Koła Żydowskiego i Klub Ukraiń. Soc. Rad.

(Druk Sejmowy nr. 746).

O zakresie działania zgromadzeń i rad gminnych.

Art. 1.

Postanowienia ustawy o organizacji zarządu gubernij Królestwa Polskiego (Zb. Pr. Ces. Ros. z r. 1892, tom II kontynuacja do r. 1913, Dział V, art. 194 — 313) z późniejszymi zmianami, oraz dekret Naczelnika Państwa o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dnia 27 listopada 1918 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 18, poz. 48) obowiązują na obszarze województw: białostockiego (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego, wołkowyskiego, oraz gmin: białowieskiej i masiewskiej pow. bielskiego), kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego z temi zmianami, że prawa i obowiązki zgromadzeń (zebrań) gminnych przenosi się na rady gminne, z wyjątkiem spraw, określonych w art. 208 p. 7 powyższej ustawy.

Rada gminna i zarząd gminny obowiązany jest podawać do wiadomości publicznej na zgromadzeniu (zebraniu gminnem) przynajmniej co pół roku sprawozdanie z działalności rady gminnej i sprawozdanie z rachunków gminnych.

Art. 2.

Zgromadzenia (zebrania) gminne decydują prawomocnie w sprawach, wymienionych w art. 208 p. 7 ustawy cytowanej w art. 1 ust. 1, o ile jest na nich obecna więcej niż połowa osób, uprawnionych do brania udziału w zgromadzeniu (zebraniu) gminnym.

Jeżeli z powodu braku ustawowej liczby uczestników zgromadzenie (zebranie) gminne nie będzie zdolne do powzięcia uchwały, wówczas następne zgromadzenie (zebranie) gminne, zwołane w terminie 14-o dniowym, ma prawo ważnie zdecydować w tej samej sprawie bez względu na liczbę uczestników.

Skład i wybór rad gminnych.

Art. 3.

W poszczególnych gminach, wymienionych w art. 1 niniejszej ustawy, liczba radnych wynosić będzie zależnie od liczby mieszkańców — 16 do 32; wybierając mianowicie gminy liczące:

do 4.000 mieszkańców	— 20 radnych,
„ 7.000	„ — 24 „
„ 10.000	„ — 28 „
ponad 10.000	„ — 32 „

Jednocześnie wybierani są zastępcy radnych w liczbie, wynoszącej połowę radnych.

Co do liczby mieszkańców miarodajny jest ostatni powszechny spis ludności.

Art. 4.

Rady gminne w sprawach, przekazanych im w art. 1 niniejszej ustawy, wykonywa swe zadania trybem przewidzianym w dekrete Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 18, poz. 48).

Art. 5.

Prawo wybierania do rady gminnej posiada — z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej — każdy mieszkaniec gminy bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów do rady gminnej liczy co najmniej 21 lat życia, od roku zamieszkuje w gminie i nie jest pozbawiony prawa wybierania do Sejmu w myśl przepisów art. 3 ustawy z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 66, poz. 590) o ordynacji wyborczej do Sejmu.

Art. 6.

Prawo wybieralności do rady gminnej posiada — każdy mieszkaniec gminy, który posiada prawo wybierania w gminie (art. 5 niniejszej ustawy) i do dnia zarządzenia wyborów do rady gminnej ukończył 25 lat życia.

Art. 7.

Na członków rady gminnej i ich zastępców nie mogą być wybrani:

- 1) funkcjonariusze i płatni pracownicy bezpośrednich władz nadzorczych, samorządowych i państwowych;
- 2) prokuratorzy, wice prokuratorzy, podprokuratorzy oraz funkcjonariusze policji państwowej i straży granicznej.

Zastrzeżenia powyższe nie dotyczą emerytów.

Funkcjonariusze i pracownicy gminy, oraz jej zakładów i przedsiębiorstw, wybrani do rady gminnej — przyjąwszy wybór — otrzymują bezpłatny urlop na czas piastowania mandatów.

Art. 8.

Dla rad gminnych ustanawia się czteroletnią kadencję urzędowania, obliczaną każdorazowo od chwili ukonstytuowania się rady gminnej.

Art. 9.

Wybory do rad gminnych odbywają się na podstawie powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego systemu głosowania.

Art. 10.

Gmina, licząca do 2.500 mieszkańców, stanowi okrąg wyborczy; gminy, liczące ponad 2.500 mieszkańców, wojewoda podzieli na okręgi wyborcze.

Przy podziale na okręgi baczycy należy, ażeby osiedla, tworzące geograficzną całość, o ile możności nie były rozdzielone między dwa i więcej okręgów. Na jeden okrąg wyborczy powinno przypaść 3 — 5 mandatów.

W gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, ogólna ilość przypadających całej gminie mandatów radzieckich rozdzielona zostanie między okręgi wyborcze w stosunku ogólnej liczby mieszkańców gminy do liczby mieszkańców w danym okręgu wyborczym.

Co do liczby mieszkańców miarodajny jest ostatni powszechny spis ludności.

Podział na okręgi dokonać należy w ciągu 14 dni po zarządzeniu wyborów.

Art. 11.

Głosowanie i obliczanie wyniku głosowania odbywać się będzie w sposób następujący:

1) wyborca ma prawo oddać jedną kartkę wyborczą, zawierającą nazwiska tylu kandydatów na radnych oraz tylu kandydatów na zastępców, ilu radnych oraz zastępców wybiera gmina, względnie okrąg;

2) jeżeli kartka wyborcza zawiera więcej nazwisk, to przy obliczeniu głosów uwzględnia się nazwiska tylko do tej ilości radnych i zastępców, jaka ma być wybrana i w tej kolejności, w jakiej nazwiska — poczynając od pierwszego — zostały na kartce wyborczej wypisane; nazwiska nadliczbowe nie będą liczone;

3) karta z mniejszą ilością nazwisk, niż przypada mandatów do obśadzenia, jest ważna;

4) za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy w kolejnym porządku otrzymali największą ilość głosów; w razie równości głosów rozstrzyga los między tymi kandydatami, którzy uzyskali równą ilość głosów.

Art. 12.

Głosowanie wraz z podziałem stosunkowym mandatów będzie przeprowadzone na podstawie powszechnego, równego, tajnego, bezpośrednio i proporcjonalnego systemu głosowania, jeżeli zażąda tego w gminach:

mających do 2500 uprawnionych do głosowania — $\frac{1}{4}$ ich liczby,

mających od 2501 — 4000 uprawnionych do głosowania — $\frac{1}{2}$ ich liczby,

pozostałych — $\frac{1}{4}$ uprawnionych do głosowania.

Gminy, w których wybory odbywać się będą na zasadzie niniejszego artykułu, będą podzielone na okręgi wyborcze według postanowień art. 10 niniejszego ustawy.

Art. 13.

Wybory odbywać się będą w dniu niedzielnym.
 Karty do głosowania powinny być koloru białego.
 Szczegółowy regulamin wyborczy wyda Minister Spraw Wewnętrznych w rozporządzeniu wykonawczem.

Art. 14.

Radny gminy ulega z samego prawa zawieszenia w czynnościach, gdy wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane.

Zarząd gminy.

Art. 15.

Zarząd gminy sprawuje wójt gminy.
 W drodze statutu gminnego może być jednak wprowadzony zarząd kolegjalny, złożony z wójta, jego zastępcy i ławników. Liczbę ławników określi statut miejscowy. Liczba ta, łącznie z zastępcą wójta, nie może być większa od czterech.

W statucie o wprowadzeniu zarządu kolegjalnego powinny być określone kompetencje tego zarządu, oraz jego przewodniczącego. Statut ten uchwała rada gminna.

Art. 16.

Wójta, jego zastępcę, a w razie potrzeby i ławników (art. 15 ust. 2) wybiera się na okres kadencji rady gminnej (art. 8).

Wybrani sprawują swój urząd do czasu objęcia go przez ich następców.

Art. 17.

Prawo obieralności na wójta, jego zastępcę i ławnika ma każdy członek gminy, który ma prawo obieralności do rady gminnej.

Prawo to jednak nie służy:

- 1) duchownym prawnie uznanych związków wyznaniowych,
- 2) osobom, które są małżonkami, albo krewnymi i powinowatymi w linii prostej lub w bocznej do drugiego stopnia — z osobami już wybranymi czy to na wójta lub zastępcę wójta, czy też na ławnika.

Wybór zarządu gminy.

Art. 18.

Prawo wyboru wójta przysługuje tym wszystkim mieszkańcom gminy, którzy są uprawnieni do wyboru rady gminnej.

Wyboru wójta dokonać należy w najbliższym dniu niedzielnym po wyborach rady gminnej.

Głosowanie odbywać się będzie w obwodach wyborczych od godz. 8-ej rano do godz. 8-ej wieczór.

Wybranym wójtem jest ten kandydat, na którego padło więcej głosów, niż połowa głosów, ważnie oddanych.

Jeżeli żaden z kandydatów tej ilości głosów nie uzyska, zarządzony zostanie wybór ściślejszy między tymi trzema kandydatami, którzy przy poprzednim głosowaniu uzyskali największą ilość głosów. W razie,

gdyby kandydaci mieli równą ilość głosów — los wskaże, który z nich ma być dopuszczony do wyboru ściślejszego. Przy wyborze ściślejszym wybrany wójtem jest ten kandydat, który uzyskał największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzygnie los.

Wybór ściślejszy odbyć się winien w najbliższą niedzielę po pierwszym wyborze.

Szczegółowy regulamin wyborczy wyda Minister Spraw Wewnętrznych w rozporządzeniu wykonawczem.

Art. 19.

Wyboru zastępcy wójta i ławników dokonywa rada gminna.

Art. 20.

Do ważności wyborów zastępcy wójta i ławników konieczna jest obecność połowy ustawowej liczby radnych.

Art. 21.

Zebranie nowowybranej rady gminnej w celu wyboru zastępcy wójta, a w razie potrzeby i ławników, powinno się odbyć najpóźniej w dwa tygodnie po uprawomocnieniu się wyborów. Radę gminną zwołuje wójt, i on jej przewodniczy przy udziale powołanych przez siebie dwóch radnych.

Art. 22.

Wybrany na zastępcę wójta jest kandydat, na którego padło więcej głosów, niż wynosi połowa głosujących.

Gdyby żaden kandydat nie otrzymał wymaganej większości głosów, przewodniczący zarządza powtórne głosowanie, a jeżeli przy tem głosowaniu żaden kandydat nie uzyskał większości, przewodniczący zarządza głosowanie ściślejsze między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórne głosowaniu uzyskali najwięcej głosów.

Przy ściślejszem głosowaniu należy tego kandydata uznać za wybranego, który przytem głosowaniu uzyskał większą ilość głosów.

Wyboru ławników — dokonywa rada gminna w osobnem głosowaniu na każdego przy zastosowaniu przepisów dotyczących wyboru zastępcy wójta.

Wybór wójta, jego zastępcy i ławników nie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej.

Obszar gromady.

Art. 23.

Każda nieruchomość, położona na terenie gminy wiejskiej, należy do obszaru jednej z gromad wiejskich, a wszystkie osoby, na obszarze tej nieruchomości zamieszkałe, należą do jednej z gromad wiejskich.

W tych wszystkich wypadkach, gdy ustawa niniejsza mówi o gromadach, rozumie się, że dotyczy to również i osad.

Nieruchomości, które dotychczas do obszaru żadnej gromady nie należą, oraz osoby, zamieszkałe na obszarze tych nieruchomości włączają się do jednej z istniejących już gromad, albo tworzy się z nich nową gromadę.

Włączenia, względnie utworzenia nowej gromady dokona, po zasięgnięciu opinii rady gminnej i wydziału powiatowego, właściwy wojewoda, ustalając zarazem granice poszczególnych gromad. Od decyzji wojewody przysługuje zainteresowanym gromadom w ciągu 30 dni prawo odwołania

się do Ministra Spraw Wewnętrznych, który orzeka ostatecznie. Te same przepisy mają zastosowanie przy zmianie granic, tworzeniu nowych, względnie znoszeniu istniejących gromad.

Zebrania gromadzkie.

Art. 24.

Prawo udziału w zebraniach gromadzkich służy każdemu, kto posiada prawo wybierania do rady gminnej (art. 5) i mieszka w obrębie odnośnej gromady.

Prawo piastowania urzędu sołtysa i jego zastępcy służy każdemu, kto posiada prawo uczestniczenia w zebraniu gromadzkim i ma prawo obieralności do rady gminnej (art. 6).

Wybrany na sołtysa jest ten kandydat, który w głosowaniu uzyskał więcej, niż wynosi połowa głosujących.

Gdyby żaden z kandydatów nie otrzymał wymaganej większości głosów, zebranie gromadzkie przystąpi do ściślejszego głosowania. Przy tem głosowaniu można głosować na jednego z trzech kandydatów, którzy przy ponownem głosowaniu uzyskali największą liczbę głosów. Przy tem głosowaniu za wybranego należy tego kandydata uznać, który uzyskał największą ilość głosów.

Przy wyborze sołtysa zebranie gromadzkie dokona wyboru zastępcy sołtysa, przy zastosowaniu przepisów o wyborze sołtysa.

Uchyła się postanowienie art. 240 działu V ustawy o organizacji zarządu gubernij Królestwa Polskiego (Zb. Pr. Ces. Ros. z r. 1892, tom II kontynuacja do r. 1913) w przedmiocie zatwierdzenia sołtysa i jego zastępcy.

Sprawy zarządu gromadzkiego.

Art. 25.

Postanowienia art. art. 287 — 313 działu V ustawy o organizacji zarządu gubernij Królestwa Polskiego, zawierające przepisy o zarządzie miejscowym i sprawami porządku i bezpieczeństwa w niektórych wsiach i kolonjach gubernij Królestwa Polskiego (Zb. Pr. Ces. Ros. z r. 1892, tom II kontynuacja do r. 1913) uchyła się;

Postanowienia art. art. 194 — 275 powyższej ustawy wraz z postanowieniami art. 22 niniejszej ustawy rozciąga się:

a) na mieszkańców wsi i kolonji, w których wyżej wymienione art. 287 — 313 dotychczas obowiązywały, oraz na obszary tych wsi i kolonij

b) na nowoutworzone w myśl przepisów art. 21 niniejszej ustawy gromady wiejskie.

Postanowienia ust. 2 niniejszego artykułu mają analogiczne zastosowanie do nieruchomości i osób, włączonych do istniejących gromad w myśl art. 21 niniejszej ustawy.

Dobro gromadzkie.

Art. 26.

Majątek i prawa majątkowe, jakie w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy posiadały poszczególne gromady, tudzież majątek ogółu mieszkańców wspomnianych w art. 23 niniejszej ustawy, wsi i kolonij, przeznaczony na cele ogólne, przechodzą w dotychczasowym zakresie na gromady, istniejące względnie utworzone na podstawie art. 21 niniejszej ustawy.

Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają w niczem praw, jakie dotychczas posiadali włościanie poszczególnych gromad, jak również mieszkańcy innych wsi i kolonij do nieruchomości, względnie praw we wspólnem ich używaniu pozostających.

Art. 27.

Postanowienia art. 7 dekretu Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 (Dz. Pr. P. P. Nr. 18, poz. 48) w sprawie zatwierdzenia nominacji pisarzy gminnych — zostają z mocy niniejszej ustawy uchylone.

Pracownicy gminni.

Art. 28.

Rada gminna stanowi w formie statutów gminnych, w granicach obowiązujących w tym względzie ustaw o liczbie, płacy i zaopatrzeniu pracowników gminy, o ich prawach i obowiązkach, oraz o warunkach i sposobie ich mianowania i zwalniania.

Art. 29.

Statut gminny (art. 25) może zawierać postanowienia, zagrażające pracownikom karami dyscyplinarnymi za przekroczenia przeciwko jego przepisom. Karami dyscyplinarnymi są: a) upomnienie, b) nagana, c) grzywna do 100 złotych, d) przeniesienie na urząd niższej kategorii, e) złożenie z urzędu: 1) z pozostawieniem prawa do emerytury, 2) z ograniczeniem emerytury, 3) lub z odjęciem prawa do emerytury.

Art. 30.

Do orzekania w postępowaniu dyscyplinarnem powołane są:

1) gminna komisja dyscyplinarna, jako władza dyscyplinarna I instancji składająca się z członków, wybranych przez radę gminną z jej grona,

2) oraz państwowa komisja dyscyplinarna jako władza dyscyplinarna II i ostatniej instancji powołana przez wydział powiatowy.

Koszta połączone z urzędowaniem gminnej komisji dyscyplinarnej ponosi gmina, a powiatowej — związek komunalny.

Szczegółowe przepisy o ustroju oraz trybie postępowania i orzekania władz dyscyplinarnych wyda Minister Spraw Wewnętrznych w rozporządzeniu wykonawczem.

O statutach gminnych.

Art. 31.

Gminy mają prawo wydawania postanowień ogólnie obowiązujących na ich obszarze (miejscowych statutów prawnych) w sprawach należących do ich kompetencji, które nie są dostatecznie ustawą uregulowane, lub które ustawa pozwala im statutem regulować.

Statut gminny nie może się sprzeciwiać obowiązującym ustawom, ani statutom związków komunalnych wyższego stopnia tego samego powiatu i województwa.

Postanowienia statutu gminnego tracą moc obowiązującą z upływem czasu, na jaki zostały wydane lub z chwilą wejścia w życie późniejszych ustaw lub statutów, które sprawy nim objęte regulują w sposób odmienny.

Statut gminy, jego zmiana, uzupełnienie lub zniesienie wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej.

Statut gminny, zatwierdzony przez władzę nadzorczą, musi być podany do publicznej wiadomości, w sposób w gminie przyjęty, i wchodzi w życie po upływie dni 14 po dniu ogłoszenia, jeśli w nim późniejszego terminu nie przewidziano.

Postanowienia końcowe.

Art. 32.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Pierwsze wybory do rad gminnych wedle ustawy niniejszej zarządzi Minister Spraw Wewnętrznych w terminie 6 miesięcznym od jej wejścia w życie.

Art. 33.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z dniem tym tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy, dotyczące przedmiotów, unormowanych tą ustawą.

PROJEKT USTAWY

z dnia 1932 r.

o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego, opracowany w Departamencie Samorządowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych*)

S K O R O W I D Z

Treść:

DZIAŁ I. Przepisy, dotyczące obszaru całego Państwa, z wyjątkiem województwa śląskiego (art. 1 — 59).

Rozdział 1. Nazwa i kadencja organów ustrojowych związków samorządowych (art. 1 — 2),

Rozdział 2. Prawo wybierania i wybieralności do organów samorządowych. Przymus przyjęcia mandatu (art. 3 — 6).

Rozdział 3. Gmina wiejska (art. 7 — 13).

Rozdział 4. Gromada (art. 14 — 29).

Rozdział 5. Ustrój organów samorządowych w gminach wiejskich, miastach i w niektórych gminach uzdrowiskowych (art. 30 — 40).

*) Projekt rzeczony podajemy dla całości obrazu rozwoju myśli legislacyjnej o gminie wiejskiej w tej formie, w jakiej był przedmiotem narady sfer samorządowych, odbytej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w dniach 22 i 23 grudnia 1931 r. Nie jest to jeszcze ostateczny projekt Rządu; liczyć się należy z pewnymi zmianami, które jednak według wszelkiego prawdopodobieństwa nie będą dotyczyć zasad, na których projekt zbudowano.

Projekt znajdzie się w Sejmie prawdopodobnie w styczniu 1932 r.

Redakcja.

Rozdział 6. Postanowienia dotyczące powiatowych związków samorządowych (art. 41 — 42).

Rozdział 7. Kontrola wewnętrzna (własna) w związkach samorządowych (art. 43 — 47).

Rozdział 8. Uprawnienia władz nadzorczych (art. 48 — 59).

DZIAŁ II. Przepisy, dotyczące poszczególnych obszarów Państwa (art. 60 — 93).

Rozdział 1. Przepisy, dotyczące obszaru województw: białostockiego, (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego), kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego (art. 60 — 69).

Rozdział 2. Przepisy, dotyczące obszaru województw: nowogrodzkiego, poleskiego, wileńskiego i wołyńskiego oraz powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego, województwa białostockiego (art. 70 — 72).

Rozdział 3. Przepisy, dotyczące obszaru województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego (art. 73—79).

Rozdział 4. Przepisy, dotyczące obszaru województw: pomorskiego i poznańskiego (art. 80 — 93).

DZIAŁ III. Postanowienia przejściowe i końcowe (art. 94 — 107).

Rozdział 1. Postanowienia przejściowe (art. 94 — 103).

Rozdział 2. Postanowienia końcowe (art. 104 — 107).

D Z I A Ł I.

Przepisy dotyczące obszaru całego Państwa z wyjątkiem województwa śląskiego.

ROZDZIAŁ I.

Nazwa i kadencja organów ustrojowych związków samorządowych.

Art. 1.

1) Organem stanowiącym i kontrolującym w gminach wiejskich jest rada gminna, w miastach — rada miejska, w powiatowych związkach samorządowych — rada powiatowa.

2) Organem zarządzającym i wykonawczym w gminach wiejskich jest zarząd gminy, w miastach — zarząd miasta, w powiatowych związkach samorządowych — wydział powiatowy.

3) Na czele zarządu gminy stoi wójt gminy (podwójci), na czele zarządu miasta — burmistrz (wiceburmistrz), a w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych — prezydent (wiceprezydent).

4) Członkowie rad, z wyjątkiem wchodzących do ich składu, stosownie do postanowień ustaw specjalnych członków organów zarządzających, noszą nazwę: „radni“ (gminni, miejscy, powiatowi), członkowie zarządu gminy i zarządu miasta, o ile nie są przełożonymi lub ich zastępcami — ławnicy (gminni, miejscy).

5) O ile z treści postanowień ustawy nie wynika inaczej, należy pod określeniem „gmina“ rozumieć gminę wiejską i miejską, pod określeniem zaś: „organ gminny“, „zarząd gminny“, „rada gminna“ — organ i zarząd gminy wiejskiej i miejskiej oraz radę gminną i radę miejską.

6) W dalszych postanowieniach niniejszej ustawy organ stanowiący i kontrolujący nosi nazwę „organ stanowiący”, organ zaś zarządzający i wykonawczy — „organ zarządzający”.

7) Pod określeniem w postanowieniach ustawy niniejszej: „członek organu zarządzającego” rozumieć należy: w gminach wiejskich — wójta, podwójciego i ławników gminnych, w miastach — burmistrza i wiceburmistrza, względnie prezydenta i wiceprezydenta oraz ławników miejskich.

Art. 2.

1) Kadencja organów stanowiących oraz organów zarządzających w gminach wiejskich, miastach i w powiatowych związkach samorządowych trwa lat pięć.

2) Członkowie organów stanowiących oraz niezawodowi członkowie organów zarządzających, wchodzący do składu tych organów z listy zastępców radnych lub z wyborów uzupełniających, urzędują tylko do końca kadencji, o której mowa w ustępie 1.

3) Zawodowi członkowie zarządu gminnego wybierani są na lat dziesięć.

ROZDZIAŁ 2.

Prawo wybierania i wybieralności do organów samorządowych.

Przymus przyjęcia mandatu.

Art. 3.

1) Prawo wybierania do organów samorządowych, o ile wybory do tych organów są bezpośrednie, służy, z wyjątkiem niezawodowych wojskowych służby czynnej, każdemu obywatelowi Państwa Polskiego bez różnicy płci, który odpowiada następującym warunkom:

a) ukończył w dniu zarządzenia wyborów 24 lata życia;

b) mieszka przynajmniej od roku, licząc wstecz od dnia zarządzenia wyborów, na obszarze tego związku samorządowego, którego organ podlega wyborowi;

c) nie jest pozbawiony prawa wybierania do Sejmu w myśl przepisów art. 3 ustawy z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 66 poz. 590).

2) Warunek jednorocznego zamieszkania nie dotyczy:

a) osiadłych przed dniem zarządzenia wyborów osadników lub kolonistów oraz członków ich rodzin;

b) funkcjonariuszów państwowych, powołanych lub przeniesionych służbowo przed dniem zarządzenia wyborów, oraz członków ich rodzin.

3) Przy ustalaniu faktu zamieszkania mają zastosowanie odpowiednie przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o ewidencji i kontroli ruchu ludności (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 309) oraz wydanych na jego zasadzie rozporządzeń.

Art. 4.

1) Wybrany do organów samorządowych może być, z wyjątkiem osób wojskowych służby czynnej, każdy obywatel Państwa Polskiego bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów ukończył 30 lat życia i odpowiada warunkom, zawartym w art. 3 ust. 1 pod lit. b) i c).

2) Do rady miejskiej i rady powiatowej, jak również na urząd sołtysa, podsołtysa i niezawodowego członka organu zarządzającego każdego związku samorządowego może być wybrany tylko obywatel Państwa Polskiego, który obok warunków wybieralności, wymienionych w ust. 1, włada językiem polskim w słowie i piśmie.

3) Wybrany do wydziału powiatowego może być tylko obywatel Państwa Polskiego, który odpowiada warunkom, wymienionym w ust. 1) oraz posiada kwalifikacje, określone ustawą niniejszą i przepisami, wydanymi na jej podstawie.

4) Wybrany na urząd zawodowego członka organu zarządzającego gminy wiejskiej i miejskiej (art. 38) może być tylko obywatel Państwa Polskiego, który ma prawo wybieralności do jakiegokolwiek rady gminnej na obszarze Państwa Polskiego, władza językiem polskim w słowie i piśmie oraz posiada kwalifikacje, określone ustawą niniejszą i przepisami, wydanymi na jej podstawie.

5) Prawo wybieralności do wydziału powiatowego nie służy czynnym na obszarze jego działania: burmistrzom, wójtom i sołtysom oraz ich zastępcom.

6) Przy ustalaniu biernego prawa wyborczego do organów samorządowych postanowienia art. 3 ust. 2 i 3 mają odpowiednie zastosowanie.

Art. 5.

1) Nie mogą być wybrani na członków organów samorządowych (art. 1) pozostający w służbie czynnej: funkcjonariusze rządowych i samorządowych władz nadzorczych oraz funkcjonariusze policji państwowej i straży granicznej.

2) Funkcjonariusz związku samorządowego oraz jego zakładów i przedsiębiorstw, wybrany do organu stanowiącego lub na stanowisko niezawodowego członka organu zarządzającego tegoż związku, ma prawo do bezpłatnego zaliczalnego do wysługi emerytalnej urlopu na czas piastowania mandatu, o ile w ciągu dni siedmiu po wyborze, złoży na ręce przełożonego zarządu odnośnego związku samorządowego oświadczenie o przyjęciu wyboru.

3) Funkcjonariusz, o którym mowa w ustępie poprzednim, wybrany na stanowiska zawodowego członka organu zarządzającego związku samorządowego, w którym jest zatrudniony, musi zrzec się swej posady, o ile przyjmie wybór i złoży o tem oświadczenie w trybie i terminie, określonym w ust. 2, a wybór jego uzyska zatwierdzenie właściwej władzy nadzorczej. Funkcjonariuszowi takiemu służy jednak prawo do zaliczalnego do wysługi emerytalnej urlopu bezpłatnego na czas zajmowania stanowiska zawodowego członka organu zarządzającego w okresie próbnym, o ile właściwa władza nadzorcza uzależni zatwierdzenie wyboru od odbycia okresu próbnego (art. 49 ust. 3).

4) Niezłożenie oświadczenia, o którym mowa w ust. 2 i 3, powoduje utratę mandatu.

Art. 6.

1) Każdy obywatel Państwa Polskiego, wybrany do organów samorządowych, obowiązany jest przyjąć niepłatne stanowisko w tych organach i sprawować je do końca kadencji, o ile mieszka na obszarze odnośnego związku samorządowego i posiada prawo wybieralności.

2) Do odmówienia przyjęcia mandatu i do złożenia go przed upływem kadencji organu samorządowego uprawnione są osoby następujące:

- a) kobiety,
- b) duchowni wszystkich wyznań, uznanych przez Państwo Polskie;
- c) osoby, które piastują urząd publiczny;
- d) osoby, które przekroczyły sześćdziesiąt lat życia;
- e) osoby, które wskutek ułomności fizycznej lub znacznie nadwątzonego zdrowia nie mogą sprawować obowiązków publicznych;
- f) osoby, które są stale zatrudnione poza obszarem odnośnego związku samorządowego, albo których zajęcie połączone jest z częstym i dłuższym wydalaniem się poza siedzibę organu samorządowego.

g) osoby, które sprawowały już mandat w odnośnych organach samorządowych w ciągu bezpośrednio ubiegłej kadencji;

h) osoby, które podadzą inne ważne powody, zasługujące na uwzględnienie.

3) W razie odmowy przyjęcia lub w razie złożenia mandatu niepłatnego członka organu samorządowego przed upływem jego kadencji, wydział powiatowy w odniesieniu do powiatowego związku samorządowego gminy wiejskiej i miasta niewydzielonego z powiatowego związku samorządowego, a zarząd miasta, działając kolegialnie (art. 32), w odniesieniu do miasta wydzielonego mają prawo podwyższyć w drodze uchwały na czas od roku do lat trzech o dziesięć do dwudziestu procent przypadające na zainteresowaną osobę bezpośrednie komunalne podatki gminne względnie powiatowe albo nałożyć grzywnę od dziesięciu do stu złotych na korzyść odnośnego związku samorządowego. Osobom zainteresowanym służy prawo zaskarżenia takich uchwał w ciągu dni czterech po dniu doręczenia do właściwego wojewody, orzekającego w tym zakresie przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), a w odniesieniu do m. st. Warszawy — do ministra spraw wewnętrznych. Decyzja wojewody względnie ministra spraw wewnętrznych jest ostateczną.

ROZDZIAŁ 3.

Gmina wiejska.

Art. 7.

1) Do obszaru gminy wiejskiej wchodzi jedno lub więcej osiedli (wsi) wraz z osadami, przysiółkami, kolonjami, zaściankami i folwarkami.

2) Wielkość obszaru tego powinna odpowiadać naturalnemu, o ile możliwości, zasięgowi wspólnego zainteresowania lokalnymi sprawami publicznymi ogółu mieszkańców połączonych osiedli, jak również zapewniać gminie zdolność wykonywania ciężących na niej zadań.

Art. 8.

1) Członkami rady gminnej są: wójt, jako przewodniczący, podwójci, jako zastępcy, ławnicy gminni oraz radni gminni.

2) Liczba radnych gminnych w gminach wiejskich, liczących:

a) do pięciu tysięcy mieszkańców wynosi dwunastu;

b) od pięciu tysięcy do dziesięciu tysięcy mieszkańców — szesnastu;

c) powyżej dziesięciu tysięcy — dwudziestu.

W takiej samej liczbie powołuje się zastępców radnych gminnych, a to w celu uzupełnienia liczby radnych w razie ich śmierci, złożenia lub utracenia mandatów.

Art. 9.

1) Zarząd gminy składa się: z wójta, jako przełożonego, podwójciego, jako jego zastępcy, oraz ławników gminnych, których liczba wynosi w gminach liczących do dziesięciu tysięcy mieszkańców — dwóch, w gminach zaś większych — trzech.

2) Wyboru wójta i podwójciego dokonują radni zwykłą większością głosów ustawowej ich liczby.

3) Ławników gminnych wybierają radni gminni względną większością głosów. O ile na daną gminę przypada trzech ławników, wybierani są oni w głosowaniu stosunkowym.

4) Sposób dokonywania wyborów wójta, podwójciego i ławników określi regulamin wyborczy, wydany przez ministra spraw wewnętrznych.

5) Radny gminny, przyjmując wybór na wójta, podwójciego lub ławnika gminnego, traci mandat radnego.

Art. 10.

1) Członkowie zarządu gminy i rady gminnej nie mogą wchodzić w stosunki prawne z daną gminą w charakterze przedsiębiorcy, dostawcy lub dzierżawcy, a jeśli w chwili wyboru pozostają w takich stosunkach, nie mogą objąć stanowiska dopóki te stosunki trwają i dopóki rachunki z nich wynikające nie będą ostatecznie uregulowane.

2) Jeżeli w danej sprawie zainteresowany jest materialnie członek zarządu gminy lub rady gminnej albo też krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, członek taki nie może być obecnym przy rozważaniu sprawy, ani brać udziału w głosowaniu nad nią.

3) Uchwały zarządu gminy lub rady gminnej, powzięte w obecności osób, o których mowa w ust. 1 lub 2) mogą być unieważnione przez władzę nadzorczą na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu.

Art. 11.

1) Nieważne są uchwały rady gminnej, powzięte z naruszeniem istotnych wymagań formalnych albo sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawnymi. Uchwały takie wójt gminy obowiązany jest zawiesić i przesłać bezzwłocznie wydziałowi powiatowemu, który orzeka o ich nieważności.

2) Zarząd gminy może wstrzymać wykonanie uchwał rady gminnej, które są niewykonalne lub sprzeczne z interesem gminy. Zakwestjonowaną uchwałę rady gminnej zarząd gminy obowiązany jest wnieść na najbliższe jej posiedzenie. Uchwała taka staje się ważna, gdy rada gminna powyższe ją ponownie większością dwóch trzecich głosów ustawowego swego składu.

Art. 12.

1) Gmina wiejska obowiązana jest utworzyć taką ilość stanowisk służbowych, jaka jest niezbędna dla prawidłowego wykonywania jej zadań, a przytem przynajmniej jedno stanowisko sekretarza gminnego. Wszelkie stałe stanowiska należy objąć statutem stanowisk służbowych.

2) Na stanowisko sekretarza gminnego mogą być powoływane tylko osoby, które poza ukończeniem co najmniej publicznej szkoły powszechnej lub wykształceniem równorzędnem posiadają przepisane kwalifikacje zawodowe.

3) Postanowienie ust. 1 nie ma zastosowania do gmin, nie przekraczających pięciu tysięcy ludności, o ile w gminach tych ustanowiony jest urząd wójta zawodowego.

Art. 13.

1) Sekretarza gminnego powołuje wójt za zgodą starosty powiatowego, który zasięga uprzednio opinii wydziału powiatowego.

2) Sekretarz gminny jest urzędnikiem gminy wiejskiej, przez nią opłacanym według norm, zawartych w ustawach specjalnych.

3) Zakres praw, obowiązków i odpowiedzialności służbowej sekretarza gminnego określa statut służbowy, uchwalony na wniosek zarządu gminy przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy.

4) Wójt zwalnia sekretarza gminnego na podstawie uchwały zarządu gminy po uzyskaniu zgody starosty powiatowego, który zasięga uprzednio opinii wydziału powiatowego.

5) Pozostałych pracowników gminnych przyjmuje i zwalnia wójt gminy.

ROZDZIAŁ 4.

Gromada.

Art. 14.

1) Gromadę wiejską stanowi z reguły każde osiedle (wieś, sióło, kolonja, osada, zaścianek i folwark); osiedla te jednak mogą być łączone i tworzyć wspólną gromadę.

2) Każda nieruchomość w gminie wiejskiej należy do obszaru jednej z gromad. Wszystkie osoby, zamieszkałe na obszarze nieruchomości należą do właściwej gromady.

3) Każda gromada wchodzi do obszaru gminy wiejskiej, o ile nie stanowi odrębnej gminy.

4) Gromada posiada osobowość prawną.

Art. 15.

1) Utworzenie nowej gromady, zniesienie istniejącej, oraz wszelkie zmiany granic gromad w obrębie gminy wiejskiej, jak również ustalenie i zmiana nazwy gromady następuje drogą rozporządzenia wojewody przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) na wniosek wydziału powiatowego, po wysłuchaniu opinii zainteresowanych zebrań, względnie rad gromadzkich oraz rady gminnej.

2) Rozrachunki między gromadami i likwidację spraw majątkowych przy zmianie granic przeprowadzają zainteresowane gromady w drodze porozumienia, a o ile porozumienie takie nie dojdzie do skutku — właściwy wydział powiatowy.

Art. 16.

1) Zakres działania gromady obejmuje zarząd majątkiem i dobrem gromadzkim, tudzież rozporządzanie dochodami z tych źródeł.

2) Gromada współdziała ponadto z gminą wiejską w wykonaniu jej zadań, spełnia funkcje publiczne, poruczone jej przez gminę (art. 27), oraz zarządza w granicach swych dochodów ogólnymi sprawami, wynikającymi z siedzibki go współżycia, jak:

a) zakładanie i utrzymywanie ulic, chodników oraz sadzenie i konserwacja drzewek przydrożnych, tudzież ochrona ich przed uszkodzeniem i zniszczeniem i t. p.

b) utrzymywanie dróg gromadzkich o charakterze prywatno-prawnym, publicznie używanych, bez naruszenia atoli praw osób trzecich oraz publicznych dróg gruntowych o znaczeniu lokalnym, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1920 roku o zakładaniu i utrzymywaniu dróg publicznych (Dz. U. R. P. Nr. 6 poz. 32 z r. 1921), do czasu przekazania tych dróg właściwemu związkowi komunalnemu;

c) zakładanie i utrzymywanie studzien we wsi, służących do użytku publicznego;

d) zakładanie i utrzymywanie domów ludowych, bibliotek i t. p.

e) organizowanie i popieranie ochotniczych straży ogniowych;

f) inne sprawy o znaczeniu wyłącznie lokalnym, podejmowane w miarę możliwości, celem podniesienia stanu kulturalnego, gospodarczego i zdrowotnego osiedli oraz ogółu mieszkańców gromady.

3) Zadania powyższe wykonują gromady za pośrednictwem swych organów oraz przy pomocy środków, ustawą niniejszą przewidzianych.

4) Gromady nie są uprawnione do przyjmowania i zatrudniania stałego personelu biurowego lub stale płatnych funkcjonariuszów. Do dostarczenia gromadzie potrzebnej pomocy biurowej obowiązana jest wła-

ściwa gmina wiejska; czynności, związane z taką pomocą należą do urzędu gminnego.

W wyjątkowych wypadkach, gdy gromada posiada własne urządzenie i zakłady lub przedsiębiorstwa, właściwy wydział powiatowy może zezwolić gromadzie na zatrudnienie odpowiednich pracowników. Liczbę ich i wysokość wynagrodzenia określa uchwała rady gromadzkiej, która uzyskuje moc prawną po zatwierdzeniu jej przez wydział powiatowy.

5) Postanowienia ust. 2 nie zwalniają gminy wiejskiej ani nie zmniejszają dotychczasowych zadań, ciążących na niej z mocy obowiązujących ustaw szczególnych.

Art. 17.

1) Organami gromady są:

a) w gromadach, liczących do stu mieszkańców — zebranie gromadzkie i sołtys, względnie jego zastępca (podsołtys);

b) w gromadach, liczących ponad stu mieszkańców — wybieralna na lat pięć rada gromadzka i sołtys, względnie jego zastępca (podsołtys).

2) W gromadach, liczących co najmniej tysiąc mieszkańców, zastępcami sołtysa są dwaj podsołtysi, jako stali jego pomocnicy w wykonywaniu bieżących czynności służbowych. Sołtysa w wypadku jego nieobecności lub niemożności pełnienia obowiązków służbowych zastępuje jeden z podsołtysów w kolejności ustalonej przez właściwy wydział powiatowy.

3) Prawo uczestnictwa w zebraniu gromadzkim w gromadach, wymienionych w ust. 1 pod lit. a), mają wszyscy mieszkańcy gromady, którym w myśl art. 3 służy prawo bezpośredniego wybierania do organów samorządowych.

4) Członkami rady gromadzkiej w gromadach, wymienionych w ust. 1 pod lit. b), są: sołtys, jako przewodniczący, podsołtys i) oraz radni gromadzcy.

5) Liczba radnych gromadzkich i zastępców w gromadach liczących:

a) do 500 mieszkańców wynosi 8 radnych i 4 zastępców;

b) ponad 500 do 1500 — 16 radnych i 8 zastępców;

c) ponad 1500 — 24 radnych i 12 zastępców.

6) W wypadku odmowy przyjęcia mandatu radnego gromadzkiego lub jego zastępcy mają zastosowanie postanowienia art. 6.

7) W gromadach, o których mowa w ust. 1 pod lit. a), o ile ich sprawy majątkowe lub gospodarka finansowa tego wymaga, może wydział powiatowy po wysłuchaniu opinii zebrania gromadzkiego i rady gminnej skasować zebranie gromadzkie i powołać w jego miejsce radę gromadzką. Do gromad takich mają zastosowanie przepisy ustawy niniejszej, dotyczące gromad, liczących ponad dwustu mieszkańców.

Art. 18.

W gminach wiejskich, których obszar obejmuje tylko jedną gromadę, odrębne organa gromady nie istnieją, funkcje ich natomiast sprawują odpowiednie organa gminne.

Art. 19.

1) Sołtysa i podsołtysa wybiera na lat trzy z pośród mieszkańców gromady, posiadających bierne prawo wyborcze do organów samorządowych w myśl art. 4 ust. 2, w gromadach, liczących do stu mieszkańców — zebranie gromadzkie, w gromadach zaś liczących ponad stu mieszkańców — radni gromadzcy, w obydwóch wypadkach zwykłą większością głosów obecnych.

2) Dla dokonania wyboru sołtysa i podsołtysa potrzebna jest w gro-

madach, gdzie wyborów dokonywa zebranie gromadzkie, obecność co najmniej jednej czwartej ustawowej liczby jego uczestników, w gromadach, gdzie wybór należy do radnych gromadzkich — obecność zwykłej większości ustawowej ich liczby.

3) Wybór sołtysów i podsołtysów podlega zatwierdzeniu starosty powiatowego. W razie odmowy zatwierdzenia kandydatów lub jednego z nich następują ponowne wybory w terminie, wyznaczonym przez starostę powiatowego. O ile właściwe kolegium wyborcze nie dokona wyboru lub nowowybrany kandydat wakujący nie uzyska zatwierdzenia, starosta powiatowy obsadza wakujący urząd sołtysa (podsołtysa) do czasu, gdy wybrany przez właściwe kolegium wyborcze kandydat uzyska zatwierdzenie.

4) W wypadku odmowy przyjęcia urzędu sołtysa lub podsołtysa, powołanego w drodze wyborów, jak również w trybie ust. 3 mają zastosowanie postanowienia art. 6.

5) W razie wyboru sołtysa i podsołtysa z pośród radnych gromadzkich na miejsce wybranych wchodzi do składu rady zastępcy radnych.

Art. 20.

1) Sołtys otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gromady. Normy wynagrodzenia określi rozporządzenie wykonawcze.

2) W wypadku, gdy gromada nie posiada środków finansowych lub będą one niewystarczające, obowiązek wynagrodzenia sołtysa względnie odpowiedniego uzupełnienia wynagrodzenia obciąża właściwą gminę.

Art. 21.

Postanowienia art. 10 mają zastosowanie do sołtysa, podsołtysa i radnych gromadzkich.

Art. 22.

1) Do zakresu działania zebrania gromadzkiego i rady gromadzkiej należy podejmowanie uchwał w sprawach, wymienionych w art. 16.

2) Do prawomocności uchwał zebrania gromadzkiego niezbędna jest obecność jednej czwartej liczby osób, posiadających prawo uczestnictwa w zebraniu. Uchwały zapadają większością głosów obecnych. Przy równości głosów głos przewodniczącego liczy się za dwa. W razie niedojścia do skutku zebrania gromadzkiego z powodu braku przepisanej liczby obecnych, następne zebranie, zwołane dla tego samego porządku obrad, nie wcześniej niż po dwóch tygodniach i nie później niż w ciągu 6-ciu tygodni, jest prawomocne bez względu na liczbę obecnych.

3) Uchwały zebrania gromadzkiego, podlegające zatwierdzeniu władzy nadzorczej, wymagają większości głosów więcej niż połowy osób, uprawnionych do uczestnictwa w zebraniu.

4) Do prawomocności uchwał rady gromadzkiej niezbędna jest obecność więcej niż połowy członków rady. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów. Sołtys (przewodniczący) i podsołtys biorą udział w głosowaniu. Wstrzymujących się od głosowania zalicza się do głosujących za wnioskiem. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Uchwały, podlegające zatwierdzeniu władzy nadzorczej, wymagają większości co najmniej dwóch trzecich głosów ustawowego składu rady.

5) Zebraniu gromadkiemu, względnie radzie gromadzkiej, przewodniczy sołtys albo jego zastępca (podsołtys). Gdy chodzi o wybór sołtysa i podsołtysa oraz rozpatrywanie przedstawionych przez nich sprawozdań z działalności i rachunków z powierzonych im funduszków gromadzkich — funkcje przewodniczącego obejmuje wójt, podwójci, albo powołany przez wójta jeden z uczestników zebrania lub jeden z radnych gromadzkich.

6) Zebranie gromadzkie i radę gromadzką zwołuje sołtys, a w wypadku niemożności pełnienia przez niego obowiązków służbowych — podsołtys, przynajmniej raz na rok. Rada gromadzka (zebranie gromadzkie) może określić częstsze terminy zebrań; uchwała taka wymaga zatwierdzenia wydziału powiatowego. Zebranie względnie rada gromadzka powinna być zwołana najpóźniej w ciągu dni czterech, gdy żądają tego uczestnicy zebrania gromadzkiego w liczbie co najmniej jednej dziesiątej wszystkich osób, uprawnionych do uczestnictwa w zebraniu, lub gdy żądanie takie zgłosi jedna trzecia część ustawowego składu rady gromadzkiej.

7) Sołtys jest organem zarządzającym i wykonawczym gromady, w szczególności:

a) zarządza majątkiem gromadzkim i załatwia wszystkie bieżące czynności gromady,

b) reprezentuje gromadę nazewnątrz,

c) przygotowuje wnioski na zebranie lub na radę gromadzką,

d) wykonywa uchwały zebrania i rady gromadzkiej.

8) Sołtys jest ponadto pomocnikiem i podwładnym wójta w sprawach administracji rządowej i gminnej oraz współdziała z organami policji państwowej na terytorjum gromady.

Art. 23.

1) Wydatki, związane z wykonaniem swych zadań, pokrywa gromada z dochodów majątku gromadzkiego i z opłat za korzystanie zakładów i urządzeń gromadzkich (np. rzeźnie, kąpielisko, targowice i t. p.).

2) Przeznaczenie dochodów, o których mowa w ust. 1 na cele, nieobjęte postanowieniami, zawartymi w art. 16 ust. 2 pod lit. a) do f), może nastąpić jedynie na mocy uchwały zebrania gromadzkiego, względnie rady gromadzkiej, zatwierdzonej przez wydział powiatowy po zasięgnięciu opinii rady gminnej.

3) W razie braku lub niewystarczalności dochodów, określonych w ustępie 1, dla dokonania zadań, przewidzianych w art. 16 ust. 2 pod lit. a) do f), może rada gminna na wniosek gromady pociągnąć jej mieszkańców do uiszczenia na ściśle określone cele publiczne gromady składki pieniężnej oraz nakładać obowiązków osobistych świadczeń w naturze. Wniosek taki wymaga uchwały zebrania gromadzkiego, powziętej większością głosów więcej niż połowy ustawowej liczby jego uczestników, względnie uchwały rady gromadzkiej, powziętej większością trzech czwartych głosów ustawowego składu rady.

Art. 24.

1) Składki pieniężne (art. 23 ust. 3) pobierane będą przez sołtysa pod kontrolą zebrania gromadzkiego lub rady gromadzkiej na podstawie uchwały rady gminnej (statutu gminnego), powziętej zwykłą większością głosów i po zatwierdzeniu uchwały tej (statutu) przez wydział powiatowy.

2) Postanowienia ustępu poprzedniego mają również zastosowanie do osobistych świadczeń w naturze, o których mowa w art. 23 ust. 3.

3) Przeciw odrzuceniu przez radę gminną wniosku gromady w sprawie składki pieniężnej lub świadczeń w naturze służy gromadzie w ciągu dni trzydziestu prawo sprzeciwu do wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie.

4) Ogólna suma składki nie może być wyższa, aniżeli połowa sumy dodatków do państwowego podatku gruntowego, przypadającego gminie z obszaru danej gromady i rozkładana będzie podług postanowień ustawy

z dnia 20 marca 1931 r. o samoistnym podatku wyrównawczym dla gmin wiejskich (Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 172).

5) Uchwała rady gminnej (statut gminny) może przewidywać zwolnienie od świadczeń, o których mowa w ust. 1, niektórych gruntów lub nieruchomości.

Art. 25.

1) Do świadczeń osobistych w naturze, ustalonych w trybie art. 23 ust. 3 i 24 ust. 2 obowiązani są wszyscy pełnoletni mieszkańcy gromady, którzy nie przekroczyli 50 lat życia, z wyjątkiem:

- a) osób fizycznie niezdolnych do takich świadczeń,
- b) kobiet brzemiennych, jak również mających jedno lub więcej dzieci w wieku do lat 7,
- c) osób, korzystających z prawa eksterytorjalności oraz członków ich rodzin,
- d) duchowieństwa wszystkich wyznań, uznanych przez Państwo Polskie,
- e) osób wojskowych, pozostających w służbie czynnej,
- f) funkcjonariuszów państwowych i samorządowych, członków ich rodzin, oraz osób stale zatrudnionych poza granicami gminy, do której obszaru wchodzi gromada,
- g) uczniów szkół średnich ogólnie-kształcących oraz zawodowych i słuchaczy wyższych uczelni,
- h) wójta, podwójciego, sołtysa i podsołtysa oraz członków ich rodzin.

2) Uchwała rady gminnej (statut) o świadczeniach osobistych w naturze może ponadto przewidywać inne zwolnienia.

3) Do świadczeń w naturze mogą być pociągane również osoby fizyczne i prawne, opłacające podatek państwowy od gruntów, nieruchomości względnie przemysłowy, o ile przedmiot opodatkowania położony jest na obszarze gromady. Wyłączeniu podlegają państwowe i samorządowe instytucje oraz zakłady użyteczności publicznej.

4) Obowiązani do osobistych świadczeń w naturze na rzecz gromady, mogą obowiązek ten wykonać osobiście, bądź też przez odpowiednich zastępców albo przez uiszczenie ekwiwalentu w gotówce, stosownie do postanowień uchwały rady gminnej (statutu).

5) Rozkładu świadczeń w naturze dokonywa sołtys pod kontrolą rady gromadzkiej (zebrania gromadzkiego).

6) Ustanowienie terminu i kolejności świadczeń pracowników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych, przedsiębiorstwach przemysłowych i innych zakładach pracy, wymaga uprzedniego porozumienia się z kierownikiem tych gospodarstw i zakładów. W wypadku niemożności osiągnięcia porozumienia decyzja należy do wójta gminy.

7) Obowiązek świadczeń osobistych w naturze nie może być nakładany na rolników na porze zasiewów, sprzętu siana i zbiorów ziemio-
plodów.

Art. 26.

1) Składki pieniężne, o których mowa w art. 24 ust. 1, mają charakter danin komunalnych.

2) Do świadczeń w naturze, o których mowa w art. 25, mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 342).

Art. 27.

Zarząd gminy może na mocy uchwały rady gminnej, zatwierdzonej przez wydział powiatowy, poruczyć gromadzie spełnianie niektórych za-

dań gospodarki gminnej na obszarze gromady, o ile przekaże jej na te cele z funduszków gminnych dostateczne środki finansowe.

Art. 28.

1) O ile wymaga tego gospodarka gromady, ze względu na posiadany przez nią majątek, zakłady i urządzenia gromadzkie — wydział powiatowy może nałożyć na gromadę obowiązek opracowania na każdy rok planu finansowego w granicach dochodów i rozchodów gromady (budżetu).

2) Plan finansowy (preliminarz budżetowy) gromady podlega zatwierdzeniu wydziału powiatowego. Preliminarz sporządza sołtys w porozumieniu z zarządem gminy, działającym kolegiąlnie, a uchwała zebranie gromadzkie, względnie rada gromadzka. Zarząd gminy przedstawia wydziałowi powiatowemu preliminarze budżetowe gromad łącznie z preliminarzem budżetowym gminy.

Art. 29.

1) Nadzór nad działalnością gromad sprawuje przy pomocy zarządu gminy przewodniczący wydziału powiatowego.

2) Na wniosek wydziału powiatowego wojewoda przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) może w drodze rozporządzenia w całości lub w części przekazać na czas do odwołania niektóre uprawnienia wydziału powiatowego w zakresie nadzoru nad gromadami zarządowi gminy.

3) Decyzje w sprawach wyborów do rad gromadzkich i na urząd sołtysa (podsółtysa) wskutek protestu, jak również z urzędu, wydaje właściwy starosta powiatowy.

4) Sołtys ma obowiązek wstrzymać wykonanie uchwały zebrania gromadzkiego, względnie rady gromadzkiej, jeżeli uzna, że uchwała ta powzięta została z naruszeniem istotnych wymogów formalnych, jest sprzeczna z obowiązującymi przepisami prawnymi, albo jest szkodliwa dla dobra gromady lub Państwa. Uchwały takie sołtys przesyła przewodniczącemu wydziału powiatowego, który orzeka o ich ważności. Wydziałowi powiatowemu służy również prawo uchylania powyższych uchwał.

5) Uchwały zebrania, względnie rady gromadzkiej, w przedmiocie zbycia, zamiany i obciążenia nieruchomości, uczynienia i przyjęcia darowizny oraz zaciągnięcia zobowiązania ponad pięćset złotych nabierają mocy prawnej po zatwierdzeniu ich przez wydział powiatowy, który przed powzięciem decyzji powinien zasięgnąć opinii właściwej rady gminnej.

6) Staroście powiatowemu służy prawo nakładania na sołtysów i podsółtysów w wypadku przekroczeń i zaniedbań w wykonywaniu obowiązków służbowych następujących kar:

- a) nagany,
- b) grzywny do pięćdziesięciu złotych,
- c) złożenia z urzędu.

7) Przed nałożeniem kary należy dać obwinionemu możliwość zapoznania się z czynionemi mu zarzutami oraz złożenia wyjaśnień. Ukaranemu służy prawo odwołania się w ciągu dni czternastu za pośrednictwem starosty powiatowego do właściwego wojewody, który orzeka ostatecznie.

8) Starosta powiatowy może na podstawie uchwały wydziału powiatowego rozwiązać radę gromadzką i powołać komisarycznego sołtysa w trybie i w wypadkach, przewidzianych dla rozwiązania rady gminnej (art. 52).

ROZDZIAŁ 5.

Ustrój i zakres działania organów samorządowych w gminach wiejskich, miastach i w niektórych gminach uzdrowiskowych.

Art. 30.

1) Do zakresu działania rad gminnych (art. 1 ust. 5) należy stanowienie norm i zasad w zakresie zarządu sprawami gminnymi i gospodarki gminnej, w szczególności:

1) stanowienie o dobrowolnem podejmowaniu zadań administracji publicznej, o ile nie sprzeciwiają się temu postanowienia ustaw szczególnych oraz o ile zadania te nie są zastrzeżone innym związkiem publicznoprawnym;

2) wybór członków zarządu gminnego oraz członków komisyj;

3) uchwalanie regulaminów obrad rady i jej komisyj;

4) ustanawianie w granicach postanowień ustaw specjalnych rodzaju i ilości stanowisk służbowych oraz wysokości przywiązanych doń uposażeń;

5) ustanawianie w ramach postanowień ustaw specjalnych ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, norm wynagrodzenia, względnie odszkodowania dla członków zarządu gminnego oraz norm, dotyczących diet i kosztów podróży;

6) uchwalanie przepisów służbowych dla funkcjonariuszów samorządowych;

7) uchwalanie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnem dla zawodowych członków zarządu gminnego oraz dla funkcjonariuszów samorządowych tudzież pozostałych po nich wdów i sierot;

8) uchwalanie statutów miejscowych (miejscowych przepisów prawnych), o ile w myśl obowiązujących przepisów prawo takie gminie przysługuje;

9) podejmowanie uchwał w przedmiocie nabycia, zbycia i hipotecznego obciążenia nieruchomości, uczynienia i przyjęcia darowizny tudzież zapisu oraz ustanowienia własnej fundacji i objęcia zarządu obcej;

10) stanowienie o założeniu, przekształceniu i zwinięciu zakładu, przedsiębiorstwa albo innego urządzenia związku samorządowego;

11) podejmowanie uchwał w przedmiocie zaciągnięcia pożyczki długoterminowej i udzielenia poręki, jak również określenia maksymalnej wysokości i zasad, dotyczących zaciągania pożyczek krótkoterminowych;

12) uchwalanie preliminarza budżetowego gminy;

13) ustanawianie zasad zarządu i użytkowania majątku związku samorządowego tudzież wszelkich zakładów, przedsiębiorstw i urzędzeń związku samorządowego;

14) uchwalanie danin komunalnych oraz stanowienie o obowiązku innych świadczeń na cele gminy;

15) ustanawianie opłat za korzystanie z urzędzeń i zakładów związku samorządowego, jak również opłat administracyjnych i taks za korzystanie w obrębie gminy z publicznych środków lokomocji;

16) podejmowanie uchwał w sprawie ustalenia i zmiany nazw dzielnic, ulic, placów oraz w sprawie wznoszenia pomników na placach publicznych;

17) ustalanie zasad postępowania przy oddawaniu i przyjmowaniu robót i dostaw oraz ustanawianie norm postępowania w sprawach przetargów publicznych przy sprzedaży, kupnie i oddawaniu w dzierżawę nieruchomości i ruchomości gminnych;

18) kontrola nad finansową i gospodarczą działalnością zarządu gminnego w zakresie, przewidzianym ustawami specjalnymi ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, w szczególności zatwierdzanie sprawozdań z wykonania budżetu oraz rocznych zamknięć i bilansów zakładów tudzież przedsiębiorstw związku samorządowego;

19) uchwalanie wniosków oraz wydawanie opinii w sprawie zmiany granic gminy;

20) wydawanie opinii w sprawach potrzeb gminy oraz uchwalanie w tym zakresie petycji do Izby Ustawodawczych i Rządu;

- 21) nadawanie obywatelstwa honorowego gminy;
 - 22) inne sprawy, przewidziane ustawą niniejszą.
- 2) Dotychczasowe czynności rad gminnych, nie objęte ustępem poprzednim, a wynikając z postanowień poszczególnych ustaw i rozporządzeń, należą nadal o tyle do kompetencji tych organów, o ile nie mają charakteru czynności zarządzających i wykonawczych. W wypadkach spornych decyzja należy do władzy nadzorczej, która rozstrzyga ostatecznie.

Art. 31.

- 1) Prawo i obowiązek reprezentowania gminy należy wyłącznie do wójta, względnie do burmistrza lub prezydenta miasta.
- 2) Zarząd gminy działa nazewnątrz wyłącznie tylko przez wójta, względnie przez burmistrza i prezydenta, jako przełożonych gminy.
- 3) Zarząd gminy poza sprawami, zastrzeżonymi w myśl ustawy niniejszej kolegjalnemu załatwianiu (art. 32), działa tylko jednoosobowo. W tym zakresie wójtowie, burmistrzowie i prezydenci działają samodzielnie, pod osobistą odpowiedzialnością, przy pomocy pozostałych członków zarządu i funkcjonariuszów samorządowych.
- 4) Podwójci, wiceburmistrz i wiceprezydent są najbliższymi pomocnikami wójta, burmistrza i prezydenta, wchodzą zaś we wszystkie ich prawa i obowiązki tylko w razie nieobecności lub niemożności pełnienia przez nich czynności służbowych.

Art. 32.

- (1) Zarząd gminny działa kolegjalnie w sprawach następujących:
 - 1) przygotowywanie wszystkich spraw, w których stanowi rada gminna;
 - 2) zawieszanie uchwał rady, sprzecznych z interesem gminy, o ile zawieszenie takich uchwał przewidziane jest ustawą niniejszą lub postanowieniami ustaw specjalnych;
 - 3) uchwalanie regulaminu dla siebie oraz udzielanie opinii o statutach, regulaminach i instrukcjach dla urzędów, zakładów i przedsiębiorstw gminnych, przed ustanowieniem takich norm przez przełożonego gminy;
 - 4) decydowanie o zaciągnięciu pożyczki krótkoterminowej na czasowe zasilenie funduszy kasowych zgodnie z zasadami postępowania, ustanowionymi przez radę gminną lub miejską;
 - 5) ustalanie sposobu poboru danin komunalnych i innych świadczeń na cele gminy w granicach przepisów ustaw specjalnych;
 - 6) umarzanie należności, których ściąganie staje się niemożliwe oraz upoważnienie przełożonego zarządu gminnego do wydawania w tym zakresie decyzji;
 - 7) rozpatrywanie i zatwierdzanie ofert, składanych przy wszelkich przetargach publicznych w myśl zasad, ustalonych przez radę gminną;
 - 8) decydowanie o odstąpieniu od sporu sądowego oraz ustalenie warunków układu pojednawczego w sprawach prywatno - prawnych;
 - 9) orzekanie o nałożeniu kary dyscyplinarnej na pracownika gminnego, o ile nie zostały w tym celu powołane w granicach obowiązujących ustaw specjalne kolegjalne organa dyscyplinarne oraz o ile nakładanie takich kar nie jest zastrzeżone dla przełożonego zarządu gminnego w myśl ustaw specjalnych;
 - 10) inne sprawy, zastrzeżone do kolegjalnego decydowania w myśl postanowień ustawy niniejszej.
- 2) Postanowienia, zawarte w § 36 oraz w § 56 punkt 2 ordynacji miejskiej z dnia 30 maja 1853 r. (Zb. u. pr. str. 261), pozostają nienaruszone.

3) Kolegium członków zarządu gminy miejskiej, powołane do decydowania w sprawach, o których mowa w ust. 1, nosi nazwę magistratu.

4) Członkami kolegium zarządu gminy wiejskiej są: wójt, podwójci, oraz ławnicy gminni. Członkami kolegium magistratu są: burmistrz i wiceburmistrz względnie prezydent i wiceprezydent(ci) oraz ławnicy miejscy. Kolegium obraduje pod przewodnictwem wójta, burmistrza, prezydenta lub ich zastępców. Do powzięcia uchwał niezbędna jest obecność więcej niż połowy ustawowej liczby członków. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych. Przewodniczący bierze udział w głosowaniu i głos jego rozstrzyga w razie równości głosów.

Art. 33.

1) Wszelkie dotychczasowe uprawnienia organów samorządowych nie objęte postanowieniami art. 30 i 32, przechodzą na wójtów, burmistrzów i prezydentów, działających w myśl art. 31, ust. 3.

2) Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci załatwiają jednoosobowo i pod osobistą odpowiedzialnością wszelkie czynności organów samorządowych, działających, jako organa wykonawcze władz rządowych.

3) Postanowienia ustępu poprzedniego mają zastosowanie również do czynności organów samorządowych, orzekających w toku instancji, jako władze administracji ogólnej.

Art. 34.

1) Liczba radnych miejskich w miastach, łączących:

- a) do pięciu tysięcy mieszkańców, wynosi dwunastu;
- b) ponad pięć, do piętnastu tysięcy mieszkańców — szesnastu;
- c) ponad piętnaście do dwudziestu czterech tysięcy mieszkańców — dwudziestu czterech;
- d) ponad dwadzieścia cztery do sześćdziesięciu tysięcy mieszkańców — trzydziestu dwóch;
- e) ponad sześćdziesiąt do studziestu tysięcy mieszkańców — czterdziestu;
- f) ponad stodwadzieścia do stu osiemdziesięciu tysięcy mieszkańców — czterdziestu ósmiu;
- g) ponad sto osiemdziesiąt do dwustu pięćdziesięciu tysięcy mieszkańców — pięćdziesięciu sześciu, oraz
- h) ponad dwieście pięćdziesiąt tysięcy mieszkańców — sześćdziesięciu czterech radnych.

2) W mieście Łodzi w skład rady miejskiej wchodzi siedemdziesięciu dwóch, a w mieście stoł. Warszawie — dziewięćdziesięciu sześciu radnych.

3) Dla uzupełnienia składu rady w razie śmierci radnego, złożenia lub utracenia mandatu, wybierani są zastępcy radnych w liczbie, wynoszącej ustawową liczbę radnych.

4) O ile w ciągu kadencji liczba radnych miejskich zmniejszy się do liczby 80% ogółu ustawowej ich liczby, a lista zastępców jest wyczerpana, władza właściwa może zarządzić wybory uzupełniające. Władza ta obowiązana jest je zarządzić, o ile nie skorzysta z uprawnień, zawartych w art. 52, w wypadku, gdy liczba radnych zmniejszy się do 70% ogółu ustawowej liczby.

Władzami właściwymi w powyższych wypadkach są: starosta powiatowy w stosunku do miast niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych, wojewoda w stosunku do miast wydzielonych i Minister Spraw Wewnętrznych w stosunku do miasta stoł. Warszawy. Starostowie powiatowi i wojewodowie przed wydaniem zarządzenia obowiązani są zasięgnąć opinii właściwego powiatowego względnie wojewódzkiego organu kolejalnego.

Art. 35.

1) Członkami zarządu miasta oprócz ławników miejskich są: w mieście stoł. Warszawie — prezydent i trzech wiceprezydenci, we Lwowie, Łodzi, Krakowie, Poznaniu i Wilnie — prezydent i dwaj wiceprezydenci, w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych — prezydent i wiceprezydent, a w pozostałych miastach — burmistrz i wiceburmistrz.

2) Liczbę ławników określa rada miejska. Liczba ta nie może być mniejszą od łącznej liczby pozostałych członków zarządu miasta (prezydenta i wiceprezydentów, burmistrza i wiceburmistrza) i przekraczać dziesięciu procent ustawowej liczby radnych. Wypadające przy tem obliczeniu ułamki zaokrągla się w górę do jedności. Postanowienia niniejszego ustępu nie dotyczą miast, o których mowa w art. 37 ust. 3.

3) Prezydenta i wiceprezydentów miasta oraz burmistrza i wiceburmistrza wybierają radni zwykłą większością głosów ustawowej liczby radnych.

4) Postanowienia, zawarte w ustępie poprzednim, dotyczą również wyboru ławników zawodowych.

5) Ławników niezawodowych wybierają radni względną większością głosów przy obecności co najmniej połowy ustawowej ich liczby. O ile liczba ławników niezawodowych przekracza dwóch, wybierani są oni w głosowaniu stosunkowym.

6) Sposób dokonywania wyborów członków zarządu miasta, o których mowa w ust. 3, 4 i 5, określi regulamin wyborczy, wydany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 36.

1) Przewodniczącymi rad miejskich wszystkich miast są burmistrzowie lub prezydenci.

2) Znosi się instytucję odrębnych prezydów rad miejskich.

3) Burmistrz lub prezydent przewodnicząc w radzie miejskiej, nie bierze udziału w głosowaniu. W razie różności głosów wniosek upada.

Art. 37.

1) Upoważnia się Radę Ministrów do znoszenia w drodze rozporządzenia komisij uzdrowiskowych i wydziałów wykonawczych w uzdrowiskach, uznanych za posiadające charakter użyteczności publicznej, o ile uzdrowiska te są stacjami klimatycznymi, kąpieliskami morskimi lub zdrojowiskami, w których zakład zdrojowy jest wyłącznie własnością gminy i o ile obszar uzdrowiska wraz z okręgiem ochrony sanitarnej leży w granicach jednej gminy.

2) W wypadkach, przewidzianych w ust. 1, uprawnienia i zobowiązania funduszu kuracyjnego przechodzą na gminę, uprawnienia komisji uzdrowiskowej na radę gminną, wydziału zaś wykonawczego — na zarząd gminy. Rada Ministrów władna jest przenieść również na zarząd gminy niektóre z dotychczasowych czynności komisij uzdrowiskowych.

3) Liczba ławników w gminach uzdrowiskowych w wypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, stanowi jedną czwartą część ustawowej liczby radnych, nie może wszakże przekraczać liczby sześciu. Wypadające przy tem obliczeniu ułamki zaokrągla się w górę do jedności.

4) W wypadkach, przewidzianych w ust. 1, czynności, przejęte po wydziale wykonawczym i komisji uzdrowiskowej, zarząd gminy załatwia kolegjalnie.

Art. 38.

1) Rada gminna w gminach wiejskich, jak również rada miejska w miastach, liczących do dziesięciu tysięcy mieszkańców, mogą uchwalać,

zatwierdzoną przez wydział powiatowy, ustanowić urząd zawodowego wójta, względnie zawodowego burmistrza.

2) W miastach, liczących powyżej dziesięciu tysięcy mieszkańców, przełożonym zarządu gminy może być wyłącznie zawodowy burmistrz, względnie prezydent.

3) Wojewoda przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) może w drodze wyjątku ustanowić obowiązek powołania zawodowego burmistrza w mieście, liczącem poniżej dziesięciu tysięcy mieszkańców, o ile ze względu na stan majątkowy miasta oraz stan i liczbę przedsiębiorstw, zakładów i urzędów gminy, gospodarka miejska wymaga szczególnie fachowego i ciągłego kierownictwa.

4) Rada miejska w miastach, liczących powyżej dziesięciu tysięcy mieszkańców, a niewydziałonych z powiatowych związków samorządowych, może poza burmistrzem w drodze uchwały, zatwierdzonej przez wydział powiatowy, ustanowić urząd zawodowego wiceburmistrza.

5) W miastach, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, mogą być powołani wyłącznie zawodowi wiceprezydenci. W miastach tych rada miejska może ponadto w drodze uchwały, zatwierdzonej przez wojewodę przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), ustanowić odpowiednią ilość stanowisk zawodowych ławników miejskich, nie przekraczającą jednej trzeciej ogólnej ich liczby, określonej w art. 35 ust. 2. Wypadające przy tem obliczeniu ułamki zaokrągla się w górę do jedności.

6) W gminach, będących uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej w wypadkach, przewidzianych w art. 37 ust. 1 i 2, przełożonym zarządu gminnego może być wyłącznie zawodowy wójt, względnie zawodowy burmistrz (prezydent) miasta. W gminach tych wojewoda na podstawie uchwały wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) może ustanowić ponadto obowiązek powołania zawodowego podwójciego, względnie wiceburmistrza, oraz potrzebną liczbę zawodowych ławników w granicach postanowień art. 37 ust. 3. Na stanowiska zawodowych członków zarządów gminnych w powyższych gminach mogą być powołane tylko osoby, które obok warunków wybieralności posiadają wykształcenie fachowe i przepisane kwalifikacje zawodowe.

7) Na zawodowych: wójtów w gminach wiejskich oraz burmistrzów i wiceburmistrzów w miastach, liczących do dziesięciu tysięcy mieszkańców, mogą być powołane tylko osoby, które obok wymaganych warunków wybieralności, mają ukończoną co najmniej siedmioklasową publiczną szkołę powszechną lub posiadają wykształcenie w zakresie co najmniej czterech klas szkoły średniej ogólnie - kształcącej lub zawodowej oraz przepisane kwalifikacje zawodowe.

8) Na stanowiska zawodowych burmistrzów i wiceburmistrzów w miastach, liczących powyżej dziesięciu tysięcy ludności, jak również prezydentów, wiceprezydentów oraz zawodowych ławników miejskich w miastach, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, mogą być powołane tylko osoby, które obok innych warunków wybieralności mają ukończoną szkołę średnią lub równorzędną szkołę zawodową, a w miastach, stanowiących powiaty dla celów administracji ogólnej — wyższy zakład naukowy, a ponadto posiadają przepisane kwalifikacje zawodowe.

9) Wojewoda w odniesieniu do gmin wiejskich i miast niewydziałonych z powiatowych związków samorządowych, a Minister Spraw Wewnętrznych w odniesieniu do miast pozostałych, władni są udzielić wybranemu kandydatowi dyspensy od wymaganego cenzusu wykształcenia, gdy położył on znaczne zasługi dla samorządu terytorjalnego w Polsce i co najmniej przez trzy lata pracował na samodzielnym stanowisku w samorządzie terytorjalnym, w służbie państwowej lub w innej służbie publicznej.

Art. 39.

1) Zakres obowiązków służbowych zawodowych członków zarządów gminnych przez cały czas piastowania mandatu stanowi ich główne zajęcie. Obowiązki te powinny być spełniane w godzinach urzędowych, obowiązujących dla pracowników samorządowych, a w razie potrzeby także poza przepisaniem godzinami zajęć służbowych.

2) Prawa i obowiązki przełożonych gminy oraz zawodowych członków zarządów gminnych, wynikające z ich stosunku służbowego, ustala przed dokonaniem wyboru tych osób rada gminna w granicach postanowień ustawy niniejszej i ustaw specjalnych, a to w drodze uchwały, która uzyskuje moc prawną po zatwierdzeniu jej przez właściwą władzę nadzorczą.

3) Urlopu ponad 7 dni udziela przełożonemu gminy władza nadzorcza.

4) Osobom, o których mowa w ust. 1, niewolno przyjąć żadnej posady, ani stanowiska, ani też oddawać się poza urzędem takim zajęciom, których wykonywanie pozostawałoby w sprzeczności z obowiązkami służbowymi, przeszkadzałoby w ścisłym wykonywaniu czynności urzędowych albo mogłoby wywołać uzasadnione podejrzenie o stronniczość lub interesowność.

5) Zawodowy przełożony gminy powinien donieść władzy nadzorczej o każdym ubocznym zajęciu, przynoszącem mu jakiekolwiek korzyści materialne i zaniechać takich zajęć, które właściwa władza nadzorcza uzna za niedopuszczalne w myśl powyższych postanowień. Rozstrzygnięcie władzy w tej sprawie może zainteresowany przełożony gminy zaskarżyć do władzy bezpośrednio wyższej, która rozstrzyga ostatecznie. Postanowienia ustępu niniejszego mają również zastosowanie do pozostałych zawodowych członków zarządów gminnych z tą zmianą, że władzą, powołaną do udzielenia lub odmowy zezwolenia, jest przełożony gminy.

6) Praca ławników niezawodowych ogranicza się do udziału w posiedzeniach działającego kolegiąlnie zarządu gminnego oraz do udziału w posiedzeniach komisji, wyłonionych przez zarząd lub przez radę gminną, a ponadto do opracowywania tudzież do referowania na posiedzeniach zarządu gminnego na zlecenie przewodniczącego poszczególnych spraw bieżących.

7) Do zakresu zadań niezawodowego podwójciego i niezawodowego wiceburmistrza należą czynności, ciążące na niezawodowych ławnikach, oraz czynności pomocników i zastępców przełożonego zarządu gminnego.

8) Zakres czynności podwójciego, wiceburmistrza, wiceprezydentów oraz ławników zawodowych określa w drodze regulaminu prac zarządu przełożony gminy.

Art. 40.

1) Tytułem wynagrodzenia za wykonywanie obowiązków służbowych każdy zawodowy i niezawodowy przełożony oraz każdy zawodowy członek zarządu gminnego pobiera przez czas sprawowania mandatu stałe uposażenie z funduszu gminy według norm przewidzianych przez ustawy specjalne oraz rozporządzenia na ich zasadzie wydane.

2) Niezawodowym: podwójciemu, wiceburmistrzowi i ławnikom można w okresie piastowania mandatu przyznać jedynie diety za udział w posiedzeniach zarządu albo odszkodowanie za pracę, powierzoną przez przełożonego zarządu w poszczególnych wypadkach, odpowiadające jej rodzajowi i ilości czasu, poświęconego związkowi samorządowemu, zwłaszcza gdy osoby te wskutek udziału w pracach zarządu gminnego ponoszą dotkliwy uszczerbek w zarobkach w swoim zawodzie.

3) Zawodowym członkom zarządu gminnego oraz pozostałym po nich wdowom i sierotom służą prawa do zaopatrzenia emerytalnego

(pensji wdowiej i sieroczej) i do odprawy z funduszów emerytalnych w wymiarze i na zasadach, dotyczących pracowników danego związku samorządowego.

4) Zaopatrzenie emerytalne dla zawodowego członka zarządu gminnego nie może być mniejsze od norm następujących: po wysłużeniu pełnej dziesięcioletniej kadencji — trwale zaopatrzenie emerytalne w wysokości co najmniej czterdziestu procent ostatnio pobieranego z funduszów związku samorządowego uposażenia służbowego, które służy za podstawę do wymiaru zaopatrzenia emerytalnego; za każdy rok następny — dwa i cztery dziesiąte procent tego uposażenia, a po wysłużeniu dwóch pełnych dziesięcioletnich kadencji trwale zaopatrzenie emerytalne w wysokości co najmniej siedemdziesięciu pięciu procent powyższego uposażenia. Zaopatrzenie emerytalne nie może w żadnym razie przekraczać stu procent uposażenia służbowego, które służy za podstawę do wymiaru emerytury.

5) Jeżeli gmina nie uregulowała we własnym zakresie sprawy zaopatrzenia emerytalnego swoich pracowników, to prawa emerytalne zawodowego członka zarządu gminnego, jak również na wypadek jego śmierci prawa wdowy i sierot po nim, powinny być przed dokonaniem wyboru określone odrębną uchwałą rady gminnej, która uzyskuje moc prawną po zatwierdzeniu jej przez właściwego wojewodę przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej), a w odniesieniu do m. st. Warszawy przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Zatwierdzona uchwała nie może być zmieniona z uszczerbkiem dla praw zainteresowanego członka zawodowego oraz wdowy i sierot po nim.

6) Zawodowi członkowie organów zarządzających zwolnieni z zajmowanych stanowisk w okresie służby próbnej (art. 49, ust. 3), nie nabywają prawa do trwałego zaopatrzenia emerytalnego, natomiast uzyskują prawo do jednorazowej odprawy z funduszów danego związku samorządowego w wysokości trzymiesięcznego uposażenia służbowego.

7) Prawa, przewidziane w ust. 3, 4 i 5, nie mogą doznać uszczuplenia w wypadkach, gdy osoby, o których mowa w ustępie poprzednim, nie zostaną wybrane na następną dziesięcioletnią kadencję lub odmówią przyjęcia wyboru.

ROZDZIAŁ 6.

Postanowienia, dotyczące powiatowych związków samorządowych.

Art. 41.

1) Na członków wydziału powiatowego w powiatowych związkach samorządowych mogą być powoływane tylko osoby, które obok innych warunków wybieralności (art. 4 ust. 3) mają ukończoną co najmniej publiczną szkołę powszechną lub inne wykształcenie równorzędne oraz posiadają przepisane przygotowanie praktyczne.

2) Postanowienia art. 38 ust. 9 mają tu odpowiednie zastosowanie.

Art. 42.

1) Przewodniczący wydziału powiatowego i jego urzędowy zastępca (zastępca starosty powiatowego) pobierają z funduszów powiatowego związku samorządowego stały dodatek pieniężny, który stanowi dla przewodniczącego wydziału powiatowego 100%, dla jego zastępcy 25% pełnego uposażenia, pobieranego ze Skarbu Państwa.

2) O ile powiatowy związek samorządowy dostarcza przewodniczącemu wydziału powiatowego lub jego zastępcy mieszkanie w naturze, to ma ono charakter mieszkania służbowego i do niego mają odpowiednie

zastosowanie przepisy art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 września 1926 r., zmieniającego niektóre postanowienia ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 540). Za mieszkanie takie płaci Skarb Państwa powiatowemu związkowi samorządowemu czynsz w wysokości dodatku mieszkaniowego starosty powiatowego, względnie jego zastępcy, którym dodatek ten w takich razach nie przysługuje.

3) Jeżeli przewodniczący wydziału powiatowego lub jego zastępca otrzymuje od powiatowego związku samorządowego poza mieszkaniem inne świadczenia w naturze, wówczas z wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1, potrąca się wartość takich świadczeń, obliczona według norm, ustalonych przez wojewodę. Wartość świadczeń w naturze nie może przekraczać wysokości dodatku pieniężnego, określonego w ust. 1.

4) Wymieniony w ust. 1 dodatek samorządowy wypłacają przewodniczącym wydziału powiatowego oraz ich zastępcom łącznie z uposażeniem służbowym kasy skarbowe na rachunek sum, należnych danemu powiatowemu związkowi samorządowemu.

5) Poza dodatkami, przewidzianymi w niniejszym artykule, ani powiatowe związki samorządowe, ani inne osoby prawa publicznego, jak również ich zakłady i przedsiębiorstwa nie są uprawnione do przyznawania na korzyść przewodniczących wydziałów powiatowych i ich zastępców jakichkolwiek świadczeń pieniężnych lub w naturze.

6) Postanowienia ustępu poprzedniego nie dotyczą diet i zwrotu kosztów podróży przy wyjazdach służbowych w sprawach powiatowego związku samorządowego poza granice powiatu. Należności podlegają obliczeniu podług przepisów, obowiązujących w tej mierze funkcjonarjuszów państwowych.

ROZDZIAŁ 7.

Kontrola wewnętrzna (własna) w związkach samorządowych.

Art. 43.

1) Prawo bezpośredniej kontroli nad czynnościami biur zarządu gminy wiejskiej i miasta oraz nad czynnościami urzędzeń, zakładów i przedsiębiorstw związku samorządowego należy do przełożonego gminy.

2) Przełożony gminy jest zwierzchnikiem służbowym i sprawuje nadzór nad czynnościami pozostałych zawodowych członków zarządu tudzież pracowników samorządowych.

Art. 44.

Opuszczenie bez usprawiedliwionych powodów trzech kolejnych posiedzeń (obrad) kolegjalnego organu samorządowego powoduje utratę mandatu niezawodowego członka tego organu ze skutkami, przewidzianymi w art. 6 ust. 3.

Art. 45.

1) Stałym organem rady gminnej, miejskiej i powiatowej w zakresie kontroli nad działalnością finansową i gospodarczą organów zarządzających są powołane przez te rady komisje rewizyjne.

2) Komisja rewizyjna jest organem kolegjalnym. Liczbę jej członków ustala uchwalony przez organ stanowiący regulamin jej czynności, podlegający zatwierdzeniu władzy nadzorczej.

3) Przewodniczącego, członków i zastępców członków komisji rewizyjnej wybiera na czas swej kadencji rada gminna, miejska i powiatowa. Członkowie komisji rewizyjnej i ich zastępcy są wybierani z pośród radnych. Przewodniczący komisji rewizyjnej może być wybrany z poza gro-

na radnych; na stanowisko to mogą być powołane tylko osoby, które oprócz prawa wybieralności do rady, dokonującej wyboru, nabyły potrzebne doświadczenie w służbie publicznej lub w pracy społecznej oraz władają językiem polskim w słowie i piśmie. Przewodniczący komisji rewizyjnych w powiatowych związkach samorządowych i w miastach z nich wydzielonych muszą posiadać ponadto wykształcenie w zakresie co najmniej publicznej szkoły powszechnej.

4) Do komisji rewizyjnej nie może być wybrany przewodniczący i członkowie organu zarządzającego odnośnego związku samorządowego.

5) Do zakresu działania komisji rewizyjnej należy:

a) bezpośrednia kontrola całokształtu i poszczególnych kierunków finansowo - gospodarczej działalności organu zarządzającego pod względem prawidłowości i zgodności tej działalności z przepisami ustaw i rozporządzeń, z postanowieniami statutów i uchwał organu stanowiącego oraz z budżetem i zasadami oszczędności w gospodarce publicznej, jak również

b) należyte informowanie o stwierdzonym stanie rzeczy w powyższym zakresie organu stanowiącego.

6) Komisja rewizyjna, jak również z upoważnienia przewodniczącego poszczególni jej członkowie mają po uprzednim porozumieniu się z przełożonym (przewodniczącym) organu zarządzającego dostęp do kasy oraz do wszystkich ksiąg i dokumentów rachunkowych i kasowych w biurach zarządu oraz w zakładach i przedsiębiorstwach związku samorządowego.

Art. 46.

1) W wypadku, gdy organ stanowiący związku samorządowego zgodnie z wnioskiem komisji rewizyjnej odmówi przyjęcia do wiadomości rocznego sprawozdania z wykonania budżetu, albo zatwierdzenia rocznych zamknięć rachunkowych i bilansów, przewodniczący organu stanowiącego prześle niezwłocznie odnośną jego uchwałę władzy nadzorczej, która zbada zarzuty, podnoszone przeciw organowi zarządzającemu lub poszczególnym jego członkom i wyda odpowiednie zarządzenia. O wyniku badań i treści swych zarządzeń władza nadzorcza niezwłocznie zawiadamia zainteresowany organ stanowiący danego związku samorządowego.

2) O ile w wypadku o którym mowa w ust. 1, stanowisko organu stanowiącego jest niezasadnione — organ ten może być rozwiązany w trybie postanowień art. 52.

Art. 47.

Skład i sposób powoływania komisji rewizyjnych w gromadach w zależności od ich stanu majątkowego i zakresu gospodarki finansowo-gospodarczej oraz zadania i tryb postępowania tych komisji ustala właściwy wydział powiatowy przez analogiczne zastosowanie art. 45.

ROZDZIAŁ 8.

Uprawnienia władz nadzorczych.

Art. 48.

Upoważnia się Radę Ministrów do znoszenia miast, liczących mniej niż trzy tysiące mieszkańców, i tworzenie zamiast tych miast — gmin wiejskich lub gromad (osad miejskich), a to w drodze rozporządzenia po wysłuchaniu opinii rady miejskiej miasta zainteresowanego. Zniesienie miasta większego może nastąpić tylko w drodze ustawy.

1) Wybór zawodowych członków zarządu gminy wiejskiej oraz zawodowych członków zarządu miasta w miastach niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych podlega zatwierdzeniu właściwego wojewody. Wybór zawodowych członków zarządu w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych podlega zatwierdzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych. Wybór prezydenta m. st. Warszawy wymaga zatwierdzenia ze strony Rady Ministrów.

2) W gminach, będących uzdrowiskami o charakterze użyteczności publicznej, wybór wszystkich członków zarządu gminnego w wypadkach, przewidzianych w art. 37 ust. 1 podlega zatwierdzeniu właściwego wojewody.

3) Władza, powołana do zatwierdzenia wyboru zawodowego członka organu zarządzającego w myśl postanowień ust. 1 i 2, uprawniona jest uzależnić zatwierdzenie do odbycia przez kandydata na danem stanowisku rocznego okresu próbnego. Odmówienie zatwierdzenia wyboru w tym okresie może nastąpić każdej chwili i powoduje rozwiązanie stosunku służbowego kandydata z gminą ze skutkami, przewidzianymi w art. 40 ust. 6.

4) Wybór niezawodowych wójtów i ich zastępców w gminach wiejskich oraz niezawodowych burmistrzów i ich zastępców w miastach, liczących do dziesięciu tysięcy mieszkańców, podlega zatwierdzeniu właściwego starosty powiatowego.

5) W razie odmowy zatwierdzenia wyborów przełożonego gminy albo jego zastępcy następują nowe wybory.

Jeżeli członkowie rady nie dokonają wyboru przełożonego zarządu gminnego względnie jego zastępcy albo zwlekają z wyborem, władza nadzorcza nakazuje dokonanie go w ściśle oznaczonym terminie. O ile ponownie wybrany został kandydat, który nie uzyskał zatwierdzenia albo gdy w powyższych wypadkach wybór nie dojdzie do skutku, właściwa władza nadzorcza obsadza wakujące stanowisko przełożonego zarządu gminnego, względnie jego zastępcy, na przeciąg czasu nie dłuższy od roku.

6) O ile radni w ciągu roku od dnia powołania przez władzę nadzorczą przełożonego gminy, względnie jego zastępcy, w myśl postanowień ustępu poprzedniego nie dokonają wyboru albo wybiorą kandydata, który nie uzyska zatwierdzenia, rada gminna powinna być w tym wypadku rozwiązana w trybie przewidzianym w art. 52. Wybory do nowej rady powinny się odbyć w tym wypadku w ciągu następnych trzech miesięcy.

7) Postanowienia, zawarte w ust. 5 i 6, mają zastosowanie do wyboru zawodowych ławników gminnych w gminach uzdrowiskowych, o których mowa w art. 37 i 38 ust. 6.

8) Uposażenie osób, powołanych w trybie ust. 5, wyznacza, z funduszów związku samorządowego władza nadzorcza w granicach norm rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonarjuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 1073), biorąc pod uwagę stan finansowy gminy oraz w odniesieniu do gminy miejskiej kwotę preliminowaną w budżecie gminnym na uposażenie poprzednika.

9) W razie dwukrotnej odmowy zatwierdzenia wyboru ławnika zawodowego w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, rada gminna powołuje w jego miejsce ławnika niezawodowego do czasu dokonania wyboru kandydata, który uzyska zatwierdzenie.

10) W wypadkach, o których mowa w ust. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 9; starostowie powiatowi i wojewodzie przed powzięciem decyzji zasięgają opinii właściwych organów kolegjalnych.

Art. 50.

Przełożeni gminy i ich zastępcy składają na ręce władzy, powołanej do ich zatwierdzenia, albo na ręce jej przedstawiciela przysięgę, że wiernie przestrzegać będą ustaw i sumiennie wypełniać obowiązki służbowe. Rotę przysięgi ustala przepis wykonawczy.

Art. 51.

1) Decyzje właściwej władzy nadzorczej, orzekającej o ważności wyborów do organu stanowiącego lub zarządzającego związku samorządowego wskutek wniesionego protestu, są ostateczne w administracyjnym toku instancyj (art. 73 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341).

2) Postanowienia ustępu poprzedniego dotyczą również decyzji starostów powiatowych, wydawanych w sprawach ważności wyborów do rad gromadzkich i na urząd sołtysa oraz podsołtysa art. 29 ust. 3.

Art. 52.

1) Właściwe władze nadzorcze mogą w trybie nadzoru rozwiązać organ stanowiący i organ zarządzający związku samorządowego równocześnie albo też każdy z nich oddzielnie w wypadkach:

a) gdy wskutek przekroczenia kompetencji lub innego istotnego naruszenia przepisów prawnych, albo statutów związku samorządowego interes publiczny został albo może być narażony na szkodę;

b) gdy wskutek bezczynności lub nienależytego wykonywania obowiązków ustawowych, związek samorządowy poniósł straty materialne;

c) gdy wskutek nieudolności organu samorządowego lub nienależytego wypełniania ciężących na nim zadań publicznych powstają w gospodarce związku samorządowego istotne nieprawidłowości, wezwanie zaś władzy nadzorczej do ich zaniechania lub usunięcia nie odnosi trwałego skutku;

d) gdy pomimo ostrzeżenia ze strony władzy nadzorczej odnośny organ komunalny nie chce zaniechać swych wystąpień albo toleruje wystąpienia swych członków, które uwłaczają powadze lub obniżają zaufanie, jakim powinny cieszyć się organa administracji publicznej;

e) gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 46 ust. 2.

2) Właściwa władza nadzorcza może ponadto rozwiązać organ stanowiący, gdy liczba radnych zmniejszy się do 70% ogółu ustawowej ich liczby, lista zaś ich zastępców jest wyczerpana (art. 34 ust. 3).

3) Uprawnienia, o których mowa w ust. 1 i 2, służą: w stosunku do gmin wiejskich i miast niewydzielonych z powiatowych związków komunalnych właściwemu wojewodzie, który zasięga uprzednio opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej); w stosunku zaś do pozostałych miast i powiatowych związków samorządowych — Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz w stosunku do m. st. Warszawy — Radzie Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych. Decyzje w powyższym zakresie powinny być wydane w formie umotywowanych zarządzeń. Zarządzenia Rady Ministrów uzasadnienia nie wymagają.

4) Wybory do nowego organu stanowiącego powinny być zarządzane nie później niż przed upływem dwunastu miesięcy od daty rozwiązania tego organu. Nowoukonstituowany organ stanowiący powinien dokonać wyboru niezawodowych członków organu zarządzającego w ciągu następnych sześciu tygodni.

5) Rozwiązanie organu zarządzającego powoduje wygaśnięcie mandatów wszystkich niezawodowych jego członków; mandaty członków zawodowych w tym wypadku nie ulegają wygaśnięciu.

6) W razie rozwiązania tylko organu zarządzającego, organ stawiący obowiązany jest w ciągu sześciu tygodni dokonać wyboru nowych niezawodowych członków organu zarządzającego.

Art. 53.

1) Właściwa władza ma prawo w trybie nadzoru złożyć z urzędu każdego zawodowego i niezawodowego członka organu zarządzającego w wypadkach:

a) gdy członek tego organu nie wykonywa ciężących na nim obowiązków lub spełnia je nieudolnie ze szkodą dla interesu publicznego;

b) gdy członek organu zarządzającego postępuje przy wykonywaniu mandatu w sposób, obniżający powagę i zaufanie, jakiego wymaga zajmowane przez niego stanowisko w administracji publicznej.

2) Uprawnienia, o których mowa w ustępie poprzednim, przysługują:

a) w odniesieniu do niezawodnych członków organów zarządzających:

1-o wojewodzie przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) w stosunku do członków zarządu gmin wiejskich i miast niewydziałonych z powiatowych związków samorządowych;

2-o Ministrowi Spraw Wewnętrznych na wniosek właściwego wojewody, oparty na uchwale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) — w stosunku do członków wydziałów powiatowych oraz członków zarządów miast wydzielonych z powiatowych związków samorządowych z wyjątkiem miasta stoł. Warszawy, oraz

3-o Radzie Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych — w stosunku do niezawodowych ławników miejskich miasta stoł. Warszawy;

b) w odniesieniu do zawodowych członków organów zarządzających;

1-o Ministrowi Spraw Wewnętrznych na wniosek właściwego wojewody, oparty na uchwale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) — w stosunku do zawodowych członków zarządów gmin wiejskich i miast niewydziałonych z powiatowych związków samorządowych oraz

2-o Radzie Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w stosunku do zawodowych członków zarządów miast pozostałych.

4) Decyzje w zakresie spraw, o których mowa w ust. 2, powinny być umotywowane. Decyzje Rady Ministrów uzasadnienia nie wymagają.

5) Przed wydaniem decyzji w sprawie złożenia z urzędu należy zainteresowanemu członkowi organu zarządzającego dać możliwość złożenia wyjaśnień na okoliczności faktyczne, które mają służyć za podstawę do wydania decyzji.

6) Zawodowemu członkowi zarządu gminnego w wypadku złożenia go z urzędu w trybie nadzoru przysługuje z funduszków komunalnych danej gminy takie same zaopatrzenie emerytalne, jakie w myśl art. 40 służy zawodowym członkom zarządu gminnego, z którymi stosunek służbowy ulega rozwiązaniu bez ich winy. Zawodowemu członkowi zarządu gminnego, który nie nabył praw do trwałego zaopatrzenia emerytalnego służy w wypadku złożenia go z urzędu w trybie nadzoru prawo do jednorazowej odprawy z funduszków odnośnej gminy w wysokości półtoramiesięcznego uposażenia służbowego za każdy pełny rok służby, zaliczalnej do wymiaru zaopatrzenia emerytalnego, co najmniej w wysokości trzechmiesięcznego ostatnio pobieranego uposażenia służbowego.

Art. 54.

1) W razie rozwiązania tylko organu zarządzającego bieżące jego funkcje do czasu wyboru członków nowego organu art. 52 ust. 6, załatwia przełożony zarządu lub jego zastępca, o ile mandaty ich sprawują człon-

kowie zawodowi; w przeciwnym razie tymczasowy kierownik zarządu, ustanowiony w tym celu przez rządową władzę nadzorczą (starostę powiatowego, wojewodę, ministra spraw wewnętrznych). Władzy tej przysługuje również to prawo w wypadku, gdy żaden z organów związku samorządowego nie uległ rozwiązaniu, przełożony zaś organu zarządzającego i jego zastępca zostali zawieszeni w czynnościach służbowych w myśl postanowień ustaw szczególnych, lub złożeni z urzędu, bądź też gdy osoby te zrzekły się mandatów lub utraciły je z innych prawnych powodów.

2) Przed wydaniem decyzji w sprawach, o których mowa w ust. 1, właściwy wojewoda i starosta powiatowy zasięga opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) względnie wydziału powiatowego.

3) Uposażenie tymczasowego kierownika zarządu gminnego wyznacza z funduszy związku samorządowego władza nadzorcza w granicach norm rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 1073), biorąc pod uwagę stan finansowy gminy oraz w odniesieniu do gminy miejskiej — kwotę, prelimitowaną w budżecie gminnym na uposażenie poprzednika. W powyższym zakresie z właściwym wojewodą i starostą współdziałają z głosem stanowczym wojewódzkie i powiatowe organa kolegjalne.

4) W razie rozwiązania wyłącznie tylko organu stanowiącego organ zarządzający wykonywa te tylko bieżące funkcje organu stanowiącego, które są konieczne do utrzymania prawidłowego biegu gospodarki samorządowej.

5) Organ zarządzający w okresie, o którym mowa w ustępie poprzednim, nie może zbywać, zamieniać i obciążać nieruchomości miejskich, z wyjątkiem wypadków, gdy chodzi o wykonanie prawomocnej uchwały rozwiązanej organu stanowiącego, albo gdy zbycie względnie zamiana nieruchomości potrzebna jest do urządzenia lub uregulowania ulic i placów publicznych oraz dla celów rozbudowy miasta. Organowi zarządzającemu służy prawo zaciągania pożyczek długoterminowych oraz obciążania w tym celu nieruchomości, o ile pożyczki te przeznaczone są wyłącznie do skonwertowania zobowiązań, jakie ciążyły na gminie w chwili rozwiązania organu stanowiącego. Organ zarządzający ma prawo zaciągać pożyczki krótkoterminowe, potrzebne dla czasowego zasilenia funduszy kasowych lub w innych wypadkach nagłej konieczności, uznanej przez władzę nadzorczą, z tem zastrzeżeniem, że łączna kwota wszystkich krótkoterminowych zobowiązań związku komunalnego nie może przekraczać 20% zwyczajnych wydatków budżetowych, przewidzianych na dany okres budżetowy.

Art. 55.

1) W razie rozwiązania organu stanowiącego w gminach wiejskich i miejskich właściwa rządowa władza nadzorcza (starosta powiatowy, wojewoda, minister spraw wewnętrznych) uprawniona jest do powołania komisarycznego wójta, względnie burmistrza (prezydenta), a w razie potrzeby również komisarycznych ich zastępców w celu sprawowania tymczasowego zarządu gminy, o ile przełożony zarządu gminnego i jego zastępca zostali zawieszeni w czynnościach w myśl postanowień ustaw szczególnych albo utracili mandaty.

2) Komisaryczny wójt względnie burmistrz (prezydent) sprawuje tymczasowy zarząd gminy samodzielnie, pod osobistą odpowiedzialnością przy pomocy podległych mu służbowo urzędników i funkcjonariuszów gminnych. Władza powołana do ustanawiania komisarycznego wójta względnie burmistrza (prezydenta) władna jest ustanowić przy nim i pod jego przewodnictwem radę przyboczną, złożoną z mieszkańców gminy, powołanych w potrzebnej liczbie z pośród osób, posiadających bierne

prawo wyborcze do rady gminnej. O ile władza nadzorcza nie określi bliżej kompetencji rady przybocznej, jest ona organem, powołanym do wydawania opinii, których komisaryczny wójt, względnie burmistrz (prezydent) zasięga we wszystkich sprawach, wymagających w myśl postanowień ustawy niniejszej uchwały rady gminnej.

3) Komisaryczny wójt względnie burmistrz (prezydent) gminy łącząc w swych rękach zakres działania rady gminnej i zarządu gminnego z ograniczeniami, przewidzianymi w art. 54 ust. 5. Podejmowanie przez gminę nowych zadań oraz powołanie do życia nowych, jak również zwinienie istniejących zakładów i przedsiębiorstw związku samorządowego wymaga uprzedniej zgody właściwej władzy nadzorczej.

4) Funkcje tymczasowego zarządu powiatowego związku samorządowego w wypadku rozwiązania rady powiatowej i wydziału powiatowego sprawuje jednoosobowo starosta powiatowy; w tym wypadku do zakresu działania starosty powiatowego mają odpowiednie zastosowanie postanowienia ustępu poprzedniego oraz art. 54 ust. 5.

5) W sprawie uposażenia komisarycznego wójta, burmistrza (prezydenta) i komisarycznych ich zastępców mają zastosowanie postanowienia, zawarte w art. 54, ust. 3.

6) Tymczasowy zarząd związku samorządowego ustaje z dniem uprawomocnienia się wyborów członków nowego zarządu, dokonanych przez nowoukonstytuowaną radę, względnie do czasu przywrócenia do urzędowania zawieszzonego przełożonego zarządu gminnego albo jego zastępcy.

7) Przed wydawaniem decyzji w sprawie powołania komisarycznego wójta lub burmistrza (prezydenta) i komisarycznych ich zastępców, jak również w zakresie ust. 2, właściwy wojewoda i starosta powiatowy zasięga opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) względnie wydziału powiatowego.

Art. 56.

Postanowienia art. 10 i 11 mają odpowiednie zastosowanie do zarządów miast i rad miejskich oraz wydziałów powiatowych i rad powiatowych.

Art. 57.

1) Uchwały rady gminnej w przedmiocie zbycia i hipotecznego obciążenia oraz oddania w długoletnią dzierżawę nieruchomości, uczynienia i przyjęcia darowizny i zapisu, ustanowienia własnej fundacji i objęcia zarządu obcej oraz w przedmiocie zaciągnięcia pożyczki długoterminowej i udzielenia poręki, jak również uchwały w sprawach wymienionych w pkt. 4, 5, 7 i 8 art. 30 ust. 1, uzyskuje moc prawną po zatwierdzeniu ich przez właściwą władzę nadzorczą.

2) Postanowienia ustaw szczególnych i rozporządzeń na ich podstawie wydanych, wymagające zatwierdzenia uchwał, albo dotyczące innych uprawnień nadzorczych w sprawach budżetowych i finansów pozostają nienaruszone.

3) Uchwały rady gminnej:

a) w przedmiocie wysokości i zasad zaciągania pożyczek krótkoterminowych;

b) w przedmiocie świadczeń w naturze;

c) w sprawie zasad postępowania przy oddaniu i przyjmowaniu robót i dostaw, jak również przetargów publicznych przy sprzedaży, kupnie i oddawaniu w dzierżawę nieruchomości i ruchomości;

d) w przedmiocie przepisów służbowych dla funkcjonariuszów samorządowych;

e) w sprawie ustalenia i zmiany nazwy ulic, dzielnic i placu oraz wznoszenia pomników, muszą być przesłane władzy nadzorczej w ciągu dni 14 od daty podjęcia uchwały. Władza nadzorcza w ciągu dalszych dni 30 ma prawo żądać reasumcji, lub zmiany uchwały, o ile w sprawach, wymienionych:

w punkcie a) — ustalone przez radę zasady podważają racjonalną gospodarkę finansową gminy;

w punkcie b) — normy świadczeń w naturze są zbyt uciążliwe dla obywateli lub uchylają ogólnym zasadom, dotyczącym danin publicznych;

w punkcie c) — zasady nie zabezpieczają dostatecznie interesu publicznego lub nie chronią należycie interesu ogółu zainteresowanych obywateli;

w punkcie d) — normy są zbyt uciążliwe dla związku samorządowego albo uchylają zasadom celowej polityki personalnej;

w punkcie e) — uchwalona nazwa ulicy, dzielnicy lub placu nie odpowiada celom orjentacyjnym osiedla albo gdy nazwa ta, jak również wzniesienie pomnika uchylaloby ustrojowi Państwa, obserwowanym tradycjom lub sprzeciwialoby się dobrem obyczajom.

4) Od sprzeciwu władzy nadzorczej służy zainteresowanemu związkowi samorządowemu w ciągu dni 14 prawo odwołania w trybie instancji do władzy wyższej, która rozstrzyga ostatecznie.

5) Wojewodowie wydają w zakresie spraw, o których mowa w ustępach poprzednich przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej).

6) Brak sprzeciwu ze strony władzy nadzorczej powoduje ważność uchwały, o ile nie mają do niej zastosowania postanowienia, zawarte w art. 10 ust. 1 i 11.

7) Postanowienia ustaw specjalnych, wydanych po dniu 1 stycznia 1920 r., o ile wymagają zatwierdzenia innych uchwał rad gminnych, nieobjętych ust. 1, 2 i 3, pozostają nienaruszone.

Art. 58.

1) Władza nadzorcza, jak również właściwe władze naczelne i wojewodowie mają prawo osobiście lub przez swych delegatów dokonywać inspekcji urzędów, instytucji, urzędzeń, przedsiębiorstw i zakładów związków samorządowych, badać na miejscu i poddawać rewizji całości i kształt oraz poszczególne działy gospodarki samorządowej tak pod względem formalnym, jak i materialnym, a ponadto mogą na miejscu albo przez zażądanie nadesłania akt wejrzeć w tok załatwienia spraw poszczególnych.

2) Władze nadzorcze, o których mowa w ustępie poprzednim, mają prawo powoływania do poszczególnych czynności w zakresie inspekcji samorządowej rzeczoznawców i specjalistów, opłacanych z funduszy inspekcjonowanych związków samorządowych.

3) Uprawnienia władz nadzorczych, o których mowa w ust. 1, mają również zastosowanie;

a) do instytucji prawno - publicznych i społecznych, których źródła finansowe opierają się co najmniej w 50% na subwencjach i subsydjach związków samorządowych, albo które korzystają z jego w tym samym stosunku gwarancji finansowej;

b) do instytucji prawa handlowego spółek handlowych, instytucji bankowych i ubezpieczeniowych, spółdzielni i innych, w których udział jednego względnie większej liczby związków samorządowych w kapitale zakładowym (akcyjnym) przekracza 50% tego kapitału, albo w których związki samorządowe skupiają w swych rękach większość akcji względnie udziałów.

4) W wypadkach, o których mowa w ustępach 1 i 2, kierownik (przewodniczący) organu zarządzającego związku samorządowego obowiązany jest udzielić właściwym władzom, ich organom i delegatom wszelkiej pomocy i wyjaśnień, przedstawić i udostępnić księgi i dokumenty oraz dopuścić do rewizji ksiąg i kas. Postanowienie to dotyczy również kierownika instytucji, o których mowa w ust. 3.

5) Władze, o których mowa w ust. 1, oraz ich delegaci, obowiązani są przed rozpoczęciem czynności inspekcyjnych oraz rewizji porozumieć się z kierownikiem (przewodniczącym) organu zarządzającego inspekcjonowanego związku komunalnego, względnie z kierownictwem instytucji, wymienionych w ust. 3.

Art. 59.

Bezpośredni nadzór nad czynnościami organów gminnych, jako organów wykonawczych władz rządowych, oraz nad innymi czynnościami z zakresu administracji rządowej, tak działów zespolonych w wojewódzkich i powiatowych władzach administracji ogólnej, jak i działów niesespolonych sprawuje w odniesieniu do gmin wiejskich i miast niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych właściwa władza administracji ogólnej.

2) Postanowienia ust. 1, mają zastosowanie również do miast wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, o ile nie chodzi o czynności, o których mowa w ust. 3.

3) W odniesieniu do miast wydzielonych z powiatowych związków samorządowych bezpośredni nadzór nad czynnościami organów gminnych, orzekających w toku instancji (art. 33, ust. 3), jako władze administracji ogólnej, należy do właściwego wojewody.

4) Przy wykonywaniu funkcji, o których mowa w ust. 3, gdy wkraczają one w zakres bezpieczeństwa i porządku publicznego, organa gminne miast wydzielonych z powiatowych związków samorządowych obowiązane są działać w porozumieniu z właściwymi terytorjalnie powiatowymi władzami administracji ogólnej (starostą powiatowym lub grodzkim), oraz powinny stosować się do wskazówek, wydawanych przez te władze w interesie bezpieczeństwa i porządku publicznego w ramach obowiązujących przepisów prawnych.

5) Bezpośredni nadzór nad określonymi w ust. 1, 2, 3 i 4 czynnościami organów gminnych miast stoł. Warszawy sprawuje komisarz rządu m. st. Warszawy.

6) Władze, o których mowa w ust. 1, 3 i 5 koordynują kierowane do organów gminnych polecenia władz rządowych działów niesespolonych w wojewódzkiej i powiatowej władzy administracji ogólnej oraz wydają organom gminnym na życzenie zainteresowanych władz potrzebne zarządzenia. Władze rządowe działów niesespolonych w wojewódzkich i powiatowych władzach administracji ogólnej mogą udzielać organom gminnym ogólnych instrukcji oraz dokonywać lustracji odnośnych agend w biurach właściwych związków samorządowych tylko w porozumieniu z władzami, o których mowa w ust. 1, 3 i 5.

7) Władzom, wymienionym w ust. 1, 3 i 5, przysługują w stosunku do organów samorządowych w zakresie ust. 1 — 5 następujące uprawnienia:

a) wydawanie zarządzeń, poleceń i wskazówek wiążących,
b) bezpośredni wgląd w akta spraw oraz prawo lustracji odnośnych agend;

c) rozstrzyganie w toku instancji oraz inne uprawnienia, przewidziane dla władz instancji odwoławczej w myśl przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341);

d) stosowanie środków wykonania zastępczego na koszt zobowiązanej gminy.

8) Wojewodzie służy prawo nakładania na prezydentów i wiceprezydentów miast, a staroście powiatowemu — na wójtów i podwójców oraz burmistrzów i wiceburmistrzów w wypadkach przekroczeń i zaniedbań przy wykonywaniu czynności w zakresie spraw administracji rządowej następujących kar porządkowych:

a) upomnienia;

b) grzywny do stu złotych.

Przed nałożeniem kary wojewodowie i starostowie powiatowi powinni zasięgnąć opinii wojewódzkiego względnie powiatowego organu kolegialnego oraz dać obwinionemu możność zapoznania się z czynionemi mu zarzutami i złożenia wyjaśnień.

9) W odniesieniu do prezydenta i wiceprezydentów miasta stoł. Warszawy uprawnienia władzy nadzorczej, o których mowa w ust. 8, przysługują ministrowi spraw wewnętrznych.

10) Osobom ukaranym, o których mowa w ust. 8, służy prawo odwołania się w toku instancyj w ciągu dni czternastu za pośrednictwem władzy karzącej do władzy bezpośrednio wyższej, która rozstrzyga ostatecznie.

DZIAŁ II.

Przepisy, dotyczące poszczególnych obszarów Państwa.

ROZDZIAŁ I.

Przepisy dotyczące obszaru województw: białostockiego (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego), kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego.

Art. 60.

1) Wybory do rad miejskich są powszechne, równe, tajne, bezpośrednie i oparte na zasadach ograniczonego (ścięśnionego) głosowania imiennego.

2) Miasta, liczące do pięciu tysięcy mieszkańców, stanowią jeden okrąg wyborczy. Obszar miast, liczących ponad pięć tysięcy mieszkańców, właściwa rządowa władza administracji ogólnej podzieli na odpowiednią liczbę okręgów wyborczych. Okrąg wyborczy powinien być w miarę potrzeby podzielony na obwody głosowania.

3) Wyborca ma prawo zamieścić na kartce wyborczej nazwiska kandydatów na radnych w ilości jednej czwartej ustawowej ich liczby, jaka przypada na dany okrąg wyborczy.

4) Za wybranych do rady miejskiej uznaje się tych kandydatów, którzy w kolejnym porządku otrzymali w danym okręgu wyborczym największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los między tymi kandydatami, którzy uzyskali jednakową ilość głosów.

5) Postanowienia ust. 2 i 3 dotyczą również wyboru zastępców radnych.

6) O ile w wyniku wyborów w danym okręgu wyborczym pozostanie jeszcze pewna ilość mandatów nieobsadzonych, następują wybory uzupełniające podług zasad, zawartych w ust. 3 — 5.

7) Regulamin Wyborczy wyda minister spraw wewnętrznych.

Art. 61.

Postanowienia ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (Zb. pr. ces. ros. z r. 1892 t. II, kont. do r. 1913 dz. V art. 194—

286) z późniejszemi zmianami oraz dekretu Naczelnika Państwa o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego z dnia 27 listopada 1918 r. (Dz. P. P. P. Nr. 18, poz. 48) obowiązują na obszarze województw białostockiego (z wyjątkiem powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego), kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego z temi zmianami, że prawa i obowiązki zgromadzeń (zebrań) gminnych przenosi się na rady gminne, a prawo wybierania radnych na gminne kolegium wyborcze w myśl postanowień art. 63 niniejszej ustawy.

Art. 62.

1) Rady gminne w sprawach, przekazanych im art. 61, wykonują swe zadania trybem, przewidzianym w dekrete Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 r. (Dz. P. P. P. Nr. 18, poz. 48).

2) W sprawach, określonych w art. 212 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego, uchwały zapadają większością dwóch trzecich głosów ustawowego składu rady gminnej.

3) Uprawnienia rady gminnej, określone w art. 7 lit. a) — d) dekretu Naczelnika Państwa z dnia 27 listopada 1918 r., przenosi się na zarząd gminy, działający stosownie do postanowień art. 31, 32 i 33 niniejszej ustawy.

Art. 63.

1) Wybory do rady gminnej należą do gminnego kolegium wyborczego, do którego wchodzi: radni gromadzcy, sołtysi i podsołtysi wszystkich gromad, wchodzących do obszaru gminy oraz delegaci zebrzań gromadzkich w liczbie od 1 do 6, określonej przez starostę powiatowego, zależnie od liczby mieszkańców gromady.

2) Radnych gminnych wybierają członkowie gminnego kolegium wyborczego w głosowaniu równem, tajnem, na listy kandydatów i na zasadzie stosunkowego podziału mandatów.

3) Regulamin wyborczy wyda minister spraw wewnętrznych.

Art. 64.

1) Każda nieruchomość, położona na terenie gminy wiejskiej, należy do obszaru jednej z gromad; wszystkie osoby, na obszarze tej nieruchomości zamieszkałe, należą do tej samej gromady.

2) Postanowienia, dotyczące gromad, stosują się również do osad.

3) Nieruchomości, które dotychczas do obszaru żadnej gromady nie należą, oraz osoby, zamieszkałe na obszarze tychże nieruchomości, włącza się do jednej z istniejących już gromad.

4) Włączenie względnie utworzenie nowej gromady następuje w trybie, określonym w art. 15.

Art. 65.

1) Postanowienie artykułów 194 — 275 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (Zb. pr. ces. ros. z 1892, t. II, kont. do r. 1913 Dz. V), rozciąga się:

a) na mieszkańców wsi i kolonij, w których obowiązywały art. 287—313 przed wejściem w życie niniejszej ustawy, oraz na obszary tych wsi i kolonij,

b) na gromady nowoutworzone w myśl przepisów art. 64.

2) Postanowienia ust. 1, mają zastosowanie do nieruchomości i osób, włączonych do istniejących gromad w myśl art. 64.

Art. 66.

1) Majątek i prawa majątkowe, jakie w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy posiadały poszczególne gromady, tudzież majątek ogółu mieszkańców, wspomnianych w art. 65 wsi i kolonij, przeznaczone na cele ogólne, przechodzą z zastrzeżeniem, wynikającym z ust. 2 i 4, na gromady, istniejące lub utworzone na podstawie art. 64.

2) Majątek dotychczasowych gromad, o ile ze względu na jego przeznaczenie i charakter jest niezbędny do normalnego funkcjonowania i administracji właściwych terytorjalnie gmin wiejskich, przechodzi na własność tych gmin.

3) Rozdział majątku pomiędzy gminami i gromadami dokona właściwy wojewoda przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego po wysłuchaniu gromad i gmin zainteresowanych.

4) Prawa użytkowania dotychczasowych członków gromady, wynikające z aktów nadawczych, tabel likwidacyjnych i t. p., pozostają nie naruszone.

Art. 67.

1) Wybory do rad gromadzkich są powszechne, równe, tajne, bezpośrednie i oparte na zasadach ograniczonego (ściśnionego) głosowania imiennego.

2) Obszar każdej gromady stanowi jeden okrąg wyborczy.

3) Postanowienia art. 60 ust. 3, 4, 5 i 6 mają zastosowanie w wyborach do rad gromadzkich.

4) Regulamin wyborczy wyda minister spraw wewnętrznych.

Art. 68.

Na obszar gmin: białowieskiej i masiewskiej powiatu bielskiego województwa białostockiego rozciąga się moc obowiązującą postanowień ustaw i rozporządzeń, o których mowa w art. 61, oraz przepisów dekretów Naczelnika Państwa: z dnia 13 grudnia 1918 r. o wyborach do rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. P. P. P. Nr. 20, poz. 58) i z dnia 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim (Dz. P. P. P. Nr. 13 poz. 140) wraz z późniejszymi zmianami, przepisami wykonawczymi i zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej. Równocześnie uchyla się na tym obszarze obowiązujące przed wejściem w życie niniejszej ustawy przepisy, dotyczące ustroju gmin wiejskich i miejskich oraz wyborów do ich organów.

Art. 69.

Art. 4 dekretu Naczelnika Państwa z dnia 5 grudnia 1918 r. o tymczasowej ordynacji wyborczej do sejmików powiatowych (Dz. P. P. P. Nr. 19, poz. 51) otrzymuje brzmienie następujące:

„Na członka rady powiatowej może być wybrany każdy mieszkaniec powiatu, posiadający bierne prawo wyborcze do rad gminnych względnie miejskich“.

ROZDZIAŁ 2.

Przepisy, dotyczące obszaru województw: nowogródzkiego, poleskiego, wileńskiego i wołyńskiego oraz powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego.

Art. 70.

Wybory do rad miejskich odbywają się podług zasad, zawartych w art. 60.

Art. 71.

W wierszu ostatnim art. 5 rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 czerwca 1919 r. o tymczasowej ordynacji wyborczej do zebrań i rad gminnych (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 7, poz. 45) skreśla się liczby: „100” i „150”, w miejsce zaś nich wstawia się „120” i „240”.

Art. 72.

Wybory radnych gromadzkich odbywają się przez głosowanie jawne lub na żądanie większości wyborców — tajne, na każdego radnego gromadzkiego osobno, zwykłą większością głosów.

ROZDZIAŁ 3.

Przepisy, dotyczące obszaru województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Art. 73.

Postanowienia art. 60, 63 i 67 mają zastosowanie na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Art. 74.

Upoważnia się Radę Ministrów do zaliczania poszczególnych miejscowości do rzędu miast, a to w trybie rozporządzeń, wydanych po wysłuchaniu opinii zainteresowanych związków samorządowych.

Art. 75.

Rozciąga się moc obowiązującą ustawy krajowej z dnia 13 marca 1889 r. (Dz. u. kr. Nr. 24) i późniejszymi jej zmianami oraz ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, na miasta, objęte ustawą krajową z dnia 3 lipca 1896 r. (Dz. U. kr. Nr. 51) z późniejszymi jej zmianami.

Art. 76.

Moc obowiązującą dekretów Naczelnika Państwa z dnia 5 grudnia 1918 r. o tymczasowej ordynacji wyborczej do sejmików powiatowych (Dz. P. P. P. Nr. 19, poz. 51) oraz z dnia 4 lutego 1919 r. o tymczasowej ordynacji powiatowej dla obszarów b. zaboru rosyjskiego (Dz. P. P. P. Nr. 13, poz. 141) ze zmianami, wynikającymi z późniejszych ustaw i rozporządzeń, na ich podstawie wydanych, tudzież z ustawy niniejszej, rozciąga się na obszar województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, przyczem dla obszaru tego wprowadza się w brzmieniu dekretu z dnia 4 lutego 1919 r. następujące zmiany:

a) w art. 38 ust. 1 słowa: „zwykłą większością głosów” zastępuje się słowami: „na zasadzie stosunkowego rozdziału mandatów”;

b) art. 46 otrzymuje brzmienie: „Wydział powiatowy sprawuje władzę dyscyplinarną w myśl obowiązujących w tej mierze przepisów nad członkami zarządów miast niewydzielonych z powiatowego związku samorządowego oraz członkami zarządów gmin wiejskich”;

c) art. 55 otrzymuje brzmienie: „Związki powiatowe, zorganizowane na zasadzie ustawy krajowej z dnia 13 sierpnia 1866 r. o reprezentacji powiatowej i o ordynacji wyborczej powiatowej (Dz. u. kr. Nr. 21), są powiatowymi związkami samorządowymi w rozumieniu niniejszego dekretu.

Uchyla się wszelkie przepisy prawne, wydane w przedmiocie unormowanym dekretem niniejszym, a w szczególności: przepisy krajowej ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r. o reprezentacji powiatowej i ordynacji wyborczej powiatowej (Dz. u. kr. Nr. 21) wraz z późniejszymi jej zmianami”.

Art. 77.

Prawa i obowiązki rad powiatowych i wydziałów powiatowych, określone w ustawach na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego z dnia 12 sierpnia 1866 r. (Dz. u. kr. Nr. 19) i z dnia 13 marca 1889 r. (Dz. u. kr. Nr. 24), przechodzą na wydziały powiatowe, zorganizowane na zasadzie ustawy niniejszej.

Art. 78.

Uprawnienia z tytułu nadzoru, zastrzeżone w myśl dotychczas obowiązujących przepisów organom reprezentacji powiatowej, oraz władzę dyscyplinarną nad członkami zarządów miast wykonują — o ile chodzi o miasta wydzielone; w pierwszej instancji wojewodowie, w drugiej i ostatniej — minister spraw wewnętrznych. Uprawnienia te i władzę dyscyplinarną sprawują wojewodowie zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr. 11, poz. 86).

Art. 79.

Na obszar województw, wymienionych w art. 73 rozciąga się moc obowiązująca postanowień, zawartych w § 11, 12 i 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 1073).

ROZDZIAŁ 4.

Przepisy, dotyczące obszaru województw pomorskiego i poznańskiego.

Art. 80.

Znosi się istniejące w niektórych gminach zgromadzenia gminne, a ich atrybucje, z wyjątkiem tych, które ustawa niniejsza zastrzega gromadom i ich organom, przekazuje się radom właściwych gmin wiejskich.

Art. 81.

Wybory do rad miejskich odbywają się podług zasad, zawartych w art. 60.

Art. 82.

Wybory do rad gromadzkich na obszarze województw: pomorskiego i poznańskiego odbywają się podług przepisów, które miały zastosowanie przed wejściem w życie niniejszej ustawy do wyborów do rad gminnych.

Art. 83.

Wybory do rad gminnych w gminach wiejskich odbywają się podług zasad zawartych w art. 63.

Art. 84.

W gminach uzdrowiskowych, do których ma zastosowanie art. 37 ust. 1, członkowie zarządu gminnego biorą udział z głosem stanowczym w obradach rad gminnych w zakresie spraw, przewidzianych w art. 34 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. o uzdrowiskach (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 254) ze zmianami, wprowadzonymi przez rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r., zmieniające ustawę o uzdrowiskach (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 331).

Art. 85.

1) Znosi się wójtostwa, przewidziane w §§ 46 — 73 ordynacji powiatowej z dnia 13 grudnia 1872 r. w brzmieniu ustawy z dnia 19 marca 1881 r. (Zb. u. pr. str. 179), a wszelkie ich prawa i obowiązki przenosi się na gminy wiejskie, utworzone na zasadzie ustawy niniejszej.

2) Obowiązki dotychczasowych wójtów przechodzą na wójta gminy, prawa zaś i obowiązki wydziałów wójtowskich — na rady gminne.

3) Minister spraw wewnętrznych ma prawo przekazać niektóre obowiązki dotychczasowych wójtów właściwym powiatowym władzom administracji ogólnej.

Art. 86.

1) Znosi się obszary dworskie, a terytorja ich włącza się do jednej lub kilku gromad albo też tworzy się z nich nowe gromady.

2) Odpowiednich zmian w podziale na gromady dokona minister spraw wewnętrznych w drodze rozporządzeń przed upływem 18 miesięcy od wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 96) po wysłuchaniu opinii organów stanowiących właściwych gmin i właścicieli obszarów dworskich.

3) Do czasu wejścia w życie rozporządzeń ministra spraw wewnętrznych, o których mowa w ust. 2, zakres działania obszaru dworskiego oraz prawa i obowiązki właściciela wzgl. przełożonego obszaru dworskiego pozostają w mocy.

4) Uregulowanie publiczno - prawnych oraz majątkowych praw i obowiązków między właścicielami zniesionych obszarów dworskich a gromadami nastąpi w drodze bezpośredniego porozumienia. O ile takie porozumienie nie dojdzie do skutku, w sprawach powyższych rozstrzyga w toku instancji właściwy wydział powiatowy.

5) Na wniosek zainteresowanej strony właściwa władza może wystawiać świadectwa, o których mowa w art. 20 ustawy wprowadzającej do ustawy o urządzeniu ksiąg gruntowych z dnia 26 września 1899 r.

Art. 87.

1) Rada powiatowa składa się z radnych powiatowych, wybranych przez kolegia wyborcze, złożone: w gminach wiejskich z radnych gminnych i członków zarządu gminy, w miastach zaś niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych — z radnych miejskich i członków zarządu miasta.

2) Kolegia wyborcze, o których mowa w ustępie poprzednim, pod przewodnictwem przełożonego zarządu gminnego wybierają: we wszystkich gminach wiejskich, jak również w miastach, liczących do dziesięciu tysięcy mieszkańców, dwóch radnych powiatowych, w miastach, liczących powyżej dziesięciu do piętnastu tysięcy mieszkańców — trzech, w miastach liczących ponad piętnaście do dwudziestu tysięcy mieszkańców — czterech, w miastach, liczących powyżej dwudziestu tysięcy mieszkańców — pięciu radnych powiatowych.

3) W razie utraty, wygaśnięcia lub złożenia mandatu przez radnego powiatowego właściwy wojewoda zarządza wybory uzupełniające.

4) Na członka rady powiatowej może być wybrany każdy mieszkaniec powiatu, posiadający bierne prawo wyborcze w myśl art. 4 ust. 2.

5) Wyboru radnych powiatowych dokonywa się tajnie względnie większością głosów. W miastach, na które przypada więcej niż dwa mandaty do rady powiatowej, wybory radnych oparte są na zasadzie stosunkowego podziału mandatów.

6) Regulamin wyborczy do rad powiatowych wyda minister spraw wewnętrznych.

Art. 88.

Uprawnienia Rady Ministrów do dokonywania zmiany granic, znoszenia, jak również tworzenia nowych gmin wiejskich, wynikające z ust. 1 art. 104 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr. 11 poz. 86) — przenosi się na ministra spraw wewnętrznych.

Art. 89.

1) Nadzór nad miastami niewydzielonymi z powiatowych związków samorządowych przysługuje w pierwszej instancji staroście powiatowemu, jako przewodniczącemu wydziału powiatowego, w drugiej instancji — wojewodzie, z zachowaniem w mocy przepisów, zastrzegających współdziałanie ze starostą powiatowym wydziału powiatowego, a z wojewodą — izby wojewódzkiej.

2) W odniesieniu do miast, o których mowa w ustępie poprzednim, właściwość władz w postępowaniu uchwałowem i w postępowaniu sporno-administracyjnem w sprawach miejskich, jak również w sprawach spornych roszczeń natury prawno-majątkowej funkcjonariuszów miejskich z § 7 ustawy z dnia 30 lipca 1899 r. o mianowaniu i zaopatrzeniu urzędników komunalnych (Zb. u. pr. str. 141) określa się podług przepisów, regulujących tę właściwość w sprawach gmin wiejskich.

Art. 90.

1) Sprzeciwu przeciw ważności wyborów do zarządów i rad gminnych gmin wiejskich oraz miast niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych rozstrzyga starosta powiatowy przy udziale z głosem stanowczym wydziału powiatowego, sprzeciwu zaś przeciw ważności wyborów do zarządów i rad miejskich miast wydzielonych oraz do wydziałów powiatowych i rad powiatowych — wojewoda przy udziale z głosem stanowczym izby wojewódzkiej.

2) Przeciw orzeczeniu starosty powiatowego przysługuje skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, przeciw zaś orzeczeniu wojewody — skarga do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

3) Wniesienie do Najwyższego Trybunału Administracyjnego skargi przeciw orzeczeniu wojewody w sprawach o których mowa w ust. 1, nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego orzeczenia.

Art. 91.

1) Znosi się instytucję deputowanych powiatowych, przewidzianą w § 75 ordynacji powiatowej dla prowincji Prus Wschodnich, Zachodnich, Brandenburgji, Pomorza i Saksonji z dnia 13 grudnia 1872 r., w brzmieniu ustawy z dnia 19 marca 1881 r., (Dz. u. pr. str. 179).

2) Ordynację powiatową, wymienioną w ust. 1, wraz z późniejszymi

zmianami tudzież zmianami, wynikającymi z niniejszej ustawy, rozciąga się na obszar województwa poznańskiego.

Art. 92.

Na obszar województw pomorskiego i poznańskiego rozciąga się moc obowiązującą postanowień, zawartych w § 11, 12 i 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 118 poz. 1073).

Art. 93.

Postanowienia art. 29 ust. 6 i 7 oraz art. 59 ust. 8, 9 i 10 nie naruszają przepisów, zawartych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszów publicznych na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego, nie podlegających przepisom dyscyplinarnym, wydanym dla całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 206).

D Z I A Ł III.

POSTANOWIENIA PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE.

ROZDZIAŁ 1.

Postanowienia przejściowe.

Art. 94.

1) Granice obszaru dotychczasowych gmin wiejskich, które nie odpowiadają warunkom, ustalonym w art. 7, powinny być odpowiednio zmienione.

2) Na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego osiedla, które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy stanowią odrębne gminy, a nie posiadają zdolności gospodarczej i finansowej do wykonania zadań, ciążących na nich z mocy dotychczasowych ustaw i ustawy niniejszej, powinny być połączone w odpowiednie gminy wiejskie.

3) Dotychczasowe przepisy, odnoszące się do ustroju gmin wiejskich, zakresu ich działania, zmiany granic gmin oraz finansów komunalnych ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej, mają zastosowanie do gmin wiejskich w rozumieniu niniejszej ustawy, a to niezależnie od tego, czy gminy te pod względem obszaru będą się pokrywały z gminami dotychczasowymi, czy też powstaną przez ich połączenie w myśl ust. 2.

Art. 95.

Z osiedli, stanowiących dotychczas odrębne gminy wiejskie, po zniesieniu ich w myśl postanowień ustawy tworzy się gromady.

Art. 96.

1) Ostatecznego ustalenia granic gmin wiejskich, ich siedzib i nazw na obszarze województw, wymienionych w art. 94 ust. 2, dokona w myśl przepisów ustawy niniejszej minister spraw wewnętrznych w drodze roz-

porządzeń przed upływem osiemnastu miesięcy od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy po wysłuchaniu opinii zainteresowanych rad gminnych.

2) Minister spraw wewnętrznych władny jest okres, przewidziany w ust. 1 i w art. 86 ust. 2, przedłużyć dla obszarów poszczególnych powiatów na dalsze dwanaście miesięcy.

Art. 97.

Obowiązki i uprawnienia organów gmin dotychczasowych, wynikające z mocy obowiązujących ustaw oraz z ustawy niniejszej, przechodzą z dniem jej wejścia w życie na odpowiednie organa gmin wiejskich, na obszarze zaś województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz pomorskiego i poznańskiego — po utworzeniu nowych gmin wiejskich i ukonstytuowaniu się ich organów (art. 100 ust. 2).

Art. 98.

1) Gromady, istniejące w dniu wejścia w życie ustawy niniejszej na obszarze województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego oraz nowogródzkiego, poleskiego, wileńskiego i wołyńskiego, są gromadami w rozumieniu ustawy niniejszej.

2) Kompetencje dotychczasowych zebrań (zgromadzeń) gromadzkich ze zmianami, wynikającymi z ustawy niniejszej oraz z zastrzeżeniem, zawartem w art. 66 ust. 4, przenosi się na zebrania gromadzkie względnie na rady gromadzkie w rozumieniu ustawy niniejszej, w zakresie zaś postanowień art. 22 ust. 7 lit. a) i b) — na sołtysa.

Art. 99.

1) Wszelkie prawa i obowiązki gmin dotychczasowych, wynikające z istnienia na ich obszarze dobra gminnego, majątku interesowanych, fundacyj na specjalne cele publiczne lub innego majątku o szczególnym przeznaczeniu publicznym, przechodzą po zlikwidowaniu tych gmin na obszarze województw, wymienionych w art. 97, na rzecz właściwych terytorjalnie gromad, przyczem prawa dotychczasowych użytkowników nie mogą być uszczuplone.

2) Majątek dotychczasowych gmin wiejskich po ich zlikwidowaniu na obszarze województw, wymienionych w art. 97, przechodzi na własność właściwych terytorjalnie gromad, utworzonych w myśl postanowień ustawy niniejszej.

3) Nowopowstałej na obszarze województw, wymienionych w art. 97, gminie wiejskiej przysługuje prawo używania w miejscu swej siedziby urzędowej lokalu urzędu gminy dotychczasowej za słusznem na jej korzyść odszkodowaniem, które w braku porozumienia między stronami ustali w toku instancji właściwy wydział powiatowy.

4) Likwidacji spraw majątkowych i rozrachunków między nowoutworzonymi gminami a gromadami na obszarze województw, wymienionych w art. 97, jak również ustalenia zobowiązań i wierzytelności przypadających gminom i gromadom, dokonają zainteresowane gminy i gromady w drodze bezpośredniego porozumienia. O ile porozumienie takie nie dojdzie do skutku, w sprawach powyższych rozstrzyga w toku instancji właściwy wydział powiatowy.

Art. 100.

1) Wybory do organów nowoutworzonych lub utrzymanych w dotychczasowych granicach gmin wiejskich i gromad na obszarze województw, wymienionych w art. 97, będą zarządzane w ciągu dwóch miesięcy od dnia ogłoszenia rozporządzeń ministra spraw wewnętrznych, o których mowa w art. 96.

2) Gminy wiejskie, utworzone przez połączenie z sobą gmin dotychczasowych na obszarze województw, wymienionych w art. 97, jak również gromady na tym obszarze rozpoczną swą działalność dopiero po ukonstytuowaniu się w nich nowych organów ustrojowych.

3) W ciągu czterech miesięcy od dnia ogłoszenia odnośnych rozporządzeń ministra spraw wewnętrznych, o których mowa w art. 96, będą przeprowadzone na obszarze województw, wymienionych w art. 97, wybory do rad powiatowych właściwych powiatowych związków samorządowych. Do czasu ukonstytuowania się tych rad i dokonania wyborów wydziałów powiatowych funkcje tych organów wykonywać będą dotychczasowe organa powiatowych związków samorządowych.

4) Wybory do organów gromad, gmin wiejskich oraz miast na całym obszarze mocy obowiązującej ustawy niniejszej z zastrzeżeniami, wynikającymi z ustępów poprzednich, zostaną zarządzane w ciągu sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy niniejszej. Wybory do organów powiatowych związków samorządowych zarządzane będą w ciągu dalszych trzech miesięcy.

Art. 101.

1) W stosunku do zawodowych członków zarządów miast, którzy w dniu wejścia w życie ustawy niniejszej piastują mandaty na obszarze województw: pomorskiego i poznańskiego, postanowienia art. 2, 35 ust. 2 oraz art. 38 ust. 1 — 5 nie mają zastosowania. Bieżąca kadencja tych osób trwać będzie do czasu jej upływu w myśl postanowień, obowiązujących przed wejściem w życie niniejszej ustawy, albo wcześniej w razie wygaśnięcia mandatu lub rozwiązania stosunku służbowego stosownie do postanowień ustawy niniejszej lub ustaw szczególnych.

2) Do osób wymienionych w ustępie poprzednim mają zastosowanie postanowienia art. 39 ust. 1, 3, 4 i 5, art. 40 ust. 1, 3, 6 i 7 oraz art. 53.

3) Jeżeli dany związek samorządowy nie uregulował we własnym zakresie w drodze statutu sprawy zaopatrzenia emerytalnego swoich pracowników, w tym wypadku osobom, o których mowa w ust. 1, przysługuje prawo do trwałego zaopatrzenia emerytalnego według zasad i norm, mających zastosowanie do stałych urzędników państwowych, przyczem pod uwagę powinny być wzięte lata służby na ostatnio zajmowanym stanowisku oraz lata służby poprzedniej, o ile te przed wejściem w życie ustawy niniejszej zostały zaliczone do wysługi emerytalnej albo podlegają takiemu zaliczeniu przy analogicznem zastosowaniu przepisów emerytalnych dla urzędników państwowych.

4) Do podstawy wymiaru zaopatrzenia emerytalnego osób, o których mowa w ust. 1, w każdym razie wlicza się uposażenie gotówkowe pobierane ostatnio w służbie czynnej, z wyjątkiem dodatku reprezentacyjnego, oraz świadczenia w naturze, o ile stanowią one część składową uposażenia na podstawie zatwierdzonych przez władzę nadzorczą uchwał ciał samorządowych.

5) Osobom, wymienionym w ust. 1, które nie nabyły prawa do zaopatrzenia emerytalnego w myśl przepisów niniejszego artykułu, przysługuje prawo do jednorazowej odprawy z funduszów komunalnych danego miasta w wysokości, określonej w art. 53 ust. 5.

6) Uchyla się wszelkie dotychczasowe statuty komunalne i uchwały rad miejskich, sprzeczne z zasadami, wynikającymi z ust. 2, 3 i 4. Zawodowym członkom zarządów miast, o których mowa w ust. 1, przysługuje prawo wyboru: korzystania albo z norm dotychczasowych, o ile ich moc obowiązująca została zachowana, albo z postanowień niniejszego artykułu.

Art. 102.

1) Z dniem wejścia w życie postanowień, zawartych w art. 100 ust. 2, na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego zawodowi członkowie zarządów dotychczasowych gmin wiejskich (zawodowi sołtysi i ławnicy), po ich zniesieniu tracą mandaty. Osobom tym przysługuje prawo do trwałego zaopatrzenia emerytalnego lub jednorazowej odprawy z funduszków nowopowstałych gminy wiejskiej, do której obszaru zostało włączone terytorjum gminy dotychczasowej.

2) Do osób, o których mowa w ust. 1, mają zastosowanie przepisy art. 40 ust. 3 i 6, 53 ust. 5 oraz art. 101 ust. 3, 4, 5 i 6.

3) Właściwy wydział powiatowy może na wniosek rady gminnej gminy zainteresowanej włożyć na właściwą gromadę zależnie od jej stanu majątkowego obowiązek jednorazowego lub stałego udziału w wydatkach, wynikających z przyznania jednorazowej odprawy lub zaopatrzenia emerytalnego osobom, o których mowa w ust. 1, o ile osoby te piastowały mandat zawodowego członka zarządu gminy na obszarze gromady przed jej powstaniem. Wysokość udziału gromady w powyższych wydatkach powinna odpowiadać stosunkowi ogólnej kwoty jej dochodów z majątku — do ogólnej sumy podatków bezpośrednich, przypadających nowopowstałej gminie z obszaru gromady w dniu wejścia w życie art. 100 ust. 2.

4) Do zawodowych członków dotychczasowych gmin wiejskich, które nie są zniesione i stają się gminami w rozumieniu ustawy niniejszej, mają odpowiednie zastosowanie postanowienia art. 101.

Art. 103.

1) Ustawa niniejsza nie ma zastosowania do wojewódzkich związków komunalnych na obszarze województw: pomorskiego i poznańskiego.

2) Postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1930 r. ustroju m. Gdyni (Dz. U. R. P. Nr. 80 poz. 630) pozostają nienaruszone.

ROZDZIAŁ 2.

Postanowienia końcowe.

Art. 104.

Dla ustalenia liczby mieszkańców w myśl postanowień ustawy niniejszej miarodajny jest ostatni urzędowy powszechny spis ludności.

Art. 105.

1) Wykonanie niniejszej ustawy porucza się ministrowi spraw wewnętrznych, w odniesieniu do art. 23, 24, 42 i 107 ust. 4 w porozumieniu z ministrem skarbu.

2) Upoważnia się ministra spraw wewnętrznych do wydania rozporządzeń, regulaminów, instrukcyj i zarządzeń, jakie uzna za potrzebne do wprowadzenia w życie niniejszej ustawy, w szczególności do ustalenia w drodze rozporządzenia;

a) sposobu dokonywania wyborów wójta (art. 9 ust. 3);

b) kwalifikacji zawodowych sekretarza gminnego (art. 12 ust. 2), zawodowych wójtów, burmistrzów, prezydentów oraz innych zawodowych członków zarządu miasta, tudzież zawodowych członków niektórych gmin uzdrowiskowych o charakterze użyteczności publicznej (art. 38 ust. 6, 7 i 8);

- c) wysokości i sposobu wynagrodzenia sołtysów (art. 20 ust. 1);
- d) potrzebnego przygotowania praktycznego członków wydziałów powiatowych (art. 41);
- e) roty przysięgi dla osób, wymienionych w art. 50.

Art. 106.

Ustawa niniejsza nie obowiązuje na obszarze województwa śląskiego.

Art. 107.

1) Ustawa niniejsza wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia, następującego po jej ogłoszeniu.

2) Postanowienia art. 79, 80, 85, 86 ust. 1, 87, 92, 99 i 102 wchodzi w życie z dniem wejścia w życie postanowień, zawartych w art. 100 ust. 2, postanowienia zaś art. 86 ust. 2 — 5, 97, 100 i 101 — z upływem określonego w nich czasu.

3) Z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej tracą moc wszelkie przepisy prawne sprzeczne z jej postanowieniami. W szczególności tracą moc obowiązującą:

a) art. 234 punkt 1, 257, 265, 275 uwaga 1, 282, z wyjątkiem uwagi do art. 282, oraz art. 287 — 313 dz. V ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (Zb. p. ces. ros. z r. 1892 tom II kontynuacja do r. 1913);

b) postanowienie, zawarte w § 53 krajowej ustawy gminnej z 12 sierpnia 1866 r. o urządzeniu gmin i o ordynacji wyborczej dla gmin (Dz. u. kr. Nr. 19);

c) ustawa krajowa z dnia 12 sierpnia 1866 r. o reprezentacji powiatowej (Dz. u. kr. Nr. 21) i ordynacja wyborcza powiatowa;

d) ustawa krajowa z dnia 3 lipca 1896 r. (Dz. u. kr. Nr. 51);

e) ordynacja powiatowa dla prowincji poznańskiej z dnia 20 grudnia 1828 r. (Zb. u. pr. z 1829 roku str. 3);

f) w ustawie wojennej dla uproszczenia administracji z dnia 13 maja 1918 r. (Zb. u. pr. str. 53):

1) punkty 1, 3 i 4 art. 2, dotyczące zmiany § 11 ust. 2, § 42 i 50 ordynacji miejskiej z dnia 30 maja 1853 r. oraz postanowienie, dotyczące zmiany § 57 ust. 1 tej ordynacji,

2) punkt 2 art. 3, dotyczący zmiany § 106 ust. 2 ordynacji dla gmin wiejskich;

3) punkty: 1 i 3 art. 4, dotyczące zmiany § 121 i § 176 ordynacji powiatowej.

g) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 31 stycznia 1920 r. o zmianie art. 94 ustawy gminnej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 11/54 poz. 180);

h) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 marca 1920 r. o zmianie art. 66 ustawy miejskiej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 29 poz. 667).

i) rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 15 kwietnia 1920 r. o zmianie art. 14 ustawy miejskiej (Dz. Urz. Z. C. Z. W. Nr. 37/81 poz. 930);

j) rozporządzenie ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 12 sierpnia 1921 r. o wyborach do Sejmików Powiatowych na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 71 poz. 492) oraz przepisy, zawarte w § 18 tegoż rozporządzenia;

k) ustawa z dnia 30 marca 1922 r. w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego (Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 225);

1) postanowienie, zawarte w ustępie drugim art. 1 ustawy z dnia 22 września 1922 r. w przedmiocie zmiany granic oraz rozwiązywania

i tworzenia gmin wiejskich na obszarze b. zaboru rosyjskiego i austriackiego (Dz. U. R. P. Nr. 86 poz. 770);

m) postanowienie, zawarte w § 10 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 118 poz. 1073).

4) W ustawie z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 747) wprowadza się następujące zmiany:

a) Artykułowi 9 nadaje się brzmienie następujące:

„1) Gminy miejskie otrzymują udział 15%, a miasto stoł. Warszawa 20% we wpływach z państwowego podatku dochodowego, przypisanego w tychże gminach, zaś powiatowe związki komunalne udział 15% we wpływach z państwowego podatku dochodowego, przypisanego w gminach wiejskich.

2) Postanowienia ustawy o państwowym podatku dochodowym, dotyczące komunalnego dodatku do tegoż podatku na rzecz związków komunalnych w b. zaborze pruskim, pozostają bez zmiany“.

b) w art. 36 wprowadza się zmiany następujące:

1) w punkcie a): skreśla się wyrazy „(w b. dzielnicy rosyjskiej także do gromad)“ oraz wyrazy: „z wyjątkiem gmin miejskich w b. dzielnicy pruskiej, małopolskich gmin miejskich, liczących powyżej 15 tysięcy mieszkańców według ostatniego spisu ludności“;

2) w punkcie b) skreśla się słowa „gmin miejskich w b. dzielnicy pruskiej oraz małopolskich gmin miejskich wymienionych pod a)“;

3) punkt c) otrzymuje następujące brzmienie: „w stosunku do m. st. Warszawy i m. Gdyni oraz w stosunku do krajowych związków komunalnych — minister spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem skarbu“.

UZUPEŁNIENIA I ZMIANY *)

tekstu projektu ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego.

1) W r o z d z i a l e 3 D z i a ł u I (Gmina wiejska) wstawia się bezpośrednio po art. 9 nowy artykuł 10 o następującem brzmieniu:

Art. 10.

1) Obszar gminy wiejskiej dzieli się na sołectwa, jako obwody, służące do ułatwienia zarządowi gminy w wykonywaniu czynności administracyjnych. Każde osiedle (wieś, sióło, kolonja, osada, zaścianek i folwark) z reguły stanowi odrębne sołectwo; osiedla te mogą być jednak łączone we wspólne sołectwa. Każda nieruchomość, położona na terenie gminy wiejskiej oraz wszystkie osoby w obrębie tej nieruchomości zamieszkałe należą do właściwego sołectwa.

*) W ostatniej chwili Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wprowadziło do projektu ustawy szereg zmian, m. in. zmiany o charakterze zasadniczym, jak n. p. dotyczące gromady. Podajemy je tedy w całości z tą uwagą, że pomimo tych zmian projekt nie jest ostatecznym w tym sensie, aby w tej formie musiał być wniesiony do Sejmu. Jednakże dalszych zmian istotnych w projekcie nie przewiduje się. — Redakcja.

2) Podział gminy na sołectwa oraz wszelkie w nim zmiany przeprowadza starosta powiatowy po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego i zainteresowanych ciał samorządowych.

3) W każdym sołectwie powołuje się sołtysa (podsołtysa) jako służbowo podległy wójtowi organ pomocniczy zarządu gminy na obszarze sołectwa w sprawach administracji gminnej i rządowej.

4) Sołtysa i podsołtysa w sołectwach, niestanowiących obszaru gromady (art. 15 ust. 5), wybiera rada gminna na wniosek działającego kolegalnie zarządu gminy z pośród mieszkańców danego sołectwa, posiadających prawo obieralności w myśl art. 4 ust. 2. Szczegółowe postanowienia dotyczące wyborów sołtysa (podsołtysa), określi regulamin wyborczy, wydany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

5) Sołtys otrzymuje wynagrodzenie za wykonywanie czynności służbowych z funduszy gminy. Normy wynagrodzenia określi rozporządzenie wykonawcze. Postanowienia te nie mają zastosowania do sołtysa gromadzkiego (art. 17 ust. 1).

2) Art. 10 — 13 projektu otrzymuje numerację 11 — 14.

3) W art. 11 (podług nowej numeracji) ust. 1, w wierszu pierwszym po wyrazach „rady gminnej“ wstawia się znak przestankowy (,) oraz wyrazy „sołtysi i podsołtysi“.

4) W rozdziale 4 Działu I (Gromada) zamiast art. 14 — 29 projektu wstawia się nowe art. 15 — 22 o następującem brzmieniu:

Art. 15.

1) Wojewoda może nadać w drodze rozporządzenia, wydanego za zgodą Wydziału Wojewódzkiego, poszczególnym lub połączonym we wspólne sołectwo osiedlom prawo gromady, a to na wniosek wydziału powiatowego, po zasięgnięciu opinii zainteresowanej rady gminnej, i tylko w wypadku, gdy przemawia za tem interes ogółu ludności powyższych osiedli.

2) Osiedla, które miały dotychczas ustroj gminy wiejskiej, posiadającej własność nieruchomą, dobro gminne lub inne prawa majątkowe, stają się gromadami z mocy ustawy niniejszej z chwilą zniesienia ustroju gminnego tych osiedli i włączenia ich do obszaru nowoutworzonej gminy (art. 9 ust. 2).

3) Gromadami z mocy ustawy niniejszej są również osiedla, które dotychczas miały charakter osady lub gromady, o ile posiadały one majątek nieruchomy, dobro gromadzkie, wspólne gromadzkie grunta nadziałowe lub inne mienie, względnie prawa majątkowe, przysługujące gromadzie na podstawie aktów nadawczych, tabel likwidacyjnych i innych tytułów prawnych.

4) Gromada jest podmiotem posiadanego majątku, dobra gromadzkiego i praw majątkowych.

5) Obszar gromady wchodzi do obszaru gminy wiejskiej i tworzy jedno jej sołectwo. Każda nieruchomość położona w granicach tego sołectwa wraz z osobami w jej obrębie zamieszkałymi wchodzi do obszaru właściwej gromady.

6) Wojewodowie mogą w trybie, przewidzianym w ust. 1 po wysłuchaniu opinii organów uchwalodawczych zainteresowanych gromad łączących osiedla, o których mowa w ust. 2 i 3 we wspólne gromady, jak również przeprowadzać zmiany granic gromad oraz ustalać i dokonywać zmiany ich nazw.

7) Ustawa niniejsza nie narusza stosunków prywatno-prawnych, w szczególności nie narusza praw użytkowania i innych praw rzeczowych, służących bądź pojedynczym mieszkańcom gromad, bądź ich grupom lub też poszczególnym miejscowościom.

Art. 16.

1) Zakres działania gromady obejmuje zarząd majątkiem i dobrem gromadzkim tudzież rozporządzanie dochodami z tych źródeł.

2) Gromada współdziała ponadto z gminą wiejską w wykonywaniu jej zadań oraz zarządza w granicach swych dochodów ogólnymi sprawami o znaczeniu wyłącznie lokalnem wynikającymi z sąsiedzkiego współżycia, a podejmowanymi w miarę możliwości celem podniesienia stanu kulturalnego, zdrowotnego i gospodarczego osiedli.

3) Postanowienia ust. 2 nie zwalniają gminy wiejskiej ani nie zmieniają dotychczasowych zadań, ciążących na niej z mocy obowiązujących ustaw szczególnych. Zarząd gminy może atoli na mocy uchwały rady gminnej, zatwierdzonej przez wydział powiatowy, przekazać gromadzie spełnianie niektórych zadań gospodarki gminnej na obszarze gromady, o ile przekaże jej na cele z funduszy gminnych dostateczne środki finansowe.

Art. 17.

1) Organem uchwałodawczym i kontrolującym jest w gromadach, liczących do stu mieszkańców zebranie gromadzkie, w gromadach zaś większych — wybierana na lat pięć rada gromadzka; organem wykonawczym gromady jest wybierany przez zebranie gromadzkie względnie radnych gromadzkich na lat trzy sołtys gromadzki względnie jego zastępca (podsołtys gromadzki).

2) Prawo uczestnictwa w zebraniu gromadzkim mają wszyscy mieszkańcy gromady, którym w myśl art. 3 służy prawo bezpośredniego wybierania do organów samorządowych.

3) Członkami rady gromadzkiej są: sołtys gromadzki, jako przewodniczący, podsołtys gromadzki oraz radni gromadcy, których liczba wynosi w gromadach, liczących

- a) do 500 mieszkańców — ośmiu,
- b) ponad 500 do 1500 mieszkańców — szesnastu,
- c) ponad 1500 mieszkańców — dwudziestu czterech.

W takiej samej liczbie powołuje się zastępców radnych gromadzkich, a to w celu uzupełnienia liczby radnych w razie ich śmierci, złożenia przez nich lub utracenia mandatu.

4) Sposób wyboru sołtysa (podsołtysa) gromadzkiego określi regulamin wyborczy wydany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

5) Postanowienia art. 3 i 4 mają zastosowanie do wyborów radnych gromadzkich i ich zastępców.

6) Postanowienia art. 11 mają odpowiednie zastosowanie do sołtysa, podsołtysa i radnych gromadzkich.

7) Wydział powiatowy może po wysłuchaniu opinii zebrania gromadzkiego i rady gminnej skasować zebranie gromadzkie i powołać w jego miejsce radę gromadzką. Do gromady takiej mają wówczas zastosowanie przepisy, dotyczące gromad, liczących ponad stu mieszkańców.

Art. 18.

W gminach wiejskich, których obszar obejmuje tylko jedną gromadę, odrębne organa gromady nie istnieją, funkcje ich natomiast sprawują odpowiednie organa gminne.

Art. 19.

1) Do zakresu działania zebrania gromadzkiego i rady gromadzkiej należy podejmowanie uchwał w sprawach, wymienionych w art. 16, oraz wykonywanie kontroli nad sołtysem (podsołtysem) w zakresie czynności wykonawczych gromady (ust. 3. lit. a — e).

2) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania w drodze rozporządzenia wykonawczego przepisów, normujących zasady i tryb działalności zebrań i rad gromadzkich oraz określenia warunków ważności podejmowanych przez nie uchwał z zastrzeżeniem podniesienia wymagań formalnych dla podjęcia uchwał, które wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej.

3) Do zakresu działania sołtysa gromadzkiego należy:

- a) zarządzanie majątkiem i dobrem gromadzkim,
- b) załatwianie bieżących czynności gromady,
- c) reprezentowanie gromady nazewnątrz,
- d) przygotowanie wniosków na zebranie lub radę gromadzką,
- e) wykonywanie uchwał zebrania i rady gromadzkiej.

4) Sołtys gromadzki jest ponadto organem pomocniczym zarządu gminy na obszarze sołectwa, stanowiącego obszar gromady, jest podległy służbowo w tym zakresie wójtowi i wykonywa jego polecenia w sprawach, o których mowa w art. 10 ust. 3.

5) Sołtys gromadzki otrzymuje wynagrodzenie z funduszu gromady. W wypadku, gdy gromada nie posiada dostatecznych środków finansowych, obowiązek odpowiedniego uzupełnienia wynagrodzenia sołtysa ciąży na właściwej terytorjalnie gminie. Normy wynagrodzenia sołtysa gromadzkiego oraz bliższe w tym zakresie postanowienia określi rozporządzenie wykonawcze.

Art. 20.

1) Wydatki, związane z wykonywaniem swych zadań, pokrywa gromada z dochodów majątku i dobra gromadzkiego oraz z opłat za korzystanie z zakładów i urządzeń gromadzkich (np. rzeźni, kąpieliska, targowicy i t. p.).

2) Przeznaczenie dochodów, o których mowa w ust. 1 na cele, nieobjęte art. 16, może nastąpić jedynie na mocy uchwały zebrania względnie rady gromadzkiej, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą po zasięgnięciu opinii rady gminnej.

3) W razie braku lub niewystarczalności dochodów określonych w ust. 1, dla wykonania zadań, o których mowa w art. 16 ust. 2, może rada gminna na wniosek gromady pociągnąć do osobistych świadczeń w naturze oraz do uiszczenia składki pieniężnej na określone cele publiczne gromady zarówno jej mieszkańców jak inne osoby podlegające na obszarze gromady opodatkowaniu na rzecz gminy wiejskiej.

4) Uchwała zebrania gromadzkiego w sprawach o których mowa w ust. 3, wymaga większości głosów ogólnej liczby osób, uprawnionych do uczestnictwa w zebraniu, uchwała zaś rady gromadzkiej — większości dwóch trzecich głosów ustawowego składu rady.

5) Przeciw odrzuceniu przez radę gminną wniosku gromady w sprawie świadczeń w naturze lub składki pieniężnej służy gromadzie w ciągu dni trzydziestu prawo sprzeciwu do wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie. Uchwała zebrania względnie rady gromadzkiej wymaga w tym wypadku zwykłej większości głosów.

6) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania w drodze rozporządzenia wykonawczego w porozumieniu z Ministrem Skarbu bliższych przepisów, określających najwyższą wysokość oraz tryb wymiaru i poboru składki pieniężnej tudzież świadczeń w naturze, o których mowa w ust. 3, oraz określenie wyłączeń od obowiązku ich ponoszenia.

7) Minister Spraw Wewnętrznych władny jest w porozumieniu z Ministrem Skarbu w trybie, przewidzianym w ust. 6, unormować zasady gospodarki finansowej gromad, które ze względu na posiadany majątek, zakłady i urządzenia gromadzkie wymagają planowej gospodarki.

Art. 21.

1) Nadzór nad działalnością gromad wykonywa władza sprawująca nadzór nad działalnością gminy wiejskiej.

2) Decyzje w sprawach wyborów do rad gromadzkich i na urząd sołtysa (podsołtysa) wskutek protestu, jak również z urzędu, wydaje właściwy starosta powiatowy.

3) Wybór sołtysa i podsołtysa w wypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 4 i art. 17 ust. 1 podlega zatwierdzeniu starosty powiatowego, który przed wydaniem decyzji zasięga opinii wydziału powiatowego. W sprawach tych mają odpowiednie zastosowanie przepisy, dotyczące zatwierdzenia niezawodowych wójtów i podwójcich (art. 49 ust. 5 i 6).

4) Uchwały, zebrania i rady gromadzkiej w przedmiocie zbycia, zamiany, obciążenia i oddania w długoletnią dzierżawę nieruchomości, uczynienia i przyjęcia darowizny, zaciągnięcia zobowiązania ponad kwotę 500 zł. oraz likwidacji dobra gromadzkiego nabierają mocy prawnej po zatwierdzeniu ich przez władzę nadzorczą, która przed powzięciem decyzji powinna zasięgnąć opinii właściwej rady gminnej.

5) Władzy nadzorczej służy prawo uchylenia każdej uchwały naruszającej obowiązujące przepisy prawne lub sprzecznej z interesem publicznym. Sołtys gromadzki obowiązany jest wstrzymać wykonanie takich uchwał i przesłać je bezzwłocznie do decyzji władzy nadzorczej.

6) W wypadku przekroczeń i zaniedbywań w wykonywaniu obowiązków służbowych starosta powiatowy ma prawo po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego nakładać na sołtysów i podsołtysów tak w sołectwach niestanowiących obszaru gromady, jak również sołtysów (podsołtysów) gromadzkich kary:

- a) nagany,
- b) grzywny do 50 złotych lub
- c) złożenia z urzędu.

Przed nałożeniem kary należy dać obwinionemu możliwość zapoznania się z czynionymi mu zarzutami oraz złożenia wyjaśnień. Ukaranemu służy prawo odwołania się w ciągu dni 14 za pośrednictwem starosty powiatowego do właściwego wojewody, który orzeka ostatecznie.

7) Starosta powiatowy może w wypadkach, przewidzianych w art. 52 ust. 1 lit. od a — d, po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego rozwiązać radę gromadzką; wybory do nowej rady gromadzkiej muszą być zarządzane w przeciągu trzech miesięcy.

8) W wypadku złożenia z urzędu sołtysa (podsołtysa) lub wygaśnięcia z innych powodów jego mandatu, starosta powiatowy ustanawia komisarzycznego sołtysa (podsołtysa) na czas, dopóki nowoobрани sołtys (podsołtys) nie obejmie czynności służbowych. Postanowienie to dotyczy sołtysów (podsołtysów) w sołectwach, niestanowiących obszaru gromady, jak również sołtysów (podsołtysów) gromadzkich.

Art. 22.

1) Zniesienie gromady, która nie posiada majątku nieruchomego względnie dobra gromadzkiego, może nastąpić w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych, wydanego na wniosek wojewody, oparty na uchwale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) po wysłuchaniu opinii zainteresowanych ciał samorządowych i organu uchwałodawczego gromady. Wszelkie wierzytelności i zobowiązania gromady po jej zniesieniu przechodzą na właściwą terytorjalnie gminę.

2) Zniesienie gromady, posiadającej własność nieruchomą lub dobro gromadzkie, może nastąpić w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w trybie, o którym mowa w ust. 1, o ile wystąpi o to gromada na mocy uchwały zebrania względnie rady gromadzkiej, powziętej większością głosów, przewidzianą w art. 20 ust. 4.

Własność majątku nieruchomego gromady o charakterze użyteczności publicznej lub o przeznaczeniu publicznem przechodzi po zniesieniu gromady na właściwą terytorjalnie gminę.

3) Sposób likwidacji stosunków majątkowych oraz wierzytelności i zobowiązań gromady w wypadku zniesienia jej w myśl ust. 1 lub 2 określa wojewoda przy współudziale z głosem stanowczym wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej). Prawa osób trzecich, nie mogą być w żadnym razie naruszone.

5) W a r t. 50 dodaje się nowy ustęp treści następującej:

2) Postanowienia ust. 1 mają zastosowanie do sołtysa i podsołtysa.

6) A r t. 63 otrzymuje brzmienie następujące:

Art. 63.

1) Wybory do rady gminnej należą do gminnego kolegium wyborczego, do którego wchodzi:

a) z obszaru wszystkich gromad danej gminy członkowie rad gromadzkich, wszyscy sołtysi i podsołtysi gromadcy oraz delegaci zebrań gromadzkich w liczbie 1 do 8, określonej przez starostę powiatowego w zależności od liczby mieszkańców gromady a ponadto,

b) z sołectw, niestanowiących obszarów gromad, sołtysi i podsołtysi oraz członkowie gminnego kolegium wyborczego, wybrani na tych samych zasadach na jakich odbywają się wybory do rady gromadzkiej.

2) Postanowienia, określające liczbę radnych gromadzkich (art. 17 ust. 3 lit. a do c), jak również dotyczące liczby delegatów zebrań gromadzkich do gminnego kolegium wyborczego (ust. 1 lit. a), mają zastosowanie przy ustaleniu liczby członków tego kolegium, o których mowa w ust. 1 lit. b.

3) Każde sołectwo stanowi z reguły odrębny okręg wyborczy. Sołectwa mogą być jednak łączone we wspólne okręgi wyborcze.

4) Prawo wybierania i wybieralności do gminnego kolegium wyborczego przysługuje mieszkańcom sołectwa, niestanowiącego obszaru gromady, którzy od roku, licząc wstecz od dnia zarządzenia wyboru do gminnego kolegium wyborczego, mieszkają na obszarze sołectwa i posiadają czynne względnie bierne prawo wyborcze do organów samorządowych w myśl art. 3 i 4 ust. 1.

5) Radnych gminnych wybiera gminne kolegium wyborcze w głosowaniu równem, tajnem, na listy kandydatów i na zasadzie stosunkowego podziału mandatów.

6) Regulamin wyborczy wyda Minister Spraw Wewnętrznych.

7) A r t. 64. Skreśla się.

8) A r t. 65 projektu otrzymuje następujące brzmienie:

Art. 65.

1) Postanowienia art. 191, 275 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego (zb. pr. ces. ros. z 1892, t. 2, kont. do roku 1913 Dz. V) ze zmianami wynikającymi z ustawy niniejszej rozciąga się:

a) na mieszkańców wsi i kolonij, w których obowiązywały art. 287—313 przed wejściem w życie niniejszej ustawy, oraz na obszary tych wsi i kolonij,

b) na gromady nowoutworzone w myśl przepisów niniejszej ustawy.

2) uchyla się art. 287 — 313 ustawy o organizacji zarządu gubernji Królestwa Polskiego.

9) W a r t. 66 projektu wprowadza się zmiany następujące: w wierszu przedostatnim ust. 1 przed wyrazem „gromady“ dodaje się wyrazy „właściwe terytorjalnie o ile istnieją one lub zostały“, natomiast skreśla się wyrazy: „istniejące lub“. W wierszu ostatnim liczbę 64 zastępuje się liczbą i wyrazem „15 ust. 3“. W ust. 4 w wierszu pierwszym

wyraz „użytkowania“ zastępuje się wyrazem „majątkowym“ po wyrazie zaś „gromady“ wstawia się wyrazy „lub całych ich grup“.

10) Art. 95 projektu skreśla się.

11) W art. 98 skreśla się ust. 1 i cyfrę 2 przed ustępem drugim. W wierszu drugim ust. 2 na początku dodaje się wyrazy „w gromadach istniejących lub utworzonych w myśl art. 15 ust. 1 i 3“, w wyrazie zaś „kompetencje“ dużą literą w „K“ zastępuje się literą małą „k“.

12) W art. 99 w ust. 1 na początku wstawia się wyrazy „Majątek oraz“ w wyrazie zaś „Wszelkie“ dużą literą „W“ zastępuje się literą małą „w“. W wierszu przedostatnim skreśla się wyraz „terytorjalnie“, a po wyrazie „gromad“ wstawia się wyrazy „o których mowa w art. 15 ust. 2“. W tym samym ustępie dodaje się zdanie „Prawa i zobowiązania gmin dotychczasowych, które po ich zlikwidowaniu nie uzyskują praw gromady, przechodzą na właściwe terytorjalnie gminy wiejskie, powstałe w myśl art. 94 ust. 2“.

2) Art. 99 projektu ulega skreśleniu, numeracja zaś pozostałych ustępów ulega odpowiedniej zmianie. W ustępie drugim według nowej numeracji w wierszu 4 skreśla się wyraz „jej“, po wyrazie zaś „korzystać“ dodaje się wyraz „gromady“.

13) W art. 107. W ust. 3 p. a skreśla się, punkty zaś następujące (b — m) oznacza się literami a — 1.

14) Numeracja art. 30 — 107 projektu oraz numeracja artykułów powołanych w tekście postanowień projektu ulegają odpowiedniej zmianie, wynikającej z punktów 4, 7 i 10 niniejszego sprostowania.

15) Ponieważ w uzasadnieniu projektu uwzględniono tylko zmianę numeracji artykułów w rozdziale 3 i 4 (gmina i gromada) Działu I projektu, przeto numeracja następnych artykułów pozostaje bez zmiany, pomimo luk w numeracji, powstałych wskutek poprawek i zmian. W nowym układzie projektu braki te będą usunięte.

STANISŁAW PODWIŃSKI.

BIBLIOGRAFJA LITERATURY O GMINIE WIEJSKIEJ.

Zagadnienie ustroju i wielkości gminy wiejskiej nabiera w obecnym momencie naszego życia publicznego specjalnego znaczenia ze względu na przygotowywane przez rząd projekty zasadniczej reformy ustroju gmin wiejskich w Polsce.

Gmina wiejska, jej ustrój, podstawa terytorjalna, działalność i finanse są już od wielu dziesiątków lat przedmiotem wymiany myśli teoretyków i praktyków samorządowców. Bibliografja moja ma na celu przedstawić tym, którzy pragnęliby bliżej zainteresować się tym zagadnieniem, prawie wyczerpujący całokształt literatury danego przedmiotu.

Praca ta nie ma charakteru teoretyczno - naukowego, lecz przede wszystkim praktyczny, pragnę bowiem umożliwić działaczom społecznym, politycznym i samorządowym zapoznanie się z dotychczasowym dorobkiem piśmiennictwa polskiego w sprawie gminy wiejskiej. Odbiło się to i na sposobie opracowywania poszczególnych pozycji bibliograficznych i na świadomym pomijaniu pewnego typu publikacyj.

Objąłem zestawieniem, liczącym 295 pozycji bibliograficznych, prace ogłoszone drukiem dla sprzedaży publicznej za okres od 1860 roku do 1 października 1931 r. Data początkowa wybrana jest ze względu na tę okoliczność, iż obowiązujące dotychczas ustawodawstwo gminne w dwóch b. zaborach powstało w siódmym dziesięcioleciu XIX wieku.

Ze względu na stosunkową szczupłość naszej literatury samorządowej nie ograniczyłem się wyłącznie do wydawnictw książkowych, lecz uwzględniłem również publikacje artykułowe, rozrzucone w szeregu pism ogólnych i specjalnych. Oprócz 51 czasopism wykorzystanych do tej pracy, a których wykaz ogłosiłem na str. IX mojej „Bibliografji polskiej literatury o samorządzie terytorjalnym“, Warszawa 1926, str. XVI + 184, czerpałem ponadto materiał z następujących periodyków: 1) „Głos Gminy Wiejskiej“ — dwutygodnik, Warszawa 1925 — 1931 r., 2) „Kalendarz Samorządowy“ rocznik, Warszawa 1926—

1931 r., 3) „Kraj“, tyg. Warszawa 1928 r., 4) „Pamiętnik zjazdu przedstawicieli sejmików powiatowych“ rocznik, Warszawa 1925 — 1928 r., 5) „Pracownik samorządowy“ dwutygodnik, Warszawa 1924 — 1931 r., 6) „Ruch Samorządowy“ mies. Poznań 1927 — 1931 r., 7) „Samorząd terytorjalny“ kwartalnik, Warszawa 1929 — 1931 r. i 8) „Wiadomości Samorządowe“ — dwutyg. Poznań 1927 — 1931 r. Z ostatniego okresu dyskusji nad samorządem w ogólności, a gminą wiejską w szczególności, cytuję również parę artykułów z krakowskiego „Czasu“, lwowskiego „Słowa Polskiego“ i „Kurjera Warszawskiego“. Uwzględniłem w swej pracy naturalnie wyłącznie artykuły zasadnicze i oryginalne, pomijając te, które bądź omawiały ułamkowe zagadnienia gdzieindziej szerzej poruszone, bądź miały charakter aktualny jedynie w przeszłości.

Całość materiału rozbiłem na siedem działów:

- I) Prace treści ogólnej.
- II) Podstawa terytorjalna gminy wiejskiej.
- III) Ustrój gminy wiejskiej.
- IV) Ordynacje wyborcze.
- V) Gromada.
- VI) Działalność i finanse gminy wiejskiej.
- VII) Majątek gminy.

Podział ten, jak wogóle każda systematyka przedmiotu, jest względny i daleki od doskonałości, zwłaszcza, że wiele prac omawia kwestje z paru działów; zwłaszcza dział III) zawiera szereg prac z działów II), VI), a również i innych. Dział I) obejmuje prace, dotyczące teorii samorządu, całokształtu ustroju samorządu, nadzoru państwa nad samorządem w ogólności i t. p. Dział VI) obejmuje całokształt działalności samorządu zarówno w t. zw. zakresie własnym, jak i zleconym, oraz znajdującą się z tem w ścisłym związku kwestję finansów samorządu gminnego.

Bibliografię zestawilem z tą myślą, że ma ona służyć tym, którzy w dobie wielkiej reformy gminy wiejskiej w Polsce, pragną zapoznać się z literaturą przedmiotu. Z powyższych względów celowo pominąłem całe kompleksy spraw niezwiązanych ściśle z reformą samorządową, jak np. organizację biurowości gminy wiejskiej, sprawy kosztów leczenia ubogich, mniej zasadnicze artykuły, przedstawiające lokalne trudności finansowe samorządu gminnego, dzieła ściśle fachowe z poszczególnych dziedzin gospodarki wiejskiej (drogi, rolnictwo i t. p.), o ile nie są one opracowane ze szczególnym uwzględnieniem roli gminy w tych działach pracy.

W kilkudziesięciu wypadkach pod poszczególną pozycją bibliograficzną bardzo zwięźle omówiłem daną pracę, czyniąc to tylko wtedy, gdy praca ma charakter podstawowy w danym dziale, wzgl. gdy autor na dany temat ogłosił szereg prac i przez

omówienie chce wskazać, które z tych prac są zasadniczym zajęciem stanowiska przez autora w danej sprawie.

I. Prace treści ogólnej.

1. — Ankieta: Na jakich zasadach powinien się oprzeć w Polsce samorząd ziemski? Opinie HUBERTA J. i SIKORSKIEGO R. „Ruch Prawn. i Ekonom.“. Kwart. Poznań 1925 r., t. IV.
2. CZUMA J. dr. Stosunek samorządu do państwa. „Samorząd Miejski“. Miesięcznik, Warszawa 1925 rok Nr. 5.
3. DALBOR W. dr. Samorząd jako podstawa ustroju państwa. „Wiadomości Samorządowe“, dwutyg. Poznań r. 1928 Nr. 12 i „Samorząd“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 21 — 22.
4. DALBOR W. dr. Zasadniczy ustrój terytorjalny i zakres działania jednostek samorządowych. „Samorząd“, tyg. Warszawa 1929 r. Nr. 9 i „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 6.
5. DUBANOWICZ E. prof. Sprawa politycznej administracji w Polsce. Lwów 1920 r., str. 78.
6. E. S. Władze nadzorcze a samorząd. „Samorząd Miejski“ mies. Warszawa 1927 r.
7. JAROSZYŃSKI M. dr. Stosunek samorządu do władzy nadzorczej. „Gmina“ tyg. Warszawa 1921 r. Nr. 5.
8. JAROSZYŃSKI M. dr. Samorząd w nowej organizacji administracji ogólnej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 17 i 19, m. inn. odpowiad. prof. Kasznicy p. poz. 14.
9. JAROSZYŃSKI M. dr. Role i zadania samorządu terytorjalnego w Polsce. „Kalendarz Samorządowy“ na r. 1926, str.
10. JAROSZYŃSKI M. dr. Zagadnienie nadzoru nad samorządem. „Pamiętnik zjazdu przedsta-

wicieli sejmików powiatowych w Warszawie". Warszawa 1925 r. Rozprawa omawiająca w sposób syntetyczny formę nadzoru państwa nad samorządem.

11. JAROSZYŃSKI M. dr. Samorząd w państwie. „Przegląd Samorządowy“ tyg. Warszawa 1929 r. Nr. 23.
12. JAWORSKI WŁ. dr. Prawa państwa polskiego. Zeszyt 2 A. Konstytucja 17.III.1921 r. Kraków 1921 r., str. 873.
 Autor w dość wyczerpującym stopniu analizuje tekst Konstytucji, m. inn. i artykuły dotyczące samorządu.
13. JAWORSKI WŁ. dr. Projekt Konstytucji. Kraków 1928 r., str. 715.
 Praca oparta na zasadach syndykalizmu zawiera poza pracą głównego autora, również m. inn. pracę prof. Panejki, dotyczącą specjalnie samorządu.
14. KASZNICA ST. dr. Władze administracji ogólnej po reorganizacji dokonanej rozporządzeniem Prezydenta z 19 stycznia 1928 r. „Ruch Prawn. i Ekon.“ kwart. Poznań 1928 r., t. II.
15. KUBALA W. dr. O państwowy program samorządowy. „Słowo Polskie“ dziennik. Lwów 1930 r. Nr. 69, 71 — 73.
16. KUMANIECKI K. dr. Samorząd powszechny a zawodowy. „Kraj“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 4.
17. PANEJKO J. Geneza i podstawy samorządu europejskiego. Paryż 1926, str. 132.
 Jedna z niewielu prac w języku polskim przedstawiająca w zwięzły sposób istniejące teorie, dotyczące istoty samorządu współczesnego.
18. RUTKOWSKI B. T. Reforma konstytucji a samorząd. „Gmina“ dwutyg. Warszawa r. 1928, Nr. 13.
19. SOCHACKI WŁ. O podstawy samorządu polskiego. „Pracownik samorządowy“ dwutyg. Warszawa 1928 r. Nr. 4 i 7.
20. STARYSZAK J. W sprawie nadzoru państwa nad jednostkami samorządowymi. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 5, 6, 8 — 10.

21. STARYSZAK J. Prawo nadzoru nad administracją samorządową w Polsce. Warszawa 1931 r., str. 170.

Wyczerpująca praca, oparta na dużym materiale naukowym, przedstawia szczegółowo istniejące formy nadzoru państwa nad samorządem.

22. STRZELECKI J. O nadzorce nad samorządem terytorjalnym. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1929 r. Nr. 24.

23. STRZELECKI J. W sprawie nadzoru państwa nad samorządem. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 39.

24. WAKAR WŁ. Zagadnienie samorządu w Rzeczypospolitej Odrodzonej. Warszawa 1924 r., str. 344.

Praca nosząca piętno oryginalności, zawiera szczegółowo uzasadniony projekt nowego ustroju samorządu terytorjalnego.

25. WAKAR WŁ. Zasady organizacji samorządowej. „Ruch Prawn. i Ekon.“ kwart. Poznań 1922 r. Nr. 2.

26. WERESZCZYŃSKI A. dr. O nowy ustrój samorządu w Polsce. „Przegląd prawa i admin.“ mies. Lwów 1923 r. Nr. 10 — 12.

27. WIELGUS P. dr. Stosunek władz rządowych do samorządu w Polsce. „Samorząd Miejski“ Warszawa 1927 r.

28. WINDAKIEWICZ K. dr. Samorząd terytorjalny z punktu widzenia Konstytucji. „Samorząd Miejski“ mies. Warszawa 1926 r. Nr. 5.

29. WINDAKIEWICZ K. dr. Struktura i organizacja samorządu terytorjalnego podług Konstytucji. „Samorząd Miejski“ mies. Warszawa 1926 r. Nr. 11.

Obie prace pod poz. 28 i 29 zawierają jedyną prawie w literaturze analizę artykułów Konstytucji, dotyczących samorządu.

30. WINDAKIEWICZ K. dr. Projekt jednolitej ustawy o samorządzie terytorjalnym. „Samorząd Terytorjalny“ kwartaln. Warszawa, r. 1929, zesz. 2; lub „Ruch Samorządowy“ mies. Poznań 1929 r. Nr. 4; „Głos Gminy Wiejskiej“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 6.

Szczegółowy w artykuły ustawy ujęty projekt ustroju samorządu terytorjalnego: wojewódzkiego, powiatowego i gminnego.

31. — Zagadnienie reformy administracji. (Sprawozdanie Komisji trzech). „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 10 — 11.
32. ZAKRZEWSKI K. prof. Samorząd a Państwo. „Słowo Polskie“ dziennik. Lwów 1930 r. Nr. 15.

II. Podstawa terytorjalna gminy wiejskiej.

33. BARTOSZEWICZ J. dr. Pogląd na usiłowanie i prace około reformy gminnej w Galicji. „Wiadomości statyst. o stosunkach krajów“. Lwów r. XIX, zesz. II r. 1903.
Wyczerpująca praca, oparta na materiałach statystycznych, a dotycząca zagadnienia wielkości terytorjalnej i ustroju gminy w b. Galicji.
34. BOGUSŁAWSKI A. Wnioski komisji dla usprawnienia administracji w sprawie reformy gminy wiejskiej. „Samorząd“ 1931 r. Nr. 33.
35. BRZEZIŃSKI W. Uwagi w sprawie zasad nowej organizacji terytorjalnej gmin wiejskich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 rok. Nr. 35.
36. BRZEZIŃSKI W. Przewodnie idee organizacyjne reformy podziału administracyjnego państwa. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 18.
37. BRZEZIŃSKI W. Rozważania o gminie wiejskiej. „Czas“ dziennik. Kraków 1931 r. Nr. 73, 95 — 96.
Artykuły zawierają m. inn. polemikę z wywodami p. Dolańskiego S. — p. poz. 49.
38. DALBOR W. dr. Zmiana typu naszej gminy wiejskiej. „Wiadomości Samorządowe“ dwutygodnik. Poznań 1928 r. Nr. 8.
39. DALBOR W. dr. Gmina wiejska wielka czy średnia? „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 22.
40. DALBOR W. dr. Podział administracyjny państwa. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 16 — 17.

41. D.(ALBOR) W. Ankieta w sprawie administracyjnego podziału państwa. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 24.
42. DALBOR W. dr. Gmina zbiorowa według wzorów b. dzielnicy rosyjskiej jest na ziemiach zachodnich niedopuszczalna. „Wiadomości samorządowe“ 1930 r. Nr. 3/4.
43. DALBOR W. dr. Niewłaściwy ton w dyskusjach rzeczowych. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1930 r. Nr. 7.
44. DALBOR W. dr. Jeszcze w sprawie przykrej afery. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1930 r. Nr. 9.
45. DALBOR W. dr. Wobec projektu wprowadzenia gmin zbiorowych w wojew. zachodnich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 11 lub „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 5.
46. DALBOR W. dr. Odpowiedź zwolennikom gminy zbiorowej. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 9.
47. DALBOR W. dr. Uwagi na tle projektu wprowadzenia gmin zbiorowych. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 17.
Z pośród powyższych dziesięciu artykułów tego autora, przeciwnika wprowadzenia na obszarze województw zachodnich gminy zbiorowej, charakter bardziej zasadniczy mają artykuły pod poz. 38 — 40, 42, 45 — 46.
48. D. J. dr. O rozmiarach gmin wiejskich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1920 r. Nr. 3 — 4.
49. DOLAŃSKI S. Rozważania samorządowe o gminie wiejskiej. „Czas“ dziennik, 1931 r. Nr. 53 — 55, 85.
50. DUBANOWICZ E. dr. O naprawie podstaw gminy w Polsce. Warszawa 1919 r., str. 57.
Źródłowa praca zawierająca historję gminy wiejskiej XIX w. i projekt powołania do życia gminy zbiorowej.
51. FRESZCZYŃSKI A. Wójtostwa a przyszły typ gminy wiejskiej. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 5.

52. GAJEWSKI W. Co rozumieć należy przez naturalny okręg gminy. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 r. Nr. 4.
53. GLISZCZYŃSKI ST. Podział administracyjny. „Samorząd“ 1931 r. Nr. 19.
54. GODLEWSKI G. Stosunki w gminie z uwzględnieniem podziału kraju na gminy. „Biblioteka Warszawska“ kwartaln. Warszawa 1905 r. t. II.
55. H.(EBROWSKI). Gmina zbiorowa czy jednostkowa. „Głos Gminy Wiejskiej“ tyg. Warszawa 1927 r. Nr. 21 i 24.
56. H. T. Gmina jednostkowa czy zbiorowa. „Kurjer Warszawski“ dziennik, 1931 r. Nr. 104.
57. HUPKA J. dr. Jeszcze o ukształtowaniu gminy wiejskiej. „Czas“ dziennik, 1931 r. Nr. 112.
58. JAGODZIŃSKI Z. Jaką powinna być gmina wiejska. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 r. Nr. 8.
59. JAROSZYŃSKI M. dr. W sprawie dyskusji o zasadniczym typie gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 r. Nr. 16.
60. JAROSZYŃSKI M. dr. O t. zw. gminie średniej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 r. Nr. 12.
61. JAROSZYŃSKI M. dr. Zasadniczy typ gminy wiejskiej w Polsce. „Samorząd terytorjalny“ kwartaln. Warszawa 1930 r. Nr. 1.
62. JAROSZYŃSKI M. dr. Wprowadzenie gminy zbiorowej w wojew. południowych i zachodnich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 1.
63. JAROSZYŃSKI M. dr. W sprawie reformy gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 13.
64. JAROSZYŃSKI M. dr. Jeszcze o reformie gminy wiejskiej w Polsce. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 21.

Z pośród powyższych prac tego autora, zwolennika utworzenia gmin okręgowych, pracami o charakterze zasadniczym są umieszczone pod poz. 61 — 63.

65. KONIC H. Kwestja gminy zbiorowej w Galicji. „Ateneum“ kwartaln. Warszawa 1891 r. Nr. II.
66. KONKOLNIAK WŁ. Podstawy prawne podziału administracyjnego Państwa. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 15.
67. KÜHN KAZ. O wielkości gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 15.
68. MICHNIEWSKI WŁ. Jak wielką ma być gmina wiejska w Polsce, aby mogła spełnić swoje zadanie wynikające z istoty samorządu terytorjalnego. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 10.
69. M.(IKLASZEWSKI) ST. Z zagadnień podziału administracyjnego Państwa. „Gmina“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 16 — 17.
70. PACHOLCZYK A. O jednolitą gminę wiejską w państwie. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutygodnik. Warszawa 1930 r. Nr. 1.
71. PATELES J. Właściwy typ gminy wiejskiej dla Polski Zachodniej. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 5.
72. PODWIŃSKI ST. Zagadnienie wielkości gminy wiejskiej w Polsce. „Samorząd terytorjalny“ kwartaln. Warszawa 1929 r. zesz. 4.
Praca zawiera m. inn. historję gminy polskiej w. XIX oraz kwestję kosztów administracyjnych gmin dużych i małych.
73. PODWIŃSKI ST. Doniosłość wprowadzenia jednolitej gminy wiejskiej w Polsce. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 r. Nr. 4.
74. — Podział administracyjny państwa. „Materiały Komisji dla Usprawn. Administracji Publiczn. przy Prez. Rady Ministrów“, t. I, Warszawa r. 1929, str. 162; t. IV — Warszawa 1930 r., str. 250 i t. V Warszawa 1931 r. str. 169.

Trzy powyższe tomy zawierają szereg cennych prac wielu znawców przedmiotu również i w sprawach wielkości gminy (t. I i IV), oraz ostateczne wnioski Komisji również i w sprawie wielkości gminy (t. V). Komisja wypowiada się za utworzeniem gminy dużej.

75. POPIOŁKIEWICZ J. Gmina jednostkowa czy zbiorowa. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 4.
76. ROKICKI CZ. Co mogliby powiedzieć samorządowcy małopolscy w sprawie wielkości gminy. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 44.
77. RUTKOWSKI L. O terytorjalnym podziale państwa. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1922 r. Nr. 50.
78. SANGUSZKO WŁ. O gminie zbiorowej. Lwów 1866 r., str. 16.
79. — Siódmy ogólnopolski zjazd przedstawicieli powiatowych związków komunalnych w r. 1930 (o typie gminy wiejskiej). „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 rok. Nr. 10.
80. STARZYŃSKI R. mjr. Projekt podziału terytorjalnego Rzecz. Polskiej. Odbitka z „Bellony“ r. 1928.
81. SZCZEPAŃSKI W. O gminie zbiorowej. Lwów 1896 r., str. 16.
82. WAKAR WŁ. Nowy projekt podziału administracyjnego (o projekcie pod poz. 80). „Gmina“ dwutyg. Warszawa 1928 r. Nr. 16 — 18.
83. WAKAR WŁ. Zagadnienie podziału administracyjnego Polski. „Gmina“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 4 — 5, 11 — 13.
84. WAKAR WŁ. Jeszcze o podziale administracyjnym. „Gmina“ mies. Warszawa 1930 r. Nr. 5.
85. WESOŁOWSKI B. Gmina zbiorowa czy jednostkowa. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1926 r. Nr. 9 — 10.
86. WESOŁOWSKI B. Znaczenie gminy w podziale administracyjnym państwa. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 17.

87. WESOŁOWSKI B. Podstawy prawne i rzeczowe do zmiany granic gmin. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1930 r. Nr. 15.
88. — Wnioski Komisji dla Usprawn. Adm. Publ. przy Prez. Rady Ministrów w sprawie reformy podziału administracyjnego państwa. „Samorząd terytorjalny“, kwartaln. Warszawa 1931 r. Nr. 1 — 2.
89. WRZEŚNIEWSKI T. Usprawnienie administracji a gmina. „Czas“ dziennik, 1931 r. Nr. 318.

III. Ustrój gminy wiejskiej.

(W dziale tym znajdują się prace, które częściowo należą do działu II-go oraz VI-go).

90. BARDEL FR. dr. O ustawie gminnej dla wsi w Polsce. Kraków 1929 r., str. 45.
91. BEK J. Opieka i nadzór powiatowych związków komunalnych nad gminami. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 3.
92. B. W. B. Ogólny projekt ustroju gmin wiejskich i małomiasteczkowych w Galicji. Kraków 1921 r. str. 14.
93. DALBOR W. dr. Sejmowe projekty ustaw o samorządzie terytorjalnym. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1927 r. Nr. 35, 36, 39 — 42.
94. DALBOR W. dr. Wójtostwa obowiązujące w Polsce zachodniej a wójtostwa winnych dzielnicach. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1928 r. Nr. 9.
95. DALBOR W. dr. Sejmowe projekty ustaw o gminie wiejskiej. „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań 1928 r. Nr. 13.
96. DALBOR W. dr. Projekty samorządowe w Sejmie. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 6.
97. Dalbor W. dr. Wobec projektu zmian w ordynacji wiejskiej (dotyczy całokształtu ustroju samorządu). „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 16.

98. D.(ALBOR) W. Wielka reforma samorządu u. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1931 r. Nr. 17.
99. DALBOR W. dr. Nazwa gminy miejscowej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 39.
100. DUBIEL K. Wójtostwa w województwach zachodnich. „Gazeta Adm. i Pol. Państw.“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 12.
101. — Działalność związku gmin wiejskich Rzecz. p. Polskiej w okresie lat 1925 — 1929. Warszawa 1929 r., str. 50.
102. DZIERŻAWSKI A. Wady i zalety projektów ustaw samorządu ziemskiego. „Gmina“ dwutyg. Warszawa 1927 r. Nr. 14 — 15.
103. FILIPSKI FR. Uwagi w sprawie przyszłego ustroju gmin wiejskich. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 23 — 24
104. FREDYK ST. Ustawa o gminie wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 40 — 41.
105. GAJEWSKI W. Druga strona medalu (o jednoosobowym zarządzie). „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 38.
106. GAJEWSKI W. Z powodu projektu ustawy o gminie. „Drogi Polski“ mies. Warszawa 1922 r. Nr. 5.
107. GAJEWSKI W. Ustrój samorządu. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 47 — 50.
108. GLISZCZYŃSKI ST. Mała ustawa samorządowa. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 34.
109. GÓRSKI P. Samorząd gminny. Kraków t. I, 1894 r. str. 375, t. II 1907 r. str. 356.
Podstawowa praca o gminie wiejskiej w Europie i w b. Galicji. Autor jest zwolennikiem gminy zbiorowej.
110. HEMPEL A. O stosunkach gminy w Królestwie Polskiem. „Gazeta Sądowa“ tyg. Warszawa. 1883 r. Nr. 7, 8, 10.
111. HUBERT J. Uwagi nad projektem ustawy o gminie wiejskiej. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 31 — 33.

112. JAROSZYŃSKI M. dr. Stosunek samorządu gminnego do powiatowego. „Gmina“ tyg. Warszawa 1921 r. Nr. 1.
113. JAROSZYŃSKI M. dr. Uwagi ogólne w sprawie projektu ustawy o gminie wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 29.
114. JAROSZYŃSKI M. dr. Liczba członków rady gminnej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 31.
115. JAROSZYŃSKI M. dr. Stosunek gminy do powiatu. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1930 r. Nr. 1.
116. JAROSZYŃSKI M. dr. O znaczeniu i zasadach samorządu gminnego w Polsce. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1930 r. Nr. 11 — 12.
117. JAROSZYŃSKI M. dr. Kolegjalny czy jednoosobowy zarząd komunalny. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 25.
118. JAROSZYŃSKI M. dr. Zawodowość w administracji komunalnej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 35.
119. JAROSZYŃSKI M. dr. Przewodnie idee reformy ustroju gminy wiejskiej w Polsce. „Pracownik Samorządowy“ dwutyg. Warszawa 1931 rok. Nr. 18.
120. JES. O zebraniu gminnym. „Gmina“ tyg. Warszawa 1919 r. Nr. 11 — 14.
121. KASPAREK F. dr. Uwagi krytyczne o organizacji gminnej i wnioski do referatu. Rozprawy Wydziału Historyczno - Filozof. Akademii Umiejętności, t. XIII, Kraków 1880 r. i osobno str. 136.
Źródłowa praca charakteryzująca stosunki gminne w latach 1880 i uzasadniająca konieczność zmian w ustroju i w wielkości gminy.
122. KLECZYŃSKI J. dr. prof. Pogląd historyczny na urządzenia gminne w Galicji; statystyka gmin i obszarów dworskich w Galicji; życie gminne w Galicji. Rocznik IV „Wiadomości Statystyczne Wydziału Krajowego“, Lwów 1878 r., str. 279.

123. KLECZYŃSKI J. dr. prof. W sprawie reformy gminnej. „Przegląd Polski“ kwartaln. Kraków 1897 rok, t. I.
124. KLECZYŃSKI J. dr. prof. Czem były i czem są gminy i obszary dworskie w Galicji. „Przegląd sądown. i admin.“ kwartalnik. Lwów 1887 r.
125. KLECZYŃSKI J. dr. prof. Stosunki gminne w Galicji. „Ateneum“, kwartaln. Warszawa 1879 r. str. 480 i n.
126. KLECZYŃSKI J. dr. prof. O zasadach organizacji samorządu i statystyka gospodarstwa gminnego. „Przegląd sądown. i admin.“ kwartaln. Lwów 1877 r. str. 728 i n.
127. KLECZYŃSKI J. dr. prof. Studja nad samorządem. „Przegląd Polski“ kwartaln. Kraków 1886 r., t. II.
 Autor, wybitny znawca prawa i stosunków w b. Galicji w szeregu prac omawia krytycznie stosunki gminne w Galicji. Na specjalną uwagę zasługują prace pod poz. 122 — 124.
128. — Konferencje inspektorów samorządu gminnego w sprawie ustroju gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa r. 1931, Nr. 6.
129. KONIC H. Samorząd gminny w Królestwie Polskiem. Warszawa 1906, str. 298.
 Źródłowa praca obrazująca szczegółowo stosunki gminne w Królestwie Polskiem przed wojną światową.
130. KORNIŁOWICZ W. Uwagi o projekcie ustawy o gminie wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 7 — 8.
131. KOSKOWSKI B. Gmina wiejska. Zarys samorządu w Królestwie Polskiem. Lwów 1905 r. str. 71.
132. KRZESIMOWSKI M. Ustrój komunalny wiejski. Warszawa 1918 r., str. 92.
133. KUMANIECKI K. dr. prof. Ustrój gminy wiejskiej w Polsce. Kraków 1920 r. str. 87.
 Praca dyskutowana w gronie szeregu działaczy krakowskich stoi na stanowisku powołania do życia w b. Galicji gmin zbiorowych.

134. KUMANIECKI K. dr. prof. Ustrój gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 18.
135. KUTRZEBA ST. dr. prof. Historia ustroju Polski w zarysie. Lwów t. I wyd. II 1925 r. str. 304; t. II 1914 r. str. 241; t. III 1916 r. str. 335; t. IV — 1917 r. str. 370.
Dzieło obejmuje również historję ustroju samorządu w Polsce do roku 1915.
136. KÜHN KAZ. Ustrój gminy wiejskiej w Polsce. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 6.
137. L. E. Uwagi nad projektem ustawy o samorządzie gminnym. „Gmina“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 1 — 2.
138. LEWICKI W. dr. Samorząd gminny w Galicji i dzieje jego reformy. Lwów 1888 r. str. 200.
139. LEWICKI W. dr. Materiały do reformy gminnej w Galicji. Lwów 1888 r. str. 246.
Obie powyższe prace są podstawowym źródłem dla oceny stosunków panujących w samorządzie gmin jednowioskowych b. Galicji.
140. LINK H. Do reformy stosunków wiejskich. „Przegląd Polski“ Kraków 1877 r. t. III.
141. LIPSKI B. Uwagi ogólne do projektów rządowych ustaw o samorządach. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 10 — 11.
142. ŁAPICKI J. Stosunki gminne w Królestwie Polskiem. „Ateneum“ kwart. Warszawa 1880 r. t. IV i osobno Warszawa 1881 r. str. 95.
143. — Memorjał Związku Powiatów w Poznaniu w sprawie projektu ustawy o ustroju gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 42.
144. — Memorjał do sejmu zjazdu sekretarzy sejmików i inspektorów samorządu gminnego w sprawie projektu ustawy o gminie wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1922 r. Nr. 24 — 25.
145. MIEROSZEWSKI ST. Jak zmienić ustawę gminną? Kraków 1889 r. str. 80.

146. MIKŁASZEWSKI ST. Sejmowy projekt ustawy gminnej. „Gmina“ dwutyg. 1926 r. Nr. 16 — 20.
147. M. (IKŁASZEWSKI) S. Reforma gminna. „Gmina“ tyg. Warszawa 1921 r. Nr. 19.
148. — Narady w Belwederze nad projektami ustaw samorządowych w dniu 12 i 19 marca 1924 r. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 7 — 9 lub „Gazeta Admin. i Pol. Państw“ tyg. Warszawa 1924 Nr. 12.
149. OCHIMOWSKI F. Gmina a państwo. „Ekonomista“ kwartalnik Warszawa 1901 r. t. II.
150. OCHIMOWSKI F. Samorząd. Warszawa 1918 r. str. 130.
151. — Opinia Urzędu Wojewódzkiego Wołyńskiego w sprawie ustaw samorządowych. (Skrzyński R.) „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 14.
152. OSSOWSKI Z. dr. Projekt ustawy o gminie wiejskiej. „Przegląd administracyjny“ mies. Poznań 1922 r. Nr. 1 — 5.
153. PESZKOWSKI K. Uwagi do art. 21 projektu ustawy gminnej. „Przegląd Administracyjny“ mies. Poznań 1921 r. Nr. 12 — 15.
154. PILET T. dr. Pogląd historyczny na urządzania gminne w Galicji. „Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych Wydziału Krajowego“. Lwów 1878 r. t. I.
155. PIÓRO J. Zagadnienia, dotyczące ustroju zasadniczej Komórki administracyjnej. (referat odczytany w Tow. Prawn. Warsz.). Warszawa 1918 r. str. 27.
156. PODWIŃSKI ST. Minimum pilnych reform w obecnym ustroju gmin miejskich (dotyczy i gmin wiejskich). „Samorząd Miejski“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 13.
157. — Posiedzenie Rady Związku Powiatów z dnia 20 czerwca 1931 r. (ustawa samorządowa). „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 27.

158. P.(RAWDZIC) L.(AYMAN) M. Kilka uwag na temat jednolitego ustroju gminy wiejskiej. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. 1931 r. Nr. 19.
159. — Projekt ustawy o gminie wiejskiej (poprawiony przez pierwszego prezesa sądu Najwyższego Nowodworskiego). „Gazeta Administr. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 8.
160. REMBOWSKI A. Przegląd prac odnoszących się do samorządu gminnego w Galicji. „Niwa“ tyg. Warszawa 1879 r. i osobno „Pisma“ t. II, str. 547 — 77.
161. REMBOWSKI A. O samorządzie wiejskim W Król. Polskiem. „Gazeta Sądowa“ tyg. Warszawa 1875 — 76 r. lub „Niwa“ tyg. Warszawa 1875 — 76 r., i osobno „Pisma“ t. I. Kraków 1901 r.
162. REMBOWSKI A. O gminie, jej organizacji i stosunku do państwa. „Ekonomista Polski“ kwartalnik. Lwów 1872 — 73 i osobno 1873 r. str. 249.
163. REMBOWSKI A. Sprawa reformy gminy wiejskiej w Galicji. „Biblioteka Warszawska“ kwart. Warszawa 1907 r. t. IV.
Z powyżej podanych czterech prac autora, znawcy stosunków b. zab. ros. i austrij., na wyróżnienie zasługują prace pod poz. 160 i 162.
164. ROMANOWICZ T. Niedostatki ustawy gminnej. „Gmina“ tyg. Lwów 1867 r. str. 153 in.
165. R.(UTKOWSKI) T.B. Sejmowy projekt ustawy gminnej. „Gmina“ tyg. Warszawa 1922 r. Nr. 6.
166. SALONI T.dr. Problem przebudowy samorządu wiejskiego w Komisji sejmowej. „Gazeta Admin. i Pol. Państw“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 27.
167. S.(ALONI) T.dr. Projekt ustawy o gminie wiejskiej w sejmie. „Gmina“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 21 — 23.
168. SKWARCZYŃSKI P. Projekt zmian w ustawie gminnej z r. 1866. Lwów 1876 r. str. 93.
169. S. M.dr. Główne zasady projektu ustawy o gminie wiejskiej. „Gmina“ tyg. Warszawa 1919 r. Nr. 17 — 18.

170. SPAROWICZ WŁ. „Pisma“ t. III o gminach i zarządach gminnych w Królestwie Polskiem. Petersburg 1892 r. str. 365 in.
171. — Sprawozdanie ankiety Tow. Popierania pracy Społecznej w sprawie nowej ustawy gminnej. „Gmina“ tyg. Warszawa 1920 r. Nr. 2.
172. — Sprawozdanie ze zjazdu ogólno-krajowego delegatów gmin wiejskich dn. 5 i 6 sierpnia 1925 r. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutygodnik Warszawa 1925 r. Nr. 1.
173. STAMIROWSKI J. Uwagi o samorządzie gminnym w b. zaborze rosyjskim. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1927 r. Nr. 21.
174. STARYSZAK J. Organizacja gminnych władz wykonawczych. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 15.
175. STARYSZAK J. Prawo zatwierdzania wyboru wójta i składanie go z urzędu. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 16.
176. TKACZYK B. Na tle t. zw. małej ustawy samorządowej. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 12.
177. — Uchwały Zjazdu Związku Gmin. „Głos Gminy Wiejskiej“ tyg. Warszawa 1927 r. Nr. 31 — 32.
178. WAKAR WŁ. Samorząd gminny według projektu rządowego. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 6.
179. WASIUTYŃSKI B. prof. Administracja lokalna w Królestwie Polskiem w latach 1807 — 1905 wobec samorządu ziemskiego. „Ekonomista“ kwart. Warszawa 1906 r. i osobno str. 117.
180. WASIUTYŃSKI B. prof. Samorząd gminny. „Przegląd administracyjny“ mies. Poznań 1922 r. Nr. 15.
181. WESOŁOWSKI B. Sekretarz gminny w przyszłej ustawie o gminie wiejskiej. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1926 r. Nr. 6.

182. WESOŁOWSKI B. Gmina wiejska jako samodzielna jednostka administracyjna. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutygodnik, Warszawa 1929 Nr. 3 — 6.
183. WESOŁOWSKI B. Rady, czy zgromadzenia gminne. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutygodnik Warszawa 1929 r. Nr. 9.
184. WESOŁOWSKI B. Wpływ stosunku państwa i władz nadzorczych do gminy na usprawnienie administracji państwowej. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 3.
185. W.(ESOŁOWSKI) B. Czy przeżywany kryzys sprzyja reformom samorządowym. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 20.
186. WIEŁOPOLSKI A. Pisma. (opracował Lisicki H.) Kraków 1878 — 79 t. I — IV.
187. WINDAKIEWICZ K. dr. Ważniejsze zasady projektów ustaw samorządowych. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 16.
188. WINDAKIEWICZ K. dr. Perjodyczna odnowa składu osobowego kolegjalnych organów ustrojowych w związkach komunalnych. „Samorząd Miejski“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 3.
189. WRÓŃSKI M. Słówko w kwestji samorządu gminnego w Galicji. Lwów 1898 r. str. 15.
190. WROTNOWSKI A. W przedmiocie reformy gmin wiejskich. „Przegląd sądown. i admin.“. kwartaln. Lwów 1888 r.
191. WROTNOWSKI A. Trudności zreformowania gmin wiejskich. Lwów 1891 r. str. 32.
192. WROTNOWSKI A. Kiedy stanie się możliwą reforma gmin wiejskich. Lwów 1895 r. str. 22.
193. — W sprawie reformy gminy wiejskiej. Dwie konferencje. Lwów 1904 r. str. 118.

194. — Zarząd Rady Zjazdów Samorządu Ziemskiego w sprawie projektu ustawy o gminie wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa. 1926 r. Nr. 30.
195. ZDANOWSKI J. Stan prac nad ustawami samorządowymi. „Pamiętnik zjazdu przedstawicieli sejmików powiatowych z r. 1927“. Warszawa 1928 r. str. 71 — 91.
196. — Zjazd działaczy samorządowych B. B. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1929 r. Nr. 22.
197. — Zjazdy przedstawicieli samorządu powiatowego w Łucku, Bydgoszczy i Lublinie w sprawie ustroju samorządu. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 45, 47, 48 i 50.

IV. Ordynacje wyborcze.

198. A. Numerki i osoby. „Gmina“ mies. Warszawa 1930 r. Nr. 7.
199. BOGUSŁAWSKI A. Pluraność ze stanowiska rozwoju samorządu. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 17.
200. DALBOR WŁ. dr. Ordynacje wyborcze do organów samorządowych. „Wiadomości samorządowe“ dwutygodn. Poznań 1929 r. Nr. 1.
201. D.(ZIERŻAWSKI). Uprawnienia samorządu a ordynacja wyborcza. „Gmina“ mies. Warszawa 1930 r. Nr. 5.
202. GAJEWSKI W. Ordynacja wyborcza. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 39.
203. JAROSZYŃSKI M. dr. Cenzus umysłowy w wyborach do ciał samorządowych. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1922 r. Nr. 26 — 27.
204. JAROSZYŃSKI M. dr. Proporcjonalność w prawie wyborczym do organów samorządowych. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 12 i 13.
205. KOROTKIEWICZ Z. dr. O wyborczej ordynacji gminnej. „Przegląd Sądow. i Admin.“ kwart. Lwów 1876 r. t. I i 1877 r. t. II.

206. — Projekt ordynacji wyborczej dla gmin wiejskich (opracowany przez Depart. Samorządowy Min. Spraw Wewn.). „Gazeta Adm. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1923 r. Nr. 50 i „Samorząd“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 14 — 17.
207. SALONI T. dr. O system głosowania w samorządach. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 16.
208. SALONI T. dr. System list zastępczych przy wyborach. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 29.
209. STARYSZAK J. Pluralność w gminnym prawie wyborczym. „Gmina“ tyg. Warszawa. 1925 r. Nr. 14.
210. STARZYŃSKI ST. dr. prof. Studja konstytucyjne. t. I. Różne projekty reformy prawa wyborczego. Lwów 1907 r. str. 270.
211. STARZYŃSKI ST. dr. prof. Studja z zakresu prawa wyborczego. „Przegląd sądow. i admin.“ mies. Lwów 1896 r. i osobno Lwów 1897 r. str. 292.
212. SULIGOWSKI A. dr. prof. O reformie prawa wyborczego do ciał ustawodawczych, a także samorządowych, w szczególności miejskich. „Samorząd Miejski“ mies. Warszawa 1924 r. Nr. 7 — 9.
213. WAKAR WŁ. Wybory rad gminnych według projektu rządowego. „Samorząd“ tyg. Warszawa. 1922 r. Nr. 11.
214. ŻYWICKI A. O gminnej ordynacji wyborczej. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 45.

V. Gromada.

215. BURAGO K. Gromada Wiejska i sołtys. Łowicz 1902 r. str. 141.
216. GOŚCICKI J. Reforma samorządu wiejskiego w Rosji a gmina i gromada w Królestwie Polskiem. „Przegląd Narodowy“ tyg. Warszawa 1909 r. Nr. 8 — 9.

217. — Gromady w powiecie Koneckim (woj. kieleckie). „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 34.
218. JAROSZYŃSKI M. dr. Dookoła zagadnienia gromady. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 36.
219. KAZIMIEROWICZ T. W sprawie samorządu gromadzkiego na terenie b. Kongresówki i Ziemi Wschodnich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 29.
220. M.(IKLASZEWSKI) ST. Gmina i gromada. „Gmina“ tyg. Warszawa 1921 r. Nr. 10 — 13.
221. STAMIROWSKI J. Samorząd gromadzki. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1927 r. Nr. 30.
222. T.(YPIAK) P. Samorząd gromadzki. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 18.
223. WAKAR WŁ. O samorząd gromady wiejskiej. „Gmina“ tyg. Warszawa 1919 r. Nr. 14.

VI. Działalność i finanse gminy wiejskiej.

224. BARANOWSKI W. W sprawie kosztów administracyjnych gmin okręgowych w województwach zachodnich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 37.
225. BARTOSZEWICZ J. Siła podatkowa gmin wiejskich w Galicji. „Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych“. kwart.Lwów 1901 r. Nr. 2.
226. BIELAWSKI A. Gospodarka drogowa na drogach gminnych. „Kalendarz Samorządowy“ Warszawa 1928 r. str. 223 in.
227. BLOCH J. Finanse Rosji t. III-ci Finanse Królestwa Polskiego. Warszawa 1887 r.
228. BOGUSŁAWSKI A. O kosztach administracyjnych w gminie. „Samorząd“ tyg. Warszawa. 1925 r. Nr. 45 i 1926 r. Nr. 13, 18, 22.
229. — Budżety gmin b. Królestwa Kongresowego w r. 1917. „Miesięcznik statystyczny“ 1920 r. t. II.

230. DALBOR W. dr. Koszta gmin okręgowych w województwach zachodnich. „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań. 1931 r. Nr. 18.
231. FRASZCZYŃSKI A. Nasza gmina wiejska a nasze ustawodawstwo. „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 12.
232. FRASZCZYŃSKI A. O niedoborach budżetowych gmin wiejskich i ich wyrównaniu. „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań 1930 r. Nr. 17/18.
233. FREILICH J. dr. Gospodarstwo samorządowe w b. dzielnicy Pruskiej. „Czasopismo prawn. i ekonom.“ mies. Kraków 1922 r. Nr. 3 — 6 i osobno Kraków 1922 r. str. 109.
Oparta na starych materiałach statystycznych, lecz jedyna w swoim rodzaju praca dająca pewną syntezę prac samorządu województw zachodnich, w tem również i gmin wiejskich.
234. GAJEWSKI W. Koszta administracji gminnej a stanowisko pisarza. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 20.
235. GLISZCZYŃSKI ST. Zadania rad gminnych. Warszawa 1926 r. str. 88.
236. GLISZCZYŃSKI ST. Zadania rad gminnych. „Kalendarz Samorządowy“. Warszawa 1928 r. str. 175 i n.
237. GRABSKI WŁ. Ciężary samorządu w Królestwie Polskiem. „Ekonomista“ kwartalnik 1908 r. i osobno str. 94.
238. HEBROWSKI A. Wydatki i dochody związków komunalnych w ostatnim trzyleciu (w latach 1928/29, 1929/30, 1930/31). „Samorząd terytorjalny“ kwartalnik. Warszawa 1931 r. Nr. 1 — 2.
Jedno z najnowszych porównawczych zestawień obejmuje również i gospodarkę gmin wiejskich.
239. HENOWSKI A. Zestawienie wydatków i dochodów związków komunalnych według ich budżetów na r. 1927. „Kalendarz Samorządowy“. Warszawa 1929 r. str. 178 i n.
240. HUJDA A. Sytuacja finansowa gmin wiejskich w b. zaborze austriackim. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 23 i 24.

241. H U J D A A. Strona dochodów w preliminarzach budżetowych gmin wiejskich. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 18.
242. H U J D A A. Gospodarka samorządu terytorjalnego (dane liczbowe za 1925 r.) „Gazeta Adm. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 44 — 51 i 1926 r. Nr. 1 — 3.
243. H U J D A A. Planowość w gospodarce związków komunalnych. „Gmina“ dwutygodn. Warszawa 1926 r. Nr. 12.
244. H U J D A A. Wydatki gmin wiejskich i miejskich oraz powiatowych związków komunalnych preliminowane na r. 1926. „Kalendarz Samorządowy“. Warszawa 1927 r. str. 87 i n.
245. H U J D A A. Budżety gmin i powiatowych związków komunalnych za r. 1928/29. „Kalendarz Samorządowy“ Warszawa 1930 r. str. 308 i n.
Zestawienie analityczne wydatków i dochodów całości samorządu według poszczególnych województw, oparte na preliminarzach budżetowych.
246. H U J D A A. Dorobek gmin wiejskich i miejskich w ciągu dziesięciolecia niepodległości. „Samorząd terytorjalny“ kwart. Warszawa 1930 r. Nr. 1.
Zestawienie dokonanych prac inwestycyjnych przez samorząd w latach 1919 — 1929 r., m. in. i przez samorząd gmin wiejskich.
247. J A K U B O W S K I K A Z. Ustawodawstwo polskie a gminy jednozwiązkowe w województwie poznańskim. „Pracownik samorządowy“ dwutyg. Warszawa 1930 r. Nr. 1 — 2.
248. J A N I S Z E W S K I L. Jak jest wykonywane prawo o opiece społecznej. „Głos Gminy wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1930 r. Nr. 20.
249. J A R O S Z Y Ń S K I M. dr. Rola i zadanie samorządu terytorjalnego w Polsce. „Kalendarz Samorządowy“. Warszawa 1926 r. str. 140 i n.
250. J A R O S Z Y Ń S K I M. dr. Gospodarka gmin wiejskich w Polsce na tle stanu finansów gminnych. Warszawa 1926 r. str. 142.
Jedyna analityczna praca o działalności i gospodarce gmin wiejskich głównie b. zaboru rosyjskiego.

251. KASZNICA ST. dr. Wydatki i dochody gmin podlegających ustawie 1866 r. w r. 1907. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych“ kwart. Lwów 1909 r. Nr. 2.
252. KLECZYŃSKI J. dr. prof. Granice właściwego zakresu gminy. „Przegląd sądown. i administracji“. kwart. Lwów. 1878 r. t. III.
253. KOBAK B. Małopolska gmina wiejska i jej gospodarka finansowa dawniej i dziś. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 14 — 15, 19, 20, 23 — 25.
254. — Konieczność podatku wyrównawczego w gminach wiejskich w b. dzielnicy pruskiej. „Wiadomości samorządowe“ dwutyg. Poznań 1929 r. Nr. 21.
255. KÜHN K. Zarys programu i metod pracy samorządu ziemskiego. Warszawa 1930 r. str. 159.
Praca oparta na własnym bogatym doświadczeniu omawia wyczerpująco zakres prac samorządu powiatowego i gminnego.
256. LULIN. Sytuacja finansowa gmin wiejskich województwa pomorskiego. „Głos Gminy Wiejskiej“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 4.
257. OSIECKI L. Gospodarka publiczna gmin wiejskich powiatu Lubelskiego w świetle cyfr. Lublin 1925 r. str. 96.
258. PATALAS J. Skutki finansowe zniesienia obszarów dworskich. „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań. 1927 r. Nr. 2.
259. PATALAS J. Stan finansowy gmin wiejskich w b. dzielnicy pruskiej. „Wiadomości Samorządowe“ dwutyg. Poznań 1927 r. Nr. 4.
260. PAZDRO Z. dr. Finanse gmin w Galicji. „Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych“. kwartalnik. Lwów 1901 r. zeszyt II.
261. PAZDRO Z. dr. Wydatki administracyjne w gminach podlegających ustawie gminnej z 1866 r. „Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych“ kwart. Lwów 1903 r. zesz. I.

262. PIEKAŁKIEWICZ J. dr. Wydatki i dochody gmin wiejskich. Warszawa 1928 r. str. 234.
Praca oparta na materiałach Główn. Urzędu Statystycznego analizuje gospodarkę gmin wiejskich całego państwa.
263. PIEKAŁKIEWICZ J. dr. Wydatki i dochody związków publiczno-prawnych. Warszawa 1929 r. str. 122.
264. PODWIŃSKI ST. Wydatki związków komunalnych województwa warszawskiego według budżetów w 1926 r. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 24.
265. POMIANKOWSKI J. dr. Samorząd szkolny a terytorjalny. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ dwutygodnik. Warszawa 1929 r. Nr. 12.
266. POROWSKI M. i HUJDA A. Gospodarka związków komunalnych w świetle cyfr. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1926 r. Nr. 19.
267. REMBOWSKI A. Pisma t. I. O skarbowości gminnej. Warszawa 1901 — 1906 r.
268. STEPLEWSKI ST. Wydatki i dochody gmin wiejskich w r. 1925. „Kalendarz Samorządowy“. Warszawa 1928 r. str. 169 in.
269. STEPLEWSKI ST. Wydatki i dochody gmin wiejskich w wojew. wschodnich w r. 1926. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 8 — 9.
270. STEPLEWSKI ST. Wydatki i dochody gmin wiejskich w województwach południowych w r. 1926. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 13 — 14.
271. STEPLEWSKI ST. Wydatki i dochody gmin wiejskich w województwach centralnych w r. 1926. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 20 — 21.
272. STEPLEWSKI ST. Wydatki i dochody gmin wiejskich w województwach zachodnich w r. 1926. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1928 r. Nr. 24 — 25.

273. S.(TEPLEWSKI) S. Wydatki i dochody gmin wiejskich czterech województw wschodnich w r. 1927 — 28. „Samorząd terytorjalny“ kwart. 1930 r. Nr. 2.
274. S.(TEPLEWSKI) S. Wydatki i dochody gmin wiejskich w latach 1926 — 1928/29. „Samorząd terytorjalny“ kwartaln. 1930 r. Nr. 3 — 4.
Opracowanie porównawcze dające stosunkowo najbardziej aktualny obraz gospodarki gmin wiejskich.
275. STRZELECKI J. O tendencjach rozwojowych gospodarki gmin wiejskich w województwach centralnych i wschodnich. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1930 r. Nr. 45.
276. STRZELECKI J. Źródła dochodów gmin wiejskich w województwach centralnych i wschodnich w okresie 1925 — 29 r. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 12.
277. STRZELECKI J. Przejmowanie zadań lokalnych związków komunalnych przez samorząd wyższego stopnia. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 14.
278. STRZELECKI J. Materiały do dyskusji na temat reformy ustroju gminy wiejskiej. „Samorząd“ tyg. Warszawa 1931 r. Nr. 22.
279. — Tezy w sprawie niezbędnych oszczędności w administracji ogólnej związków komunalnych. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 23.
280. TWERDOCHLIB M. dr. Poruczony zakres działania gmin w b. zaborze rosyjskim. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1930 rok. Nr. 23.
281. TYPIAK P. Odciążenie urzędów gminnych z zadań poruczonych i usprawnienie administracji gminnej. „Gazeta Administr. i Pol. Państw.“ dwutyg. Warszawa 1931 r. Nr. 2.
282. WESOŁOWSKI B. Wyniki prac wojewódzkich komisji do spraw oszczędności w samorządzie. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1925 r. Nr. 7 — 8.

283. W.(ESOŁOWSKI) B. W sprawie samowystarczalności gospodarczej gmin. „Głos Gminy Wiejskiej“ dwutyg. Warszawa 1930 r. Nr. 15.
284. WEISSBROD W. Zakres działania związków komunalnych według projektów ustaw o gminie wiejskiej, mieście i powiatowym związku komunalnym. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ tyg. Warszawa 1924 r. Nr. 17 — 19.
285. — Wydatki i dochody gmin wiejskich na podstawie zamknięć rachunkowych z a r. 1927/28. Wydawn. Gł. Urz. Statyst. Warszawa 1931 r., str. 66.
Najnowsza praca Gł. Urzędu Statyst. obejmująca 98% gmin wiejskich państwa, omawia gospodarkę gmin wiejskich na podstawie zamknięć rachunkowych w dłuższym wstępie i szeregu tablicach.
286. — Zagadnienie oszczędności w gminach wiejskich w świetle prac wojewódzkich komisji oszczędnościowych. „Gmina“ tyg. Warszawa 1925 r. Nr. 20, 22.
287. — Zamknięcia rachunkowe gmin wiejskich za r. 1924. „Wiadomości statystyczne“ dwutyg. Warszawa 1926 r. Nr. 2 — 8.
282. ZUBELEWICZ A. inż. Organizacja robót szarwarkowych na drogach gminnych. „Kalendarz Samorządowy“ Warszawa 1928 r., str. 227 i n.

VII. Majątek gminy.

289. DUSZNIAK M. Majątek a dobro gminne. „Gazeta Admin. i Pol. Państw.“ dwutyg. Warszawa 1929 r. Nr. 16.
290. KUMANIECKI K. dr. prof. Dobro publiczne, majątek państwowy i gminny, dobro gminne. „Czasopismo prawn. — i ekon.“ mies. Kraków 1921 r. Nr. 9 — 12.
291. OCZAPOWSKI J. dr. prof. Separacja i własność ziemską gminy. „Biblioteka Umiejętności Prawniczych“. Miscellanea. Warszawa, 1880 rok, str. 120 — 136.

292. ROZIEŃSKI M. Grun t a g m i n n e. „Gmina“ tyg. Warszawa 1921 r. Nr. 2.
293. ROZIEŃSKI M. P a s t w i s k a g m i n n e. „Gmina“ tyg. Warszawa 1921 r. Nr. 7.
294. SUROWIECKI A. dr. L a s y i p a s t w i s k a g m i n n e. „Przegląd prawa i admin.“ mies. Lwów 1894 r. Nr. 10.
295. SUROWIECKI A. dr. W s p r a w i e l a s ó w i p a s t w i s k g m i n n y c h. „Przegląd prawa i admini-stracji“ mies. Lwów 1895 r. Nr. 3.

GMINA WIEJSKA W RUMUŃSKIEJ USTAWIE SAMORZĄDOWEJ Z 1929 R.

W poprzednim zeszycie „Samorządu Terytorjalnego“ zamieściłem krótkie sprawozdanie o reformie administracji rumuńskiej 1929 r. Wiadomości moje o tej reformie czerpałem wówczas z drugiej ręki. Obecnie, rozporządzając polskim przekładem rumuńskiej ustawy o administracji lokalnej z dn. 29 lipca 1929 r. *) zamierzam szczegółowiej potraktować kwestję gminy wiejskiej w reformie 1929 r. Zamierzam tę kwestję potraktować z punktu widzenia nas głównie interesującego, t. zn. terytorjalnej organizacji gminy wiejskiej oraz organizacyjnego stosunku gminy do jej części składowych.

Kwestja gminna w Rumunji przedstawia sobą obraz dla nas bardzo interesujący, a to z następujących powodów: Powojenna Rumunja pod względem ustroju swojej administracji znalazła się w sytuacji podobnej do naszej. Oprócz terytorjum dawnego Królestwa Rumunji otrzymała od Rosji Bessarabję, a po monarchji austriacko - węgierskiej — Bukowinę i Siedmiogród z Banatem. A więc, podobnie jak i u nas, cztery różne systemy administracyjne, cztery różne terytorjalne typy gminy wiejskiej, ugruntowane różnicami w systemie rozsiadlenia ludności wiejskiej w poszczególnych dzielnicach, i płynącemi stąd różnicami w zdolności administracyjnej gmin wiejskich. Ustawa samorządowa z 1925 r. starała się zunifikować administrację gminną pod względem formalnym (zakres działania i postępowania) nie naruszając odrębności jej terytorjalnej organizacji. Dopiero ustawodawca z 1929 r. podejmuje próbę unifikacji zdolności administracyjnej gmin wiejskich na obszarze całego państwa.

Ustawę rumuńską o administracji lokalnej z dn. 29 lipca 1929 r. należałoby w myśl przyjętej u nas nomenklatury nazywać „wielką ustawą samorządową“. Jest to śmiała próba ujęcia w jednej ustawie całości materji, dotyczącej samorządu te-

*) W/g wydawnictwa Codul Administrativ Adnotat w opracowaniu profesorów Negulescu, Boila i Alexianu — Bucuresti 1930. Przekładem tym dysponuje Komisja dla usprawnienia administracji publ. przy Prezesie Rady Ministrów.

rytorjalnego. Ustawa reguluje ustrój samorządu gmin wiejskich i miejskich i samorządu powiatowego, powołuje do życia samorząd trzeciego stopnia — powszechne związki powiatów (w ramach utworzonych okręgów dyrektorjatów ministerjalnych), reguluje nadzór państwowy nad samorządem terytorjalnym, reguluje finanse komunalne oraz ustrój związków międzykomunalnych. Obejmuje 572 artykuły.

Polityczne tło reformy 1929 r.

Przedewszystkiem parę słów o politycznem tle przeprowadzonej reformy. Do roku 1929 Rumunja była rządzona centralistycznie, co przy parlamentarnym systemie rządów, spowodowało do politycznej demoralizacji administracji. Każda zmiana rządu pociągała za sobą zmianę na stanowiskach wszystkich 71 prefektów i podprefektów, a ci znów z kolei przeprowadzali znaczne zmiany personalne nawet na niższych stanowiskach służbowych. Czyniono również bardzo szeroki użytek z prawa rozwiązywania reprezentacji samorządowych gminnych i powiatowych oraz mianowania zarządów komisarycznych we wszystkich wypadkach, gdy oblicze polityczne reprezentacji nie podołało się aktualnie u władzy stojącemu rządowi. Jeżeli się przemyśli, że zmiany rządów, a z nimi i zmiany w personalnej obsadzie administracji zachodziły dosyć często, że był w Rumunji taki rok, w którym zdarzyły się trzy takie zmiany, jeżeli się nadto weźmie pod uwagę, że władza prefekta w Rumunji jest bardzo duża, a nadzór nad 71 prefektami pełniły bezpośrednio władze centralne, co czyniło ten nadzór w znacznym stopniu iluzorycznym, nietrudno dojść do wniosku, że narzekania na demoralizację administracji, żądanie „odpolitykowania” administracji i jako wyraz organizacyjny tych nastrojów — tendencja do daleko idącej decentralizacji i uregulowania prawa nadzoru nad samorządem — nie były bezpodstawne. To też, kiedy w 1928 r. te nastroje wzmogły się na sile, stronnictwo narodowo - chłopskie stawia sprawę decentralizacji administracji na czele swego programu (t. zw. program z Albe Julia), pod tym hasłem organizuje opinię kraju, aż wreszcie w jesieni 1928 roku powoduje upadek rządu liberałów. Rada Regencyjna powołuje wówczas stronnictwo narodowo - chłopskie do władzy, a prezesurę gabinetu otrzymuje przywódca tego stronnictwa Juliu Maniu. Za najważniejsze zadanie rząd ten uważa wypełnienie najważniejszego punktu programu swojego stronnictwa, a zarazem spełnienie przyrzeczeń dawanych w czasie kampanji przeciw poprzedniemu rządowi — nadania szerokiego samorządu wsi. Być może, że przyłączył się do tego i inny wzgląd, a mianowicie, chęć wytrącenia raz na zawsze z rąk administracji politycznej przemożnego wpływu na wieś rumuńską i ugruntowa-

nia przez to samo wpływów własnego stronnictwa. W każdym razie argument, że Rumunja jest w 80% krajem włościańskim i że wobec tego administracja lokalna powinna być oparta na szerokim samorządzie wsi, był często wysuwany. W takich warunkach powstaje ustawa, której głównymi wytycznymi są:

1. szeroki samorząd wsi bez względu na to, czy stanowi ona samodzielną gminę wiejską, czy też łącznie z innymi wchodzi w skład zbiorowej gminy wiejskiej;

2. bardzo szeroki zakres działania samorządu wsi i gminy wiejskiej, a w związku z tem — silna podstawa terytorjalna gminy;

3. pozbawienie prefekta bezpośredniego wpływu na samorząd powiatowy przez utworzenie niezależnego od niego organu wykonawczego tego samorządu;

4. powołanie do życia trzeciego stopnia samorządu terytorjalnego — powszechnych związków powiatów w ramach okręgów dyrektorjatów ministerjalnych;

5. powierzenie orzecznictwa w sprawach nadzoru nad samorządem organom kolegjalnym z udziałem i pod przewodnictwem elementu sędziowskiego.

Wieś *) a gmina wiejska w ustawie z dn. 29 lipca 1929 roku.

Powojenna Rumunja, jak już wspomniałem, miała różny ustrój gminy wiejskiej w dawnym Królestwie Rumunii, w Besarabji, w Siedmiogrodzie i na Bukowinie.

W dawnym Królestwie Rumunii, gdzie wieś nigdy nie była uważana za dostateczną podstawę samorządu, istniała zawsze gmina zbiorowa i jednolita, t. zn. wsie w jej skład wchodzące nie miały żadnej samodzielności administracyjnej, ani osobowości prawnej. Już pierwsza ustawa z 1864 r., traktująca o gminie wiejskiej, stanowiła, że gmina wiejska ma posiadać co najmniej 100 rodzin lub 500 mieszkańców. Następne ustawy, i zgłoszone projekty ustaw różnie owo minimum zdolności administracyjnej ujmowały, posługując się jako kryterjum bądź to ilością rodzin lub mieszkańców, bądź też ogólną kwotą dochodów budżetowych. W myśl ustawy 1904 r. gmina mogła się składać z jednej lub więcej wsi lub przysiółków. Minimum mieszkańców ta ustawa określała na 200, minimum rocznych wpływów budżetowych — na 8000 lei (przedwojennych, równych frankowi złotemu). Gminy, które takim dochodem wykazać się nie mogły, były przymusowo zrzeszane w t. zw. „koła“. „Koło“ posiadało swój organ uchwalający, jednak osobowości publiczno-

*) Używam terminu „wieś“ na oznaczenie naturalnego skupienia ludności wiejskiej (rumuńskie — sat), gdyż uważam ten termin za bardziej zgodny z duchem języka polskiego i ściślej istotę rzeczy oddający od terminów „gromada“, „miejscowość“ i t. p.

prawnej nie miało, dysponowało tylko funduszami, na które składały się poszczególne gminy, zaś wszelkie przez nie utrzymywane urządzenia komunalne były pod zarządem organów rządowych. W ten sposób po raz pierwszy starano się pogodzić potrzebę wzmocnienia podstawy materialnej samorządu, innymi słowy — potrzebę koncentracji środków niezbędnych na przeprowadzenie nowych zadań samorządu gminnego z samością tych jednostek, które powstały w sposób naturalny i które mają już za sobą pewną tradycję życia samorządowego. Ustawa z 1925 r., t. zw. ustawa unifikacyjna, zniósła zupełnie odrębność wsi wchodzących w skład gmin zbiorowych w dawnym Królestwie.

W pozostałych dzielnicach Rumunji, które zostały przyłączone dopiero po wojnie, wieś dzięki odmiennemu nieco systemowi osiedlania się ludności wiejskiej, stanowiła zawsze podstawę daleko większą, a więc i odpowiedniejszą dla samorządu gminnego, niż w dawnym Królestwie. Dlatego też rozwój gminy wiejskiej poszedł tam odmienną drogą. Podstawą samorządu zawsze była wieś. Ponad wsią istniała tam wprawdzie pewna nadbudowa administracyjna, w poszczególnych dzielnicach różna, w szczególności której nie będę wchodził, punkt ciężkości samorządu gminnego zawsze jednak spoczywał na wsi.

Wieś pod względem liczby mieszkańców przedstawia się w poszczególnych dzielnicach Rumunji jak następuje:

Gminy o budżecie zwyccz.	W dawnym Królestwie	W Siedmio- grodzie	W Bessa- rabji	W Buko- winie
Wsie do 600 mieszk.	60 ⁰ / ₀	27 ⁰ / ₀	40 ⁰ / ₀	16 ⁰ / ₀
Wsie powyżej 600 mieszk.	40 ⁰ / ₀	73 ⁰ / ₀	60 ⁰ / ₀	84 ⁰ / ₀

Zaś budżety zwyczajne gmin wiejskich przedstawiają się w sposób następujący:

Gminy o budżecie zwyccz.	W dawnym Królestwie	W Siedmio- grodzie	W Bessa- rabji	W Buko- winie
do 50.000 lei*)	18,5 ⁰ / ₀	11,5 ⁰ / ₀	3 ⁰ / ₀	6,5 ⁰ / ₀
50.000— 200.000 "	67,5 ⁰ / ₀	52,5 ⁰ / ₀	41 ⁰ / ₀	55,5 ⁰ / ₀
200.000— 500.000 "	11,5 ⁰ / ₀	23 ⁰ / ₀	37 ⁰ / ₀	27 ⁰ / ₀
500.000—1.000.000 "	1,7 ⁰ / ₀	8 ⁰ / ₀	14 ⁰ / ₀	8 ⁰ / ₀
powyżej 1.000.000 "	0,8 ⁰ / ₀	5 ⁰ / ₀	4 ⁰ / ₀	3 ⁰ / ₀

Ustawodawca rumuński stawiając sobie za cel unifikację ustroju gminy wiejskiej na całym obszarze państwa, stanął wobec zadania bardzo trudnego. Wieś — naturalne skupienie ludności wiejskiej — musiała być, jak zwykle przy wszelkich konstrukcjach gminy wiejskiej, uważana za zasadnicze tworzywo nowego typu gminy. Tymczasem, jak widzieliśmy, to zasadnicze tworzywo gminy ma w Rumunji w poszczególnych dzielnicach bardzo nierówną wartość pod względem jego zdol-

*) powojennych lei równych 5,2 groszy polskich.

ności administracyjnej. Rzecz komplikują różne zupełnie systemy administracyjne, a więc i różne tradycje życia samorządowego wsi, różne przyzwyczajenia najbardziej konserwatywnej części społeczeństwa. Ustawodawca rumuński, mojem zdaniem, wyszedł z tych trudności dość szczęśliwie. Zapewnił gminie wiejskiej dużą zdolność administracyjną, a nie pozbawił wsi ich samorządu, przeciwnie, nadał samorząd również wsiom w dawnym Królestwie, które dotychczas były go pozbawione, a jednocześnie zapewnił całej konstrukcji dużą elastyczność, która ułatwia dostosowanie norm ustawowych do różnych warunków *).

W myśl art. 5 Ustawy z 1929 r. za jednostkę administracyjną uważa się gminę wiejską (comuna rurala), złożoną z jednej lub więcej wsi (sat) i liczącej co najmniej 10.000 mieszkańców. W myśl art. 6 wsie stanowią część składową gminy wiejskiej (sectoare). Gmina jest, oczywiście, osobą prawa publicznego o charakterze terytorjalnym. Ustawa nie określa jednak bliżej charakteru prawnego części składowych gminy, owych „sectoare”. Z zestawienia różnych przepisów wynika, że są one osobami prawnymi (zresztą stwierdzają to komentatorowie), w zestawieniu jednak z przepisem art. 26 ust. 5, który radzie gminnej przypisuje uprawnienia uchwalania podatków na rzecz wsi, wynikałoby, że tylko gmina ma osobowość prawa publicznego. Niema obszarów dworskich, jako jednostek administracyjnych. Jak z art. 18 wynika, każdy obszar w granicach państwa musi należeć do jakiejś gminy, a gmina wykonywuje swoją zwierzchność nad całym terytorjum, które do niej należy. Podziału terytorjum gminy między wsie dokonywuje rada gminna w drodze uchwały, zatwierdzonej przez wydział rady powiatowej. Zmiany granic gminy dokonywuje się na podstawie uchwał zainteresowanych zebrzań gromadzkich lub rad gro-

*) W dyskusji nad projektem w parlamencie sprawozdawca komisji oświadczył:

„Niniejszy projekt ustawy realizuje poraz pierwszy rzeczywistą decentralizację samorządu.

Przewodnią zasadą całego projektu jest to, że każdy system administracyjny nie ma sam przez się siły twórczej, a zatem nie może stworzyć rzeczywistości, a przeciwnie — musi z niej wyjść i do niej się dostosować. Jednostki samorządowe nie mogą być sztuczne, lecz muszą opierać się na podstawach realnych, którymi są stałe siedziby ludności. A właśnie ta podstawowa zasada była w dotychczasowych ustawach zaniedbywana, w ustawach, które zupełnie przeoczały najnaturalniejsze i najbardziej charakterystyczną jednostkę w naszym państwie — „wieś”. Narodowi, składającemu się w większości z wieśniaków, żyjących we wsiach, dotychczasowy ustawodawca nie dał należytej organizacji samorządu. Najrozmaitsze potrzeby, ażeby mogły być zaspokojone, zależnie od wielkości i stopnia rozwoju wsi, wymagają złączenia kilku wsi w jeden obwód, t. zn. to, co nazwano w niniejszym projekcie gminą. W ten sposób pojęta gmina okazuje się jako jednostka naturalna, z dokładnie określonymi celami“ (Codul Administrativ, str. 318 i nast.).

madzkich (organy stanowiące wsi) oraz uchwał rad gminnych, zatwierdzonych przez radę powiatową, o ile zmiana dotyczy gmin położonych w obrębie jednego powiatu, a przez dyrektora ministerjalnego lub przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — o ile zmiana dotyczy gmin położonych w różnych powiatach lub w różnych okręgach dyrektorjatów ministerjalnych.

Stawiając gminie wiejskiej tak wysokie wymagania co do liczby ludności, ustawodawca nie traktuje tego kryterjum liczbowego zbyt rygorystycznie. Art. 21 przewiduje, że w wypadkach, kiedy ze względów komunikacyjnych niema możliwości utworzenia gminy wiejskiej z taką liczbą mieszkańców, albo też w wyjątkowych wypadkach, gdy obszar o mniejszej liczbie mieszkańców posiada dostateczne środki na zaspokojenie wszelkich potrzeb samorządu gminnego, mogą być tworzone również gminy wiejskie o mniejszej liczbie mieszkańców. Wymagana jest do tego uchwała rady powiatowej zatwierdzona przez dyrektorjat ministerjalny.

Organami gminy wiejskiej są rada gminna, jako organ uchwalający, oraz wójt (primor) i wydział rady gminnej, jako organy wykonawcze. Skład i powołanie tych organów jest odmienne w gminach złożonych z kilku wsi i w gminach złożonych z jednej wsi.

W gminach złożonych z kilku wsi rada gminna składa się: 1) z radnych „wybranych w wyborach powszechnych, bezpośrednich i tajnych z uwzględnieniem mniejszości głosów“ (art. 25); 2) z wszystkich sołtysów wsi przynależnych do gminy. Liczbę radnych z wyboru ustala się w stosunku jeden radny na tysiąc mieszkańców. Minimalna liczba radnych — 6. Kadencja 5-o letnia. Uprawnienia rady gminnej nie różnią się naogół od uprawnień organów stanowiących gmin wiejskich u nas czy w innych państwach. Zwraca tylko uwagę, że rada gminna uchwała podatki i opłaty administracyjne na rzecz wsi. Pozostaje to w związku z charakterem wsi, jako części składowej samorządu gminnego, nie posiadającej osobowości prawa publicznego, a więc i wykonywania prawa nakazu i zakazu na swoim terytorjum.

Wydział rady gminnej składa się z wójta oraz dwóch członków, wybranych przez radę. W obradach, dotyczących spraw poszczególnych wsi, biorą udział sołtysi zainteresowanych wsi z głosem doradczym. Wójt jest wybierany przez radę gminną na okres kadencji rady. Jego zastępcą jest sołtys wsi, w której gmina ma siedzibę. Jego pomocnikami są sołtysi wsi. Głównym obowiązkiem wójta jest nadzorowanie sołtysów i gospodarki wsi.

Ustrój wsi jest różny, zależnie od ich wielkości. Wsie liczące mniej niż 600 mieszkańców mogą mieć jako organ uchwała-

jący albo zebranie gromadzkie, albo radę gromadzką, zależnie od woli zebrania gromadzkiego. Zebranie gromadzkie składa się ze wszystkich członków gminy, należących do danej wsi, którzy są głowami rodzin, mają co najmniej 25 lat oraz korzystają z pełni praw cywilnych i publicznych. Sołtys jest wybierany przez zebranie gromadzkie na okres 2 lat. Jest on organem wykonawczym zebrania gromadzkiego. Równocześnie z wyborem sołtysa zebranie gromadzkie wybiera dwóch delegatów, którzy są pomocnikami sołtysa przy spełnianiu jego obowiązków i ewent. jego zastępcami w razie nieobecności. Oprócz tego zebranie gromadzkie dokonywuje wyboru funkcjonariuszów wsi: poborcy podatkowego i wartowników na okres jednego roku. W tych małych wsiach liczących mniej niż 600 mieszkańców, zebranie wiejskie przy kwalifikowanej obecności $\frac{2}{3}$ głów rodzin, może na mocy uchwały zatwierdzonej przez radę powiatową ustanowić radę gromadzką, jako organ stanowiący wsi, wybieraną w sposób analogiczny jak rada gminna. Jednak sprawy budżetu, nowych opłat i świadczeń, zezwolenia na zaciąganie pożyczek przez wieś, przedsięwzięcia robót, któreby angażowały dochody wsi na przeciąg kilku lat, przyznawania członkostwa gminy przez przyjęcie do gromady oraz sprawy przyłączenia do innej gminy muszą być po przedyskutowaniu i przegłosowaniu na radzie gromadzkiej powtórnie poddane głosowaniu członków gminy, zamieszkających w danej wsi. Również i wyboru sołtysa w tych wsiach dokonywuje się przez ogólne głosowanie, jednak nie na 2 lata, lecz na okres 5-u lat, t. zn. na okres kadencji rady.

We wsiach o liczbie mieszkańców przekraczającej 600, powołanie rady gromadzkiej, jako organu stanowiącego wsi, jest obowiązkowe. Organami wykonawczymi tych wsi są: sołtys i jego pomocnik, wydział rady gromadzkiej i poborca podatkowy. Sołtys i jego pomocnik są wybierani przez ogólne głosowanie, podobnie jak rada gromadzka na okres 5-u lat.

Wsie na obszarze tej samej gminy mogą się zrzeszać w jednostkę terytorjalną równorzędną wsi. Zrzeszenie takie może powstać tylko na podstawie inicjatywy, zgłoszonej przez organy uchwalające wsi, i za zgodą wszystkich wsi zainteresowanych. Odnośne uchwały podlegają zatwierdzeniu rady powiatowej.

Zakres działania gminy wiejskiej jest pojęty niezwykle szeroko. W myśl art. 22 zakres działania gminy wiejskiej rozciąga się na wszelkie sprawy lokalne zgodnie z obowiązującymi ustawami, przyczem „współdziała ona lub uzupełnia działalność ministerstw w ramach wsi lub gmin w szczególności w celu”: Tutaj następuje wyliczenie bardzo szczegółowe i obszerne. Zwracają uwagę następujące punkty wyliczenia:

„2) organizowanie i popieranie produkcji rolnej i przemy-

słowej oraz handlu, zakładanie spółdzielni zakupu i sprzedaży produktów miejscowych, oraz spółdzielni spożywców, organizowanie wystaw zwierząt domowych i miejscowych produktów rolnych i przemysłowych, staranie o poprawę rasy bydła, nabywanie byków i ogierów rozplodowych dla użytku miejscowych gospodarstw, zakładanie sklepów, składów maszyn i narzędzi rolniczych, nasion, nawozów i t. p., zakładanie wzorowych gospodarstw i pól doświadczalnych, ustanawianie premij dla hodowców bydła, dla rolników i rzemieślników;

4) piecza nad zdrowiem publicznem, zakładanie i utrzymywanie szpitali, przychodni lekarskich, starania o poprawę warunków sanitarnych i walka z chorobami zakaźnymi;

5) opieka nad inwalidami, zakładami i utrzymywanie zakładów dobroczynnych, przytułków i sierocińców;

6) zapobieganie szerzeniu się chorób zaraźliwych wśród bydła, utrzymywanie lekarzy weterynaryjnych na potrzeby gminy, zakładanie rzeźni;

8) ochrona pracowników, inspekcja mieszkań, przeznaczonych dla pracowników, zakładanie giełd pracy, pomoc instytucjom pośrednictwa pracy, w zakresie przekazanym przez ustawy;

11) wykonywanie robót irygacyjnych, drenowanie, osuszanie błot, zalesianie w celu wzmocnienia brzegów rzek;“

Równie szeroko został zakrojony zakres działania wsi. W wyczeniu zwracają uwagę nast. punkty:

„5) utrzymywanie szkół i innych instytucyj kulturalnych we wsi;

6) opieka społeczna, pomoc lekarska i poprawa warunków sanitarnych wsi;

7) zakładanie spółdzielni dla zakupu narzędzi i maszyn rolniczych oraz dla sprzedaży produktów rolnych, jak również zakładanie spółdzielni spożywczych i piekarni;

8) organizowanie pomocy dla ludności w razie nieurodzaju dla zapewnienia obsiania pól, zapobieganie brakowi żywności oraz nieuzasadnionej wyższe cen;

9) starania o poprawę rasy bydła;

10) budowa i utrzymywanie dróg gminnych, mostów, promów i rowów;“ (art. 51).

Zakres działania wsi nie jest ściśle odgraniczony od zakresu działania gminy. Rozgraniczenie to jest raczej natury faktycznej, niż formalnej. W uzasadnieniu rządowem czytamy: „Mimo, iż zakres działania organów samorządowych wsi jest analogiczny do zakresu działania organów gminy, wieś będzie działać tylko w granicach rozporządzalnych środków, pozostały zaś zakres działania spadnie na samorząd gminy.

Istnienie samorządu wsi jest jednak pożyteczne wówczas nawet, kiedy ich środki materialne są nikłe. Ma ono znaczenie

wychowawcze dla życia obywatelskiego, a nadto ustrój wsi, nawet w swej najprymitywniejszej formie, będzie wskazywał czynnikiem samorządowym na najpoważniejsze potrzeby społeczności wiejskiej i gminnej“^{*)}.

W myśl art. 6 ustawy wieś ma być częścią składową (sectoare) gminy. Stosunek tej części do całości jest uregulowany fragmentarycznie. Zwraca więc uwagę, że świadczenia na rzecz wsi uchwała nie rada gromadzka, a rada gminna, stąd należałoby wysnuć wniosek, że wieś nie mając prawa stosowania nakazu i zakazu na swoim terytorjum, nie jest osobą prawa publicznego. Wskazuje na to również postanowienie, że sołtys wsi, organ wykonawczy zebrania gromadzkiego, jest pomocnikiem wójta gminy w zakresie jego obowiązków, a więc nie posiada w stosunku do obywateli gminy własnego „imperium“. Natomiast budżet wsi jest uchwalany przez zebranie gromadzkie (oczywiście w granicach rozporządzalnych środków) i na podstawie wniosku wydziału gminy zatwierdzony przez radę powiatową. Pomimo więc, że zakres działania wsi nie jest ściśle odgraniczony od zakresu działania gminy, gmina faktycznie w każdym wypadku go reguluje. Przypomina to w zasadzie swojej niemiecką instytucję „Kompetenz — Kompetenz“. Poza tem współdziałanie administracji wiejskiej z administracją gminną w ten sposób jest zapewnione, że sołtysi wsi są z urzędu członkami rad gminnych i powinni być zapraszani na każde posiedzenie wydziału gminnego, na którym są rozpatrywane sprawy ich wsi dotyczące. Cała zaś administracja wsi podlega kontroli wójta gminy i wydziału gminnego.

Ustawa administracji lokalnej z 1929 r. przewiduje jeszcze specjalny typ gminy wiejskiej — gminę podmiejską. Jest to bardzo ciekawa próba uregulowania stosunku gmin podmiejskich do miast i zapewnienia w drodze pewnych norm organizacyjnych ich harmonijnego współdziałania.

Za gminę podmiejską, może być uznana każda wieś lub gmina wiejska, położona w pasie 3-kilometrowym od granic miasta, zaś w okolicy stolicy państwa — wszystkie wsie i gminy wymienione w osobnej ustawie. Gmina czy wieś zyskuje charakter gminy podmiejskiej w drodze porozumienia między tą gminą a miastem. W wypadku, gdyby takie porozumienie nie mogło dojść do skutku, a interes publiczny tego wymagał, charakter gminy podmiejskiej może być nadany z urzędu w drodze decyzji miejscowego komitetu rewizyjnego (instancja orzekająca w sprawach nadzoru nad samorządem). Gmina podmiejska zachowuje w zasadzie swoją odrębność, ma swoją radę gminną i swoje władze gminne. Jej samorząd jest jednak ograniczony na rzecz miasta we wszystkich sprawach, w których miasto jest zainteresowane. Specjalny regulamin ustali zasady

^{*)} Codul Administrativ — str. 190.

organizacji poszczególnych działów administracji gminnej celem zapewnienia jej harmonijnego współdziałania z administracją miejską. Działalność tych poszczególnych działów administracji gminnej będzie musiała być uzgodniona z działalnością analogicznych działów administracji i urzędów miejskich. Regulaminy sanitarne, budowlane i policji gminnej gmin podmiejskich mogą wówczas dopiero wejść w życie, jeśli rada miejska je zatwierdzi. Zarządzenia sanitarne, wydane przez władze miejskie będą obowiązywały również na obszarze gmin podmiejskich. Wójt lub delegat wójta gminy podmiejskiej, jest z urzędu członkiem rady miejskiej. Jeśli na radzie miejskiej lub jej wydziale są omawiane sprawy dotyczące również gmin podmiejskich, a w szczególności sprawy sanitarne, budowlane i regulacyjne, gminy podmiejskie biorą udział w obradach przez swych przedstawicieli z głosem stanowczym. Wszelkie spory na tem tle wynikłe rozstrzygają miejscowe komitety rewizyjne. Ustawa przewiduje wreszcie tworzenie związków międzykomunalnych dla utrzymywania wspólnych dla miast i gmin podmiejskich urzędów oraz organów wykonawczych i kontrolnych dla administracji sanitarnej, budowlanej i w zakresie policji miejskiej.

Stanowisko prawne funkcjonarjuszów wiejskich i gminnych nie jest ściśle uregulowane. Jak z art. 51, 58 i 70 wynika, sekretarz wsi (secretarul satesc) jest wybierany przez zebranie gromadzkie na okres kadencji rady. Wynikałoby stąd, że w zasadzie sekretarz wsi nie jest urzędnikiem zawodowym. Może być jednak płatnym. Wybór sekretarza zatwierdza wydział rady powiatowej. Pisarz gminny (notarul comunal) jest powoływany przez radę gminną i zatwierdzany przez dyrektora ministerjalnego. Niema w ustawie wzmianki o tem, żeby mógł być powoływany tylko na okres kadencji rady. Jest więc w zasadzie urzędnikiem zawodowym, powoływanym na czas nieokreślony. Na wypadek, gdyby poszczególne wsie wzgl. gminy nie mogły zdobyć się na utrzymanie sekretarzy wzgl. pisarzy, ustawa przewiduje możność zrzeszania się dla utrzymania wspólnym kosztem jednego sekretarza wzgl. pisarza. Odnosnie sekretarzy i pisarzy gminnych spotykamy się z jednym ciekawym postanowieniem. Art. 179 nakłada na nich obowiązek pisanja podań dla osób, które z tą prośbą zgłoszą się do ich biura. Za te czynności pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej mogą pobierać tylko opłaty w/g taryfy, ustalonej przez wydział rady powiatowej.

Oprócz sekretarza, funkcjonarjuszami wsi są poborca podatkowy i wartownicy. Poborca podatkowy jest wybierany na okres 2 lat, wartownicy na 1 rok, przyczem ponowny wybór może mieć miejsce tylko za ich zgodą (art. 57). Przyjęcie funkcji po raz pierwszy jest więc w zasadzie obowiązkowe. Trochę dziwnie obok tych postanowień wygląda postanowienie

art. 175, mówiące o gwarancjach materialnych, jakie ma złożyć poborca podatkowy przed objęciem swych funkcji i o możliwości zwolnienia go od złożenia tych gwarancji przez uchwałę rady gromadzkiej.

W gminie wiejskiej oprócz pisarza i skarbnika wzgl. poborcy mogą być i inni funkcjonariusze. Wszystkich powołuje rada gminna.

Ustawa stawia dość wysokie wymagania pod względem cenzusu naukowego funkcjonariuszy wiejskich i gminnych. Sekretarz wsi powinien mieć w zasadzie ukończoną szkołę średnią, poborca podatkowy wsi — szkołę powszechną. Ustawa przewiduje jednak możliwość stosowania egzaminów zastępczych. Pisarz gminny musi być absolwentem specjalnej szkoły dla pisarzy gminnych i mieć ukończoną szkołę średnią lub wydział prawa na jednym z uniwersytetów.

Nowelizacja ustawy z 1931 r.

Ustawa o administracji lokalnej z 1929 r. pod względem sformułowania pozostawia wiele do życzenia. Materja jest rozłożona nieprzejrzyście, w ustawie nie brak sprzeczności, które należy traktować, jako oczywiste błędy i które musiały się wkraść do tekstów przy tak pośpiesznem opracowywaniu projektu. Projekt tej ogromnej ustawy opracowano przecież w ciągu 6 miesięcy. To też wkrótce po ogłoszeniu ustawy parlament trzykrotnie ją nowelizował. Nowelizacja dotyczyła tylko pewnych kwestyj drobnej wagi, które się nasunęły przy wprowadzaniu ustawy w życie. Niebawem jednak w związku ze zmianą w sytuacji politycznej w Rumunji nastąpiły zmiany bardziej radykalne.

Rząd Maniu spowodował powrót do kraju wygnanego księcia Karola. Nowy monarcha, chcąc doprowadzić do osłabienia walk partyjnych, postanowił powołać „rząd osobistości“. Misję sformowania gabinetu otrzymuje prof. Jorga. Ponieważ nowy rząd nie znalazł w parlamencie poparcia, parlament rozwiązano i zarządzono w 1931 r. nowe wybory. W wyborach tych stronnictwo narodowo - demokratyczne, którego twórcą i przywódcą jest prof. Jorga, t. zw. „stronnictwo profesorskie“, bo rekrutujące się przeważnie ze sfer inteligencji, stronnictwo, które nie posiadało nigdy większego wpływu, a ostatnio miało w parlamencie tylko dwóch przedstawicieli, zdobyło bezwzględną większość. Rząd prof. Jorgi ustosunkował się do ustawy o administracji lokalnej z 1929 r. b. negatywnie. Jeszcze przed wyborami dekret królewski z dn. 12 maja 1931 r. przekazał prefektom z powrotem zakres działania przewodniczących wydziałów powiatowych. Jak już o tem była mowa, ustawa z 1929 r. stworzyła stanowisko przewodniczącego wydziału powiatowego, obsadzone w drodze wyborów. W uzasadnieniu tego dekretu po-

dano, że zastosowanie ustawy z 1929 r. w całości pociągnęłoby zwiększenie wydatków państwowych o 2,5 miljarda lei, że w nieładzie administracyjnym, jaki powstał przy wprowadzaniu w życie ustawy z 1929 r. rozwijają się idee wywrotowe i tendencje destrukcyjne, że wpłynął na to w pierwszym rządzie brak autorytetu prefekta w powiecie, który to autorytet został uszczuplony przez ustawę z 1929 r., i że nie tylko dla usprawnienia administracji, ale i dla podniesienia autorytetu władz państwowych, należy przywrócić prefektów do funkcji przewodniczących wydziałów powiatowych. (Rum. Dz. Ust. Nr. 108/31).

Nowy parlament wprowadził dalsze zmiany. Ustawa z dnia 15 lipca 1931 r. (Rum. Dz. Ust. Nr. 161/31), która ma obowiązywać aż do opracowania i wejścia w życie nowej ustawy samorządowej, znosi ustrój samorządu wsi. Prefekci w ciągu miesiąca od ogłoszenia ustawy wydadzą zarządzenia w celu ponownego ugrupowania wsi i, o ile możliwości, „scalenia liczby i obszarów gmin” w myśl postanowień ustawy samorządowej z 1925 roku. A więc wchodzi z powrotem w życie jednolita gmina zbiorowa. Prefekci otrzymują nadto uprawnienie rozwiązywania rad gminnych „również z powodu wadliwej administracji i złej gospodarki”. Na miejsce rozwiązanych rad gminnych wejdą tymczasowe komisje z nominacji. Nowe wybory do rad gminnych będą się mogły odbyć dopiero po stwierdzeniu w specjalnej uchwale rady ministrów, że postanowienia noweli z 15 lipca 1931 r. weszły już w życie, co jednak nie może nastąpić później, jak w 10 miesięcy po ogłoszeniu tej ustawy.

Nie miałem w ręku motywów, któremi uzasadniano nowelę z 15 lipca 1931 r. Należy przypuszczać jednak, że w ogólnej swojej treści nie odbiegają one od motywów do dekretu królewskiego z dn. 12 maja 1931 r., oszczędności i wzmocnienie autorytetu władz rządowych. Możliwe, że te perypetje samorządu gminnego inaczej określić: jedno stronnictwo, mające dostęp do szerokich mas ludowych starało się swoje wpływy na losy państwa ugruntować przez obdarzenie mas ludowych szerokim samorządem, ażeby je ustrzec przed wpływami administracji rządowej; inne stronnictwo, które dostępu do mas ludowych nie miało i nigdy na nie liczyć nie mogło, próbuje ugruntować swoją władzę przez zapewnienie będącej aktualnie w jego ręku administracji rządowej możliwie najdalej idącego wpływu na życie wsi. Z pośród tych dwóch odwiecznych kierunków, stale o ustrój państwa walczących — decentralizacji i centralizacji, w Rumunji ostatnio odniósł zwycięstwo ten drugi kierunek. Ustawa rumuńska o administracji lokalnej z 1929 r. pozostaje jednak bardzo ciekawym przykładem nowoczesnej ustawy, posuwającej ideę decentralizacji aż do ostatecznych konsekwencji.

W. B.

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA.

Józef Staryszak. — Prawo nadzoru nad administracją samorządową w Polsce. Rozprawa doktorska. Warszawa 1931, str. 170.

Autor dzieli pracę na dwie części. Część I, zatytułowana „Pojęcie samorządu“ (str. 56) jest wstępem i podstawą dla zrozumienia części II, traktującej o „Prawie nadzoru“.

Treść pracy nie w zupełności zgadza się z tytułem, autor bowiem nie zajmuje się prawem nadzoru nad całym samorządem polskim, lecz ogranicza się do samorządu terytorjalnego, w szczególności gminnego, i pomija samorząd nieterytorjalny (zawodowy, gospodarczy i t. p.). Ścieśniając pracę z jednej strony i badając współczesne teorie samorządu gminnego, rozszerza ją autor z drugiej strony do przedstawienia historycznych momentów, które wywarły wpływ na dzisiejszą naukę o samorządzie, zajmuje się autonomją oraz przedstawia „Samorząd w Polsce przedrozbiorowej“, który nie pozostaje ani w logicznym ani ideowym związku z ustawodawstwem gminnym, obowiązującym obecnie na terytorjum Państwa Polskiego.

W części II pracy zajmuje się autor już tylko zagadnieniem nadzoru nad samorządem komunalnym, wychodząc z zasadniczego poglądu na istotę prawną nadzoru, jako funkcji państwowej, mającej swój tytuł w sposób władny do uzgodnienia czynności prywatnych i publicznych z wymogami prawa przedmiotowego i w interesie porządku i dobra publicznego (str. 93). W części tej umieścił autor szereg paragrafów, zatytułowanych: „Podobieństwo wyrazów i pokrewieństwo pojęć“, (str. 57 — 81), „Forma aktów nadzorczych“ (str. 82 — 89), „Nadzór ogólny Państwa“ (str. 90 — 93), „Nadzór hierarchiczny i autarchiczny w zarządzie państwowym“ (str. 94 — 97), „Zakres władzy nadzorczej nad samorządem“ (str. 98 — 110), „Środki nadzorcze“ (str. 111 — 149). Zakończenie pracy stanowi „Synteza“ i „Résumé“ w języku francuskim, oraz „Literatura“ i „Źródła“.

Z całej pracy najważniejszym jest dla nas ujęcie istoty samorządu przez autora. Stanowi ono fundament dalszych rozważań. Istota samorządu leży zdaniem autora na gruncie prawnym i na tej płaszczyźnie należy szukać właściwego rozwiązania (str. 24 i 152). Przeciwnie zapatrywanie wypowiedział w tym względzie Otto Mayer: „Gerade deshalb, weil das Politische hier so stark hereinspielt, hat die Rechtswissenschaft an dem Begriff „Selbstverwaltung“ wenig Freude erlebt“ (Deutsches Verwaltungsrecht, II, 1924, str. 357), „Selbstverwaltung ist aber von Haus aus ein politisches Schlagwort“ (l. c. str. 394). Stwierdzić należy, że samorząd jest instytucją zarówno prawną, jak i polityczną. Należyte zrozumienie istoty samorządu mogą dać równocześnie badania tej instytucji tak ze stanowiska prawnego jak i politycznego. Jest jasnym, że skonstruowanie politycznej definicji samorządu jest niemożliwe. Inaczej rzecz się ma z prawnym pojęciem samorządu.

Rozpatrując samorząd ze stanowiska prawnego autor uważa go za „jedną z form decentralizacji administracji państwa“, przyczem twierdzi, że decentralizacja polega na wyodrębnieniu z centrum części administracji państwowej i powierzeniu jej sprawowania odrębnym od państwa podmiotom, od centrum niezależnym“ (str. 24). Tutaj jedna uwaga: jeśli podana definicja decentralizacji jest słuszną, w takim razie identyczna jest ona z pojęciem francuskiej „décentralisation“ lub niemieckiej korporacyjnej decentralizacji i tem samym z pojęciem samorządu. Wynika z tego, że samorząd nie stanowi jednej z form decentralizacji administracyjnej, państwa, lecz sam jest decentralizacją administracyjną państwa. Trudno zgodzić się z twierdzeniem autora: „Skoro mowa o samodzielności podmiotów administracji zdecentralizowanej w stosunku do centrum, to jest jasnym, że w centrum tej samodzielności niema“ (str. 24 i n.). Na czym polega samodzielność? Na tem, że dane organy nie podlegają innym organom służbowo i nie są obowiązane słuchać poleceń lub wskazówek innych organów. Skoro tak jest, to trudno mówić o niesamodzielności centralnych organów. Samodzielność organów samorządowych można przeciwstawiać tylko niesamodzielności hierarchicznie podległych niższych organów rządowych.

Trzy są zasadnicze zagadnienia, których rozwiązanie ma zdaniem autora znaczenie dla ujęcia istoty nadzoru państwowego, a mianowicie:

- 1) czy sprawy państwowe są identyczne ze sprawami publicznymi, a zatem czy samorząd sprawuje administrację spraw publicznych, czy państwowych;
- 2) kto jest podmiotem spraw publicznych (państwowych), czy tylko państwo (jedyne podmiot), czy też obok niego mogą występować i inne podmioty prawnie publiczne;

3) czy publiczne prawa podmiotowe, przysługujące tym podmiotom są ich własnymi prawami przeciwstawnymi państwu, czy też tylko środkami obronnymi, wyrażającymi zakaz pod adresem władz rządowych nienaruszania kompetencji, przyznanej im przez prawo przedmiotowe (str. 26 i n.).

Wywody autora, któremi z braku miejsca zajmować się nie możemy, a które dotyczą omawianych zagadnień, należy uznać w przeważnej mierze za słuszne i logiczne. Autor stoi na realnym stanowisku i porzuca rozpowszechnianą w literaturze prawnopolitycznej metafizykę. Stanowi to wielce dodatnią stronę pracy.

Zgadzając się z zasadniczymi poglądami autora, trudno jednak pogodzić się z twierdzeniem, iż „charakter samodzielnego podmiotu administracji publicznej nadaje samorządowi osobowość publiczno - prawną, w jaką wyposaża ją ustawa, przez co działa wprawdzie we własnym imieniu, lecz ostatecznie zawsze tylko na rachunek państwa (delegacja)“ (str. 37). Wspomnieliśmy już o przyjętej przez autora odrębnej od państwa podmiotowości samorządu. Autor traktuje samorząd jako organ państwa, a charakter „samodzielnego podmiotu“ administracji samorządowej wyprowadza z osobowości publiczno - prawnej, nadanej samorządowi przez ustawę. Odnośnie do tego poglądu należy stwierdzić, że t. zw. osobowość publiczno - prawną nie może być źródłem dla wykonywania funkcji publicznych i nie można z niej wyciągać wniosków co do odrębnej od państwa podmiotowości danych organów administracji państwowej. Podstawą prawną dla wykonywania władzy zwierzchniczej może być tylko norma ustawy. Dopiero w razie zaistnienia takiej normy, możemy twierdzić, że dana osoba prywatno - prawną stała się eo ipso osobą publiczno - prawną. Osobowość publiczno - prawną wypływa z faktu przyznania przez ustawę osobie prywatnoprawnej władzy zwierzchniczej, a nie na odwrót. Trudno twierdzić, że samodzielność organów samorządowych oraz odrębność od państwa podmiotowość samorządu wypływa z osobowości publiczno - prawnej nadanej samorządowi. Z osobowości publiczno - prawnej nic wogóle nie wynika, ona pozwala tylko domniemywać się, że dany organ spełnia władzę zwierzchniczą, a czy ją rzeczywiście spełnia, zależy od specjalnej normy prawnej, powołującej dany organ do wykonywania władzy zwierzchniczej, a nie od ewentualnej, niewłaściwej teoretycznie normy, nadającej organowi osobowość publiczno - prawną. Norma taka jest wynikiem niezrozumienia istoty rzeczy przez ustawodawców.

Znaczenie prawne posiada tylko osobowość prywatno - prawną. Z niej wypływa podmiotowość i samodzielność, ale jedynie w dziedzinie prawa prywatnego, żadną zaś miarą w dziedzinie prawa publicznego.

W związku z przedstawionym stanem rzeczy nie da się

utrzymać oparte na komisowo - handlowej idei twierdzenie, iż samorząd jako samodzielny podmiot administracji publicznej wykonuje administrację we własnym imieniu, ale na rachunek państwa.

Jeśli samodzielność samorządu jest wynikiem — jak twierdzi autor — osobowości publiczno - prawnej, to trzeba by konsekwentnie przyjąć, że osobowość prawna jest istotą prawnego pojęcia samorządu. Tymczasem autor zawahał się w końcu i stwierdził, słusznie zresztą, że „osobowość ta jest kwestją tylko celowości“ (str. 49).

Polityczne wywody autora zawarte w „Syntezie“ odnośnie do t. zw. wolności politycznej, jako natury wybitnie subiektywnej, usuwają się z pod naszego rozpatrywania.

Naprowadzane wyżej uwagi nie mogą w niczem zmniejszyć rzeczywistej wartości pracy. Stanowi ona poważny dorobek naukowy polskiej literatury administracyjno - prawnej i musi oddać dobre usługi zarówno teoretykom jak i praktykom administracyjnym.

Prof. Dr. Jerzy Panejko (Wilno).

BIBLIOGRAFJA.

Książki polskie.

Badania nad opłacalnością gospodarstw włościańskich w roku gospodarczym 1928/29. Część I. Warszawa 1931. Nakładem Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, str. 252.

Biskupski Stefan. — Ceny ziemi w województwie poleskim w latach 1924 — 1929. Warszawa 1931. Wydawnictwo Ministerstwa Reform Rolnych, str. 77.

Borek Józef Inż. — Zarys praktycznego urządzenia gospodarstw leśnych. Nowy Sącz 1931. Nakładem autora, str. 73.

Wł. Bortkiewicz, Ign. Gliksman, J. Kurnatowski, J. Spława-Neyman, W. Staniewicz. — Zastosowanie ubezpieczeń na życie na zagadnienia nadmiernego podziału gruntów. Warszawa 1930. Wyd. Ministerstwa Reform Rolnych, str. 171.

Braun Juliusz. — Oszczędność przymusowa i częściowe ubezpieczenie jako wytyczne reformy systemu ubezpieczeń społecznych. Sosnowiec 1931. Wydawnictwo Izby Przemysłowo-Handlowej w Sosnowcu, str. 63.

Dr. M. Buczma Czapliński. — Poradnik dla opiekunów społecznych. Wydawnictwo „Wiadomości Gminne“. Zawiera: Ustawę o opiece społecznej. — Rozporządzenia o opiekunach społecznych. — Instrukcję dla opiekunów społecznych. — Rozporządzenie o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa. — Rozporządzenie o Pogotowiach Opiekunów. Warszawa — Lwów — Poznań, str. 65.

Bystroń St. Jan. — Socjologia. Wstęp informacyjny i bibliograficzny. Wyd. Gebethnera i Wolffa. 1931, str. 154.

Curzytek Jan. — Książka do prowadzenia rachunkowości rolniczej. Warszawa 1931. Nakładem Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.

Drzewiecki Piotr. — O wychowanie gospodarcze. Konieczność reformy szkolnej. Warszawa 1930. Wydawnictwo „Ligi Pracy“, str. 16.

L. Frankowska i E. Modliński. — O organizacji i funkcjonowaniu instytucji ubezpieczeń społecznych. Wydawnictwo Okręgowego Związku Kas Chorych w Krakowie. Kraków 1931, str. 239.

Górski M., Grzymała J., Maksimow A. — Badania rolniczo-gleboznawcze powiatu skierniewickiego. Poznań 1931, str. 56.

Grabski Władysław. — Pracownik społeczny jako pracownik oświatowy. Warszawa 1930. Odb. z Biuletynu XIV Konferencji Oświatowej, wyd. M. W. R. i O. P., str. 26.

Grocholski St. i E. Chwałewik. — Opieka społeczna w województwie śląskim. Zbiór ustaw i rozporządzeń z wyjaśnieniami. Warszawa 1931. Nakładem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, str. 851.

Hausner Roman. — Zmiana konstytucji a usprawnienie administracji. Warszawa 1931. Odb. z „Gazety Admin. i Policji Państwowej“, str. 71.

Hausner Roman. — Skorowidz ustawodawstwa polskiego. Dodatek skorowidz ustawodawstwa śląskiego. Część IV za czas od 1 stycznia 1929 do 1 stycznia 1931 r. Nakładem autora. Warszawa 1931, str. 364.

Inż. K. Heczko i H. Inlender. — Spółdzielnie mieszkaniowe i budowlane. Statuty, regulaminy, umowy, wzory. Warszawa 1931. Nakładem Związku Rewizyjnego Spółdzielni Wojskowych.

Dr. Iserzon Emanuel. — Postępowanie administracyjne. Tekst Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu administracyjnym z komentarzem, doktryną i orzecznictwem. Warszawa 1931. Nakładem Księgarni F. Hoesicka, str. 144.

Dr. Jackowski Rudolf. — Teoria organizacji społecznej w państwie kapitalistycznym, a ustrój ziemskich. Warszawa 1931. Nakładem Księgarni F. Hoesicka, str. 33.

Dr. Jagmin Janusz. — Czy len jest Polsce potrzebny? Wydawnictwo Tow. Lniarskiego, Wilno 1931, str. 12.

Jak najkorzystniej założyć i kompletować bibliotekę. — Poznań 1931. Wydawnictwo Polskie R. Wegnera, str. 11.

Dr. Kacprzak M. — Szlachetne i nieszlachetne. Warszawa 1931. Wydano z poparciem Ogólnopolskiego Związku Kas Chorych, str. 16.

Dr. Kasperowicz Feliks. — W sprawie uporządkowania snaiarnej akcji samorządowej. Wilno 1931.

Kornecki Jan. — Nasz dorobek w roku 1929. Działalność Polskich Towarzystw Oświatowych Zjednoczonych. Wydawnictwo Polskiej Macierzy Szkolnej. Warszawa 1931, str. 8.

Dr. Kotas Jan. — Jak należy rozwiązać sprawę budowy mieszkań w woj. śląskim. Nakładem autora. Cieszyn 1931, str. 191.

Krakovski Bronisław. — Podstawy prawne opieki nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą w Polsce. Warszawa 1931. Zbiór ustaw, rozporządzeń, statutów i okólników. Nakładem Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem, str. 378.

Kruk Stanisław. — Studium analityczne zagadnienia mieszkaniowego. Warszawa 1931. Nakładem autora, str. 62.

Krzyczkowski J. i Z. Sobierańska. — Przyczynki do poznania stosunków kredytowych wśród drobnej własności rolnej w województwach środkowych i wschodnich. Warszawa 1931, str. 166. Wydawnictwo Instytutu Gospodarstwa Społecznego.

Książka pamiątkowa Zjazdu Lekarzy Kresowych w Łucku 30 i 31 sierpnia 1928 r. Łuck 1930.

Księga pamiątkowa ogólnopolskiego zjazdu instytucji oszczędnościowych w Polsce. Warszawa 1931, str. 220.

Kwartalnik Naukowego Instytutu Emigracji i Kolonji. oraz Przegląd Emigracji. Tom I — 1931, styczeń — marzec. Warszawa 1931. Nakł. Naukowego Instytutu Emigracji i Kolonji., str. 419.

Kwartalnik Statystyczny, tom VIII, zeszyt 2-gi i 3-ci. Warszawa 1931. Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego.

Kwartalnik Kas Oszczędności. Rocznik 1929 i 1930. Lwów 1930. Nakład i wydawnictwo Związku Polskich Kas Oszczędności we Lwowie.

Dr. Kuśnierz Bronisław. — Dlaczego należy oszczędzać w Komunalnych Kasach Oszczędności? Warszawa 1931. Wydawnictwo Samorządowego Instytutu Wydawniczego, str. 16.

Lenartowicz R. — Jak zaradzić biedzie na wsi. Warszawa 1931. Wydawnictwo Samorządowego Instytutu Wydawniczego.

Leśniewska Marja. — Rozwój ochrony macierzyństwa robotnicy w przemyśle polskim. Warszawa 1931. Nakładem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, str. 141.

Litwin Józef i Rzewski Aleksy. — Rejestracja stanu cywilnego. Zbiór przepisów prawnych w sprawach aktów stanu cywilnego i metrykalnych, wydanych po odzyskaniu niepodległości państwowej. Warszawa 1931. Nakładem Związku Pracowników Administracji Gminnej, str. 640.

Majewski Jan Stanisław. — Łuków miasto powiatowe w województwie lubelskim. Łuków 1930. Nakładem autora, str. 119.

Mały Rocznik Statystyczny. Rok wydawnictwa II. Warszawa 1931. Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, str. 168.

Moraczewska Anna. — Wczasy robotnicze. Warszawa 1931, str. 158.

Mysłakowski Z. — Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze. Warszawa — Lwów 1931. Nakładem Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego, str. 362.

Ostojewski St. — „Wysiłkami dzieci i młodzieży do potęgi Polski“. Warszawa 1931. Wydawnictwo Samorządowego Instytutu Wydawniczego.

Pamiętnik świętokrzyski. Kielce 1931. Wydawnictwo Wydziału Wojewódzkiego w Kielcach i Sekcji Regionalistycznej Związku Nauczycielstwa Polskiego, str. 440.

Pięć lat na froncie gospodarczym 1926 — 13. V. 1931, T. II, Warszawa 1931, str. 665.

Pietkiewicz Zenon. — Apropozycja miast w dawnych czasach. Warszawa 1931, str. 16. Wydawnictwo Samorządowego Instytutu Wydawniczego.

Podborski Bolesław. — Osady wojskowe na terenie Szubkowa na Wołyniu. Wydawnictwo Ministerstwa Reform Rolnych. Warszawa 1931, str. 152.

Podstawy opieki nad matką i dzieckiem a Kasy Chorych. Praca zbiorowa. Kraków 1931. Nakładem Okręgowego Związku Kas Chorych, str. 23.

Podwiński Stanisław. — Wskazówki dla inspektorów samorządu gminnego. Nakł. Samorz. Instytutu Wydawniczego. Warszawa 1931, str. 71.

Powiat świętochłowski. Monografia opracowana przez Komitet Redakcyjny pod przewodnictwem starosty świętochłowskiego Tad. Szalińskiego. Katowice 1931. Nakładem Wydziału Powiatowego w Świętochłowicach, str. 505.

Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych, sprawozdanie rachunkowe za 1930 rok. Warszawa 1931, str. 62.

Przepisy o opiece nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą w woj. śląskim. Dodatek do podstaw prawnych opieki nad matką, dziećmi i młodz. w Polsce. Warszawa 1931. Nakładem Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem, str. 58.

Rocznik Gminnych Kas Pożyczkowo-Oszczędnościowych za rok 1929. Warszawa 1931. Nakładem Państwowego Banku Rolnego, str. 161.

Rocznik Statystyczny Warszawy 1929. Warszawa 1931. Wydawnictwo magistratu m. st. Warszawy, str. 151.

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 22 marca 1928 r. o zakładach leczniczych. Warszawa 1931. Nakładem Samorządowego Instytutu Wydawniczego, str. 82.

Sedlaczek Franciszek. — Bibliografia dotycząca działalności samorządu w zakresie oświaty pozaszkolnej 1905 — 1930. Warszawa 1931. Wydawnictwo Samorządowego Instytutu Wydawniczego, str. 33.

Sekretarz gminny. Zbiór ustaw gminnych dla obszaru b. Królestwa Kongresowego i Ziem Wschodnich. Lwów — Warszawa — Poznań 1931. Wydawnictwo „Samorząd Gminny“, str. 209.

Simon Odette. — O poradnictwie zawodowym. Wydawnictwo „Ligi Pracy“. Warszawa 1930, str. 207.

H. Skarbek Fryderyk. — Elementarne zasady gospodarstwa narodowego. Tom I. Warszawa 1931. Nakładem W. S. H., str. 202.

Skorowidz do ustawodawstwa z lat 1917 — 1928 oraz suplement do tomów I — X „Ustawodawstwa Polskiego“. Warszawa 1931. Wydawnictwo nieurzędowe Ministerstwa Sprawiedliwości, str. 391.

Skrzywan Stanisław. — Zasady księgowania w przedsiębiorstwach handlowych, przemysłowych i bankowych. Warszawa 1931, str. 271.

Sowiński Mieczysław Dr. Inż. — Koszty produkcji wytworów rolniczych. Warszawa 1931. Nakładem Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, str. 144.

Sprawa gospodarki przedsiębiorstw komunalnych tematem obrad Zjazdu Członków Związku Elektrowni Polskich w Gdyni 11 — 13. VI. 31. Warszawa 1931, str. 26.

Sprawozdanie z I-go Zjazdu Samorządowego Województwa Lwowskiego. Lwów 1931. Wydawnictwo Lwowskiego Wydziału Wojewódzkiego, str. 264.

Sprawozdanie Pomorskiego Wydziału Wojewódzkiego z Administracji Pomorskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego za rok admin. 1929/30. Toruń 1930, str. 195.

Sprawozdanie Wojewody Warsz. o ogólnym stanie województwa warszawskiego październik 1929 — październik 1930. Warszawa 1931, str. 132. Wydawnictwo Warsz. Urzędu Wojewódzkiego.

Sprawozdanie z działalności Związku Miejskich i Powiatowych Kas Oszczędności za rok 1930. Wyd. Związku Miejsk. i Pow. Kas Oszcz. Warszawa 1931, str. 14.

Staryszak Józef. — Prawo gminne samorządnej wsi w Polsce. Szkic prawno - publiczny. Warszawa 1931.

Staryszak Józef. — Prawo nadzoru nad administracją samorządową w Polsce. Rozprawa doktorska przyjęta przez Radę Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego z przedmową prof. Bohdana Wasutyńskiego. Warszawa 1931. Prace Seminarjum Prawa Administracyjnego Uniwersytetu Warszawskiego Nr. 1, str. 170.

Statystyka finansów komunalnych. Wydatki i dochody gmin wiejskich na podstawie zamknięć rachunkowych za rok 1927/28. Warszawa 1931. Nakł. Główn. Urzędu Statystycznego, str. 66.

Dr. Stendig S. — Współczesna rodzina wielkomiejska w świetle socjologii wychowania. Kraków 1931, str. 31.

Strzelecki Jan. — Reforma podziału administracyjnego okręgu przemysłowego nadreńsko - westfalskiego. Warszawa 1931. Wydawnictwo Związku Miast Polskich.

Strzelecki Jan. — Zarys organizacji województwa stołecznego. Odbitka z Nr. 1 — 2 kwartalnika „Samorząd Terytorjalny“. Warszawa 1931, str. 29.

Dr. Sukiennicki Wiktor. — Sprawa sukcesji przez Polskę uprawnień rentowych Państwa Polskiego, wynikłych z jego akcji kolonizacyjnej na wschodzie. Warszawa 1931. Wydawnictwo Ministerstwa Reform Rolnych, str. 390.

Dr. Sukiennicki Wiktor. — Pruska polityka kolonizacyjna na ziemiach polskich 1886 — 1919. Warszawa 1931. Wydawnictwo Minist. Reform Rolnych, str. 237.

Szymkiewicz Gustaw. — Państwowy Fundusz Drogowy. Ustawa, rozporządzenie wykonawcze, okólniki i wyjaśnienia. Nakład własny. Warszawa 1931, str. 78.

Thugutt Stanisław. — Porównawcze ustawodawstwo spółdzielcze. Warszawa 1931. Wyd. Spółdzielczego Instytutu Naukowego, str. 266.

Dr. Waschko St. i B. Olszewicz. — Podręczna encyklopedia handlowa. Nakładem Pozn. Sp. Wydawniczej. Poznań 1931, str. 546.

Wilczyński Stefan. — Ogródki działkowe jako zagadnienie społeczne. Kraków 1931. Nakładem Okręgowego Związku Kas Chorych w Krakowie, str. 48.

Wojciechowski Stanisław. — Organizacja zbytu produktów rolniczych. Warszawa 1931. Wydawnictwo Spółdzielczego Instytutu Naukowego, str. 189.

Wojewódzka wystawa rolnicza i regionalna w Tarnopolu. Nakładem Komitetu Wystawowego. Tarnopol 1931, str. 188.

Zaborski Bogdan. — Powiat kolneński jako całość gospodarcza. Uwagi w obronie nadgranicznego starostwa kolneńskiego. Kolno 1931, str. 8.

Zacharzewska Stefania. — Urlopy wypoczynkowe pracowników drukarskich w świetle ankiety 1930 roku. Wydawnictwo Instytutu Gospodarstwa Społecznego. Warszawa 1931, str. 85.

Zamoyski Stefan. — Samorząd rolniczy. Kraków 1931. Nakładem autora, str. 132.

Zbieżących zagadnień szkolnictwa zawodowego. Pamiętnik I Ogólnokrajowego Zjazdu Naucz. Szkół Handlowych. Wydawnictwo Zarządu Głównego Stow. Naucz. Szkół Zawodowych. Warszawa 1931, str. 208.

Zbiór Zarządzeń Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (okólniki i pisma okólne 1918 — 1930). Część I od Lit. A do M i część II od lit. N do Z. Warszawa 1931. Nakładem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Związki komunalne województwa wileńskiego w świetle liczb. Okres 1929/30 roku budżetowego. Wydawnictwo nieoficjalne Wil. Wydziału Wojewódzkiego. Wilno 1931, str. 43.

Zernicki Józef. — Wielka Bydgoszcz w świetle cyfr i faktów. Bydgoszcz, str. 151.

D r. B o r k o w s k i W i k t o r. — Projekt skoordynowania działalności przeciwwenerycznej Rządu, samorządu, instytucyj ubezpieczeń społecznych oraz stowarzyszeń społecznych. *Lekarz Polski*, VII, 3, 65 — 66, 4, 86 — 87 i 5, 112 — 114 (I.III, I.IV i I.V.1931).

B a r a n o w s k i W ł o d z i m i e r z. — W sprawie kosztów administracji gmin okręgowych w woj. zachodnich. *Samorząd*, XIII, 37, 605 — 606 (13.IX.31).

B e k J ó z e f. — Dziecko. *Samorząd*, XIII, 20, 349 — 351 (17.V.31).

B o g u s ł a w s k i A. — O organizację zbytu produktów rolnych. *Samorząd*, XIII, 28, 481 — 483 (12.VII.31).

B o g u s ł a w s k i A. — W sprawie kredytu dla rolnictwa. *Samorząd*, XIII, 39, 642 — 643 (27.IX.31).

D r. B o r o w s k i W a c ł a w. — Międzynarodowy kredyt rolniczy a rolnictwo polskie. *Przegląd gospodarczy*, XII, 12, 506 — 510 (15.VI.31).

B r a n n y F r. — Wpływ bezrobocia na gospodarkę związków komunalnych w Niemczech. *Samorząd*, XIII, 25, 435 — 437 (21.VI.31).

B r o d a R. — Rachunkowość w związkach komunalnych. *Ore-downnik Samorządu*, VII, 8, 4 — 5 (25.IV.31).

B r. J. — Pracownicy samorządu gminnego w pracy społecznej. *Głos Gminy Wiejskiej*, VII, 9, 4, (15.V.31).

B r z e z i ń s k i W a c ł a w. — Uwagi w sprawie zasad nowej organizacji terytorjalnej gmin wiejskich. *Samorząd*, XIII, 35, 575 — 577 (30.VIII.31).

B r z e z i ń s k i W a c ł a w. — Gospodarcze kryteria prawidłowego podziału na powiaty. *Samorząd*, XIII, 22, 385 — 387. (31.V.31).

B r z e z i ń s k i W a c ł a w. — W sprawie reformy podziału administracyjnego na powiaty. *Samorząd*, XIII, 39, 637 — 639 (27.IX.31).

C h o d ź k o W. — Gruźlica wiejska a gruźlica miejska. *Lekarz Polski*, VII, 9, 202 — 207 (1.IX.31).

D r. C i e s z y ń s k i F r a n c i s z e k K s a w e r y. — Opieka nad zdrowiem wsi. *Samorząd*, XIII, 19, 331 — 334 (10.V.31).

D r. C i e s z y ń s k i F r. K s a w. — „Górka“ kolonja lecznicza dziecięca im. dr. med. Rektora Józefa Brudzińskiego przy zdroju w Busku. *Samorząd*, XIII, 30, 511 — 513 (26.VII.31).

C z a j k o w s k i T a d e u s z. — Spółdzielczość a chałupnictwo i przemysł ludowy. *Spółdzielczy Przegląd Naukowy*, IV, 9, 32 — 36 (wrzesień 1931).

D r. D a l b o r W. — Nazwa gminy miejscowej. *Samorząd*, XIII, 39, 643 — 644 (27.IX.31).

D r. D o b r z y ń s k i W ł a d y s ł a w. — Angielskie miastogrod Welwyn jako wzór ustroju sanitarno - społecznego. „*Zdrowie*“ XLVI, 7, 405 — 415 (I.IV.31).

E n g l i c h t W ł. — Świadczenia w naturze na budowę i utrzymanie dróg. *Gmina*, XIV, 4, 2 — 3 (kwiecień 1931).

F i l i p k o w s k a - S z e m p l i ń s k a J. — Praca biblioteczna samorządów powiatowych. *Samorząd*, XIII, 14, 236 — 238 (5.IV.31).

F r i e d l a n d e r M i c h a ł. — Oświata pozaszkolna w Niemczech. *Polska Oświata Pozaszkolna*, VIII, 3, 145 — 155 (maj — czerwiec 1931).

*) Cyfra pierwsza oznacza rocznik danego czasopisma, druga — zeszyt, trzecia i czwarta — strony, piąta, szósta i siódma — datę danego zeszytu.

F r o Ń J. — Wady szkolnictwa rolniczego. Szkolnictwo i Oświata Rolnicza, XI, 1 — 2, 15 — 20 (styczeń — kwiecień 1931).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Czechosłowacka i polska ustawy o komunalnych kasach oszczędności. Samorząd, XIII, 34, 557 — 560 (23.VIII.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Druga strona medalu. Samorząd, XIII, 38, 623 — 624 (20.IX.31).

A. H. — Podatki komunalne od aktów notarialnych o stawkach nie-
stałych. Samorząd, XIII, 38, 625 — 626 (20.IX.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Na co można przeznaczać zyski ko-
munalnych kas oszczędności. Samorząd, XIII, 15, 235 — 236 (5.IV.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — O braku dokładnej wiedzy o gminie. Samorząd, XIII, 15, 257 — 258 (12.IV.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Podział administracyjny państwa, a konieczność oszczędności. Samorząd, XIII, 37, 606 — 608 (13.IX.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Pożyczki. Samorząd, XIII, 23, 401 — 403 (7.VI.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Pożyczki komunalne. Oszczędność, VII, 10, 130 — 131 (31.V.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — O podstawie działalności kredytowej Komunalnych Kas Oszczędności. Oszczędność, VII, 13 — 14, 184 — 189 (23.VII.31).

G a j e w s k i W a c ł a w. — Oszczędność i bezrobocie. Oszczęd-
ność, VII, 18, 246 — 247 (30.IX.31).

G a l a s i e w i c z C. — Samorząd terytorjalny woj. nowogrodz-
kiego w r. 1930. Samorząd, XIII, 15, 258 — 260 (12.IV.31).

G ę t k i e w i c z J. — Spółdzielnie mleczarskie w Polsce. Samo-
rząd, XIII, 36, 593 — 596 (6.IX.31).

G l i s z c z y Ń s k i S t. — Mała ustawa samorządowa. Samo-
rząd, XIII, 34, 560 — 563 (23.VIII.31).

G l i s z c z y Ń s k i S t. — Podział administracyjny. Samorząd,
XIII, 19, 329 — 331 (10.V.31).

G l i s z c z y Ń s k i S t. — Organizacja statystyki w powiatach. *Gazeta Administracji i Policji Państw.* XIII, 11, 393 — 395 (1.VI.31).

G l i s z c z y Ń s k i S t. — Dostarczenie mieszkań dla nauczy-
cieli. *Głos Gminy Wiejskiej*, VII, 7, 5 — 6 (15.IV.31).

G l i s z c z y Ń s k i S t. — Błędne koło gospodarki gminnej. *Głos Gminy Wiejskiej*, VII, 12, 5 — 6 (30.VI.31).

G ł u s z c z J a n. — Jak wzmocnić i upewnić źródła dochodów samorządowych i państwowych. Samorząd, XIII, 17, 290 — 292 (17.
IV. 31).

G ł u s z c z J a n. — Szukajmy drogi wyjścia z ciężkiej sytuacji rolniczej, Samorząd, XIII, 32, 530 — 532 (9.VIII.31).

G ó r s k i H e n r y k. — Zagadnienie sfinansowania melioracji Polesia. *Rolnictwo*, r. III, tom IV, zesz. I, 5 — 29 (lipiec 1931).

H a u s n e r R o m a n — Rozporządzenie o stanowisku wojewo-
dów i starostów jako przedstawicieli Rządu. *Gazeta Administracji i Po-
licji Państw.* XIII, 18, 657 — 667. (15.VIII.31).

I n ż. H e r n i c z e k W. — Rola samorządu w akcji melioracyj-
nej na Polesiu. Samorząd, XIII, 22, 389 — 390. (31.V.31).

H o l t z M i e c z y s ł a w — Oszczędności w zachodnio - euro-
pejskiej opiece społecznej. *Gazeta Administracji i Policji Państw.*, XIII,
12, 489 — 441. (15.VI.31).

H. P. — Odroczenie spłaty pożyczek rolniczo - zastawowych. *Osz-
ędność*, VII, 10, 131 — 132. (31.V.31).

Dr. Hryszkiewicz W. — Wojewódzkie i powiatowe księgi metryczne. Gazeta Administracji i Policji Państw., XIII, 18, 674 — 675. (15.VIII.31).

Ihnatowicz Zygmunt — Samorząd terytorjalny i rolniczy. Samorząd, XIII, 20, 351 — 353. (17.V.31).

Jankowski S. — Kryzys gospodarczy a kultura wsi. Gmina, XIV, 7 — 8, 6 — 7. (lipiec — sierpień 1931).

Jaroszyński M. — Jeszcze o reformie gminy wiejskiej w Polsce. Samorząd, XIII, 21, 365 — 367. (24.V.31).

Jaroszyński M. — Kolegjalny czy jednoosobowy zarząd komunalny. Samorząd, XIII, 25, 433 — 435 (21.VI.31).

Jaroszyński M. — Zawodowość w administracji komunalnej. Samorząd, XIII, 35, 573 — 575. (30.VIII.31).

Jaroszyński M. — Dookoła zagadnienia gromady. Samorząd, XIII, 36, 589 — 590. (6.IX.31).

Jeziński Edward — Przedsiębiorstwa komunalne. Gmina, XIV, 7 — 8, 7 — 8 (lipiec — sierpień 1931).

Karpiński Wacław — Udoskonalenie zasad współpracy obywateli w wykonaniu zasad administracji państwowej. Samorząd, XIII, 30, 509 — 511. (26.VII.31).

Karpiński Wacław — Oszczędności w samorządzie. Samorząd, XIII, 31, 517 — 519 (2.VIII.31).

Karpiński W. — Gminne kasy pożyczkowo - oszczędnościowe województwa białostockiego. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 13, 4 — 5. (15.VII.31).

Kłapkowski Tadeusz — U podstaw pracy spółdzielni rolniczych. Spółdzielczy Przegląd Naukowy, IV, 9, 9 — 15. (wrzesień 1931).

Konderski Wacław — Przyczynek do zagadnienia polityki kredytu długoterminowego dla rolnictwa w Polsce. Rolnictwo, rok III, tom IV, zt. 2, 32 — 48 (sierpień 1931).

Koniński Karol Ludwik — Z zagadnień teatru ludowego. Polska Oświata Pozaszkolna, VIII, 2, 65 — 75 (marzec — kwiecień 1931).

Korwin-Piotrowski M. — Opieka społeczna w świetle obowiązujących przepisów a polska rzeczywistość. Samorząd, XIII, 28, 483 — 484 (12.VII.31).

Korwin-Piotrowski M. — Administracja weterynaryjna w woj. wschodnich. Samorząd, XIII, 16, 270 — 272 (19.IV.31).

Kosmowska J. W. — W sprawie Muzeów prowincjonalnych i złotych ksiąg zasług społecznych. Samorząd, XIII, 24, 421 — 422. (14.VII.31).

K. P. — O właściwą reformę gminy wiejskiej. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 13, 3 — 4, (15.VII.31).

Dr. Krippendorf B. — Bieżące zagadnienia społeczne lekarza powiatowego. „Zdrowie“, XLVI, 17, 1007 — 1017. (1.X.31).

Dr. Kumaniecki Kazimierz Władysław — Ustrój gminy wiejskiej. Samorząd, XIII, 18, 309 — 312. (3.V.31).

Kühn Kazimierz — O wielkości gminy wiejskiej. Samorząd, XIII, 15, 254 — 257. (12.IV.31).

K. T. — Niewłaściwy stosunek władz państwowych do samorządu gminnego. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 14, 3 — 4 (31.VII.31).

Kwapiszewski Władysław — Zagadnienie przemysłu ludowego w Polsce. Gmina, XIV, 5 — 6, 17 — 18 (maj — czerwiec 1931).

Lenartowicz B. — Komunalne Kasy Oszczędności w r. 1930. Czasopismo Kas Oszczędności, 6, 9, 220 — 225 (1.IX.31).

Lenartowicz R. — Komunalne Kasy Oszczędności i akcja budowy mieszkań. II. Czasopismo Kas Oszczędności, VI, 4, 77 — 79 (1.IV.31).

Lenartowicz Ryszard — Rozwój Komunalnych Kas Oszczędności w 1930 roku. Oszczędność, VII, 15, 205 — 214. (15.VIII.31).

Lenartowicz Ryszard — Działalność gminnych kas pożyczkowo - oszczędnościowych na terenie województw centralnych i wschodnich w 1930 r. Samorząd, XIII, 37, 608 — 610 (13.IX.31).

Leszczyńska Teresa — Przemysł szkolny. Szkolnictwo i Oświata Rolnicza, XI, 3 — 4, 17 — 22 (maj — lipiec 1931).

Lubański Leonard — W sprawie przysposobienia samorządowego. Głos Gminy i Wejskiej, VII, 10, 4 — 5 (31.V.31).

Dr. Łukowiecki Adolf — Skutki wejścia w życie nowego polskiego kodeksu postępowania karnego dla administracji powiatowej zachodnich województw Rzeczypospolitej. Gazeta Administracji i Policji Państw. XIII, 11, 395 — 397 (1.VI.31).

Maj Kazimierz — Kultura ludowa a postęp kulturalny wsi. Polska Oświata Pozaszkolna, VIII, 3, 137 — 145, (maj — czerwiec 1931).

Dr. Mężyńska Wanda — Działalność poradni dla niemowląt i dzieci. „Zdrowie“, XLVI, 7, 396 — 404. (1.IV.31).

Inż. Michałowski St. — Rozwój prac rolnych w woj. białostockiem. w 1930 r. Samorząd, XIII, 25, 437 — 439 (21.VI.31).

T. Michejda Inż. arch. — Jak samorzady mogą wpłynąć na rozwój prywatnego ruchu budowlanego. Orędownik Samorządu, VII, 10 — 11, 1 — 2 (25.V.31).

Miklaszewski St. — Czy istnieje w Polsce zawodowa organizacja rolnictwa? Gmina, XIV, 7 — 8, 1 — 3 (lipiec — sierpień 1931).

Morawski Wiktor — Starostwa a obecny stan statystyki ruchu naturalnego ludności. Gazeta Administracji i Policji Państw. XIII, 10, 358 — 367, (15.V.31).

Niedźwiedź Adolf — Likwidacja Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie. Gazeta Administracji i Policji Państw., XIII, 2, 441 — 443. (15.VI.31).

Dr. Nowak H. — Rozwój kredytu długoterminowego w Polsce w latach 1926 — 1930. Oszczędność, VII, 18, 247 — 249 (30.IX.31).

Dr. Nowakowski Brunon — Zakład doświadczalny pracy na roli w Pommritz. Lekarz Polski, VII, 6, 157 — 158 (1.VI.31).

Okęcki St. — Reforma finansów komunalnych. Gmina, IV, 5 — 6, 14 — 17 (maj — czerwiec 1931).

Oryńska J. — Sztuka ludowa a turystyka. Samorząd, XIII, 27, 465 — 467. (5.VII.31).

Pacholczyk A. — Zwalnianie sekretarzy gminnych przez starostów na terenie Ziemi Wschodnich. Pracownik Samorządowy, VIII, 13 — 14, 321 — 323 (31.VII.31).

Pacholczyk A. — Prawa, obowiązki i odpowiedzialność dyscyplinarna pracowników samorządowych. Pracownik Samorządowy, VIII, 8, 202 — 203, (30.IV.31).

Raczuszek A. — Najważniejszy problem miast. Samorząd, XIII, 37, 610 — 613, (13.IX.31).

Ks. Rekas M. — O społecznej opiece nad umysłowo chorymi. Ruch charytatywny, X, 6, 162 — 166, czerwiec 1931).

R. G. — Roczne sprawozdania powiatowych związków komunalnych. Samorząd, XIII, 26, 451 — 452, (28.VI.31).

Siwik M. — Zagadnienie celowej kontroli związków komunalnych. Gazeta Administracji i Policji Państw., XIII, 12, 435 — 437 (15.VI.31).

Ryngmanowa Janina — Z zagadnień opieki pozaszkolnej nad młodzieżą zarobkującą. Polska Oświata Pozaszkolna, VIII, 2, 87 — 94 (marzec — kwiecień 1931).

Dr. Skokowska-Rudolfowa M. — Zwalczenie gruźlicy w Norwegii. Gazeta Administracji i Policji Państw., XIII, 12, 443 — 446, (15.VI.31).

Dr. Śliwiński Klemens — Kasy Oszczędności wobec kryzysu finansowego w Niemczech. Orędownik Samorządu, VII, 17, 2 — 5, (10.IX.31).

Stabrowski Otto — Zaopatrzenie emerytalne pracowników komunalnych w b. zaborze rosyjskim. Gazeta Administracji i Policji Państw. XIII, 14, 512 — 518, (15.VII.31).

Stemplewicz Stanisław — Wydatki na oświatę i szkolnictwo samorządów powiatowych r. 1924 — 1928/29. Samorząd, XIII, 33, 542 — 543, (16.VIII.31).

Strzelecki Jan — Materiały do dyskusji na temat reformy ustroju gminy wiejskiej. Samorząd, XIII, 22, 387 — 389 (31.V.31).

Strzelecki Jan — Przejmowanie zadań lokalnych związków komunalnych przez samorząd wyższego stopnia. Samorząd, XIII, 15, 234 — 235, (5.IV.31).

Strzelecki Jan — W sprawie nadzoru państwa nad samorządem, Samorząd, XIII, 39, 639 — 641, (27.IX.31).

S. W. — O potrzebie uregulowania spraw pracowników samorządowych. Pracownik Samorządowy, VIII, 13 — 14, 323 — 325. (31.VIII.31).

Inż. Talko-Porzecki Maciej — Rola samorządu powiatowego w budownictwie wiejskim. Samorząd, XIII, 35, 577 — 580 (30.VIII.31).

Taubenfeld Henryk — Państwowy Fundusz Drogowy. Przegląd Gospodarczy, XII, 16, 657 — 661, (15.VIII.31).

Tkaczyk B. — O nowelizację ustawy z 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 7, 1 — 3 (15.IV.31).

Tkaczyk B. — W sprawie gminnych kas pożyczkowo - oszczędnościowych. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 11, 2 — 3, (15.VI.31).

Tkaczyk B. — Na tle t. zw. „małej ustawy“ samorządowej. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 12, 1 — 4, (30.VI.31).

Tkaczyk B. — Pod naporem konieczności. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 15 — 16, 1 — 5 (31.VIII.31).

Dr. Tobiasz St. — Uwagi w sprawie szkolenia lekarzy do Państwowej i samorządowej Służby Zdrowia. „Zdrowie“, XLVI, 9, 524 — 525, (1.V.31).

Mgr. Tułacz M. — Działalność Komunalnych Kas Oszczędności Województwa Śląskiego. Czasopismo Kas Oszczędności, VI, 6, 159 — 162, (1.VI.31).

Mgr. Tułacz M. — Oszczędzać czy nie oszczędzać? Czasopismo Kas Oszczędności, VI, 5, 120 — 121, (1.V.31).

Typiak Piotr — Istotne różnice w ustroju samorządu miejskiego w b. Królestwie Kongresowym i na Ziemiach Wschodnich b. zaboru rosyjskiego. Gazeta Administracji i Policji Państw., XIII, 10, 350 — 358, (15.V.31).

Typiak Piotr — Wojewódzka inspekcja związków komunalnych. Gazeta Administracji i Policji Państw., XIII, 15, 546 — 551 (1.VIII.31).

W. G. — Działalność P. Z. U. W. w r. 1930. Samorząd, XIII, 16, 312 — 314, (3.V.31).

W. G. — Komunalne Kasy Oszczędności w r. 1930. Samorząd, XIII, 36, 591 — 593, (6.IX.31).

Dr. Windakiewicz Kazimierz — Ustrój gminny we Włoszech. Ruch Samorządowy, V, 4 — 6, 57 — 61, 7 — 9, 113 — 122, (kміcień — czerwiec i lipiec — wrzesień 1931).

Dr. Windakiewicz Kazimierz — Urządzenia orjentacyjne dotyczące gmin. Głos Gminy Wiejskiej, VII, 17, 1 — 5, 15.IX.31).

Wojakowski A. l. — Luksusowe czy zwyczajne drogi? Głos Gminy Wiejskiej, VII, 9, 3, (15.V.31).

Wyganowski Ludwik — Szkoły dwuzimowe na Kresach Wschodnich. Szkolnictwo i Oświata Rolnicza, XI, 5 — 6, 3 — 4, (sierpień — październik 1931).

Wyrykowski E. — Samorzady w nowym okresie gospodarczym. Samorząd, XIII, 17, 289 — 290, (26.IV.31).

Zalewski Stan. Boż. — O powrót samorządu do roku budżetowego kalendarzowego. Samorząd, XIII, 39, 644 — 645, (27.IX.31).

Zaleski E. prof. — Początki nauki rolnictwa. Szkolnictwo i Oświata Rolnicza, XI, 3 — 4, 9 — 16, (maj — lipiec 1931).

Zarzycki Władysław — O opiekunach społecznych. Ruch Charytatywny, X, 7 — 8, 204 — 211, (lipiec — sierpień 1931).

Ziobrowski Leon — O rozprawieniu funduszów państwowych przez Komunalne Kasy Oszczędności. Oszczędność, VII, 13 — 14, 190 — 193, (23.VII.31).

Zerańska Z. — Nowe metody nauczania gospodarstwa domowego. Szkolnictwo i Oświata Rolnicza, XI, 1 — 2, 10 — 14, (styczeń — kwiecień 1931).

Borsuk Fr. — O zalesieniu nieużytków. Samorząd, XIII, 16, 276 — 277, (19.IV.31).

Książki francuskie.

Boulbés Raymond. — Essai sur la nature juridique de l'action civile exercée par les collectivités en fonction de leur personnalité morale. — Thèse. Montpellier 1930.

Grimal Raoul. — L'administration des biens communaux en France. Thèse. Montpellier. 1930.

Mondon E. — Assainissement général des villes et des petites collectivités. — Paris. Dunod. 1931.

Mossé A. — Les régies municipales et la jurisprudence. Paris. Recueil. Lirycy. 1931.

L'Urbanisme d'une région parisienne. Deux mémoires. Ed. La Société d'Etudes des Travaux Urbains.

Valeur R. — La responsabilité pénale des personnes morales dans les droits français et anglo-américains, avec les principaux arrêts faisant jurisprudence en la matière. Paris. Giard. 1931.

Vernhet Gabriel. — La protection des monuments historiques et des objets d'art en France et en Italie. — Thèse. Montpellier. 1930.

Czasopisma francuskie.

Revue politique et parlementaire.

François Latour, Président du Conseil Municipal de Paris. — L'oménagement du „Grand Paris“. — Nr. du 10.X.1931.

Revue du droit public et de la science politique.

Emile Giraud. — La vote obligatoire du point de vue des principes et du bon fonctionnement des institutions représentatives. Nr. 4/1931.

Revue internationale des sciences administratives.

Danielsson et Nordin. — La formation des fonctionnaires publics en Suède, str. 201.

J. Van der Grinten. — L'organisation politique des Pays Bas, str. 209.

H. P u g e t. — La législation anglaise en matière d'urbanisme, str. 227.

H u b e r. — L'organisation statistique en France, str. 381.

Partie documentaire. — La régime des habilitations à bon marché en Belgique, str. 319. La coordination des transports en Grande-Bretagne, str. 325. Le monopole des blés en Suisse, str. 330. Le consortium national pour le crédit agricole d'amélioration en Italie, str. 350. Incorporation du personnel des administrations publiques dans l'assurance générale en Suisse, str. 358. Qualification du personnel statistique en Tchécoslovaquie, str. 365. Exposé des facteurs économiques publique aux Etats-Unis, str. 470. De la place qu'il convient d'accorder à l'emprunt et à l'impôt dans le remboursement des dépenses d'utilité publique, str. 471. Les dépenses sociales en Allemagne, str. 473. Dépenses sociales du Reich, des Etats et des communes. — Les commissions d'études relatives au coût de la vie en France, str. 517.

L'administration locale — janvier — juin 1931. L'institut de science municipale près l'Université de Berlin. Les villes allemandes et leur théâtres. — par Dr. Otto Benecke. Les entreprises de transport dans les grandes villes allemandes. La situation économique de la ville de Riga, — par W. Sadowsky. Règlement légale de l'Urbanisme en Tchécoslovaquie. L'extension des villes et le problème de l'annexion. Le permis de bâtir et le contrôle de la construction. Tabletes documentaires: Urbanisme — Habitation — Eaux — Egouts — Immondices — Eclairage — Chauffage — Force — Transports — Travaux — publics — Hygiène — Prévoyance sociale — Incendies — Administration — Finances.

La vie communale et départementale — 1931.

E m i l e S a r i. — La caisse d'avance aux communs et aux départements pour le perfectionnement de l'outillage national. Le nouveau projet, str. 275.

H. L a f e r r è r e. — L'adduction d'eau potable et l'adduction d'eau à usages agricoles, str. 279.

B. D e b a t z. — Création d'une cité — satellite dans ré dans la région parisienne, str. 297.

H. L a f e r r è r e. — L'électrification des campagnes, str. 302.

L. L e r o u x. — La lutte contre les mouches, str. 307.

J. R o l a n d. — Les fonds communs, str. 320.

E. S a r i. — Le projet de création de la caisse de l'outillage national, str. 353.

B. D e b a t z. — Le projet de loi portant réforme des finances départementales et communales, str. 357.

H. L a f e r r è r e. — Les silos coopératifs de stockage de blé, str. 374.

H. M. — Exploitation moderne des abattoirs, str. 411.

H. L a f e r r è r e. — Le remembrement de la propriété rurale, str. 418.

L. A p p i e t t o. — Les dépenses d'entretien et le domicile de secours des aliénés indigents, str. 424.

M a s p é t i o l e t L a r o q u e. — La tutelle administrative et la vie communale, str. 430.

J. R o l a n d. — Les transports en commun de la région parisienne, str. 464.

Bulletin mensuel de la Société de législation comparée—avril—juin 1931.

B e r t h e l e m y. — Les pratiques administratives anglo-saxonnes comparées au droit administratif français.

P o u l o p o l. — La justice administrative Roumaine.

Książki niemieckie.

B ä r t l i n g H a n s J o a c h i m. — Reichsverfassung und kommunale Selbstverwaltung. Berlin 1931. Scholem. S. 108.

D a l c h o w J o a c h i m. — Was können wir von der englischen Selbstverwaltung lernen? Denkschrift, vorgelegt der Notgemeinschaft, d. dt. Wissenschaft in Berlin. Berlin: Stilke 1931. S. 82, M. 2.70.

Die Entwicklung des deutschen Gesundheitswesens. Kulturhist. Schau über 100 Jahre. Ausstellung der Reichsregierung auf d. Int. Hygiene-Ausstellung, Dresden 1930/31. Hrsg. von Max Taute, Carl Hamelin, F. Rott. Berlin—Charlottenburg: Arbeitsgemeinschaft sozialhygien. Reichsverbandes 1931. S. 155, M. 5.

Die Notverordnung vom 5 Juni 1931. Ihr Inhalt und ihre Bedeutung. Berlin: Zentralverlag 1931. S. 15, (Reichszentrale f. Heimatsdienst. Richtlinie 215/216), M. 0.30.

Die sozialpolitische Bedeutung der Wohnungswirtschaft in Gegenwart und Zukunft.

Vorbericht der Länder: Belgien, Dänemark, Deutschland, England, Finnland, Frankreich, Holland, Italien, Lettland, Norwegen, Polen, Schweden, Schweiz, Tschechoslovakei, U. S. A., U. d. S. S. R.

Frankfurt a. M.: Int. Verband f. Wohnungswesen, Englert & Schlosser in Komm. 1931. S. 553. (Int. Wohnungskongress, Berlin 1931. Kongresspubl. 2. Thema 1), M. 8.

Das Wohlfahrtsamt der Stadt Wien und seine Einrichtungen 1921—1931. Wien: Wiener Magistrat; Wiener Volksbuchhandlung in Komm. 1931. S. 69, M. 1.80.

E l s a s F r i t z. — Städte, Werke, Steuern. Nach einem auf der Jahresver. d. Interessengemeinschaft kommunaler Elektrizitätswerke am 20 Febr. 1931, zu Leipzig geh. Votr. Nowawes 1931. Brönnner, S. 23.

G o l d m e r s t e i n J. u. K. S t o d i e c k: Wie atmet die Stadt? Neue Feststellungen über die Bedeutung der Parkanlagen für die Lüfterneuerung in den Grosstädten. Berlin: V. D. J. — Verlag 1931. S. 23, M. 1.50.

H a n s e r H a n s. — Vom Bauen und Baugenossenschaften. Dresden: Jess 1931. S. 36, M. 2.—.

H e y n i k e H a n s. — Entwicklung der ostpreussischen Städte. Eine wirtschaftshistorische Untersuchung. Königsberg: Amt für Wirtschaft und Statistik 1931. S. 149.

H o l d C a r l. — Elektrizitätsversorgung und Gemeinden. (Vortrag). Jena: Fischer 1931. S. 22. (Schr. der Volkswirtschaftl. Vereinigung im rheinwestfäl. Industriegebiet. 8). M. 1.60.

K a m m e l R i c h a r d. — Die Wohlfahrtspolitik im neuen Polen. Posen: Lutherverlag 1931. S. 78. Basel, Diss. M. 1.70.

K a s t n e r A d o l f. — Die Selbstverwaltung der badischen Gemeinden und Gemeindeverbände. Pforzheim: Wenz 1931. S. 211, M. 6.50.

K l a r E m i l. — Freiwirtschaft in Wohnungsbau? Eine Untersuchung über d. Möglichkeiten u. Aussichten. Frankfurt a. M.: Reichert in Komm. 1931. S. 55, M. 2.—.

Klee is Friedrich. — Soziale Fürsorge. Leipzig: Wordel 1931. S. 1052. M. 19.50. (Wordels dauernde Gesetzssammlungen).

Kohl bach Georg. — Die Stellung der Volksschule in preussischen Bildungswesen. Ein Beitrag zur Frage des 9 Schulj. Leipzig: Quelle & Meyer 1931. S. 72. M. 1.80.

Kranold-Steinhaus H. — Wohlfahrtspplege auf dem Lande. Berlin: Hauptausschuss f. Arbeiterwohlfahrt 1930. S. 128. M. 2.90.

Kühne H. u. Rawicz E. — Die Krisenfürsorge des Reichs und der Gemeinden. Berlin 1931. Carl Heymanns Verlag. M. 6.40.

Legge J. — Grundsätzliches und Tatsächliches zu den Elektrizitätswirtschaften in Europa. Mit einem Vorwort von Ruppert Schneider. Dortmund: Lensing 1931. S. 206, M. 8.70.

Mittelstaedt Karl. — Die Stellung der kreisangehörigen Städte mit mehr als 10.000 Einwohnern in Preussen. Berlin 1931. Verlagsabteilung des Reichsstädtebundes, Berlin SW. 11, Stresemannstr. 14, M. 3.50.

Moderne Organisationsformen der öffentlichen Unternehmung. Hrsg. von Julius Landmann. T. 2—4 München: Dunker & Humblot 1931. (Schr. d. Vereins f. Sozialpolitik 176). 2. Deutsches Reich. Mit 11 Beiträgen. S. 621. M. 26. 3. Ausland. Mit 6 Beiträgen S. 279. M. 12. 4. Moll Bruno: Reinerträge und Zuschussbedarf d. öffentl. Unternehmungstätigkeit. S. 60. M. 2.50. Enthält: Die deutsche Gaswirtschaft (Fritz Elsas). — Aufgaben u. Organisationsformen der öffentlichen Unternehmung im Gebiete der Elektrizitätswirtschaft (Adolf Wolff). — ...auf dem Gebiete der Wasserwirtschaft (F. Collorio). — ...in der deutschen Industriewirtschaft (Kurt Neu). — ...im Gebiete der Kleinverkehrswirtschaft (Heinrich Bechtel). — ...im Gebiete der Hafenwirtschaft (Lohmeyer). — Die Deutsche Reichsbahngesellschaft (A. E. Napp — Zinn). — Aufgaben und Organisationsprobleme der öffentlichen Unternehmung im Gebiete der Bankwirtschaft (Alfred Müller-Armack). Moderne Organisationsformen der öffentlichen Unternehmung im Gebiete der Wohnungswirtschaft (Waldemar Zimmermann). — ...im Gebiete der Versicherungswirtschaft (S. J. Lengyel). — Umfang und Form der öffentlichen Unternehmungstätigkeit in Rahmen der deutschen Gesamtwirtschaft (Heinrich Apfelstedt). — 3. Die Organisationsformen des Finanzmonopols in Europa (Herbert Gross). — Die Organisationsformen der öffentlichen Unternehmungen in Oesterreich (Wilhelm Ellenbogen). — ...in der Schweiz (Albert Wissler). — ...in Italien (Benvenuto Griziotto). — Die anglo-amerikanische öffentliche und quasi-öffentlichen Unternehmung (Jens Jessen). — Government ownership in Canada (Harald A. Innis).

Moosdorf Johannes. — Die deutsche Heimstättenbewegung der Gegenwart. Kirschhain. N.—L. 1931: Schmiersow. S. 87. Halle, Diss. M. 3.

Neefe Otto u. Bruno Fels. — Die durchgangsstrassen in Preussen. Berlin: Verlag d. Preuss. Statist. Landesamts 1931. S. 41. M. 2.40.

Neumann Ferdinand. — Neue Wege der Wohnungswirtschaft. Bauförderung durch d. Treuhandwesen, mit einem Vorwort von Ernst Nadolny. Berlin — Charlottenburg: „Die Grundstückswarte“. 1931. S. 103. M. 4.80.

Pfaundler Richard. — Der Finanzausgleich in Oesterreich. Das System, seine Begründung und Durchführung. Wien: Springer 1931. S. 546. M. 36.

Ruf Walter. — Das gemeinnützige Baugenossenschaftswesen der Schweiz. Zürich: Neuland-Verl. 1931. S. 122. M. 3.60.

Schäfer Heinrich. — Der kurz — und langfristige Kommunalkredit. Düsseldorf 1931. Verlag: Ed. Lintz. A. G. Düsseldorf, S. 88. M. 3.

Schwacke Otto. — Entwicklung und Eigenart der kommunalen Wirtschaftspflege Eberfelds von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zum Weltkriege. Köln 1931. Studentenbursa e. V. S. 282. Tab. 9. Köln, Diss. 1929.

Sempronius A. — Das neue Deutschland im Zeichen der Gemeinwirtschaft. Berlin: Ebering 1931. S. 164. M. 3.50.

Statistik über die Fürsorgeerziehung Minderjähriger für die Rechnungsjahre 1927 und 1928. Bearbeitet im Preuss. Statist. Landesamt, Berlin. Berlin 1931. S. 127. M. 1.50.

Stadt — und Landesplanung Bremen 1926 — 1930. Vorw. Karl Thalenhorst. Bremen: Hauschild 1931. S. 365. Tab. 8. M. 40.

Swietoslawski Moritz. — Der Organismus der territorialen Selbstverwaltung in der Republik Polen. Leipzig: Noske 1931. S. 113. M. 5. (Abh. des Inst. f. Politik, ausländ. öff. Recht u. Völkerrecht an d. Univ. Leipzig. 13).

Wege aus der Not des Landvolkes. Wiederbelebung d. Kräfte d. Familie. Volkstum. Ländl. Bildungsweg. Das 9. Schuljahr. Frauenberuf und Frauenbildung. Der Landkindergarten. Das Dorfkino. Berlin: Dt. Verein f. ländl. Wohlfahrts u. Heimatpflege 1931. S. 95. M. 2.50.

Wittig Hermann. — Der Betriebsvergleich kommunaler Gaswerke. Berlin 1931. Ost — Europa — Verlag. S. 158. M. 6.

Zschintzsch Werner. — Kommunalkredit. Kommentar zu dem Gesetz über die Aufnahme von Anleihen und Darlehen usw. durch Gemeinden u. Gemeindeverbände v. 29. Mai 1931, den Richtlinien f. d. Schuldenwesen d. Gemeinden v. 3. Dez. 1930, den Richtlinien über d. Aufnahme von Auslandskrediten durch Länder, Gemeinden u. Gemeindeverbände v. 27. Oktober 1927, nebst Zusammenstellung der sonst massgebenden Vorschriften u. Erlasse. Berlin 1931. Carl Heymanns Verlag. S. 199. M. 9.

Czasopisma niemieckie *).

Asch Bruno. — Sparkassen und Kommunalkredit in: Die Gemeinde — Halbmshr. 8, 16, 737 — 741. (August — H. 1931).

Bader. — Der städtische Nachrichtendienst als Mitarbeiter der Presse, in: Z. f. Kommunalwirtschaft, 21, 17, 1073 — 1075 (10.9.31).

Bejach. — Gesundheitspolitik und öffentliche Gesundheitspflege, in: Jahrbuch d. Krankenversich. f. 1930. (Berlin—Charlottenburg: Verlagsges. dt. Krankenkassen 1931), 208 — 217.

Bewag-Transaktion und öffentliche Wirtschaftsbetriebe: Entwicklung und Aufbau der öffentlichen Wirtschaftsbetriebe Deutschlands. — Die grossen Wirtschaftskonzerne der öffentlichen Hand. (Hans Kaliski). — Vom Rechnungswesen öffentlicher Unternehmungen (Felder). — Die Finanzierung der öffentlichen Betriebe (P. Fabian), in: Plutus-Briefe, 8, 5, 129 — 160. (Mai 1931).

Bleicken. — Arbeitslosigkeit und Kleinstädte, in: Der Reichsstädtebund, 24, 18, 293 — 295. (15.9.1931).

Bleschke Max. — Die Sparkassen in der Tschechoslovakei, in: Sparkasse, 51, 16, 331 — 333. (15.8.1931).

*) Cyfra pierwsza oznacza rocznik danego czasopisma, druga — zeszyt, trzecia i czwarta strony, piąta, szósta i siódma — datę danego zeszytu.

Bräutigam R. — Fortschritte planmässiger Wohnungsaufsicht und Wohnungspflege, Erfahrungen des Wohnungsamts der Stadt Halle, in: Z. f. Wohnungswesen. 29, 10, 132 — 135, 11, 146 — 148. (30.5, 10.6.1931).

Das Notprogramm der Gemeinden, in: Dt. Wirtschaftszeitung. 28, 34, 789 — 793. ((20.8.1931).

Der Bau neuer Städte in der Sowjetunion, in: Sowjetwirtschaft und Aussenhandel. 10, 11, 23 — 26, (1 Juni H. 1931).

Der Begriff der Erwachsenenbildung. (F. Bergenthal). — Die geistesgeschichtliche Entwicklung der heutigen Erwachsenenbildung (E. Michel). — Triebfedern der Erwachsenenbildung (L. Neundörfer). — Bildungsziel und Bildungsproblem der neuzeitlichen Erwachsenenbildung (A. Heinen). — Die Idee der Volkshochschule (L. Fusshöller). — Die ländliche Erwachsenenbildung (J. Beul). — Die ländliche Volkshochschule (W. Voswinkel). — Universität und freie Erwachsenenbildung in Deutschland (M. Keilhacker). — Der Volkshochschul-Lehrer (K. Hornig). — Die Akademie der Arbeit (d. Univ. Frankfurt), (H. Stahlschmidt). — Ueber die Erwachsenenbildung in U. S. A., England und Frankreich und der Weltbund für Erwachsenenbildung (A. Braun), in: V. J. Schr. f. wiss. Pädagogik, 7, 2, 170 — 290. (1931).

Die deutsche Elektrizitätswirtschaft 1925 bis 1930, in: Wirtschaft und Statistik. 11, 9, 342 — 343. (1 Mai-Heft 1931).

Die Kommunalbanken der U. d. S. S. R. während des Jahres 1929/30, in: Staatsbank d. U. d. S. S. R. Wirtschaftber. (Moskau). 6, 2, 5 — 9. (Febr. 1931).

Die öffentliche Fürsorge im Deutschen Reich. — Vorläufige Ergebnisse der Reichsfürsorgestatistik 1929/30, in: Wirtschaft u. Statistik. 11, 13, 474 — 480. (1 Juli—H. 1931).

Dresbach August. — Kommunalaufsicht und Finanzausgleich in der Notverordnung vom 5 Juli 1931, in: Ruhr und Rhein. 12, 29, 624 — 626. (17.7.1931).

Forsthoff Ernst. — Um die kommunale Selbstverwaltung, in: Z. f. Politik. 21, 4, 248 — 267. (Juli 1931).

Friedensburg. — Die zweckmässige Grösse von Landkreisen, in: Z. f. Selbstverwaltung, 14, 14, 321 — 326. (15.7.1931).

Gewährung von Naturalleistungen an Stelle von Geldleistungen in der öffentlichen Fürsorge, in: Z. f. Selbstverwaltung, 14, 17, 385 — 389. (1.9.1931).

Herrmann Kurt A. — Rentenmarkt und Anlagepolitik der Sparkassen und Versicherungsträger. (Vergleich zwischen Deutschland, Frankreich, England u. d. Vereinigten Staaten), in: Der deutsche Ekonomist. 2377, 1225 — 1227. (21.8.31).

Heymann Albert. — Das Für und Wieder der Gründung öffentlich - rechtlicher Betriebe. in: Technisches Gemeindeblatt 34, 15, 193 — 196. (8.8.31).

Hosiosky J. — Zum Steuerprivileg der öffentlichen Hand. in: Z. f. Kommunalwirtschaft. 21, 16, 1006 — 1009 (25.8.31).

Thlefeld. — Kommunalisierung der Landräte in Mecklenburg-Schwerin. in: Reich u. Länder. 5, 6, 175 — 181. (Juni 1931).

Kernstock Otto. — Der neue österreichische Finanzausgleich. in: Z. f. Kommunalwirtschaft. 21, 16, 1001 — 1006. (25.8.31).

Kirchheimer Otto. — Die Bestimmungen der Notverordnung über die Enteignungen auf dem Gebiet des Städtebaus. in: Die Gemeinde, Halbmshr. 8, 16, 729 — 736. (August — H. 31).

K o n i t z e r P. — Vom Sinn der Reform der Gesundheitspflege, in: Z. f. Schülgesundheitspflege. 44, 12, 313 — 320. (15.6.31).

L o e w y F r i t z. — Enteignungen auf dem Gebiete des Städtebaues. Zu dem Entwurf eines Gesetzes „über die Entschädigungspflicht und den Rechtsweg beim Enteignungen auf dem Gebiete des Städtebaues“, in: Dt. Wohnungs - Archiv. 6, 6, 261 — 268. (Juni 1931).

L u d e w i g H a n s. — Die Versorgungsbetriebe der öffentlichen Hand im Lichte der Notverordnung: Steuerfrage — Finanz — Expansions — und Investitionspolitik. — Einige Muster - Beispiele verfehlter Finanzpolitik, in: Neue Wirtschaft. 5, 12, 3 — 5; 13, 3 — 7; 15, 4 — 6. (15.6; 1.7; 1.8.1931).

L u d e w i g H a n s. — Zur Steuerpflicht der öffentlichen Betriebe, in: Dt. Steuer - Zeitung. 20, 6, 244 — 247. (Juni 1931).

L ü d e r s M a r i e E l i s a b e t h. — Wohnungsinspektion: Wohnungsaufsicht und Wohnungspflege. in: Wohnen und Bauen. 3, 4, 161 — 166 (1931).

M e i n z o l t. — Die bayerischen Bezirke und Ihre Verwaltung, in: Z. f. Selbstverwaltung. 14, 13, 297 — 301. (1.7.1931).

R e i s s b a c h E. — Wiederaufbau des Kommunalkredits, in: Bank, 24, 35, 1179 — 1183. (29.8.31).

R e u t e r. — Verwaltung und Presse unter besonderer Berücksichtigung der Aufgaben und der Bedeutung einer kommunalen Pressestelle, in: Dt. Gemeinde - Ztg. u. Provinzial - Ztg. 70, 15, 225 — 226. (1.8.31).

S c h ä f e r. — Zur Frage der Fondsbildung der Kommunen, in: Sparkasse, 51, 16, 328 — 331. (15.8.31).

S c h w a n B r u n o. — Bevölkerungsproblem und Wohnungsfrage in ihrem Zusammenhang mit der Wohlfahrtspflege, in: Freie Wohlfahrtspflege. 6, 3, 105 — 112. (Juni 1931).

S k ö l l i n. — Anlage und Auswertung der neuen Hamburger Bevölkerungskartei. Ein Beitrag zur inneren Verwaltungsreform, in: Städte-tag. 25, 6, 265 — 269. (8.6.1931).

S t o r c k H. — Die Neuregelung der Kraftfahrzeugsteuer in der Republik Oesterreich, in: Z. f. Selbstverwaltung. 14, 16, 375 — 377. (15.8.31).

S y r u p. — Das Problem der Arbeitslosigkeit, in: Der Reichstädtebund. 24, 15, 246 — 252. (1.8.31).

U e b e r d i e M o s k a u e r K o m m u n a l w i r t s c h a f t u n d ü b e r d i e E n t w i c k l u n g d e r S t ä d t e w i r t s c h a f t d e r U. d. S. S. R. in: Sowjetwirtschaft u. Aussenhandel. 10, 13, 22 — 32. (1. Juli — H. 1931).

W i e d e n f e l d K u r t. — Wesen und Bedeutung der gemischt-wirtschaftlichen Unternehmung, in: Schmollers J. B. 55, 3, 55 — 72 (1931).

V o i g t. — Die Wohlfahrtsewerbslosenlasten als Problem der Reichs — und Gemeindefinanzen in: Ruhr und Rhein. 12, 23, 483 — 485. (5.6.1931).

Z w i c k A l b e r t. — Stadtparkassen und Stadtbanken. (Die Darstellung enthält zum erstenmal sämtliche Sparkassen der Städte mit über 50.000 Einwohnern), in: Statist. J. B. Dt. Städte (Jena: Fischer 1931). 26, 1, 195 — 239.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Plac Napoleona 7, tel. 731-92
Sekretarz Redakcji: St. Howiecki tel. 731-92.

Warunki prenumeraty: Roczna prenumerata zł. 20, zeszyt pojedynczy zł. 5

TYGODNIK ILUSTROWANY

POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO
NA CAŁYM OBSZARZE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

„SAMORZĄD”

wychodzi w Warszawie pod redakcją

D-ra M. JAROSZYŃSKIEGO

przy współudziale komitetu redakcyjnego w składzie pp.:

S. Boguszewskiego, d-ra W. Dalbora, W. Gajewskiego,
Wł. Korsaka i A. Bogusławskiego.

W „Samorządzie” stale współpracują pp.:

M. Bilek, H. Bogatkowski, inż. L. Borowski, F. Branny, S. Brzóska, S. Bojarska, prof. J. Buzek, A. Brzozowska, J. Chomicz, A. Chrostowski, inż. W. Dakowski, dr. W. Dalbor, Fr. Dąbrowski, I. Dąbska, J. Długocki, prof. A. B. Dobrowolski, Z. Dreszer, Dziewanowski, W. Dunin, W. Dytkiewicz, K. Frelek, S. Fredek, J. Filipowska-Szemplińska, L. Gierlicki, T. Gładala, S. Gliszczynski, prof. Wł. Grabski, R. Grochowski, F. Grela, prof. T. Hilarowicz, A. Hujda, Z. Ihnatowicz, St. Howiecki, dr. M. Jaroszyński, S. Jawosek, T. Jemielewski, F. Kasprzak, S. Kauzik, E. Kopeczyński, B. Kobak, S. Kopeć, K. Kornilowicz, W. Kornilowicz, T. Kosiński, J. Kowalski, starosta L. Kowalski, prof. dr. St. Krzemieniecki, St. Krzewski, inż. W. Krzysztos, dr. S. Kruczek, J. Kunciewicz, R. Kutylowski, W. Kuropatwiński, starosta K. Kühn, W. Lamot, A. Langer, inż. agr. J. Lentz, dr. A. Leparski, S. Lewicki, dr. H. Le-Brun, starosta B. Lipski, W. Ludkiewicz, R. Lenartowicz, E. Maliszewski, inż. W. Matuszewski, T. Narbutt, prof. dr. inż. O. Nadolski, dyr. M. Nestorowicz, H. Orsza - Radlińska, J. Osmołowski, starosta Ossowski, S. Ostrowski, S. Pachnowski, St. Paprocki, A. Patkowski, Z. Pawlak, Z. Piekarski, S. Podwiński, J. Popiołkiewicz, inż. B. Powierza, dr. A. Pragier, K. Prejzner, I. Radlicki, Cz. Rokicki, J. Rożkowski, S. Rzepkiewicz, starosta Br. Ruczyński, Z. Rusinek, S. Sasorski, dr. M. Serafin, St. Siedlecki, dr. Saloni, W. Sochacki, J. Śleszyński, J. Stamirowski, inż. Stawiski, dr. St. Starzyński, S. Steplewski, dyr. H. Szuster, K. Sobotka, S. Szwalbe, M. Talko-Porzecki, Z. Tyralski, w. Turowski, H. Uliński, A. Waleron, dr. Wł. Walkiewicz, K. Wyszczacki, dr. K. Windakiewicz, J. Wołoszynowski, W. Wieśniewski, inż. S. Wielichowski, Wł. Zieliński, Żikowski, J. Zdanowski, A. Żywicki i wielu innych wybitnych specjalistów i działaczy samorządowych.

Obok artykułów „SAMORZĄD” prowadzi następujące stałe działy: Przegląd ustawodawstwa, przegląd orzecznictwa, przegląd prasy, przegląd wydawnictw, samorząd u obcych, komunikaty „Biura Zjazdów Samorządu Ziemińskiego” i „Zrzeszenia Samorządów Powiatowych”, z życia samorządu, z Sejmu i Senatu, zarządzenia władz, z życia organizacji społecznych, poradnik samorządowy, wiadomości o powiatowych i gminnych kasach pożyczek-oszczędności, kronikę gospodarczą i t. d., oraz rozszerzony dział p. t. „Gmina Wiejska i Miejska”.

Prenumerata „Samorządu” wynosi rocznie 40 zł.

Adres redakcji: PLAC NAPOLEONA 7. Tel. 731-92.

Adres administracji: ul. ŚWIEŹTOKRZYSKA 13. Tel. 442-63.

Biblioteka Uniwersytetu
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

2090

3

CZASOPISMA

1931